

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНУ “ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ”
ЛЬВІВСЬКИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ СТАТИСТИКИ, ОБЛІКУ ТА АУДИТУ
ДЕРЖАВНА УСТАНОВА “ІНСТИТУТ РЕГІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
імені МАР’ЯНА ДОЛШНЬОГО НАН УКРАЇНИ”
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ІВАНА ФРАНКА
ДЕРЖАВНИЙ БІОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ
УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВИЩА БАНКІВСЬКА ШКОЛА, м. ПОЗНАНЬ (ПОЛЬЩА)
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ ПРОФЕСІЙНИЙ ІНСТИТУТ
імені С. ТАРНОВСЬКОГО, м. ТАРНОБЖЕГ (ПОЛЬЩА)
ЖЕШУВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ, м. Жешув (ПОЛЬЩА)

PAŃSTWOWA
UCZELNIA
ZAWODOWA

МАТЕРІАЛИ

III Міжнародної науково-практичної конференції
здобувачів вищої освіти і молодих учених

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ: ПРІОРИТЕТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

19 жовтня 2023 р.
м. Львів

УДК 336:330.342(477)

ББК 65.9(2)26

*Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради Факультету економіки та управління
Львівського торговельно-економічного університету, (протокол №3 від 27 жовтня 2023 р.)*

МЗЗ: Актуальні проблеми розвитку фінансово-економічної системи: пріоритети та перспективи: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених (19 жовтня 2023 р.). К.: Алерта, 2023. 397 с.

ISBN 978-617-566-704-0

У збірнику представлено матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених “Актуальні проблеми розвитку фінансово-економічної системи: пріоритети та перспективи”, яка відбулася 19 жовтня 2023 року у Львівському торговельно-економічному університеті. Видання розраховано на широке коло студентів, аспірантів, молодих вчених та практиків.

*Конференцію включено до переліку міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій здобувачів вищої освіти і молодих учених у 2023 році згідно
Листа Інституту модернізації змісту освіти від 10 січня 2023 р. № 21/08-9 (№177)*

Організаційний комітет:

Куцик П. О. – д.е.н., професор, ректор Львівського торговельно-економічного університету; **Семак Б. Б.** – д.е.н., професор, проректор з наукової роботи Львівського торговельно-економічного університету; **Герасименко Т. О.** – к.е.н., доцент, директор Інституту економіки та фінансів Львівського торговельно-економічного університету; **Копилюк О. І.** – д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів, економічної безпеки, банківської справи та страхового бізнесу Львівського торговельно-економічного університету; **Мединська Т. В.** – к.е.н., доцент кафедри фінансів, економічної безпеки, банківської справи та страхового бізнесу Львівського торговельно-економічного університету, модератор конференції; **Бондарук Т. Г.** – д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування Національної академії статистики, обліку та аудиту; **Сторонянська І. З.** – д.е.н., професор, заступник директора з наукової роботи Державної установи «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України»; **Мельник М. І.** – д.е.н., професор, завідувач відділу просторового розвитку Державної установи «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України»; **Ситник Н. С.** – д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансового менеджменту Львівського національного університету імені Івана Франка; **Ставерська Т. О.** – к.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування Державного біотехнологічного університету; **Левандівський О. Т.** – д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника; **Кропельницька С. О.** – к.е.н., доцент кафедри фінансів Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника; **Лісовий А. В.** – д.е.н., професор, завідувач кафедри аудиту, державного фінансового контролю та аналізу Державного податкового університету; **Варцаба В. І.** – д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів і банківської справи Ужгородського національного університету; **Ліба Н. С.** – д.е.н., професор кафедри обліку і оподаткування та маркетингу Мукачівського державного університету; **Черничко Т. В.** – д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки та фінансів Мукачівського державного університету; **Wiesława Caputa** – dr hab., prof. Wyższa Szkoła Bankowa w Poznaniu, Polska; **Aleksander Kasprzyk** – dr. inż., Dziekan Wydziału Nauk Technicznych i Ekonomicznych Państwowa Uczelnia Zawodowa im. prof. S. Tarnowskiego w Tarnobrzegu, Polska; **Mariola Grzebyk** – dr hab., prof. UR, Uniwersytet Rzeszowski, Polska.

**Відповідальні за випуск – д.е.н., професор Копилюк О. І.,
к.е.н., доцент Мединська Т. В.**

Матеріали опубліковано в авторській редакції. Погляди, висловлені в публікаціях, є позицією авторів. Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції та їх наукові керівники.

ISBN 978-617-566-704-0

© Колектив авторів
© Видавництво «Алерта», 2023

СЕКЦІЯ 1
ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ:
ПРІОРИТЕТИ ВІДНОВЛЕННЯ ТА ПОДАЛЬШОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ

ВИМУШЕНА МІГРАЦІЯ: ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ТИПОЛОГІЗАЦІЇ¹

*Бараняк І. Є., к.е.н., науковий співробітник
відділу проблем соціально-гуманітарного розвитку регіонів
ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долишнього НАН України»*

У класичному розумінні міграція населення є невід’ємною ознакою сучасного суспільства й запорукою його розвитку, а у своїй суті часто розглядається як соціально-економічне явище, яке регулюється економічними методами управління, виникає у результаті наявності значних розривів у соціально-економічному розвитку між країнами та територіями походження та призначення мігрантів, забезпечує перерозподіл людських ресурсів до працедефіцитних регіонів. Водночас погіршення безпекової ситуації унаслідок виникнення військових конфліктів, загострення продовольчої кризи та голоду, порушення базових прав та свобод людини у різних частинах світу наочно засвідчують багатогранність чинників, які впливають на міграційну поведінку та ухвалення рішення про переїзд, що доводить необхідність теоретико-концептуального осмислення процесів вимушеної міграції, детермінації їх впливу на розвиток людського потенціалу та детермінант демографічної безпеки країн-реципієнтів та донорів людських ресурсів.

У довідковій літературі вимушена міграція визначається як специфічний за своїми ознаками вид міграції, який передбачає переселення людей усередині держави або за її межі з військово-політичних, національних, расових, стихійно-екологічних причин, несуть загрозу життю людини та вимагають невідкладного прийняття рішення про міграцію [1, с. 114].

В Україні для означення вимушеної міграції прийнято використовувати термін «внутрішньо переміщена особа». Згідно із ст. 1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», «внутрішньо переміщеною особою вважається – громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру» [2]. Оскільки вимушене переміщення населення України у період 2014-2021 рр. відбувалось у більшій мірі в межах країни без перетину державного кордону, дослідження природи, оцінювання наслідків та

¹ Тези підготовлені у межах виконання НДР «Вимушена міграція населення: закономірності та наслідки для розвитку людського потенціалу України» (номер державної реєстрації 0123U102963).

масштабів вимушеної міграції здійснювалось здебільшого у зрізі внутрішнього вектору переміщень, що у не повній мірі дозволяло комплексно детермінувати реальні втрати людського потенціалу [3, 4].

У більш широкому значення Міжнародна асоціація з вивчення вимушеної міграції дану категорію трактує як загальний термін, який охоплює як біженців та осіб з тимчасовим захистом, так і внутрішньо переміщених осіб. Варто розуміти, що причини вимушеної міграції формуються в площині дії безпекових чинників серед яких чільне місце займають військові дії на території постійного проживання населення. Додатково крім воєнних конфліктів, катаклізмами масового виїзду населення можуть бути також природні стихійні лиха та катаклізми (землетруси, повені, виверження вулканів, урагани), катастрофи антропогенного характеру (ядерні та хімічні аварії), а також проекти так званого інфраструктурного розвитку (масштабне будівництво доріг, морських портів, аеропортів, залізниць, утворення заповідно-рекреаційних зон) [5].

Таким чином, вимушені мігранти є жертвами обставин різного характеру та, на відміну від трудових, характеризуються високим рівнем соціально-правової вразливості, що доводить необхідність розробки програм їх соціально-економічного, правового захисту з детермінацією особливостей для окремих категорій – біженців, шукачів притулку, внутрішньо переміщених осіб, екологічних мігрантів.

Узагальнення підходів до трактування процесів вимушеної міграції дає підстави класифікувати їх за різними ознаками вияву:

1. *За причиною виникнення*: у результаті військових конфліктів, природних стихійних лих та катаклізмів, загострення продовольчої кризи та голоду, погіршення санітарно-епідеміологічної ситуації, порушення базових прав та свобод людини, політичних переслідувань, катастроф антропогенного характеру, реалізації проектів економічного розвитку.

2. *За формою організації правових відносин*: легальна (вимушена міграція урегульована на законодавчому рівні відповідними нормативно-правовими документами, які спрощують механізм перетину кордону, адаптації та інтеграції переселенців у приймаючий соціум), напівлегальна (переміщення окремих верств потенційних мігрантів обмежене законодавчими інструментами впливу, проте частина мігрантів намагається отримати відповідні дозвільні документи та, здійснивши акт міграції, перебуває на межі нелегальної міграції по завершенні дії таких документів) та нелегальна (вимушені мігранти проникають на бажану територію проживання в обхід установлених правил, без наявності необхідних дозвільних документів), користуючись послугами контрабандистів та інших міграційних посередників).

3. *За способом утворення*: первинна та вторинна. Першочергово потоки вимушених мігрантів спрямовуються до країн та регіонів, які адміністративно межують із територіями з незадовільним рівнем безпеки й надалі перерозподіляються до місць з вищим рівнем

соціального захисту переселенців. Зокрема, у випадку вимушеної міграції населення з України, найперше переміщення здійснювалось до Угорщини, Молдови, Румунія, Польщі, в той час як на вторинному рівні – до Німеччини, Великої Британії, США, Канади, Іспанія та Чехії.

4. *За правовим статусом мігрантів:*

– особи, що шукають притулок – претенденти на отримання статусу біженця або тимчасового захисту, тобто громадяни інших держав, які вимушено переселилися з місця свого постійного проживання, подали пакет документів на отримання правового статусу біженця в країні імміграції, але ще не отримали його;

– особи із статусом тимчасового захисту — громадяни інших держав або особи без громадянства, яким державні органи країни в'їзду надали тимчасовий захист і права на певний період, ідентичні правам біженців.

– біженці – громадяни інших держав або особи без громадянства, які вимушені були покинути територію постійного місця проживання з вагомих причин для державних органів країни імміграції, щоб забезпечити право на притулок, працю, освіту, соціальну допомогу, податкові пільги на необмежений термін при умові дотримання місцевих законів та розпоряджень органів влади.

5. *За масштабом поширення:* глобальні (міграційні потоки вимушених переселенців значні за обсягами й водночас направлені у різні країни або частини світу) і локальні (вимушене переміщення населення місцевого характеру та відбувається без перетину адміністративних кордонів країн чи регіонів).

6. *За суб'єктом міграції:* людських ресурсів, бізнесу, інвестицій та капіталу.

7. *За географічним вектором спрямування міграційних потоків:* зовнішня та внутрішня.

8. *За рівнем впливу органів державної влади:* керована (процеси вимушеної міграції контролюються відповідними органами державної влади країн імміграції та еміграції, здійснюється їх моніторинг та оперативне реагування на виклики масового переміщення населення) і некерована.

9. *За швидкістю змін:* наростаюча (абсолютна чисельність вимушених мігрантів зростає високими темпами) та спадна.

Оскільки вимушена міграція інгібує процеси соціально-демографічного розвитку територій-донорів людських ресурсів, це актуалізує потребу подальшого обґрунтування методичних підходів до оцінювання впливу вимушеної міграції населення на основні детермінанти демографічної безпеки та параметри розвитку людського потенціалу.

Список використаних джерел:

1. Садова У. Я. (ред.), Теслюк Р. Т., Біль М. М., Риндзак О. Т., Мульська О. П. та ін. Міграційні явища та процеси: поняття, методи, факти: довідник, 2-ге видання – доповнене і перероблене. Львів, ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України», 2018. 226 с.
2. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України від 20 жовтня 2014 р. № 1706-VII (редакція від 27 бер. 2018 р.) / Верховна Рада України. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1706-18>

3. Мульська О. П., Бараняк І. Є. Прогностична модель формування україно-німецької міграційної системи. Економіка і прогнозування. Вип. 2. 2019. С. 120-137.
4. Mulska, O., Baranyak, I. Demographic and Socioeconomic Effects of Strengthening External Migration Activity of the Population in Ukraine. Modern Economics. 2020. №21(2020), pp. 149-154.
5. What is forced migration? Forced migration online. URL: <http://www.forcedmigration.org>

ДІЯЛЬНІСТЬ МИТНИХ БРОКЕРІВ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

*Бартко М. Т., бакалавр
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
ОПП «Фіскальне та митне адміністрування»
Науковий керівник: д.е.н. проф. Черкасова С. В.
Львівський торговельно-економічний університет*

З початку введення воєнного стану в Україні економіка держави втратила значну частину свого потенціалу. У зв'язку з цим, уряд прийняв рішення про внесення змін до законодавства, включаючи митне законодавство. Метою цих змін є поліпшення економічного стану та підтримка вітчизняних підприємств, які здійснюють зовнішньоекономічну діяльність.

Заходи щодо спрощення митних процедур спрямовані на забезпечення населення України та Збройних Сил України необхідними товарами під час воєнного стану. Ці зміни стосуються як імпорتنих, так і експортних операцій, порядку функціонування митних органів та правового регулювання ввезення певних товарів. Основний акцент зроблено на регулюванні ввезення товарів, які є критично важливими для оборони та забезпечення життєвих потреб країни.

У 2022 році Україна мала потенціал стати рекордсменом за обсягом експорту в історії незалежності країни, але російське вторгнення зіпсувало ці плани. Спершу, на початку року, український експорт показував вражаючий ріст, збільшуючись на 34% у порівнянні з минулим роком.

Проте вже у березні наступив раптовий зворотний обвал експорту, і постачання за кордон скоротилися на половину. В кінці 2022 року Україна зареєструвала 100 мільйонів тонн експортних товарів на суму 44,2 мільярда доларів США, що на 35% менше, ніж у 2021 році.

Найбільш експортованими секторами залишаються аграрні та харчові продукти, які складають 53% від усього обсягу експорту в 2022 році. Також значну частину експорту складають метали (13,6%) і мінеральні продукти (9,8%). Найбільше постраждали сектори металургії (-62,5%), хімії (-54,3%), мінералів (-48,6%) та паперу (-48%)[4].

За підсумками 2022 року Україна експортувала послуги на суму 9,2 мільярда доларів США, що на 28,3% менше, ніж у 2021 році. Найбільш експортованими видами послуг були послуги у сфері телекомунікацій, комп'ютерні та інформаційні послуги (40,5% від усього експорту послуг, або 3,7 мільярда доларів США), транспортні послуги (32,3%, або 3 мільярда доларів США) та ділові послуги (11,2%, або 1 мільярд доларів США)[4].

На рис. 1. Відображено обсяги експортних та імпортних операцій в Україні за 2018-2023 рр.

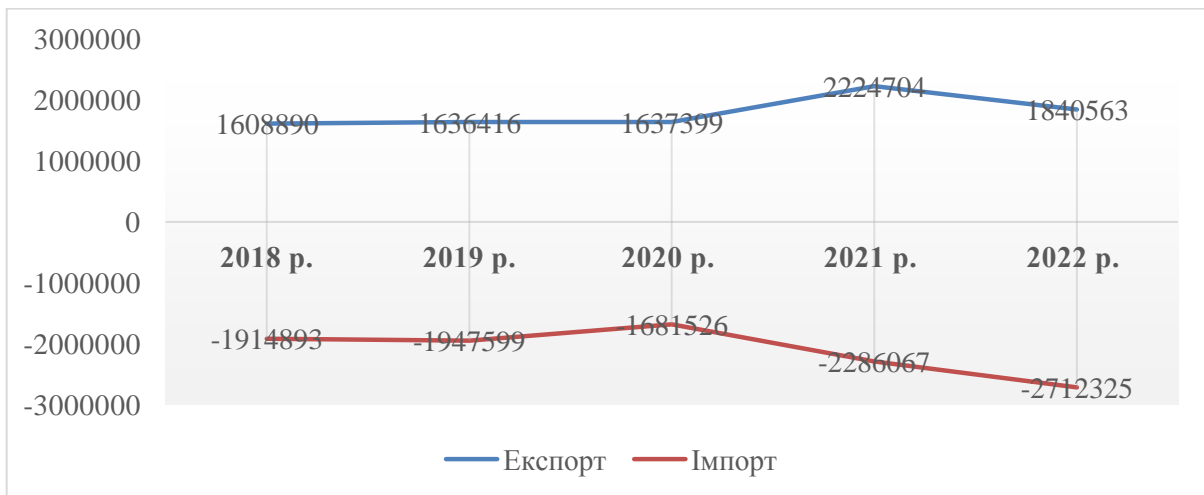

Рис. 1. Обсяги експорту та імпорту в Україні протягом 2018-2022 рр., млн грн.

(складено за даними [1])

У зв'язку з воєнною агресією Росії в Україні, більшість операцій з оформлення товарів відбувається на кордоні України і Європейського Союзу через міжнародні автомобільні пункти пропуску та залізничні шляхи.

За останні два місяці, спостерігається зростання обсягів експорту, що пов'язане з сезоном збору та вивезення сільськогосподарської продукції. Основними країнами-партнерами залишаються країни ЄС, Молдова, Туреччина, Ізраїль, США і Ліван.

Проте, митні брокери вказують на низьку ефективність роботи електронної черги, яка може більше гальмувати, ніж прискорювати оформлення. Наявність черг і затримок призводить до зростання вартості фрахту та відмов перевізників брати завантаження за деякими напрямками.

Необхідність пломбування товарів і неможливість проведення цієї процедури на міжнародних автомобільних пунктах пропуску призводить до великих черг до терміналів поблизу західному кордону України, таких як у місті Львові, водночас, термінали на сході України (наприклад, місто Запоріжжя) менше завантажені. Система оформлення товарів також різниться в різних регіонах України, і відсутність уніфікованих вимог до переліку документів стає перешкодою для подолання корупції та створення конкурентних умов для митних брокерів.

Головною проблемою є визначення митної вартості, яка залишається недостатньо прозорою і може містити корупційні складові. Потрібно впровадження уніфікованого і зрозумілого підходу до визначення митної вартості, і це вимагає політичного рішення на вищому рівні.

Зміни, заплановані на листопад 2023 року, передбачають відміну декларацій типу ЕА. Це викликає невпевненість серед бізнесу, і багато митних брокерів не бачать значущих переваг в отриманні статусу АЕО-В та АЕО-С. Митні брокери також вказують на проблеми з оформленням експрес-перевізників та незрозумілість нових правил.

Взаємодія з митними органами покращилася, але потребує підвищення кваліфікації співробітників регіональних митниць. У контексті зменшення зовнішньоекономічних операцій України через війну та ускладнення зовнішньої торгівлі, особливо важливою стає роль митних брокерів. Вони відіграють ключову роль в забезпеченні потоку товарів через митний кордон країни для експортерів та імпортерів, надаючи послуги щодо декларування та митного оформлення вантажів. Навіть за нових викликів та змін в умовах воєнного стану, суб'єкти господарювання, які надають митно-брокерські послуги, повинні адаптуватися до нових реалій та вдосконалювати свою роботу.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Міністерства Фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/eximp/>
2. Офіційний сайт Асоціації митних брокерів України URL: <https://ambu.org.ua/>
3. Сідляр В. В. ДІЯЛЬНІСТЬ МИТНИХ БРОКЕРІВ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФІНАНСОВОЇ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ. Збірник матеріалів Дев'ятої заочно-дистанційної наукової конференції студентів і молодих вчених, м. Тернопіль, ЗУНУ, 10 квітня 2022 р. Ч. 2.
4. Експорт України у 2022 році: головні тенденції, сектори та регіони. Дія. Бізнес. Експортний напрям. URL: Експорт України у 2022 році: головні тенденції, сектори та регіони (export.gov.ua).

ОЦІНКА ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

*Безпалько Л. І., магістр,
спеціальність «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»
ООП «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник: к.е.н., доц. Богріновцева Л. М.
Національна академія статистики, обліку та аудиту, м. Київ*

Страховий ринок є важливим сегментом фінансового ринку країни. В умовах соціальних, політичних та економічних проблем завжди виникала потреба у страховому захисті населення, компаній і держави в цілому. Страховий ринок України під час війни продовжує працювати, про що свідчить те, що більшість страховиків організували свою роботу шляхом евакуації співробітників у безпечні райони, забезпечили дистанційну роботу персоналу, зберегли технічні засоби і бази даних. У той же час страхові компанії зіткнулися з серйозними проблемами, що й актуалізує дослідження питання діяльності страхових компаній під час війни.

Сучасні вчені вважають розвиток страхового ринку одним із ключових факторів соціально-економічної безпеки населення та регіонів, а також економічного зростання країни. Як зазначають І. Чуницька та Л. Богріновцева, війна, що триває в Україні, продовжує спричиняти значні руйнування і завдавати шкоди інфраструктурі та майну, як результат, посилюються кризові явища в національній економіці. В таких умовах звичайне функціонування фінансової системи нашої держави стало неможливим і виникла гостра потреба у швидкому реагуванні на вплив зовнішніх факторів для відновлення її життєздатності [5, с.

251]. Разом з тим, П. Борн та Д. Буяковський [1] доводять наявність зв'язку між показниками економічного розвитку та розширенням страхування. Результати їх досліджень показують, що проблеми монетарної стабільності та прогалини в соціальній політиці держави безпосередньо впливають на розвиток майнового страхування, а також страхування життя та здоров'я людей. Дослідження Л. Чвертко, О. Вінницької та Т. Карнієнко [2] доводять, що тенденції розвитку страхового ринку України не відповідають вимогам часу та свідчать про низький рівень добровільного страхування. Основні проблеми страхувальників в умовах сучасної ситуації на страховому ринку узагальнено в дослідженні А. Полтарака [4], де зазначається, що в Україні, як і в більшості регіонів світу, основними проблемами є пандемія, кліматичні ризики, безробіття та корупція, які прямо та опосередковано визначають тенденції розвитку страхування.

У 2022 році український страховий ринок характеризувався досить помірними темпами розвитку: на ринку працювало 128 страхових компаній із загальними активами 70,338 млн грн. За період 2017-2022 рр. кількість компаній на ринку зменшилась у 2,3 рази (рис. 1), що свідчить про посилення регуляторного нагляду, високу конкуренцію та нестабільну ситуацію в країні у зв'язку з введенням воєнного стану.

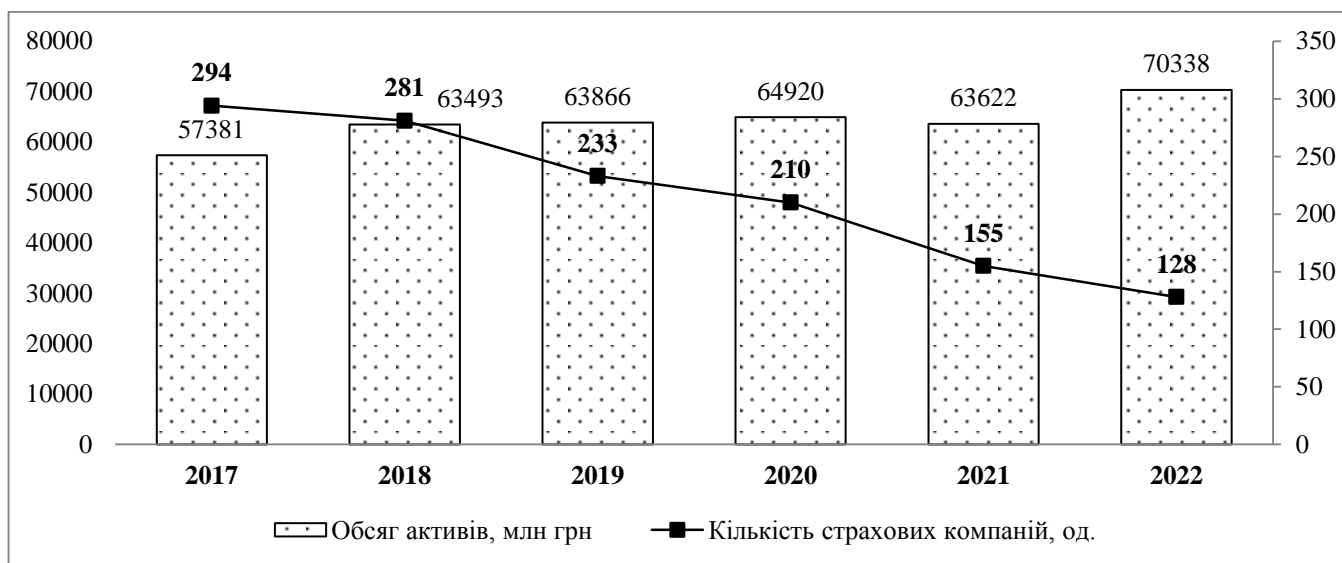

Рис. 1. Кількість страхових компаній України та розмір їх активів у 2017-2022 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [3].

Незважаючи на скорочення кількості страхових компаній, ті оператори ринку, які продовжували свою діяльність, значно збільшують свою ринкову капіталізацію. У 2017 році на одну компанію припадало 195,2 млн грн активів, у 2019 році – 274,1 млн грн, у 2021 році – 410,5 млн грн, а у 2022 році – вже 549,5 млн грн. Проте більш детальні показники розвитку страхового ринку за період 2017-2022 років демонструють нестійку та суперечливу динаміку (табл. 1).

На фоні загального зростання кількості укладених договорів за період 2017-2022 рр. (+17,444 тис. шт.) вартість 1 договору значно зменшилася. Щодо обсягу валових страхових

виплат, то якщо їх загальний обсяг зріс у довоєнний період до 17958 млн грн (на 1 договір у 2021 році він становив 137 тис. грн, що на 12 тис. грн менше, ніж у 2017 році), то у 2022 році, через воєнний стан в Україні, були порушені загальні тенденції розвитку страхового ринку: кількість укладених договорів страхування зменшилася на 43460 тис одиниць порівняно з 2021 роком, обсяг валових страхових виплат зменшився на 4957 млн грн, обсяг валових страхових премій зменшився на 10,1 млрд грн, за рахунок чого сума страхових внесків за 1 договором страхування зросла на 72 грн, та становила 450 грн.

Таблиця 1

Основні показники розвитку страхового ринку України в 2017-2022 рр.*

Показник	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Зміна за 2017/2022 рр.
Кількість укладених договорів страхування (тис од.)	70658	77495	80271	120577	131562	88102	17444
Валові страхові премії, млн грн	43432	49367	53001	45176	49708	39616	-3816
Валові страхові премії на 1 договір страхування, грн	615	637	660	375	378	450	-165
Валові страхові виплати, млн грн	10537	12863	14338	14854	17958	13001	2464
Валові страхові виплати на 1 договір страхування, тис. грн	149	166	179	123	137	148	-21
Рівень валових виплат, %	24,26	26,06	27,05	32,88	36,13	32,82	8,56 в.п.
Показник проникнення, %	1,45	1,39	1,33	1,08	0,91	н/д	–
Показник щільності страхування, грн на 1 особу	1025	1171	1265	1086	1207	н/д	–

*Джерело: складено автором за даними [3].

Рівень проникнення та щільність страхування за період 2017-2022 років відображають вкрай низький рівень розвитку страхового ринку України порівняно з іншими країнами світу, де він становить в середньому 6,1%. Зокрема, показник проникнення, який показує відношення валової страхової премії до ВВП країни у %, знаходиться на дуже низькому рівні, через зниження страхових премій одночасно зі зростанням ВВП. Страхова щільність, яка відображає рівень страхових внесків на одну особу, також демонструє нестійку динаміку у зв'язку зі зміною умов економічного зростання в країні та нестабільною платоспроможністю населення.

Воєнний стан в країні підвищує ризики у діяльності страхових компаній, котрі продовжують працювати. Це пов'язано з посиленням військової активності, збільшенням кількості травм і матеріальних втрат, зниженням попиту на страхові послуги. Залежно від характеру військової операції та встановлених обмежень страховики можуть реагувати по-різному. Наприклад, компанії можуть припинити надання страхових послуг у регіонах, де йде загострення військових дій, або підвищити вимоги до страхувальників і обмежити виплати за страховими випадками. Проте страхові компанії, як правило, мають певний ступінь стійкості до викликів воєнного стану, оскільки вони мають досвід роботи в надзвичайних ситуаціях і мають адекватні механізми управління ризиками.

Страховий ринок зацікавлений у широкому та системному підході до відновлення,

створенні умов для післявоєнного розвитку галузі шляхом дерегуляції, усунення будь-якої дискримінації на страховому ринку та заходів, які сприятимуть зростанню попиту на страхові послуги. У першу чергу допомоги від держави, на рівні регуляторних рішень, потребують страхові компанії, які суттєво постраждали від військових дій. У воєнний час НБУ, як регулятор, має зосередитися на розробці ефективного та дієвого плану підтримки страхової галузі, ведучи постійний діалог з учасниками ринку та оперативно реагуючи на їхні потреби.

Список використаних джерел:

1. Born P., Bujakowski D. Economic transition and insurance market development: Evidence from postcommunist European countries. *The Geneva Risk and Insurance Review*. 2022. Pp. 1-37.
2. Chvertko L., Vinnytska O., Korniienko T. Inclusive orientation of the development of the insurance market of Ukraine in the conditions of digitalization of the economy. *Strategii și politici de management în economia contemporană: conf. șt. intern.*, ediția a 7-a, 9-10 iunie 2022. Chișinău: ASEM, 2022. Pp. 358-364.
3. Показники діяльності страхових компаній. *Наглядова статистика. НБУ*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#6>.
4. Полторак А. С. Розвиток страхових ринків як базис забезпечення резильєнтності систем гарантування соціально-економічної безпеки регіонів. *«Modern Economics»*. 2022. № 34. С. 82-89.
5. Чуницька І.І., Богріновцева Л.М. Особливості діяльності страхових компаній на фінансовому ринку України в умовах воєнного стану. *Інфраструктура ринку*. 2023. Вип. 71. С. 251-258.

РИЗИКИ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

*Бобеляк І. В., бакалавр
спеціальність “Облік і оподаткування”
ОПП “Облік і оподаткування”*

*Науковий керівник: к.е.н., доц. Градюк Н. М.
Львівський торговельно-економічний університет*

Російсько-українська війна спричинила значні нові виклики, ризики та проблеми для розвитку України, як держави загалом і її економіки зокрема. Це, в свою чергу, стало передумовою для утворення значного масиву додаткових ризиків у веденні підприємницької діяльності. Вести бізнес під час війни є надскладною, але реальною задачею, проте ми почали жити за нових обставин, за нової реальності. З даної ситуації можемо виокремити деякі з основних ризиків, з якими стикаються підприємства в таких умовах:

- економічні ризики: зниження попиту на товари та послуги, зміни валютного курсу, затримка в оплаті замовлень, зменшення інвестицій та інші фінансові труднощі;
- політичні ризики: нестабільність уряду, зміни законодавства, обмеження у торгівлі та іноземних інвестиціях, можливість націоналізації підприємств та інші дії, що можуть негативно впливати на бізнес;
- безпекові ризики: загроза злочинності, терористичних атак, розгортання бойових дій та інші події, що зумовлюють можливість зупинки діяльності підприємства, пошкодження майна та втрату життя;
- ризики поставки: перешкоди у забезпеченні поставок товарів та матеріалів, зміна вартості транспортування через нестабільні умови, втрати при перевезенні через контрольні пункти тощо;

- репутаційні ризики: втрата довіри споживачів та бізнес-партнерів через зв'язок з конфліктом, втрата статусу надійного партнера, погіршення іміджу підприємства тощо.

Робота з ризиками - це безпека бізнесу. Саме тому кожен керівник повинен запитати проаналізувати свій бізнес. Бо декілька помилок на сьогодні може вартувати всього бізнесу [1].

Наявність цих ризиків ускладнює управління підприємством та може вимагати прийняття специфічних заходів для мінімізації втрат та збереження бізнесу. Одним з яких є зниження попиту на продукцію підприємства, особливо для підприємств, що спеціалізуються на ринках, які найбільше постраждали від війни.

Війна з росією змінила життя усієї країни. Багато хто позбувся роботи або ж просто фізично не може працювати там, де раніше. Одним із варіантів виходу з ситуації є запуск власного бізнесу. Незважаючи на активні бойові дії, вагома частка підприємців змогла відновити свою діяльність та бути доволі успішними [2].

Інфраструктура, житловий фонд та інші сфери економіки можуть зазнавати значних пошкоджень під час воєнного часу, що призводить до скорочення замовлень і попередніх договорів з покупцями. Також, війна насамперед впливає на безпеку бізнесу і розташування підприємств. Збройні сутички та загрози безпеки можуть призвести до евакуації підприємства, зниження виробництва та припинення діяльності зовсім. Крім того, це може призвести до втрати співробітників, зміни у власності на підприємство або втрати активів підприємства. Багато працівників не виходять на свої робочі місця через страх або зміну свого постійного місця проживання. Окрім того, ефективним напрямком нівелювання кадрових ризиків може стати отриманий ще з часів пандемії корона вірусної інфекції COVID-19 досвід віддаленої роботи. Застосування такого варіанту у роботі підприємства не має викликати багато проблем, оскільки питання дистанційної роботи вже давно повністю врегульовані у вітчизняному законодавстві та набули досить значного поширення.

Іншим прикладом ризику є ймовірність мобілізації працівника. Проте кожному підприємству необхідно, щоб для забезпечення його роботи залишалась критична кількість співробітників. У такому випадку необхідно підготувати пакет документів для подання на процедуру бронювання.

З жовтня 2022 року внаслідок постійних обстрілів критичної інфраструктури вся країна стикнулася із аварійними та стабілізаційними відключеннями електроенергії. Така ситуація критично позначалась на можливостях для більшості суб'єктів господарювання вести свою діяльність. Як наслідок – практично вся робота зупинялась на період відключення світла. Все це формує собою ще одну групу ризиків – довготривалої відсутності енергопостачання.

Отже, війна в Україні призводить до серйозних ризиків, які можуть вплинути на функціонування підприємств. На превеликий жаль війна продовжується, здійснювати довготривале планування в таких умовах – практично не можливо. Бізнесу залишається одне –

максимально оптимізувати свою діяльність для продовження успішної діяльності та підтримки стійкого економічного фронту, адже лише за таких умов можна наблизити перемогу України в цій війні.

Список використаних джерел:

1. Безпека бізнесу під час війни: URL: https://biz.ligazakon.net/analitycs/212816_bezpeka-bznesu-pd-chas-vyni-top-10-porad-kervniku
2. Бізнес під час війни. Львівська торгово-промислова палата. 2022: URL: <https://lcci.com.ua/biznes-pid-chas-vijnyu/>

ВИДАТКИ НА ОБОРОНУ В УКРАЇНІ В ПЕРІОД ВІЙНИ

*Боднарюк І. Л., к.е.н., доцент,
голова циклової комісії управління та адміністрування
ВСП «Рівненський технічний фаховий коледж НУВГП»*

Від моменту початку війни та повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну Збройні сили України працюють в режимі безпрецедентних ризиків і викликів. Видатки на оборону впродовж 2013-2022рр. зросли в 77 разів (рис. 1). Так, у 2022р. порівняно із 2021р. видатки державного бюджету на борону збільшилися на 835,5% (або на 1020706 млн.грн.). Показовим є зменшення видатків на оборону у 2021р. порівняно із 2020р. – на 247 млн. грн. (або на 0,2%) (табл. 1).

Таблиця 1

*Показники видатків на оборону України у 2013-2022 рр.**

(млн.грн.)

Показники	Роки									
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Видатки на оборону	14844	27365	52016	59357	74360	97024	106628	122413	122166	1142872
<i>Відхилення у сумі, млн.грн.</i>	-	12521	24651	7341	15003	22664	9604	15785	-247	1020706
<i>Відхилення у %</i>	-	84,4	90,1	14,1	25,3	30,5	9,9	14,8	-0,2	835,5
Всього видатків	505844	523126	679871	989640	1056760	1250174	1370113	1654175	1786712	3043499
<i>Відхилення у сумі, млн.грн.</i>	-	17282	156745	309769	67120	193414	119939	284062	132537	1256787
<i>Відхилення у %</i>	-	3,4	30,0	45,6	6,8	18,3	9,6	20,7	8,0	70,3
Частка видатків на оборону, %	2,93	5,23	7,65	6,00	7,04	7,76	7,78	7,40	6,84	37,55
<i>Відхилення</i>	-	2,30	2,42	-1,65	1,04	0,72	0,02	-0,38	-0,56	30,71
Частка видатків на оборону у ВВП, %	1,0	1,7	2,6	2,5	2,5	2,7	2,7	3,1	2,2	22,0
<i>Відхилення</i>	-	0,70	0,90	-0,10	-	0,20	-	0,40	-0,90	19,80

**складено автором на основі [1]*

Щодо частки видатків на оборону у сукупній величині витрат державного бюджету, то вона мала тенденцію до зростання – від 2,93% у 2013р. до 37,55% у 2022р. Тобто впродовж

досліджуваного нами періоду, частка видатків на оборону зростає на 28,42% (рис. 2). Зменшення частки видатків на оборону у сукупній сумі видатків спостерігаємо у 2016р. порівняно із 2015р. – на 1,65%, у 2020р. порівняно із 2019р. – на 0,38%, у 2021р. порівняно із 2020р. – на 0,56%.

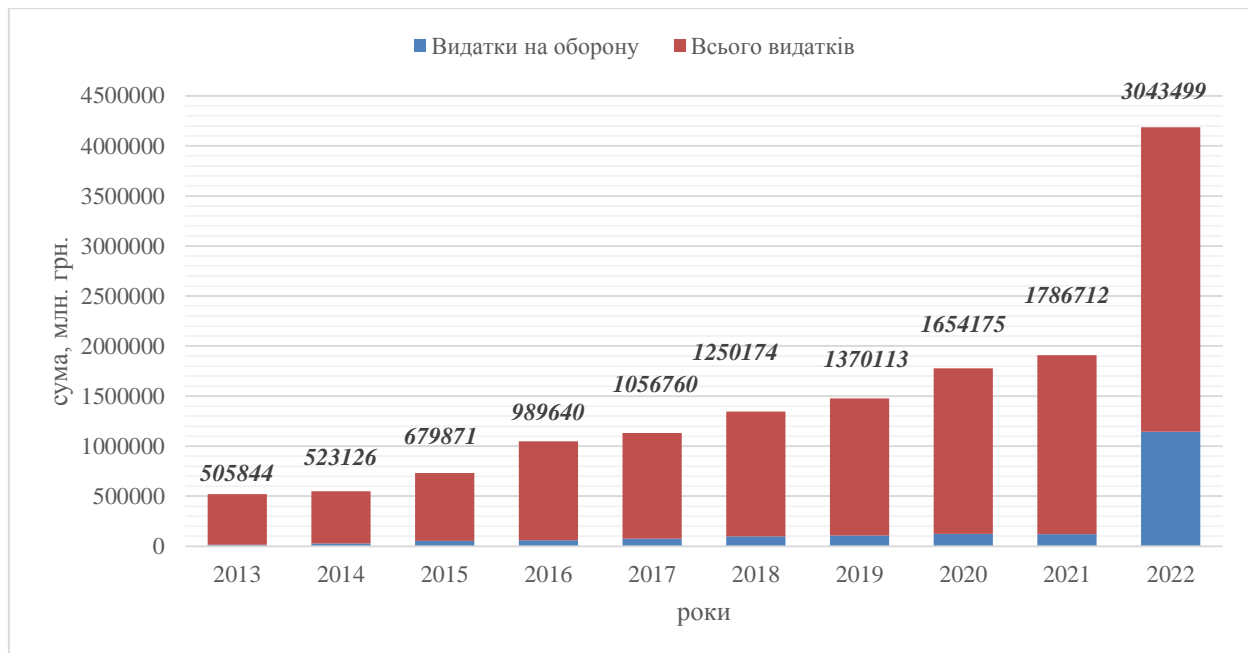

Рис. 1. Сукупна сума видатків Зведеного бюджету України та видатків на оборону в Україні за 2013-2022рр. [1]

Щодо рівня видатків на оборону до ВВП, то у 2013р. даний показник склав 1,0%. Впродовж 2013-2020рр. мав тенденцію до зростання на 2,1% - до 3,1% до ВВП. У 2021р. рівень видатків на оборону до ВВП знизився на 0,9% порівняно із 2020р. У 2022р. рівень видатків на оборону до ВВП зріс на 19,8% і склав 22%, що пов'язано із повномасштабним вторгненням і необхідністю термінового нарощення обороноздатності України та ЗСУ (рис. 2).

В умовах широкомасштабного вторгнення російської федерації до України, утримання Сил оборони та забезпечення їх озброєнням і боєприпасами справляє екстремальне навантаження на Державний бюджет України. На початку жовтня Верховною Радою України схвалено закон про внесення змін Державного бюджету України на 2023 рік, за яким передбачено чергове збільшення видатків Міністерства оборони на 211 млрд гривень. Отже, більше третини державних фінансів спрямовується на потреби Збройних Сил України.

Загальний обсяг видатків Міністерства оборони у поточному році становитиме 1 342,8 млрд гривень, або 21 відсоток ВВП (до 2013 року цей показник становив лише 1%, а у 2014-2021 роках близько 3%). Для прикладу нагадаю, що на цьогорічному липневому саміті НАТО у Вільнюсі ухвалено рішення, відповідно до якого мінімальний розмір видатків на оборону у країнах-членах НАТО повинен становити на рівні 2% ВВП.

На сьогодні основними пріоритетами бюджетної політики в Україні є філософія перемоги і кожна гривня з отриманих податків першочергово спрямовується на фінансування сектору

безпеку і оборони та посилення обороноздатності держави.

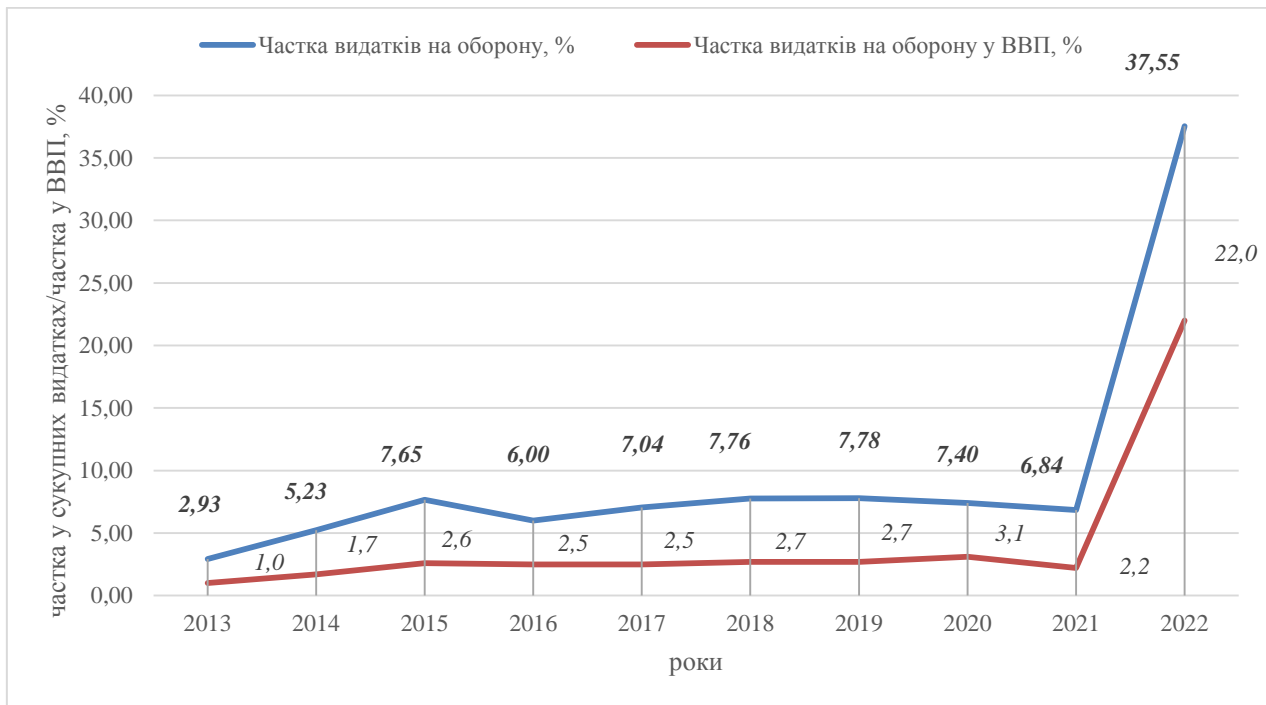

Рис. 2. Частка видатків на оборону у сукупній величині видатків Зведеного державного бюджету України та рівень видатків на оборону до ВВП за 013-2022р. [1]

Зокрема, лівова частка бюджету оборонного відомства, а саме 964,3 млрд гривень, або 72 %, спрямовується на належне утримання особового складу Збройних Сил України та Державної спеціальної служби транспорту. А це виплата грошового забезпечення військовослужбовцям та заробітної плати працівникам, а також інші належні виплати особовому складу. Так, за рахунок цих коштів уже укладено більше ніж 400 договорів з вітчизняними виробниками на забезпечення харчуванням, постачання речового майна та засобів індивідуального захисту Силам оборони. Слід зазначити, що Міністерство оборони та інші зацікавлені органи виконавчої влади проводять роботу з удосконалення механізму здійснення виплат грошового забезпечення [2].

Наступна важлива складова оборонного бюджету – закупівля озброєння, військової техніки, безпілотних апаратів та боєприпасів, а також відновлення пошкодженої під час бойових дій військової техніки. За цим напрямом планується спрямувати 25 % (330,4 млрд гривень) затверджених видатків. У проєкті Держбюджету на 2024 рік видатки на підготовку виробництва продукції оборонного призначення збільшено у 7 разів. Під час здійснення оборонних закупівель пріоритет надається національним виробникам та найшвидшому забезпеченню потреб оборони. Решта видатків (48,1 млрд гривень) спрямовується на експлуатаційні витрати та відновлення інфраструктури Збройних Сил.

Список використаних джерел:

1. Центр соціально-економічних досліджень Case Україна. Проєкт “Ціна держави”. URL: <https://cost.ua/about/>
2. Онлайн-медіа Міністерства оборони України “АрміяINFORM”. URL: <https://armyinform.com.ua/2023/10/17/apgrejd-vijskovogo-byudzhetu-2023-na-shho-pidut-dodatkovy-milyardy-gryven/>.

ЗОВНІШНЯ ТОРГІВЛЯ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ПОВНОМАШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ

*Бук Н. О., бакалавр,
спеціальність “Економіка”
ОПП “Міжнародна економіка”
Науковий керівник: к.е.н., доц. Воронко О. С.
Львівський торговельно-економічний університет*

В умовах повномасштабного вторгнення росії в Україну, звуження місткості внутрішнього ринку національна економіка стає все більш інтернаціоналізованою та інтегрованою у глобальні ланцюги доданої вартості. Станом на 2022 рік торговельна відкритість України склала майже 70%. При цьому в умовах геополітичного переформатування світових торговельних потоків поглиблюється торговельно-економічне співробітництво України з країнами ЄС та розширюється географія здійснення зовнішньоекономічної діяльності.

Україна досі відіграє важливу роль у постачанні товарів, зокрема зернової продукції, чорних металів, залізних руд, жирів і олії до Європи, Азії та Африки. З початком війни, українська зовнішня торгівля зіштовхнулася з серйозними проблемами, які не дають їй ефективно функціонувати і покращуватися, зокрема:

- логістичними проблемами;
- скороченням обсягу виробництва;
- втратою контролю над промисловістю на тимчасово окупованих територіях;
- руйнуванням інфраструктури, яка задіяна в зовнішньоторговельних процесах.

В умовах припинення торговельно-економічних відносин з росією та білорусією, які включно до 2021 року входили у першу десятку найбільших торговельних партнерів України, вітчизняний ринок здебільшого переорієнтувався на європейські ринки та розширив географію зовнішньої торгівлі за рахунок виходу на нові ринки збуту.

Зокрема, згідно Звіту про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2022 рік загальний прогрес виконання Угоди збільшився з 63% у 2021 р. до 72% у 2022 р., тобто на 9%. Відносно решти сфер загальний прогрес виконання Угоди у сферах, дотичних до зовнішньої торгівлі, є дещо вищим у сфері “Технічні бар’єри у торгівлі” (87%, +1% у 2022 році) та істотно нижчим у сфері “Митні питання” (60%, +8% у 2022 році) [2].

За підсумками перших восьми місяців 2022 р. вартісні обсяги зовнішньої торгівлі товарами України скоротилися на 26,1 % проти аналогічного періоду 2021 р. Експорт та імпорт скорочувалися не зовсім рівномірно (експорт на 30,8%, імпорт на 21,4 %). Негативне сальдо зовнішньої торгівлі України товарами в серпні 2022 року зросло втричі у порівнянні з серпнем 2021 року – до \$5421,1 млн з \$1895,4 млн., про це свідчать дані Державної служби статистики України [3].

У січні-серпні 2022р. експорт товарів становив 28945,7 млн.дол. США, або 69,2%

порівняно із січнем-серпнем 2021р., імпорт – 34366,8 млн. дол., або 78,6%. Негативне сальдо складо 5421,1 млн. дол. (у січні-серпні 2021р. також негативне – 1895,4 млн. дол.) [1].

Основними товарами експортованими у першій половині 2023 року наведені у таблиці 1[1]

Таблиця 1

Товарна структура зовнішньої торгівлі України у I півріччі 2023 року

Код і назва товарів згідно з УКТ ЗЕД	Експорт/Exports			Імпорт/Imports		
	тис. дол. США/thsd.USD	у % до I півріччя 2022/in % to January-June 2022	у % до загального обсягу/% of the total volume	тис. дол. США/thsd.USD	у % до I півріччя 2022/in % to January-June 2022	у % до загального обсягу/% of the total volume
I. Живі тварини; продукти тваринного походження	681319,7	100,5	3,5	636681,5	116,5	2,1
II. Продукти рослинного походження	6701069,2	123,1	34,5	1209804,9	117,2	4,0
III. Жири та олії тваринного або рослинного походження	2850195,2	103,5	14,7	109030,3	82,0	0,4
IV. Готові харчові продукти	1528590,2	128,9	7,9	1512633,6	139,5	5,0
V. Мінеральні продукти	1247082,6	44,7	6,4	5962494,0	92,0	19,6
VI. Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	455345,7	62,2	2,3	3783792,5	117,4	12,4
VII. Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них	157992,9	51,1	0,8	1748191,8	128,9	5,7
VIII. Шкури необроблені, шкіра вичинена	46253,4	70,9	0,2	125702,0	122,1	0,4
IX. Деревина і вироби з деревини	816990,6	81,6	4,2	94328,3	100,3	0,3
X. Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів	124168,8	78,6	0,6	395462,9	122,1	1,3
XI. Текстильні матеріали та текстильні вироби	206994,9	57,5	1,1	1146216,2	120,5	3,8
XII. Взуття, головні убори, парасольки	43543,2	49,9	0,2	223444,8	85,2	0,7
XIII. Вироби з каменю, гіпсу, цементу	150924,0	86,8	0,8	310339,5	130,2	1,0
XIV. Перли природні або культивовані, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння	8642,9	32,3	0,0	50801,7	153,2	0,2
XV. Недорогоцінні метали та вироби з них	2120609,8	53,0	10,9	1477082,6	132,9	4,9

Посилаючись на інформацію подану вище, ми можемо стверджувати, що розвиток національної економіки у значній мірі стає все більш залежним від рівня та характеру співробітництва з європейськими країнами: протягом 2020-2022 рр. торговельна відкритість України відносно країн ЄС зросла з 27% до 34,5%; ступінь залежності національної економіки від збуту товарів на ринках країн ЄС зріс з 11,9% до 17,4%; імпортозалежність України від

продукції з ЄС зростає з 14,7% до 15,6%. Індекс концентрації експорту України до країн ЄС залишається достатньо великим.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт статистики України// <https://www.ukrstat.gov.ua/>.
2. ЕКОНОМІКА ТА СУСПІЛЬСТВО/Кирик І.М.// ОЦІНЕННЯ СТРУКТУРИ ТА ДИНАМІКИ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ ЄС
3. Дослідження: як змінилася купівельна поведінка українців під час війни// <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/45896/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BA%D0%B0.pdf#page=195>

РОЗВИТОК СПОЖИВЧОЇ КООПЕРАЦІЇ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

*Бук Н.О., бакалавр,
спеціальність “Економіка”
ОПП “Міжнародна економіка”*

*Науковий керівник к.е.н., доц. Перепьолкіна О. О.
Львівський торговельно-економічний університет*

Сучасна споживча кооперація являє собою соціально-орієнтовану систему, де фінансово-господарська діяльність органічно поєднується з соціальною складовою. Функціонування системи споживчої кооперації має ґрунтуватися на стратегічному базисі, орієнтиром якого є створення образу організації майбутнього. Згідно стратегічного бачення, споживча кооперація – це конкурентоспроможна та диверсифікована господарська система, яка орієнтована на забезпечення економічних та соціальних потреб та інтересів своїх членів. Унікальність споживчої кооперації полягає у поєднанні характеристик самоорганізованості та самодостатності. Завдяки оптимальному поєднанню соціальної функції з господарською діяльністю, заснованою на кооперативних принципах і цінностях, формуються конкурентні переваги, що є підґрунтям для довгострокового ефективного функціонування споживчої кооперації.

В умовах воєнного стану діяльність споживчої кооперації перебуває у складному становищі. Суттєві інфляційні коливання, скорочення обсягів виробництва, релокація підприємств, низький рівень доходів населення, що відчутно знижує купівельну спроможність, призвели до скорочення обсягів діяльності окремих галузей системи споживчої кооперації. Ситуація ускладнюється тим, що за останні роки ефективність використання ресурсного потенціалу системи знизилася, прибутковість переважної більшості кооперативних підприємств відбувається за рахунок надання матеріально-технічної бази в оренду або від продажу основних засобів. Головними проблемами, які є перешкодою на шляху розвитку споживчої кооперації, являються слабка соціальна суб'єктна база кооперації; застарілі методи прийняття управлінських рішень; слабка матеріально-технічна база і нерозвинута система ринкової інформації. Варто зазначити, що найсильнішими конкурентними перевагами системи споживчої кооперації є широкі можливості диверсифікації і інтеграції її діяльності. Своєю метою диверсифікація та інтеграція ставить досягнення ефекту синергізму. Досягнення цього ефекту

визначаються тим, що всі галузі споживчої кооперації тісно взаємопов'язані і мають великий вплив одне на одного [1].

Споживча кооперація сьогодні виступає альтернативною формою розвитку торгівлі для окремих верств населення, і в певному сегменті ринку є оптимальною. Споживчі кооперативи у світі виконують дві основні функції. По-перше, вони звільняють фермерів від необхідності шукати контрагентів для збуту своєї продукції, а по-друге, дозволяють стабілізувати ціни і забезпечити членам кооперативів (за рахунок стабільної ціни) відшкодування витрат, а отже, сприяють розвитку вітчизняних фермерських господарств. Крім того, за рахунок споживчої кооперації господарства забезпечуються необхідними товарами. У масштабах держави споживча кооперація бере участь у великих соціальних програмах, таких як зниження рівня безробіття та підвищення зайнятості, посилення громадського контролю за раціональним використанням природних ресурсів, обмеження тіньової економіки. Вона стабілізує соціально-економічну ситуацію в регіонах своєї діяльності, виступаючи надійним партнером органів влади в підвищенні економічної активності населення, вирішенні проблем зайнятості, створення нових робочих місць.

Наразі соціально-економічний потенціал споживчої кооперації не використовується повністю. Розвиток кооперації, заснований на принципах самоорганізації, самоврядування, самофінансування та самоокупності витрат в рамках пріоритетних державних проєктів, може стати потужним фактором розвитку сільських територій та сільського господарства в цілому. Варто зазначити, що на території держави уже розроблений механізм інтеграції споживчої кооперації у систему допомоги постраждалим. Важко переоцінити роль споживчої кооперації в післявоєнній відбудові нашої країни. Система споживчої кооперації є ефективним інструментом зміцнення економіки, розвитку малих та середніх підприємств, а також забезпечення соціального захисту населення. Для досягнення цих цілей необхідно розвивати кооперативні структури, вдосконалювати законодавство, залучати міжнародну допомогу та посилювати процеси інтеграції у міжнародну систему споживчої кооперації.

Список використаних джерел:

1. Радзивілюк В. Роль кооперативного руху та кооперативів у воєнний та післявоєнний періоди // Закон України / Право України . 2023, Випуск 8, С. 56-67.

ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПРІОРИТЕТИ ВІДНОВЛЕННЯ ТА ПОДАЛЬШОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ

*Вихренко Ю. Р., бакалавр,
спеціальність "Економіка" ОПП "Бізнес-економіка"
Науковий керівник: к.е.н., доц. Градюк Н. М.
Львівський торговельно-економічний університет*

Економіка України в умовах воєнного стану потребує ретельного аналізу та стратегічного планування для подальшого відновлення та модернізації. Воєнний конфлікт завдає значних

збитків економіці, тому важливо визначити пріоритети та шляхи виходу з кризи. Ось деякі ключові аспекти, які варто враховувати:

- гуманітарні потреби: потрібно забезпечити безпеку та гуманітарну допомогу для населення, яке постраждало внаслідок воєнного конфлікту. Це включає в себе забезпечення доступу до продовольства, води, лікування та житла для постраждалих.

- фінансова стабільність: наявність військового конфлікту може призвести до фінансових труднощів. Влада повинна вживати заходи для збереження стабільності фінансової системи, зменшення інфляції та утримання стабільного обмінного курсу національної валюти.

- підтримка малих та середніх підприємств: МСП є основним джерелом зайнятості в багатьох країнах, включаючи Україну. Для відновлення економіки важливо надати підтримку МСП через кредитування, податкові пільги та навчання.

- розвиток інфраструктури: важливо відновити та покращити інфраструктуру, включаючи дороги, залізницю, порти та аеропорти. Це сприятиме збільшенню торговельних об'єктів та стимулюванню економічної активності.

- енергетична безпека: забезпечення стабільної поставки енергії є важливим завданням в умовах воєнного конфлікту. Розвиток внутрішнього виробництва енергії та пошук альтернативних джерел постачання допоможе зменшити вразливість до зовнішніх загроз.

- реформи управління: покращення корпоративного управління та боротьба з корупцією є важливими аспектами розвитку економіки. Чітке та прозоре управління допоможе привернути інвестиції та підвищити довіру до бізнесу.

- модернізація галузей: важливо інвестувати в галузі, які мають потенціал для інновацій та росту. Це може включати в себе розвиток інформаційних технологій, агропромисловий сектор, та інші сфери, які є конкурентоспроможними на світовому ринку.

- міжнародна співпраця: Україна повинна активно співпрацювати з міжнародними партнерами, включаючи міжнародні організації та країни-донори, для забезпечення фінансової та технічної підтримки відновленню економіки.

Важливо пам'ятати, що процес відновлення та модернізації економіки в умовах воєнного конфлікту може бути тривалим і вимагатиме спільних зусиль уряду, бізнесу та громадян.

«Національний банк України від 24 лютого 2022 року скорегував правила функціонування банківської системи на воєнний стан. Були введені обмеження на рух грошових коштів у вигляді готівки: заборона зняття готівки в іноземній валюті та обмеження щодо зняття готівки; заборона випуску та розповсюдження цифрових грошей; заборона виплачувати дивіденди, крім привілейованих акцій; достроково погашати банками кредитів, які отримані від нерезидентів; переказувати кошти за кордон, крім операцій від банків, і видавати кредити різним іноземним фінансовим установам; кредитувати юридичних осіб для погашення кредитів у іноземній валюті; змінювати валюту кредитів із іноземної валюти на гривню для всіх юридичних осіб,

окрім банків» [1, с. 25].

Впроваджено деякі послаблення у діючі обмеження для банків, Національного банку України. Було скасовано, встановленні раніше заходи, за порушення деяких нормативів (достатності капіталу, ліквідності, кредитного ризику, темпів подання статистичної звітності тощо); Також відмінили проведення зовнішньої оцінки стійкості банків та перенесли це на строк до 2023 року; Заходи щодо передчасного оприлюднення та будь-якої фінансової та консолідованої звітності ліквідовано; Ліквідовані заходи через порушення встановлених правил формування і дотримання обов'язкових резервів. «Щодо валютного регулювання, то на початку повномасштабної війни держава здійснила ключовий крок, закріпивши курс гривні до іноземних валют і припинивши розрахунок за довідковим курсом гривні до долара США. З 21 травня 2022 року було скасовано обмеження банків на курси валют для операцій з готівкою та платіжними картками» [1, с.28].

«Потреби України у відновленні та реконструкції величезні – і зростають з кожним днем конфлікту. Щоб успішно відновити економіку, відновити експортні можливості та витримувати конкуренцію на світових ринках, вистояти в боротьбі за ринки збуту своєї продукції Україні необхідно:

- підвищити ефективність економіки, яка базується на розвитку ринкових відносин;
- всебічно збільшувати експортну спрямованість зовнішньоекономічної діяльності;
- забезпечувати перехід до розрахунків з зарубіжними партнерами у вільноконвертованій валюті;
- удосконалити концепцію розвитку експортно-імпортних операцій.

Для того щоб уникнути негативних обставин в боротьбі за ринки збуту, суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності потрібно постійно слідкувати за змінами, які відбуваються в механізмі зовнішньоторговельного регулювання, знати відмінності національних митних режимів, норми та правила, які вводяться міжнародними угодами. Тобто, сутність державного регулювання зовнішньоекономічних зв'язків міститься у забезпеченні гармонії інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

Основні потреби України у фінансуванні невійськового бюджету, де переважають основні соціальні послуги, становлять понад 3 мільярди доларів на місяць. Ще більше потрібно для ремонту доріг, мостів, будинків, шкіл, енергетичної інфраструктури та лікарень. І, зокрема, з настанням зими потрібна термінова підтримка енергозабезпечення та утеплення будинків. З початку війни Група Світового банку мобілізувала 13 мільярдів доларів у вигляді екстреного фінансування, включаючи гранти, гарантії та пов'язане паралельне фінансування від США, Великобританії, європейських країн і Японії» [1, с.71-72].

Фінансова підтримка України міжнародним співтовариством є важливою для забезпечення того, щоб українська економіка розвивалась.

Список використаних джерел:

1. Петренко О. П. Державне регулювання грошового обороту та грошового ринку в умовах воєнного стану // Економіка харчової промисловості. Т. 14, вип. 3. 2022. С. 25–31
2. Сітак І., Ширяєва Н., Чайкова О. Сучасний стан та шляхи відновлення України // Вісник Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут". Серія: Економічні науки. 2023.- №2. С.67–72.

ПРО КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ НА РИНКУ ПЕНСІЙНИХ ПОСЛУГ

*Гладкий О. О., магістр,
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»,
ОПП «Фінанси, банківська справа та страхування»,
Науковий керівник: д.е.н., проф. Черкасова С. В.,
Львівський торговельно-економічний університет*

З моменту набрання чинності Законом України “Про недержавне пенсійне забезпечення” [1], тобто з моменту створення нових фінансових спеціалізованих компаній у сфері недержавного пенсійного забезпечення – недержавних пенсійних фондів, адміністраторів недержавних пенсійних фондів – існує вагомий конфлікт інтересів між недержавними пенсійними фондами та їх конкурентами – страховими організаціями. Такий конфлікт виник у зв’язку з відсутністю чітких законодавчо встановлених правил діяльності цих установ на ринку пенсійних послуг. Так, недержавним пенсійним фондам законодавство дозволяє здійснювати повний цикл пенсійного страхування – від накопичення пенсійних внесків, їх розміщення з метою отримання інвестиційного доходу до сплати виплат. Недержавним пенсійним фондам дозволяється здійснювати два види пенсійних виплат: пенсію на визначений строк та одноразову пенсійну виплату.

Для страхових організацій, зазначених у Законі, визначено інші функції. Їх діяльність полягає в страхуванні довічних пенсій (сплати довічного анuitету) за рахунок коштів, що роками накопичувались в недержавних пенсійних фондах, а також у страхуванні ризику настання інвалідності або смерті учасника недержавного пенсійного фонду.

Проте чинне законодавство жорстко не регламентує діяльність страховиків на пенсійному ринку і прямо не забороняє роботу з пенсійними коштами на етапі накопичення. Тому страхові установи надають накопичувальні пенсійні програми через договори страхування життя в рамках чинного страхового законодавства України [2].

У випадку подальшої законодавчої аморфності та нерозв’язання зазначених питань надання нерівних прав для професійних установ, що обслуговують ринок надання пенсійних послуг, на цьому ринку виникне нездорова конкуренція. Кожний суб’єкт системи недержавного пенсійного забезпечення покликаний вирішувати відведене коло питань. Якщо інвестувати пенсійні накопичення будуть страхові установи, то навіщо на фінансовому ринку створення спеціалізованих компаній з управління активами, для яких цей вид діяльності неможливий?

Тож подолання конфлікту між недержавними пенсійними фондами та страховими

компаніями повністю залежить від держави та призведе до чіткого розмежування ролей спеціалізованих фінансових установ під час надання послуг у сфері накопичення, інвестування пенсійних заощаджень та їх виплат.

Розширення фінансового інструментарію та створення нових надійних фінансових інструментів, які будуть забезпечувати надійність системи недержавного пенсійного забезпечення та нададуть можливість отримувати дохідність пенсійних активів на рівні, що перевищує рівень інфляції, також допоможе розвитку системи. Перш за все необхідно законодавчо врегулювати питання випуску та обігу таких фінансових інструментів, як середньо- та довгострокові державні цінні папери України, передбачені для розміщення на внутрішньому фондовому ринку, деноміновані у твердій валюті з фіксованим валютним доходом; іпотечні цінні папери, випущені під заставу землі та інших об'єктів нерухомості з плаваючим доходом; боргові цінні папери з плаваючим доходом – купоном, що враховує рівень інфляції в період, за який виплачується дохід; депозитні сертифікати українських комерційних банків деноміновані у твердій валюті з фіксованим валютним доходом, валютні депозити українських комерційних банків з виплатою валютних відсотків. Крім того, необхідно прискорити роботу щодо прийняття нормативних актів щодо випуску та порядку розміщення нових довгострокових державних облігацій зі змінною ставкою доходу.

Список використаних джерел

1. Про недержавне пенсійне забезпечення : Закон України № 1057-IV від 9.07.2003 р. URL: [http:// zakon.rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua).
2. Про страхування : Закон України № 85/96-ВР від 7.03.1996 р. зі змінами і доповненнями. URL: [http:// zakon.rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua).

ВІРТУАЛІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ

*Голубка М. М. к.е.н., доц.
Львівський кооперативний фаховий коледж економіки і права
Жук П. М., магістр,
спеціальність „Облік і оподаткування”
ОПП „Облік та аналіз”
Національний університет «Львівська політехніка»*

Останніми тенденціями розвитку економіки є віртуалізація соціально-економічних процесів. Використання методів віртуальної та доповненої реальності створює унікальні можливості у розвитку бізнесу. Технології візуалізації активно впроваджуються в бізнес-процеси сучасних підприємств. Зараз уже не є дивним працювати, робити покупки, навчатися і взаємодіяти між собою — і все це, не встаючи з дивану у фізичному світі.

Традиційні технології зібрання інформації доповнились програмно-технічними засобами візуалізації. В сукупності це забезпечило взаємну роботу працівників різних галузей економіки. Сьогодні відбувається останній крок у розвитку віртуальних систем, який проявляється у створенні метавсесвіту. Метавсесвіт почав розвиватись, коли в жовтні 2021 року Facebook

змінив свій фірмовий стиль на Meta і оголосив про плани інвестувати в цю концепцію не менше 10 млрд. дол. в цьому році [1]. Окрім Meta, технологічні гіганти, включаючи Google, Microsoft, Nvidia та Qualcomm, також інвестують у цю концепцію мільярди доларів. Консалтингова компанія McKinsey&Company оптимістично повідомила, що до 2030 року метавселенська економіка може досягти 5 трильйонів доларів. Очікується, що електронна комерція стане домінуючим двигуном, а ігри, розваги, освіта та маркетинг у метавсесвіті також стануть важливими секторами [2].

Метавсесвіт можна визначити, як віртуальне комунікаційне середовище, засноване на розвитку Інтернету, в якому цінні об'єкти мають лише нематеріальну форму. Для реалізації таких об'єктів потрібно проводити електронні транзакції, які передбачають використання віртуальних інструментів для роботи. Новим етапом розвитку електронних транзакцій є поєднання безготівкових розрахунків із формуванням та реалізацією віртуальних договірних відносин.

Метавсесвіт показує нову еру для бухгалтерів і аудиторів. Це вже дає можливість людям віртуально робити те, чого вони не можуть у реальному житті, наприклад, телепортуватися та літати. Насиченість такого середовища обліковою інформацією формує інноваційний інтегрований всесвіт, у якому всі соціально-економічні та інформаційно-управлінські процеси відбуваються віртуально. Реалізація електронних транзакцій призводить до появи нових об'єктів обліку, що вимагає вдосконалення обліку та аудиту.

Метасередовище є новим для бізнесу, тому потрібно бути готовим до підвищених ризиків для діяльності. Основні ризики облікової політики в метасередовищі можна простежити на рис. 1.

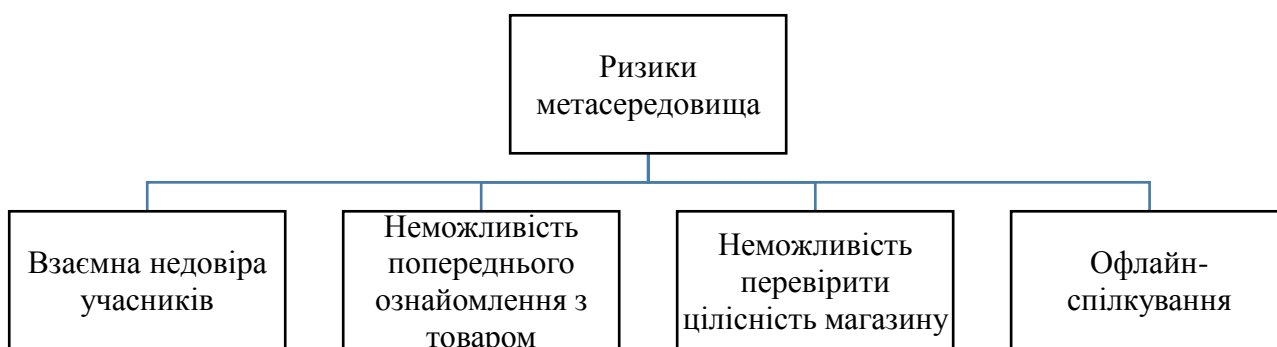

Рис. 1. Основні ризики обліку для бізнесу в метасередовищі [1]

Перше місце за ризиком стоїть взаємна недовіра і невпевненість учасників ділових відносин. Оскільки ділові контакти відбуваються виключно в електронному середовищі, перевірити достовірність фінансової звітності контрагентів надзвичайно складно. Може викликати сумнів і ділова репутація онлайн підприємства.

Ці ризики в метасвіті є досить значними, тому для їх зменшення та подолання має стати ключовим для кожного учасника. Найбільш ефективним способом є використання незалежного аудиту. Аудитори в свою чергу для зменшення ризиків мають [5]:

- проводити перевірку правової діяльності віртуальних учасників;
- перевіряти дотримання учасниками правил, що визначені операторами метавсесвіту;
- проводити оцінку достовірності фінансової звітності;
- визначати ефективність діяльності віртуального учасника;
- ставати за потреби додатковим учасником процесу укладання господарських відносин та електронних розрахунків за договорами тощо.

В даному випадку аудитор є гарантом проведення електронних транзакцій. Так, на основі проведених перевірок аудитор може швидко прийняти рішення щодо доцільності здійснення транзакції. При цьому, підприємство має надати аудитору доступ до проведення дрібних розрахунків для перевірки їх достовірності.

Як вже було зазначено вище, проведення електронних транзакцій супроводжується значними ризиками, що проявляється у створенні облікової інформації та звітності віртуальних підприємств. Тому особливу увагу слід надати залученню бухгалтерських фірм та проводити перевірку кожного етапу.

Для уникнення помилок підприємствам, що працюють віртуально варто залучати спеціально навчених людей у сфері обліку криптовалют та проведення електронних транзакцій.

Список використаних джерел

- 1.Silalahi Andri. Metaverse and Digital economy: Its prospects, 2022. URL: <https://dx.doi.org/10.13140/RG.2.2.14721.12648>
- 2.Через триваючі суперечки Facebook змінює бренд на Meta. URL: https://www-computerweekly-com.translate.goog/news/252508812/Facebook-rebrands-to-Meta-amid-continuing-controversies?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=uk&_x_tr_hl=uk&_x_tr_pto=sc
- 3.Шевченко Ірина О. МЕТАВСЕСВІТ ЯК ПЛАТФОРМА ЦИФРОВОЇ ТОРГІВЛІ. ECONOMY CONCEPTS AND USE OF TECHNOLOGIES IN PRACTICE
- 4.Metaverse market revenue worldwide from 2021 to 2030. URL: <https://www.statista.com/statistics/1295784/metaverse-market-size/>
- 5.Кравченко, І. Й. Перспективи впровадження інструментів цифрової економіки в систему статистичного аналізу, бухгалтерського обліку та аудиту / І. Й. Кравченко // Облік і фінанси, 2022. № 3 (97). С. 12–20.

БОРГОВА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

*Гончарова М. С., бакалавр,
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»,
ОПП «Фінанси, банківська справа та страхування»,
Федина В. В., к.е.н., доц.
Національна академія статистики, обліку та аудиту, м. Київ*

Зарубіжний досвід та вітчизняна практика свідчать про те, що надмірні запозичення та нерациональне використання залучених коштів є перешкодою для довгострокового економічного зростання. Особливо це питання актуалізується в контексті вибору стратегічного

європейського вектору розвитку нашої держави. Тому проблеми безпеки, управління та погашення державного боргу сьогодні є особливо гострими.

У вітчизняних науковців відсутня єдність щодо трактування категорії "боргова безпека". Як правило, боргова безпека розглядається як складова економічної та фінансової безпеки держави. Ключовим елементом визначення сутності боргової безпеки є державний борг.

Так, згідно із наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України (від 29.10.2013 № 1277) «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України», боргова безпека – «відповідний рівень внутрішньої та зовнішньої заборгованості з урахуванням вартості її обслуговування та ефективності використання внутрішніх і зовнішніх запозичень та оптимального співвідношення між ними, достатній для задоволення нагальних соціально-економічних потреб, що не загрожує суверенітету держави та її фінансовій системі» [1]. При цьому, держава має зберегти економічну можливість вчасно виконувати зобов'язання щодо погашення основної суми і відсотків за боргом, підтримувати належний рівень своєї платоспроможності та кредитного рейтингу.

Серед чинників, які прямо чи опосередковано здійснюють вплив на рівень боргової безпеки, слід виділити наступні:

- макроекономічна політика держави;
- монетарна політика держави та офіційно встановлений валютний курс;
- темпи зростання ВВП;
- стан нормативно-правового поля, що регламентує формування і обслуговування державного боргу;
- кредитна репутація держави;
- загальний рівень сформованого державного боргу, його динаміка та структура;
- існуюча система управління державним боргом;
- диверсифікація боргових інструментів;
- відповідність наявних боргових зобов'язань фінансовій спроможності країни щодо їх виконання;
- інвестиційний клімат держави, тощо.

У світовій практиці відсутній єдиний підхід щодо визначення індикаторів боргової безпеки: нормативним вважається рівень зовнішнього боргу, що не перевищує 60% ВВП; відповідно до методики Світового банку – 50 % від ВВП; О. Барановський рекомендує граничне значення на рівні 25%, а А. Ілларіонов – 30% [2].

У зв'язку з цим, Міністерством економічного розвитку і торгівлі України в 2013 році були затверджені «Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» (табл. 1):

Індикатори боргової безпеки держави та їх порогові значення*

Найменування індикатора, одиниця виміру	Оптимальне значення	Задовільне значення	Незадовільне значення	Небезпечне значення	Критичне значення
відношення обсягу державного та гарантованого державою боргу до ВВП, %	20	30	40	50	60
відношення обсягу валового зовнішнього боргу до ВВП, %	40	45	55	60	70
середньозважена дохідність ОВДП на первинному ринку, %	4	5	7	8	11
індекс ЕМВІ+Україна	200	300	500	700	1000
відношення обсягу офіційних міжнародних резервів до обсягу валового зовнішнього боргу, %	50	45	41	36	20

*Джерело: складено автором за[1]

Оцінка показників за період 2018-2022 рр., дозволяє стверджувати про критичний рівень більшості індикаторів: відношення обсягу державного та гарантованого державою боргу до ВВП – порогове значення 50% перетнули дані за 4 роки, крім 2021; відношення обсягу валового зовнішнього боргу до ВВП - порогове значення у 60% також було подолано за 4 роки, крім 2021 р.; середньозважена дохідність ОВДП на первинному ринку - порогове значення у 9% перетнули показники за всі 5 років; індекс ЕМВІ+Україна – порогове значення у 700 засвідчено в останні 4 роки; щодо показника «відношення обсягу офіційних міжнародних резервів до обсягу валового зовнішнього боргу», то цей індикатор знаходиться за період, що досліджується, в межах критичних значень на рівні від 18,2% до 23,2% [3].

Широкомасштабна збройна агресія росії спричинила нові виклики у фінансовій, бюджетній, соціальній сферах і одним з першочергових завдань постало безперервне фінансування системи державних фінансів та функціонування об'єктів критичної інфраструктури. Станом на 01.01.2023 р. у структурі доходів Державного бюджету податкові надходження становили лише 53,14% (в порівнянні з 2021 роком – 85,37%), а нестача фінансових ресурсів була збалансована міжнародною фінансовою допомогою на рівні 26,92% (0,10% в порівнянні за 2021 р.). Падіння ВВП на приблизно 35% та різке збільшення державного дефіциту є головними факторами, що призвели до зростання боргу [4]. Станом на 31.12.2022 р. сукупний державний борг України по відношенню до ВВП сягнув позначки 78,4% [3].

Такі негативні показники боргової безпеки зумовлені щорічним дефіцитом бюджету та дефіцитом платіжного балансу, значним перевищенням експорту над імпортом, кризою функціонування пенсійної системи, непривабливим інвестиційним середовищем України, високою залежністю України від імпорту енергоносіїв, нечіткою державною політикою щодо

управління боргом та використанням запозичень. Ці фактори в поєднанні з іншим фактором - повномасштабним вторгненням російської федерації - загострили боргову безпеку в кілька разів.

За результатами дослідження стану державного боргу України, проведеного МВФ, було здійснено прогноз динаміки зміни боргового навантаження на п'ятирічний період (рис. 1).

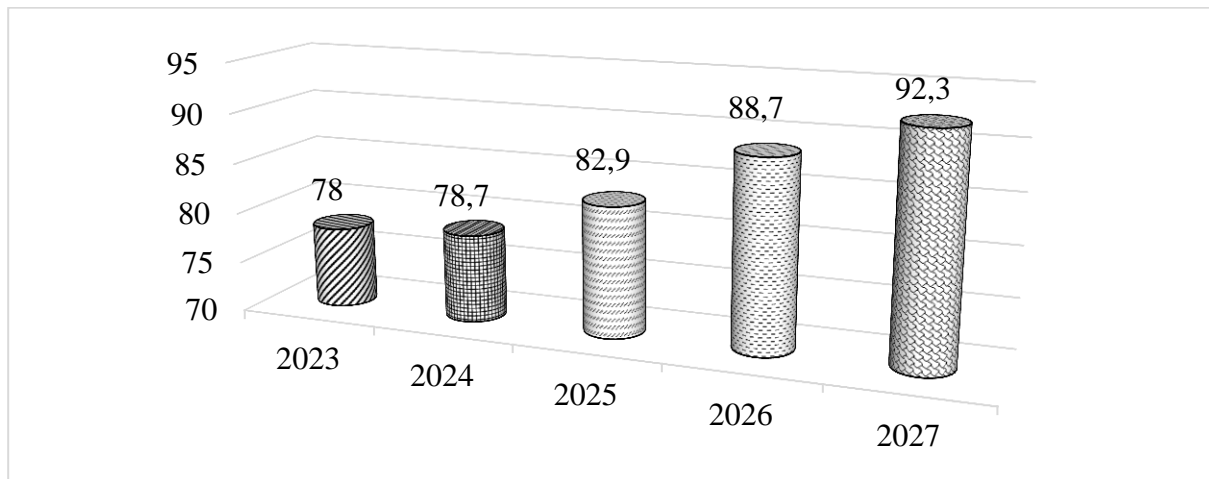

Рис. 1. Динаміка стану державного боргу України за прогнозами МВФ, % від ВВП протягом 2023-2027 рр. (джерело [5])

Як свідчать прогнозні оцінки, тенденція до зростання рівня державного боргу буде зберігатися і надалі, що є надзвичайно небезпечним для економіки країни. Тому, одним із першочергових завдань постає запровадження ефективної системи управління державним боргом.

Європейська інтеграція України має залишатися пріоритетом у вирішенні питань, пов'язаних із зміцненням боргової безпеки країни. Як суверенна держава в умовах складної економічної ситуації та військової агресії, Україна очікує від країн-членів ЄС підтримки та чіткого бачення шляхів вирішення питань, пов'язаних із залученням додаткових кредитних ресурсів, без шкоди для боргової безпеки та мінімізації ризиків фінансового дефолту.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>
2. Барановський О. Європейські банки: під тиском боргової кризи. *Вісник НБУ*, 2011. № 11. С. 16-23.
3. Державний борг України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/>
4. Міжнародний валютний фонд спрогнозував різке зростання державного боргу України через війну. URL: https://biz.censor.net/news/3335480/mvf_sprognozuvav_rizke_zrostannya_derjborgu_ukrayiny_cherez_viyinu
5. Бондарук Т. Г., Богріновцева Л. М. Роль ринку цінних паперів як джерела фінансування державного боргу. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука"*. Серія: "Економічні науки", 2023. №7. URL: <https://www.inter-nauka.com/issues/economic2023/7/>. DOI: 10.25313/2520-2294-2023-7-9044

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ЗАГРОЗ І НЕБЕЗПЕК СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Гуменюк В. Р. Бакалавр,
спеціальність “Фінанси, банківська справа та страхування”
ОПП “Фіскальне та митне адміністрування”
Науковий керівник: д.е.н., проф. Копилюк О. І.
Львівський торговельно-економічний університет

Страховий ринок є молодію і важливою ланкою фінансової системи України. Повномасштабна війна здійснила згубний вплив на страховий ринок, який пов'язаний із загрозами і небезпеками. Деякі опосередковано впливають на страховиків, інші напряму. Факторами прямого впливу є ризики ракетних небезпек, що можуть загрожувати життю працівників страхових компаній та ризики пов'язані з надзвичайно високим ризиком втрат страховика на покриття страхових випадків спричинених атаками ворога. Опосередковано впливають фактори пов'язані з загальним державним становищем. Основними факторами, які впливають на ринок страхування в Україні, є: обмеження платоспроможного попиту з боку кінцевих споживачів послуг через зниження рівня доходів населення і суб'єктів господарювання, девальвація національної валюти, втрата депозитів окремих страховиків внаслідок ліквідації значної кількості банківських установ, зниження ліквідності фондового ринку [1].

Проте ринок страхових компаній працює, але з певними змінами. Більшість страховиків організували безпечну роботу, евакуацію співробітників у безпечніші регіони, забезпечивши віддалену роботу персоналу, збереження технічних засобів та баз даних. Сьогодні на ринку нон-лайф працює 132 страхові компанії. Відповідно до наданих страховиками відповідей 42% страховиків мають проблеми з повним та своєчасним поданням звітності. 25 страховиків, на які припадає 10,5% страхового ринку, зазначають про проблеми з виконанням нормативів. З лайф страхування залишились всі страховики. Через незначну популярність страхування в Україні у порівнянні з країнами ЄС, не всі страховики мали достатні запаси для продовження своєї діяльності повноцінно у складних умовах. Серед проблем, які з'явилися напочатку повномасштабної війни було врегулювання страхових випадків у тимчасового окупованих регіонах та регіонах, де проводились бойові дії. Станом на початок третього кварталу 2022 року 5 страховиків зі сфери нон-лайф пішли з ринку страхових послуг. Сфера лайф страхування не зазнала змін у кількості компаній на ринку. Загальний обсяг активів страховиків порівняно з початком року майже не зазнав змін і становив 65,7 млрд грн. Обсяг виплачених відшкодувань зменшився у сфері нон-лайф на 29% і в лайф на 15% порівняно з відповідним періодом попереднього року. Найгірші показники страховий ринок показав вкінці першого кварталу, адже на нього припало повномасштабне вторгнення східного сусіда. Сфера перестраховування скоротилась майже в 4 рази, а з нею зменшилась частка перестраховування в загальних страхових

преміях. Позитивні зміни на ринку відобразили КАСКО, автоцивілка та Зелена картка [2].

Станом на початок другого півріччя 2023 року на страховому ринку України відбулись зміни в кількості страховиків. Їх кількість зменшилась до 115 компаній, кількість лайфових зменшилась до 11 компаній. Більшість страховиків були виключені з реєстру страховиків за порушення і їхня діяльність була припинена. Деякі страховики припинили свою діяльність добровільно. Попри скорочення кількості страховиків на ринку, обсяг активів зріс до 70,8 млрд грн а розмір валових страхових премій до 21,36 млрд грн. Чисті страхові премії склали 17,9 млрд грн. Найкращими страховиками за виплатами з лайф страхування стали: Метлайф, ТАС, ГРАВЕ Україна життя, ARX Life, КНЯЖА ЛАЙФ, Уніка життя. В табл. 1 вказані дані про страховиків з найбільшими виплатами за 2021-2023 рр.

Таблиця 1

Найкращі страховики з лайф страхування за виплатами

Страховик	Виплати за 2021 р., тис.грн	Виплати за 2023 р., тис.грн	Відхилення у %	Місце в Топ 5
МЕТЛАЙФ	221 627	238 223	7	1
ТАС	113 425	121 643	7	2
ГРАВЕ УКРАЇНА ЖИТТЯ	41 077	92 640	125	3
ARX LIFE	37 354	31 818	-14	4
УНІКА ЖИТТЯ	28 261	31 246	10	5

Примітка. Складено автором на основі [3]

За аналізований період у Метлайф і ТАС зросли виплати на 7%, у ГРАВЕ – на 125% і в Уніка Життя – на 10%, але в ARX зменшились виплати на 14%. Проте як для періоду воєнного стану показники лайф компаній є хорошими, адже більшість з них розвиваються.

Серед страховиків нон-лайф з найбільшими виплатами є УСГ, УНІКА, ARX, ТАС СГ, ІНГО. Дані з їх показниками за 2021 та 2023 наведено у табл. 2.

Таблиця 2

Найкращі ризикові страховики за виплатами

Страховик	Виплати за 2021 р. тис.грн	Виплати за 2023 р. тис.грн	Відхилення у %	Місце в ТОП 5
УСГ	2 208 071	702 471	-68	1
УНІКА	961 767	672 742	-31	2
ARX	942 286	625 672	-33	3
ТАС СГ	837 416	611 189	-27	4
ІНГО	659 235	545 624	-17%	5

Примітка. Складено автором на основі [3]

У найкращих за розміром виплат страховиків з нон-лайф страхування ситуація є гіршою. У всіх страховиків зменшилися виплати, що пов'язано з меншою популярністю страхування під

час воєнного стану. Але за загальною ситуацією, можна зробити висновок, що страховики адаптуються до складних умов роботи. Достатню стабільність має ринок страхування життя. Складнішу ситуацію мають нон-лайф страховики, їх кількість зменшилася через різні причини, але успішні компанії до лютого 2022 року все ще добре функціонують на ринку, надають широкий спектр новітніх послуг, а активи страховиків мають тенденцію до зростання.

Список використаних джерел:

1. Пурій Г. М. Страховий ринок України: сучасний стан та проблеми розвитку. Ефективна економіка. 2018. № 10. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6609>.
2. Під час дії воєнного стану ринок страхування продовжує працювати – результати опитування, Національний банк підбив підсумки роботи страхового ринку у першому півріччі 2022 року. URL: <https://bank.gov.ua>.
3. Forinsurer: URL: <https://forinsurer.com/stat>.

ФІНАНСОВЕ ТА ЕНЕРГЕТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКСПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

*Жабинець О.Й., к.е.н., доцент,
с.н.с. відділу просторового розвитку
ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М. І. Долишнього НАН України»*

Після початку війни вітчизняні підприємства опинилися в непростих умовах для ведення бізнесу, у т. ч. експортної діяльності, особливо мікро-, малі- та середні підприємства (далі – ММСП). Адаптація до війни майже дві третини українських ММСП розташовувалися в регіонах, які зазнавали або досі зазнають активних наземних бойових дій. Крім того, ММСП є більш вразливими до спричинених війною потрясінь та зазвичай мають нижчі фінансові важелі та менші можливості для залучення додаткового фінансування [1, с.12]. Разом з тим, вже після першого місяця війни вітчизняний бізнес почав адаптуватися до нових економічних умов, зокрема через релокацію у відносно безпечніші регіони та/або трансформацію своєї фінансово-господарської діяльності. На жаль, непрогнозованість розвитку ситуації в Україні на фоні здійснення воєнних дій, посилення тиску контролюючих органів та фактична відсутність доступу до фінансових ресурсів для поповнення обігових коштів суттєво впливають на темпи, результати та процес відновлення виробництва, а відтак – експорту продукції (робіт, послуг).

Такі фіскальні проблеми як необґрунтовані затримки із реєстрацією податкових накладних з відшкодування ПДВ та ручне відшкодування ПДВ [2] підвищують заборгованість держави перед експортерами, що призводить до суттєвої нестачі обігових коштів і як наслідок – гострої нестачі фінансування виробничої діяльності. Так, на початку війни з метою економії бюджетних коштів та їх перенаправлення на військові та соціальні цілі експортерам взагалі було призупинено відшкодування ПДВ. У травні 2022 р. відшкодування повернули, однак процес виплати відбувався нерівномірно і не прогнозовано (наприклад, у червні експортерам було повернуто 9,5 млрд грн. ПДВ, а в липні відшкодування ПДВ майже не здійснювалось (було

сплачено лише 600 млн грн.)). Крім того, на великих підприємствах ДПС відновила прискіпливі податкові перевірки. Відтак, заборгованість держави із відшкодування ПДВ експортерам, яка призводить до суттєвої нестачі обігових коштів, складає кілька десятків мільярдів гривень [3]. У аграрному секторі ситуація взагалі є критичною, адже система відшкодування ПДВ для аграріїв практично не працює, внаслідок чого агровиробники гостро відчують проблеми із фінансуванням своєї господарської діяльності.

Підвищення світових цін на енергоресурси після вторгнення РФ в Україну в умовах різкого зниження платоспроможності вітчизняного бізнесу призвело до скорочення виробництва експортоорієнтованої продукції та її подорожчання. Наприкінці 2022 р. та у 2023 р. ситуація дещо стабілізувалася і за прогнозами Світового банку ціни на енергоресурси будуть знижуватись, однак вони залишатимуться значно вищими, ніж прогнозувалося раніше, переважно через зростання цін на вугілля [4]. Незважаючи на те, що під час війни споживання газу в державі значно впало (промисловість споживає сьогодні близько 40% від довоєнних обсягів), для багатьох підприємств паливо все ж є занадто дорогим, навіть з огляду на те, що в Україні газ продається дешевше, ніж в Європі. Разом з тим, у складних умовах воєнного стану АТ «Укргазвидобування» продовжує працювати задля забезпечення країни власними енергетичними ресурсами: завдяки введенню в експлуатацію у 2023 р. 54 нових газових свердловин та збільшенню кількості сервісних операцій середньодобовий показник видобутку газу АТ «Укргазвидобування» з початку 2023 р. збільшився на 3,31 млн куб. м., що є найвищим показником за останні три роки [5]. Крім того, у серпні 2023 р. фахівці АТ «Укргазвидобування» завершили випробування пошукової свердловини на одній з нових ліцензійних ділянок. Отримана геологічна інформація свідчить про відкриття нового родовища, запаси якого, за попередніми оцінками, сягають близько 1 млрд куб. м. [5], що своєю чергою створює непогані перспективи для сталого зростання видобутку газу в Україні, а відтак – підвищення її енергонезалежності.

Список використаних джерел:

1. Експрес-оцінка впливу війни на мікро-, малі та середні підприємства в Україні. Аналітичний звіт. Київ: Програма розвитку ООН в Україні. 2022. 77 с. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2022-10/UA_Rapid_Assessment_of_War_on_MSMEs_in_Ukraine_0.pdf
2. ПДВ-накладні для агросектору: чи є світло в кінці тунелю? URL: <https://agropolit.com/blog/533-pdv-nakladni-dlya-agrosektoru-chi-ye-svitlo-v-kintsi-tunelyu>
3. Третина промислового потенціалу в Україні не задіяна через високі ризики. URL: <https://uspp.ua/news/ostanni-novyny/2019/tretyna-promyslovoho-potentsialu-v-ukraini-ne-zadiiana-cherez-vysoki-ryzyky>
4. Перспективи світової економіки в 2023-2024 роках. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/perspektyvu-svitovoyi-ekonomiky-v-2023-2024-rokakh>
5. АТ «Укргазвидобування»: веб-сайт. URL: <https://ugv.com.ua/>

БОРГОВА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ ТА МЕХАНІЗМ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

*Завалинич Р. В., магістр,
спеціальність “Менеджмент”
ОПП “Управління фінансово-економічною безпекою”
Науковий керівник: д.е.н., проф. Руцишин Н. М.
Львівський торговельно-економічний університет*

Боргова безпека є обов'язковою умовою збереження суверенітету країни, створення нормальних умов життєдіяльності будь-якої держави та її поступального соціально-економічного розвитку. Термін “боргова безпека країни” у науковій літературі визначається у широкому та вузькому сенсі. У вузькому розумінні боргова безпека країни – це оптимальне співвідношення його складових, враховуючи платежі з обслуговування та сплати боргу. У широкому сенсі – це не лише обсяг боргу за якого забезпечується стабільність соціально-економічного розвитку країни та найліпше співвідношення між зовнішнім й внутрішнім боргом [1, с. 76], а й ефективність використання боргових коштів, їх достатність для забезпечення першочергових соціально-економічних потреб; такий рівень боргу за якого не виникають загрози для фінансової системи країни й загрози втрати суверенітету.

Боргова безпека – це складова фінансової безпеки держави [2, с. 232], яка є певним рівнем державної внутрішньої чи зовнішньої заборгованості з урахуванням її обслуговування, ефективності використання запозичень та оптимального їх співвідношення, достатній для задоволення соціально-економічних потреб, який дає змогу зберегти стійкість фінансової системи країни до загроз.

Боргова безпека розглядається як складова частина національної безпеки, на основі якої повинна забезпечуватися стійкість до зовнішніх та внутрішніх загроз, а також стійке економічне зростання, захист економічних інтересів держави для задоволення потреб громадян, суспільства та держави загалом. Певний рівень державної заборгованості, який дає змогу зберегти стійкість фінансової системи країни до внутрішніх та зовнішніх загроз та забезпечити економічну незалежність держави, підтримуючи належний рівень платоспроможності та кредитного рейтингу держави.

Дієвий механізм забезпечення боргової безпеки, в першу чергу, залежить від стану економіки і фінансової системи, а в другу – від власне управління борговою безпекою, яке має на меті досягнення стабільного економічного розвитку держави, зберігання фінансової незалежності, забезпечення необхідних темпів приросту ВВП, стримування інфляційних процесів, забезпечення повної зайнятості тощо.

Система управління борговою безпекою скерована на забезпечення потреб держави в борговому фінансуванні за рахунок своєї структури, котра включає суб'єкти, об'єкти, методи управління, характеризується окресленою метою, а також завданнями та реалізує свої функції в умовах визначеної стратегії, юридичного забезпечення та органу, відповідального за здійснення

боргової політики [3, с. 235].

Таким чином, система забезпечення боргової безпеки – сукупність взаємодоповнюючих та взаємозалежних підсистем (організаційної, фінансово-ресурсної, інформаційно-аналітичної, матеріально-технічної, науково-практичної, юридично-правової, торгової тощо), що направлені на досягнення спільної мети – забезпечення управління державним боргом та борговими ризиками, за якого державними й недержавними інституціями забезпечується ефективне функціонування системи загалом. Серед елементів системи виокремлюються суб'єкти, об'єкти, механізм забезпечення боргової безпеки країни. Об'єктами боргової безпеки виступають економічні відносини між суб'єктами боргової системи країни (що є складовою фінансової системи). До суб'єктів можна віднести всіх фінансових агентів, котрі в межах їх функцій та ролі в беруть участь в боргових відносинах (міністерства фінансів, центробанки, казначейства та ін.).

Механізми забезпечення боргової безпеки – це сукупність концепцій, стратегічних та тактичних планів, здійснення поміркованої боргової політики. При цьому повноцінний та дієвий механізм забезпечення боргової безпеки передбачає: законність, тобто наявність та слідування відповідно до нормативно-правових основ, котрі мають забезпечувати її функціонування; прийняття рішень щодо критеріїв і принципів забезпечення та управління борговою безпекою; встановлення пріоритетності інтересів; чіткий контроль чинників, що спричиняють загрози борговій безпеці та впровадження виваженої системи заходів їх попередження та усунення.

Отже, ефективне управління боргової безпеки є одним з пріоритетних завдань забезпечення економічної безпеки, важливою умовою стабільності її фінансової системи. Воно дозволяє уникнути кризових боргових ситуацій та перевантаження видаткової частини державного бюджету, сприяє забезпеченню стабілізації соціально-економічної ситуації та розвитку економіки України.

Список використаних джерел :

1. Rushchyshyn N., Buchko I., Kostak Z. Public debt of Ukraine: current status and options for its optimization. Економічний часопис-XXI: Науковий журнал. 2016. Вип. 161(9-10). С. 75-78.
2. Nadiya Rushchyshyn, Tetyana Medynska, Uliana Nikonenko, Zoryana Kostak, Roksolana Ivanova Regulatory and legal component in ensuring state's financial security. Business: Theory and Practice. 2021, 22(2). P. 232-240.
3. Томашик Р. Р. Напрями удосконалення управління борговою компонентою економічної безпеки держави в умовах глобалізації світової економічної системи. Економічна безпека в умовах глобалізації світової економіки: [колективна монографія]: у 2-х т. – Дніпропетровськ: ФОП Дробязко С.І., 2014. Т. 1. С. 232–245.

ДІЯЛЬНІСТЬ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Захарчук В. Д., бакалавр спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування» ОПП «Фіскальне та митне адміністрування» Науковий керівник: д.е.н., проф. Копилюк О. І. Львівський торговельно-економічний університет

Страхові компанії повинні займатися виключно страхуванням, перестрахуванням і фінансовою діяльністю, пов'язаною із формуванням, розміщенням страхових резервів і їх управлінням. Також вони мають право займатися лише тими видами страхування, які є

дозволені і прописані в ліцензії.

Фінансово-кредитна система України включає в себе страхування, яке спрямоване на збирання довгострокових інвестицій для сприяння економічному розвитку країни і привертання фінансових заощаджень для забезпечення потреб в захисті життя та здоров'я громадян, забезпечуючи їхні потреби в цій галузі [1].

Страхові компанії не відшкодовують збитки спричинені військовим конфліктом, а саме пошкоджень або поранень внаслідок влучання ракет, снарядів, куль, тощо. Для таких випадків існує окремий страховий продукт, але він не є поширеним через високу вартість та відповідальність, за яку ніхто не хоче братися.

До 24 лютого 2022 року страхові компанії керувалися розпорядженням Кабінету Міністрів України, в якому був визначений перелік населених пунктів, що тимчасово перебували під окупацією або в зоні проведення бойових дій. Однак наразі перелік таких територій генерується Державною службою з надзвичайних ситуацій. Це може призвести до суперечок між страховиками та клієнтами. Важливо відзначити, що війна в Україні вважається форс-мажорною обставиною, що підтверджено Торгово-промисловою палатою, яка видала відповідний лист 28 лютого 2022 року. Поняття форс-мажору закріплене в договорах страхування, і сторони можуть посилатися на нього як на підставу для звільнення від відповідальності за невиконання умов договору. Незважаючи на це, форс-мажорні обставини не вивільняють сторони від своїх зобов'язань за договором. Форс-мажор може служити легітимною підставою для відстрочення виконання зобов'язань без настання штрафів та пені. На підставі форс-мажорних обставин страхова компанія може затримувати виплату, проте вона має зобов'язання виконати її, коли форс-мажорна ситуація припиниться.

Ринок страхування продовжує працювати. Більшість страховиків організували свою роботу, здійснивши евакуацію співробітників у безпечніші регіони, забезпечивши віддалену роботу персоналу, збереження технічних засобів та баз даних. Про це свідчать результати опитування страховиків, проведеного Національним банком України у березні 2022 року. Водночас страхові компанії зіткнулися з серйозними викликами.

На сьогоднішній день на ринку страхування непожиттєвого страхування діють 132 страхові компанії. З цього числа, 25 страхових компаній, що становлять 9% загального обсягу ринку, не відповіли на запитання щодо своєї діяльності під час війни. Ще 17 страховиків (менше 2% ринку) заявили, що на момент надання відповідей ще не налагодили процес виплати страхових відшкодувань. Всі інші страхові компанії, що становлять 89% обсягу ринку за діяльністю, повідомили, що продовжують свою роботу, вчасно та в повному обсязі виконуючи свої зобов'язання за договорами страхування і навіть укладають нові угоди. За наданими відповідями страховиків, 42% зазначили проблеми з поданням звітності в повному та своєчасному обсязі, і 25 страхових компаній (10,5% ринку) відзначили проблеми з виконанням

нормативів. Зокрема, серед цих 25 страховиків є сім найбільших за обсягами діяльності (8,9% ринку), які мали проблеми з дотриманням нормативів ще до війни, в 2021 році. Фінансова стійкість страхових компаній в умовах війни безпосередньо залежить від якості та структури їхніх активів і капіталу в передвоєнний період. Опитування показало, що всі компанії відчувають негативний вплив військових дій на території України, про що свідчать значні зниження обсягів продажів, запити клієнтів про відтермінування платежів та розірвання договорів страхування.

Національний банк України від 27 лютого 2022 року рекомендує спрощення процедури в регулювання випадків, що мають ознаку страхових, використовуючи копії документів, електронні документи, дистанційно врегульовуючи страхові випадки. У теперішній час страховики мають право вимагати додаткові фотоматеріали та відеоматеріали, для швидкого рішення про відшкодування збитку. Більшість страхових компаній у воєнний час організували роботу, евакуюючи співробітників у безпечніші області, надаючи їм доступ до віддаленої роботи та збереження баз даних. Динаміка кількості страхових компаній, що здійснювали діяльність під час воєнних подій в Україні, та їх спеціалізація наведено на рис. 1. З 1 січня 2023 року на ринку страхування «non- life» кількість страхових компаній скоротилася на 26 од., проте на страховому ринку життя скоротилося лише на 1 од., порівнюючи з 1 січня 2022 роком. Причина зменшення страхових компаній пов'язана з повномасштабною війною та економічними спадами, у зв'язку з цим, негативний вплив страховиків проявився на виконанні нормативів, якості та структури їх активів та запасу капіталу у поточний період.

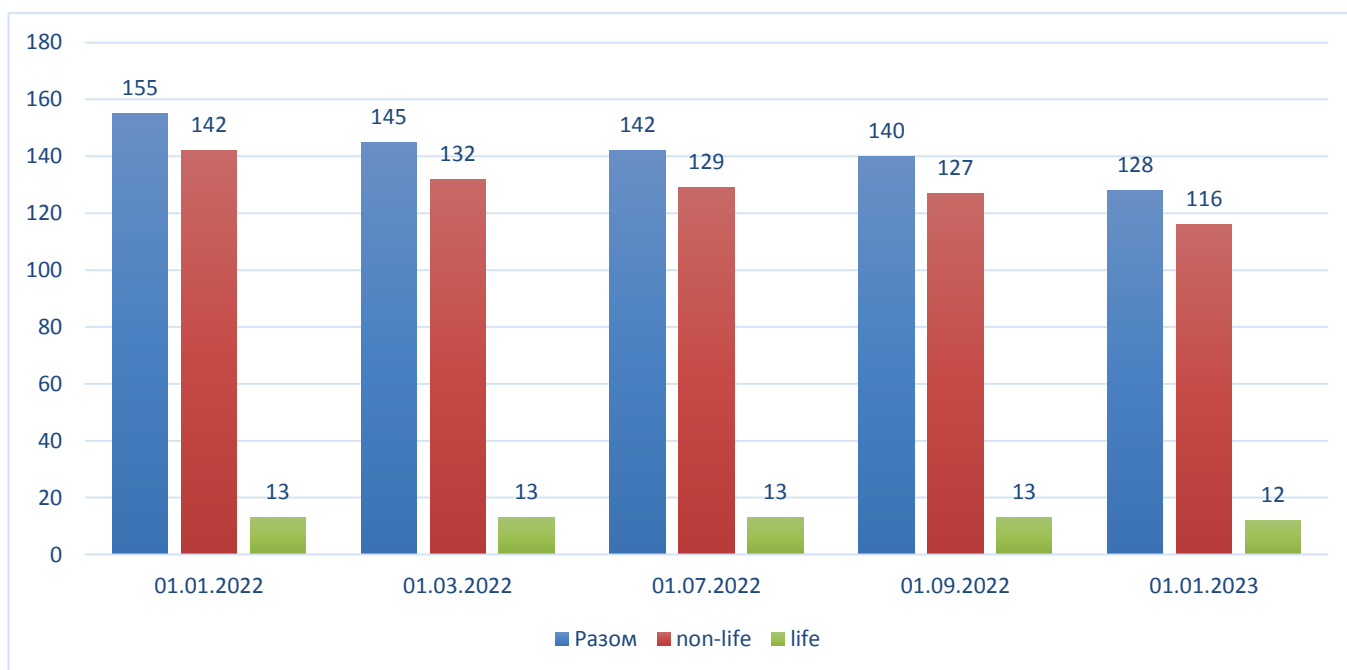

Рис. 1. Кількість та спеціалізація страховиків в Україні за 2022-2023 рр. (складено автором на основі [2])

Отже, незважаючи на війну, ринок страхування продовжує свою діяльність. При укладенні угоди зі страховою компанією в період війни, важливо дотримуватися умов, передбачених у договорі, і ретельно аналізувати кожну ситуацію окремо, враховуючи всі можливі наслідки та зв'язки. Якщо майнові збитки спричинені воєнними діями, то такий випадок, як правило, не підпадає під визначення страхового випадку і не підлягає відшкодуванню згідно з умовами договору. Але якщо збиток виник внаслідок інших обставин, які не пов'язані з воєнним конфліктом, то договір страхування залишається дійсним і виконується відповідно до звичайних умов. Сторони угоди про страхування під час війни і після несуть взаємні зобов'язання, ґрунтуючись на принципі довіри та соціальної відповідальності страховиків.

Список використаних джерел:

1. Страхування під час війни. Економічна правда, 14 квітня 2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/04/14/685760/> (дата звернення: 12.10.2023).
2. Офіційний сайт НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/>

ПРОБЛЕМИ РИНКУ НЕРУХОМОСТІ В УКРАЇНІ

*Західний Р. В., аспірант,
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України*

Ринок нерухомості відіграє важливу роль у суспільстві, впливаючи на житлову доступність, економічну стабільність та загальне благополуччя громадян. Однак він також може бути схильним до коливань, спекуляцій та негативних впливів на економіку та суспільство в цілому. Тому механізм регулювання ринку нерухомості є необхідним для забезпечення його стабільності, справедливості та ефективності. Такий механізм існує з метою забезпечення балансу між попитом та пропозицією на ринку, захисту прав споживачів, забезпечення економічної стабільності та доступності житла для населення.

Під механізмом регулювання ринку нерухомості розуміємо систему правил, законів, політичних рішень та заходів, що вживаються державою або різними установами з метою керування та контролю ринком нерухомості. Його основна мета – забезпечити стабільність, справедливість, ефективність та доступність на ринку нерухомості [1].

Основними аспектами механізму регулювання ринку нерухомості визначають:

- Законодавчі норми – прийняття законів та нормативів, які встановлюють правила купівлі, продажу, оренди та власності нерухомості. Уряд приймає закони та правила, що визначають права та обов'язки власників, орендарів, забудовників та інших учасників ринку нерухомості.

- Фінансова політика – Центральний банк України встановлює ставки на кредити та іпотеки, які впливають на попит та пропозицію на ринку нерухомості. Зниження ставок може підвищити попит на нерухомість, тоді як збільшення може знизити попит.

- Податкова політика – податки на нерухомість та оподаткування прибутку від продажу

нерухомості можуть впливати на ціни та інвестиції на ринку.

- Регулювання будівництва: Урядом країни можуть встановлюватися правила та обмеження для будівництва, що впливають на доступність житла та ринок нерухомості загалом.

- Нагляд та регулювання – державні агентства надають нагляд та регулюють ринок нерухомості для забезпечення дотримання законодавства та захисту прав споживачів.

- Соціальна політика: програми соціальної підтримки можуть бути використані для підтримки доступності житла для низько дохідних та уразливих груп населення.

- Баланс попиту та пропозиції – механізми регулювання спрямовані на забезпечення балансу між попитом та пропозицією на ринку нерухомості.

- Запобігання спекуляціям – регулювання може включати в себе заходи для запобігання спекуляціям та штучному підвищенню цін на нерухомість.

- Забезпечення доступності житла – механізми регулювання також спрямовані на забезпечення доступності житла для всіх верств населення.

- Економічна стабільність – регулювання ринку нерухомості може сприяти економічній стабільності та запобіганню фінансовим кризам у цьому секторі.

Ринок нерухомості в Україні стикається з рядом проблем, які впливають на розвиток цієї галузі. Ці проблеми створюють виклики для його розвитку в Україні і потребують уважної уваги та реформ для поліпшення ситуації. Законодавчі, урядові та інші органи, які встановлюють правила та стандарти функціонування ринку нерухомості мають можливість приймати заходи для вирішення цих питань, зокрема за допомогою політичних та податкових реформ. До основних проблем ринку нерухомості на сучасному етапі відносять зростання цін, різку коливання цін, велику частку тіньового сектору, брак житла, спекуляцію та штучне підвищення цін на житло, політичну нестабільність і геополітичні конфлікти [2].

У 2020 році ринок нерухомості в Україні стикався з численними викликами та несподіванками, зокрема внаслідок пандемії COVID-19, яка великою мірою вплинула на ринок нерухомості в Україні, призвівши до спаду активності та великих змін у попиті. Затримки в будівництві та невизначеність щодо економічної ситуації справили свій негативний вплив. Впродовж 2020 року було помітно зниження цін на житло в багатьох регіонах України. Особливо це стосувалося новобудов, адже зменшилася активність інвесторів та покупців.

Зміни в податковій політиці, зокрема впровадження податку на нерухомість, також безпосередньо вплинули на власників нерухомості. Взагалі податкова політика має значущий вплив на ринок нерухомого майна. Вона може визначати, які податки стягуються з власників нерухомості, інвесторів та покупців, і, таким чином, впливати на ціни, попит, пропозицію та інвестиції на ринку нерухомості. Основними аспектами впливу податкової політики на ринок нерухомого майна є:

- Податок на нерухомість: введення податку на нерухомість або зміни в ставках цього

податку можуть вплинути на власників нерухомості. Високі ставки податку можуть збільшити витрати на володіння нерухомістю, що може змусити деяких власників продавати нерухомість. Низькі ставки податку можуть бути стимулом до інвестування у нерухомість.

- Податок на прибуток від продажу нерухомості: ставки цього податку можуть вплинути на рішення щодо продажу нерухомості. Високий податок може зменшити мотивацію для продажу, особливо для інвесторів.

- Податок на додану вартість (ПДВ): в деяких країнах нерухомість обкладається ПДВ, що може збільшити вартість новобудови та придбання нерухомості.

- Податки на оренду: податки на оренду нерухомості можуть впливати на ринок оренди, зокрема комерційної нерухомості.

- Податкові стимули та пільги: Уряд може надавати податкові стимули та пільги для певних видів нерухомості або інвестицій. Це може стимулювати попит на певні види нерухомості або регіони.

- Зміни в правилах оподаткування для інвесторів: можуть впливати на інвестиції в нерухомість. Наприклад, ставки податку на прибуток з оренди можуть визначати, наскільки привабливим є інвестування в орендну нерухомість.

Війна і збройні конфлікти також мають значущий вплив на ринок нерухомого майна, і цей вплив є негативним та широким за своєю суттю. Військові конфлікти спричиняють невизначеність та загрозу безпеці, що знижує попит на нерухомість. Люди можуть вагатися придбати або інвестувати в житло, коли існує загроза для їхньої безпеки. Також війна призводить до зменшення інвестицій в будівництво та розвиток нерухомості. Інвестори можуть утримувати свої кошти через невизначеність та ризик. Воєнні дії призводять до пошкодження та знищення нерухомості, що створює потребу в реконструкції та відновленні. Це може змінити пропозицію на ринку. Масове відселення та переміщення населення створює велику потребу в житлі для біженців та внутрішньо переміщених осіб, що в свою чергу може створити навантаження на ринок житла в інших місцях. Урядом країни можуть вводитися спеціальні правила та обмеження щодо продажу та оренди нерухомості під час війни, щоб забезпечити безпеку та контроль. Збільшуються ризики для інвесторів у нерухомість, оскільки стабільність ринку порушується та передбаченість майбутніх прибутків стає менш очевидною [3].

Отже, вищезазначені тенденції свідчать про те, що ринок нерухомості є досить динамічним і чутливим до змін у соціальних, економічних та політичних факторах. Військові конфлікти створюють негативну атмосферу невизначеності, що може змінювати умови на ринку нерухомості. Однак реакція ринку може варіювати в залежності від конкретних обставин, регіону і тривалості конфлікту.

Список використаних джерел

1. Самойлова І.І. Сутність та особливості державного регулювання ринку нерухомості в Україні. - URL :

http://www.investplan.com.ua/pdf/24_2019/25.pdf

2. Петрищенко Н.А. ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ НЕРУХОМОСТІ В УКРАЇНІ. ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ НЕРУХОМОСТІ В УКРАЇНІ. - URL : http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/25_2018_ukr/24.pdf

3. Три ключові виклики перед ринком нерухомості України у 2023 році. – URL : <https://thepage.ua/ua/experts/problemi-ukrayinskogo-rinku-neruhomosti-v-2023-roci>

МІЖНАРОДНА ПІДТРИМКА ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ

*Іванків В. О., магістр.
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
ОПП «Фінанси, митна та податкова справа»
Науковий керівник: д.е.н., проф., Ватаманюк-Зелінська У. З.
Львівський національний університет імені Івана Франка*

Сучасний світ стикається з безпрецедентними викликами та можливостями у сфері розвитку місцевого самоврядування та територіальних громад. Однією із ключових складових успіху в цьому процесі є міжнародна підтримка. Підтримка з боку міжнародних організацій, донорів та партнерів грає важливу роль у стимулюванні розвитку, зміцненні громадських інститутів та підвищенні якості життя громадян.

Зростаюча увага до принципів децентралізації та місцевого самоврядування у всьому світі вказує на те, що роль територіальних громад стає все більш стратегічною. Вони відіграють ключову роль у вирішенні проблем, пов'язаних з розвитком інфраструктури, економіки, освіти, охорони здоров'я та багатьох інших аспектів суспільного життя. Водночас, міжнародні організації та держави все більше визнають важливість сприяння цьому процесу, надаючи територіальним громадам технічну, фінансову та інтелектуальну підтримку.

Україна отримує підтримку з боку Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій та донорських установ. Дана підтримка ґрунтується на впровадженні заходів, спрямованих на розвиток територій, серед яких варто виділити: надання грантів, укладення контрактів, фінансову допомогу для місцевих бюджетів, а також можливість отримання кредитів та позик під вигідними умовами з метою стимулювання соціального та економічного розвитку на певній території.

З початком повномасштабного вторгнення росії потреба у підтримці та допомозі територіальним громадам з боку іноземних країн та міжнародних організацій суттєво зросла, особливо потреба у фінансовій підтримці.

Міжнародна допомога є цінною для місцевих органів влади, зокрема через:

- надання можливості здобути нові знання та навички у розвитку важливих сфер громадської діяльності, особливо в аспектах загального управління та локальної економіки;
- забезпечення координації напрямів та розробку стратегій для підвищення довгострокової життєздатності територіальних громад, шляхом поєднання міжнародної підтримки у вигляді фінансових ресурсів, технічної допомоги, експертного консультування та навчання для розвитку місцевого самоврядування.

Мета міжнародної донорської спільноти в Україні полягає у підтримці місцевого

самоврядування шляхом допомоги у прискоренні і зміцненні поточних процесів створення, стимулювання та покращення умов для поетапного розвитку територіальних громад у напрямках: стратегічного планування місцевості, пошуку шляхів до зміцнення місцевої економіки та їх впровадження, створення умов для залучення бізнесу, покращення роботи органів управління, адміністративних та комунальних послуг, бюджетоутворення та управління фінансовими ресурсами громади, залучення громадян до проектних розробок місцевості, навчання молоді, перекваліфікації трудових ресурсів територіальних громад [1].

Завданнями проектів та програм міжнародної допомоги є: підтримка національного реформування з розбудови децентралізації та місцевого самоврядування, зміцнення принципів верховенства права, удосконалення правового поля, впровадження ефективних моделей управління досвідом та знаннями, створення та підтримка комунікації реформ на досвіді європейських країн, створення та підтримка координації діяльності в сфері фінансової децентралізації, децентралізації в галузях освіти, медицини; сприяння органам місцевого самоврядування у їх діяльності, спрямованій на сталий розвиток громад, підтримка місцевого самоврядування, насамперед ОТГ, шляхом експертних порад, консультацій, тренінгів стосовно питань місцевого розвитку, покращення якості послуг та доступ до них у районах, підвищення прозорості, ефективності, підзвітності у наданні публічних послуг, галузях охорони здоров'я та освіти, сприяння поліпшенню добробуту найбільш уразливих верств населення, зміцнення муніципального сектору, створення сприятливого середовища для розвитку підприємництва [2].

Розглянемо програми Європейського Союзу, які є актуальними для українських громад.

З 1 січня 2024 року Україна зможе приєднатися до програми Interreg Europe, яка є програмою міжрегіонального співробітництва та має на меті зменшити відмінності у рівнях розвитку, зростання та якості життя між регіонами Європи. Дана програма діє з 2021 року по 2027 рік. Особливістю даної програми є те, що участь у ній можуть брати усі міста та регіони Європейського Союзу та України.

Програма Interreg Europe передбачає 6 пріоритетних напрямків, а саме: Розумна Європа, Зелена Європа, Об'єднана Європа, Соціально-відповідальна Європа, Європа ближче до громадян, Краще регіональне врядування [3]. Кожен із зазначених напрямків робить акцент на певних аспектах розвитку та вдосконалення територіальних громад.

Для прикордонних областей України з Європейським Союзом є чимало програм транскордонного співробітництва, зокрема: програма Польща – Україна, програма Угорщина – Словаччина – Румунія – Україна, програму Румунія–Україна, програму Басейну Чорного моря, Дунайську програму [3].

Кожна з цих програм орієнтована на вирішення актуальних питань, що є специфічними для регіонів прикордоння. Внаслідок воєнних подій програми розширили своє покриття, охопивши більше громад, які можуть брати участь у конкурсах.

Важливо відзначити, що, окрім поліпшення інфраструктури, ці ініціативи мають важливий аспект обміну досвідом і розвитку потенціалу. Більшість таких проектів передбачають також спільне фінансування на рівні принаймні 10% від загальної вартості проекту. В конкурсі можуть брати участь різні юридичні особи, що зареєстровані на території, яку охоплює програма, за винятком тих, які діють з метою прибутку. Щодо партнерів із різних країн, учасниками можуть стати різні юридичні особи.

Окрім зазначених вище програм міжнародної підтримки, у Європейському Союзі є багато тематичних програм. Серед них можна виділити Horizon та LIFE, які є найбільш актуальними для розвитку громад та надають можливість нарощувати потенціал територіальної громади, обмінюватися досвідом з партнерами, проводити дослідження та впроваджувати інновації у різних сферах життя громади.

Програма Horizon Europe – це ініціатива орієнтована на розвиток технологій та інновацій, зокрема на досягнення цілей сталого розвитку, подолання викликів, пов'язаних із змінами клімату, створення конкурентоспроможної економіки, сприяння фундаментальним дослідженням та розвитку наукових обдарувань. Незважаючи на те, що ця програма зосереджена на наукових аспектах, українські громади все ж мають можливість приєднатися до неї. Один із ключових кроків для українських громад у плані участі в таких програмах - це приєднання до європейської місії для створення екологічно чистих та інтелектуальних міст. Оскільки Україна прагне відновити свій розвиток, використовуючи передові європейські практики та підходи, участь у цій програмі допоможе здобути найцінніше - європейський досвід та експертні знання.

Програма LIFE – це ініціатива спрямована на збереження природи та різноманітності, створення циркулярної економіки, зменшення впливу зміни клімату і перехід до використання чистих джерел енергії. Ця програма є ключовим інструментом для втілення Європейської Зеленої угоди, метою якої є зробити Європу першим континентом, що досягне кліматичної нейтральності до 2050 року. В рамках цієї програми вже запущені окремі конкурси проектів, які спрямовані на надання конкретної допомоги Україні у різних сферах, включаючи: захист природоохоронних територій, що входять до Смарагдової мережі відповідно до Бернської конвенції, реалізацію програми Phoenix, яка спрямована на створення нової екологічної інфраструктури в українських громадах. Зокрема, ця програма сприятиме вирішенню питань поводження з твердими побутовими відходами та якісному управлінню водними ресурсами.

Отже, міжнародна підтримка є важливою для розвитку територіальних громад і відіграє критичну роль у зміцненні місцевого самоврядування та покращенні якості життя населення. Міжнародна співпраця надає можливість обміну досвідом, технічною підтримкою та фінансовими ресурсами, що допомагає розвивати і впроваджувати інноваційні підходи та стратегії в місцевому управлінні.

Список використаних джерел:

1. Сахно Т. А. Економічні засади формування територіальних громад у розвитку регіону : дис. ... д-ра філософії : Черкаський державний технологічний ун-т. Черкаси, 2023. 277 с.
2. Чиж В. І., Сахно Т. А. Досвід залучення міжнародної підтримки у розвиток територіальних громад України. Проблеми системного підходу в економіці. 2020. № 1(75). С. 18-26.
3. Актуальні програми ЄС для українських громад. Децентралізація : веб-сайт. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/17262> (дата звернення: 10.10.2023).

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ СУТНОСТІ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

*Каганець-Гаврилко Л. П.,
аспірант кафедри економіки і підприємництва
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
д.е.н., проф. Пітюлич М.М.
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

Туристично-рекреаційна сфера є однією з пріоритетних видів економічної діяльності як на національному, так і на субрегіональному рівні, спрямована на підвищення рівня зайнятості, доходів та якості життя населення, забезпечення раціонального використання природних, екологічних, культурно-історичних, інформаційних та інших видів ресурсів. Разом з цим, завдяки туристично-рекреаційній діяльності відбувається розвиток супутніх сфер економіки, зокрема сфери послуг (транспорту, торгівлі, ресторанного бізнесу), виробництва крафтової продукції, будівництва тощо [1, с.72]. Аналіз стратегій соціально-економічного розвитку новоутворених територіальних громад засвідчує той факт, що 95% із них розглядає розвиток туризму як один із основних стратегічних пріоритетів, що здатен здійснити вплив на вирішення наявних проблем життєдіяльності сільського населення та розвитку сільських територій.

У вітчизняній та зарубіжній науковій літературі не існує єдиного підходу щодо визначення категорії «туристично-рекреаційний потенціал». Більшість науковців, характеризуючи поняття «потенціал», підрозумівають різноманітність об'єктів, до яких застосовується дана категорія та передбачає певний набір наявних та потенційних можливостей у аналізованій сфері, в тому числі у сфері туризму та рекреації.

Аналізуючи поняття туристично-рекреаційний потенціал, більшість науковців здійснює оцінку наявних ресурсів, що становлять основу будь-якого потенціалу аналізованого об'єкту, а також передумови, необхідні для його розвитку та ефективного використання. На думку Огієнко принципова різниця між термінами «ресурси» та «потенціал» полягає у тому, що «ресурси існують незалежно від суб'єктів господарської діяльності, а потенціал окремого підприємства, суспільства у цілому невідділений від суб'єктів діяльності. Тобто потенціал, окрім матеріальних та нематеріальних активів, включає здатність працівника, колективу, підприємства, суспільства у цілому ефективно використовувати наявні ресурси» [2, с.33]. Разом з цим, аналізуючи відмінність між поняттями «туристичний потенціал» та «рекреаційний потенціал», Огієнко зазначає, що категорія «туристичний потенціал» підкреслює приналежність

до туристичної галузі, а «рекреаційний потенціал» сприяє відновленню людської сили в процесі відпочинку (в т.ч. туристичні об'єкти та природні явища) [2, с.33].

Виходячи з аналізованих наукових підходів, можна стверджувати, що «туристично-рекреаційний потенціал», як соціально-економічна категорія є комплексним поняттям і включає загальні економічні, соціальні, людські, фінансові та інфраструктурні ресурси, що використовуються та можуть бути використані в процесі організації туристичної діяльності, а також передумови, що здійснюють вплив на функціонування та розвиток аналізованої сфери [2, с.34]. Зокрема, дослідження передумов, що впливають на розвиток туристично-рекреаційної діяльності, насамперед передбачає аналіз середовища функціонування та факторів, що здійснюють вплив на функціонування аналізованої сфери. Так, основними стимулюючими факторами, що здійснюють вплив на розвиток туристично-рекреаційної сфери та діяльність суб'єктів господарювання є високий рівень забезпеченості природними ресурсами, географічне розташування підприємств, що функціонують у сфері туризму, рівень розвитку інфраструктури, підтримка сфери туризму на державному та регіональному рівні, в т.ч. наявність відповідних програм та стратегій розвитку туристичної сфери. До деструктивних факторів відносять насамперед форс-мажорні ситуації та кризові явища в економіці як на мікро-рівні, так і на рівні окремої держави або у глобальному вимірі, одними з яких виявилася криза COVID-19 та військова криза на території нашої держави.

Список використаних джерел:

1. Запотоцький, С., & Горін, І. (2018). Туристично-рекреаційний потенціал Львівської області: географічні особливості використання та відтворення. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка, (1), 72-79.

2. Огієнко А.В., Огієнко М.М. Теоретичні засади дослідження туристично-рекреаційного потенціалу. Проблеми системного підходу в економіці. 2020. № 1(75). С. 31-37. URL: http://psae-jrn1.nau.in.ua/journal/1_75_1_2020_ukr/1_75_1_2020.pdf#page=31

ЕКОНОМІЧНА РЕЗИЛІЄНТНІСТЬ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ: РОЛЬ ФІНАНСОВОЇ ПОВЕДІНКИ ДОМОГОСПОДАРСТВ

*Каспишак А. В., аспірант
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник: д.е.н., с.н.с. Возняк Г. В.
ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долішнього НАН України»*

Внаслідок повномасштабної збройної агресії Росії українська економіка зазнала значних і руйнівних наслідків. Це призвело до фактичного знищення багатьох підприємств, падіння внутрішнього виробництва та реального ВВП, зростання безробіття, зубожіння населення та фундаментально підвищило ризики невизначеності. Водночас війна стала періодом кризи не лише для України в цілому, а й для кожного громадянина. У цей час можуть загостритися міжособистісні конфлікти, посиляться тривога, безпорадність, почуття невизначеності та розгубленості. Усе це впливає на фінансові рішення домогосподарств. Тому знання про те, на

яких аспектах психічного здоров'я громадян слід зосередити увагу в цей період, також є важливим для планування заходів підтримки, не лише соціально-психологічного, а й економічного характеру.

Домогосподарства є основною ланкою в будь-якій економіці, адже вони є основними споживачами товарів і послуг. Домогосподарства виступають важливим економічним каталізатором, оскільки саме їхня споживча активність і рішення щодо витрат визначають рух грошей у системі та впливають на загальний стан економіки.

У контексті воєнного стану фінансова поведінка домогосподарств стає ключовим фактором, який визначає, наскільки домогосподарства здатні витримати економічні труднощі та відновити свою фінансову стабільність. Ретельне планування та збереження фінансових ресурсів може стати джерелом стійкості в умовах кризи.

Домогосподарство (домашнє господарство) - сукупність осіб, які спільно проживають в одному житловому приміщенні або його частині, забезпечують себе всім необхідним для життя, ведуть спільне господарство, повністю або частково об'єднують свої кошти та витрачають їх. Ці особи можуть перебувати в родинних стосунках або стосунках свояцтва, не перебувати в будь-яких з цих стосунків або бути і в тих, і в інших стосунках. Домогосподарство може складатися з однієї особи. [4]

Дослідження наукової літератури стосовно визначення поняття фінансової поведінки домогосподарств, показало, що воно по різному трактується вітчизняними дослідниками, однак підсумувавши можна сказати, що це сукупність дій та рішень, які вживаються індивідами та сім'ями в галузі управління своїми фінансами та фінансовими ресурсами. Ця поведінка може включати в себе різноманітні аспекти, такі як фінансове планування, заощадження, інвестиції, управління ризиками, страхування, користування фінансовими інструментами, а також розрахунково-касові операції та інші фінансові дії.

Поняття резильєнтності походить з психології. Пирожков С.І., Божок Є.В., Хамітов Н.П. зазначають, що резильєнтність – це медичний термін, який означає сукупність притаманних суб'єкту рис, які роблять його здатним конструктивним шляхом долати стреси та важкі періоди. [3, с. 75].

Під стійкістю сектора домогосподарств розуміють стан системи, який характеризується здатністю домогосподарств забезпечувати свою життєдіяльність за умов втрати джерел поточного доходу впродовж певного періоду часу. [2, с.29]

Для українських домогосподарств заробітна плата є ключовим показником, серед структури їхніх ресурсів.

Водночас, за даними міністерства фінансів Україна увійшла у топ 10 держав з найвищими показником безробіття на рівні 21,1% непрацевлаштованого населення країни [1].

Таблиця 1

Оплата праці у структурі ресурсів домогосподарств у період 2019-2021 рр., % [5, с. 38]

	III 19	IV 19	I 20	II 20	III 20	IV 20	I 21	II 21
грошових доходів	61.1	62.5	63.2	59.4	61.5	61.9	63.6	64.4
сукупних ресурсів	56.8	58.2	58.7	55.6	58.2	58.7	58.9	60.6

Згідно оприлюднених даних державної служби статистики України, середньомісячна заробітня плата зросла на 6,1% з 14 016 грн до 14 859 грн. Однак, рівень інфляції за той самий 2022 рік, становив 26,6% [6].

Також банки України у 2022 році видали 2009 іпотечних кредитів на загальну суму 1,96 млрд грн. Порівняно з 2021 роком нове іпотечне кредитування скоротилося в 5,3 раза за кількістю договорів та в 4,3 раза в грошовому вимірі.[7]

В той час, як критичний аналіз наукових підходів до визначення сутності стійкості економічної системи та її характеристик надає можливість визначити основні характерні умови стійкості сектора домогосподарств. Стійкий рівень сектора домогосподарств характеризується такими умовами:

- високий рівень диверсифікації джерел формування доходів домогосподарств. Якщо домогосподарство отримує дохід з одного джерела (зарплата), то рівень ризику його зниження більший, ніж у домогосподарстві, яке отримує дохід з декількох джерел (зарплата, дивіденди, дохід від здачі нерухомості);

- системне зростання рівня регулярних доходів домогосподарств (пенсій, стипендій, мінімальної заробітної плати, соціальної допомоги інвалідам);

- вигідні ставки іпотечного кредитування для населення;

- висока схильність до заощаджень з поточних доходів. [2, с 29]

Домогосподарства України на даному етапі не є фінансово стійкими за усіма показниками. У таких умовах правильне використання обмежених ресурсів відіграє критично важливу роль. Отже, для підвищення резиліентності регіонів України в умовах воєнного стану, важливо спрямовувати зусилля на поліпшення фінансової грамотності населення. Це може бути досягнуто шляхом наступних заходів:

Фінансова освіта: Проведення програм фінансової грамотності для дорослих та молоді в регіонах. Це може включати в себе навчання з основ фінансів, інвестування та управління боргами.

Сприяння фінансовому плануванню: Заохочення домогосподарств розробляти бюджети та фінансові плани, щоб краще розпоряджатися ресурсами та зменшити фінансовий стрес в

умовах кризи.

Розробка фінансових резервів: Підтримка домогосподарств у створенні фінансових резервів, які можна використовувати в надзвичайних ситуаціях, таких як війна.

Підтримка інвестицій: Забезпечення доступу до інструментів для інвестування та фінансового росту, таких як інвестиційні фонди, спільні інвестиції та інші фінансові інструменти.

Розвиток мікрофінансування: Підтримка програм мікрофінансування для підприємців та маленьких бізнесів, щоб сприяти економічному відновленню в умовах кризи.

Список використаних джерел

1. Міністерство фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua> (дата звернення 14.10.2023)
2. Шкуропадська Д. Стійкість сектора домогосподарств. ISSN 1727-9313. ВІСНИК КНТЕУ. 2019. №3 с. 27-39
3. Пирожков С.І., Божок Є.В., Хамітов Н.П. Національна стійкість (резильєнтність) країни: стратегія і тактика випередження гібридних загроз. Вісник Національної академії наук України. 2021. №8. С. 74-82.
4. Про затвердження Положення про Реєстр статистичних одиниць у сільському господарстві, мисливстві, лісовому і рибному господарстві - Реєстр АГРО: Наказ державної служби статистики України від 02.07.2012 № 278
5. Пищуліна О., Юрчишин В., Маркевич К., Міщенко М., Добровольський Д. Соціально-економічні та гуманітарні наслідки російської агресії для українського суспільства. Київ - 2022. С. 1-277.
6. Державна служба статистики України. URL: <https://ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 13.10.2023)
7. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua> (дата звернення 13.10.2023)

ДЕРЖАВНІ ГРАНТИ ДЛЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ: ПЕРЕВАГИ ТА ТРУДНОЩІ

*Кобеля-Звір М. Я., к.е.н.,
доцент кафедри підприємництва, торгівлі та логістики
Львівського торговельно-економічного університету*

З початком повномасштабного вторгнення Росії на територію України значна кількість підприємців припинила свою діяльність, багато підприємств скоротили свої потужності. В таких умовах держава започаткувала активну грантову підтримку представників мікро-, малого та середнього підприємництва (далі ММСП).

Задля утримання економіки та забезпечення її зростання в умовах війни уряд запустив Програму «Робота», в межах якої українці отримують гранти для започаткування бізнесу, розвитку підприємництва та навчання. Станом на березень 2023 року уряд у межах програми перерахував майже 170 млн грн підприємцям. Їхні бізнес-плани пройшли експертний відбір та вже зараз працюють завдяки підтримці державних коштів. Зараз відкритими до прийняття заявок є деякі грантові програми.

Станом на липень 2023 року для подачі заявок відкриті такі грантові конкурси.

Власна справа. Суб'єкти господарювання мікро-, малого підприємництва можуть отримати мікрогранти на створення або розвиток власного бізнесу у розмірі від 50 000 до 250 000 грн. Суттєвою умовою отримання гранту є створення робочих місць та прийняття на них працівників: для грантів до 150 000 грн – одне робоче місце, для грантів до 250 000 грн – не

менше двох. Для участі у грантовій програмі необхідно розробити бізнес-план та надіслати його онлайн через особистий кабінет у порталі Дія. Рішення про надання гранту приймається Державним центром зайнятості.

Свій сад. Гранти для облаштування нового саду, ягіднику, винограднику площею від 1 до 25 гектарів. Кошти можна отримати на висадку таких культур: яблуня, груша, вишня, черешня, слива, персик, абрикос, обліпіха, ліщина велика (фундук) та ліщина звичайна, волоський горіх, лохина та чорниця, малина, смородина, агрус, ожина, порічка, суниця садова, виноград. Суттєвою умовою отримання фінансування є створення робочих місць, постійних та сезонних. Їх кількість залежить від виду культури та кількості гектарів насаджень. Для отримання гранту заявник подає заяву, яка формується особисто або у відділенні уповноваженого банку засобами Єдиного державного веб-порталу електронних послуг “Дія”. Рішення про надання грантів приймається Мінагрополітики. У реципієнта грантових ресурсів виникає зобов’язання перед державою: провадити підприємницьку діяльність після закінчення проекту висадки насаджень протягом не менше п’яти років.

Своя теплиця. Отримувачами грантів можуть бути суб’єкти господарювання, які провадять діяльність у сфері вирощування сільськогосподарських культур на землях: фізичні особи-підприємці та юридичні особи різних організаційно-правових форм. Грант у розмірі до 7 млн грн можна спрямувати на оплату витрат, пов’язаних із закупівлею обладнання, необхідного для будівництва модульної теплиці площею не менше 0,4 гектара та не більше 2,4 гектара відповідно до типового проекту. Отримувач може отримати грант виключно для будівництва однієї модульної теплиці. Рішення про надання гранту приймається Мінагрополітики. Реалізацію проекту будівництва модульної теплиці отримувач повинен здійснювати на землях, право власності та/або користування на які підтверджено належними правостановлюючими документами на строк не менше семи років. Заявник зобов’язаний побудувати теплицю впродовж 12 місяців із часу отримання бюджетних коштів.

Гранти для ветеранів. Це державне фінансування у розмірі до 1 000 000 грн на створення або розвиток власного бізнесу учасникам бойових дій, особам із інвалідністю внаслідок війни та членам їх сімей. Отримати фінансування можуть учасники бойових дій та/або особи з інвалідністю внаслідок війни та члени їх родин.

Новий рівень. Грантові можливості для переробних підприємств. Отримати від держави грант на 8 млн грн може бізнес, який уже працює, або ж новостворений. Мета цієї грантової підтримки - збільшити частку переробної продукції, зокрема в експорті. Отримувач гранту зобов’язаний створити до 25 робочих місць. Також потрібно працювати мінімум три роки і справно платити податки. Власний внесок є обов’язковою умовою отримання фінансування від держави. Він складає як мінімум 30% вартості проекту. Претендент на отримання гранту повинен подати заявку через “Дію”. До заяви слід прикріпити бізнес-план, складений у

спеціальній формі. Ця грантова програма діяла до 31 березня 2023 року. Наразі вона призупинена. Очікується оновлення нормативної бази та відновлення її дії [1].

IT-стартап. Гранти до 3,5 млн грн. Грант можна витратити на зарплату працівників, оплату консультаційних послуг, купівлю обладнання, науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи, маркетинг. Мета програми - створення нових компаній та робочих місць у сфері високих технологій, а також збільшення ІТ-експорту. Отримувач гранту зобов'язаний створити від 3 робочих місць у залежності від етапу життєвого циклу стартапу [2].

Старт в ІТ. Грант для отримання професії у сфері ІТ. Кошти на навчання в сертифікованих школах зможуть отримати українці, які не здобували формальну освіту та не мають кваліфікації/досвіду в галузі ІТ.

Останні дві грантові програми – на стадії розробки. Подати заявку на їх отримання поки ще не можна.

Проекти подвійного призначення. Наряду з Програмою «Робота суттєвою підтримкою від держави є гранти від Українського фонду стартапів. Програма Фонду покликана сприяти створенню та розвитку інноваційної продукції подвійного призначення: технологій, процесів чи інших складових, що відрізняють таку продукцію від існуючих на ринку або відповідають існуючому попиту одночасно як від приватних осіб, так і держави. Фонд надає грантову підтримку проектам, які здійснюють свою діяльність у наступних сферах: оборона, кібербезпека, інфраструктурна відбудова, охорона здоров'я, освіта. Грант надається у розмірі до 35 тис. доларів США, з яких 25 тис. спрямовуються на діяльність грантоотримувача, а до 10 тис. – на оплату послуг акредитованого акселератора. Це безповоротна фінансова допомога для проектів подвійного призначення, яка одночасно задовольняє три потреби: закриває витрати на розвиток проекту; надає доступ до найкращих менторів та експертів; а також підвищує обороноздатність країни та сприяє її швидкій післявоєнній відбудові.

Розглянемо основні бар'єри в процесі залучення грантових ресурсів від держави представниками мікро-, малого та середнього бізнесу (відповідно до опитування, проведеного Центром розвитку «ЧАС ЗМІН») [3]:

1. Відсутність у представників бізнесу розуміння, хто, на що та як може отримати грант. Причиною цього є брак інформації про грантові можливості, зокрема від держави. Водночас варто зазначити, що держава інформує про актуальні грантові програми на Єдиному державному веб-порталі електронних послуг «Дія» [4] та на веб-сайті Програми «Робота». Інформацію про відкриті конкурси можна знайти у відкритому доступі на сайтах ряду неприбуткових громадських організацій, таких як Центр розвитку «ЧАС ЗМІН» [5], Ресурсний центр «Гурт», «Громадський простір», тощо. Ситуативно тему грантів та історії успіху залучення грантового фінансування представниками бізнесу висвітлюють регіональні та центральні ЗМІ.

2. Брак компетенцій у представників бізнесу для ефективного використання грантів. Без відповідних компетенцій процес залучення грантів є неефективним. З активацією державної грантової підтримки проблема вирішується ситуативно: на рівні системи Центрив зайнятості з регулярністю проводяться навчальні заходи для бізнесу, а ряд консалтингових організацій проводять навчальні заходи, щоправда, на комерційній основі.

3. Недовіра та скептичне ставлення представників бізнесу до можливостей розвивати бізнес на грантові ресурси. Таке емоційне забарвлення суджень зумовлене переконанням, що гранти в розмірі 50 000-250 000 грн є несуттєвими, а відтак не здатні якісно розвивати бізнес, а для започаткування прибуткового бізнесу цих ресурсів недостатньо.

Отже, в умовах воєнного стану в Україні представники ММСП відіграють вагомий соціально-економічну роль: створюють робочі місця, працевлаштовують працівників різного фаху, сплачують податки, наповнюють бюджети різних рівнів, зміцнюють економіку. Підприємці захищають державу на економічному фронті. Ефект грантових програм у цьому процесі значний. Гранти від держави дають можливість підприємцям відкривати нові бізнеси, розвивати діючі, масштабувати підприємницьку діяльність, виходити на нові ринки тощо. Серед підприємців зростає зацікавленість у грантових ресурсах.

Список використаних джерел:

1. Програма eРобота. URL: <https://erobota.diiia.gov.ua/#start>.
2. Український фонд стартапів. URL: <https://usf.com.ua>.
3. Центр розвитку "ЧАС ЗМІН". URL: <http://www.chaszmin.com.ua>.
4. Єдиний державний веб-портал електронних послуг "Дія". URL: <https://diiia.gov.ua/>.
5. Гранти 2023. Центр розвитку "ЧАС ЗМІН". URL: <http://www.chaszmin.com.ua/granty-2023/>.

ОСОБЛИВОСТІ КРЕДИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВІЙНИ

*Коваль Р. А., бакалавр,
спеціальність "Фінанси, банківська справа та страхування"
ОПП "Фінанси, банківська справа та страхування"
Науковий керівник: к.е.н., доц. Власюк Н. І.
Львівський торговельно-економічний університет*

В умовах війни кредитування підприємств набуває особливого значення та виправдовується чільним місцем, яке посідають підприємства у забезпеченні стійкості економіки та соціальної стабільності держави. Військові конфлікти породжують низку складних фінансових, економічних та стратегічних викликів для підприємств, і, отже, процес кредитування за цих умов стає істотною проблемою, яку слід ретельно розглянути та проаналізувати. У цьому контексті, важливо вивчити особливості кредитування підприємств у воєнний період, зокрема, враховуючи ризики, можливості та роль урядових та фінансових інституцій у підтримці бізнесу в умовах конфлікту.

Важливим кроком у відновленні бізнесу в умовах війни в Україні стала державна програма релокації підприємств. Згідно з цією програмою, бізнеси отримують підтримку для переїзду з

небезпечних територій в більш безпечні регіони країни. Ця ініціатива вже допомогла 178 різним фірмам та компаніям здійснити релокацію, а 67 з них успішно відновили свою діяльність на нових місцях. Проте кількість заявок на участь в програмі значно перевищує ці цифри, станом на 1 березня 2022 року, загальні збитки підприємств від війни сягали 80 млрд дол., а загальні втрати перевищують 560 млрд дол. [1, с. 32].

Варто відзначити, що банківський сектор країни залишається прибутковим навіть за умов війни. Проте існує ризик втрати загальної прибутковості через потребу формування резервів для покриття кредитних ризиків. Таким чином, одним із ключових факторів, що впливає на скорочення капіталу банків, є наявність кредитного ризику.

Протягом періоду дії воєнного стану в Україні, у рамках Державної програми "Доступні кредити 5-7-9%" було укладено 19 тисяч 738 кредитних договорів на загальну суму 81,61 млрд грн. З моменту запуску цієї державної ініціативи суб'єкти підприємництва отримали від уповноважених банків 54560 кредитів на загальну суму 171,23 млрд грн, з яких 35184 були надані банками державного сектора економіки на суму 69,08 млрд грн [2].

Уряд України прийняв важливе рішення 18 березня 2022 року, оголошуючи про запуск програми "Безвідсоткового Кредитування бізнесу на час війни." Ця ініціатива передбачала нульову процентну ставку за кредитами на період воєнного стану та ще на один місяць після його завершення. Відсотки за ці кредити сплачувала держава, сприяючи підтримці бізнесу в умовах військового конфлікту. Після завершення воєнного стану процентна ставка за цією програмою не перевищуватиме 5% [2].

Також в квітні 2022 року була запущена корисна ініціатива - безкоштовна платформа для допомоги у релокації бізнесу в Україні. Підприємства, які потребують переміщення, та компанії, готові надати приміщення чи інші активи для цієї мети, мали можливість подати заявки на цій платформі. Ця ініціатива сприяла координації та підтримці бізнесових релокацій в період війни, сприяючи відновленню економіки та бізнесового середовища.

Держава прикладає максимальні зусилля для зниження ризиків зриву посівної практики в період війни. Одним з головних пріоритетів банків є кредитування аграріїв, і умови надання кредитів були спрощені до максимуму. Навіть в регіонах, де тривають бойові дії, банки готові надавати кредити сільськогосподарським підприємствам, оскільки важливо продовжувати сіяти і забезпечувати продовольчу безпеку. Навіть за таких великих ризиків люди виходять на поля, демонструючи великий патріотизм і відданість своїй справі [3].

Окрім того, уряд введе пільгове кредитування для торговельних мереж, які мають соціальну відповідальність щодо забезпечення населення продовольством та товарами першої необхідності. Обсяг доступних позик для роздрібних торговельних мереж було збільшено до 1 млрд грн. Ставка для тих, хто бере кредит на суму до 60 млн грн, також складає нуль відсотків. Крім того, визначено розмір компенсації річної ставки до 5% для кредитів на суму від 60 млн до

1 млрд грн, які надаються суб'єктам мережевої роздрібною торгівлі. Ці заходи сприяють підтримці бізнесу і забезпеченню населення товарами та продуктами в умовах військового конфлікту [3].

З початку поточного року і до 14 червня 2023 року, було виділено майже 37 млрд грн банківських кредитів для розвитку українських агропідприємств. З цієї суми 5,8 тис господарств отримали кредити в рамках державної програми "Доступні кредити 5–7–9 %".

Найбільший обсяг кредитів отримали аграрії з Київської області (7,5 млрд грн), Вінницької області (3,9 млрд грн), Дніпропетровської області (3 млрд грн), Кіровоградської області (2,8 млрд грн) і Одеської області (2,5 млрд грн).

Для підтримки мікро-, малих та середніх підприємств в Україні створено інструмент державних гарантій на портфельній основі, і з грудня 2020 року видано 23 642 кредити загальною сумою 78,05 млрд грн. На 1 червня 2023 року, 29 банків обслуговують 17 374 кредити на суму 54,39 млрд грн, при цьому зобов'язання за основним боргом, частково забезпеченим державними гарантіями на портфельній основі, складають 26,5 млрд грн [4].

Найбільше кредитів під гарантіями на портфельній основі надано сільському господарству (6810 кредитів на суму 34,41 млрд грн), оптовій та роздрібній торгівлі та ремонту транспортних засобів (6546 кредитів на 10,56 млрд грн) та переробній промисловості (1577 кредитів на 5,73 млрд грн) [4].

Гарантії у межах цієї програми надаються 9 банків-кредиторів, і кожному банку встановлено максимальний ліміт гарантій для кожного з них на суму до 7,79 млрд грн.

В рамках програми "Конкурентоспроможна економіка України", спільно з Міністерством економіки України, USAID запропонував надавати гранти для підтримки безперервності та відновлення бізнесу. Суми грантів становлять від 600 тис до 1,2 млн грн [4].

Ці кошти можуть бути використані для виплати витрат на переміщення або відновлення бізнесу в умовах війни, для виходу бізнесу на міжнародні ринки, а також для підтримки і покращення наявних бізнес-можливостей.

Гранти доступні для підприємств у таких галузях:

- інформаційні технології та інжиніринг;
- виробництво (електронне обладнання та прилади, меблі, одяг та взуття, харчові продукти та інше);
- послуги (автоматизація, консалтинг, освіта, комунікації та інше);
- креативні індустрії (фільми, аудіовізуальні матеріали, мода та виробництво крафтової продукції).

До програми можуть залучитися різні організаційно-правові форми, включаючи фізичних осіб-підприємців, приватні підприємства, товариства з обмеженою відповідальністю, акціонерні товариства, які мають штат працівників до 250 осіб і річний обіг до 50 млн євро.

Кредитування підприємств в умовах війни зіштовхується з численними проблемами, включаючи підвищений кредитний ризик через нестабільність та загрози безпеці, знижену платоспроможність боржників через економічні труднощі та збитки внаслідок військового конфлікту, а також великий тиск на банківську систему і необхідність формування резервів для надання кредитів у таких умовах, що може вплинути на їхню прибутковість та ліквідність.

Отже, умови війни створюють значний виклик для кредитування підприємств, призводячи до підвищеного кредитного ризику, зменшення платоспроможності клієнтів та необхідності в управлінні ризиками банків. Однак державні програми та грантова підтримка можуть допомогти забезпечити стабільність та відновлення бізнесу в умовах військового конфлікту, сприяючи економічному відновленню та збереженню підприємницької активності.

Список використаних джерел:

1. Химич І. Г., Винник Т. М., Тимошик Н. С. Аналіз кредитування бізнесу в умовах війни: державні програми підтримки. *Соціально-економічні проблеми і держава (електронний журнал)*. 2023. Вип. 1 (28). С. 30-41.
2. У Мінфіні розповіли про успіхи кредитування бізнесу під час війни. *УНІАН*. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/u-minfini-rozpovili-pro-uspihi-kredituvannya-biznesu-pid-chas-viyni-12143652.html> (дата звернення: 13.10.2023).
3. Кредитування економіки під час війни як двигун для повоєнної відбудови. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3452500-kredituvanna-ekonomiki-pid-cas-vijni-ak-dvigun-dla-povoennoi-vidbudovi.html> (дата звернення: 13.10.2023).
4. Інструменти підтримки бізнесу в період воєнного стану в Україні. Червень 2023 року. *Національний інститут стратегічних досліджень*. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/instrumenty-pidtrymky-biznesu-v-period-voyennoho-stanu-v-ukrayini-cherven> (дата звернення: 13.10.2023).

МЕТОДОЛОГІЯ КОМПЛЕКСНОЇ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ НАКОПИЧУВАЛЬНИХ ПЕНСІЙНИХ СИСТЕМ

*Купрін М. Ю., здобувач освітнього рівня «доктор філософії»,
спеціальність «Економіка»,
Науковий керівник: д.е.н., проф. Черкасова С. В.,
Львівський торговельно-економічний університет*

Розвиток накопичувального пенсійного забезпечення в Україні є пріоритетом уряду. Поєднання старіння населення, виїзної міграції осіб працездатного віку, низького рівня народжуваності та кризи біженців, викликані російським вторгненням в Україну, призводить до того, що країна зіткнулася зі швидкими змінами у співвідношенні осіб працездатного віку та пенсіонерів. Для покращення рівня добробуту майбутніх пенсіонерів, ще у 2004 році була запроваджена система добровільного пенсійного забезпечення (третій рівень пенсійної системи). Активи системи третього рівня зросли до рівня участі в 888 тис. осіб і активів у розмірі 4,146 млрд грн станом на 31 грудня 2022 року [1]. Однак це не відповідає задовільному рівню охоплення та адекватності, якщо система додаткового пенсійного забезпечення має заповнити прогалину, утворену відносно низьким рівнем пенсій солідарної системи, яка з міркувань стабільності системи публічних фінансів навряд чи буде збільшена для заповнення прогалин. Ефективність добровільної накопичувальної пенсійної системи в Україні також була

обмежена наявністю відносно великої кількості пенсійних установ (фондів і постачальників послуг), що призвело до високих рівнів зборів, наслідком чого стало зниження чистої прибутковості інвестицій. Невеликий розмір пенсійних активів та обмеження, які це накладає на наявний досвід управління інвестиційними ризиками, сприяли відносно обмеженій диверсифікації активів.

Запровадження загальнообов'язкової накопичувальної пенсійної системи (другого рівня пенсійної системи) могло б стати ефективним способом покращення охоплення та адекватності добровільного (третього) рівня за рахунок досягнення ефекту масштабу, а також покращення досвіду та управління ризиками на користь обох компонентів.

Важливим елементом при запровадженні загальнообов'язкової накопичувальної пенсійної системи є комплексна оцінка її ефективності. Будь-яка оцінка фінансової системи виграє від роботи в рамках комплексної аналітичної системи, яка зосереджується на кінцевих результатах пенсійної системи. Такі результати є більш різноманітними, ніж у випадку інших фінансових ринків через те, що пенсійні фонди вписуються в ширший контекст державної політики соціального забезпечення та дохідність є далеко не єдиним елементом її ефективності. Підвищена увага до досягнення саме комплексних системних результатів стала значною подією за останні роки, що відображено, наприклад, у широко обговорюваному щорічному Глобальному пенсійному індексі Інституту Mercer CFA [2]. Більш детальну та доступну структуру забезпечує фрейм система оцінки на основі результатів для приватних пенсій (Outcome Based Assessment, OBA), розроблена під егідою Світового банку [3].

Концепція OBA базується на п'яти ключових показниках пенсійної системи високого рівня: **охоплення, достатність, стабільність, ефективність і безпека**, враховуючи кореляцію та збіги, які можуть виникнути між ними.

Показник охоплення передбачає оцінку частки працюючого населення, яке є учасниками накопичувального рівня, зосереджуючись, зокрема, на охопленні, зазвичай, у приватному секторі, яке є доповненням до будь-якої загальної (солідарної) державної пенсії з метою покращення коефіцієнтів заміщення. Принциповим є твердження, що найгірший вид пенсійних заощаджень – це відсутність заощаджень. Досягнення високих показників охоплення, зазвичай, стримується низьким рівнем доходів населення, великим обсягом неформального сектору зайнятості, а також є похідною від системних прогалин самої накопичувальної системи, таких як низькі стандарти корпоративного управління, нерозвиненість ринків капіталів, і, як наслідок, низьким рівнем кінцевої дохідності інвестицій та, відповідно, обсягів системи. Розширення охоплення залучених до накопичувального рівня осіб є ключовим елементом цього показника.

Оцінка адекватності враховує ступінь, до якого пенсійні заощадження ймовірно забезпечать (або мали б забезпечити) потреби пенсіонерів, беручи до уваги інші джерела доходу, які можуть бути доступні їм під час процесу накопичень з врахуванням ризику

інфляції, системних шоків та ризиків тривалості життя. Цей результат неминуче передбачає значну суб'єктивність і нечіткість, але безсумнівним є те, що підвищення рівня накопичень та стійкість заощаджень, незалежно від змін у рівні зайнятості та можливих особистих обставин учасника, позитивно сприяють цьому результату.

Показник стійкості передбачає оцінку ступеню, до якого внески до пенсійних фондів з боку держави, роботодавців та окремих осіб можуть бути стійкими до системних економічних шоків та інфляції та наскільки вони актуарно реалістичні в довгостроковій перспективі.

Оцінка ефективності передбачає факторний аналіз дохідності пенсійних інвестицій у довгостроковій перспективі, беручи до уваги потенційні неотримані доходи, коли накопичені кошти розмиваються витратами на адміністрування та інвестиції (т.зв. ерозія капіталу). Таким чином, вказаний процес охоплює оцінку інвестиційних і операційних ризиків, які можуть вплинути на якість і своєчасність надання послуг професійними провайдерами системи. Вплив розвитку фінансових ринків і функціонування ринку праці також може відноситися до цієї категорії.

Показник безпеки системи включає оцінювання рівня некомпенсованих ризиків, які, при їх матеріалізації, призведуть до втрат накопичених пенсійних коштів, або принаймні здатні підірвати довіру учасників системи.

Врахування передового досвіду щодо комплексної оцінки накопичувальних пенсійних систем може бути застосовано і для добровільної накопичувальної системи України та відігравати важливу роль при наступній імплементації базових принципів майбутньої загальнообов'язкової накопичувальної системи. Ключові аспекти цієї оцінки можуть допомогти мінімізувати майбутні потенційні ризики та слугувати контрольним списком високого рівня для уряду при проведенні пенсійної реформи.

Список використаних джерел

1. Підсумки розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення станом на 30.09.2021. URL: <http://www.nssmc.gov.ua> (дата звернення 15.10.2023).
2. The Mercer CFA Institute Global Pension Index 2022 URL: <https://www.mercer.com/insights/investments/market-outlook-and-trends/mercercfa-global-pension-index/> (дата звернення 05.10.2023).
3. Price, William; Ashcroft, John; Hafeman, Michael. 2016. Outcome Based Assessments for Private Pensions: A Handbook. World Bank, Washington, DC. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/25194> (дата звернення 05.10.2023). С.21-28

НАПРЯМИ ПОСИЛЕННЯ РЕЗІЛЬЄНТНОСТІ ТЕРИТОРІЙ ВІДНОВЛЕННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ

*Лещух І. В., к.е.н.,
с.н.с. відділу просторового розвитку,
ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М. Дольницького НАН України»*

Проблематика диспропорційності розвитку регіонів України загалом не є новою. Утім, новий глобальний шок – війна Росії проти України, інтенсивність якої має диференційований

просторовий (географічний) характер, суттєво загострив відмінності регіонів з точки зору можливостей їх розвитку та необхідної державної підтримки.

Затяжна війна, орієнтована на виснаження ресурсів, унаслідок якої дедалі більше поглиблюється диференціація розвитку регіонів зумовлюють необхідність переходу до планування і стимулювання регіонального розвитку, а також посилення резильєнтності регіонів на основі територіально орієнтованого підходу. Його суть полягає у визначенні типів територій, які потребують особливої уваги з боку держави, і впровадженні диверсифікованих механізмів та інструментів впливу, що застосовуються щодо зазначених територій органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування. При цьому, важливим є забезпечення рівного доступу усіх суб'єктів економіки до базових публічних та непублічних послуг.

Зважаючи на сучасні умови та особливості регіонального розвитку в Україні у контексті реалізації політики посилення резильєнтності регіонів України в умовах глобальних шоків пріоритетом першого порядку має бути реалізація заходів, спрямованих на підвищення соціально-економічної стійкості територій відновлення.

Відповідно до законодавства [1], територіями відновлення є мікрорегіони, територіальні громади, на території яких відбувалися бойові дії та/або які були тимчасово окуповані, та/або території яких зазнали руйнувань об'єктів критичної інфраструктури, соціальної інфраструктури, об'єктів житлового фонду внаслідок ведення бойових дій, а також які характеризуються різким погіршенням рівня соціально-економічного розвитку та значним переміщенням населення до інших регіонів та/або інших держав.

У липні 2023 р. постановою Кабінету Міністрів України було затверджено порядок визначення територій відновлення [2].

Вважаємо, що для територій відновлення першочерговими (негайними) заходами у контексті посилення їх резильєнтності є:

- розмінування території, її очищення від сміття, яке утворилося внаслідок бойових дій (залишки військової техніки, боєприпасів, будівель, споруд, елементів інфраструктури тощо);
- забезпечення громадян тимчасовим житлом на період відновлення зруйнованого/пошкодженого житла;
- реконструкція базової цивільної, соціальної, комунальної, дорожньої та ін. інфраструктури, а також зв'язку, що є передумовою для відновлення й активізації економічного та соціального життя. При цьому, в умовах відновлення окремих будівель та/або комплексного відновлення населених пунктів, зважаючи на значні руйнування/пошкодження інфраструктури (зокрема, об'єктів житлового фонду) в містах і селищах, особливо тих, які наближені до лінії фронту, актуальною у середньостроковій перспективі є оновлення або розробка нової містобудівної

документації.

Запропонований нами перелік заходів (рис. 1) не є вичерпними та може змінюватися під впливом різних чинників:

- внутрішніх. Наприклад: функціонально-просторова інтеграція територій, соціально-економічні делікти, політико-ідеологічні виклики та безпекова ситуація всередині країни, поляризація/згуртованість суспільства та ін.;
- зовнішніх. Наприклад: посилення взаємозалежності економік країн світу, глобальні політико-ідеологічні виклики та глобальна безпекова ситуація, темпи росту світової торгівлі, урбанізація, метрополізація та ін.

В контексті посилення резильєнтності територій відновлення негайні заходи із їх післявоєнної відбудови повинні максимально інтегруватися у заходи із модернізації та розвитку зазначених територій. Погоджуємося із позицією дослідників, що ігнорування перспективи розвитку під час процесу відновлення може призвести до інвестицій в інфраструктуру та потужності, які згодом можуть швидко застаріти або не відповідати конкретним можливостям і перспективам розвитку територій відновлення. Відтак, для них необхідною є актуалізація (а для деяких з них – розроблення) документів державного планування територіального розвитку з чітко визначеними стратегічними та оперативними цілями розвитку відповідних територій. Утім, вважаємо, що, попри обов'язковість, етап розроблення/актуалізації стратегічних документів має слідувати за етапом відновлення/відбудови. Тобто, у короткостроковій перспективі першочерговими є заходи із відновлення територій, а у середньостроковій – заходи із планування майбутнього розвитку. Така послідовність дій дозволить уникнути неузгодження положень різних планувальних документів, а також сприятиме економії ресурсів органів влади.

Список використаних джерел:

1. Про засади державної регіональної політики: Закон України. Відомості Верховної Ради, 2015, № 13, ст.90. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text>.
2. Порядок затвердження порядків з питань відновлення та розвитку регіонів і територіальних громад: Постанова Кабінету Міністрів України від 18 липня 2023 р. № 731. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/731-2023-%D0%BF#n36>

PEST-АНАЛІЗУ РЕГІОНАЛЬНОГО ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ КАРПАТСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО РАЙОНУ

*Ліба Н. С., д.е.н., професор,
професор кафедри обліку і оподаткування та маркетингу,
Мукачівський державний університет*

Об'єктами організаційно-економічного механізму регіональної промислової політики Карпатського економічного району є нестійкі соціально-економічні системи комплексу, які під впливом чинників зовнішнього або внутрішнього середовища або внаслідок неефективної регіональної промислової політики потрапляють у кризовий стан. Зазначені об'єкти

досліджуються як об'єкти регіональної промислової політики (в умовах стабільної соціально-економічної ситуації та за відсутності ознак кризи) та як об'єкти системи антикризових заходів (в умовах формування або розвитку кризових процесів).

Предмет організаційно-економічного механізму подолання економічної кризи в промисловому секторі Карпатського економічного району – методи прийняття комплексних управлінських рішень спрямованих на покращення організаційно-економічних, техніко-економічних та соціально-економічних відносин у промисловому секторі району в умовах формування або розвитку кризових процесів.

Виходячи з зазначеного можна зробити висновок, що структурні елементи організаційно-економічного механізму змінюються по мірі стабілізації економічних та інших відносин на рівні промислового комплексу регіону. Поступовість та спрямованість змін визначається глибиною та спрямованістю кризових процесів, переліком чинників, які їх спричиняють.

За результатами проведеного PEST-аналізу регіонального промислового комплексу району у таблиці 1 узагальнено основні чинники розвитку кризових процесів на рівні регіонального промислового комплексу району. Запропонований перелік чинників засвідчує існування значного обсягу проблем неекономічного характеру, які деструктивно впливають на розвиток комплексу та підтверджує тезу про необхідність комплексного підходу до розробки елементів регіональної промислової політики як на загальнодержавному рівні, так і на рівні регіону.

Кризові процеси на рівні промислового комплексу району у значному ступені спричинені інтеграційними процесами та відсутністю чіткої стратегії реформ. Окрім того, протягом останніх років погіршується ситуація щодо сприйняття реформ суб'єктами економічної діяльності.

На даному етапі розвитку усунення або мінімізація негативних наслідків перелічених чинників є елементом антикризової політики. По мірі їх усунення вектор складових організаційно-економічного механізму повинно бути переорієнтовано у напрямі стимулюючого та превентивного характеру заходів.

Таблиця 1

Основні чинники розвитку кризових процесів регіонального промислового комплексу Карпатського економічного району (за результатами PEST-аналізу)

Політичні чинники (Р)	Економічні чинники (Е)
Децентралізація регіонального економічного розвитку	Нерівномірність економічного розвитку областей району
Вплив (політичний та економічний) прилеглих країн	Низький рівень спеціалізації та кооперування виробництва на рівні областей району
Динаміка міжрегіональних та транскордонних процесів	Недостатній рівень внутрішнього інвестування та несприятливий інвестиційний клімат для зовнішніх інвесторів
Політична та економічна нестабільність на	

рівні національної та світової економіки	Недосконала митна та податкова політика Нестабільність цін на енергоносії і зміна попиту на них Відсутність чіткої стратегії регіонального розвитку
Соціально-культурні чинники (S)	Технологічні чинники (T)
Негативне відношення населення до євроінтеграційних та внутрішньополітичних процесів Міграція трудових ресурсів Низький рівень умов праці та техніки безпеки Зростання потреби і вартості соціальної допомоги	Неефективна державна технологічна політика Неузгодженість патентної політики та політики сертифікації і стандартизації Інтенсивний розвиток інформаційних технологій Нові екологічні, управлінські та технологічні стандарти

Джерело: розробка автора

В залежності від глибини та тривалості кризових процесів у промисловому секторі повинен змінюватися і характер управлінських заходів, спрямованих на стабілізацію та покращення динаміки розвитку сектору.

Заходи спрямовані на зниження негативних наслідків кризи повинні характеризуватися гнучкістю та динамізмом. З одного боку вони повинні носити стратегічний (превентивний, запобігачий) характер, з іншого – містити ознаки захисного або наступального характеру, носити пом'якшувальний характер та застосовуватися з метою мінімізації втрат суб'єктів промислового комплексу внаслідок погіршення чинників зовнішнього або внутрішнього середовища.

ПРОБЛЕМИ ЗАЛУЧЕННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ТА ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

*Люсак П. І., бакалавр,
спеціальність “Фінанси, банківська справа та страхування”
ОПП “Фіскальне та митне адміністрування”
Науковий керівник: к.е.н., доц. Власюк Н. І.
Львівський торговельно-економічний університет*

Однією з найактуальніших проблем, яка визначає подальший розвиток нашої країни, є проблема залучення фінансових ресурсів України в умовах війни. Повномасштабне вторгнення російської федерації стало серйозним випробуванням для нашої країни, і однією з найважливіших складових вирішення цієї проблеми є забезпечення фінансової стабільності і залучення необхідних ресурсів.

Перші чотири місяці війни державна фінансова система України фактично відмовилася від такого джерела надходжень, як податки і внески. Уряд всебічно сприяв підтримці бізнесу в умовах воєнного стану. Пакет заходів, який було спрямовано на допомогу суб'єктам господарювання, включав: зниження відсотку або скасування сплати ЄСВ для окремих

категорій громадян, відстрочку у сплаті податків для підприємств малого та середнього бізнесу, скасування всіх заходів ринкового та споживчого нагляду у всіх питаннях, крім регулювання цін та контролю за ціноутворенням, встановлення мораторію на проведення перевірок для бізнесу тощо. Такі тимчасові заходи суттєво вплинули на якість управління державними фінансами, втім на довгостроковій основі їх застосування не розглядалося [1].

Першою і основною проблемою є економічні втрати, спричинені війною. Наразі Україна втратила значну частину своєї промислової бази, сільськогосподарських земель, а також значний обсяг інвестицій. Це призвело до скорочення обсягу виробництва, зниження ВВП, збільшення безробіття та складнощів у фінансуванні соціальних програм.

Другою проблемою є боргове навантаження. Україна має значний борг перед міжнародними кредиторами, який став структурною проблемою для фінансової стабільності країни. Сплату боргів необхідно поєднувати з необхідними витратами на військові дії та відновлення зруйнованих територій.

Не менш важливою є реформа податкової системи і боротьба з корупцією. Податкова система повинна бути спрощеною і прозорою, щоб стимулювати бізнес та залучити інвестиції. Корупція у сфері збору податків та розподілу фінансових ресурсів поглиблює проблеми фінансової стабільності.

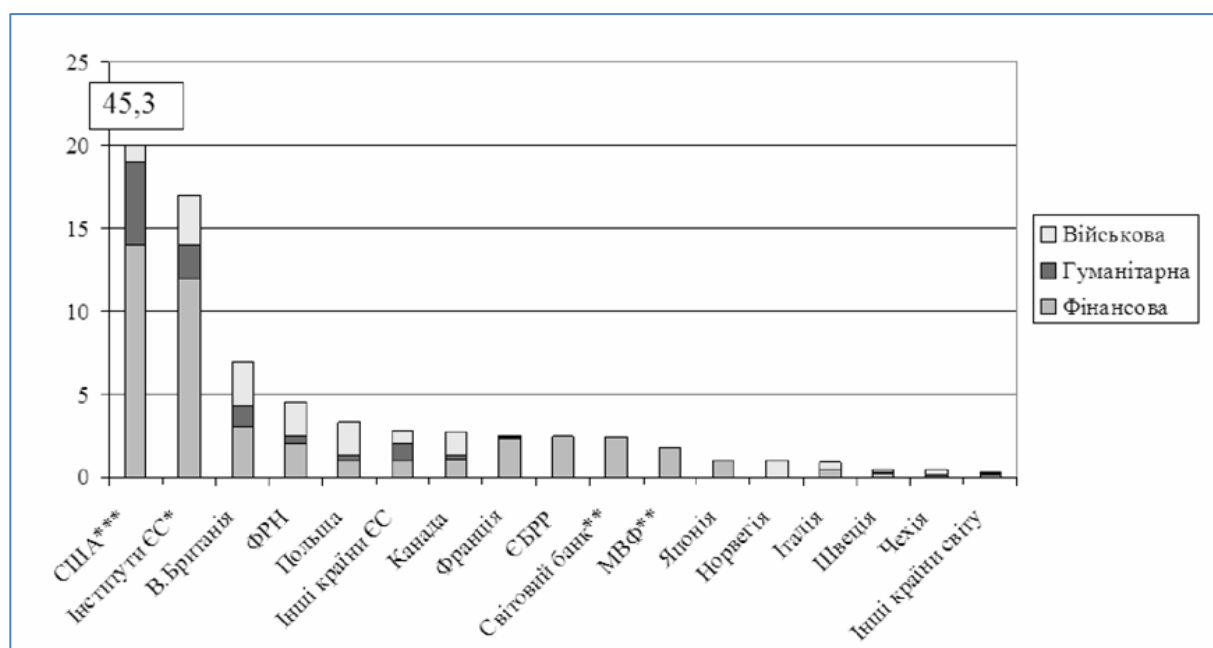

Рис. 1. Оголошена міжнародна фінансова підтримка України, млрд. дол. США, за період з I півріччя 2022 року.

* Кошти від ЄК, Ради ЄС, ЄІВ та Європейського фонду миру;

** Допомога країн у рамках донорських проектів виключена з допомоги МФО;

*** 45,3 млрд. дол. США, в тому числі 10,5 млрд. дол. фінансової допомоги, 9,4 млрд. – гуманітарної, 24,5 – військової. [2]

Важливою складовою залучення фінансових ресурсів є міжнародна підтримка. Як відомо,

левову частку видатків державного бюджету (понад 5 млрд грн на день) Україна в умовах війни спрямовує на оборону та безпеку, суттєво допомагають міжнародні партнери.

Виживання бізнесу в Україні в умовах війни є складним завданням і вимагає адаптації та реагування на різноманітні виклики, які виникають через військовий конфлікт.

Ось кілька ключових аспектів, завдяки яким бізнеси в Україні можуть виживати в умовах війни:

1. Диверсифікація ринків. Бізнеси можуть розширювати свої ринки і залежати від різних джерел прибутку, щоб зменшити ризик у разі втрати деяких ринків через війну.
2. Зменшення витрат. Ефективне управління витратами і зменшення надмірних витрат може допомогти зберегти прибутковість навіть в умовах війни.
3. Адаптація до нових реалій. Бізнеси повинні бути готовими адаптувати свої моделі бізнесу до нових реалій. Це може включати в себе зміну асортименту товарів та послуг, реорганізацію ланцюга постачання та розробку нових ринків.
4. Підтримка держави. Деякі бізнеси можуть отримувати підтримку від держави в умовах війни, таку як податкові пільги, субсидії або захист від незаконних дій.
5. Гнучкість та підприємливість. Бізнеси, які можуть оперативно реагувати на зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищах, мають більше шансів на виживання в умовах війни.
6. Збереження довіри клієнтів. Довіра клієнтів є важливою для бізнесу. Збереження репутації та виконання зобов'язань перед клієнтами може допомогти бізнесам в умовах війни.

Бізнес в Україні, як і в будь-якій іншій країні, повинен бути готовим до незвичайних викликів та використовувати різноманітні стратегії для збереження стійкості та виживання в умовах війни.

Розділяючи підходи до проблеми залучення фінансових ресурсів України в умовах війни, можна підкреслити, що це питання має вирішальне значення для сталого розвитку країни, ефективного ведення бізнесу та забезпечення національної безпеки. Військовий конфлікт створює низку складних економічних та фінансових викликів, які вимагають ретельної роботи та спільних зусиль від уряду, бізнес-спільноти та громадянського суспільства.

Заходи, такі як реформа корупційних практик, покращення інвестиційного клімату, реформа податкової системи та покращення доступу до фінансування для бізнесу, є необхідними для залучення фінансових ресурсів та забезпечення сталого економічного розвитку України.

Розв'язання цих проблем вимагає часу, наполегливості та спільної роботи всіх зацікавлених сторін. Україна має потенціал стати сильною та стабільною країною, але це можливо лише за умови вирішення фінансових проблем, що супроводжують війну. Глибока реформа та співпраця з міжнародними партнерами можуть сприяти створенню позитивного

економічного та фінансового середовища в Україні, яке сприятиме сталому розвитку та підвищенню якості життя населення.

Таким чином, вирішення проблем залучення фінансових ресурсів в умовах війни залишається важливим завданням та вимагає рішучих заходів та спільних зусиль для подолання цих викликів.

Список використаних джерел:

1. Denis Shmygal: The Government has formed a package of decisions to support Ukrainian business during the war: Department of Communications of the Secretariat of the Cabinet of Ministers of Ukraine, dated March 7, 2022. www.kmu.gov.ua Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/news/denis-shmigaluryad-sformuvav-paket-rishen-yaki-mayut-pidtrimati-ukrayinskij-biznes-pidchas-vijni>.

2. Presentation of the report on financial stability: National Bank of Ukraine, June 2022. bank.gov.ua Retrieved from https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_pr_2022-H1.pdf?v=4.

ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА НА ЗОВНІШНЬОМУ РИНКУ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ ЕЛЕМЕНТ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

*Мех М. П.,
спеціальність «Менеджмент»
ОПП «Економіка та управління бізнесом»
Науковий керівник: к.е.н., доц. Стручок Н. М.
Львівський інститут ПриАТ «МАУП»*

Глобальні зміни на міжнародному ринку, викликані світовими кризовими явищами, політичними та економічними факторами, активним розвитком інтеграційних процесів, а також стрімким науково-технічним прогресом, зумовили необхідність розробки нових підходів до сприйняття соціально-економічного розвитку суб'єктів підприємництва. У таких умовах проблеми формування стратегії розвитку підприємства на зовнішньому ринку виходять на перший план.

В умовах посилення конкуренції, особливо на зовнішніх ринках, важко переоцінити значення маркетингу. Наразі маркетинг відіграє провідну роль у сучасному управлінні будь-яким підприємством та забезпечує йому всебічний розвиток та конкурентні переваги на ринку. На сьогоднішній момент в Україні значно зростає роль маркетингового управління на підприємствах, які прагнуть до вдосконалення своєї роботи та збільшення лояльної бази клієнтів.

Вивченню особливостей управління комплексом маркетингу присвячені наукові праці багатьох зарубіжних та вітчизняних авторів, серед яких Ф. Котлер, Г. Армстронг, М. Мак-Дональд, Дж. Еванс, І. Ансофф, А. Томпсон, А. Стрікленд, Ж-Ж. Ламбен, Л. В. Балабанова, А. О. Старостіна, В. Г. Герасимчук, А. Ф. Павленко, А. В. Войчак, Н. В. Куденко, С. С. Гаркавенко, В. Р. Прауде, Є. А. П. Наливайко, В. С. Пономаренко та інші.

Вибір стратегії підприємства здійснюється керівництвом на основі трьох складових: ключових факторів, які характеризують стратегію; результатів аналізу портфеля продукції, альтернативних варіантів стратегій; результатів аналізу портфеля продукції; альтернативних

варіантів стратегії.

Серед основних ключових факторів, які визначають стратегію підприємства, необхідно врахувати наступні: переваги фірми; цілі фірми; інтереси вищого керівництва; кваліфікація персоналу; зобов'язання фірми; ступінь залежності від зовнішнього середовища; фактор часу; фінансові результати [1].

Маркетинг виступає ефективним засобом визначення ринкової «ніші» продукту, тому актуальність застосування маркетингової стратегії управління розвитком на зовнішньому ринку безсумнівна. Маркетинг розкриває різноманітні сторони діяльності підприємства, робить очевидними її потенційні можливості на зовнішньому ринку.

Основними функціями маркетингу як елементу системи управління є:

- облік вимог ринкового попиту і запитів клієнтів на основі комплексного дослідження ринків, розробка технічної політики;
- визначення оптимальної номенклатури товарів;
- ухвалення власних ефективних рішень;
- розробка збутової політики, визначення зручних каналів збуту, система руху товару і стимулювання збуту [2] .

Кожна з функцій викликає певний інтерес і має велике практичне значення. Проте лише в тісному зв'язку вони забезпечують успішну реалізацію принципів маркетингу. Кожна з функцій маркетингової політики важлива як така, але саме взяті сукупно вони забезпечують умови виконання завдань компанії, будучи конкретним практичним відображенням основних ідей маркетингу як ринкової орієнтації управління.

Основними принципами маркетингу як системи управління є:

- ❖ обґрунтований вибір стратегічних цілей діяльності та розвитку підприємств;
- ❖ ефективне об'єднання новітньої інноваційної продукції, яка перебуває на ринку збуту, і продукції, призначеної для зняття з ринку;
- ❖ комплексний підхід до узгодження цілей з ресурсами і можливостями підприємства;
- ❖ визначення шляхів досягнення мети.

Постановка маркетингових завдань, вибір цільових ринків, позиціонування продукції, розробка комплексу маркетингу і проведення контролю маркетингової діяльності - всі ці фундаментальні вимоги зберігають актуальність і в роботі підприємств на зовнішніх ринках.

Маркетинг охоплює всі аспекти діяльності підприємства. Він здійснює: аналіз і дослідження ринку; прогнозування попиту; планування асортименту продукції; організацію маркетингових комунікацій (реклама, пропаганда, стимулювання збуту, паблік рилейшнз, персональний продаж); ціноутворення; розподіл товару; маркетингове планування. Оскільки він розвивається в наш час у період певних глобальних змін, то можна сказати, що це і є його основною проблемою. Кожне десятиріччя фахівцям у цій галузі доводиться переглядати нові

цілі та методи маркетингу. Через стрімкі зміни, що відбуваються в наш час у світі, стратегія, яка ще вчора була найкращою, спроможна сьогодні стати шкідливою [3].

Отже, у підсумку доцільно сказати, що у багатьох високо розвинених країнах світу звички, наміри і в цілому поведінку економічних суб'єктів формує культура маркетингу, який, згідно з однією із версій, дослівно означає завоювання ринку, тобто ефективно його регулювання, правильна організація та підвищення виробництва і доходності.

Список використаних джерел

1. Наливайко А.П. Теорія стратегії підприємства. Сучасний стан та напрямки розвитку : Моногр. – К.: КНЕУ, 2001. – 227с.
2. Ф.Котлер. Десять смертних гріхів маркетингу. Клуб сімейного дозвілля, 2017р.,160с.
3. Стрій Л.О. Маркетинг ХХІ століття. Концептуальні зміни та тенденції розвитку: монографія/ За наук. ред. проф. А.К. Голубєва. – Одеса: ВМВ, 2020. – 320 с.

РОЛЬ ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ

*Михайлюк М., магістр
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
ОПП «Фінанси, митна та податкова справа»
Науковий керівник: к.е.н., доц. Сич О. А.
Львівський національний університет імені Івана Франка*

На сьогоднішній день, в умовах розвитку кризових явищ в економіці, на передній план висувається проблема збереження підприємством своєї фінансової рівноваги. У цій ситуації головною запорукою успіху організації є вміння гнучко реагувати на зміни чинників довкілля, шляхом розробки альтернативних сценаріїв майбутнього розвитку. Для того щоб реакція компанії була своєчасною та ефективною, необхідно заздалегідь провести планування всіх видів діяльності, у тому числі фінансової. У рамках стратегічного планування при формуванні принципів розвитку компанії використовується один з найважливіших елементів - розробка фінансової стратегії. Розробка фінансової стратегії є окремою галуззю, оскільки є однією з найважливіших видів функціональних стратегій компанії, що надає значний вплив на корпоративну стратегію [1].

По-перше, фінансова стратегія забезпечує оптимальне створення та розподіл необхідного обсягу фінансових ресурсів, підтримує фінансову рівновагу та організовує управління фінансовими ризиками. По-друге, через часту відсутність необхідних фінансових ресурсів, фінансова стратегія виступає вирішальним аргументом і обмеженням при виборі та реалізації стратегічних цілей і завдань. Саме тому фінансова стратегія має бути порівняна із загальними цілями та напрямками розвитку діяльності компанії [2].

Поняття та сенс фінансової стратегії вивчається у багатьох джерелах зарубіжної та вітчизняної літератури. Наприклад, Хоменко І.П. зазначала, що фінансова стратегія - це модель дій, які необхідні для досягнення поставлених стратегічних цілей у межах спільної місії з урахуванням освіти, розподілу, використання та координації фінансових ресурсів компанії [3].

Головна мета фінансового менеджменту спрямована на забезпечення зростання добробуту

власника та максимізацію ринкової вартості компанії. Якщо узагальнити головну мету з визначенням Хоменка І.П., можна сказати, що фінансова стратегія - це план дій щодо своєчасного забезпечення підприємства фінансовими ресурсами і з їх використання з єдиною метою - капіталізації підприємства [4].

Актуальність та необхідність розробки фінансової стратегії визначена тим, що керівництво має постійно оцінювати власні фінансові можливості та враховувати їх у майбутньому, плануючи отримання банківського кредиту, залучення інвестицій чи іншого виду позикового капіталу. Відповіді на ці питання повинні бути передбачені у фінансовій стратегії компанії. Під час її розробки прогнозуються основні напрями розвитку фінансів, формується концепція їх використання, намічаються принципи фінансових відносин із державою та партнерами.

Розробка фінансової стратегії охоплює всі види діяльності підприємства. До складу основних об'єктів фінансової стратегії входять:

- фінансові відносини, що виникають між різними суб'єктами в ході здійснення фінансово-господарської діяльності;
- фінансові ресурси, якими виступають необоротні та оборотні активи;
- джерела фінансування, представлені власним та позиковим капіталом;
- сукупність фінансових ризиків, управління якими здійснюється шляхом побудови ефективної системи фінансової безпеки;
- система управління фінансовою діяльністю, а саме - побудова ефективної фінансової структури компанії;
- податкові платежі та податкові ризики, що розглядаються з позиції необхідності виконання обов'язків платника податків.

Крім цього, фінансова стратегія визначає співвідношення власних та позикових коштів, розробляє стратегії залучення капіталу, займається питаннями щодо збільшення активів та зростання їх грошової складової, займається раціональним управлінням резервним фондом, забезпечує контроль дебіторської та кредиторської заборгованості за збереження ліквідності та платоспроможності компанії.

Головне завдання фінансової стратегії спрямовано на досягнення повної самоокупності та незалежності компанії. Щоб цього досягти, необхідно:

- визначити способи успішного використання фінансових можливостей;
- визначити перспективні фінансові взаємини компанії з третіми особами;
- фінансово забезпечити операційну та інвестиційну діяльність;
- вивчити економічні та фінансові можливості конкурентів;
- розробити та здійснити заходи щодо забезпечення фінансової стійкості.

Список використаних джерел

1. Бланк, І. А. Основи фінансового менеджменту: підручник. Київ: Ніка-Центр, 2016. 624 с.

2. Катяло, В. С. Еволюція теорії стратегічного управління: підручник. Чернівці: ЧНУ, 2018. 548 с.
3. Єндовіцький, Д. А. Новий погляд на зміст фінансового менеджменту. Бухгалтерський облік. 2018. № 10. С.97.
4. Родіонов, І. І. Управління вартістю компанії як основне завдання ефективного власника. Управління корпоративними фінансами. 2016. №14. С. 128.

ВПЛИВ ГАЛУЗІ ІТ-ТЕХНОЛОГІЙ НА ФОРМУВАННЯ ВВП

*Михайлюк С. В., студентка освітньо-професійного
ступеня фаховий молодший бакалавр
ВСП «Рівненський технічний фаховий коледж НУВГП»*

За даними Світового банку, цифрова економіка становить понад 15% світового ВВП і за останні десять років зростала в 2,5 рази швидше, ніж обсяг ВВП. За даними НБУ, у 2022 році ІТ-індустрія забезпечила валютні надходження до української економіки на суму 7,34 млрд. доларів США. Обсяг експорту збільшився на 400 млн. доларів США у порівнянні з довоєнним 2021 роком, приріст склав 5,8%. Проаналізуємо частку ІТ-галузі у ВВП у країнах світу за 2013-2023рр. (рис. 1).

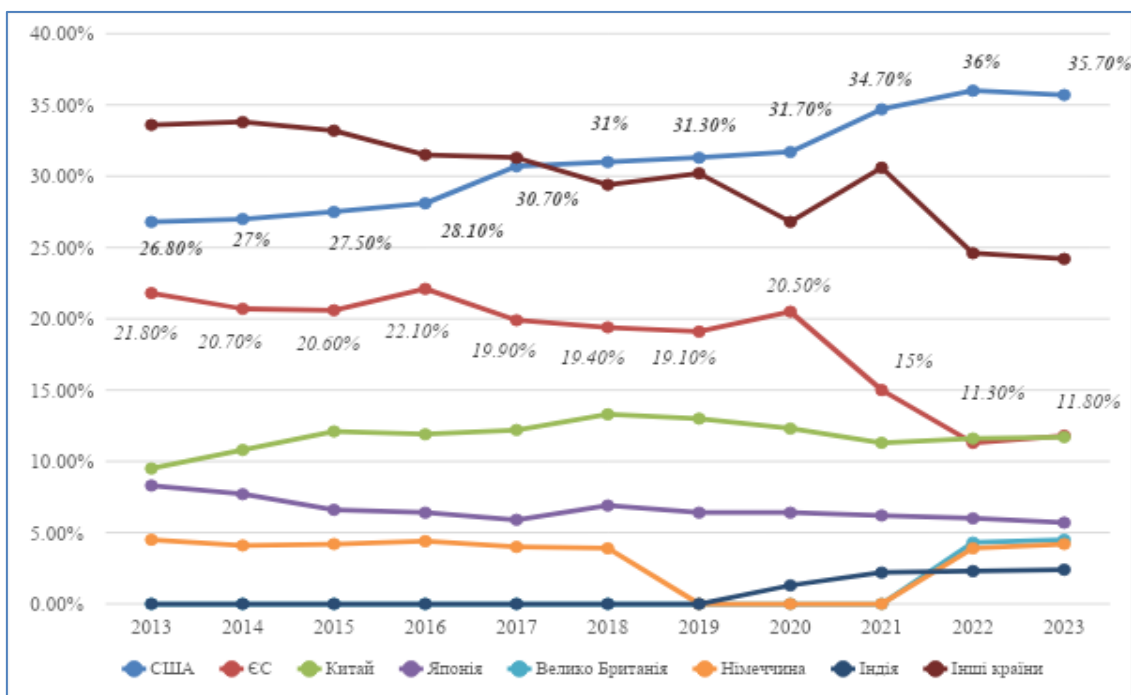

Рис. 1. Частка ІТ у ВВП країн світу за 2013-2023рр. [1]

Бачимо, що найвищу частку ІТ-галузі у ВВП мають США. Так, за досліджуваний період вона зросла на 8,9%: з 26,8% у 2013р. до 35,7% у 2023р. Натомість, у країнах ЄС відбувається зниження частки ІТ-галузі у ВВП, а за досліджуваний період вона знизилася на 10% і склала 11,8% у 2023р. проти 21,8% у 2013р.

Українська ІТ-галузь розпочала свій розвиток у 1991 р. і за період незалежності стала важливою галуззю економіки України (рис. 2). Продовж досліджуваного періоду частка ІТ-галузі у ВВП зросла на 4,86% і склала 5,6% у ВВП України. Таким чином, частка у ВВП ІТ-галузі України є значно нижчою за частку ІТ-галузі у ВВП США, проте даний показник

наближений за значенням до Японії, Великобританії, Індії та Німеччини.

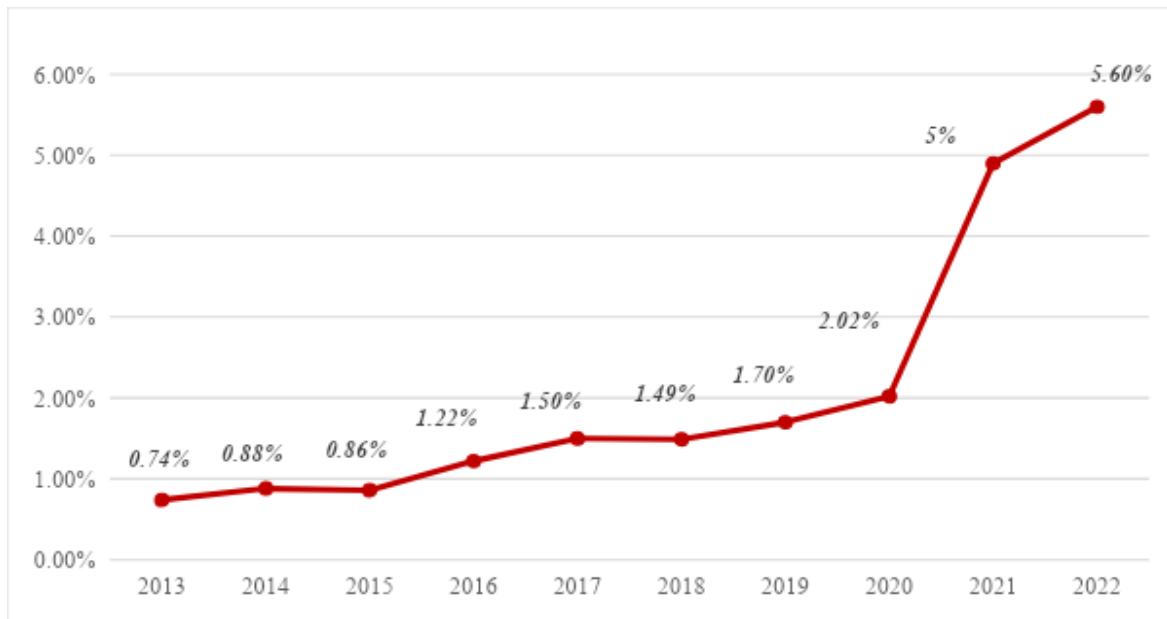

Рис. 2. Частка ІТ-галузі у ВВП України за 2013-2022 рр. [2]

Крім того, що ІТ-галузь формує близько 6% ВВП, вона також забезпечує вагомую частку у формуванні українського експорту. Так, у 2018р. частка ІТ-галузі складала 5% у загальній величині експортних операцій. До 2 кварталу 2022р. частка галузі в експорті зросла на 10% і складала 15%. Проте, у зв'язку із повномасштабним вторгненням, зростанням ризиків для іноземних компаній, які експортували український ІТ-продукт та виїздом закордон фахівців-айтівців, частка галузі в загальному експорті знизилася до 12% у 1 кварталі 2023р. Але вже у 2 кварталі 2023р. частка ІТ-галузі зросла до 13,4% у сукупному експорті. Цей показник є важливим, адже формує надходження іноземної валюти до української економіки, що має позитивний вплив на забезпечення стабільності національної грошової одиниці та поповнення валютних резервів.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт міжнародного сайту Statista. URL: <https://www.statista.com/>
2. Аналітична онлайн-система бізнесової аналітики YouControl. URL: <https://promo.bank.gov.ua/brave-hryvnia/>

БАЛАНСУВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

*Мульська О. П., д.е.н., с.д.,
відділ проблем соціально-гуманітарного розвитку регіонів
ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України»,
професор кафедри економіки
Львівського торговельно-економічного університету
Пікус І. О., здобувач третього освітньо-наукового рівня
ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України»*

Структурні зрушення в економіці України на сучасному етапі розвитку ведуть до виникнення негативних трансформацій національного ринку праці, які полягають у зростанні

масштабів загального і довготривалого безробіття та, як наслідок, неефективного використання трудового потенціалу країни, зменшення обсягів робочої сили, значних регіональних диспропорцій. Відсутність реальних перспектив щодо зменшення трудової міграції і створення нових робочих місць є причинами посилення дисбалансу ринку праці, розвиток якого є однією з вагомих детермінант забезпечення конкурентоспроможності національної економіки.

Ринок праці як елемент економічної системи визначає напрям і темпи макроекономічного розвитку, впливає на добробут населення і стан багатьох соціальних процесів. Основними категоріями, що характеризують рівень розвитку та балансування ринку праці як push-pull-середовища трудової міграції населення, є кількісно-структурні характеристики сукупного попиту (поточний і вакантний), сукупної пропозиції, а також умови забезпечення розвитку трудового потенціалу. Примітно, що в умовах високої міграційної активності переважання сукупного попиту над пропозицією визначає умови регресу ринку праці, що визначається каузальним взаємозв'язком із зменшенням рівня безробіття за рахунок зовнішньої міграції.

Серед ефективних інструментів регулювання кон'юнктури ринку праці варто виділити ті, реалізація яких сприяє збільшенню кількості та якості робочої сили та її раціонального та продуктивного використання. Зменшення невідповідності між попитом і пропозицією на ринку праці сприяє заохоченню населення підвищувати кваліфікацію, займатися самоосвітою, наслідком чого є підтримка і реалізація концепції навчання протягом усього життя. У результаті країна отримує конкурентоспроможний ринок праці, у т.ч. висококваліфікованих працівників із негативними міграційними аспіраціями, які є потужним активом для інноваційно орієнтованого розвитку економіки.

Структурно-кількісне балансування національного ринку праці сприяє регулювання темпів зовнішньої трудової міграції, однак, лише у короткотерміновому часовому лазі. Балансування може виступати інструментом стримування міграції у довготривалому періоді за умови, що кількісна рівність буде забезпечена відносно високими темпами соціально-економічного та науково-технологічного розвитку країни, зокрема дифузією високотехнологічних інновацій у реальний сектор економіки, створенням інтеграційних технологічно-інноваційних структур, широкою координацією діяльності наукових установ і промислових підприємств, створенням нових високооплачуваних місць із високими стандартами гідної праці.

В Україні спостерігається тенденція до скорочення обсягів робочої сили, зокрема за 2010-2021 рр. відбулося суттєве зменшення чисельності економічно активного населення, у т.ч. за рахунок підвищеного рівня зовнішньої трудової і освітньої міграції. Так, кількість робочої сили віком 15 років і старше у 2020 р. становила 17,7 млн осіб, з них у віці 15-70 років – 17,6 млн осіб, що на 2,7 % менше, ніж у 2019 р. і на 15,8 % менше, ніж у 2010 р. Варто відзначити, що при рівнях зайнятості та безробіття у 2020 р. 49,9 % і 9,5 % відповідно, частка зайнятих у робочій силі становила 90,5 %. Натомість рівень участі населення в робочій силі віком 15-70 років

зменшився з 63,4 % у 2019 р. до 62,1 % у 2020 р. [1]

За даними Державної служби статистики України навантаження зареєстрованих безробітних на одну вакансію у 2019 р. становило 3 особи, що у 16 разів менше, ніж у 2013 р. У 2020 р. спостерігалось значне погіршення співвідношення між пропозицією робочої сили та попитом за всіма професійними групами, особливо у робітничих спеціальностях, які не потребують високого рівня професійної підготовки та кваліфікації. Така тенденція свідчить про скорочення обсягів вакантного попиту на робітничі кадри, а, відтак, є наслідком макроекономічної рецесії і причиною високого рівня міграційної активності населення, у т.ч. низькокваліфікованого. Наявність структурних диспропорцій на ринку праці є лімітуючим фактором зменшення навантаження потреб роботодавців у робітничих кадрах, що призводить до інтенсифікації трудової міграції і деструктивних змін у національній економіці [2].

Кількісний дисбаланс на ринку праці України також поглиблюється низькими якісними характеристиками вільних робочих місць, у т.ч. низьким рівнем заробітної плати. Серед вакансій, заявлених роботодавцями, лише третина мають рівень запропонованої заробітної плати, що відповідає прожитковому мінімуму, і для менше 10 % вакансій заробітна плата була вищою за середньостатистичну. Примітно, що низький рівень заробітної плати пропонується не лише представникам робітничих професій, але й висококваліфікованим фахівцям, що є вагомим push-фактором посилення інтелектуальної міграції.

Створення високооплачуваних робочих місць і реформа системи оплати праці є ефективними інструментами регулювання зовнішньої міграції, що одночасно сприяє і розвитку внутрішньої трудової міграції. Зовнішня міграція населення впливає на кон'юнктуру ринку праці, зменшуючи сукупну пропозицію, рівень безробіття і навантаження на вакантний попит. Однак, такий вплив є короткостроковий, оскільки трудова міграція в Україні має риси сезонної і короткострокової, вплив якої на ринок праці є не значним у часових лагах більше, ніж один рік. Відтак, зовнішня міграція може сприяти нівелюванню дисбалансів регіональних ринків праці, однак не є достатнім інструментом встановлення рівноваги на ринку праці.

Розробка та реалізація національної стратегії створення високооплачуваних робочих місць є найважливішим інструментом активізації зайнятості молоді, мінімізації тіньової зайнятості та оплати праці, зменшення «прекаріату», а, відтак, стримування зовнішньої міграції. Варто наголосити, що розвиток ринку новітніх форм зайнятості і фрілансу шляхом стимулювання населення до створення суб'єктів малого та середнього підприємництва, забезпечення організаційно-економічних і нормативно-правових передумов розвитку молодіжного бізнесу можна вважати результативним інструментом стримування міграції населення, особливо молоді та фахівців неформальної сфери зайнятості.

В умовах глобалізації і діджиталізації економіки, з однієї сторони, та інтенсифікації зовнішніх міграційних процесів, з іншої сторони, ринок праці в Україні зазнає суттєвих змін, які

породжують виклики та ризики, мінімізація яких дозволить адаптувати та покращити сферу зайнятості країни до кращих практик передових економік світу, у т.ч. відповідно до високих стандартів якості та гідних умов праці, а також забезпечити високі конкурентні переваги національного ринку праці. Задля мінімізації дисбалансів національного та регіонального ринків праці, підвищення рівня соціальної захищеності працівників, у т.ч. забезпечення високого рівня оплати праці, мінімізації використання тіньових схем зайнятості, одними з першочергових для реалізації інструментами удосконалення державної політики зайнятості мають стати:

- створення сприятливих умов для поживлення малого та середнього підприємництва;
- реалізація технологічної модернізації національного господарства, створення науково-виробничих кластерів і R&D-центрів, мостових організацій, центрів трансферу інновацій;
- підвищення рівня комерціалізації наукових розробок, трансфер інновацій, розвиток високотехнологічних галузей економіки [3].

Невідповідність обсягів і напрямів професійного навчання потребам ринку праці, недостатній рівень якості професійної підготовки фахівців є причинами зростання безробіття серед випускників закладів освіти, молоді та кваліфікованих осіб, які мають намір працевлаштуватися відповідно напряму отриманої спеціалізації. Такі категорії населення стають потенційними мігрантами, які у період соціально-економічної нестабільності та політичних потрясінь емігрують з метою працевлаштування або здобуття другої вищої освіти.

Відтак, стримуванню трудової міграції серед випускників закладів вищої освіти та ЗПТО, а, відтак, забезпеченню збереження інтелектуально-кадрового потенціалу України та уникнення дефіциту робітничих кадрів на ринку праці можна забезпечити через реалізацію таких засобів: формування системи моніторингу працевлаштування випускників закладів освіти (ЗВО, ЗПТО); створення інтегрованої інформаційно-аналітичної бази даних Державної служби зайнятості і закладів освіти про темпи розвитку ринку праці у професійно-кваліфікаційному та регіональному зрізах.

Імплементация зазначених засобів вимагає розробки відповідного інформаційно-аналітичного забезпечення аналізування потреб ринку праці (регіонального, локального, галузевого, професійного) у проекції пропозиції робочої сили, яку забезпечує система вищої та професійно-технічної освіти.

Список використаних джерел:

1. Васильців Т.Г., Лупак Р.Л. Стратегічні пріоритети конвергенції соціальної безпеки України та ЄС. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2018. Вип. 5. С. 14-19. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2018_5_4
2. Мульська О. П. Міграційні процеси & економічне зростання: теорія каузальності та практика ефективного управління: монографія. Державна установа «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України», Львів, 2022. 470 с.
3. Mulska O., Vasylytsiv T., Levytska O., Sabetska T., Stefanyshyn L. Development of Regional Labor Markets in Ukraine as a Tool to Regulate Internal Migration and Reduce Social Vulnerability. *Central European Management Journal*, 2022, 30(4), 120-149. <https://doi.org/10.7206/cemj.2658-0845.92>

РОЗВИТОК ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

*Неймет В. В., аспірант, здобувач PhD,
спеціальність 051 «Економіка»,
ОНП «Економіка та бізнес»,
Михальчинець Н. О., аспірант, здобувач PhD,
спеціальність 051 «Економіка»,
ОНП «Економіка та бізнес»,
Науковий керівник: д.е.н., проф. Стегней М. І.
Мукачівський державний університет*

Реформи децентралізації мали значний вплив на розвиток адміністративно-територіальних одиниць. У Закарпатській області реформа децентралізації проходила повільніше, ніж в інших регіонах України. Більшість територіальних громад у Закарпатській області були створені в 2020 році. Процеси реалізації реформи були важкими та проблематичними через значні диспропорції в розподілі місцевих ресурсів та економічних активів.

За результатами адміністративно-територіальної реформи, наприкінці 2021 року в Закарпатті було сформовано 6 районів та 64 територіальні громади, що охопили 578 сільських населених пунктів, 19 селищ міського типу та 11 міст (див. табл. 1).

Таблиця 1

Кількість адміністративно-територіальних одиниць по районах Закарпатської області*

По області	Адміністративний центр	Територіальні громади	Міста	Селища міського типу	Сільські населені пункти	Населення, тис. осіб
		64	11	19	578	1247
Берегівський	Берегове	10	2	3	100	209,2
Мукачівський	Мукачево	13	2	4	136	254,6
Рахівський	Рахів	4	1	3	25	82,8
Тячівський	Тячів	10	1	5	58	185,3
Ужгородський	Ужгород	14	3	2	120	255,8
Хустський	Хуст	13	2	2	139	269

Джерело: [1]

Реформа децентралізації влади та фінансів підвищила роль та відповідальність територіальних громад в економічному розвитку країни. Розвиток територіальних громад в умовах децентралізації отримав ряд переваг, зокрема [2-3]:

- збільшення фінансових ресурсів у вигляді власних доходів і субвенцій з державного бюджету, що дозволило територіальним громадам розширити сферу відповідальності і надавати більше послуг населенню;

- зростання відповідальності за стан місцевого самоврядування, що стимулювало громади до більш ефективної роботи та підвищення якості послуг;

- підвищення рівня участі громадян у місцевому самоврядуванні, що стало можливим завдяки впровадженню інституту старости, місцевих референдумів та інших форм безпосередньої демократії.

В результаті реформ децентралізації збільшилася кількість дошкільних закладів, шкіл, лікарень та інших соціальних об'єктів, покращилася якість надання послуг населенню, збільшилася кількість робочих місць, покращилася інфраструктура громад та збільшилася ефективність управління громадами.

Звичайно, децентралізація не відбулася без проблем. Одним із основних викликів було нерівномірне розподілення місцевих ресурсів між громадами. Це призвело до того, що деякі громади мали більше можливостей для розвитку, ніж інші. Крім того, реформа децентралізації вимагала подальшого вдосконалення, зокрема в частині підвищення ефективності управління громадами та участі громадян у місцевому самоврядуванні.

Погоджуємося з думкою А.В. Панова, що одним із найбільших проблемних питань при створенні районів і територіальних громад Закарпаття була невідповідність їхніх меж до мережі транспортних шляхів. Наприклад, щоб мешканець села Заріччя, яке увійшло до складу нового Хустського району, дістатися до районного центру, він повинен буде перетнути кордон свого району, потрапити до Берегівського району, а потім повернутися назад. Такі нюанси поставили нові виклики і завдання стосовно визначення юрисдикції та зон відповідальності у обслуговуванні громадян [4].

Незважаючи на проблемні аспекти, територіальні громади Закарпатської області мають значні перспективи розвитку. Вони розташовані на території, яка багата природними ресурсами, має розвинену інфраструктуру та привабливі туристичні об'єкти. Основними перспективами сферами розвитку для територіальних громад Закарпатської області є: туризм, агропромисловий комплекс та мале підприємництво. Адже, Закарпатська область є одним із найпопулярніших туристичних регіонів України й розвиток туризму може стати одним із основних драйверів економічного розвитку громад. Крім того, Закарпатська область має розвинений агропромисловий комплекс, подальший розвиток якого може забезпечити створення нових робочих місць та підвищення добробуту населення. Підтримка малого підприємництва також може сприяти створенню нових робочих місць та підвищенню економічної активності.

Список використаних джерел:

1. Паспорт Закарпатської області. URL: <https://carpathia.gov.ua/storage/app/sites/21/sumvolika-kraju/pasport-2021.pdf>
2. Стегней, Маріанна. Сталий розвиток сільських територій в умовах децентралізації: від теорії до практики : монографія / Маріанна Стегней. – Миколаїв : ФОП Швець В.Д., 2014. – 484 с.
3. Стегней, М. І. Фінансове забезпечення сталого розвитку в умовах децентралізації / М. І. Стегней // Актуальні проблеми обліково-аналітичного процесу в управлінні підприємницькою діяльністю [Електронний ресурс] : матеріали III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (26 листопада 2015 року). – Мукачево : МДУ, 2015. – С.472-474.
4. Панов А.В. Закарпатський контекст адміністративно-територіальної реформи в Україні 2020 р. URL: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.01.44>

ШЛЯХ УКРАЇНИ ДО МИТНОГО СОЮЗУ З ЄС: РЕЗУЛЬТАТИ ТА ПРІОРИТЕТИ

*Огребчук В. А., бакалавр,
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»,
ОПП «Фінанси, митна та податкова справа»
факультет управління фінансами та бізнесу
Львівський національний університет імені Івана Франка*

З моменту набуття України статусу країни-кандидатки ЄС досягнення європейських стандартів та інтеграція української митниці у митний простір ЄС набули вагомому значення. Наша держава невпинно працює над зміцненням своїх зв'язків із Європейським союзом і одним із ключових аспектів даного процесу є розвиток митних відносин.

У лютому 2023 року Єврокомісія оприлюднила свій перший аналітичний звіт щодо заявки України на членство в Європейському Союзі [1]. У даному висновку розділ «Митний союз» оцінений високим рівнем – 4-им із 5-ти можливих. Єврокомісія у вищезгаданому звіті наголосила, що всі держави-члени ЄС – частина митного союзу та повинні дотримуватися однакових митних правил та процедур, а це в, свою чергу, передбачає: законодавче узгодження, адекватну імплементацію та правозастосовну спроможність, доступ до відповідних комп'ютеризованих митних систем.

Відповідно до Аналітичного звіту Єврокомісії можна виокремити наступні **результати євроінтеграції України у митній сфері** [2]:

- Україна стала учасницею *Конвенції про процедуру спільного транзиту*;
- Україна підключилась до *спільної комунікаційної мережі/спільного системного інтерфейсу ЄС (CCN/CSI)* та використовує *Нову комп'ютеризовану систему (NCTS)*;
- Митний кодекс у багатьох положеннях приведений у *відповідність до Митного кодексу ЄС*;
- Україна має діючу *національну програму авторизованих економічних операторів (AEO)*;
- Україна виступає *договірною стороною Конвенції Пан-Євро-Мед про правила походження товарів*.

Слід зауважити, що вищенаведені результати досягнуто завдяки консолідованій багаторівневій роботі Мінфіну, Держмитслужби у співпраці із міжнародними партнерами, зокрема EU4PFM та Офісом підтримки реформ (RST) Мінфіну і Держмитслужби.

Одним із ключових досягнень у сфері митниці є впровадження Нової комп'ютеризованої транзитної системи (New Computerized Transit System – NCTS) в Україні та приєднання до Конвенцій. За 8 місяців використання системи NCTS року було оформлено *7,5 тис. транзитних декларацій*. У травні 2023 року в країнах-учасницях Конвенції про процедуру спільного транзиту було завершено *2 698 переміщень, розпочатих в Україні*. Це майже вдвічі більше, ніж у квітні 2023 року. Така позитивна динаміка спостерігається 3 місяці поспіль.

Загальна кількість переміщень з України за 8 місяців склала 5 974.

З початку міжнародного застосування NCTS по 1 529 деклараціях спільного транзиту товари були успішно доставлені до митниць призначення на митній території України. Кількість таких декларацій у травні 2023 року склала 331. Також у травні гарантами, які мають право гарантувати переміщення товарів під процедурою спільного транзиту, розпочато активне використання веб-сервісу реєстрації електронних гарантій. За цей період в електронному вигляді зареєстровано 7 загальних та 21 індивідуальну гарантію. Про такі результати повідомляє Міністерство фінансів України [3].

Завдяки цьому українські підприємці тримали переваги при постачанні та транзиті територією 35 країн-учасниць Конвенцій, зокрема 27 держав ЄС, Ісландія, Норвегія, Ліхтенштейн, Швейцарія, Велика Британія, Туреччина, Північна Македонія, Сербія.

Вагомою перевагою членства в ЄС, окрім переваг єдиного митного союзу, будуть також полягати в тому, що торгові інтереси України стають інтересами ЄС і будуть представлені Європейською комісією як у регіоні, так і у світі. Отже, Україна досягне кращої позиції в переговорах. Крім того, продукція, яка повністю виготовляється або достатньо переробляється в Україні, отримає маркування «Виготовлено в ЄС», що буде мати позитивний вплив на імідж і маркетинг українських товарів на внутрішніх та закордонних ринках [4].

Слід зазначити, що Європейський Союз має своє митне законодавство, яке обов'язково та прямо діє в усіх країнах ЄС. Єврокомісія в свою ж чергу здійснює нагляд за тим, аби це законодавство було однаково імplementовано та діяло на належному рівні в кожній з країн Євросоюзу. Приймаючи до своїх лав нового учасника, країни ЄС зацікавлені, щоб він був партнером, який ефективно і стабільно працює в рамках обов'язкового для всіх законодавчого поля у межах єдиного Митного союзу.

Пріоритетами розвитку євроінтеграції України в митній сфері є [2]:

- повне приведення Митного кодексу та іншої нормативно- правової бази у відповідність до Митного кодексу ЄС;

- розвиток та вдосконалення митних ІТ-систем є пріоритетом на найближчий час;

- запровадження змін, які пов'язані із розвитком NCTS, відповідно до вимог конвенції;

- запровадження практик ЄС щодо сфери захисту прав інтелектуальної власності;

- підвищення рівня використання програми АЕО;

- внесення коректив до поточних процедур та методів роботи в деяких операційних сферах.

Митниця являється своєрідним локомотивом, який рухає нашу державу до Європейського союзу, адже митне законодавство ЄС – нова економічна реальність і, відповідно, нова роль і місія митної служби. Згідно із законодавством Європейського Союзу, митні органи – ланцюг поставок, моніторингу й перетворюючи їх на каталізатор для конкурентоспроможності країн та

компаній. Прості, швидкі та стандартні митні процедури та поставки сприяють законній торгівлі. Мета нового Митного кодексу ЄС - спростити митне законодавство, дозволити використання сучасних інструментів та технологій. Яскравим прикладом впровадження «нової» ролі митниці – процедура спільного транзиту та використання NCTS.

Після того, як було прийнято заявку на членство України в ЄС вимоги до нашої держави у галузі митного законодавства стали жорсткішими, воно має бути 1:1 із європейським. Етап так званої «гармонізації» - успішно пройдений, саме без цього Україна не стала б кандидаткою ЄС. Слід пишатись тим, що таких результатів досягнуто в надзвичайно складних умовах, в умовах війни та пандемії коронавірусу.

Точкові зміни до митного законодавства є хорошою короткостроковою перспективою, однак лише для того, щоб процес не зупинявся, поки буде запущено наступний етап. Повне узгодження передбачає ідентичність термінології, контенту, правової архітектури та, як наслідок, можливість синхронного розвитку законодавства та ІТ-систем у майбутньому. Шлях до цього повинен бути якісним із фаховим перекладом європейського законодавства.

Отож, Україна досягла значних успіхів на шляху до створення митного союзу з Європейським Союзом, особливо у вдосконаленні митної системи та гармонізації законодавства. впровадження Нової комп'ютеризованої транзитної системи в Україні та приєднання до Конвенцій відкрило перед Україною нові можливості для розвитку торгівлі та залучення іноземних інвестицій. Незважаючи на досягнуті успіхи, перед нашою державою залишаються важливі завдання, такі як боротьба з корупцією, підвищення якості митного контролю та вдосконалення інфраструктури. Розвиток митних відносин з ЄС є важливим кроком у сприянні економічному росту та зміцненні довгострокових партнерських відносин між Україною та Європейським Союзом. Подальше співробітництво та реформи в митній сфері залишаються високими пріоритетами для України на її шляху до митного союзу з ЄС, сприяючи стабільності та розвитку країни.

Список використаних джерел:

1. Аналітичний звіт про відповідність України законодавству Європейського союзу. *EUROPEAN COMMISSION*. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-02/SWD_2023_30_Ukraine.pdf. (дата звернення: 18.10.2023).

2. Європейська правда. Рух до митного союзу з ЄС: де Україна досягла успіху і що потрібно доробити. *Європейська правда*. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/experts/2023/03/21/7158185/> (дата звернення: 18.10.2023).

3. «Митний безвіз» у цифрах. *Міністерство Фінансів України*. URL: <https://mof.gov.ua/uk/news/mitnij-bezviz-v-tsifrakh-75-tis-tranzitnikh-deklaratsii-za-8-misiatsiv-mizhnarodnogo-zastosuvannia-ncts-4039> (дата звернення: 18.10.2023).

4. Які зміни очікують Україну в міжнародній торгівлі при вступі до ЄС? - Юридична Газета. *Юридична газета – онлайн версія*. URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/yaki-zmini-ochikuyut-ukrayinu-v-mizhnarodniiy-torgivli-pri-vstupi-do-es.html> (дата звернення: 18.10.2023).

ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПРІОРИТЕТИ ВІДНОВЛЕННЯ ТА ПОДАЛЬШОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ

*Павлів І. В., бакалавр,
спеціальність «Економіка»
ОПП «Бізнес-економіка»
Науковий керівник: к. е. н. ,доц. Воронко О. С.
Львівський торговельно-економічний університет*

Умови військового стану становлять серйозну проблему для економіки будь-якої країни. Воєнний стан сягає всі сфери життя, зокрема в галузі економіки, що істотно впливає на соціально-економічну стабільність країни. У цих умовах держава змушена використовувати свою стратегію розвитку, мобілізувати ресурси та змінювати переваги в галузях економіки.

Україна стикається зі складними викликами в умовах воєнного конфлікту на своїй території. Воєнний стан працює на всіх сферах життя, включаючи економіку. У цьому контексті важливо відзначити вплив воєнного стану на економічну ситуацію в Україні та можливість шляхи подолання цих складних умов.

Важливо приділити увагу наслідкам військового стану на окремі галузі економіки, адже спектр цих наслідків дуже широкий: від зменшення виробництва та втрат робочих місць до руйнування інфраструктури та збитків у фінансовому секторі. Крім того, конфлікт може викликати інфляцію, стрибки цін на продукти харчування та енергоресурсів, а також призвести до спаду інвестицій та збільшення боргового навантаження. Досвід інших країн під час військових конфліктів свідчить про те, що важливою складовою успішного подолання економічних труднощів є правильна стратегія управління в екстремальних умовах військового стану. Аналіз та узагальнення цього досвіду може надати значення вказівкам для країн, які опинилися в подібних складних умовах, зокрема і Україні [1].

Економіка України в умовах воєнного стану переживає надзвичайно важкий період, повний серйозних викликів та обмежень. Заводи та підприємства, які є в епіцентрі бойових дій, змушені призупинити свою роботу або функціонувати в обмеженому режимі, що призводить до зниження випуску продукції та втрат робочих місць. Варто зазначити і те, що воєнний стан відображається на сільському господарстві, яке є ключовою галуззю для України. Також і національна валюта може демонструвати нестабільність та знецінюватися, що додає викликів для управління грошовим ринком та інфляційними тенденціями. Усі ці аспекти вимагають важливого аналізу та ефективних стратегій кризового управління для забезпечення економічної стійкості та подальшого розвитку України в умовах військового стану.

Відновлення економіки України в умовах воєнного стану є виключним завданням, що вимагає стратегічного підходу. Варто визначити основні пріоритети, які можуть бути враховані для ефективного відновлення економіки в умовах військового конфлікту:

1. Забезпечення безпеки та стабільності. Перед усім необхідно забезпечити безпеку країни та стабільність суспільства. Особлива увага має бути приділена забезпеченню правопорядку та уникненню подальших загроз конфлікту, щоб створити сприятливі умови для економічного відновлення.
2. Гуманітарна допомога та соціальна підтримка. Надання допомоги постраждалим населеним пунктам та людям, які постраждали від військових дій, має велике значення. Це включає надання медичної допомоги, житлової та соціальної підтримки, а також відновлення основних інфраструктурних об'єктів.
3. Ефективне управління економікою. Неможливо створити ефективну систему управління економікою, зокрема контроль за фінансово-економічними процесами, фінансовою стабільністю, боротьбою з корупцією та зловживанням влади.
4. Стимулювання економічної активності та інвестицій. Для відновлення економіки необхідно створити сприятливе інвестиційне середовище, заохочуючи бізнес та залучаючи інвесторів. Це може включати податкові пільги, лояльну торговельну політику, спрощення адміністративних процедур для бізнесу тощо.
5. Реформування галузей економіки. Проведення реформ у ключових галузях економіки, таких як промисловість, сільське господарство, енергетика та інфраструктура. Це допоможе забезпечити стійке відновлення та розвиток економіки в майбутньому.
6. Стимулювання малого та середнього бізнесу. Підтримка малого та середнього бізнесу є важливою для розкриття нових робочих місць, зростання економічного потенціалу та підвищення соціального рівня населення [3, с.83].

Ці пріоритети слід вивести в комплексі, дотримуючись збалансованого підходу, щоб максимально забезпечити відновлення економіки та соціальну стабільність України під час воєнного стану.

Подальша модернізація економіки України в умовах воєнного стану є провідним завданням для забезпечення стійкого та сталого розвитку країни навіть під час воєнних дій. Цей процес забезпечує перегляд стратегій та переосмислення економічних переваг, а також впровадження нових підходів до розвитку економіки. По-перше, важливо зосередити зусилля на розвиток інноваційного сектору. Інноваційна економіка є ключовою для підвищення конкурентоспроможності та рівня життя. Умови воєнного стану можуть бути стимулом до активного впровадження новітніх технологій та стимулювання досліджень та розробок [3, с.73].

Подальша модернізація економіки повинна також охопити стійкість та енергоефективність. Змінення залежності від імпорту енергоресурсів та впровадження зелених технологій може сприяти сталому розвитку та допомогти послабити вплив економічних труднощів, пов'язаних із воєнним станом. Особлива увага має бути приділена розвитку людського капіталу та освітньому сектору. Інвестиції в освіту, підготовку фахівців та

підвищення кваліфікації населення є критично ефективними для створення конкурентоспроможної робочої сили, що відповідає вимогам сучасного ринку праці. Крім того, розбудова та модернізація інфраструктури важлива для підтримки економічного розвитку. Інвестиції в транспортні мережі, комунікації та інші сфери інфраструктури сприяють покращенню бізнес-клімату та привабливості країни для інвесторів.

Отже, усі ці заходи мають сприяти відновленню економіки України та забезпечити її стійке та стале розвиток навіть у складних умовах воєнного стану.

Список використаних джерел

1. Національна економіка після війни: відновлення чи розвиток. URL: <http://surl.li/djxfs/>
2. Бондарук Т. Г., Бондарук О. С. Інвестиційна безпека держави: стратегічні цілі та механізм забезпечення. Статистика України. 2019. № 2. С. 83-90.
3. Чолій С. Волонтерство та благодійність як види просоціальної економічної активності [Електронний ресурс] / С. Чолій // Вісник Львівського університету. Серія: Психологічні науки. - 2021. - Вип. 9. - С. 284-290.

БІЗНЕС В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

*Петришак Д. В., бакалавр,
спеціальність "Фінанси, банківська справа та страхування"
ОПП "Фінанси, банківська справа та страхування"
Науковий керівник: д.ф., доц. Бурдик О. Ю.
Львівський торговельно-економічний університет*

Бізнес відіграє ключову роль у розвитку країн, оскільки сприяє економічному зростанню та стимулює інновації. Шляхом створення нових робочих місць, бізнес сприяє зниженню безробіття та забезпечує зайнятість населення. Крім того, він стимулює розвиток інфраструктури, покращує життєвий рівень населення та забезпечує приріст доходів для державного бюджету. Важливість бізнесу під час війни залишається такою ж сильною і вона полягає у забезпеченні економічного відновлення, зайнятості населення та підтримці соціально-економічного благополуччя країни в умовах конфлікту. В Україні бізнес стикається з багатьма викликами в розпал війни. Деяким підприємствам довелося повністю закритися, інші - намагаються знайти нові шляхи отримання доходу.

Незважаючи на кризові умови, спричинені війною та блекаутами, кількість нових зареєстрованих компаній в Україні перевищує кількість бізнесів, що припинили свою діяльність на 220 одиниць. Зокрема, зареєстровано 397 нових бізнесів порівняно з 177, що вийшли зі списку. У 2022 році перелік скоротився на 32 компанії. Багато з нових великих платників податків займаються оптовою торгівлею та постачанням енергії, газу, пари та кондиціонованого повітря [1].

За нинішніх умов майже всі підприємства змушені змінювати стратегію і тактику ведення господарської діяльності. Зважаючи на зовнішні чинники, це зазвичай зумовлює необхідність зміни облікових політик. Облік, який є обов'язковим для підприємств, це бухгалтерський облік. Цей вид обліку є основою для складання фінансової звітності та забезпечує систематичний облік

активів, пасивів, доходів і витрат підприємства. Фінансові, податкові, статистичні звіти та інші форми звітності ґрунтуються на даних бухгалтерського обліку. Він є необхідним для внутрішнього управління підприємством, взаємодії з фінансовими установами, виконання податкових та регуляторних вимог.

Підприємства мають зобов'язання складати фінансову звітність на основі даних бухгалтерського обліку. Бухгалтерський облік та фінансова звітність ґрунтуються на принципах, визначених застосовною концептуальною основою. Організація бухгалтерського обліку належить до компетенції власника підприємства або уповноваженого органу відповідно до законодавства та установчих документів. Проте, в умовах війни можуть виникнути складності для уповноважених осіб у забезпеченні організації бухгалтерського обліку та фіксування фактів здійснення господарських операцій.

Економічні наслідки війни можуть суттєво вплинути на бухгалтерський облік та фінансову звітність компаній або груп. Цей вплив залежить від різних факторів, таких як залежність від російського чи білоруського ринків, наявність дочірніх компаній або активів в країнах, де проходять бойові дії, та пов'язаність з особами, що перебувають під санкціями. Вплив цих факторів потрібно систематично оцінювати, оскільки подальший розвиток та тривалість війни є непередбачуваними. У таких умовах важливо дотримуватися застосовних стандартів бухгалтерського обліку, таких як Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) або Національні стандарти бухгалтерського обліку (НП(С)БО), щодо розгляду подій після звітного періоду та оцінки безперервності діяльності.

Під час складання фінансової звітності, компанії повинні враховувати вплив війни на безперервність своєї діяльності. Вони можуть проводити аналіз чутливості до різних можливих сценаріїв, щоб визначити, чи існує значна невизначеність щодо здатності компанії продовжувати свою діяльність без перебоїв. У такому випадку може бути необхідне додаткове розкриття інформації у фінансовій звітності.

У певних обставинах може виникнути потреба в оцінці доцільності складання звітності на основі принципу безперервності діяльності. Для цього компанія має розглянути всю доступну інформацію про вплив таких подій на свою майбутню діяльність, принаймні протягом 12 місяців з дати звітності або після дати підписання фінансової звітності. Проте, рекомендується розглядати більший проміжок часу. Оцінку безперервності діяльності слід оновлювати на постійній основі до моменту затвердження фінансової звітності.

З 10 липня 2022 року набув чинності Закон № 2435-ІХ, який вносить зміни до Закону "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні".

Один із аспектів цих змін стосується формування первинних документів. Відтепер первинні документи, створені автоматично в електронній формі через програмне забезпечення інформаційно-комунікаційної системи, можуть використовуватися у бухгалтерському обліку,

якщо вони мають накладений електронний підпис або печатку, відповідаючи вимогам законодавства про електронні документи та електронний документообіг.

Залежно від характеру господарської операції та обробки облікової інформації, в первинні документи можуть включатися додаткові реквізити, такі як печатка, номер документа, підстава для здійснення операції тощо.

У Законі № 2435-IX було введено поняття "група" та надано визначення групам підприємств.

Малими групами вважаються групи, які мають такі показники річної консолідованої фінансової звітності на дату складання: балансова вартість активів до 4 мільйонів євро, чистий дохід від реалізації продукції до 8 мільйонів євро і середня кількість працівників до 50 осіб.

Середніми групами вважаються групи, які не відповідають критеріям для малих груп, але мають показники річної консолідованої фінансової звітності на дату складання: балансова вартість активів до 20 мільйонів євро, чистий дохід від реалізації продукції до 40 мільйонів євро і середня кількість працівників до 250 осіб.

Великими групами вважаються групи, які мають показники річної консолідованої фінансової звітності на дату складання: балансова вартість активів понад 20 мільйонів євро, чистий дохід від реалізації продукції понад 40 мільйонів євро і середня кількість працівників понад 250 осіб.

Малі та середні групи було звільнено від обов'язкового складання та подання консолідованої фінансової звітності.

Закон також встановив вимогу щодо зберігання річної фінансової звітності та річної консолідованої фінансової звітності. Ці документи повинні бути опубліковані на веб-сайтах підприємств, головних розпорядників бюджетних коштів та офіційному веб-сайті центрального органу виконавчої влади, що займається казначейським обслуговуванням бюджетних коштів, не менше шести років, якщо закон не передбачає довший строк зберігання.

Війна суттєво вплинула на роботу бізнесу, зокрема на його фінансові результати. За підсумками року, більшість компаній повідомили про значне зниження доходів у доларах США: 29% зазнали зниження до 20%, 54% - зниження на 21% і більше. Тільки 6% компаній не зазнали змін, а 11% все життєвий складний рік могли похвалитися зростанням доходів. Такий результат виявився протилежним очікуванням бізнесу до початку війни, коли 83% компаній очікували позитивну динаміку розвитку у 2022 році. Проте, після року, 83% з них відзначили зниження.

Для підтримки бізнесу в умовах воєнного стану державою було введено Закон України № 2120-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану», де визначено ряд кардинальних податкових змін, зокрема:

1. звільнення від сплати ЄСВ, штрафів, пені та перевірок по ЄСВ;

2. звільнення від плати за землю та екологічного податку;
3. звільнення від сплати єдиного податку платників 1 та 2 груп;
4. більшість підприємств зможуть сплачувати замість податку на прибуток та ПДВ єдиний податок з обороту у розмірі 2%;
5. зменшення податків на пальне та товари для оборони;
6. розширення податкових пільг при наданні благодійної допомоги та ін. [2].

Необхідно зауважити, що, не дивлячись на запроваджені зміни, за даними Державної податкової служби України, у січні–квітні 2022 р. було сплачено 118,5 млрд грн єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, що на 12 млрд грн, або на 11,3 %, перевищує відповідний показник минулого року. В цілому до державного бюджету у січні–квітні 2022 р. сплачено 234,4 млрд грн, що на 64,9 млрд грн, або на 38,3 %, більше відповідного періоду минулого року. Місцеві бюджети отримали 110,3 млрд грн. Це на 9,8 млрд грн, або на 9,7 %, більше за січень–квітень 2021р. Таким чином, у цей складний воєнний час платники податків продовжують підтримувати нашу державу та сумлінно сплачувати податки. Завдяки їх громадянській позиції та патріотизму український бюджет стабільно наповнюється. Протягом січня – квітня 2022 року платники перерахували до зведеного бюджету 344,7 млрд гривень [3].

Загалом, уряд реалізує різні заходи з метою поліпшення бізнес-клімату, включаючи пошук додаткових джерел фінансування та залучення міжнародних партнерів для страхування від воєнних ризиків як іноземних, так і місцевих інвесторів. Багато підприємців і компаній знаходять способи адаптуватися до складних умов, щоб продовжувати свою діяльність.

Список використаних джерел:

1. Оpendatabot. 220 компаній додалось до реєстру великих платників податку у 2023 році. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/large-tax-payers-2023>
2. Череповська О.В., Гаврікова А.В. Розвиток бізнесу в Україні під час воєнного стану. Збірник тез доповідей II Всеукраїнської наук.-пр. конф. 2022. С.465-470.
3. Офіційний сайт Державної податкової служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/581660.html>.

РЕЙДЕРСТВО В УКРАЇНІ: СУТНІСТЬ ТА ПРОБЛЕМИ

Попович А. В.

*Науковий керівник: д.е.н., проф. Яструбецька Л. С.
Львівський національний університет імені Івана Франка*

Вступ. Рейдерство є однією зі складних і багатоаспектних проблем, що супроводжують процеси трансформації суспільства та економіки впродовж усього періоду від здобуття Україною незалежності. Протиправні захоплення підприємств є проявом нестабільності, правової невизначеності й порушення прав власності й мають значний деструктивний вплив на фінансову безпеку суб'єктів господарювання та держави, інвестиційну клімат у країні. Необхідність протидії рейдерству не лише залишається актуальною, але і набуває нових особливостей в умовах гібридних агресій та воєнного стану.

Дослідженням проблеми рейдерства займалися як вітчизняні, так і зарубіжні вчені, зокрема Я. Абрамов, О. Беліков, С. Бурбело, З. Варналій, О. Гарагонич, В. Лазуренко, О. Литвак, Г. Паламарчук та інші. Роботи цих авторів представляють собою важливі джерела фактологічних даних, результатів емпіричних досліджень і теоретичних обґрунтувань проблем рейдерства в Україні та за кордоном.

Метою дослідження даної теми є розкриття сутності рейдерства, узагальнення й аналіз проблем його правового регулювання в Україні з метою визначення шляхів протидії.

Результати дослідження. На сьогодні рейдерство — це успішний і прибутковий бізнес, який спеціалізується на нелегальному захопленні управління підприємствами та їх активами з корисливою метою. Найчастіше під такий удар потрапляють економічно привабливі бізнеси з високою рентабельністю та вразливою структурою власності або управління [5]. Таким чином, поняття «рейдерство» включає широкий перелік дій, починаючи від законного недружного поглинання до кримінального захоплення суб'єкта господарської діяльності. Рейдерство можна розглядати з одного боку як складний, високоінтелектуальний і високоприбутковий бізнес фахівців вищого рівня, водночас, з іншого — як пряму перешкоду для забезпечення прав власності та сталого розвитку ринкової економіки.

Рейдерські атаки мають організований характер: розподіл ролей, залучення різних спеціалістів з метою заволодіння чужою власністю шляхом вчинення низки пов'язаних між собою протиправних дій кримінального характеру, що включають підробку документів, хабарництво, шахрайство, застосування фізичного та психологічного насильства тощо [5].

Відтак, варто виділити такі основні характеристики рейдерства:

- організований, чітко спланований характер реалізації атаки;
- раптовість та непередбачуваність атаки;
- учинення протиправних дій з заволодіння активами суб'єкта господарювання під прикриттям законних підстав: вирішення бізнес-конфлікту; поновлення порушених прав міноритарних акціонерів; усунення від керівництва неефективного менеджменту тощо;
- залучення до рейдерських нападів корумпованих представників органів державної влади;
- забезпечення злочинного результату вчинення протиправних дій;
- надзвичайно висока рентабельність злочинної діяльності;
- ризиковість та небезпечність атаки [6, с.99].

За даними публіцистичних видань, за п'ять місяців 2023 року в Україні обліковано 147 кримінальних проваджень за фактами рейдерських дій. Це вже на 12% більше, ніж за повний минулий рік (131 провадження). Разом з тим, цього року таких справ у 2,7 рази менше, ніж у відповідний період 2021 року – тоді було зареєстровано 398 проваджень [4].

Водночас, на сьогодні в Україні досі не врегульовано питання з визначенням поняття

«рейдерство» у кримінальному законодавстві. Відтак, рейдерство як окремих склад злочину досі не обліковується в офіційній статистиці правоохоронних органів і судів. Та є вичерпний перелік статей КК України, за сценаріями яких відбуваються атаки на майнові та корпоративні права з боку зловмисників.

На думку О. Гарагонича, зростання корпоративних захоплень спричинено перерозподілом власності, бо на макроекономічному рівні у фінансово-промислових групах нагромадилися досить великі обсяги вільних грошових ресурсів, можливості застосування яких обмежені. А власники таких фінансово-промислових груп шукають нові, високорентабельні шляхи прибутковості свого капіталу, за рахунок чого вдаються до рейдерства, яке забезпечує їм надприбутки [2].

С. Бурбело описує рейдерство, як один із способів легалізації доходів, здобутих злочинним шляхом. Вчений стверджує, що основну увагу рейдери приділяють отриманню реєстру акціонерів підприємства – акціонерних товариств [1].

Необхідно зауважити, що під час рейдерських захоплень виявляються на підприємстві такі явища, як корумпованість працівників та представників державних органів; маніпулювання з купівлею акцій; витік інформації (особливо конфіденційної); фальсифікація документів; зміни в установчих документах; підкуп співробітників контролюючих та правоохоронних органів; розвиток економічної розвідки та промислового шпигунства.

Протидія рейдерству значною мірою реалізується на основі Закону “Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення механізму протидії рейдерству” № 2255-IX від 12.05.2022 р. [3], який обмежує незаконні дії у сфері державної реєстрації нерухомості та бізнесу.

Висновки. Водночас, рейдерство залишається актуальною та нагальною для розв’язання проблемою для України. Це явище відображає низку негативних наслідків для економіки, правопорядку й суспільства в цілому. Незаконне заволодіння або перехоплення контролю над підприємствами, активами чи майном шляхом агресивних протиправних методів, порушує права власників й підриває довіру потенційних інвесторів. Відтак, рейдерство має вагомий негативний вплив на економічну стабільність, інвестиційний клімат та структуру і якість бізнес-середовища.

Боротьба з протиправними захопленнями підприємств вимагає комплексного підходу, який включає у себе правову реформу, підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів та підтримку бізнес-спільноти. Тож подолання рейдерства, як деструктивного соціально-політичного явища, можливе лише за умови системного вирішення проблем, що потребує проведення як подальших наукових досліджень так і удосконалення роботи законодавчих, виконавчих та судових органів.

Список використаної літератури:

1. Бурбело С.О. Інформаційне забезпечення протидії рейдерству. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/65131/08-Burbelo.pdf?sequence=1> (дата звернення: 06.10.2023).
2. Гарагонич О. В. Рейдерське захоплення акціонерних товариств: поняття та етапи / О. В. Гарагонич // Часопис цивільного і кримінального судочинства. 2013. № 6. С. 68-80. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chcks_2013_6_10.
3. Закон України № 2255-IX від 12 травня 2022 р. Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення механізму протидії рейдерству. Вилучено з URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2255-20#Text> (дата звернення: 06.10.2023).
4. Інтернет-видання «Економічна правда» URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2023/06/19/701312/> (дата звернення: 06.10.2023).
5. Нові можливості для рейдерів, або До чого готуватися бізнесу у 2022 р. URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/novi-mozhливosti-dlya-reyderiv-abo-do-chogo-gotuvatisya-biznesu-u-2022-r.html> (дата звернення: 06.10.2023).
6. Фінансова безпека суб'єктів господарювання: Підручник /М.І.Крупка, Л. С. Яструбецька. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2018. 320 с.

ВПЛИВ ЗОВНІШНЬОГО БОРГУ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ ТА МЕТОДИ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ

*Савощенко А. С., бакалавр,
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
ОПП «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник: д.е.н., професор Т. Г. Бондарук
Національна академія статистики, обліку та аудиту, м. Київ*

Нині Україна знаходиться у важкому економічному стані, при якому держава змушена привертати фінансові ресурси інших країн. Таким чином, Україна має економічні ресурси для фінансування боротьби з ворогом. Вплив зовнішнього боргу є небезпечним через надзвичайні обставини, що супроводжують війну.

В умовах війни можуть збільшитись витрати на обслуговування зовнішнього боргу саме через зменшення економічної активності, зниження доходів населення та підвищення ставок відсотків. Крім того, це може створити додатковий фінансовий тиск на уряд. Борг номінований в іноземній валюті, то коливання валютного курсу можуть призвести до зростання боргового тиску [1]. Оскільки Україна залучає кошти інших країн, постає проблема важливості зв'язків з зовнішніми кредиторами, а також до підвищення залежності від їхньої фінансової допомоги [2]. Саме це може обмежити незалежність України в ухваленні рішень, які пов'язані з національною безпекою [3]. На нашу думку, в умовах війни може підвищуватись рівень ризику для інвесторів, що може ускладнити залучення нових джерел фінансування. Управління зовнішнім боргом під час війни стає складним питанням для уряду. Зазвичай потрібно шукати компроміс між обслуговуванням боргу та фінансуванням військових операцій.

Розглядаючи зовнішній борг України станом на кінець 2 кварталу 2023 року, можна зазначити, що обсяг валового зовнішнього боргу України зріс на 8,8 млрд дол. США. Крім того, відносно ВВП борг збільшився на 2,7 % на кінець 1 кварталу. Якщо говорити про зовнішній борг центрального банку, то він скоротився на 287 млн дол. США в результаті погашення боргу перед МВФ і вже на кінець 2 кварталу 2023 року він становив 3 млрд дол. США. Зовнішній борг інших секторів економіки збільшився на 199 млн дол. США. Саме це зумовлювалося

збільшенням зовнішньої заборгованості за гарантованими кредитами та цінними паперами. Основною валютою зовнішніх запозичень України станом на кінець 2 кварталу 2023 року залишається долар США, саме його частка становить 50 % від загального обсягу зовнішнього боргу [1].

Проаналізувавши дані показники можемо зазначити, що проблема реструктуризації зовнішнього державного боргу є актуальним питанням. На думку економістів, при пошуку шляхів реструктуризації зовнішнього боргу України слід виходити з того, що найбільш важливими питанням є заборгованість перед МФО. Дієва програма зменшення зовнішнього боргу Україна повинна відходити від старих практик, для того щоб ця система була повністю описана ситуацією нашої країни. Досвід інших країн свідчить, що корисним є впровадження Ініціативи щодо бідних країн, переобтяжених боргом (HIPC-Initiative) та Багатостороння ініціатива з полегшення тягаря заборгованості (MDR-Initiative).

Також головним компонентом реструктуризації є заборгованість за облігаційними позиками. Головним принципом реструктуризації цього виду боргу має бути застосування знижок до номінальної суми боргу. Уряд України повинен гарантувати кредиторам хоча б часткове задоволення їх потреб за допомогою застосування знижок до номіналу облігацій. Крім того, у світовій практиці популярним є підхід, коли розмір дисконту до номіналу при обміні старих боргових зобов'язань на нові відповідає дисконту 50-60% до номіналу первинної ціни облігації [2].

Реструктуризація дозволить Україні звільнити бюджет держави від непродуктивних витрат і спрямувати кошти від інших країн на відновлення інфраструктури, соціальної сфери та інших необхідних секторів економіки.

Вважаємо, що для відновлення боргової стійкості України та усунення саме проблем дефіциту фінансування в умовах війни доцільно застосовувати низку заходів. По-перше, потрібно увалити нову боргову стратегію, яка б полегшила боргове навантаження на бюджет країни. По-друге, подавати заявки на розглянуті процедури реструктуризації за правилами ініціатив HIPC і MDRI. По-третє, налагодити взаємодію із кредиторами та партнерами з реалізації боргових свопів. Крім того, потрібно досягнути певних домовленостей із кредиторами за зовнішніми облігаціями для того, щоб застосовувати знижки до номінальної суми боргу.

Список використаних джерел

1. Бондарук Т. Г. Зовнішній державний борг України та механізм його обслуговування. *Фінанси України*. – 1999. – №. 5. – С. 94-102.
2. Бондарук Т. Г. Зарубіжний досвід використання механізму управління і обслуговування державного зовнішнього боргу та можливості його застосування в Україні. *Збірник наукових праць Інституту світової економіки і міжнародних відносин НАН України*. – 2003. – С. 187-193.
3. Бондарук, Т. Г., & Бондарук, І. С. (2018). Соціальні аспекти економічної безпеки держави. *Економічні горизонти*, (2(5), 76–86. [https://doi.org/10.31499/2616-5236.2\(5\).2018.140678](https://doi.org/10.31499/2616-5236.2(5).2018.140678)
4. Зовнішній борг України на кінець II кварталу 2023 року. 2023. URL : https://bank.gov.ua/files/ES/ExDebt_q.pdf.
5. Богдан Т. Реструктуризація зовнішнього боргу: міжнародна практика та можливості для України . 2022. URL : <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/06/20/688356/>.

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

*Тацій Є. І., магістр,
спеціальність "Фінанси, банківська справа та страхування"
Науковий керівник: д. е. н., проф. Копилюк О. І.
Львівський торговельно-економічний університет*

В умовах євроінтеграції зростає роль транскордонного співробітництва та відкриваються нові можливості для реалізації політики економічного вирівнювання, активізації розвитку й підвищення конкурентоспроможності прикордонних територій, що зумовлює необхідність впровадження інноваційних підходів та форм співпраці, оцінювання транскордонного та синергетичного ефектів. Недостатня наукова обґрунтованість організаційно-економічних засад, нерозробленість фінансових аспектів й інструментів розвитку транскордонного співробітництва зумовлюють необхідність їх дослідження.

Конкретизація сутності фінансових інструментів ґрунтується на Фінансовій Директиві згідно з якою фінансові інструменти – це заходи фінансової підтримки ЄС, які здійснюються на додатковій основі з бюджету ЄС для вирішення однієї або кількох конкретних цілей, задекларованих у його політиці. Такі інструменти можуть приймати форми капіталу, квазікапіталу, інвестицій, кредитів, гарантій або інших інструментів з мінімізації ризиків, а у разі необхідності можуть поєднуватись з грантами [1].

Отже, основні фінансові інструменти, як правило, декларуються в програмах ЄС і використовуються для реалізації відповідної інвестиційної стратегії, яка відображає програму Європейської територіальної співпраці й ґрунтується на впровадженні та реалізації відповідного фінансового інструменту. Інвестиційна стратегія конкретизує завдання і цілі інвестиційної політики, механізм формування й реалізації коштів, вкладених у фінансові інструменти та окупність інвестиційних вкладень.

Транскордонне фінансування передбачає наявність фінансових угод, які пов'язані із переміщенням фінансових ресурсів через національні кордони. Основними перевагами фінансових інструментів, які використовуються у транскордонному співробітництві для реалізації інвестиційних стратегій є циклічність та кругообіг фінансових ресурсів й можливість їх багаторазового використання в напрямі реалізації відповідних цільових програм, що є ключовою відмінністю їх від такого інструмента фінансування як гранти. Слід зазначити, що гранти спрямовуються безпосередньо на реалізацію відповідних конкретно визначених проєктів й передбачають одноразове фінансування.

За твердженням зарубіжних учених перевагою сучасних фінансових інструментів є те, "що одні й ті ж кошти використовуються на комерційній основі (наприклад, через фонд фондів), венчурних фондів, кредитних коштів і гарантійного фонду відповідно до механізму, що передбачає багаторазове їх використання в рамках різних обортових циклів. Кошти вкладаються

і повертаються лише у разі їх використання згідно визначеного кредитного періоду, після якого передбачається повторне кредитування на термін від 10 до 14 років до закриття програми й подальші інвестиції в той самий або інший фінансовий інструмент" [2]. На думку К. Пелк "фінансові інструменти в ідеалі - це кошти, які вкладені й стають самодостатніми і використовуються завжди, що підвищує їх результативність, в порівнянні з механізмами на грантовій основі. З чисто бюджетної точки зору, гранти "губляться" в той час як кошти, вкладені у фінансові інструменти залишаються в циклі" [2].

Отже, гранти спрямовуються безпосередньо на реалізацію відповідних проектів й передбачають одноразове фінансування. Новими інструментами транскордонної інтеграції фінансових ринків й створення ефективних фінансових інфраструктур в євроні є: транскордонні кредити, транскордонні депозити та транскордонні активи. Згідно досліджень стану функціонування євроні обсяг транскордонного ринку капіталу є суттєво нижчим, ніж величина транскордонних ринків депозитів й кредитів.

У відповідності із прийнятим у міжнародній практиці підходом транскордонне фінансування стосується будь-яких фінансових угод і домовленостей, які пов'язані з переміщенням фінансових ресурсів через національні кордони. Як правило, транскордонне фінансування включає: транскордонні кредити, акредитиви, акцепти тощо [3].

Основні стратегічні переваги фінансових інструментів можуть бути узагальнені і визначені таким чином:

- 1) реалізація ключових цілей стратегічної політики ЄС на інноваційних засадах в контексті впровадження політики згуртування та конвергенції;
- 2) забезпечення високого мультиплікативного ефекту і фінансового лівериджу;
- 3) підвищення ефективності використання приватних та державних фінансових ресурсів;
- 4) створення стимулів й забезпечення фінансової дисципліни.

Фінансування об'єднаної і згуртованої Європи здійснюється через низку фондів, основними з яких є Фонд згуртування, Фонд Європейського регіонального розвитку, Європейського соціального фонд та ін., кошти яких спрямовуються на 1) національну та регіональну ковергенцію; 2) національну та регіональну конкурентоспроможність та зайнятість; 3) Європейську територіальну співпрацю шляхом розвитку транскордонного співробітництва, транснаціонального співробітництва й розширення кордонів ЄС.

Отже, доцільно виокремити 3-рівневий підхід до фінансового забезпечення розвитку Європейського територіального співробітництва та транскордонної його складової. Перший – рівень ЄС, який регламентує нормативно-законодавчі основи Європейської співпраці, основні директиви та нормативну функціонування ERDF, CF, ESF, EAFRD, EMFF. Другий – національний рівень, який передбачає євроконвергенцію відповідно до угод про партнерство в рамках фондів. Третій – національний та регіональний рівні, який ґрунтується на розробці й

впровадженні операційних та робочих програм фондів ERDF, CF, ESF й мультифункціональних програм та програм розвитку EAFRD, EMFF.

Отже, особливостями використання грантів є: безоплатна основа фінансування, одноразовий характер, компенсаційність витрат, тісний взаємозв'язок з кризовими явищами й загрозами, жорсткі та тривалі процедури виділення коштів. Фінансові інструменти є платними, циклічними, поновлювальними ресурсами, залученими на довгостроковій основі з високим фінансовим та мультиплікативним ефектами й чітко регламентованою процедурою надання.

Список використаних джерел:

1. Regulation of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 on the financial rules applicable to the general budget of the Union and repealing Council Regulation (EC, Euratom). No 1605/2002. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012R0966&from=EN>.

2. Pelc K. Financial instruments in European territorial cooperation programmes 2014-2020. URL: http://admin.interact-eu.net/downloads/8114/INTERACT_Draft_paper_Financial_instruments_in_european_territorial_cooperation_programmES_2014_2020_06_2013.pdf.

3. EUROPA - European Union website, the official EU website. URL: europa.eu.

БЕЗПЕКА СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

*Чорба А. Ю., бакалавр,
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
ОПП «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник: д.е.н., проф. Копилюк О. І.
Львівський торговельно-економічний університет*

Страховий ринок є невід'ємною складовою сучасної економіки, яка відіграє ключову роль у забезпеченні фінансової стабільності та захисті інтересів індивідів, підприємств і суспільства в цілому. Ця складна та динамічна система взаємозв'язаних послуг і продуктів забезпечує фінансовий захист від ризиків, пов'язаних з непередбачуваними подіями, такими як природні катастрофи, аварії, хвороби чи втрати майна.

Безпека страхового ринку - це важливий аспект, що визначає стійкість та надійність цієї галузі фінансової діяльності. Вона включає в себе різні аспекти та заходи, спрямовані на захист інтересів страхових компаній, їх клієнтів і суспільства в цілому.

Один із ключових елементів безпеки страхового ринку - це фінансова стійкість страхових компаній. Це означає, що ці компанії повинні мати достатні резерви і фінансові ресурси для виплати страхових виплат у разі виникнення страхових подій. Регуляторні органи і наглядові установи грають важливу роль у забезпеченні фінансової стійкості страхових компаній і встановленні вимог до їх фінансової діяльності.

Забезпечення оптимальної фінансової стійкості страхового ринку сприятиме зміцненню фінансової безпеки держави в умовах глобалізації та реалізації фінансових інтересів на міжнародному рівні. Крім того, це також сприятиме ролі страхування у розвитку фінансового ринку і підтримці економічного зростання України. Важливими є заходи забезпечення

оптимального стану фінансової безпеки страхового ринку, а саме:

1. Залучення інвестицій для розвитку страхової інфраструктури.
2. Підвищення страхової грамотності і покращення якості життя населення.
3. Покращення якості страхових послуг та зменшення витрат, пов'язаних із їх наданням.
4. Встановлення посиленого регулювання для страхових компаній, які мають іноземний капітал.
5. Розробка спеціальних цільових програм у галузі досліджень та розвитку страхування, а також навчання висококваліфікованих спеціалістів для страхового ринку тощо.

Динаміка розвитку страхових компаній свідчить про тенденцію до зменшення їх кількості (рис. 1).

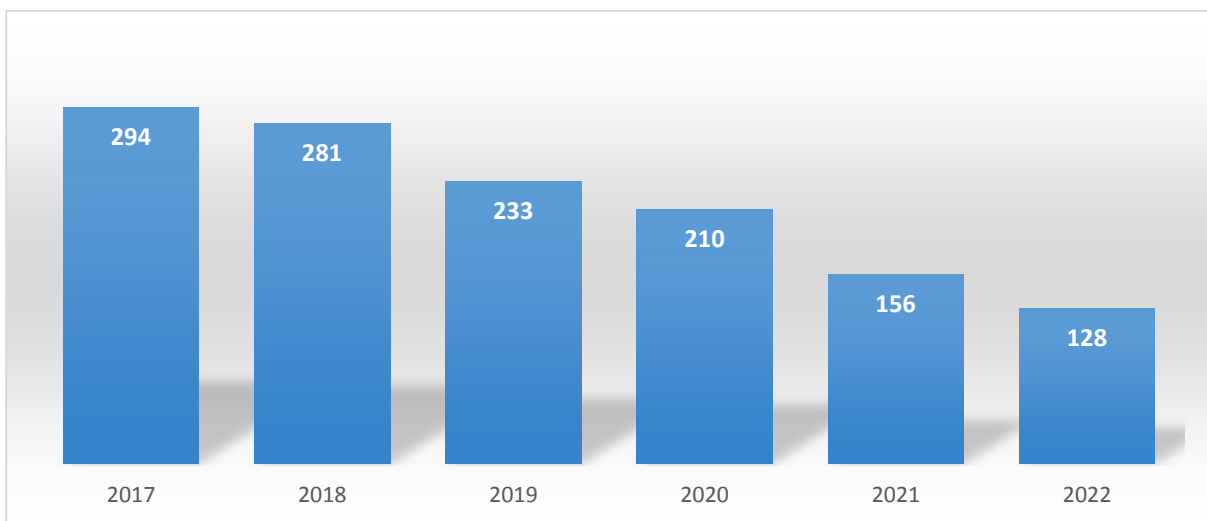

Рис. 1 Динаміка кількості страхових компаній (сформовано автором на основі [2])

Так, у порівнянні з 2017 р. у 2022 році кількість страховиків скоротилася більш ніж удвічі – із 294 до 128 компаній. Такі тенденції свідчать про необхідність посилення безпеки страхового ринку з врахуванням зменшення кількості страховиків, недостатнього рівня показника проникнення страхування (має перевищувати 8%), який становив 0,9% відносно ВВП у 2022р., низького рівня його щільності [1].

Оцінка ефективності страхового ринку включає аналіз таких показників, як страхові премії, виплати, рівень страхових відшкодувань. Страхові внески та премії, які страховики збирають за договорами страхування, співстрахування та перестраховування ризиків, які діють в Україні або за її межами, не враховуючи внесків та премій, зібраних за договорами перестраховування, відповідно до положень Податкового кодексу України, є головним джерелом доходів страхових компаній.

Протягом 2020 року в умовах ковіду обсяг загальних страхових премій страховиків збільшувався, особливо в галузі страхування життя. Але загальною тенденцією на рік було зменшення загальних страхових премій на 12%, головним чином через вихід з ринку ряду

страхових компаній і зменшення обсягів ризикового страхування під час кризового другого кварталу. Впродовж року співвідношення виплат до страхових премій залишилося практично незмінним і становило 35% для ризикового страхування і 13% для страхування життя.

Загальний розмір валових страхових премій у 2022 році скоротився до 39,6 млрд грн, від фізичних осіб страховиками отримано 24,6 млрд грн. Обсяги валових премій ризикового страхування зменшилися на 8%, премії страхування життя, навпаки, збільшилися за квартал на 9%. Загалом у 2022 році обсяги премій зі страхування життя зменшилися на 17%, а ризикового страхування – на 21%. Чисті страхові премії скоротилися до 38,6 млрд грн. Чисті зароблені страхові премії склали 34,9 млрд грн. Підписані страхові премії 38,7 млрд грн. [2].

З аналізу наданих даних видно, що валовий розмір страхових премій у 2022 році в Україні становив 39,6 мільярда гривень. З цієї суми 24,6 мільярда гривень було отримано від фізичних осіб, що вказує на значний обсяг страхування фізичних осіб на ринку. Обсяги валових премій ризикового страхування зменшилися на 8%. Це може бути пов'язано зі зменшенням попиту на цей вид страхування. Премії зі страхування життя збільшилися на 9%, це може свідчити про збільшений інтерес споживачів до страхування життя, що може бути викликано зростанням свідомості про страхування і його переваги а також ситуація пов'язана з воєнними діями. Загалом у 2022 році обсяги премій зі страхування життя зменшилися на 17%, а ризикового страхування - на 21%. Це вказує на те, що, незважаючи на збільшення вартості страхових премій зі страхування життя, загальний обсяг страхових премій у цих сегментах зменшився. Чисті страхові премії скоротилися до 38,6 мільярда гривень. Це свідчить про те, що страхові компанії сплачували більше виплат та резервів, ніж отримували від клієнтів у вигляді премій. Чисті зароблені страхові премії склали 34,9 мільярда гривень, що є чистим доходом страхових компаній після виплат і витрат. Підписані страхові премії становили 38,7 мільярда гривень. Ця цифра вказує на великий потенціал майбутніх страхових виплат і зобов'язань страхових компаній. Загалом, зниження обсягу страхових премій у ризиковому страхуванні та збільшення в сегменті страхування життя можуть свідчити про зміну в попиті на страхові послуги та підсилити значення страхових компаній в управлінні ризиками, особливо в умовах нестабільності на ринку.

Отже, забезпечення безпеки страхового ринку України вимагає комплексного підходу, що включає в себе суворий нагляд та регулювання, а також збільшену свідомість страхувальників та страхових компаній щодо важливості страхування та його переваг. Необхідно також враховувати динамічний характер ринкових умов і здатність адаптуватися до них, впроваджуючи інноваційні підходи та продукти. Забезпечення безпеки страхового ринку сприяє не лише захисту інтересів учасників ринку, але й важливо для загального економічного зростання та фінансової стабільності країни. Це стає надзвичайно актуальним у контексті геополітичних викликів та економічних коливань, з якими стикається Україна та світова

спільнота.

Список використаних джерел:

1. Полторак А. С. Фінансова безпека держави в умовах глобалізаційних змін: теорія, методологія, практика: монографія. М.: МНАУ, 2019. 536 с.
2. Статистика страхового ринку України. URL : <https://forinsurer.com/stat>

ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА МАЛОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ

*Шайбан В. М., магістрант,
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
ОПП «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник: к.е.н., доц. Плець І. І.
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника*

У сучасних умовах України, відновлення та розвиток малих підприємств стає критично важливим з міркувань економічної стабільності. Це пов'язано зі збільшенням числа припинених підприємств через наслідки війни, що вела до значних збитків та зростання кількості людей, які тимчасово залишилися без роботи. Цей факт призвів до споживання особистих заощаджень, що зменшило платоспроможність населення і погіршило рівень життя. У зв'язку з цим, малі та середні підприємства можуть відігравати ключову роль у відновленні економіки.

Сучасні реалії економіки України поставили перед науковцями нові питання, а воєнний стан спричинив нові ситуації, які раніше здавалися теоретичними та віддаленими. Для сучасного підприємця стали звичними такі терміни, як "блекаут" та "релокація", які ще недавно були майже невідомими.

В ході війни в Україні малий бізнес стикнувся з проблемою обмеженого доступу до фінансування, оскільки банківська система країни була порушена, ускладнюючи фінансування для цих підприємств. Банки уникали кредитування підприємств, що діяли в зонах конфлікту, що обмежило можливості малих підприємств зберігати робочі місця та розширювати свої підприємства, що в свою чергу призвело до зниження інвестицій в цей сектор економіки. Однак, деякі суб'єкти малого бізнесу зуміли знайти альтернативні джерела фінансування, такі як краудфандинг та міжнародні гранти [1].

Умови воєнного конфлікту суттєво наразили малий бізнес в Україні через порушення ланцюгів постачання. Велика частина цих підприємств зазвичай залежала від імпорту сировини та обладнання, доступ до яких став ускладненим під час війни. При цьому багато суб'єктів малого бізнесу мають обслуговуючу функцію для великих підприємств, але через обставини війни частина з них була змушена зупинити роботу, або виявилось неможливим підтримувати ланцюги поставок.

У боротьбі з цими проблемами деякі суб'єкти малого бізнесу змушені були звернутися до місцевих постачальників, змінити звичайні схеми поставок або навіть почали виробляти сировину самостійно. Це призвело до збільшення витрат і затримок, що ускладнило

конкуренцію суб'єктів малого бізнесу із великими підприємствами. Структури постачання також зазнали значні зміни, оскільки тепер немає гарантій, що попередні маршрути та постачальники будуть доступні наступного тижня. Це примушує підприємства максимально зосередитися на гнучкості та швидкості у прийнятті оперативних рішень, оскільки довгострокове планування більше не є можливим.

Таким чином, у контексті воєнного конфлікту в Україні малий та середній бізнес виявився надзвичайно важливим для стійкості економіки та соціального благополуччя країни. Малий бізнес в умовах негативних та непередбачуваних умов продовжує працювати та втілювати свої ідеї, забезпечуючи збереження робочих місць та стимулюючи економічне зростання.

Окрім того, важливою стає активна взаємодія між державними органами та представниками бізнес-середовища для реагування на швидкозмінні умови. Високий рівень співпраці сприятиме усуненню проблем, пов'язаних з фінансуванням, ланцюгами поставок та іншими викликами, з якими стикаються суб'єкти малого бізнесу.

Завдяки продовженню роботи цільових державних програм підтримки малого та середнього підприємництва, а також впровадженню нових заходів, спрямованих на стабілізацію малого бізнесу в умовах війни, забезпечено платоспроможність суб'єктів підприємництва в Україні.

У рамках стратегії підтримки платоспроможності суб'єктів господарювання в умовах воєнного стану в Україні було запроваджено ряд цільових державних програм, які адаптувалися до поточної ситуації [2, 3]:

1. Державна програма "Доступні кредити 5-7-9%", продовжена у березні 2022 року з урахуванням надзвичайного військового стану. Ця програма надає суб'єктам малого та середнього бізнесу можливість отримати кредити на суму до 60 млн грн з державним компенсуванням відсотків за користування такими кредитами. На час війни було встановлено розмір відсотків 0%. Крім того, знижений розмір забезпечення кредитів до 50% від суми основного боргу сприяє спрощенню процесу отримання фінансування для підприємств.

2. Додатково, на рівні держави та в окремих регіонах була запроваджена програма підтримки працевлаштування внутрішньо переміщених осіб, що має на меті стимулювання зайнятості цієї категорії громадян у суб'єктів малого та середнього бізнесу. Згідно з цією програмою, підприємства отримують компенсацію витрат на оплату праці внутрішньо переміщених осіб. Сума компенсації визначається у відповідності з витратами на заробітну плату цих працівників та здійснюється за рахунок коштів державного бюджету з відповідного резервного фонду.

3. Державна програма підтримки переселення бізнесу з районів ведення бойових дій до західних регіонів України. Ця програма передбачає комплексний підхід, включаючи організаційну допомогу у виборі нового місця розташування підприємства, підбір персоналу, в

тому числі з числа внутрішньо переміщених осіб, а також надання підтримки у впорядкуванні питань, пов'язаних з переселенням працівників, які переїжджають разом із підприємством.

4. Урядова програма безповоротних грантів "єРобота" є важливим компонентом державної стратегії цифровізації через портал "Дія" в Україні. Ця програма передбачає надання фінансової підтримки підприємцям для заснування та розвитку їх власних підприємств. Розмір грантових виплат диференційований залежно від виду господарської діяльності, що здійснюється, і коливається від 250 тисяч гривень до 8 мільйонів гривень. Особливу увагу слід звернути на окремий напрямок мікрогрантів в рамках цієї програми, який спрямований на підтримку розвитку малого аграрного бізнесу.

Для підприємств українського малого бізнесу, які діють в умовах військового стану, було введено різноманітні програми пільгового та спрощеного оподаткування. Ці програми спрямовані на спрощення процедур з розрахунків податків та інших обов'язкових платежів, а також на загальне зниження витрат на ведення обліку поточних господарських операцій. Помітним елементом цих програм є скасування фіскальних перевірок для підприємств малого та середнього бізнесу протягом періоду військового стану [1, 2].

Цей комплекс державних програм підтримки малого бізнесу охоплює різні аспекти його функціонування та істотно сприяє здійсненню господарської діяльності у воєнний період. Постійна підтримка дозволяє стабілізувати фінансовий стан малих та середніх підприємств, що, в свою чергу, позитивно впливає на їх платоспроможність.

Таким чином, ефективні програми підтримки малого бізнесу включають у себе заходи, спрямовані на покращення операційної ефективності підприємств, що ведуть до стабілізації їх платоспроможності. Однак, в будь-яких кризових умовах, включаючи військовий стан, ефективне фінансове управління є основним інструментом для забезпечення належного рівня платоспроможності підприємств. Це вимагає ретельного фінансового менеджменту та стратегічного планування, яке включає в себе такі аспекти, як бюджетування, управління ліквідністю, раціональне управління фінансовими ресурсами та зменшення витрат.

Також варто відзначити, що наразі необхідно розробити програму залучення іноземних інвестицій у вітчизняні інноваційні проекти. Крім того, проведення інформаційної політики серед населення, через створення стартап-центрів, дозволить ефективніше залучати фінансування для відновлення країни та розвитку малих інноваційних підприємств. Це сприятиме підвищенню конкурентоспроможності національної економіки і перенесенню її на більш прогресивний рівень.

Список використаних джерел:

1. Лойко В. В., Александров Б. В. Підтримка та розвиток малого та середнього бізнесу в Україні в умовах війни. *European scientific journal of Economic and Financial innovation*. 2023 (1(11)). с. 228-23. ISSN 2617 – 8648.
2. Мурована Т. Вітчизняне підприємництво в умовах воєнного стану: основні тенденції та методи підтримки. *Економіка та суспільство*, 2023. (47). URL: <https://economyandsociety.in.ua/>.
3. Дія — Державні послуги онлайн. URL: <https://diia.gov.ua/> (дата звернення: 17.10.2023).

ПОВЕРНЕННЯ ВИМУШЕНИХ МІГРАНТІВ ЯК СКЛАДОВА ПОЛІТИКИ ПОВОЄНОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

*Янович А. В., магістр,
ОПП «Економіка»*

Науковий керівник: д.е.н., проф. Мокій А. І.

ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долішнього НАН України»

Повномасштабна війна, розв'язана Російською Федерацією проти України стала серйозним соціальним викликом для країни а також спричинила значні структурні зрушення в економіці українських регіонів. Одним з аспектів, що виступає детермінантою розробки і реалізації державної і регіональної політики є вимушена міграція населення, яка набула характеру комплексної соціально-економічної проблеми.

За даними Центру економічної стратегії (ЦЕС) на кінець червня 2023 року, у зв'язку з воєнними діями в Україні, за кордоном перебувало 5,6 – 6,7 млн українських громадян, з яких 62% готові повернутися назад. Відповідно до оцінок ЦЕС, неповернення мігрантів може мати істотний вплив на демографічну ситуацію в Україні впродовж тривалого періоду часу, навіть після завершення активної фази бойових дій. За умов відсутності ефективної політики репатріації, дефіцит робочої сили в Україні може сягнути 3,1 - 4,5 млн людей до 2032 року. З огляду на це, кумулятивні економічні втрати впродовж наступних 10 років, оцінюються до \$113 млрд.

Політика націлена на повернення вимушених мігрантів повинна включати наступне:

- **Забезпечення безпеки.** Головним чинником повернення українських вимушених мігрантів із-за кордону є безпекова ситуація в країні, а особливо в тих регіонах і територіальних громадах які знаходяться в безпосередній близькості до РФ;

- **Забезпечення житлом.** Після завершення активної фази бойових дій, існуватиме необхідність у забезпеченні громадян, які внаслідок війни втратили помешкання, житлом та доступом до основних соціальних послуг;

- **Допомога з працевлаштуванням.** В наслідок стрімкого розгортання бойових дій, велика кількість вимушених мігрантів покинула місце праці, і відповідно, потребуватимуть його поновлення або влаштування на альтернативну посаду;

- **Підтримка і реінтеграція репатріантів.** Значна кількість українців, що вимушено покинули країну потребуватимуть психологічної підтримки з подальшою реінтеграцією в суспільство та економіку;

- **Повернення або відшкодування власності.**

Даний перелік може бути доповнений, оскільки повернення вимушених мігрантів є складним процесом, який вимагатиме інтегрованих зусиль виконавчої влади різного ієрархічного рівня, громадських організацій, міжнародного співтовариства тощо. Окрім цього, необхідно наголосити що репатріація носить добровільний характер, а відтак чим більш

деталізованою і багатоаспектною буде політика репатріації, тим більшу кількість громадян вдасться повернути до України.

Після відновлення територіальної цілісності України в міжнародно визнаних кордонах та остаточного підрахунку прямих та непрямих втрат економіки українських регіонів, до яких призвела повномасштабна збройна агресія РФ, постане питання щодо рентабельності відбудови багатьох зруйнованих суб'єктів господарювання, сіл та міст. Це призведе до зростання економічних диспропорцій між регіонами, зокрема в частині ресурсного забезпечення, і вимагатиме виваженої політики на державному, регіональному та місцевому рівнях щодо планування заходів із збереження та оптимізації використання трудових, природних, фінансових та інших ресурсів.

Список використаних джерел:

1. Біженці з України: хто вони, скільки їх та як їх повернути? Фінальний звіт. URL: <https://ces.org.ua/refugees-from-ukraine-ukr-final-report/>

2. Скільки українських біженців можуть не повернутися в Україну? URL: <https://forbes.ua/money/bizhentsi-doslidzhennya-04092023-15788>

3. Янович А., Обмеження ресурсів як детермінанта формування регіональної політики в умовах повоевної відбудови України. Міжнародний історичний досвід повоевної реконструкції економіки: уроки для України: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 27 квітня 2023 р.) / ДУ «Ін-т екон. та прогноз. НАН України», Інститут вищої освіти НАПН України. – Електрон. дані. – К., 2023. – 125 с. – Режим доступу: : <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2023/05/Mizhnar-istor-dosvid-povojen-rekonstrukcii-uroky-dla-Ukrainy.pdf>

EXPERIENCE SHARING OF V4 AGAINST THE SHADOW ECONOMY, CORRUPTION AND TAX AVOIDANCE IN UKRAINE

*Piotr Luty, adiunkt, prof. katedra
Rachunkowości, Sprawozdawczości i Analizy Finansowej
Wroclaw University of Economics and Business, Poland*

Project title: Experience sharing of V4 against the shadow economy, corruption and tax avoidance in Ukraine (Implementation period: 01/01/2024–30/06/2025; Project ID: 22320065).

Leader: Wroclaw University of Economics and Business.

Partners: Lviv University of Trade and Economics, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Mendel University in Brno, Ambis.University, University of Presov, University of Debrecen, Prague University of Economics and Business, The Accountants Association in Poland Lower Silesian Branch.

Short description of the project. The project aims to share the knowledge of the Visegrad countries (V4 countries) with Ukraine (mutual benefits) in fighting corruption and detecting fraud. Document digitisation will reduce the shadow economy. Sharing knowledge and modelling learning the correct behaviour is crucial in changing the awareness of corruption and tax avoidance. This knowledge will guarantee better use of financial resources in Ukraine.

The main issue is V4 assistance in introducing European Union standards in Ukraine, an

inventory within the V4 and an assessment of the effectiveness of mechanisms to reduce fraud and corruption. The project focuses on four activities: fighting corruption by changing people's mentality, digitising tax processes, introducing new tools for detecting tax gaps and taking care of resources and the natural environment tax. The Corruption Perception Index (CPI) index supports the idea (current differences between V4 vs Ukraine). Poland, Czechia and Slovakia have a similar scale of corruption (CPI index app. 55). An essential voice in the discussion will be the experience of Hungary (CPI-42), which has the most significant problems with corruption in the V4. The CPI for Ukraine is 33. With its European Union aspirations, Ukraine must increase the CPI index to the V4 level. Ukraine noticed the need for external support in the fight against corruption, esp. European Union countries (Lytvyn et al.,2023). Kosova et al. (2018) checked the mutual impact of fiscal transparency, sustainability, and tax risk management in Ukraine. V4 has a similar tax complexity index, but UA has the most complicated tax system, which implies fraud. Rudenko(2021) proved that Ukraine should introduce the European Union VAT model. Digitisation counteracts money laundering (Reznik,2023) and reduces bureaucracy(Nehrey et al., 2023). VAT inflow increases by implementing the European Union digitisation model in Ukraine (Krysovaty, 2021). Trusova et al. (2021) analysed the de-shadowisation of tax gaps in the EU and Ukraine; Ukraine should improve fiscal policy. The project discusses European Union digitisation models and compares V4 experience.

The regional relevance of the project. Tax fraud and corruption cause adverse selection and, thus, further stratification and social dissatisfaction. Stability, predictability and credibility of state institutions is the key to the proper redistribution of income, mainly related to the reconstruction of Ukraine after war damage. The short distance between V4 countries and Ukraine, similar mentality, and economic potential result in the effective transfer and adoption of V4 knowledge to the Ukrainian condition. Counteracting tax avoidance and reducing tax gaps increases public resources that can be directed to the development of society. Therefore, a set of activities will result in synergy in improving the functioning of entities and communities in the V4 and Ukraine. These elements are digital transformation (digitisation of documents), increasing awareness of ethical behaviour, and sealing the tax system. The project results will allow us to inventory the problems of tax fraud and corruption in the V4 countries and show the benefits of national solutions. This analysis will make it possible to introduce more effective tools to compensate for societal shortages.

Educating and sharing knowledge is fundamental in changing people's attitudes to fraud and corruption in V4 and Ukraine. We indicate key areas discussed in workshops and monographs:

1. Fighting against corruption and a shadow economy.
2. Detecting and reducing the tax gap.
3. Modern tools (AI) and transparency of tax information.

The transformation will start with academics and the young generation (students) and spread to practitioners and society. For this purpose, we will organise workshops and prepare open-access

publications.

Outputs – Seminars/workshops

1. WRO2024 Knowledge against corruption and fraud (Event–Public), online, Wrocław, Poland,
2. WUEB2024 V4 + Ukraine experience in reducing corruption and fraud (Event–Public), hybrid (stationary at Wroclaw University of Economics and Business), Wrocław, Poland,
3. WRO2025 Digitisation and new technology in fraud prevention and detection V4 and Ukraine perspective (Event–Public), online, Wrocław, Poland.

Outputs - Monographs

1. Monography 1: Knowledge and digitisation against corruption and fraud detection. V4 and Ukraine perspective.
2. Monography 2: V4 and Ukraine fight with tax frauds and money laundering.
3. Monography 3: Modern tools for fraud detection. Insights from V4 and Ukraine.

СЕКЦІЯ 2

ГРОШОВО-КРЕДИТНА ТА ВАЛЮТНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ

ЦИФРОВІ ВАЛЮТИ ЦЕНТРАЛЬНИХ БАНКІВ ЯК ЗАГРОЗА ІСНУВАННЮ РИНКУ КРИПТОВАЛЮТ

*Алексєнко В. Ю., магістр,
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»,
ОПП «Фінанси і кредит»
Науковий керівник: к.е.н., доц. Чубарь О. Г.
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

Криптовалюти за декілька років спромоглися вирости з цифрових новинок до технологій вартістю в трильйони доларів, які потенційно можуть підірвати глобальну фінансову систему. Криптовалюта привертає значну увагу, оскільки вона кинула виклик парадигмі підтримуваних державою валют і домінуючої ролі центральних банків у традиційній фінансовій системі. Швидке розширення крипторинку спонукає центральні банки по всьому світу до боротьби за свою систему монетарного регулювання.

У 2021 р. щоденні обсяги торгівлі криптовалютою у світі досягали показників в 500-600 млрд дол. У 2023 р. вони знизились до 100-120 млрд дол, проте ці числа й надалі залишаються високими в порівнянні зі світовими обсягами торгівлі акціями або валютою [1]. Уряди провідних країн світу занепокоєні такою популярністю криптовалюти, оскільки вона може загрожувати світовій економіці та безпеці країн. Серйозною проблемою, яку несе криптовалюта, є можливість здійснення незаконної діяльності. Оскільки криптовалюта забезпечує високий рівень конфіденційності і безпеки транзакцій, уряду важко відстежити її користувачів та їх операції. Таким чином, криптовалюта може використовуватись для оплати контрабанди, наркотиків, торгівлі людьми, продажу зброї, фінансування тероризму.

Враховуючи вищенаведене, країни прагнуть контролювати операції з криптовалютою, приймаючи при цьому спеціальні закони щодо її регулювання або повної заборони будь-яких транзакцій з нею на території країни. У США, Канаді, Великій Британії, Норвегії, Україні та ще 32 країнах світу – криптовалюта є легальною, і лише у 8 країнах повністю заборонена.

Через те, що криптовалюти, такі як біткоїн, стають все більш утвердженою частиною фінансового ландшафту, керівники центральних банків почали шукати їм альтернативу. Намагаючись відстояти суверенітет, центральні банки розглядають можливість впровадження власних цифрових валют.

За визначенням Міжнародного валютного фонду, цифрова валюта центрального банку (Central Bank Digital Currency, CBDC) є цифровою формою існуючих фіатних грошей, яка випущена центральним банком і може виконувати функцію законного платіжного засобу [3].

CBDC використовують технологію блокчейну й токенизації та застосовують її до цифрової фіатної валюти. Ключова відмінність між криптовалютою та CBDC полягає в тому, що CBDC регулюються та випускаються центральним банком, тоді як криптовалюти є децентралізованими та нерегульованими. CBDC є прямим зобов'язанням центрального банку (тобто забезпеченим міжнародними резервами). Криптовалюти випускаються або карбуються приватним сектором.

Основна мета CBDC - забезпечити підприємствам і споживачам конфіденційність, можливість передачі, зручність, доступність і фінансову безпеку. CBDC можуть також знизити вартість обслуговування, якої вимагає складна фінансова система, зменшити витрати на міжнародні транзакції та надати користувачам криптовалюти альтернативні дешеві методи переказів.

CBDC також зменшать ризики, пов'язані з використанням цифрових валют або криптовалют у їх поточній формі. Криптовалюти мають високу волатильність, яка потенційно може спричинити серйозний фінансовий стрес у багатьох домогосподарствах і вплинути на загальну стабільність економіки. CBDC, які підтримуються урядом і контролюються центральним банком, нададуть домогосподарствам, споживачам і підприємствам безпечні засоби обміну цифрової валюти. CBDC також надає центральному банку країни засоби для здійснення монетарної політики для забезпечення стабільності, контролю зростання та впливу на інфляцію.

До переваг впровадження цифрової валюти центрального банку також можна віднести [5]:

- Цифрові валюти можуть безпосередньо з'єднувати клієнтів і центральні банки, коли вони використовуються на мобільних пристроях. CBDC також може бути рішенням для людей, які знаходяться далеко від банківських відділень і не мають доступу до готівки.

- CBDC може покращити платіжні системи, забезпечивши безпечний, швидкий і недорогий метод оплати. Потенційно він може замінити готівку (виробництво та управління якою є дорожчим) цифровою валютою, яку можна легко передавати між сторонами.

Незважаючи на потенційні переваги, CBDC також має й ризики. Одним із найбільших ризиків є можливість дестабілізації існуючого фінансового порядку, який спирається на специфічні відносини між центральними та комерційними банками. Проблемним також залишається питання кібербезпеки, що вимагає докладання значних зусиль задля запобігання проникненню в систему та крадіжці активів або інформації. Деякі експерти також виділяють можливість виникнення ризику стабільності фінансової системи країни. Під час фінансової кризи, наприклад, може не вистачити ліквідності центрального банку для підтримки зняття коштів.

На сьогодні цифрові валюти центральних банків зацікавили 80% національних фінансових регуляторів, а 40% уже розпочали тестування CBDC. За прогнозами, від трьох до п'яти країн світу повноцінно впровадять CBDC уже до 2030 року [2].

Першим випадком успішного впровадження CBDC називають проект центробанку Еквадора, який проіснував із 2014 по 2018 роки. Система із цифровими валютами працювала через мобільні телефони, а не блокчейн. Утім, програму закрили через невеликий рівень залучення громадян.

Центральні банки багатьох країн мають пілотні програми та дослідницькі проекти для визначення життєздатності і можливості використання CBDC у своїй економіці. Станом на вересень 2023 року CBDC було реалізовано у 11 країнах і територіях - Багамські Острови, Антигуа і Барбуда, Сент-Кітс і Невіс, Монсеррат, Домініка, Сент-Люсія, Сент-Вінсент і Гренадини, Гренада та Нігерія; 21 країна має пілотну програму впровадження CBDC, включаючи сім країн G20; 33 країни мають програму в стадії розробки (США, Канада, ЄС, Велика Британія) [4].

Найбільше у створенні CBDC просунувся Китай, який тестує цифровий юань у шести найбільших містах та загалом випустив і роздав населенню е-CNY в еквіваленті \$39 млн. Офіційний запуск е-CNY у 2020 році став першим у своєму роді запуском у великій економіці. Оскільки використання CBDC у країні неухильно зростає, це може революціонізувати простоту та швидкість транзакцій глобального бізнесу з Китаєм.

Фактично, центральний банк Китаю, РБОС, створив найдосконалішу ринкову програму CBDC на сьогоднішній день. Китайська пілотна програма е-CNY покладається на приватні банки для розповсюдження та обслуговування цих рахунків для своїх клієнтів. Наприкінці 2019 року РБОС почав тестувати е-CNY за допомогою платежів на основі додатків і гарантів за державні послуги, покупки, транспорт тощо. Станом на травень 2022 року було здійснено 260 мільйонів транзакцій на суму понад 83 млрд юанів [5].

Використання CBDC у Китаї виявило такі потенційні переваги CBDC:

- Наявність банківського рахунку не є необхідною умовою для використання е-CNY. Споживачі без облікового запису можуть завантажити та розгорнути цифрові гаранті з шести авторизованих державних банків.
- Підтримка протоколів «знай свого клієнта» (KYC). CBDC, як і криптовалюти на основі блокчейну, дозволяє клієнтам використовувати унікальні цифрові відбитки пальців для ідентифікації в банках. Це дозволяє останнім уникати співпраці з неперевіреними особами, що може запобігти їх причетності до шахрайства та інших злочинних дій, включаючи відмивання грошей.

Постійні фінансові інновації та цифровізація економіки радикально змінили те, як люди використовують гроші. У цьому контексті CBDC можуть стати незамінним інструментом для центральних банків для проведення монетарної політики та збереження фінансової стабільності. CBDC позиціонується як цифрова валюта, яка є доступна кожному, безпечніша, з реальною вартістю та регульована. Тож активне впровадження CBDC у країнах може призвести

до витіснення операцій з криптовалютою або взагалі їх припинення.

Список використаних джерел:

1. Світова капіталізація криптовалют / CoinMarketCap. URL: <https://coinmarketcap.com/uk/rankings/exchanges/> (дата звернення 12.10.2023)
2. Що таке CBDC і навіщо світові центробанки запускають власні цифрові валюти / Інформаційно-аналітичний портал UA.NEWS / 10 Червня 2021. URL: <https://ua.news/ua/money/chto-takoe-cbdc-y-zachem-myrovye-tsentrobanky-zapuskayut-sobstvennye-tsyfrovye-valyuty>
3. Casting Light on Central Bank Digital Currency, IMF Staff Discussion Note, Tommaso Mancini Griffoli, Maria Soledad Martinez Peria, Itai Agur, Anil Ari, John Kiff, Adina Popescu, Celine Rochon / 12 November 2018. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/Staff-Discussion-Notes/Issues/2018/11/13/Casting-Light-on-Central-BankDigitalCurrencies-46233>
4. Central Bank Digital Currency Tracker / Atlantic Council. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/cbdctracker/> (дата звернення 13.10.2023)
What is central bank digital currency (CBDC)? / McKinsey / 1 March 2023. URL: <https://www.mckinsey.com/featured-insights/mckinsey-explainers/what-is-central-bank-digital-currency-cbdc>

СУТНІСТЬ СТРАХОВОГО РИНКУ ТА ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ЙОГО РОЗВИТКУ

*Бойчук А. С., бакалавр,
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
ОПП «Фіскальне та митне адміністрування»
Науковий керівник: д.е.н., проф. Черкасова С. В.
Львівський торговельно-економічний університет*

Фінансовий ринок відіграє велику роль в економіці кожної з країн. Саме тому, його розвиток та розвиток його складових важливий для функціонування країни. Однією з таких складових є страховий ринок, який є необхідним елементом загальноекономічного механізму для забезпечення формування та надання страхових послуг, що допомагає забезпечити сталий розвиток і зменшити ризики для економіки.

Страховий ринок - це складова фінансового ринку, на якому відбувається процес купівлі-продажу особливої послуги - страхового захисту. На цьому ринку формується попит та пропозиція на цю послугу.

Сприятливі умови для існування страхового ринку включають в себе попит суспільства на страхові послуги та наявність страхових компаній, які можуть задовольнити цей попит. Ринок сприймається суспільством як місце, де можна отримати страховий захист, і його основною роллю є накопичення та розподіл страхових коштів. Таким чином, страховий ринок можна охарактеризувати як інструмент, який допомагає розподілити страховий фонд для забезпечення захисту фізичних та юридичних осіб. Основним нормативно-правовим документом, який регулює діяльність страховиків є Закон України «Про страхування». В ньому визначено поняття страхування, його класи, галузі та особливості функціонування страховиків.

Згідно з даними, представленими на рис. 1, можна спостерігати динаміку зміни кількості зареєстрованих страхових компаній в Україні протягом трьох років: 2020, 2021 та 2022. Варто відзначити, що у 2020 році спостерігався різкий приріст кількості страхових компаній, оскільки цей період відзначився активним поширенням covid-19. Великий попит на страхові послуги був

зумовлений бажанням багатьох осіб застрахувати своє життя через пандемію. Проте, у 2021 році кількість страхових компаній зменшилася до 155, оскільки попит на такі послуги знизився, бо захворювання, яке було актуальним у попередньому році, не прогресувало. У 2022 році кількість зареєстрованих страхових компаній скоротилася до 128, і це можна пояснити початком повномасштабного вторгнення.

Рис.1. Кількість зареєстрованих страхових компаній в Україні в 2020-2022 рр.
(складено за даними [1])

Розвиток страхового ринку представляє собою процес, який відображає прояв становлення та зміцнення цієї сфери в фінансовій системі країни. Цей процес відзначається множинністю та різноманітністю страхових компаній, ступенем страхового покриття для громадян та підприємств, а також ступенем конкуренції на ринку.

Ключовими аспектами, що свідчать про розвиток страхового ринку є:

- Збільшення кількості страхових компаній: Постійний ріст кількості страхових компаній свідчить про активний розвиток ринку. Нові учасники ринку приносять інновації, розширюють асортимент страхових послуг та стимулюють існуючих учасників підвищувати якість та доступність своїх послуг.
- Розширення спектру страхових послуг: Розвиток страхового ринку передбачає розширення спектру доступних страхових продуктів. Нові види страхування дозволяють покрити різноманітні види ризиків, включаючи страхування життя, медичне страхування, страхування майна тощо.
- Підвищення фінансової стабільності: Розвинений страховий ринок сприяє зміцненню фінансової стабільності, оскільки він може забезпечити фінансування відновлення після страхових виплат підприємствам та фізичним особам. Ринок

сприяє розподілу ризиків та сприяє збалансованому розвитку економіки.

- Залучення нових клієнтів: Ростуть можливості для привертання нових клієнтів та розширення аудиторії страхувальників. Все це сприяє популяризації страхування серед населення та бізнесу.
- Посилення нагляду та регулювання: Розвинутий страховий ринок потребує ефективного нагляду та регулювання з метою забезпечення дотримання страховиками вимог щодо фінансової стійкості та надійності. Такий нагляд сприяє захисту прав споживачів та інвесторів на ринку.

Слід зазначити, що страховий ринок є досить складним явищем, об'єктом дослідження як внутрішньої структури, так і взаємодії з зовнішнім оточенням. Внутрішня будова ринку складається з учасників, що включають страхові компанії та асортимент страхових продуктів, які надаються на ринку. З іншого боку, зовнішнє оточення ринку включає ланки фінансової системи країни і міжнародні фінансові відносини, що впливають на напрямки грошових потоків та функціонування ринку.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Національного Банку України URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#6>
2. Тарасенко, Д., Тарасенко, О., & Мироненко, С. (2022). Аналіз страхового ринку України. Економіка та суспільство.
3. Про страхування : Закон України від 18.10.2021 № 1909- IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20>

ВПЛИВ ІНФЛЯЦІЇ НА ЕКОНОМІКУ ДЕРЖАВИ

*Бурдейна Л. В., к.е.н., викладач,
Чернівецький кооперативний фаховий коледж економіки і права*

Інфляція є актуальним негативним явищем сучасності, яка пов'язана з проблемою зайнятості, безробіття та матеріальним благополуччям населення. Вона порушує виробничий та інвестиційний процеси, негативно позначається на обсягах і темпах виробництва, тому, без зниження інфляції неможливо досягти економічного розвитку країни.

Інфляція (від лат. inflatio – вздуття) – тривале і стійке зростання загального рівня цін, що відображує зниження купівельної спроможності національної грошової одиниці. В економіці інфляція проявляється у вигляді грошових знецінень, дефіциту товарів, послуг, підвищення загального рівня цін на товари, засоби виробництва та послуги, а також девальвацією національної валюти [2].

Недооцінювати важливість правильно розроблених і інтегрованих заходів антиінфляційної політики країни неможливо. Адже інфляція є однією з найбільш гострих проблем сучасного розвитку економіки в Україні та в багатьох країнах світу, негативно впливаючи на всі сторони життя суспільства. Високий рівень інфляції руйнує грошову систему, провокує втечу національного капіталу за кордон, послаблює національну валюту, сприяє її витісненню у внутрішньому обігу іноземною валютою, підриває можливості фінансування державного

бюджету. Завдяки тому, що інфляція в негативному плані кардинально впливає на життя суспільства в цілому вона посідає одне з перших місць серед найбільш гострих і актуальних проблем, пов'язаних з економічним розвитком України. Результатом її прогресії є знецінення праці, знищення заощаджень юридичних і фізичних осіб, перешкоджання довгостроковим інвестиціям та загальному економічному зростанню.

Як економічне явище, інфляція існує вже тривалий час. Вважається, що її поява пов'язана з виникненням саме паперових грошей і нерозривно функціонує до сьогодні.

Інфляція є процесом знецінення грошей, що є одним із найважчих проявів макроекономічної нестабільності. Серед гострих проблем розвитку сучасної економіки інфляція посідає досить вагоме місце.

Дослідженням інфляційних процесів займаються багато вчених як в Україні так і за кордоном. Очевидний взаємозв'язок між динамікою цін і реальними доходами лежить в основі багатьох економічних концепцій, починаючи від функції сукупного попиту і закінчуючи принципами стабілізаційних програм МВФ. При цьому логічно зазначається, що скорочуючи реальний попит, інфляція негативно впливає і на обсяги виробництва. З огляду на це можна було б очікувати, що будь-яка економічна політика має передбачати просту «нуліфікацію» цінової динаміки. За сучасних умов зробити це зовсім не складно - досить лише посилити монетарну політику центрального банку, підвищивши, наприклад, відсоткові ставки, резервні вимоги чи курс національної валюти.

В економічній науці є декілька поглядів на суть і причини інфляції. У вітчизняній науці та в керівних колах України сьогодні це явище вважають грошовим феноменом, пов'язаним із надмірним випуском грошової одиниці. З цієї причини боротьба з цим здійснюється в напрямку адміністративного скорочення випуску грошової маси. Проте жорстка стриманість зростання грошової маси не могла вплинути на ситуацію в економіці, яка б призвела до поглиблення системної кризи. [2, с. 16]

Основна риса сучасної інфляції - це її сталість. Вона перетворилась на постійний елемент процесу відтворення. Демонетизація золота, зникнення зв'язків між золотом та чековими, кредитними і паперовими грошима надали автономного характеру рухові грошової маси, відносно незалежного від обігу товарів та їх пропозиції [3, с.105].

В умовах глобалізації чимале значення у розвитку інфляційних процесів мають фактори екзогенного характеру, які породжують несприятливі зрушення між грошовою і товарною масою.

На рівень інфляції впливають такі зовнішні фактори:

- незадовільний стан платіжного балансу (негативне сальдо товарних і капітальних потоків);
- зміцнення іноземної валюти і, відповідно, девальвація національної валюти;

- структурні зрушення на глобальному і регіональних ринках капіталу;
- циклічний розвиток світової економіки;
- світові і зональні економічні кризи (валютний, сировинної, енергетичний, товарний, фінансовий, боргова).

Інфляція стала явною, її масштаби наростають, особливо це відчутно в останній період. Сучасна інфляція відбувається під впливом не тільки грошових, але і не грошових факторів і носить хронічний характер.

В суспільстві інфляція проявляється у вигляді грошових знецінень, дефіциту товарів та послуг, підвищення загального рівня цін на товари, засоби виробництва та послуги, а також девальвацією національної валюти.

Варто зауважити, що зростання цін на окремі товари та послуги, не завжди є інфляційним явищем. Оскільки ціни на групи одних товарів чи наданих послуг можуть зростати суттєво, а на групи інших товарів і послуг ціни можуть досить відчутно спадати, при цьому загальний рівень цін може не змінюватись, тоді таке підвищення цін не є інфляційним явищем. З одного боку – інфляція є досить легким та зрозумілим терміном. Але є складність, яка заважає дослідникам знайти спільну відповідь на питання появи та подолання інфляційних процесів.

Основними соціально-економічними наслідками інфляції майже завжди є перерозподіл національного доходу і багатства між різними групами суспільства, економічними і соціальними інститутами довільним і не прогнозованим чином.

В результаті росту цін відбувається зниження конкурентоспроможності національних товарів, внаслідок чого зростає імпорт і зменшується експорт, банкрутують національні виробники, росте попит на більш стабільну іноземну валюту, посилюється відтік капіталів за кордон, а це сприяє зниженню політичної стабільності у суспільстві, зростає соціальна напруженість.

Подолання інфляції потребує використання сформованого та ретельно перевіреного плану дій. Антиінфляційна політика повинна відновити стан економіки та запобігти новим проявам інфляції. Інфляційні процеси не оминули жодної країни, але в більшості випадків завершення інфляції супроводжувалося піднесенням рівня економіки.

Список використаних джерел:

1. Петрик О. Інфляція в Україні та її прогнозування в Національному банку // Вісник Національного банку України. – 2012. – №5. – С. 8-12.
2. Сменковський А. Інфляція та економічне зростання: статистичний вимір / А. Сменковський // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 5–6. – С.
3. Тівєриадська Л.В Інфляційні процеси та соціально-економічні наслідки в Україні [Електронний ресурс] / Л.В. Тівєриадська, А.М Якименко // Економічний простір. – 2015. – №93.
4. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

МІЖНАРОДНИЙ ВАЛЮТНИЙ ФОНД ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО СПІВПРАЦІ З УКРАЇНОЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

*Візничак О. В., бакалавр,
спеціальність “Фінанси, банківська справа та страхування”
ОПП “Фінанси, банківська справа та страхування”
Науковий керівник: к.е.н., доц. Музичка О. М.
Львівський торговельно-економічний університет*

Міжнародний валютний фонд (МВФ) є спеціалізованою установою ООН з широкими повноваженнями та автономією. Фонд був створений у 1945 році для сприяння фінансовому співробітництву та торгівлі, забезпечення фінансового зростання та збільшення зайнятості. Членами фонду є 189 держав, які керують організацією через Раду директорів.

Україна є членом МВФ з 1992 року. З моменту закінчення Революції Гідності, з урахуванням трьох резервних програм МВФ на 2014-2020 роки, а також механізму розширеного кредитування (EFF), Україна отримала від МВФ кредит в США (16,61 млрд SDR) на суму 116,5 млрд МВФ [1].

Основною метою співпраці з МВФ є стабілізація фінансової системи України, здійснення структурних реформ і створення основи для сталого економічного зростання. Фонд створює передумови для України у відновленні фінансової життєздатності через підтримку в ефективній реалізації програми реформ. Крім того, співпраця з Міжнародним валютним фондом на даному етапі дає змогу залучати фінансування від інших міжнародних фінансових інститутів (таких як Світовий банк, ЄБРР і ЄІБ) й урядів інших держав, таких як Сполучені Штати, ЄС, Німеччина, Канада і Японія.

Міжнародний валютний фонд та Україна мають тривалу історію співпраці, яка ґрунтується на низці програм фінансової підтримки та реформ, спрямованих на покращення економічної ситуації в Україні. Виокремимо ключові моменти співпраці МВФ і України [2]:

1) на першому етапі співпраця здійснювалася в рамках програми МВФ "механізм фінансування системних перетворень" (1994-1995 роки). Це був інструмент підтримки країни, яка здійснювала перехід від планової економіки до вільного ринку. Україна скористалася кредитною лінією в розмірі 76 000 доларів;

2) під час другого етапу (1995-1998 роки) Україна вже залучила 11,9 мільярда доларів для стабілізації економічної ситуації. За цей час умови фінансування кілька разів переглядалися, але в 1998 році МВФ припинив програму, оскільки вона не відповідала умовам фонду за показниками дефіциту бюджету і максимальним темпам зростання грошової бази;

3) на 3-му етапі (1998-2002 роки) Україна отримала 1,6 мільярди доларів. Уряду не вдалося вирішити проблему заборгованості з відшкодування ПДВ і скасувати податкові пільги для великих платників податків, як того вимагає МВФ. Були й інші невирішені питання. Але Україна досягла першої мети програми. У 2001 році ВВП зріс на 9,1%, інфляція склала 6,1%, а

золотовалютних резервів вистачило для імпорту майже на 8 тижнів;

4) під час четвертого етапу співпраці (2002-2008 роки) Кабінет Міністрів обрав програму "попереджувальний резерв" серед прийнятних форм подальшої співпраці між Україною та МВФ. Але в ході цієї програми співпраця була зведена до рівня "технічної допомоги", і Україна не отримувала реальних грошей. Цьому багато в чому сприяв економічний підйом, який наша країна пережила в цей період;

5) у 2008-2013 роках програма розширеного фінансування передбачала \$16 млрд. Україна мала вирішувати питання дефіциту бюджету, проблему цін на енергоносії та девальвувати гривню. На непопулярні заходи уряд М. Азарова йти не хотів і Україна стрімкими темпами почала нарощувати державний борг і витратити золотовалютні резерви. Загалом у рамках цієї програми Україна отримала три транші загальним обсягом близько \$10,6 млрд.);

6) наступний етап співпраці - 2016-2021 роки. У січні 2016р. Україна уклала нову програму співпраці з МВФ на суму близько 17,5 мільярда доларів США, призначену для фінансової стабілізації та стимулювання економічних реформ. У 2017 почала проводити ряд реформ, зокрема у сфері податкової політики, бюджету та банківського сектору, які були передбачені програмою МВФ. У 2019р. продовжувалися боротьба з корупцією та реформи в енергетичному секторі. Україна продовжила отримувати фінансову підтримку від МВФ. У 2020 р. під час пандемії COVID-19 Україна продовжила економічні реформи. МВФ надавав підтримку для зменшення негативних економічних наслідків пандемії. Програма співпраці між Україною та МВФ завершилася в травні 2021 року. Україна успішно завершила програму, провівши ряд реформ, але співпраця з МВФ продовжувалася за технічної підтримки [3].

23 лютого 2022 року Місія Міжнародного валютного фонду приступила до роботи в Україні. Вона повинна була оцінити, чи готова держава отримати 700 млн доларів, третій транш кредитів, в рамках програми очікування, прийнятої в 2020 році програмою Stand by. Але через кілька годин російські ракети полетіли українськими містами, і війська країни-агресора почали здійснювати повномасштабний наступ на південь, схід і північ країни. 10 березня того ж року Україна і МВФ розірвали попередню програму, але Фонд погодився виділити 1,4 мільярдів доларів в надзвичайні фонди.

Після початку військового вторгнення російської федерації Україна постійно отримувала фінансову підтримку від урядів – Світового банку, ЄБРР та МВФ. Загальна сума, розподілена цими організаціями, становить 4,325 мільярдів доларів. Частина цієї суми включає кредити з мінімальними відсотками, які Україна не поверне. Але більшість з них були позиками під низькі відсотки, які Україна погасить після закінчення війни. Один із головних партнерів України, погодився на постійну фінансову підтримку країни під час війни - МВФ перерахував Україні суму в 1,4 млрд дол. Повернення грошей, які дає МВФ, є умовою для цієї організації, але спеціальних умов погашення кредитів для України, що зазнала агресії немає [4].

Рада виконавчих директорів Міжнародного валютного фонду 31 березня 2023 року затвердила чотирирічну програму для України. "Механізм розширеного фінансування" обсягом до 11,6 млрд дол. прав запозичень (БРР) на суму близько 15,6 млрд дол. США. Ця програма є частиною загальної програми підтримки України міжнародними партнерами на суму 115 млрд дол. Головною метою нової програми з МВФ є підтримання фінансової, зовнішньої, цінової та фінансової стабільності в умовах надзвичайно високого рівня невизначеності, відновлення боргової стійкості в перспективі як за базовим, так і за песимістичним сценаріями [5].

Отже, багато фінансово-економічних і соціальних проблем України можна вирішити співпрацею з міжнародними фінансовими організаціями. Крім того, це допомагає Україні інтегруватись у світову економіку і рухатись у цьому напрямі.

Для підвищення рівня співпраці України з міжнародними фінансовими організаціями та її віддачі для національної економіки, варто розробляти проекти міжнародних фінансових операцій із конкретними визначеним та ефективним спрямуванням коштів, а кошти які надходять, контролювати для законного використання.

Незважаючи на низку недоліків в організаційному плані, співпраця з МВФ та іншими міжнародними організаціями буде спрямовуватись на залучення додаткових фінансових ресурсів для реформування національної економіки, реалізацію пріоритетних системних та інвестиційних проектів. Одним із головних поштовхів для зростання України і новим поштовхом для європейської економіки залишатиметься масштабний проект повоєнної відбудови, яка займе роки і потребуватиме постійної допомоги.

Список використаних джерел:

1. Міністерство фінансів України. Міжнародний валютний фонд. URL: <https://mof.gov.ua/uk/mvf>.
2. МВФ та Україна: історія співпраці з 1994 року. Слово і Діло. Інтернет ресурс. URL: <https://www.slovoidilo.ua>.
3. Відносини МВФ — Україна. Вікіпедія URL: <https://uk.wikipedia.org>.
4. Маршук Л. М., Бабюк А. В., Страпачук Л. В. Вплив міжнародних інституцій на фінансовий стан України в умовах воєнного часу. Економіка і суспільство. 2022. № 37. URL: <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1193/1150>.
5. Рада директорів МВФ ухвалила програму розширеного фінансування для України обсягом 15,6 млрд дол. США та затвердила перший транш у сумі 2,7 млрд дол. США. Національний Банк України. URL: <https://bank.gov.ua>

БЕЗПЕКА ЕЛЕКТРОННИХ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ

*Козак А. Р., бакалавр,
спеціальність “Фінанси, банківська справа та страхування”
ОПП “Фінанси, банківська справа та страхування”
Бартко М. Т., бакалавр,
спеціальність “Фінанси, банківська справа та страхування”
ОПП “Фіскальне та митне адміністрування”
Науковий керівник: к.е.н., доц., Андрейків Т. Я.
Львівський торговельно-економічний університет*

В сучасному світі електронні платіжні системи стали необхідною складовою нашого фінансового життя. Вони дозволяють нам зручно розраховуватися за товари та послуги, переказувати гроші друзям і родині, а також використовувати інтернет-банкінг для керування

фінансами. Однак зростаюча популярність цих систем призводить до збільшення кількості кіберзлочинів, пов'язаних із ними.

1 квітня 2023 року СЕП перейшла на нове покоління (СЕП-4), що ґрунтується на міжнародному стандарті ISO20022. Завдяки цій оновленій версії, СЕП тепер працює без перерв, цілодобово, що дозволяє проводити міжбанківські платіжні операції в будь-який час, без вибору робочих годин або календарних днів [1].

Щодня СЕП обробляє в середньому 1,3 мільйона платежів на загальну суму, приблизно, 696 мільярдів гривень. Однак її потенціал набагато вищий, оскільки система може обробити майже в 10 разів більше операцій, ніж щоденні поточні обсяги [1]. Структура системи електронних платежів наведена у табл. 1. Проаналізувавши показники за 2022-2023 рр., можна зробити висновок, що відбулося зменшення кількості банків України з 69 до 65, проте показники кількості операцій та суми операцій значно збільшилися.

Таблиця 1

Структура системи електронних платежів України*

Показники	01.07.2022р.	01.07.2023
Учасники системи - юридичні особи	69 банків України, Державна казначейська служба України, Національний банк України	65 банків України, Державна казначейська служба України, Національний банк України
Кількість операцій	172,4 млн платежів	197,2 млн платежів
Сума операцій	46000 млрд грн	108541 млрд грн
Середньоденний обсяг операцій	1,3 млн платежів 359 млрд грн	1,3 млн платежів 696 млрд грн
Середньоденний залишок коштів на рахунках учасників СЕП	74 млрд грн	247 млрд грн
Структура платежів (за кількістю)	До 1 тис. грн - 47 % від 1 тис. грн до 100 тис. грн - 49 % від 100 тис. грн і більше - 4 %	До 1 тис. грн - 42 % від 1 тис. грн до 100 тис. грн - 54 % від 100 тис. грн і більше - 4 %
Структура платежів (за сумою)	До 1 тис. грн - 1 % від 1 тис. грн до 100 тис. грн - 2 % від 100 тис. грн і більше - 98 %	До 1 тис. грн - 1 % від 1 тис. грн до 100 тис. грн - 1 % від 100 тис. грн і більше - 99 %

*Джерело: [1]

Система електронних платежів (СЕП) відзначається високим рівнем безпеки та надійності у виконанні міжбанківських платежів у країні. Понад 98 % таких платежів обробляються через цю систему, що робить її ключовою складовою фінансової інфраструктури України. Однак є багато загроз, з якими стикається СЕП [2]:

- кіберзлочинці: вони постійно намагаються здійснити атаки на платіжні системи з метою отримання доступу до особистих даних користувачів та вкрадення грошей. Це може включати фішинг, віруси та інші методи атак.

- недостатня безпека паролів: Багато користувачів використовують слабкі паролі або використовують один пароль для декількох різних сервісів. Це робить їхні облікові записи вразливими перед атаками.

- втрата пристроїв: Якщо смартфон або комп'ютер загубиться, це може призвести до небажаного доступу до електронних гаманців та банківських даних.

Для забезпечення безпеки електронних платіжних систем Необхідно дотримуватись таких заходів [3]:

1. Сильні паролі та двофакторна аутентифікація: Користувачам слід використовувати складні паролі, що складаються з букв, цифр і спецсимволів, іноді варто використовувати пароліні менеджери. Також важливо активувати двофакторну аутентифікацію для забезпечення додаткового рівня безпеки.

2. Оновлення програмного забезпечення: Забезпечення актуальних оновлень для операційних систем, антивірусного програмного забезпечення та програм-клієнтів електронних платіжних систем допоможе у запобіганні вразливостей.

3. Постійна перевірка та моніторинг операцій: Банки та провайдери платіжних систем повинні здійснювати постійний моніторинг фінансових операцій, щоб вчасно виявляти незвичайну активність.

4. Шифрування даних: Важливо забезпечити, щоб дані користувачів були шифровані під час передачі та зберігання.

5. Освіта користувачів: Користувачі повинні бути обізнані з загрозами та вміти розпізнавати спроби фішингу та інші атаки.

Крім того, сьогодні для безпеки електронних платіжних систем введено такі види інновацій [3]:

1. Біометрична ідентифікація: Використання біометричних даних, таких як відбитки пальців, розпізнавання обличчя та голосу, робить аутентифікацію ще безпечнішою. Ці дані важко підробити і дозволяють впевнено ідентифікувати користувачів.

2. Технологія блокчейн: Блокчейн може використовуватися для забезпечення безпеки та надійності транзакцій в електронних платіжних системах. Він дозволяє створити децентралізовані системи, які менше вразливі до атак та маніпуляцій.

3. Штучний інтелект та машинне навчання: Використання штучного інтелекту для аналізу та виявлення підозрілих операцій може допомогти у попередженні кіберзлочинів.

4. Кіберзахист та пенетраційне тестування: Банки та фінансові установи повинні вкладати значні ресурси в кіберзахист та проводити пенетраційне тестування для виявлення слабких місць у своїх системах та програмах.

Безпека електронних платіжних систем є важливою для захисту фінансових даних та грошей користувачів. Швидкий розвиток технологій і постійно зростаюча загроза кіберзлочинів

ставлять великі вимоги до розробників, банків, та користувачів. Забезпечення безпеки електронних платіжних систем вимагає комплексного підходу, включаючи технічні інновації, освіту користувачів та врахування етичних аспектів. Тільки так можна забезпечити безпечну та надійну систему електронних платежів, яка відповідає сучасним вимогам.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/payments/sep>.
2. Передерій Т. С. Сучасний стан безпеки у сфері електронних платежів в Україні. *Актуальні проблеми сучасної науки і правоохоронної діяльності*. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/17_05_2017/pdf/128.pdf.
3. Кібербезпека платежів: що робити, щоб не було запізно. *Бізнес в офіційних цифрах*. URL: <https://rating.zone/chem-obernetsia-dlia-ukrayny-rekordnyj-rost-tsen-na-syrevye-tovary/>.

БЛОКЧЕЙН-ТЕХНОЛОГІЇ ЯК НОВІТНЯ ТЕНДЕНЦІЯ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ НА ТЛІ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ

*Маркевич А-М. О., магістр,
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
ОПП «Фінанси, банківська справа а страхування»
Науковий керівник: к.е.н., доц. Андрейків Т. Я.
Львівський торговельно-економічний університет*

Новітній період через який зараз проходить банківська система в Україні пов'язаний з повномасштабним вторгненням росії на території України, що дуже болюче вплинуло на економічний сектор нашої держави. З початком війни більшість фінансових компаній вимушено у повній мірі припинила свою діяльність, а деякі банківські послуги стали взагалі недоступними. Під звуки сирен та з постійними відключеннями електроенергії банківські установи практично не могли здійснювати свою операційну діяльність. В результаті того, що багато позичальників банально втратили свої активи (зруйнована нерухомість тощо), кредитні портфелі клієнтів почали втрачати свої якісні можливості.

Одним із найстійкіших банківських установ, що під час воєнного стану демонструють хороший темп розвитку діяльності є Монобанк та ПриватБанк. Це єдині банки, в яких у воєнний час не зупинилась система кешбеків. Станом на 2022 рік Монобанк займає 2 місце з 11 банків, що надають послуги великих кешбеків в Україні [1]. Необанк за останні роки набув значної популярності та бореться з ПриватБанком за перше місце найкращого банку України. Вагомою перевагою Монобанку є низькі проценти та мала комісія за послуги, а інколи і повна її відсутність. Додатковим фактором є зручний, функціональний додаток, у якому немає нічого зайвого. Проте, окрім позитивних сторін завжди є негативні, і найбільш суттєвим виступає відсутність фізичного відділення та неможливість відкрити пенсійний рахунок.

Як одною із ефективних можливостей розвитку банківської системи варто виділити впровадження й активне застосування блокчейн-технологій. Поява та розвиток технологій блокчейн тісно пов'язана з впровадженням криптовалюти – біткоїна. За словами автора статті про біткоїн - Сатоші Накамото - «Чиста пірингова версія електронної готівки дозволить

відправляти онлайн-платежі безпосередньо від однієї сторони до іншої, в обхід фінансової установи»[2]. Блокчейн — це децентралізований розподілений реєстр, завдання якого полягає у відстеженні операції з цифровими активами, до складу яких можна віднести будь-що — нерухомість, гроші, земля або нематеріальні блага (патенти, авторські права, брендинг).

Найзначнішою перевагою мережі блокчейн є її проста структура. Особливістю є те, що діяльність усіх елементів системи відбувається одночасно, а потоки інформації постійно обмінюються між ними. По суті, ідентифікувати й розподіляти інформативні дані не потрібно, адже вони не мають якогось заданого маршруту, а сам процес передачі інформації відбувається за принципом «мінімізації витрат».

Підґрунтям започаткуванням та впровадженням блокчейну в Україні є поширеним безготівкової економіки. Наразі спостерігається тенденція, що індустрія даної технології знаходиться на межі виходу на новий рівень. Ще навесні 2018 року в Києві успішно проведено п'яту щорічну конференцію Blockchain Conference Kiev 2018, яка повністю присвячена темі криптовалюти та технології блокчейн [3, 4].

Перспективність доволі нової технології обговорюється у всьому світі, проте право вважатися першою країною яка це визнала залишається за Україною. Як тільки почала поширюватись думка (на той момент досить абсурдна), що біткоїн може виступити як майбутня міжнародна валютна, українські компанії почали активно працювати над розробкою софту блокчейн-технології. Саме під час цих напрацювань, вітчизняні програмісти приклались до створення й випуску нових криптовалют, а також платформ для їх використання.

Блокчейн-технології у сфері банківської діяльності виступає в ролі децентралізованого розподіленого реєстру, завдання якого відстежувати операції з цифровими активами. До цих активів відносять нерухомість, гроші, ділянки землі або ж нематеріальні блага (патенти, авторські права, брендинг) тощо.

Запровадження технології блокчейну у діяльність наших вітчизняних банків дозволить позбутися такої потреби як довіра клієнтів, що наразі рахується підґрунтям банківських та фінансових послуг. Клієнти банку обрали саме його й користуються надаваними послугами оскільки довіряють цій установі. Блокчейн може замінити довіру клієнтів, проте з іншого боку значення банку, а також таких спеціалістів як юристів, бухгалтерів, аудиторів значно послабиться.

Для кожного учасника ринку надання фінансових послуг блокчейн забезпечує як зменшення витрат так і зниження ризиків, а також скорочує часовий інтервал надання послуг. У будь-якому комерційному банку, здійснення певних транзакцій займає інколи цілий день, а комісія за послугу набуває не дуже приємних показників для клієнта. Ба більше, фізичні відділення банку мають вихідні дні, а також неробочі святкові графіки роботи, що в деяких випадках дуже не зручно клієнтам. Тому варто зазначити, що технологія блокчейн "анулює"

зазначені проблеми, адже при відправляючи кошти через неї, користувачі не залежать від географічних чи часових рамок. Швидкість операцій досягає пари секунд, а підтвердження успішності операції клієнт отримує протягом лічених хвилин (інколи до декількох годин). Варто наголосити, що платежі в блокчейн є незворотніми, тому підтвердження операції (confirmation) відіграє значну роль у захисті особистих даних клієнта від онлайн-шахрайства, хакерства тощо. Ознака прозорості мережі блокчейну надає можливість реалізувати складні міжбанківські та біржові операції, фінансові обчислення у міжнародних холдингових компаніях, проводити відкрите електронне голосування, створити Е-нотаріат, а також підтверджувати авторські права на диджитал-контент.

Отже, варто зробити висновок, що формування й розвиток технології блокчейну відіграло дуже важливу роль у вдосконаленні системи надання фінансових послуг. Завдяки ній ми можемо спостерігати значне послаблення бар'єрів, що постають перед інвесторами під час виходу на фінансові ринки, а також значне спрощення й максимізації доступності банківських послуг для клієнтів. Не зважаючи на високі темпи технологічного розвитку й розвитку у фінансовому секторі відповідно, у світі залишається приблизно 1,7 млрд людей, які не мають змоги вільно проводити будь-які платежі. Проте не варто вважати блокчейн вакциною від усіх недоліків і проблем фінансової системи ПриватБанку та нашої держави загалом. Проте, технологію варто оцінювати як ефективний спосіб надійного зберігання інформативних даних. Враховуючи сучасний стан розвитку й впровадження блокчейну в Україні можна стверджувати, що наша країна наразі намагається ввійти у світовий інформаційний тренд, а не вирішити головні проблеми, що лише накопичуються.

Список використаних джерел:

1. Monobank кредитна карта 2022: умови, калькулятор, онлайн-заявка (Монобанк), 2022 рік. URL: <https://finsee.com/monobank>
2. Nakamoto S. A. Peer-to-Peer Electronic Cash System. Bitcoin. URL: <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf>
3. Лист Національного банку України «Щодо віднесення операцій з «віртуальною валютою/криптовалютою «Bitcoin» до операцій з [...] від 08.12.2014 № 29-208/72889. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v2889500-14>
4. Банківський сектор ненавидить біткойн, але бажає залишити блокчейн. URL: <http://getcoin.today/bankovskiy-sektor-nenavidit-bitcoin>.

ІНФЛЯЦІЙНЕ ТАРГЕТУВАННЯ ЯК ЕТАП СТАБІЛІЗАЦІЇ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

*Прокопчук С. В., магістр,
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
ОПП «Митна та податкова справа»
Науковий керівник: к.е.н. проф. Ватаманюк-Зелінська У. З.
Львівський національний університет імені Івана Франка*

Невід'ємним елементом державного регулювання фінансового сектору економіки є монетарна політика. Її ключова роль – це забезпечення макрофінансової стабільності, стійкості національної валюти, економічного зростання, зниження рівня інфляції. Проте, нові

випробування та виклики для монетарної політики України торкаються проблем, пов'язаних із узгодженням її стратегічних цілей та різних монетарних режимів, зважаючи на зовнішні загрози економічній безпеці України. Тому першочерговим завданням монетарної політики НБУ є створення передумов для економічного відновлення країни. Таким чином використання ефективних інструментів монетарної політики держави сприятиме стимулюванню розвитку бізнесу за активної «монетарної підтримки».

Засади реалізації державної монетарної політики досліджуються О. Бленчардом, С. Буковинським, В. Геєцем, А. Гриценко, М. Дабровським, О. Дзюблюком, Дж.М. Кейнсом, І. Лютим, С. Міщенко, А. Морозом, С. Науменковою, О. Петриком, М. Савлуком, П. Самюельсоном, В. Стельмахом, М. Фрідманом та іншими науковцями.

Проте, потребують більш детального вивчення питання щодо розробки ефективних заходів монетарної політики Національним банком України із урахуванням наслідків інфляційного таргетування під час реформування банківської системи.

Зниження дієвості ринкових інструментів та висока невизначеність в умовах повномасштабних бойових дій унеможливають здійснення монетарної політики в форматі інфляційного таргетування з плаваючим валютним курсом. Дієвість каналів монетарної трансмісії додатково послаблюється адміністративними обмеженнями на валютному ринку та обмеженнями щодо руху капіталу[1]. Проте прогнозовані показники інфляції дають змогу поступово відновлювати макроекономічну стабільність, сприяючи, в перспективі, економічному відновленню держави. Однак, повернення до режиму інфляційного таргетування потребує стабільних передумов із мінімізації ризиків для стійкості валютного ринку, зниження інфляції та відновлення економіки, що є нагальною потребою сьогодення.

В кризові періоди, монетарна політика потребує детального аналізу та вивчення світового досвіду для обрання раціональних антикризових напрямів її реалізації в нашій державі. Це сприятиме зменшенню негативного впливу кризових явищ сьогодні та, водночас, впливатиме на розвиток економіки, фінансову стабільність та економічне зростання в майбутньому. Зауважимо, що інфляційне таргетування - це монетарна політика, яка спрямовується на управління рівнем інфляції шляхом встановлення конкретної цілі для інфляції і вживання відповідних заходів для досягнення цієї цілі. В Україні Національний банк України використовує інфляційне таргетування для забезпечення стабільності цін та контролю інфляції. Зазвичай НБУ встановлює цільовий показник інфляції, який стає основою для прийняття рішень щодо грошової політики.

Підходи до інфляційного таргетування можуть різнитися залежно від монетарної політики, яка реалізовується в країні. Зазвичай, Національний банк встановлює цільовий рівень інфляції на певний період (наприклад, річний цільовий показник) і використовує монетарні інструменти, такі як зміна процентних ставок або резервних вимог для комерційних банків, щоб досягти цієї

цїлі.

Отож ефективність інфляційного таргетування доцїльно розглянути як одну із цїлей, яку НБУ ставить перед собою та зобов'язується дотримуватись в межах реалїзації своїх функцій. Для цього Національний банк має виходити із прїоритетності досягнення та підтримки цїнової стабїльності в державї[2]. Сутність такого режиму полягає у публїчному оголошеннї кїлькїсних цїлей з інфляцїї та зобов'язаннї центрального банку досягати цих цїлей упродовж середньострокового перїоду.

Ефективність інфляційного таргетування в перїод вїйни залежить вїд кїлькох факторів. Одним із найважливїших є здатність Національного банку України виконувати роль незалежного органу, який має достатнї повноваження і інструменти для контролю інфляцїї. Зараз НБУ зосереджується на забезпеченнї стабїльності цїн та боротьбї з інфляцїєю. За допомогою монетарних інструментів, таких як обмеження стосовно руху капїталу, фїксацїя обмїнного курсу (послаблення офїцїйного курсу на 25%), пїдвищення облїкової ставки до 25% (по завершеннї 1 пїврїччя 2023 р. вперше з'явилася тенденцїя її зниження до 22%). Вважаємо це формуванням стїйких передумов для:

- вїдновлення нацїональної економїки;
- полїпшення бїзнес-середовища;
- забезпечення економїчної стабїльності та конкурентного доступу до капїталу;
- розвитку галузей із доданою вартїстю;
- розширення логїстичних мереж за межами країни;
- вїдновлення інфраструктури, створення екологїчного середовища;
- забезпечення енергетичної незалежності, змїцнення оборони і нацїональної безпеки.

Водночас, вїдновлення України за такими напрямками формуватиме макроекономїчні передумови для стратегування НБУ щодо пом'якшення валютних обмежень, переходу до бїльшої гнучкостї обмїнного курсу та повернення до інфляційного таргетування. Зокрема, оцїнюючи інфляцїю та інфляцїйнї очїкування; рївень мїжнародних резервїв і стїйкїсть валютного ринку; процентнї ставки (додатний рївень облїкової ставки в реальному вимїрї та привабливїсть гривневих інструментів) – НБУ реалїзовуватиме вїдповїдну довгострокову стратегїю. У нїй у загальних рисах описанї прїоритети та принципи для здїйснення крокїв за наведеними напрямками. Облїкова ставка залишатиметься в достатнїй мїрї додатною в реальному вимїрї протягом перїоду повернення до інфляційного таргетування для збереження привабливостї гривнї як інструменту для заощаджень, зменшення попиту на іноземну валюту, а вїдповїдно – зниження тиску на курс та мїжнароднї резерви.

Облїкова ставка застосовуватиметься як основний інструмент монетарної полїтики. Національний банк прагне, як тїльки дозволять умови, повернутися до режиму плаваючого обмїнного курсу, що діяв до повномасштабної вїйни. Для цього НБУ скоригує механїзм

здійснення валютних інтервенцій. Також передбачається відновлення заборони на емісійне фінансування державного бюджету Нацбанком. Повернення до інфляційного таргетування потребуватиме поступового згортання неконвенційних заходів у сфері процентної та валютно-курсової політики, запроваджених з початку повномасштабної війни, шляхом пом'якшення валютних обмежень та переходу до більшої гнучкості обмінного курсу за умов збереження дезінфляційного тренду та поліпшення інфляційних очікувань. Національний банк прагнучим повернутися до повноцінного інфляційного таргетування за формування належних передумов для переходу до плаваючого обмінного курсу та якщо такий перехід згідно з оновленим макроекономічним прогнозом дасть змогу привести інфляцію до цілі на горизонті монетарної політики (9–18 місяців)[3].

На початку повномасштабного вторгнення НБУ, відійшовши від традиційних методів застосування інфляційного таргетування, було введено режим фіксації валютного курсу, НБУ підвищив облікову ставку до обов'язкового рівня 25%, що сприяло стримуванню інфляції.

Завдяки сповільненню інфляції, стійкості валютного ринку та накопиченню рекордного рівня міжнародних резервів - НБУ тепер перейшов до циклу зниження облікової ставки.

Висновки: Інфляційне таргетування є ефективним інструментом монетарної політики, який допомагає досягти ряду важливих цілей. Ця система має свої переваги, які відображаються у стабільності цін, прозорості та ефективності монетарної політики. Переваги інфляційного таргетування включають зниження інфляційних очікувань, поліпшення довіри до монетарних влад, адаптивність до змін у економічних умовах.

Важливо надалі вдосконалювати механізми вимірювання та моніторингу інфляції, щоб точно визначати її рівень та динаміку; регулювання та нагляд за фінансовим сектором важливі для запобігання економічним кризам та фінансовим збоям, які можуть вплинути на інфляцію; при використанні інфляційного таргетування важливо бути готовим до адаптації стратегії під конкретні умови і потреби країни.

Список використаних джерел:

1. Основні засади грошово-кредитної політики на період воєнного стану. URL:file:///C:/Users/New/Downloads/MPG-ml_2022.pdf.
2. Про монетарну політику. URL:https://bank.gov.ua/ua/monetary/about
3. Стратегія пом'якшення валютних обмежень, переходу до більшої гнучкості обмінного курсу та повернення до інфляційного таргетування. URL:Strategy_for_easing_FX_restrictions_07-07-2023.pdf (bank.gov.ua)

ВИДИ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ІННОВАЦІЙ У ФІНАНСОВОМУ СЕКТОРІ

*Семенов А. А., магістр,
ОП «ІТ-фінанси, трейдинг та ринок криптовалют»
Науковий керівник: к.е.н., доц. Ставерська Т. О.
Державний біотехнологічний університет*

Швидкий розвиток сучасних інформаційних технологій обумовлює значні зміни у сфері фінансових послуг. Інноваційність у цьому секторі залежить від того, наскільки успішно фінансові установи використовують технологічні рішення для оптимізації своїх процесів та

поліпшення обслуговування клієнтів. Інформаційні системи у фінансових установах відіграють критичну роль у забезпеченні інноваційного розвитку, ефективного управління фінансами, ризиками та клієнтським обслуговуванням. Вони дозволяють збирати, аналізувати та зберігати великі обсяги даних, що є ключовими для прийняття стратегічних рішень. Ці системи включають в себе програмне забезпечення для обліку та аналізу фінансових операцій, CRM системи для управління клієнтськими відносинами, системи аналізу ризиків тощо.

Фінансові установи активно впроваджують нові технології для поліпшення послуг та оптимізації процесів. Однією з ключових інновацій є використання штучного інтелекту та машинного навчання для аналізу даних клієнтів з метою персоналізованого обслуговування, виявлення шахрайства та ризиків. Блокчейн технологія також набула популярності у фінансовому секторі як засіб для забезпечення безпеки та автентифікації транзакцій. Технологічні інновації у фінансовому секторі постійно розвиваються, сприяючи трансформації та оптимізації способів надання фінансових послуг. Можна виділити кілька ключових технологічних інновацій, що впливають на фінансовий сектор (рис. 1):

Рис. 1. Технологічні інновації у фінансовому секторі

1. Штучний інтелект та машинне навчання. Використання алгоритмів машинного навчання для аналізу великих обсягів даних дозволяє фінансовим установам робити точніші прогнози, оцінювати ризики та приймати більш обґрунтовані фінансові рішення. Це також застосовується для автоматизації процесів прийняття кредитних рішень, управління портфелем та обслуговування клієнтів.

2. Блокчейн технологія. Ця технологія дозволяє створювати безпечні та надійні системи для здійснення транзакцій без посередників. У фінансовому секторі блокчейн використовується для забезпечення безпеки грошових переказів, створення криптовалют, ведення реєстрування власності та управління цінними паперами.

3. Фінтех (фінансові технології). Це широкий термін, який охоплює інноваційні технології, спрямовані на вдосконалення фінансових послуг. Включає в себе платіжні системи, онлайн-кредитування, роботизоване управління портфелем, краудфандинг та інші технології, що трансформують та усучаснюють традиційні методи надання фінансових послуг.

4. Цифрові платіжні системи: Зростання популярності мобільних платіжних додатків, електронних гаманців та інших цифрових платіжних рішень робить фінансові операції більш зручними для клієнтів, дозволяючи їм здійснювати оплату за товари та послуги з будь-якої точки світу.

5. Розширена реальність (Augmented Reality – AR) та Віртуальна реальність (Virtual Reality – VR). Ці технології ще не отримали широкого застосування у фінансовому секторі, але вони мають потужний потенціал у поліпшенні експертного консультування, навчанні клієнтів у справах фінансів, а також в створенні інтерактивних інтерфейсів для управління фінансами.

6. Кібербезпека та захист даних. З урахуванням зростаючої кількості кіберзагроз, фінансові установи посилюють заходи захисту даних, використовуючи біометричні технології, шифрування та інші методи для забезпечення безпеки фінансових операцій та конфіденційності інформації клієнтів. З огляду на зростаючі загрози кібербезпеки, фінансові установи акцентують увагу на захисті від кібератак – вдосконалюють свої системи захисту даних, використовуючи шифрування, біометричні технології, двофакторну аутентифікацію та інші інноваційні методи для запобігання несанкціонованому доступу до інформації клієнтів.

Зазначені технологічні інновації постійно еволюціонують та впливають на те, як фінансові установи пропонують свої послуги та взаємодіють з клієнтами. Успішність у сучасному фінансовому секторі часто залежить від того, наскільки ефективно компанії упроваджують та використовують ці технології для свого розвитку та покращення обслуговування клієнтів.

Сучасні інформаційні системи та технології мають величезний потенціал для трансформації фінансових послуг. Впровадження новітніх технологій дозволяє фінансовим установам підвищити ефективність своєї діяльності, поліпшити обслуговування клієнтів та забезпечити більшу безпеку операцій. Продовження інновацій у цьому напрямку є ключовим для успішності фінансових установ у сучасному конкурентному середовищі.

СЕКЦІЯ 3
БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА ТА РЕФОРМУВАННЯ
ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ

SPECYFIKA ADMINISTRACJI VAT W UKRAINIE I W POLSCE

Bandrivskiy O. A.,

Opiekun: candidate of economic sciences, docent Medynska T.V.

Lwowski Uniwersytet Handlowo-Ekonomiczny

Dziś Ukraina walczy za swoje prawo do zachodniego kursu politycznego. Będąc kandydatem do Unii Europejskiej, Ukraina stoi przed pewnymi wymogami, a mianowicie wdrożeniem reform w różnych sferach działalności państwa, w szczególności w polityce podatkowej. Dlatego ważne jest dla nas przeanalizowanie przykładu naszych zachodnich partnerów, którzy ten etap już przeszli.

Uważam, że warto przeanalizować doświadczenia Polski, gdyż oprócz sąsiedztwa terytorialnego Ukrainę łączą z nią silne więzi społeczne i kulturalne, a wojna Rosji na pełną skalę z Ukrainą i pomoc Polski naszym uchodźcom pokazały, że Polska może słusznie uważany za naszego partnera strategicznego.

W tej analizie chciałbym szczegółowo przeanalizować podatek od towarów i usług w Polsce oraz porównać jego stawki tam i w Ukrainie.

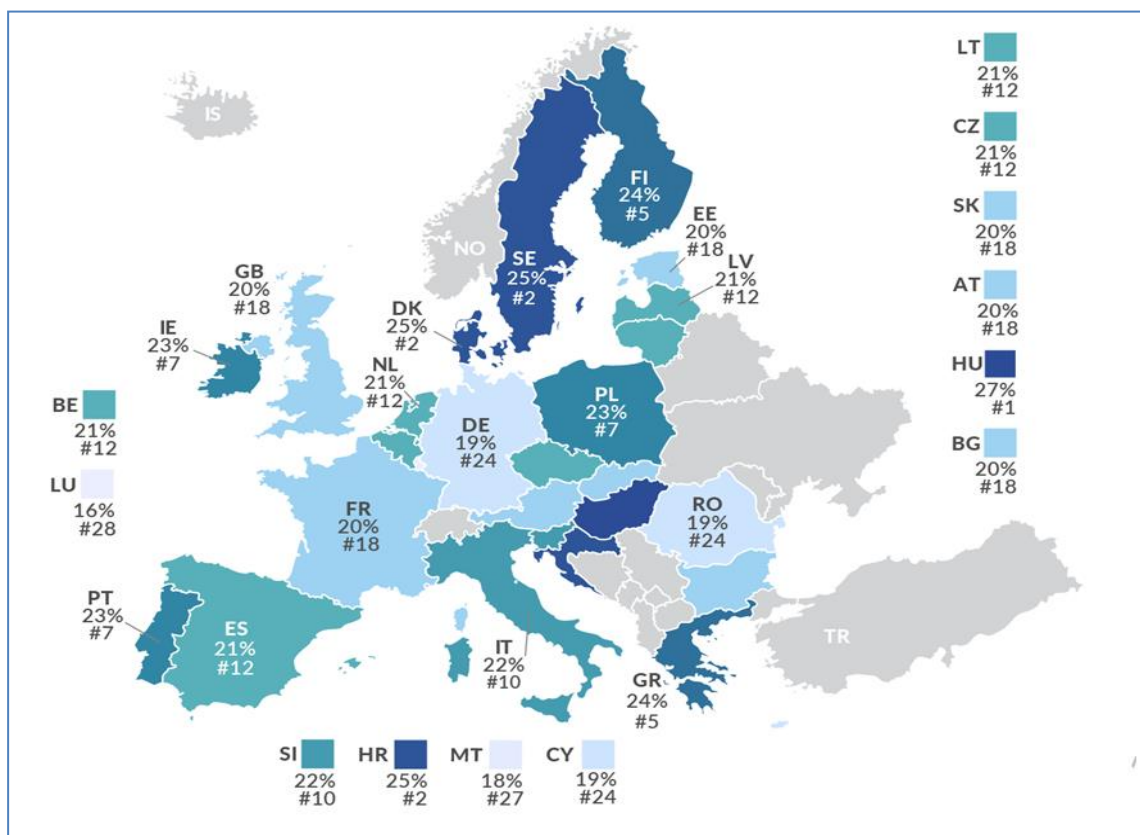
Do dalszej analizy podatku VAT w Ukrainie i w Polsce możemy posłużyć się statystykami wizualnymi opublikowanymi przez międzynarodowy ośrodek badawczy Tax Foundation za rok 2023 na temat głównych stawek VAT w krajach Unii Europejskiej [3].

Wyraźnie widać, że podstawowa stawka wynosząca 23%, która obowiązuje w Polsce, jest dość wysoka w krajach UE. Tylko Grecja, Finlandia (24%), Chorwacja, Szwecja i Dania (25%) mają wyższy wskaźnik. W Polsce obowiązują jednak szerokie stawki preferencyjne, w poniższej tabeli możemy się z nimi zapoznać, a także porównać z tym podatkiem na Ukrainie.

Table 1

[1]

	Ukraina	Polska
Podstawowa stawka VAT	20%	23%
Stawki obniżone VAT	14% – stawki na niektóre produkty rolne 7% – stawka VAT na wyroby medyczne, leki, 0% - stawka eksportu	8% – niektóre produkty spożywcze przetworzone, towary powszechnie stosowane w rolnictwie, towary związane ze zdrowiem, usługi cateringowe 5% - podstawowe produkty spożywcze, książki papierowe i książki na innych nośnikach 0% - eksport towarów oraz usługi transportu międzynarodowego.

Na uwagę zasługuje polski program rządowy „Tarcza antyinflacyjna”, którego celem jest obniżenie stawki VAT na niektóre grupy towarów, a mianowicie:

- podstawowe produkty spożywcze do 0%,
- paliwo do 8%,
- gaz do 0%,
- prąd i ciepło do 5%,
- nawozy do produkcji rolnej i środki ochrony roślin stosowane w produkcji rolnej do 0%.

Program ten był wprowadzony 1 stycznia 2022 r. i był uchwalany do 31 lipca w celu ograniczenia inflacji na towary pierwszej potrzeby spowodowanej pandemią wirusa, jednakże w związku ze zbrojną agresją Federacji Rosyjskiej na Ukrainę rząd Republiki RP, w odniesieniu do niektórych kategorii towarów przedłużyła go do końca 2023 r. [2].

Analizując powyższe informacje można dojść do wniosku, że choć podstawowa stawka VAT jest w Polsce wyższa niż na Ukrainie, to szeroki stawek obniżonych pozwala na zmniejszenie obciążeń podatkowych ludności. Warto także wziąć pod uwagę program polskiego rządu „Tarcza Antyinflacyjna”, którego adaptacja i wprowadzenie na Ukrainie zmniejszyłoby presję podatkową na słabo chronione grupy ludności.

Literatura

1. Stawki podatkowe VAT. URL: <https://www.podatki.gov.pl/vat/stawki-podatkowe/>.
2. Rządowa Tarcza Antyinflacyjna. URL: <https://www.gov.pl/web/chronimyrodziny/rzadowa-tarcza-antyinflacyjna>
3. 2023 VAT Rates in Europe. TaxFoundation. URL: <https://taxfoundation.org/data/all/eu/value-added-tax-2023-vat-rates-europe/>

ВИКОНАННЯ ДОХОДІВ ЗАГАЛЬНОГО ФОНДУ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

*Бойчук А. С., Моравська М. Н., бакалавр,
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
ОПП «Фіскальне та митне адміністрування»
Науковий керівник: к.е.н., доц. Андрейків Т. Я.
Львівський торговельно-економічний університет*

Локальні бюджети представляють собою значущий компонент складної фінансової системи держави, оскільки вони відіграють активну роль у процесах розподілу і перерозподілу валового внутрішнього продукту (ВВП) країни. Крім того, вони забезпечують фінансування витрат, пов'язаних з функціонуванням економічного і соціально-культурного секторів.

Місцеві бюджети формуються за таким самим принципом, як і державний бюджет. За допомогою: податкових, неподаткових надходжень, трансферти та інші. Місцеві бюджети є складним та важливим аспектом бюджетної системи держави. Вчені та фахівці з усіх рівнів намагаються вирішити питання, пов'язані з їх структурою та ефективним використанням у фінансовій системі країни. Одним з основних та важливих завдань у формуванні бюджетних відносин є забезпечення відповідності між видатками та надходженнями до бюджету. В процесі створення бюджетних відносин складно досягти належного рівня доходів та необхідності фінансування витрат, і це є ще однією аспектом організації бюджетних відносин, пов'язаним з регулюванням місцевих бюджетів. Фінансову автономію місцевого самоврядування слід розглядати, перш за все, як економічний простір для його діяльності на певній території на основі принципів ефективності та доцільності. Головним критерієм має бути сукупність територіальних інтересів громади, в якій відображається специфіка економічних та соціальних умов регіону.

Виконання доходів загального фонду місцевих бюджетів визначає фінансові ресурси, які надходять у ці бюджети для забезпечення фінансування різноманітних програм та потреб. Ці ресурси походять з різних джерел, таких як податки, збори, державні фонди, дотації та інші надходження від оплати послуг і платежів, наданих громадянам і підприємствам на місцевому рівні. Моніторинг та аналіз виконання доходів допомагають органам влади ефективно управляти фінансами та забезпечувати фінансування необхідних послуг і програм для місцевого населення.

На рис. 1 зображено структура фактичних надходжень до загального фонду місцевих бюджетів (без міжбюджетних трансфертів) у III кварталі 2023 року (млн грн). Найбільша частка припадає на податок на доходи фізичних осіб- це загальнодержавний податок, але він сплачується до відповідних місцевих бюджетів. Він становить 227084,6 або 67% від усіх надходжень місцевих бюджетів. Всі інші податки мають незначну частку у структурі, а саме податок на прибуток підприємств приватного сектору економіки- 3%, плата за землю- 8%,

єдиний податок- 12%, акцизний податок- 5%, податок на нерухоме майно- 2%, інші- 3%.

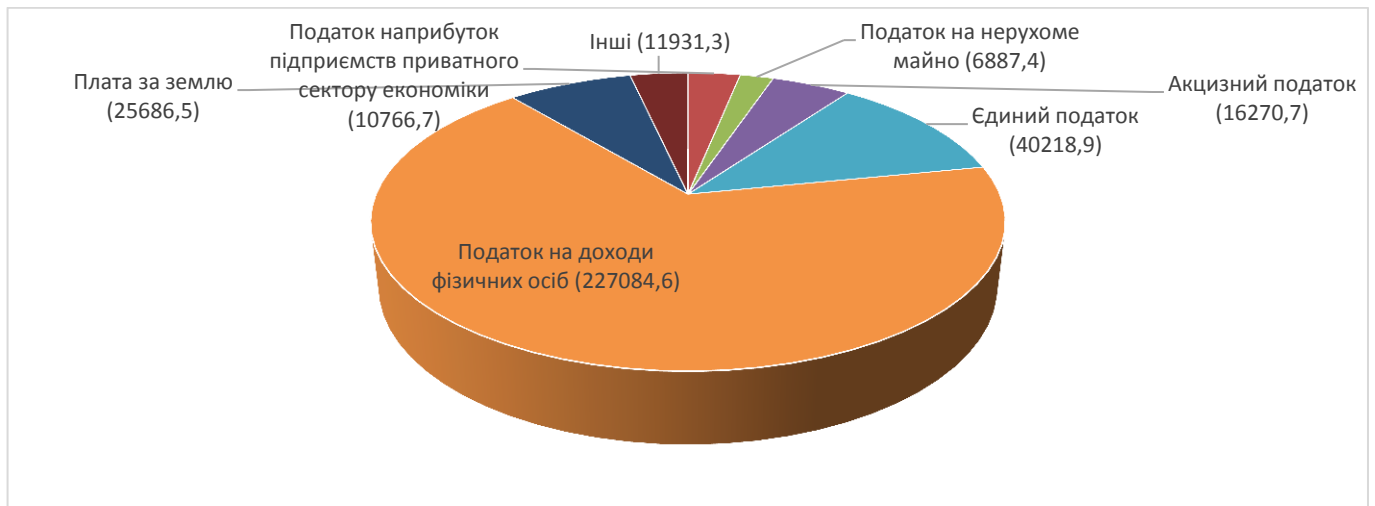

Рис. 1. Структура фактичних надходжень до загального фонду місцевих бюджетів (без міжбюджетних трансфертів) у III кварталі 2023 року (млн грн) (складено за даними [1])

На рис. 2 зображено виконання річних затверджених показників доходів загального фонду (без міжбюджетних трансфертів) за III квартал 2023 року (%). Загалом, план місцевий бюджетів в Україні виконаний на 80,4%. Область з найменшою часткою виконаного плану є Луганська, спричинено це активними бойовими діями, які ведуться на даній території. Найбільша частка виконаного плану у Донецькій області, це також пов'язане з бойовими діями на території даної області, план виконання був не такий, як в інших областях, а значно нищий. Всі інші області приблизно на однаковому рівні виконали план від 70-85%.

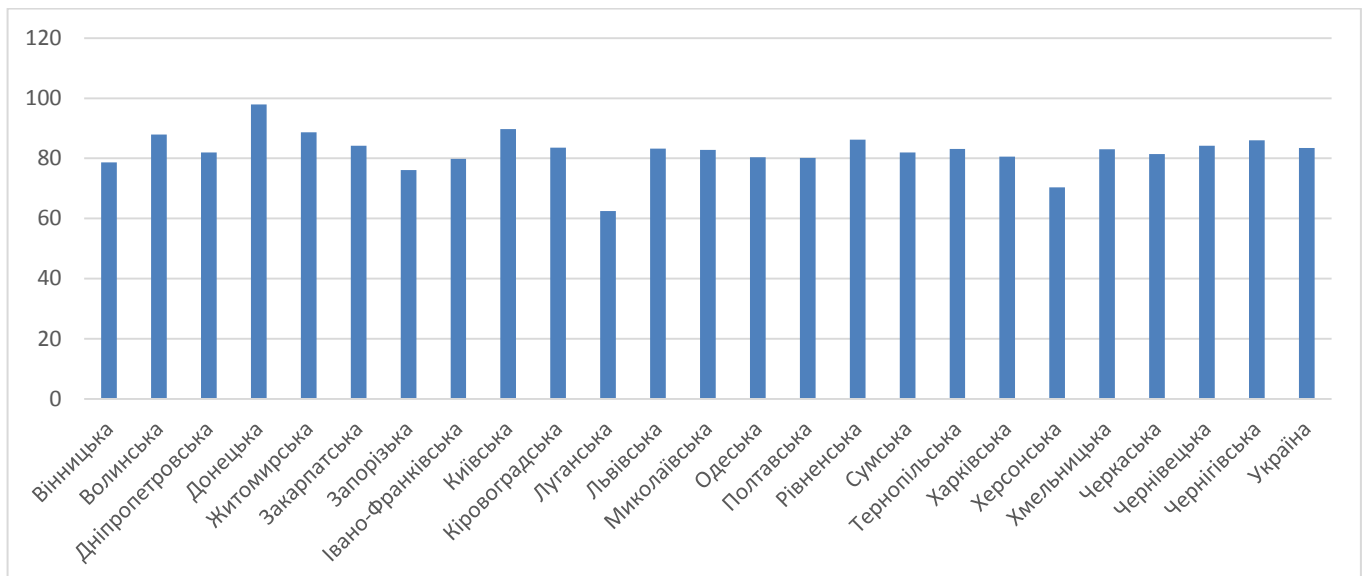

Рис. 2. виконання річних затверджених показників доходів загального фонду (без міжбюджетних трансфертів) за III квартал 2023 року (%) (складено за даними [1])

Отже, виконання доходів загального фонду місцевих бюджетів є вирішальною складовою фінансового управління на рівні місцевої адміністрації. Цей процес визначає, які фінансові

ресурси доступні для фінансування різноманітних програм та потреб, спрямованих на задоволення потреб громадян та розвиток території. За допомогою моніторингу та аналізу виконання доходів можна оцінити фінансову стійкість місцевих бюджетів та приймати рішення з метою забезпечення належного фінансування важливих програм і послуг для місцевого населення. Цей процес є суттєвим для ефективного управління фінансами на місцевому рівні і сприяє соціальному та економічному розвитку місцевих громад.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Міністерства Фінансів України. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk>
2. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
3. Явтушенко А. В. Формування місцевих бюджетів та шляхи їх покращення в умовах децентралізації влади. Таврійський науковий вісник. 2021. № 1. С. 62-68.

СУЧАСНИЙ СТАН ФОРМУВАННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

*Вовк А. Р., магістр,
спеціальність “Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок”
ОПП “Фінанси, банківська справа та страхування”
Науковий керівник: к.е.н., доц. Власюк Н. І.
Львівський торговельно-економічний університет*

Соціально-економічний розвиток держави визначається можливостями мобілізації та ефективного використання бюджетних коштів. Від обсягу доходів державного бюджету залежить здатність держави виконувати покладені на неї функції та забезпечувати не лише економічну стабільність у країні, а й її подальший розвиток.

Зниження економічної активності, скорочення обсягів виробництва та призупинення діяльності значної кількості суб’єктів господарювання в умовах війни зумовлюють необхідність аналізу сучасного стану формування дохідної частини державного бюджету України.

Війна, яка вже не перший рік триває на території України, внесла непоправні зміни в життя всіх українців: людські жертви та руйнування, переміщення мільйонів людей, припинення господарської діяльності суб’єктів господарювання. В умовах воєнного стану перед державою постало завдання переорієнтації державного бюджету на військові цілі та здійснення найнеобхідніших соціально-гуманітарних видатків, спрямованих на підтримку населення, особливо внутрішньо переміщених осіб, та забезпечення функціонування критичної інфраструктури [1].

Доходи бюджету – це частина фінансових ресурсів держави, яка створюється в процесі розподілу і перерозподілу валового внутрішнього продукту і зосереджується в бюджетному фонді для забезпечення соціально-економічних потреб держави. Ці кошти є основним джерелом фінансування державних видатків на оборону, освіту, охорону здоров’я, реалізацію соціальних програм, інфраструктурних проектів тощо.

В умовах повномасштабної війни на території нашої держави обсяг надходжень до бюджету зменшився, а видаткові потреби зросли. В таких умовах держава змушена змінити свою фінансову політику з метою вирішення нагальних проблем: збільшення видатків на оборону держави, перегляд джерел наповнення бюджету та залучення міжнародної фінансової допомоги [2].

Враховуючи, що бюджет є основною фінансовою базою держави, питання формування його доходів в умовах воєнного стану набуває особливої актуальності.

Проведемо аналіз динаміки та структури доходів Державного бюджету України за 2018-2022 рр.

Таблиця 1

Динаміка та структура доходів Державного бюджету України за 2018–2022 рр.*

Показники	2018 р.		2019 р.		2020 р.		2021 р.		2022 р.	
	млрд грн	питом а вага,%	млрд грн	питом а вага,%	млрд грн	питом а вага,%	млрд грн	питом а вага,%	млрд грн	питом а вага,%
Податкові надходження	753,8	81,2	799,8	80,1	851,1	79,1	1107,1	85,4	949,8	53,1
Неподаткові надходження	164,7	17,7	186,7	18,7	212,9	19,8	175,4	13,5	346,3	19,4
Доходи від операцій з капіталом	0,7	0,1	0,2	0,02	0,1	0,01	0,3	0,03	0,6	0,03
Кошти від закордонних країн	1,5	0,2	1,1	0,1	1,0	0,1	1,3	0,1	481,0	26,9
Цільові фонди	0,2	0,02	1,8	0,2	0,2	0,02	0,2	0,02	0,1	0,01
Офіційні трансферти	7,3	0,8	8,7	0,9	10,7	1,0	12,6	1,0	9,5	0,5
Всього	928,1	100	998,3	100,0	1076,0	100,0	1296,9	100,0	1787,4	100,0

*Примітка. Табл. 1 складена на підставі [3]

Як видно з показників у табл. 1 суттєво змінилася структура доходів державного бюджету: частка податкових надходжень у 2022 році зменшилася до рівня 53,1%. Найбільші втрати припали на митні платежі: ПДВ (-33,5% у 2022 році порівняно з 2021 роком) та акциз (-47,7% у 2022 році порівняно з 2021 роком) з імпортованих товарів, а також ввізне мито (-36,7% у 2022 році порівняно з 2021 роком). Основною причиною є падіння обсягів імпорту та надання широкого спектру митних пільг [4].

Також причинами зменшення податкових надходжень є зміни в податковому законодавстві:

- надання можливості переходу юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців на спрощену систему оподаткування зі сплатою єдиного податку за ставкою 2%;
- тимчасове запровадження ставки ПДВ на рівні 7% та зниження ставки акцизу на пальне;
- звільнення (у квітні – червні) від оподаткування товарів, що ввозяться в Україну

платниками єдиного податку, транспортних засобів, що ввозяться громадянами;

- звільнення від оподаткування товарів оборонного призначення [1].

Позитивним фактором наповнення дохідної частини державного бюджету стало зростання неподаткових надходжень. Неподаткові надходження до Державного бюджету України у 2022 році становили 346,3 млрд грн, що на 171 млрд грн, або на 97,5%, більше порівняно з 2021 роком, а їх частка зросла з 13,5% у 2021 році до 19,4% у 2022 році.

Важливе значення для наповнення державного бюджету мали також кошти, надані в рамках міжнародних грантів. Надходження офіційних трансфертів від Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ у 2022 році становили 481,1 млрд грн, що майже в 400 разів перевищує показник 2021 року (1,3 млрд грн) та у 3,5 рази перевищило показник (130,9 млрд грн), визначений Законом про Державний бюджет України на 2022 рік. Значні обсяги отриманих дотацій докорінно змінили структуру доходів Державного бюджету України. Дотації дозволили компенсувати втрати податкових надходжень для підтримки бюджетної стабільності та фінансової стабільності держави в цілому [4].

Таким чином, формування доходів державного бюджету залежить від різних факторів, таких як економічна ситуація, податкова політика, зовнішні фактори та інші обставини. В Україні за сучасних умов визначальним фактором формування дохідної частини державного бюджету є війна та пов'язані з нею загрози бюджетній безпеці. Отже, відшкодування економічних втрат за рахунок зовнішніх джерел та ефективне розміщення бюджетних коштів забезпечить недопущення зростання дефіциту бюджету, наслідком якого є збільшення розміру державного боргу, покриття якого безпосередньо здійснюється пов'язані з необхідністю залучення та пошуку нових джерел фінансування.

Список використаних джерел:

1. Інформація Міністерства фінансів України про виконання Державного бюджету України за 2022 р. URL: https://mof.gov.ua/uk/budget_2022-538.
2. Коваль С., Дідух М. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/48291/1/%D0%90%D0%BA%D1%82.%20%D0%BF%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D1%84%D1%96%D0%BD.%20%D1%82%D0%B5%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%97.pdf#page=115>
3. Доходи держбюджету України. МінФін. URL: <https://minfin.com.ua/>
4. Державний бюджет України 2022 року: виконання в умовах повномасштабної війни. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/derzhavnyy-byudzheth-ukrayiny-2022-roku-vykonannya-v-umovakh>

ДОХОДИ ТА ВИДАТКИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ

*Данило В. І., бакалавр,
спеціальність “Фінанси, банківська справа та страхування”
ОПП “Фіскальне та митне адміністрування”,
Науковий керівник: к.е.н., доц. Власюк Н. І.
Львівський торговельно-економічний університет*

Військова агресія РФ проти України, яка почалася 24 лютого 2022 року, принесла величезні наслідки та виклики для різних регіонів, які вплинули на виконання місцевих бюджетів у 2022 році. 2022 рік показав, наскільки стабільно працює місцеве самоврядування, яке навіть за умов воєнного стану здатне гідно протистояти будь-яким викликам, особливо у сфері фінансів.

Рік був складним для України, але ОМС (органи місцевого самоврядування) виявили належну підтримку не лише ЗСУ, силам Тер-оборони та національній безпеці, а й внутрішньо переміщеним особам, які потребують притулку. Організація та забезпечення наземної оборони, матеріально-технічна допомога нашим військам, залучення допомоги іноземних партнерів – це ті зобов'язання, які взяли на себе ОМС з початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну.

Водночас надається постійна підтримка у всіх сферах життя громадян на місцевому рівні (організація притулків, підтримка переміщення бізнесу, допомога внутрішньо переміщеним особам, продовження надання послуг високого рівня). І це – не дивлячись на обстріли, які відбуваються щодня. [2]

Усі ці позитивні процеси вдалося зреалізувати завдяки ефективній реформі оптимізації адміністрування та делегування повноважень, націленій на забезпечення незалежності та самостійності органів місцевого самоврядування за рахунок достатніх фінансових ресурсів.

Звичайно, перші місяці війни достатньо негативно позначились на фінансово-матеріальній основі місцевого самоврядування. Крім того, держава мала забезпечити економічну стабільність для бізнесу, тому було запроваджено деякі пільги у сфері податків, і органи місцевого самоврядування повинні були адаптуватися до них. І з цим завданням місцеве самоврядування впоралося дуже добре, адже, у наступних місяцях уже власними коштами підтримувався бізнес та розроблялися різноманітні плани підтримки суб'єктів господарювання.

Рис. 1 характеризує помісячні податкові надходження до місцевих бюджетів України (у тому числі офіційні трансферти) за 2022 рік.

Як бачимо, з березня по квітень надходження податків суттєво знизились, але до травня вони знову зросли, а під кінець року склали 62,8 млрд грн.

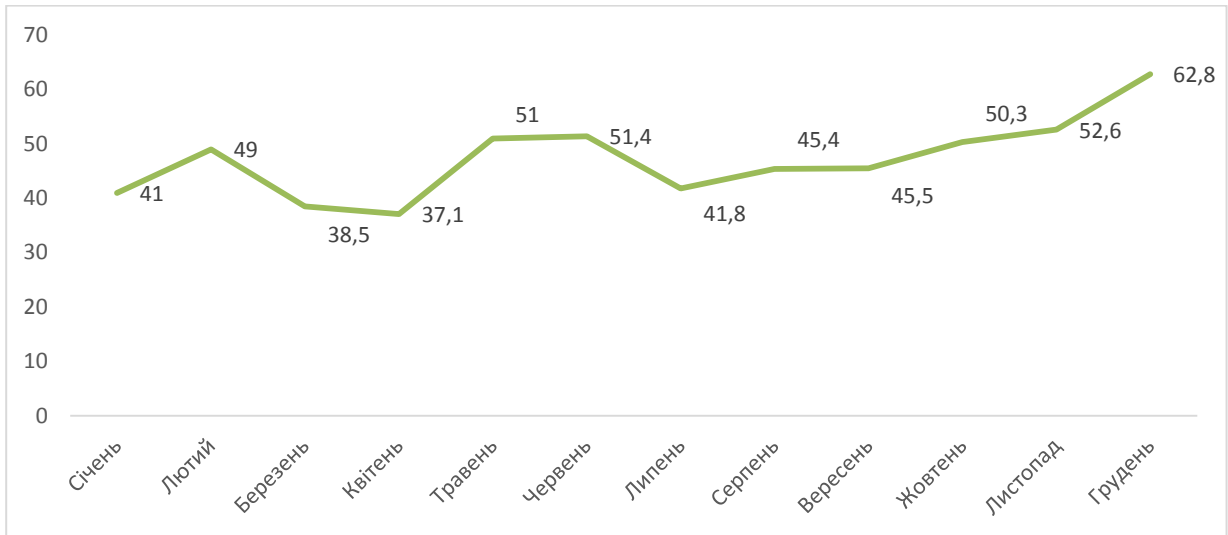

Рис. 1. Помісячні податкові надходження до місцевих бюджетів України (у тому числі офіційні трансферти) за 2022 рік, млрд грн (складено за даними [1])

У 2022 році надходження до загального та спеціального фондів місцевих бюджетів України склали 555,1 млрд грн, з них 398,1 млрд. грн. – це доходи загального фонду (рис. 2).

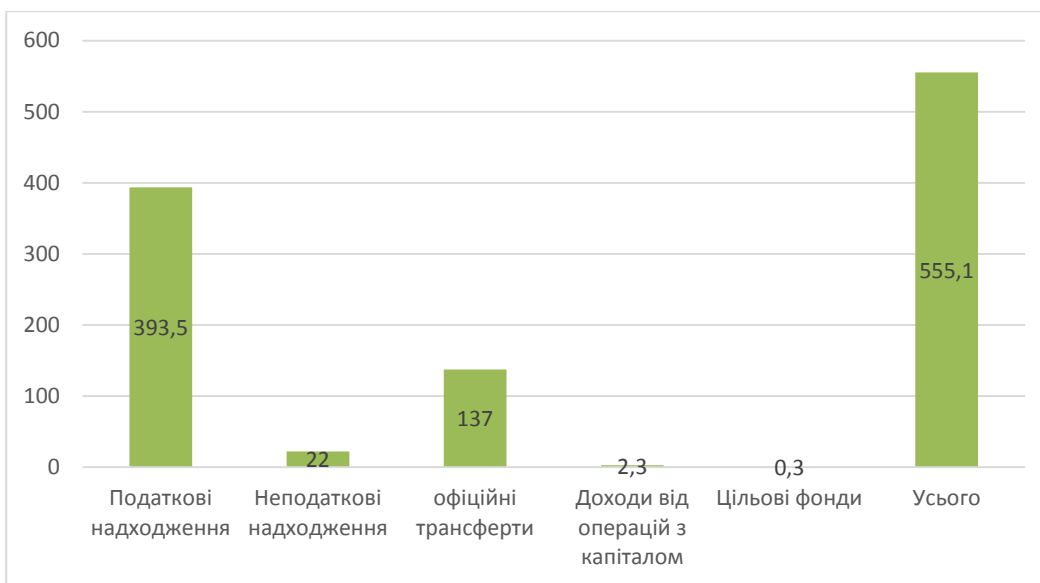

Рис. 2. Джерела надходжень до місцевих бюджетів України у 2022р., млрд грн (складено за даними [1])

Звісно, найбільшу питому суму складають податкові надходження – 393,5 млрд грн, а офіційні трансферти складають майже 25% або чверть усіх доходів.[2]

Оскільки сфера безпеки та оборони перебувають у підпорядкуванні держави, видаткова частина держбюджету у 2022 році суттєво зросла. Разом з тим, місцеві бюджети не відчули таких суттєвих коливань (рис. 3).

У листопаді 2022 року дефіцит державного бюджету досяг історичного максимуму (понад 170 млрд грн на місяць). Загальні показники місцевих бюджетів упродовж року покращилися.

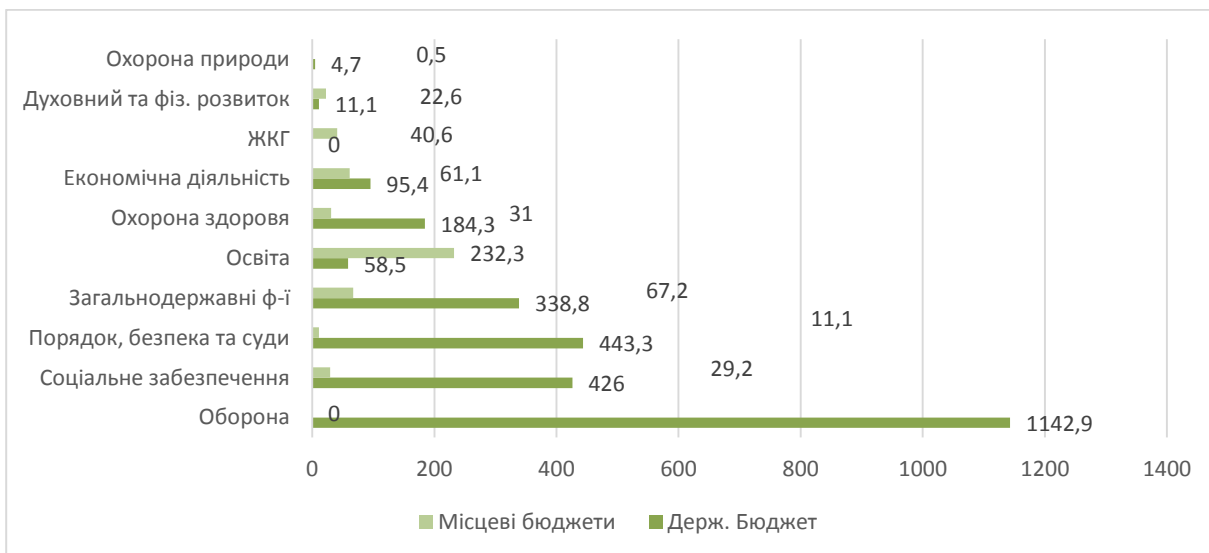

Рис. 3. Видатки державного та місцевих бюджетів України за галузями у 2022 р., млрд грн (складено за даними [1])

Загалом, у 2022 році виконання місцевих бюджетів відрізнялося від державного. Без урахування запозичень та фінансування у 2022 році доходи місцевих бюджетів перевищили видатки на 70,8 млрд гривень, а у держбюджеті значення було від'ємне - 918 млрд грн. [1]

Вищесказане переконує, що органи місцевого самоврядування відмінно справились із покладеними на них функціями під час війни, передусім, завдяки проведеній у 2014 році бюджетній децентралізації. Саме вона забезпечила органам місцевої влади фінансову автономію та підвищила їх відповідальність за свої території, що зумовило зниження корупції та залучення інвестицій для розвитку інфраструктури територіальних формувань. Завдяки цьому під час війни ОМС змогли самостійно вирішувати проблеми своїх територій, що дало змогу державі зосередитись на захисті нашої незалежності.

Список використаних джерел

1. Аналіз виконання місцевих бюджетів за 2022 рік URL: <https://decentralization.gov.ua/news/16105>
2. Довідка щодо виконання доходів загального фонду місцевих бюджетів за 2022 рік URL: <https://mof.gov.ua/storage/files>

РОЛЬ ПОДАТКІВ У ФОРМУВАННІ ДЕРЖАВНОГО І МІСЦЕВОГО БЮДЖЕТІВ

*Ісак Е. Ю., бакалавр,
спеціальність „Фінанси, банківська справа та страхування”
ОПП „Фіскальне та митне адміністрування”
Науковий керівник: к.е.н., доц. Андрейків Т. Я.
Львівський торговельно-економічний університет*

Роль податків у формуванні державного і місцевого бюджетів є надзвичайно важливою для функціонування будь-якої країни. Податки є основним джерелом фінансування державних та місцевих програм, проектів та послуг, і вони виконують кілька ключових ролей у цьому процесі:

1. Збір ресурсів: Податки надходять до державного та місцевого бюджетів у вигляді фінансових ресурсів, необхідних для фінансування різних галузей державної та місцевої діяльності. Ці кошти використовуються для фінансування освіти, охорони здоров'я, інфраструктури, соціальних послуг, оборони та інших галузей.

2. Регулююча роль: Податки можуть мати регулюючий вплив на господарську діяльність та споживчу поведінку громадян. Наприклад, вищі ставки податків на товари і послуги можуть зменшити їх споживання, тоді як податкові пільги можуть стимулювати певні види діяльності чи інвестиції.

3. Реалізація публічної політики: Податкова політика може бути важливим інструментом реалізації публічних політик. Наприклад, за допомогою податкових стимулів можна підтримати галузі, які вважаються стратегічно важливими для розвитку країни.

4. Спрямування ресурсів: Податки допомагають спрямовувати ресурси до тих галузей і проектів, які мають вищий пріоритет для суспільства. Це важливо для забезпечення ефективного використання грошей, зі збільшенням соціального благополуччя та розвитку.

5. Фіскальна стабільність: Податкові надходження відіграють важливу роль у забезпеченні фіскальної стабільності країни. Вони дозволяють керівництву збалансувати бюджет і уникнути боргового кризи.

Податкові надходження мають визначальне значення у наповненні бюджету. Не зважаючи на суттєве зростання в динаміці абсолютних обсягів податкових надходжень бюджету, їх реальні, обчислені з урахуванням впливу цінового чинника, значення, зросли за державним бюджетом лише на 14,6 %, скоротившись одночасно за місцевими бюджетами на 7,5 %. Набрання чинності Податковим кодексом України призвело до зміни складу загальнодержавних та місцевих податків і зборів. Не зважаючи на зміни, які відбулися, найбільш фіскально значимими для зведеного бюджету протягом усіх років досліджуваного періоду лишається податок на додану вартість, податок на доходи фізичних осіб, акцизний податок та податок на прибуток підприємств, поступово зростає значення місцевих податків зборів. Названі податки (окрім місцевих податків і податку на доходи фізичних осіб) мають найбільше значення і при формуванні доходів державного бюджету [1].

Податки є інструментом регулювання економічної діяльності, за допомогою яких держава може як стимулювати розвиток певних сфер виробництва, знижуючи податкові ставки або визначаючи податкові пільги, так і стримуючи діяльність суб'єктів господарювання, збільшуючи податкове навантаження, змінюючи податкові правила ведення бізнесу. Це, звичайно, важлива функція податків, але основною причиною їх застосування є фіскальний аспект. Наповненість бюджету країни напряму залежить від ефективності фіскальної політики, її простоти та прозорості. В сучасних умовах економічної нестабільності в країні та значного дефіциту бюджету важко переоцінити важливість такої політики, оскільки сьогодні суб'єкти

господарювання як ніколи відчують вплив будь-яких реформ чи змін у цьому напрямі. Будь-які дії у напрямі удосконалення податкової системи та підвищення ефективності фіскальної політики можуть призвести до позитивних економічних зрушень, активізації підприємницької діяльності та, як наслідок, покращення добробуту громадян [2].

Загалом, податки є важливим інструментом управління фінансами держави і місцевих установ. Їхнє акумулювання та розподіл відіграє вирішальну роль у забезпеченні функціонування держави, наданні громадських послуг та підтримці розвитку країни. Так, податки становлять значну частку доходів державного бюджету, а саме в межах 70-80%. Це свідчить про важливість податків для формування бюджету. Крім того, податки виступають основним джерелом фінансування державних видатків, допомагають забезпечити стабільність економіки та соціально-економічний розвиток країни.

Водночас, податки відіграють важливу роль не тільки у формуванні державного бюджету, а й у фінансуванні місцевих бюджетів і забезпеченні реалізації різноманітних програм та послуг на рівні місцевих громад. Так, місцеві бюджети фінансують ключові аспекти, такі як місцева інфраструктура, освіта, охорона здоров'я, комунальні послуги, культурні заходи та соціальний захист населення. Збирання місцевих податків є одним із основних джерел доходів для місцевих органів влади. Це дозволяє їм забезпечити фінансування ініціатив, які відповідають потребам конкретних громад та сприяють їх розвитку. Податки також можуть бути використані для забезпечення регіональної стабільності та збалансованого розподілу ресурсів.

Отже, податки є фундаментальним інструментом для забезпечення фінансової стійкості та розвитку країни, вони відіграють важливу роль у забезпеченні фінансової стійкості країни і сприяють розвитку конкретних громад. Їх важливість полягає в тому, що вони дозволяють забезпечити фінансування місцевих програм та послуг, які безпосередньо впливають на якість життя мешканців та розвиток нашої країни.

Список використаних джерел:

1. Юшко С. В. Роль податкових надходжень у формуванні доходів бюджету. *Світ фінансів*. URL: <http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/1251/1254>
2. Кміть В.М., Корпан Н.В. Податкова система та її роль у формуванні бюджету. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2021. 99бс.
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://ukrstat.gov.ua>

СПВВІДНОШЕННЯ НАДХОДЖЕННЯ ПРЯМИХ ТА НЕПРЯМИХ ПОДАТКІВ ДО ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

***Ісак Е. Ю., бакалавр,
спеціальність “Фінанси, банківська справа та страхування”
ОПП “Фіскальне та митне адміністрування”,
Науковий керівник: к.е.н., доц. Мединська Т. В.
Львівський торговельно-економічний університет***

Процес формування податкових надходжень має важливе значення для перерозподілу ВВП і тому організований та детально регламентується бюджетним, податковим, цивільно-

процесуальним, кримінальним та іншими законодавствами. Нормами чинного Податкового кодексу України встановлено, що податком є обов'язковий, безповоротний платіж до відповідного бюджету, що вираховується з платників податку [1].

Податки грають важливу роль у фінансуванні державних програм та послуг. Україна не є винятком і має систему прямих та непрямих податків. Давайте розглянемо ці два типи податків та проблеми, пов'язані з їх співвідношенням.

Прямі податки: Прямі податки це податки, які оплачуються безпосередньо особою, яка має податкові зобов'язання. До них належать податок на прибуток фізичних осіб, податок на прибуток підприємств, податок на нерухоме майно та інші податки, які стягуються безпосередньо з платників.

Непрямі податки: Непрямі податки це податки, які стягуються через посередніх постачальників товарів і послуг. До них відносяться ПДВ (податок на додану вартість), акцизи, мито та інші податки, включені у ціну товару або послуги, і оплачуються споживачами.

Проблеми співвідношення прямих і непрямих податків в Україні:

Подвійне оподаткування: Одні й ті самі доходи можуть підлягати оподаткуванню як прямими, так і непрямими податками. Це може призвести до подвійного оподаткування і збільшити податковий тиск на громадян та бізнес.

Нестабільність податкової системи: Постійні зміни в податковому законодавстві України можуть призвести до нестабільності для бізнесу та невизначеності для громадян. Це може стримувати інвестиції та розвиток економіки.

Соціальна справедливість: Нерівність у розподілі податкового навантаження може призвести до несправедливості в суспільстві. Прямі податки зазвичай більше обтяжують вищі доходи, тоді як непрямі податки споживаються усіма, незалежно від рівня доходу.

Відсутність прозорості: Не завжди легко визначити, скільки саме податку сплачено при купівлі товарів і послуг, оскільки непрямі податки включені у ціну. Це ускладнює контроль та нагляд з боку податкової служби.

Варто зазначити, що фіскальний метод мобілізації бюджетних ресурсів займає провідне місце серед різних інструментів державного регулювання економіки, він є найбільш адекватним і об'єктивним відображенням стану національної економіки (економічного зростання або спаду)[2].

Офіційна статистика про прямі і непрямі податки є важливим інструментом для ефективного управління фінансами країни, забезпечення справедливості в оподаткуванні та підтримки економічного розвитку. Ці дані допомагають краще розуміти податкову систему та її вплив на суспільство. Отже, переглянемо статистику доходів Державного бюджету за 2020-2023 роки.

Дані таблиці показують відсоток та співвідношення, яке складають прямі і непрямі

податки у Державному бюджеті. Можна побачити зміни та коливання з кожним роком. Прямі і непрямі податки відіграють вельми важливу роль у державному бюджеті і становлять значну частку в ньому. Їхні внески сприяють фінансуванню важливих державних програм та послуг і визначають рівень доходів та розвитку країни. Вони допомагають забезпечити фінансову стабільність держави, розвивати соціальні та економічні програми і сприяють загальному добробуту суспільства.

Таблиця 1

Доходи державного бюджету України за 2020-2023 р.*

Рік	Види податків	Дохід(млн. грн.)	Відсоток
2020	Прямі	278 452	25,8
	Непрямі	569 356,7	52,9
2021	Прямі	366 056,4	28,2
	Непрямі	737 117,6	56,8
2022	Прямі	350 842,1	19,6
	Непрямі	595 599,8	33,3
2023 (станом на 01.09.2023)	Прямі	254 151,7	15,3
	Непрямі	486 277	29,3

*Складено за джерелами [2,3]

Отже, Україна, подібно до багатьох інших країн, має складну систему прямих і непрямих податків. Прямі податки включають податок на доходи фізичних осіб та корпоративний податок на прибуток підприємств. Непрямі податки включають податок на додану вартість (ПДВ), акцизи, митні збори та інші. Українська система прямих і непрямих податків є важливою складовою фінансової системи країни та впливає на економічний розвиток і соціальну справедливість. Вона вимагає постійного аналізу та оптимізації, щоб забезпечити ефективну збір податків та підтримку сталого росту.

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України: Зміни до Закону України від 23.11.2018 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
2. Міністерство фінансів України URL : <https://www.minfin.gov.ua>.
3. Державна податкова служба України URL: <https://tax.gov.ua>

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ В УКРАЇНІ

*Ключник Л. В., доктор філософії PhD,
м.н.с. відділу регіональної фінансової політики
ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України»*

Оскільки в Україні, в умовах нестабільної економічної та фінансової ситуації, існує високий рівень тінізації та ухилення від сплати податків, це вимагає значної уваги щодо вивчення зарубіжного досвіду та світових здобутків. У зв'язку з необхідністю підвищення ефективності формування та використання інвестиційного потенціалу домашніх господарств України виникає питання щодо пошуку шляхів переходу від системи оподаткування доходів фізичних осіб до оподаткування сімейного (домашніх господарств) із урахуванням впровадження світового досвіду у цій сфері.

Сьогодні такі країни як Австрія, Бельгія, Іспанія, Греція, Канада, Чехія, Данія, Єгипет, Естонія, Франція, Німеччина, Ірландія, Ізраїль, США вже користуються перевагами оподаткування доходів домогосподарств [1]. Такий підхід дозволяє обирати найоптимальніший варіант оподаткування доходу (спільне або окреме оподаткування доходів), враховує соціальні особливості домогосподарства (наявність соціально незахищених осіб в домогосподарстві) та посилює дію принципу соціальної справедливості в оподаткуванні. При спільному оподаткуванні доходів домогосподарства можна передбачити певні пільги, адже сума їхнього доходу розраховується на кожного члена домогосподарства, і навіть такого, що перебуває на утриманні платника податку (особи похилого віку, непрацездатні особи, неповнолітні діти тощо). Крім того, оподаткування доходів домогосподарств дозволить більш оптимально підходити до планування сім'ї, що стає більш важливим в умовах існуючої в країні демографічної кризи. Перехід від існуючої практики оподаткування до оподаткування доходів домогосподарств можна здійснювати поступово і поетапно.

Так, наприклад, в Україні до 2000 р. діяла система прогресивного оподаткування доходів фізичних осіб, а саме: від 12% для осіб із мінімальним розміром доходу та до 42% для осіб, із доходами понад 100 000 грн., а з 2000 р. була запроваджена «плоска» шкала сплати ПДФО, яка передбачає оподаткування податків за однією ставкою, а податкові відрахування не залежать від суми сукупного доходу.

Необхідно зазначити, що у країнах-членах ЄС ставки податків на доходи фізичних осіб суттєво відрізняються. Адже країни-члени ЄС є економічно розвиненими країнами, для населення яких характерними є не лише високий рівень доходів, а й високі ставки податків. У Європейських країнах існує прогресивна шкала оподаткування доходів фізичних осіб за принципом «багатий платить більше». Найвищий рівень максимальної ставки податку спостерігається у Фінляндії (56,59%), Данії (55,90%) та Австрії (55%). У країнах Західної

Європи та скандинавських країнах існують найвищі фактичні ставки оподаткування. Найнижчий рівень максимальної ставки податку спостерігається в таких країнах, як: Болгарія (10%), Румунія (10%) та Угорщина (15%). Середні значення максимальної ставки податку в країнах південної Європи були у таких країнах: Португалія, Іспанія, Греція, Італія, Кіпр та Мальта (від 44 до 35%) (рис. 1).

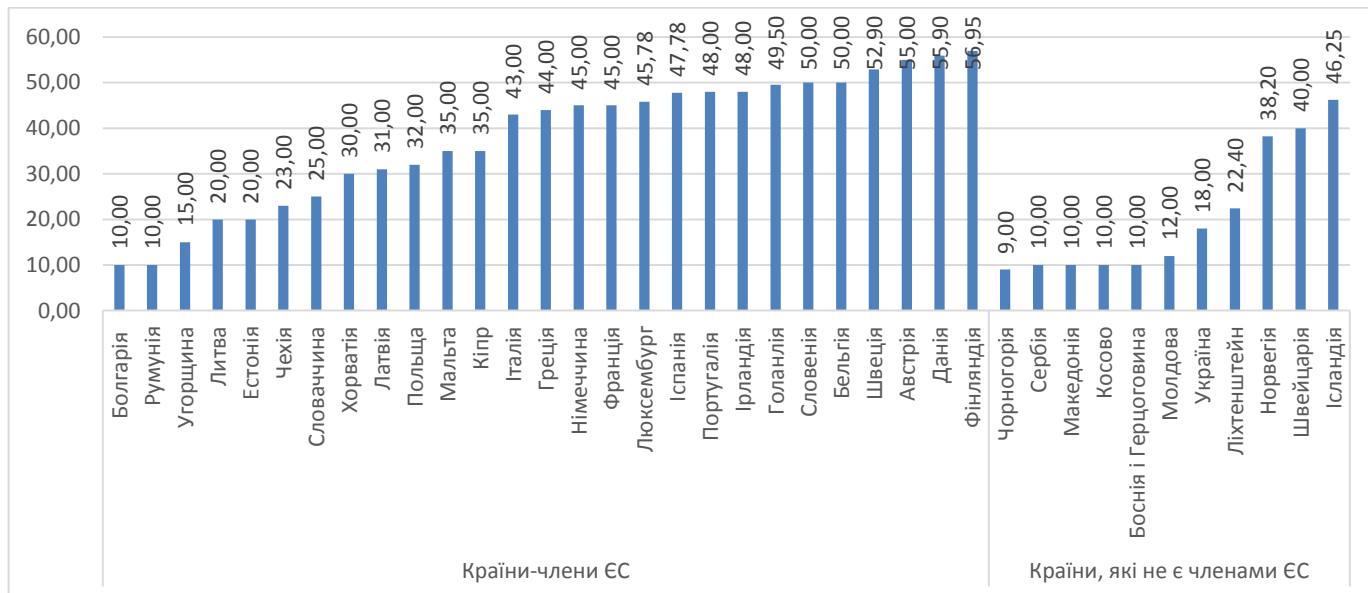

Рис. 1. Ставки ПДФО у країнах-членах ЄС та у європейських країнах, які не є членами ЄС (складено автором за [2])

Таким чином сьогодні в розвинутих країнах, як правило, застосовується прогресивна ставка податку на доходи фізичних осіб, що залежить від рівня доходів платника податків. У всіх розвинутих країнах існує неоподаткований мінімум доходів, що включає фактичну межу прожиткового мінімуму, потреби на утримання соціально незахищених членів домогосподарства та інші витрати. Практично у всіх країн членів Організації економічного співробітництва та розвитку існують системи пільг, що враховують сімейний стан, наявність дітей (та їх кількість) та інших осіб, що перебувають на утриманні своїх працюючих членів.

Другим елементом податкової реформи щодо оподаткування доходів домогосподарств має стати повернення до використання неоподаткованого мінімуму доходів, який має відповідати встановленому бюджетом рівню прожиткового мінімуму (сьогодні згідно статті 169.1.1. податкового кодексу України податкова соціальна пільга становить 50% розміру прожиткового мінімуму для працездатної особи у розрахунку на місяць [3]). В перспективі необхідним є розповсюдження неоподаткованого мінімуму на кожного члена домогосподарства, не залежно від наявності у них доходів, як свідчить досвід розвинутих країн. Таким чином, витрати бюджету на субсидії чи інші соціальні виплати можуть бути замінені на податкові пільги, що значно полегшить процес адміністрування таких виплат. В перспективі можливо запровадити поступове розширення податкових пільг за прикладом розвинутих країн світу.

Загалом же, можна зробити висновок, що в умовах занижених державних соціальних стандартів, слабкої динаміки зростання реальних доходів фізичних осіб, а саме їх легальної частини, збереження або ж підвищення частки бюджетних надходжень від податків на споживання та майнових податків є не стільки показником збільшення рівня податкового навантаження на фізичних осіб, скільки індикатором рівня та динаміки тіньової економіки.

Також зазначимо, що непрямий метод оподаткування, на відміну від прямого, є доволі динамічним, оскільки в цілому залежать від загальних параметрів цінової пропозиції та у відповідних сегментах товарного ринку, яка визначається показниками інфляції, курсової стабільності, рівнем пропозиції відповідних товарів на ринку тощо, що зумовить відповідний споживчий попит, а отже позиціонування доходу в якості об'єкта оподаткування.

Список використаних джерел:

1. Задорожня Л. Компаративний аналіз баз оподаткування персонального прибуткового податку в ЄС та Україні. Економіст. 2016. № 11. С. 26-32. С. 30
2. Trading economics List of Countries by Personal Income Tax Rate. URL: <https://tradingeconomics.com/country-list/personalincome-tax-rate?continent=europe>
3. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. №2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК

*Ковценюк Г. В.,
викладач фінансово-економічних дисциплін
Чернівецького кооперативного фахового коледжу економіки і права*

Одним із важливих інструментів податкової системи країни є податок на прибуток, який вважається бюджетоформуєчим та за рахунок якого здійснюється фінансування загальнодержавних видатків.

«Основне призначення податку на прибуток підприємств – це регулювання підприємницької діяльності, стимулювання розвитку інвестиційних процесів та нарощення капіталу суб'єктів підприємництва» [1, с. 5].

Оскільки податок на прибуток є одним із основних джерел фінансування загальнодержавних потреб, то аналіз його надходжень є основою для визначення ефективних моделей збільшення фінансового плану держави й ефективного виконання завдань і функцій. Дослідження цього процесу необхідне для проведення податкових реформ, виявлення впливу податку на прибуток підприємств на соціально-економічний розвиток держави та визначення оптимального рівня податкового навантаження.

За дослідженнями Tax LAB, дохід від податку на прибуток нестабільний, тому що прибуток залежить від економічного циклу [2].

З метою визначення ефективності податку на прибуток і для розуміння значення в управлінні фінансовим планом країни необхідно дослідити динаміку та структуру надходжень до Державного бюджету України (табл. 1).

Як підтверджують дані таблиці 1, фіскальна роль податкових платежів очевидна, оскільки надходження від них становлять суттєву частку у доходах Державного бюджету України у порівнянні з іншими видами доходів. Питома вага надходжень від податкових платежів за аналізований період займає значну частину доходів бюджету та коливається в межах від 81,22% до 53,14%. На зниження фіскальної ефективності податку на прибуток, вплинули пандемія COVID-19 та військові дії, через які зменшилась кількість та ділова активність підприємств, дестабілізувалася економіка, погіршились фінансові результати діяльності підприємств та відповідно зменшилась сума податку на прибуток до Державного бюджету.

Таблиця 1.

Оцінка структури та динаміки доходів державного бюджету України за 2018-2022 роки

Види доходів бюджету	2018 р.		2019 р.		2020 р.		2021 р.		2022 р.	
	млн.грн	%	млн.грн.	%	млн.грн.	%	млн.грн.	%	млн.грн.	%
Податкові надходження	753815,6	81,22	799776,0	80,12	851115,6	79,10	1107090,9	85,37	949764,4	53,14
Податок на доходи фізичних осіб	91741,8	9,88	109954,0	11,01	117281,3	10,90	137555,2	10,61	148427,3	8,30
Податок на прибуток підприємств	96882,3	10,44	107086,3	10,73	108695,0	10,10	147751,7	11,39	117049,9	6,55
Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів	45265,7	4,88	46746,9	4,68	52475,7	4,88	80749,4	6,23	85365,0	4,78
Акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів	71143,8	7,67	69897,1	7,00	80449,3	7,48	82858,4	6,39	60699,1	3,40
Акцизний податок з ввезених в Україну підакцизних товарів	47708,6	5,14	53460,8	5,36	57846,9	5,38	79592,8	6,14	41653,8	2,33
Податок на додану вартість з вітчизняних товарів	79130,9	8,53	88929,8	8,91	126486,6	11,76	155774,8	12,01	213948,0	11,97
Податок на додану вартість з імпортованих товарів	295377,3	31,83	289760,4	29,03	274113,5	25,47	380714,4	29,36	253053,0	14,16
Податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції	27076,6	2,92	30086,0	3,01	30460,5	2,83	38177,2	2,94	26246,0	1,47
Інші податки та збори	-505,1	-0,05	3855,0	0,39	3306,2	0,31	3916,5	0,30	3322,4	0,19
Неподаткові надходження	164676,5	17,74	186684,2	18,70	212946,9	19,79	175358,0	13,52	346327,7	19,38
Доходи від власності та підприємницької діяльності	87170,4	9,39	114414,8	11,46	119155,9	11,07	56021,9	4,32	87172,4	4,88
Адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної діяльності	18413,6	1,98	10377,8	1,04	9772,0	0,91	12975,5	1,00	8166,1	0,46
Інші неподаткові надходження	12399,9	1,34	15762,6	1,58	15038,2	1,40	17994,9	1,39	16147,0	0,90
Власні надходження бюджетних установ	46692,6	5,03	46129,0	4,62	68980,8	6,41	88365,7	6,81	234842,3	13,14
Доходи від операцій з капіталом	657,5	0,07	183,0	0,02	79,4	0,01	328,7	0,03	611,0	0,03
Кошти від закордонних країн і міжнародних організацій	1464,8	0,16	1139,9	0,11	1029,7	0,10	1289,9	0,10	481090,7	26,92
Цільові фонди	187,5	0,02	1770,8	0,18	187,1	0,02	209,4	0,02	136,2	0,01
Офіційні трансферти	7306,3	0,79	8725,0	0,87	10658,0	0,99	12576,1	0,97	9465,6	0,53
Усього	928108,3	100	998278,9	100	1076016,7	100	1296852,9	100	1787395,6	100

Джерело: складено автором на основі [4].

За оцінкою Міністерства економіки [3], Україна втратила 30,4 % ВВП, тому, за таких умов позикові кошти та безповоротна фінансова допомога відіграли роль «рятівного кола» для

державних фінансів, забезпечивши їхню стійкість.

Завдяки збільшенню допомоги від міжнародних партнерів на 26,82 %, державний бюджет України встояв в умовах величезного економічного шоку 2022 року. Окрім того, в 2022 році зросли власні надходження бюджетних установ на 6,33 %, що вплинуло на збільшення неподаткових надходжень до бюджету.

Динаміка податкових надходжень за 2018-2022 роки зображена на рисунку 1.

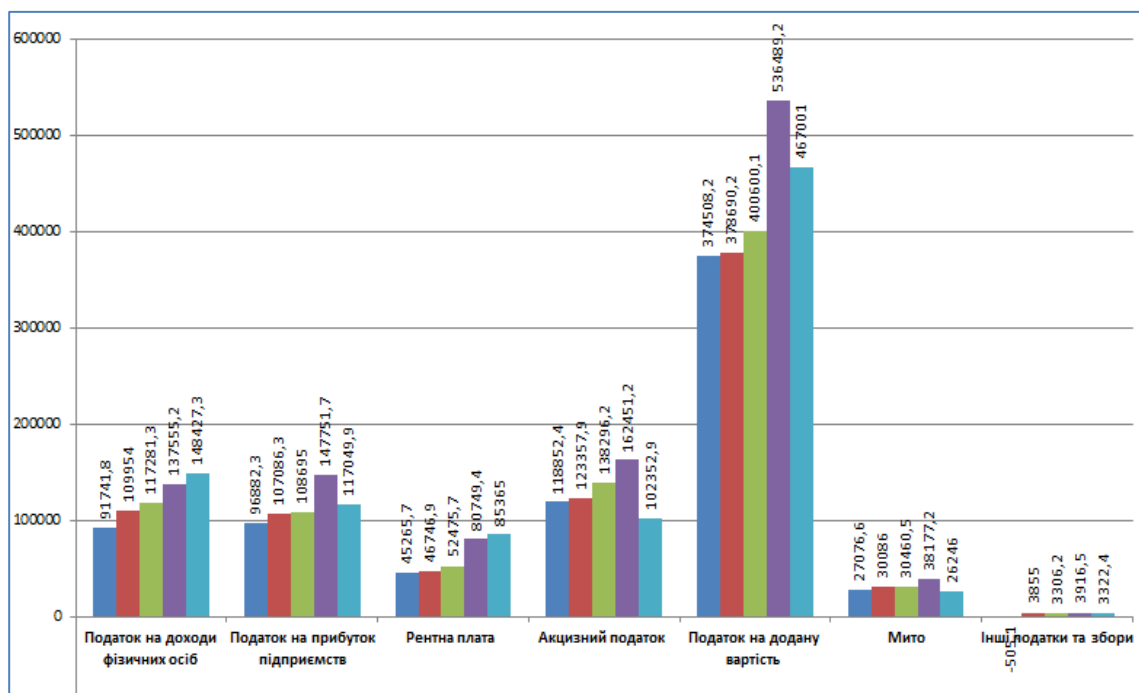

Рис. 1. Динаміка податкових надходжень за 2018-2022 рр.

За даними рисунку 1 можна зазначити, що податок на прибуток є одним із чотирьох вагомих податків до бюджету, який уступає лише податку на додану вартість та акцизному податку, а з податком на доходи фізичних осіб часто чергується за третє лідерське місце, яке посідав в 2018 та 2021 роках.

Безперечно, що роль податкових надходжень у формуванні Державного бюджету України є доволі вагомою, адже ефективність здійснення державою покладених на неї функцій та добробут суспільства залежать від розміру сплачених податків та, зокрема, податку на прибуток підприємств.

Отже, маємо змогу визначитися з основними напрямками подальших наукових досліджень, спрямованих на підвищення фіскальної ефективності податку на прибуток через пошуку стратегічних орієнтирів розвитку податкової системи з податку на прибуток. Зокрема, на окрему увагу заслуговують питання ефективності податкової політики та податкового адміністрування у механізмі забезпечення бюджету держави стабільними дохідними джерелами з метою економічного зростання країни.

Список використаних джерел:

1. Юрій С. М. Податкова система України: становлення та розвиток / Юрій С. М. // Чернівецький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету. – 2014. – №

3. – С. 286-292.

2. Corporation tax explained // https://ifs.org.uk/taxlab/taxlab-taxes-explained/corporation-tax-explained?gclid=EAIaIQobChMIkYjl8eP0_gIV04VoCR0RCgYgEAAAYAiAAEgKIEfD_BwE

3. Падіння ВВП України за підсумком 2022 року. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=4470bafb-5243-4cb2-a573-5ba15d9c8107&title=MinekonomikiPoperedno>

4. Доходи державного бюджету України 2021-2022 роки. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income>

ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ В США

*Кучер М. М., Пацула Р. А., бакалавр,
спеціальність “Фінанси, банківська справа та страхування”
ОПП “Фіскальне та митне адміністрування”
Науковий керівник: к. е. н., доц. Мединська Т. В.
Львівський торговельно економічний університет*

Основою податкової системи США є принцип "оподаткування світового доходу", що передбачає оподаткування доходів громадян, резидентів і корпорацій США, незалежно від того, чи вони заробляють ці доходи на території США чи в інших країнах світу. Крім того, існує принцип "самооподаткування податком", який вимагає від платників податків, що займаються бізнесом на території США, щорічно заповнювати і подавати податкові декларації, де вони повинні вказати свій річний дохід та суму обчислених податків, які слід сплатити.

Система державних фінансів в США відображає трирівневу структуру державної влади. Податкова система США, яка є складовою частиною цієї системи, також функціонує на трьох рівнях.

Система адміністрування податків у США, як і в більшості держав з федеративним устроєм, включає декілька рівнів:

- федеральні податки США – загальні принципи справляння податків і розмір ставок для всіх, обов’язкові на всій території країни.
- рівень штату – законодавчі збори кожного суб’єкта федерації можуть розробляти свої нормативно-правові акти, чинні тільки в межах штату.
- муніципальний – внески та збори збираються тільки на адміністративній території окремого населеного пункту за правилами, прийнятим владою цього міста.

Унікальністю податкової системи США є той факт, що до бюджетів різних рівнів державної фінансової системи спрямовуються лише ті податки, права на встановлення та управління якими належать уряду даного рівня. Це означає, що в США відсутня практика встановлення загальних регулюючих податків, яка існує в європейських країнах.

Федеральне податкове управління та фіскальні органи всередині окремих штатів безпосередньо підпорядковані Федеральній податковій службі США (IRS, Internal Revenue Service), яка є частиною Міністерства фінансів країни (Department of the Treasury). Головна функція IRS полягає в контролі дотримання податкового законодавства та зборі податків від усіх платників податків. В кожному штаті також існують відділи IRS, оскільки ця організація

керує регіональними податковими внесками. Відомості про IRS включають в себе пошук та надання відомостей щодо осіб, які ухиляються від сплати податків, а також проведення стягнень за невиконання податкових обов'язків або відмову від подання податкових декларацій. Податок на додану вартість (ПДВ) в Україні та податок на продажі (Sales Tax) в Сполучених Штатах Америки (США) є подібними за призначенням, але різняться у способах обчислення та стягнення.

У США, податок на продажі є збором, який стягується на підставі валового обороту, тобто він обчислюється на суму грошей, яку споживач витрачає. Важливо відзначити, що ця сума не включається у вартість товарів і послуг, тому споживач повинен додатково оплатити податок під час купівлі. Кожен штат та навіть місто може встановлювати свою власну ставку податку на продажі, що призводить до різних комбінованих ставок в різних регіонах. Наприклад, у одному місці може бути ставка 6,8%, в іншому - 7,25%, і так далі.

У порівнянні з цим, в Україні ПДВ сплачується на вартість товарів і послуг, і ця ставка включається в ціну для споживача. Інакше кажучи, вартість товару включає в себе вже суму ПДВ, і покупець сплачує цю включену ставку.

Отже, ключова відмінність полягає в тому, як податок розраховується та сплачується: в США це окремий збір, додатковий до ціни, у той час як в Україні він вже включений в ціну і платиться разом із нею.

На рис. 1 зображено комбіновані загальнодержавні та середні місцеві ставки податку з продажу в США.

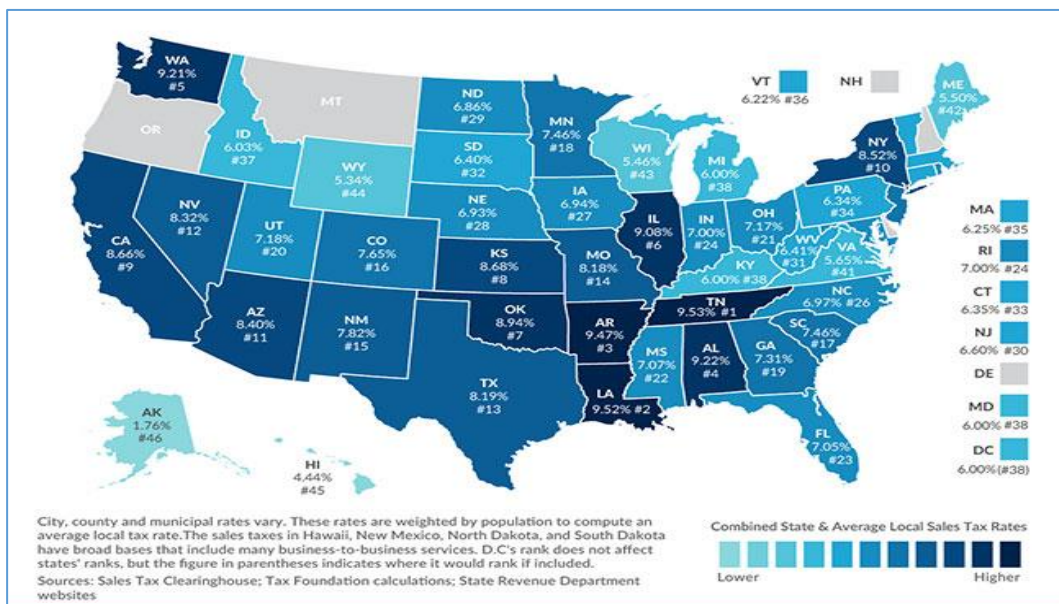

Рис. 1. Комбіновані загальнодержавні та середні місцеві ставки податку з продажу в США (складено за даними [3])

Податок на прибуток фізичних осіб в США має прогресивну шкалу оподаткування. Ця система включає в себе неподатковий мінімум доходів на рівні 8 950 доларів, а також податкові

ставки, які коливаються від 10% до 35%. Цей податок може бути сплачений окремо кожною окремою особою або сім'єю.

Внески на соціальне страхування є другим за розміром джерелом доходу федерального бюджету і фінансуються як роботодавцями, так і найманими працівниками. У відміню від країн Європи, де основну частину внесків оплачує роботодавець, в США ця сума розподіляється порівну між ними. Ставка внесків регулярно переглядається при складанні бюджету, і на початку 2014 року загальна ставка становила 15,22% від фонду заробітної плати, з яких роботодавець та працівник вносили по 7,61%.

Податок на прибуток корпорацій визначається основною ставкою в розмірі 34%, але він обчислюється частинами. Корпорації сплачують 15% на перших 50 тисяч доларів оподаткованого доходу, 25% на наступних 25 тисяч доларів і 34% на решту суми. Ця ступінчаста система оподаткування сприяє середнім та малим підприємствам. Податок на прибуток корпорацій також має численні податкові пільги, що спонукають до використання альтернативних джерел енергії, такі як 50% податкового кредиту за використання сонячної енергії або енергії вітру. Крім того, іноді корпорації сплачують податок на надприбуток, як, наприклад, введений нафтовим компаніям на початку 1980-х років для обмеження приросту прибутку через відсутність контролю над цінами на нафту.

На рис. 2 зображено найвищі граничні ставки податку на доходи фізичних осіб.

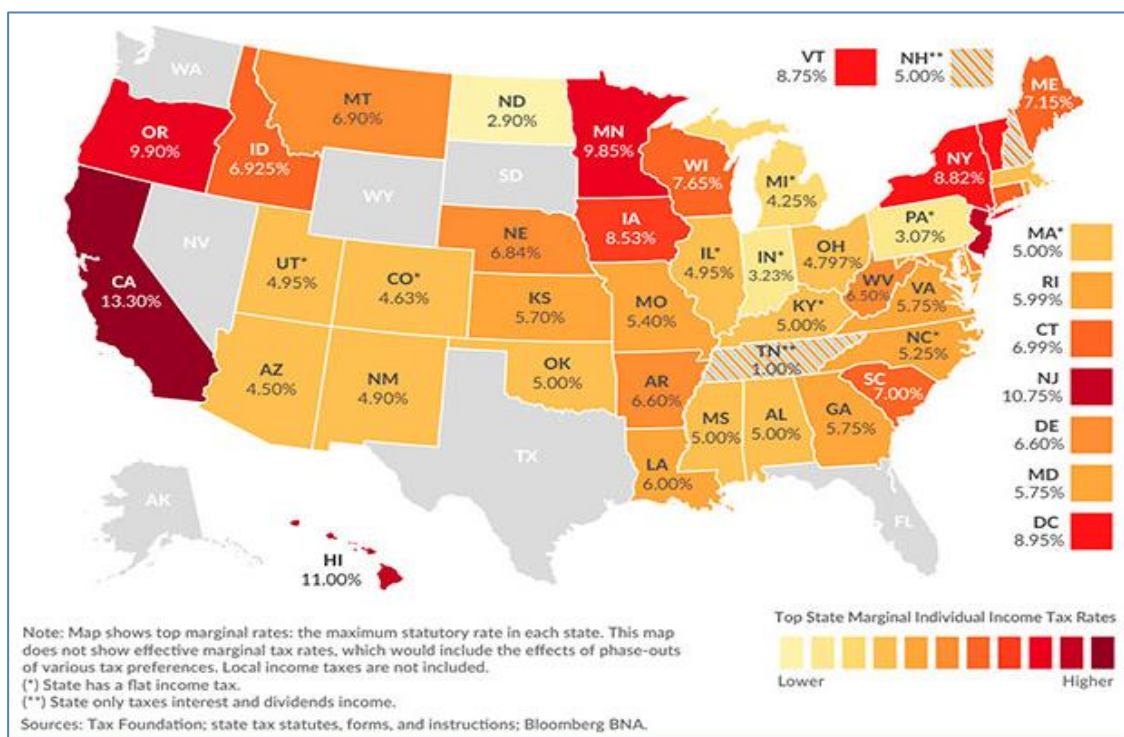

Рис. 2 Найвищі граничні ставки податку на доходи фізичних осіб (складено за даними [3])

Податок на нерухомість фізичних осіб в США базується на ринковій вартості приватних майнових активів. Цей вид податку є значущим джерелом доходу для муніципальних бюджетів

та може складати від 17% до 65% від загальних надходжень. Приблизний середній розмір цього податку на одну особу становить 1 556 доларів щорічно.

Акцизні платежі в США, які є непрямими обов'язковими платежами, застосовуються до таких товарів, як алкоголь, пальне, тютюнові вироби, наркотичні речовини та азартні ігри. При цьому споживач сплачує цей збір, включаючи його в ціну товару. Наприклад, акцизні податки на галон вина відрізняються в різних штатах США, коливаючись від 30 центів у Нью-Йорку до 3,26 долара в Кентуккі.

Податок на дарування і спадщину визначається в залежності від вартості переданого майна та ступеня родинного зв'язку між дарувальником або спадкоємцем та одержувачем. Федеральний збір може становити до 40% від ринкової вартості, з урахуванням вирахувань, із загальною неоподатковуваною межею в розмірі 11,2 млн доларів. Деякі штати також встановлюють свої регіональні ставки, які можуть варіюватися від 0% до 18%.

Транспортний податок в США розподіляється на два етапи: одноразовий при покупці автомобіля (приблизно до 12% від вартості) та щорічний за кожну одиницю автотранспорту вагою понад 55 000 фунтів. Сума регулярного платежу залежить від брутто-маси автомобіля та може досягати 100 доларів, плюс 22 долари за кожні 1 000 фунтів понад 55 000 фунтів. Максимальний платіж для фізичних осіб обмежений 550 доларами на рік за кожен автомобіль.

Податок на спадщину та дарування передбачає обов'язкове подання податкової декларації, якщо сума подарунків за рік перевищує 10 000 доларів. У разі спадкування майна на суму понад 600 000 доларів, обов'язкове подання спеціальної податкової форми з податку на спадщину. Ставки податку визначаються єдиною шкалою, починаючи з 18% на суми, що перевищують 10 000 доларів, і досягаючи 50% на суми більше ніж 2,5 млн доларів. Загальну суму спадщини враховують із вирахуванням витрат на поховання, управління майном, погашення боргів, пожертвувань та суми місцевого податку на спадщину. США мають різні джерела податкових доходів, і найбільш великі та стабільні надходження спрямовуються у федеральний бюджет. Переважною частиною доходів федерального бюджету є прибутковий податок з населення та внески до фондів соціального страхування, які складають понад 75% загальних доходів. Митні збори та акцизи становлять найменшу частку доходів федерального бюджету (в середньому 3% та 4% відповідно). Корпоративний податок також приносить близько 10% доходів федерального бюджету.

У бюджетах штатів найбільше надходжень з непрямих податків (акцизів та податку з продажів). У місцевих органах влади основним джерелом податкових доходів є майнові податки.

Важливо зазначити, що система оподаткування в США визнається однією з найменших серед індустріально розвинених країн, з часткою податків у ВВП на рівні 25,4% (порівняно з 41,5% у країнах ЄС та 36,3% у країнах-членах ОЕСР). Це пояснюється готовністю

американського бюджету до дефіциту, який вирішується шляхом грошової емісії.

Управління податками в США в основному покладено на Конгрес, Міністерство фінансів та Службу внутрішніх доходів. Законодавчі рішення стосовно податків приймаються Конгресом, Міністерство фінансів грає важливу роль у розробці податкової політики, а Служба внутрішніх доходів відповідає за контроль і нагляд за податковими питаннями. Процес законотворчості у сфері оподаткування в США є складним і заплутаним, з участю Президента, секретара казначейства, членів комісії Конгресу, і членів сенатського комітету з фінансів.

Список використаних джерел

1. Податкові системи країн Америки / М. І. Карлін, Н. І. Ліповська-Маковецька – 2015. – С 11-13. URL:<https://core.ac.uk/download/pdf/157730532.pdf>
2. Загальна характеристика податкової системи США. Повноваження державних органів США в податковій сфері. URL:<http://epi.cc.ua/obschaya-harakteristika-nalogovoy-sistemyi.html>
3. Податки та податкова система США / URL:<https://migrant.biz.ua/ssha/finansy-ssha/podatky-v-ssha.html>

СТАН ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

*Михальчук С. Т., магістр,
Блакита В. В., бакалавр,
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
ОПП «Фінанси, митна та податкова справа»
Науковий керівник: к.е.н., доц. Західна О. Р.
Львівський національний університет імені Івана Франка*

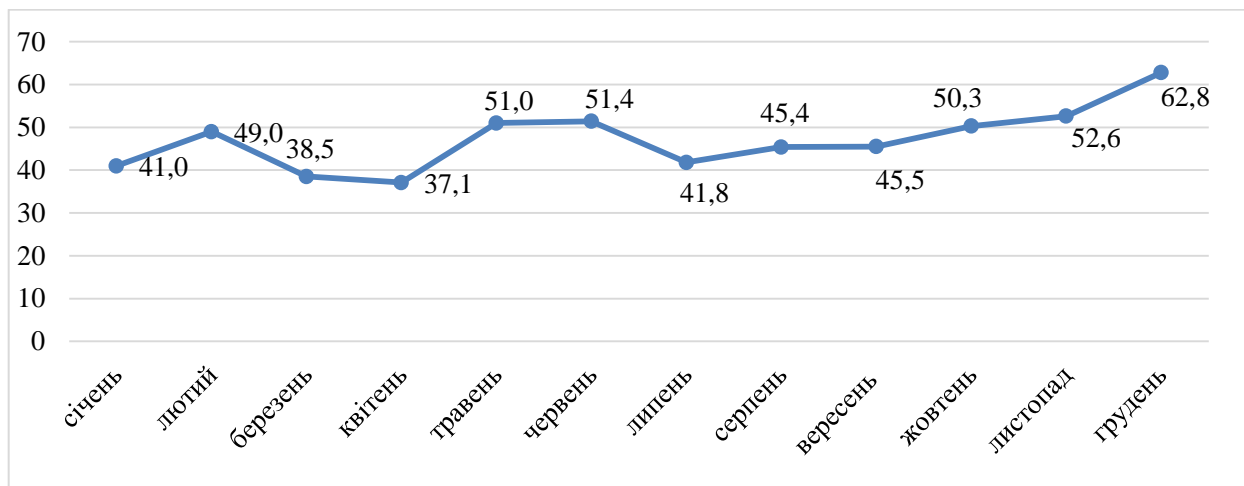
Повномасштабне вторгнення у лютому 2022 року спричинило значний вплив на економічний розвиток України. Масштабні руйнування інфраструктури, обстріли, падіння економічної та ділової активності, скорочення виробництва та інші чинники додали нових викликів та ризиків місцевим бюджетам. Аналіз особливостей доходів в умовах війни є надзвичайно актуальним та важливим аспектом, який спрямований на детальне вивчення та має велике значення для вирішення соціально-економічних проблем України в умовах повномасштабної війни.

Реформа децентралізації створила умови для розширення фіскального простору та повноважень місцевого самоврядування, допомогла в досягненні фінансової автономії та стійкості місцевих бюджетів. Неабияк вплинула прозорість та ефективність використання коштів місцевих бюджетів на зростання та підвищення рівня життя та добробуту населення. Особливості розвитку територіальних громад України в умовах фінансової децентралізації, в першу чергу, показують, що місцеві громади України стикаються із фінансовими, матеріальними, технічними, гуманітарними та адміністративними проблемами. Це має негативний вплив на повноцінність децентралізаційних процесів та є перешкодою до ефективного соціально-економічного розвитку регіонів.

Впровадження реформи децентралізації спричинило хоч і незначне, однак зростання загальних доходів бюджетів. У 2014 році даний показник - 185,4 млрд. грн., а до порівняння, у

2017 році відбулося зростання майже втричі (більше 500 млн. грн). Незначний спад спостерігався лише у 2020 році, що було спричинено пандемією Covid-19 (на 89 млн. грн. у порівнянні із 2019 р.) [1].

Тенденцію доходів місцевих бюджетів України за 2022 рік, в умовах війни, наведено на рис.1.

*Рис.1. Доходи місцевих бюджетів України помісячно за 2022 рік, млрд. грн.**

**Джерело: створено автором на основі [2]*

Згідно рис.1 видно, що помітне зростання обсягу доходів спостерігається у січні-лютому (на 19,5%). Однак, після повномасштабного вторгнення відбулося сповільнення тенденції: у березні бюджетні доходи становили 38,5 млрд. грн., що на 22,4% менше із попереднім місяцем, у квітні – 37,1 млрд. грн (на 24,3 % менше, ніж у лютому місяці). Слід зауважити, що така ситуація пов’язане із зниженням доходів саме у областях, де ведуться активні бойові дії. Це спричинено зменшенням кількості громадян, зниженням ділової активності бізнесу, падінням купівельної спроможності жителів громад.

Динаміка надходжень доходів до місцевих бюджетів, незважаючи на бойові дії, блекауту та вище вказані аспекти, які значно вплинули як на фінансову, так і на матеріальну основи територіальних громад та місцевого самоврядування загалом, у травні-червні показала позитивну динаміку – збільшення майже на 38% порівняно квітнем. Наприкінці 2022 року було відновлено попередні темпи нарощення раніше досягнутих обсягів загальних доходів місцевих бюджетів.

Згідно даних веб-порталу для громадян OpenBudget [2], у структурі доходів місцевих бюджетів у 2022 році за видами надходжень найбільшу частку займають податкові надходження – 393,5 млрд. грн. (71%) та офіційні трансферти – 137,0 млрд. грн. (25%). Незначну частку у місцевих бюджетах України займають неподаткові надходження. Станом на початок 2023 року неподаткові надходження 3,6% у загальній структурі усіх бюджетних надходжень. Протягом 2022 року їх обсяг склав 14,2 млрд грн, що на 3,8 млрд грн (21,1%) менше порівняно з

попереднім роком. Зменшення відбулося за рахунок скорочення усіх видів неподаткових доходів до місцевих бюджетів у 2022 році: адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної діяльності скоротилися на 10,3%, доходи від власності та підприємницької діяльності – на 12,5% та інші неподаткові надходження – на 41,6%.

До того ж, для забезпечення стабільного економічного розвитку бізнес-структур до податкового законодавства було внесено певні зміни та запроваджено податкові пільги до яких, в першу чергу, повинні були пристосовуватись й органи місцевого самоврядування, оскільки це має прямо пропорційний вплив на надходження до місцевих бюджетів податків та інших обов'язкових платежів. Доходи місцевих бюджетів в тих громадах, які не зазнали значного руйнівного впливу військової агресії росії, дозволили наповнювати єдиний казначейський рахунок в умовах війни і навіть з урахуванням змін громади зуміли протримати свої бюджети на плаву, тобто йде мова про стає надходження ПДФО та єдиного податку на рівні минулого року, а подекуди навіть відновити їх зростання.

Факторами, які вплинули на дану ситуацію є наступні:

- початкове заниження очікувань щодо обсягу доходів напередодні планування бюджетного року та їх коригування з урахуванням кожного наступного звітнього місяця (у громадах, де план доходів не виконувався, у квітні його знизили, що власне й дозволило показати перевиконання плану);

- поява додаткових надходжень до місцевих бюджетів за рахунок нових платників, що перейшли на спрощену систему оподаткування (до 215 тис. підприємств та підприємців станом на 20 травня 2022 року);

- справляння окремими (патріотично налаштованими) платниками податків наперед, навіть тих, хто був звільнений від їх сплати законодавством у зв'язку з війною); по-четверте, зростання обсягу сплаченого ПДФО за рахунок збільшення заробітних плат та грошового забезпечення під час воєнного стану окремим категоріям осіб (військовослужбовцям, працівникам поліції тощо).

Окремі місцеві бюджети, яких війна зачепила в більшій мірі, таки частково втратили свою фінансову спроможність через: скорочення надходжень з ПДФО за рахунок зменшення ділової активності підприємств (через проблеми з постачанням сировини, зменшення обсягу замовлень та можливостей збуту, проблеми з логістикою, мобілізацією працівників до лав ЗСУ тощо), втрату акцизу на пальне (через нульову ставку оподаткування), неповне виконання планів по неподаткових платежах (через ненадходження адміністративного збору та неповноцінне надання адміністративних послуг).

Забезпечення фінансової спроможності громади, безумовно, в руках місцевого самоврядування. Активне та ефективно управління означає, що будуть застосовані всі можливі варіанти акумуляції ресурсів. Зокрема, використання ефективних інструментів у пошуку джерел доходів для місцевих бюджетів, а саме:

- наявність навичок щодо фінансового менеджменту для місцевого самоврядування;
- розширення зовнішнього фінансування (гранти, кредити від міжнародних партнерів можна залучати і на місцевому рівні);
- важливість горизонтальних зв'язків на місцевому рівні – їх слід перетворювати у плідну співпрацю як між громадами, так і з вищими рівнями міжнародних урядів та організацій.

Кооперування та сприяння з боку державної влади та навчання управлінців місцевого самоврядування лише сприятиме достатності та фінансовій стійкості місцевих бюджетів.

Отож, військові дії на території України мають неабиякий вплив на місцеві бюджети, функції та завдання яких є неабияк важливими. Реформа децентралізації допомогла та показала, що територіальні громади мають міцну фінансову основу та швидко адаптуються до ситуацій. Здійснивши аналіз дохідності місцевих бюджетів України в умовах війни, слід зауважити, що, незважаючи на те, що повномасштабне вторгнення додало нових ризиків щодо забезпечення фінансової і матеріальної основи місцевого самоврядування особливо в перші місяці вторгнення, загалом громади довели, що здатні гідно протистояти будь-яким загрозам та викликам. Наповнення місцевих бюджетів демонструє позитивну динаміку протягом року. Воєнний стан – складне випробування для місцевих бюджетів та органів місцевого самоврядування, проте ми бачимо, що вони можуть гідно протистояти усім загрозам та випробуванням.

Список використаних джерел:

1. Аналіз виконання місцевих бюджетів за 2022 рік. Децентралізація в Україні. URL: <https://decentralization.gov.ua/> (дата звернення: 17.10.2023).
2. Web-портал для громадян «Open budget» МФУ. URL: <https://openbudget.gov.ua/?budgetType=LOCAL> (дата звернення: 17.10.2023).
3. Західна О.Р. Аналіз дохідної частини місцевих бюджетів України в умовах воєнного стану. О. Р. Західна, Н.Б. Бундз. «Молодий вчений». 2022. № 12 (112). С. 84 – 91
4. Ломачинська І.А. Децентралізація місцевих бюджетів в Україні: виклики в період війни / І.А. Ломачинська, І.С. Чуркіна // Міжнародний науковий журнал «Грааль науки». 2022. № 20. С. 29 – 31

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПОДАТКОВОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ В УКРАЇНІ

*Момрик Ю. І., бакалавр,
спеціальність „Фінанси, банківська справа та страхування”
ОПП „Фіскальне та митне адміністрування”
Науковий керівник: к.е.н., доц. Андрейків Т. Я.
Львівський торговельно-економічний університет*

Податкове консультування є важливою складовою податкової системи, професійною діяльністю, яка допомагає платникам податків раціонально вибрати стратегії поведінки у сфері оподаткування, зменшувати податкові ризики і витрати, захищати свої права і інтереси перед контролюючими органами. Також, податкове консультування сприяє підвищенню рівня податкової культури, справедливому застосуванню податкового законодавства, забезпеченню

стабільності і прозорості податкової системи.

У сучасних умовах податкове законодавство України часто зазнає змін, які ускладнюють процес адміністрування та сплати податків. Це зумовлює попит на послуги податкових консультантів, які можуть надавати кваліфіковану допомогу платникам податків у вирішенні складних та спірних питань оподаткування. Однак ринок податкового консалтингу в Україні знаходиться на етапі формування та стикається з багатьма проблемами, такими як: недосконалість законодавчої бази, низький рівень професійної підготовки та сертифікації податкових консультантів, недовіра клієнтів, нерозвиненість інституту податкового консультування тощо. Тому, для подолання таких проблем необхідно провести комплекс заходів, спрямованих на регулювання та розвиток ринку податкового консалтингу в Україні, зокрема:

- створення нормативно-правової основи для діяльності податкових консультантів, визначення їх прав, обов'язків та відповідальності;
- покращення системи освіти та практики для підготовки кадрів у галузі податкового консультування;
- формування професійних асоціацій та стандартів якості послуг;
- популяризація та просування послуг податкових консультантів серед потенційних клієнтів;
- сприяння співпраці між податковими консультантами та контролюючими органами [2].

Розвиток ринку податкового консалтингу у сучасних трансформаціях в економіці, постійних змінах в глобальному світі активізує наявні недоліки, які потрібно вирішувати на законодавчому, фінансовому та економічному рівні:

1. Недосконалість законодавчої бази. Податкове законодавство України є складним, нестабільним, інколи суперечливим. Це ускладнює роботу податкових консультантів, які повинні постійно слідкувати за змінами та адаптуватися до них. Необхідною умовою для розвитку ринку податкового консалтингу є створення ефективної, справедливої, простої та зрозумілої системи оподаткування, яка б враховувала інтереси всіх суб'єктів податкових відносин.

2. Низький рівень професійної підготовки та сертифікації податкових консультантів. Податкове консультування вимагає високої кваліфікації, знань, досвіду та етики від фахівців, які надають таку послугу. Однак в Україні не існує чітких критеріїв та вимог до освіти, практики, ліцензування та сертифікації податкових консультантів. Це призводить до низької якості послуг, недовіри клієнтів, конфліктів інтересів, незаконних дій тощо. Необхідною умовою для розвитку ринку податкового консалтингу є стандартизація та гармонізація професійних вимог до податкових консультантів, що передбачають їх підготовку, атестацію, регулювання та контроль за якістю їх послуг.

3. Нерозвиненість інституту податкового консультування. Податкове консультування в Україні не має достатнього розвитку як окремий вид діяльності, який потребує специфічних правових, організаційних, економічних та соціальних умов. Не вирішене питання про статус, функції, права та обов'язки податкових консультантів, а також про їх взаємодію з контролюючими органами, судами, аудиторами, бухгалтерами тощо. Не враховано специфіку податкового консультування в рамках регламенту професійної діяльності з питань оподаткування. Не розроблено механізми захисту прав і інтересів податкових консультантів і їх клієнтів. Необхідною умовою для розвитку ринку податкового консалтингу є законодавче визначення і регламентація інституту податкового консультування як самостійного виду діяльності, який має свої цілі, завдання, принципи і гарантії [1].

Отже, ринок податкового консалтингу в Україні має перспективи росту та інновацій, оскільки попит на послуги податкових консультантів зростає в умовах складності та динаміки податкового законодавства. Також ринок податкового консалтингу має можливості для інновацій, оскільки використання сучасних технологій, таких як цифрові платформи, штучний інтелект, блокчейн, тощо, може покращити якість, ефективність та доступність послуг податкових консультантів. Для реалізації цих перспектив необхідно стимулювати інвестиції, науково-дослідну діяльність, міжнародну співпрацю та адаптації до глобальних стандартів у сфері податкового консалтингу.

Список використаних джерел:

1. Матюшко М.М., Слюніна Т.Л. Проблеми розвитку ринку податкового консультування в Україні у сучасних реаліях. *Приазовський економічний вісник*. Випуск. 2021. 2(25). URL: [41.pdf \(kpu.zp.ua\)](#).
2. Измайлов Я. О., Єгорова І.Г. Шляхи вирішення проблем податкового консультування в Україні з використанням досвіду зарубіжних країн. *Бізнесінформ*. 2020. № 7. URL: [business-inform-2020-7_0-pages-262_269.pdf](#).

**СОЦІАЛЬНА ВРАЗЛИВІСТЬ ГРОМАД ЯК ТРИГЕР ІНТЕНСИФІКАЦІЇ
МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

*Мульська О. П., д.е.н., с.д.,
професор кафедри економіки
Ривак Р. О.*

Львівський торговельно-економічний університет

В умовах глобальних викликів (пандемія Covid-19 у 2020-2021 рр., повномасштабна війна РФ проти України у 2022-2023 рр., тимчасова окупація територій з 2014 р.), з одного боку, фінансово-адміністративна реформа, посилення фінансової автономії громад, орієнтація на місцевий економічний розвиток, з іншого боку, стали водночас тригерами поступу та детермінантами послаблення соціально-економічної резильєнтності територій. Примітно, що саме реформа децентралізації дала можливість громадам самостійно акумулювати та розпоряджатися фінансовими ресурсами, ухвалювати рішення і нести відповідальність за них, створювати додаткові робочі місця, залучати інвестиційні ресурси, забезпечувати населення якісними соціальними послугами (освітні, медичні, та ін.). Такі умови уможливили самостійне

формування і забезпечення соціально-економічної стійкості громад як базису підвищення рівня життя місцевих жителів, каталізатором зменшення фінансово-матеріальної бідності та соціальної уразливості, тригером забезпечення високих стандартів та якості життя населення.

Соціальну вразливість територіальних громад доцільно розглядати у проекції дослідження соціальної резильєнтності територій, зниження рівня якої свідчить про поширення і поглиблення проблеми бідності. Формування інформаційно-аналітичного базису дослідження соціальної вразливості громад має статистичні обмеження як у динаміці, так і у розрізі груп показників (змістовно-компонентного наповнення), тому формування системи індикаторів здійснено за принципами доступності, валідності, відтворюваності, компаративності (у динаміці).

Розуміючи соціально-економічну резильєнтність громад як динамічний процес нарощення фінансово-економічного потенціалу, спрямований на забезпечення високого рівня життя, підвищення добробуту, формування конкурентоспроможного місцевого ринку праці, гарантування рівного доступу до соціальних благ і послуг, основною гіпотезою дослідження є: соціальна резильєнтність громад детермінована фінансово-економічним потенціалом території, а соціальна уразливість населення – ефективністю використання фінансових ресурсів [1; 2].

Варто наголосити, що система управління місцевими фінансами, податкова система, характер міжбюджетних відносин в Україні за 2014-2022 р. зазнали суттєвих трансформацій, обумовлених реформою децентралізації. Важливе завдання територіальних громад в існуючих умовах – формування такого обсягу фінансових ресурсів, а, відтак, і фінансово-економічного потенціалу, який сприяв би місцевому економічному поступу, дозволив би забезпечити соціальну резильєнтність територій, мінімізувати соціальну уразливість населення, у т.ч. підвищити фінансово-матеріальний добробут, якість життя і соціально-трудова відносин місцевих жителів.

Основною причиною перебування значної частини громад регіону в 2021 р. у зоні соціальної уразливості або у критичному стані соціальної резильєнтності є те, що основу їхнього фінансового забезпечення становили міжбюджетні трансферти. Зменшення фінансової автономії, неефективне використання фінансових ресурсів і збільшення тиску на видаткову частину місцевих бюджетів призвело до послаблення соціально-економічної стійкості, а, відтак, поширення соціальної уразливості населення, особливо фінансово-матеріальної бідності.

Так, повномасштабна війна РФ проти України загострила ситуацію щодо соціальної резильєнтності територій, збільшивши тиск на місцеві бюджети через виникнення нової категорії населення – ВПО, потік яких був динамічний, масштабний із непередбачуваними наслідками для розвитку громад. Забезпечення потреб ВПО, їхня інтеграція та асиміляція у приймаючі громади вимагали від органів місцевого самоврядування відповідного ресурсного забезпечення і реалізації спеціальних антикризових інструментів управління громадою в умовах

шоків. Така ситуація призвела до збільшення незапланованих видатків з місцевих бюджетів на соціальне забезпечення та захист ВПО при зменшенні видатків на інші детермінанти соціальної резильєнтності, зокрема захист охорони навколишнього середовища, позашкільну освіту, духовний розвиток [3].

Ті громади, які у період війни демонстрували структурні зміни у видатковій частині місцевих бюджетів, зокрема збільшення видатків на соціальний захист місцевих жителів і ВПО, змогли забезпечити помірний рівень фінансово-матеріального добробуту населення і розвиток людського потенціалу [4]. Закономірно, що нарощення фінансового потенціалу громад дозволило забезпечити економічний поступ території через збільшення кількості суб'єктів господарювання, а, відтак, створення нових робочих місць, реалізацію інтересів представників громади, розвиток соціальної інфраструктури, що у результаті сприяє формуванню належного рівня життя населення загалом, гарантуванню соціальної стійкості та зменшенню соціальної уразливості всіх категорій населення, у т.ч. ВПО.

Реформа децентралізації в Україні стала інституційною основою місцевого розвитку, запровадження нових механізмів забезпечення соціально-економічної резильєнтності територіальних громад. Фінансовий потенціал громад, їх фінансова автономія і самодостатність корелює з рівнем добробуту населення, економічною безпекою і соціально-економічним розвитком територій. Зміцнення фінансової самостійності територіальних громад, нарощення обсягів власних доходів і оптимізація видаткової частини місцевих бюджетів є інструментами нарощення фінансового потенціалу як фундаменту формування економіки добробуту території та забезпечення її соціальної резильєнтності. Отже, соціальна вразливість населення має реверсний зв'язок з фінансово-економічною спроможністю територіальних громад, а їх економічний потенціал є детермінантою посилення соціальної стійкості, детермінованою високою мірою чутливості та взаємозв'язку з параметрами фінансової автономії.

Запровадження системи моніторингу соціальної резильєнтності територіальної громади, імплементація науково-методичного підходу до комплементарного оцінювання фінансово-економічної спроможності громад забезпечувати високий рівень життя та якість соціально-трудових відносин дозволить уникнути ризиків послаблення соціальної резильєнтності громад. Імплементація системного моніторингу соціальної резильєнтності також дозволить забезпечити органам місцевого самоврядування функцію моніторингу параметрів якості та рівня життя населення, а також наслідків поширення соціальної вразливості територій.

Список використаних джерел:

1. Levytska O., Mulska O., Shushkova Y., Ivaniuk U., Vasylytsiv T., Krupin V., Ivanova L. Modelling the impact of emigration upon social and economic development of the Carpathian region of Ukraine. *Bulletin of Geography. Socio-economic Series*, 2022, 57(57), 141-154. <http://doi.org/10.12775/bgss-2022-0028>
2. Мульська О. П. Міграційні процеси & економічне зростання: теорія каузальності та практика ефективного управління: монографія. Державна установа «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України», Львів, 2022. 470 с.
3. Руцишин Н., Мульська О. Механізм забезпечення соціальної стабільності в умовах інтенсифікації

СУЧАСНІ ПОДАТКОВІ СИСТЕМИ ІТАЛІЇ ТА ІСПАНІЇ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ

*Муравська А. А., Більо А. З., бакалавр,
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
ОПП «Фіскальне та митне адміністрування»
Науковий керівник: к.е.н., доц. Мединська Т. В.
Львівський торговельно-економічний університет*

Податки є важливою частиною у фінансовій системі як на макроекономічному так і на мікроекономічному рівні. Для кожної держави податки виступають важливим засобом забезпечення фінансування державних програм та послуг у всіх країнах включаючи, Італію та Іспанію. Важливо враховувати, що кожна країна має свою власну податкову політику, і вона може змінюватися з часом залежно від економічної ситуації та політичних рішень уряду.

Податкова система в кожній країні має свої особливості, а тому всі зміни, які в ній відбуваються, потребують глибокого аналізу й можуть слугувати лише додатковим інформативним матеріалом для практичних дій у кожному конкретному випадку.

Щодо податкової системи Італії, вона працює за класичною схемою. У порівнянні з іншими європейськими країнами податкове навантаження середнє. Протягом останніх років ставки оподаткування для малозабезпечених верств населення поступово знижуються, якщо людина отримує високий дохід, вона платить більше податків.

Основне завдання податкової системи в Іспанії – збалансувати економічну привабливість країни для інвесторів, які мають намір створювати нові робочі місця, та величину податкових зборів. З цією метою іспанський уряд активно домовляється з іншими державами про взаємне визнання та обмеження випадків подвійного оподаткування.

У країнах Європейського союзу, таких як Італії та Іспанія, основним принципом податкової системи є прозорість, відкритість та простота адміністрування податків. Реалізація цих принципів відображається у чисельності податків в Іспанії – 6, а Італії – 7.

Види основних податків та їх ставок в цих країнах відображено у табл. 1.

І виходячи із наведених даних у табл. 1. про порівняння податкових ставок двох країн, таких як Італія та Іспанія, які є країнами ЄС, можна сказати, що податок на доходи фізичних осіб в Італії є прогресивним і можуть коливатися від 23% до 43%, тоді як в Іспанії теж ставки виставлені як прогресивні можуть бути від 19 до 47% але загальний діапазон ставок може бути трохи різними у порівнянні з Італією.

Стандартна ставка ПДВ в Італії становить 22% але є й занижені ставки для деяких товарних послуг, в Іспанії невагомо, але менша ставка ПДВ становить 21% та занижені ставки такі як 4-

10% на деякі товари та послуги. Італії ставка на прибуток підприємства фіксований на всі види діяльності і становить 24%, а в Іспанії ставка зазвичай 25%, але може бути знижена для малих підприємств та інших спеціалізованих видів бізнесу. Податок від нерухомості в обох країнах залежить від вартісного майна також від знаходження цієї нерухомості. [1]

Таблиця 1

Види податків та їх ставок країнах Італії та Іспанії*

Італія	Ставки, %	Іспанія	Ставки, %
1.Податок на доходи фізичних осіб (IRPEF)	23-43%	1.Податок на доходи фізичних осіб (IRPEF)	19-47%
2.Податок на додану вартість (IVA)	22%	2.Податок на додану вартість (IVA)	21% 10-4%
3.Податок на прибуток підприємства (IPES)	24%	3.Податок на прибуток підприємства (IPES)	25%
4.Податок на нерухомість (IMU)	0,4-0,76%	4.Податок на нерухомість (IMU)	10%
5.Податок на спадщину, подарунок	4%	5.Податок на спадщину, подарунок	7,65-34%
6.Податок на автомобіль	Від 17%	6.Податок на автомобіль	0,2-3,5%
7.Податок на фінансовий прибуток	24%	-	-

*Примітки: табл.1. складено за даними [1;2]

Економіка в Італії не відрізняється рівномірністю розвитку по всій території держави. Північні регіони індустріально розвинені, відрізняються більш високими показниками продуктивності. Південні займаються аграрною сферою, яка найчастіше не витримує конкуренції на зовнішньому ринку. Водночас, за даними Світового Банку, країна займає 8-е місце у світі за ВВП – трохи більше двох трильйонів доларів США з перспективою збільшення даного показника в наступному році на 1,3%. [2] Після світової кризи 2008-2009 років Італія все ще знаходиться у владі таких явищ, як високі податкові ставки, стагнація продуктивності праці, великий державний борг. Важливо проаналізувати плюси і мінуси податкової системи країни.

Італія має спрощену систему оподаткування для малих бізнесів: Італія має спеціальні програми і ставки податку для малих підприємств, що допомагають підтримувати підприємництво та залучати інвестиції, також підтримується культурна інфраструктура і що важливо- медична допомога.

Водночас в Італії є:

- високі податки, включаючи податок на прибуток, податок на додану вартість і податок на нерухомість, це суттєво впливає на особистий бюджет;
- бюрократія, що може призводити до довгих і заплутаних процедур у вирішенні

податкових питань і отриманні дозволів;

- податкове шахрайство, у деяких регіонах, яке може вплинути на бюджет держави і створити нерівність в оподаткуванні;

- Високий рівень безробіття, деяких регіонах Італії мають високий рівень безробіття, що може бути проблемою для заробітчани та іммігрантів, які шукають роботу в країні;

Економіка Іспанії розвивається і що разу знаходить шляхи для прозорості та справедливості у податковій системі, зокрема до плюсів функціонування є:

- податкові пільги для інвесторів, які можуть залучити іноземні інвестиції в країну, тобто, іноземні інвестори можуть користуватися пільгами щодо податку на прибуток;

- податок на прибуток для фізичних осіб, функціонує з різними ставками, і вони можуть бути більш привабливими у порівнянні з іншими європейськими країнами;

- наявність міжнародної податкової угоди про уникнення подвійного податку з багатьма країнами, що полегшує оподаткування для тих, хто має бізнес або фінансові інтереси за кордоном.

Але як і кожна країна Іспанія має свої недоліки щодо них:

- високий рівень безробіття, в Іспанії спостерігається високий рівень безробіття, особливо серед молоді. Це може бути проблемою для тих, хто шукає роботу в країні.

- податкова бюрократія, Іспанська податкова система може бути складною та заплутаною через велику кількість податків та різні ставки в різних регіонах.

- податок на нерухомість в Іспанії може бути високим, особливо в місцях з великою нерухомістю або в популярних туристичних регіонах.

- зміна податкових правил, податкові правила в Іспанії можуть змінюватися з часом, що може створювати невпевненість для платників податків і бізнесів.[3]

Отже, провівши аналіз сучасної податкової системи країн Італії та Іспанії можна вважати, що обидві країни мають сприятливі умови оподаткування як для свої громадян так і для нерезидентів, а саме демонструють спрощену систему оподаткування для малого та середнього бізнесу, що призводить до економічно ефективного розвитку цих обох держав.[4]

Список використаних джерел:

1. Italy Individual - Taxes on personal income. URL: <https://taxsummaries.pwc.com/italy/individual/taxes-on-personal-income>.
2. Життя в Італії. URL: <https://migrant.biz.ua/italiia/zhittya-it/zhyttia-v-italii.html>
3. Податки для жителів та нерезидентів Іспанії . URL: <https://migrant.biz.ua/ispania/finansy-es/podatky-v-ispanii.html>
4. Біла Л. М. Спільні і відмінні риси податкових систем країн Європейського союзу та України. URL: <http://global-national.in.ua/archive/6-2015/135.pdf>

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФАКТОРІВ ФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

*Олексій М. Ф., аспірант,
спеціальність «Економіка»*

*Науковий керівник: д.е.н., професор Варцаба В. І.
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

Реалізація податкового потенціалу відбувається через бюджетні доходи. Важливим моментом є питання про вплив на його реалізацію, що залежить від багатьох факторів.

Утворення податкового потенціалу є багатофакторним процесом. Чинники, які впливають на податковий потенціал регіону, поділяють на первинні і вторинні, зовнішні і внутрішні, постійні і змінні і т.д. При цьому важливо пам'ятати, що повна реалізація податкового потенціалу можлива лише у випадку коли задіяні усі фактори. У найбільш узагальненому вигляді вони можуть поділитися на макро- (які формуються в країні) та мезо- (на рівні регіону) фактори впливу.[1]

Формування та розвиток податкового потенціалу на регіональному рівні становлять зовнішні та внутрішні фактори. Конкретний регіон не може здійснювати значного впливу на зовнішні фактори, які у свою чергу мають сильний вплив на податкову базу регіону. [1]

Складний комплекс факторів, що беруть участь у формуванні податкового потенціалу регіону, можна функціонально розділити на окремі блоки: нормативний, економічний, бюджетний (табл.1). [2]

Таблиця 1

Фактори, що беруть участь у формуванні податкового потенціалу регіону

Нормативний блок	Цей блок варто розуміти як набір основних, принципових положень у вигляді загальноприйнятих та юридично оформлених вимог і правил, дотримання яких є обов'язковим для всіх суб'єктів податкового права. При цьому варто враховувати, що нормативний блок деякою мірою диференціюється на державному та регіональному рівнях. Це стосується технології оподаткування та вилучення податків, структури податкових органів та їх повноваження, системи податкового контролю, розміру податкових ставок.
Економічний блок	Цей комплекс умов і параметрів економічного розвитку є об'єктом оподаткування в широкому значенні слова. Цей блок становлять економічні показники реального сектора економіки, показники економічного потенціалу, суми доданої вартості, капіталу, ренти тощо. Інакше кажучи, всі показники, що формують податкову базу, тісно пов'язані з економічними показниками розвитку основних галузей промисловості регіону. Істотний вплив на економіку регіону здійснює також і податкове навантаження на підприємства регіону.
Бюджетний блок	Під бюджетним блоком розуміються всі фактори, що регламентують як зарахування податків у ті або інші рівні бюджетної системи, так і особливості перерозподілу та використання податкових платежів. Його компонентами виступають нормативи розподілу податків, обґрунтування необхідними потребами сум податкових ресурсів, податкові повноваження різних органів влади тощо.

Джерело: складено на основі [2]

Як бачимо згідно таблиці 1, що розподіл факторів на нормативний, економічний та

бюджетний блоки, які беруть участь у формуванні податкового потенціалу, допомагає систематизувати і аналізувати різні аспекти, які впливають на податковий потенціал регіону.

Крім наведеної вище класифікації чинників формування податкового потенціалу регіону можна запропонувати їх поділ на фактори статичного та динамічного характеру. До факторів, що мають статичний характер, перш за все, відносяться податкова політика в регіоні та якість податкового планування. До найбільш впливових з них слід відносити якість функціонування малого підприємництва, рівень тіньової економіки в країні та податкову культуру населення регіону. [2]

Повноцінний розвиток будь-якого регіону в значній мірі залежить від якості функціонування малого бізнесу. Адже малий бізнес чималу роль відіграє у вирішенні питань економічного та соціального характеру. Ця сфера підприємницької діяльності зосереджує в собі величезний податковий потенціал, значна частина якого, на жаль, не використовується в нашій країні. При цьому малий бізнес на формування податкового потенціалу регіону впливає з двох сторін.

По-перше, має місце сам внесок у поповнення бюджету регіону. По-друге, розвиток малого підприємництва побічно впливає на формування економічного потенціалу регіону, оскільки сприяє формуванню середнього прошарку суспільства, забезпеченню прориву за певними напрямками науково-технічного прогресу, демонополізації деяких галузей економіки, згладжуванню соціальних конфліктів, буквально виживанню окремих верств населення і нагромадженню стартових капіталів [2]. Елементи формування податкового потенціалу регіону наведено в табл.2.

Таблиця 2

Елементи формування податкового потенціалу регіону

Економічний розвиток	Рівень економічного розвитку регіону, такий як обсяг виробництва, зайнятість, дохід та інвестиції, можуть впливати на податковий потенціал. Чим більша економічна активність, тим більше можливостей для збору податків.
Демографічні фактори	Кількість населення, його склад та розподіл за віком та доходами можуть впливати на податковий потенціал. Регіони з більшим населенням та вищим рівнем доходів можуть мати більший потенціал для збору податків.
Структура економіки	Сектори економіки, які присутні в регіоні, такі як промисловість, сільське господарство, послуги, можуть впливати на податковий потенціал. Наприклад, регіони з розвинутою промисловістю можуть мати більший потенціал для збору податків від підприємств
Податкова політика	Податкові ставки, знижки та інші фіскальні заходи, прийняті в регіоні, можуть впливати на податковий потенціал. Наприклад, низькі податкові ставки можуть залучати бізнес та інвестиції, що призводить до збільшення податкових надходжень.
Адміністративна ефективність	Ефективність системи збору податків та контролю може впливати на податковий потенціал. Якщо система збору податків є ефективною та прозорою, то це може сприяти збору більшої кількості податків.

Джерело складено на основі [3]

Згідно табл. 2 до елементів формування податкового потенціалу регіону входить: економічний розвиток, демографічні фактори, структура економіки, податкова політика та адміністративна ефективність. Оцінка впливу кожного з цих факторів допоможе визначити, як саме вони впливають на податковий потенціал регіону. Наприклад, високий рівень зайнятості та розвинута інфраструктура можуть позитивно впливати на зростання податкових надходжень, тоді як недостатня освіченість населення та низький рівень підприємницької активності можуть негативно впливати на податковий потенціал.

Отже, вивчення складної сукупності факторів і розробка відповідних механізмів може сприяти покращенню податкового потенціалу регіону та забезпечити стабільний розвиток економіки. Так, фактори статичного характеру справді мають значний вплив на формування податкового потенціалу регіону. До найбільш впливових з них належать якість функціонування малого підприємництва, рівень тіньової економіки та податкова культура населення регіону.

Якість функціонування малого підприємництва є важливим фактором, оскільки малі підприємства можуть створювати значну кількість робочих місць та сприяти економічному розвитку регіону. Якщо малі підприємства діють ефективно та мають сприятливі умови для розвитку, це може позитивно впливати на податковий потенціал.

Рівень тіньової економіки в країні також має велике значення. Тіньова економіка включає нелегальні операції, ухилення від сплати податків та інші недекларовані дії. Чим вищий рівень тіньової економіки, тим менше податків сплачується до бюджету. Це може негативно впливати на податковий потенціал регіону та зменшувати його фінансові можливості.

Податкова культура населення регіону також є важливим фактором. Якщо населення має свідоме ставлення до сплати податків і виконує свої податкові зобов'язання, це сприяє збільшенню податкових надходжень. Зворотна ситуація, коли населення має низьку податкову культуру та часто уникає сплату податків, може негативно впливати на податковий потенціал регіону.

Отже, якість функціонування малого підприємництва, рівень тіньової економіки та податкова культура населення регіону є важливими факторами, які впливають на формування податкового потенціалу. Удосконалення цих факторів може сприяти покращенню економічної ситуації та збільшенню податкових надходжень регіону.

Список використаних джерел:

1. Олійник Т. О., Сліпко В. Ю. Дослідження факторів впливу на формування податкового потенціалу регіону. *Ефективна економіка*. Вип. № 6, 2017. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5638>
2. Пасенко В. М. Дослідження факторів формування податкового потенціалу регіону. *Репозитарій Центрально-українського національного технічного університету*. URL : <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/2637/1/57.pdf>
3. Педченко Н. С., Стрілець В. Ю. Бюджетний потенціал регіону: оцінка та перспективи розвитку : монографія. Полтава : ПУЕТ, 2014. 220 с.

ОПОДАТКУВАННЯ ПАЛИВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

*Олійник О. І., бакалавр,
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
ОПП «Фінанси, митна та податкова справа»
Науковий керівник: к. е. н., доц. Сич О. А.
Львівський національний університет імені Івана Франка*

Доступ до бензину та його вартість впливають на різні аспекти суспільства та економіки. Бензин є ключовим ресурсом для функціонування транспорту, виробництва, аграрного сектора та багатьох інших сфер. Зміна вартості бензину має вплив на домогосподарства, підприємства та державні бюджети. У воєнний період, коли ресурси стають обмеженими, а потреби в паливі підвищуються через військові операції та логістику, ця тема стає особливо актуальною [1].

Порівнюючи ціни на бензин і дизельне паливо на початок року у 2021, 2022 та 2023 роках (табл. 1), відзначається значне зростання. Це зростання може бути обумовлене воєнним станом, який вплинув на глобальні постачання нафти та нафтопродуктів. Проте, незважаючи на зростання цін на паливо, ситуація щодо ринку палива залишається під контролем уряду. Це свідчить про важливість державного втручання в умовах воєнного стану для забезпечення стійкості цін на паливо та доступності цього важливого ресурсу для різних галузей економіки, включаючи медицину, гуманітарну допомогу та військову логістику [2].

Таблиця 1

Середні ціни на різні види палива за 2021-2023 рр.*

Вид палива на початок року	Сер. ціна 2021			Сер. ціна 2022			Сер. ціна 2023		
	за 1 л	без ПДВ	без АП та ПДВ	за 1 л	без ПДВ	без АП та ПДВ	за 1 л	без ПДВ	без АП та ПДВ
Бензин А-95 преміум	26,81	22,34	14,87	32,31	26,93	20,30	53,05	44,21	35,06
Бензин А-95	25,20	21,00	13,53	30,21	25,18	18,55	52,00	43,33	34,18
Бензин А-92	24,17	20,14	12,67	29,44	24,53	17,91	51,04	42,53	33,38
Дизельне паливо	24,57	20,48	13,00	29,40	24,50	17,88	55,13	45,94	36,79

**Джерело: розроблено за даними [3], [4], [5] та [6]*

З табл. 1 також видно зміну непрямих податків. Наприклад, акцизний податок на кожен вид палива зріс з 7,47 грн до 9,15 грн на 1 л палива. Хоча в 2022 році був менший, 6,62 грн на 1 л палива, порівняно з попереднім та наступним роком. Проте це пояснюється залежністю акцизного податку з курсом валют (рис. 1), адже цей податок вираховується в євро (213,5 євро за 1000 літрів згідно з ПКУ).

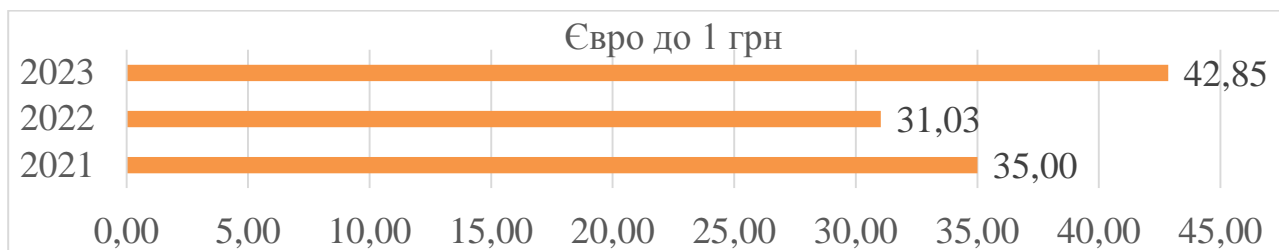

Рис. 1. Курс валют за 2021-2023 рр. (Джерело: розроблено за даними [6])

є

Якщо звернути увагу на податок на додану вартість (рис. 2), то простежується лише зріст, а саме податок збільшився на 4-5 грн в 2023 році порівняно з 2021 роком. Хоча спочатку, тобто 2022 році, різниця була не така велика. Також потрібно враховувати, що ставка на ПДВ є адвалорною (20% згідно ПКУ), тобто він буде ще більший дивлячись на кількість літрів палива.

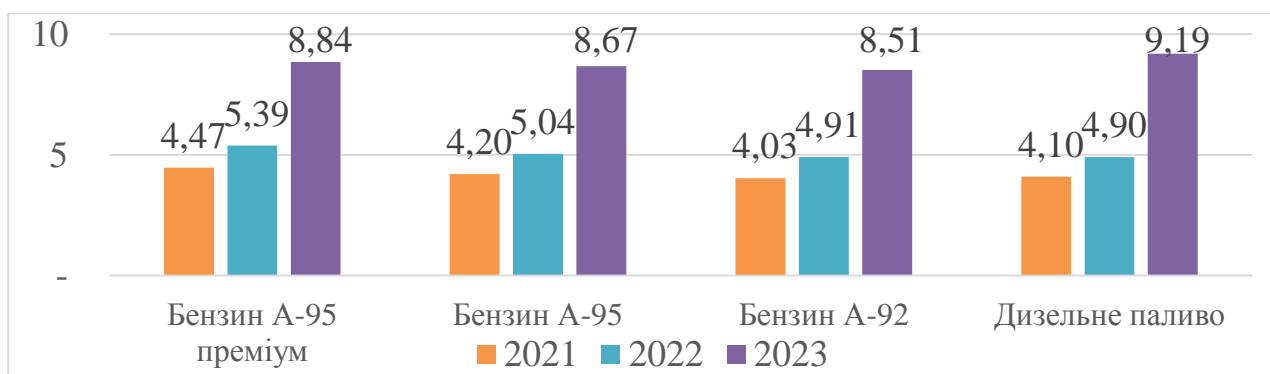

Рис. 2. ПДВ за 1 л кожного палива за 2021-2023 рр. (Джерело: розроблено за даними табл. 1)

Відомо, що високі податки на паливо можуть впливати на ціни та споживання. В Україні під час воєнного стану обмежено перевезення палива, що може призвести до збільшення цін та нестабільності на ринку. Податкове навантаження також впливає на кінцевого споживача, змушуючи громадян та підприємства витратити більше коштів на паливо та послуги, пов'язані з ним. Це може призвести до збільшення витрат на транспорт, підвищення вартості товарів та послуг, а також загального погіршення життя населення [7]. Проте, і важливим є те, що ріст податків для самої країни є позитивним моментом, адже вона повинна утримувати населення та забезпечувати його безпеку, на що завжди потрібні кошти.

Оподаткування палива має суттєвий вплив на ціни, економіку та суспільство в умовах воєнного стану. Високі податки на паливо можуть призвести до зростання цін на паливо, збільшення витрат для громадян та підприємств, та загрожувати стабільності ринку. Держава повинні вживати заходів для забезпечення стійкості цього ринку в умовах війни. Так, контроль над цінами на паливо та раціональне використання ресурсів стають важливими завданнями для держави. Спільна дія уряду, громадян та підприємств є вирішальною для забезпечення стабільності цін на паливо та стійкості економіки в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел:

1. Лебедева І. Л., Гур'єва Г. Д. Ціна на паливо в Україні в умовах воєнних дій: аналіз та прогноз. *Відновлення України та її регіонів в контексті глобальних трендів: управління, адміністрування та забезпечення* : матеріали Міжнар. науково-практ. конф., Запоріжжя, 2023. С. 342–345. URL: http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/29741/1/+Запоріжжя_ТЕЗИ_Анотац_Лебедева_Гур'єва.pdf
2. Ринок пального: ціни зростають, але під контролем. *Урядовий Кур'єр*. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/rinok-palnogo-cini-zrostayut-ale-pid-kontrolem/>
3. Податковий кодекс України: Кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI: станом на 3 верес. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
4. Про Митний тариф України: Закон України від 19.10.2022 р. № 2697-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-20#Text>
5. Ціни на бензин, дизпаливо, газ на АЗС України. *Мінфін*. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/markets/fuel>
6. Курс євро до гривні на сьогодні в Україні. *Мінфін*. URL: <https://minfin.com.ua/ua/currency/eur/>
7. Логістичні проблеми в Україні щодо забезпечення енергоносіями в період 2021-2023 років. *Трансформаційна економіка*. URL: <https://www.transformations.in.ua/index.php/journal/article/view/33>

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОПОДАТКУВАННЯ

*Петричко М. М., к.е.н., доцент,
Мукачівський державний університет*

В умовах воєнного стану податкова політика є важливим інструментом національної фінансової політики та необхідною складовою суспільних фінансових відносин між державою та суб'єктами господарювання. Розвиток соціально-економічної сфер країни неминує супроводжуватиметься зміною системи оподаткування. Податки займають провідне місце в оподаткуванні суб'єктів господарювання та держави. По-перше, вони поєднують не лише фіскальну та регулятивну функції, а й соціальну та економічну. Остання регулює попит і пропозицію шляхом зменшення кількості товарів або вилучення їх із переліку оподатковуваних товарів, тим самим регулюючи їх виробництво, використання та споживання. Від ефективної інтеграції цих функцій залежить наповнення державного бюджету та відповідно фінансування потреб держави.

Функціонування ефективної податкової політики має велике значення, оскільки вона спирається на механізм адміністрування податків для наповнення дохідної частини бюджету та інвестування економіки, формуючи зростання макроекономічних показників. Проте поширення тіньової економіки та економічна криза, спричинена COVID-19 і війною, зробили податки важливою частиною фіскальної політики в Україні, яка має залучати кошти для покриття державних витрат. Державі необхідно отримати фінансування від усіх суб'єктів господарювання, щоб виконати свої зобов'язання. Під час фінансової кризи актуальним стає питання ефективного та оперативного наповнення державної скарбниці для виконання покладених на неї обов'язків щодо безперебійного функціонування національних фінансів та економіки. Тому слід враховувати тлумачення, що означає «податок». Податки - це обов'язкові безумовні платежі до державного бюджету, що сплачуються на підставі нормативно-правових актів. Крім того, важливо зазначити, що податки надходять до відповідного бюджету - державного чи місцевого згідно бюджетного законодавства. Отже, на нашу думку, оподаткування – це економічні та фінансові відносини між юридичними особами, фізичними

особами та державою з приводу акумулювання фінансових ресурсів до централізованого фонду грошових коштів щодо забезпечення фінансування державою своїх функцій згідно бюджетного законодавства.

Таблиця 1

Спектр трактувань дефініції сутності «податок»

Автор	Характеристика	Джерело
Баранова В.Г., Дубовик О.Ю., Хомутенко В.П	«Податок є комплексною фінансовою категорією, яка характеризує фінансові відносини між державою і членами суспільства, що виникають в процесі розподілу ВВП з приводу вилучення державою частини валового національного доходу і перерозподілу її з метою фінансування державних витрат.»	[1, с. 34]
Демченко О.О.	«податки – це сплата в обов'язковому порядку платежів фізичних та юридичних осіб до бюджету (центрального, місцевого), відповідно до визначених законом умов певної держави»	[3, с. 44]
Мозенков О.В.	«Податки є найефективніший інструмент непрямого регулювання економічних процесів у державі»	[4, с. 92]
ПКУ	«Податком є обов'язковий, безумовний платіж до відповідного бюджету або на єдиний рахунок, що справляється з платників податку»	[5]

Аналізуючи визначення науковців, можна виділити певні особливості оподаткування. По-перше, це обов'язкові платежі, як правило, через певні порушення, ухилення від сплати податків або несвоєчасну сплату податку, за які несе відповідальність платник. По-друге, певна частка капіталу компанії переходить у державну власність. Крім того, можна підкреслити, що податки, як правило, використовуються для задоволення державних і суспільних потреб. Найважливішими ознаками корпоративного оподаткування є: - Обов'язки: Дотримуватись податкового законодавства; - Законність: тільки держава має право встановлювати податки; - Нецільовий: оподаткування не має основної мети; - Неплатежі: держава має право не надати платнику еквівалент платежу; - зараховувати податки до державного бюджету; - Безповоротність: після сплати податок залишається в державному бюджеті і використовується на певні державні потреби; - Консолідація національних державних інститутів [1, стор. 14; 34-35].

Таким чином слід відмітити, що функціонування податкової системи має ряд недоліків:

- 1) податкова система та законодавчі заходи є нестабільними, що негативно впливає на добробут населення та розвиток бізнесу.
- 2) часто наголошується на фіскальних аспектах системи, тоді як функціям регулювання не надається достатнього значення.

Для регулювання сучасних економічних відносин необхідна гнучка система оподаткування, здатна збалансувати інтереси держави, бізнесу та звичайних платників податків.

Підвищення ефективності податкового кодексу, зниження загального оподаткування, зменшення податків і спрощення адміністрування є ключовими кроками для зменшення податкового навантаження на суб'єкти господарювання та створення сприятливого податкового клімату в післявоєнний порід як для внутрішніх так і зовнішніх інвесторів.

Список використаних джерел:

1. Баранова В.Г. Податкова система: навчальний посібник / [Баранова В. Г., Дубовик О. Ю., Хомутенко В. П. та ін.]; за ред. В. Г. Баранової. – Одеса, ВМВ, 2014. – 344.
2. Волощук М.Г. Становлення та розвиток податкової системи України: монографія / М.Г. Волощук, І.І. Матьола, Т.О. Карабін, О.В. Білаш. – Ужгород : Видавництво Олександри Гаркуші, 2021. 172с.
3. Демченко О.С. Співвідношення прямих і непрямих податків у податковій системі України. Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 10. С. 44–50.
4. Мозенков О.В. Зміст і роль податкової політики у державному регулюванні. // Фінанси України. - 1997. - № 4. – С. 92 - 97.
5. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI зі змінами і доповненнями. [Електронний ресурс] .- Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

РИЗИКИ І НЕБЕЗПЕКИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

*Святенко А. С., магістр,
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
ОПП «Фінанси, митна та податкова справа»
Науковий керівник: к.е.н., доц. Західна О. Р.
Львівський національний університет імені Івана Франка*

Децентралізаційні трансформації в Україні відбувались у досить складних обставинах, які визначаються наявністю системних ризиків як зовнішнього, так і внутрішнього характеру. Проведення аналізу ризиків розвитку на рівні окремих територіальних громад та їх диференціація є обов'язковим інструментом управління, що має застосовуватися не тільки з метою належного реагування на нові загрози, що виникають в ході фінансової децентралізації та своєчасного нівелювання їх впливу, але і з метою виокремлення відповідних стратегічних векторів, концепцій та програм розвитку місцевого самоврядування.

Також І. Лопушинський та В. Філіппов окреслили ризики, які виникають у місцевому самоврядуванні: можливість виникнення несприятливої ситуації або невдалого результату функціонування місцевого самоврядування.

Саме в результаті таких незбалансованих рішень чи дій виникають проблеми у сфері страхування в органах місцевого самоврядування. До них відносимо нормативно-правові, організаційно-управлінські, фінансово-економічні та соціальні і ресурсні види ризиків. Так нормативно-правові ризики обумовлюють несхвалення або несвоєчасне ухвалення необхідних нормативних актів, унесення істотних змін до законопроектів і постанов, що впливають на розвиток і функціонування органів місцевого самоврядування.

Організаційно-управлінські ризики пов'язані з недостатнім опрацюванням питань, що вирішуються в межах реалізації державної політики щодо розвитку місцевого самоврядування, недостатня підготовка управлінського потенціалу, неадекватність системи моніторингу

реалізації рішень у сфері місцевого самоврядування, відставання від термінів реалізації заходів [2].

Ризики фінансової спроможності територіальних громад представлені на рис. 1.

Рис.1. Ризики фінансової спроможності територіальних громад [1]

Фінансово-економічні ризики пов'язані з недотриманням фінансових зобов'язань з боку держави щодо розвитку місцевого самоврядування, зменшення обсягу надходжень податків і зборів тощо, що негативно впливає на соціально-економічне зростання на рівні місцевого самоврядування [2].

Соціальні ризики пов'язані з опором громадськості та політичних партій, асоціацій цілям у реалізації державної політики щодо розвитку місцевого самоврядування.

Науковець М. Бризіцький виділяє такі ризики децентралізації [3]:

– неефективність у розподілі доходів та ресурсів державою, що сприятиме ще більшій диференціації між регіонами та громадами (поява прірви між багатими, та бідними територіями),

– зменшення ефективності державного управління, у порівнянні з централізованою державою,

– обмежений набір для встановлення макроекономічного сталого розвитку, корупційність, яка може перетворити місцеві еліти у кінцевих бенефіціарів, які матимуть абсолютну політичну і економічну влади, і по суті мінімально будуть підконтрольні республіканським органам влади.

На думку І. Лопушинського та В. Філіппової в місцевому самоврядуванні можна виокремити чотири основоположні групи ризиків (рис. 2):

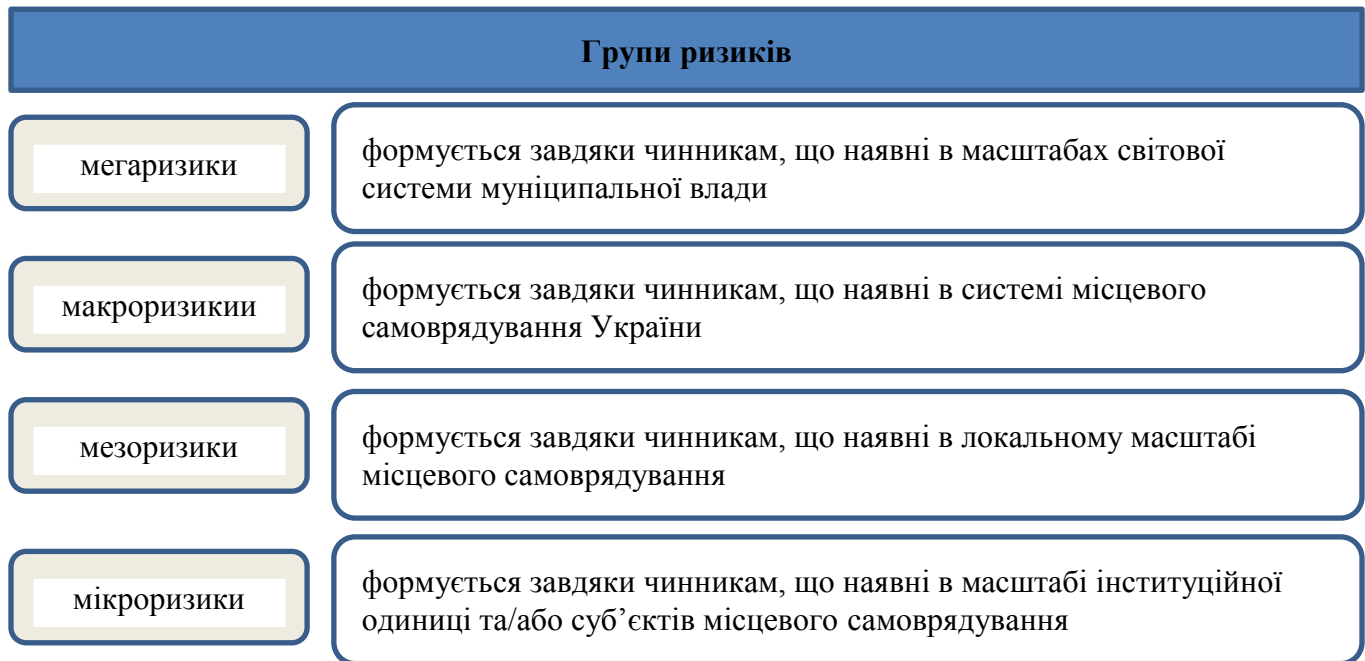

Рис. 2. Основоположні групи ризиків [2]

Для мінімізації вищезазначених ризиків необхідними є наступні кроки:

- залучати громадян до участі у регіональній політиці,
- здійснити конституційні зміни, необхідні для децентралізації,
- критично необхідним є інвестиції в інфраструктуру, як необхідну передумову для прискореного розвитку країни.

Також важливими рекомендаціями в умовах реформи в Україні можуть бути: по-перше, повноваження мають передаватися тим територіальним одиницям, які є достатньо великими аби забезпечити їх фінансування, необхідну кількість споживачів послуг, а також отримувати економічний ефект від масштабу. По-друге, держава не повинна самоусуватись від виконання функцій на місцях, а надавати методичну допомогу і здійснювати нагляд за місцевим самоврядуванням, особливо в частині делегованих повноважень. Також законодавче регулювання місцевих виборів і структури органів місцевого самоврядування повинне забезпечувати їх прозорість, підзвітність і збалансованість.

Децентралізація влади та відповідна реформа не є панацеєю від усіх хвороб, а при найгіршому сценарії може бути навіть шкідливою для економічного розвитку, соціальної справедливості, макроекономічної стабільності чи боротьби з корупцією. Однак усвідомлення

властивих їй ризиків, створення запобіжників і належний контроль дозволять не тільки скористатися усіма перевагами нової організації публічної влади в державі, а й створити необхідний фундамент для реформ у інших сферах.

Список використаних джерел

1. Бутенко В.В Вплив фінансової децентралізації на організацію місцевого самоврядування URL: <http://liber.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/32023/1/87-91.pdf>
2. Лопушинський І., Філіппова В. Управління ризиками у процесі розвитку і функціонування системи місцевого самоврядування. Публічне управління та митне адміністрування, № 3 (30), 2021. С.79-86.
3. Бризцький М. Ризики децентралізації. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/11589>

ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ТА ФУНКЦІЇ БЮДЖЕТУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

*Стаднюк Х. А., магістр,
спеціальність “Фінанси, банківська справа та страхування”
ОПП “Фінанси, митна та податкова справа”
Науковий керівник: к.е.н., доц. Сич О. А.
Львівський національний університет імені Івана Франка*

Система бюджетування на підприємстві базується на основі науково-обґрунтованих принципів, оскільки вони визначають характер та зміст діяльності підприємства. Принципи бюджетування - це основні правила і вимоги щодо впровадження бюджетування на підприємстві. Вибір принципів залежить від мети управління та стратегії діяльності підприємства, а також від зовнішніх і внутрішніх обмежень та умов здійснення господарської діяльності. Тому розглянемо основні з них (табл.1).

Таблиця 1

Характеристика принципів оподаткування*

№	Принцип	Сутність
1.	Необхідності	Обов'язкове застосування планів при виконанні будь-якого виду діяльності.
2.	Єдності	Необхідність єдиного підходу й спорідненості планів підприємства й всіх його підрозділів, координації їхнього функціонування.
3.	Безперервності	Сполучення перспективних і поточних планів.
4.	Гнучкості	Можливість коригування встановлених показників і координації діяльності підприємств, всі плани повинні містити резерви для виправлень
5.	Точності	Кожний план повинен складатися з такою точністю, що вимагає досягнення підприємством, з урахуванням його фінансового стану і положенням на ринку.
6.	Повноти	Всі операції, які впливають на рух грошових коштів підприємства, або його фінансові результати повинні бути відображені в бюджеті.
7.	Систематичності	Бюджет повинен бути складений й актуалізований з дотриманням певного тимчасового ритму відповідно до інших планів підприємства
8.	Прозорості	Бюджети повинні складатися таким чином, щоб всі працівники, що беруть участь у його виконанні, чітко розуміли завдання, що перед ними ставиться, і мали стимул його виконання
9.	Періодизації	Бюджети повинні бути розбиті на певні періоди, довжина яких визначається специфікою діяльності підприємства (тиждень, декада, місяць і т.д.).
10.	Участь всіх підрозділів	В бюджетуванні повинні приймати участь всі підрозділи підприємства, а фінансова служба виступати в ролі координатора цього процесу.

*Джерело: складено за даними [1,2].

Таким чином, система бюджетування підприємства, що діє з дотриманням перерахованих принципів, у змозі виконувати свої функції на підприємстві, а саме аналітичну (постановка цілей, розробка стратегії підприємства, планування показників та бізнес діяльності, аналіз ефективності витрат та капіталовкладень), фінансову (економічний прогноз, аналіз планових та фактичних показників, контроль результатів діяльності підприємства), координаційну (координація діяльності підрозділів підприємства, координація функціональних блоків оперативного планування), мотиваційну (зрозумілість постановки цілей, винагорода за виконання плану та покарання за його невиконання) та комунікаційну (призначення відповідальних осіб, узгодження планів підрозділів підприємства.).

Крім вище розглянутих функцій бюджетування, можна виділити такі завдання цього процесу, як удосконалення розподілу ресурсів, підвищення ефективності використання ресурсів, що знаходяться в розпорядженні підприємства та його окремих структурних підрозділів, а також відповідальності за них керівників відповідного рівня; зміцнення фінансової дисципліни; планування постачання; засіб навчання менеджерів; засіб зворотного зв'язку тощо [3].

У процесі побудови системи бюджетування беруть участь власники компанії, топ-менеджери, керівники відділів, економісти - ціла команда на чолі з фінансовим директором, який, як правило, відповідає за впровадження цієї системи на підприємстві. Перед розробкою системи бюджетування на підприємстві необхідно розподілити зони відповідальності серед менеджерів і спланувати координацію всього процесу.

Далі необхідно визначитися з методом планування, тобто нормативний (розрахунок потреби суб'єктів господарювання у фінансових ресурсах і в їх джерелах на основі заздалегідь встановлених норм технологічно-економічних нормативів), розрахунково-аналітичний (розрахунок планової величини показника на основі аналізу досягнутої величини фінансового показника, прийнятого за базу, та індексів його зміни в планованому періоді), балансовий (узгодження потреби підприємства з необхідними ресурсами), оптимізації планових рішень (вибір найкращого варіанта з декількох планів з погляду мінімуму витрат або максимізації одержуваного ефекту) або економіко-математичного моделювання (становлення кількісних взаємозв'язків між фінансовими показниками і факторами, які їх визначають) [4, 5].

У свою чергу, на вибір методів бюджетування впливає безліч індивідуальних характеристик підприємства: розмір та життєвий цикл, ринкова кон'юнктура, рівень розвитку корпоративної бюджетної системи, особливості внутрішньо-організаційної побудови, кваліфікація працівників, задіяних у процесі бюджетування, рівень застосування сучасних інформаційних технологій та програмного забезпечення.

Таким чином, впровадження системи бюджетування надає підприємству як переваги так і недоліки. До переваг можемо віднести системність, комплексність, підвищення оперативності, забезпечення прозорості та достовірності інформації, можливість оперативного реагування й

управління торговельним підприємством або об'єднанням майже в реальному режимі часу, моделювання ситуацій на торговельному підприємстві або об'єднанні, підвищення фінансової дисципліни, забезпечення позитивної мотивації у колективі тощо.

Негативні сторони бюджетування визначаються наступними пунктами: трудомісткість процесу, системні проблеми, що виникають при взаємодії з іншими функціональними підрозділами торговельного підприємства або об'єднання, введення помилкових даних у комп'ютерну управлінську мережу незмінно призводить до викривлення інформації за результатами бюджетування, бюджетування підвищує ризик несанкціонованого доступу до комп'ютерної мережі, відтак можливе порушення комерційної таємниці торговельного підприємства тощо.

Бюджетування особливо цікаве для новостворених підприємств чи їхніх об'єднань. Адже із самого початку діяльності підприємства за допомогою бюджетування можна уявляти перспективи розвитку підприємства, необхідні обсяги фінансових інвестицій та передбачити прогнозовані фінансові показники. Ще одна важлива позитивна риса бюджетування в умовах ринкової економіки, що говорить на користь його запровадження на торговельних підприємствах України. За оцінками експертів, через те, що підприємства не формують бюджети вони втрачають за рік 20% своїх доходів.

Бюджетування є водночас і інструментом антикризового управління торговельним підприємством, оскільки за його допомогою мобілізується весь потенціал торговельного підприємства на подолання кризових явищ заради підвищення його конкурентних позицій.

Хоч з точки зору методології бюджетування вважається найпрозорішою фінансовою технікою, проте з позицій організації цей процес має надзвичайно складний характер, який вимагає синхронних і цілеспрямованих дій великої кількості співробітників підприємства.

Отже, бюджетування є основою для діяльності підприємств та важливим джерелом фінансових ресурсів.

Підсумовуючи означене, слід наголосити, що в умовах низької фінансової результативності і платоспроможності вітчизняних підприємств, необхідність та доцільність впровадження прогресивної управлінської технології – бюджетування – є обов'язковою, адже її роль полягає у координації всіх сторін діяльності та зусиль усіх підрозділів на досягнення намічених результатів і, як наслідок, забезпечення високої ефективності підприємництва.

Список використаних джерел:

1. Догадайло Я.В. Теоретичні основи бюджетування на підприємстві. Ефективні підходи до розвитку підприємств, галузей, комплексів. В 3 книгах. К.2. монографія. Одеса. 2013. URL: <https://www.sworld.com.ua/simpoz2/202.pdf>
2. Поліщук С.В. Аналіз підходів до організації бюджетування. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право №1 2013. URL: [http://zt.knute.edu.ua/files/2013/1\(66\)/uazt_2013_1_8.pdf](http://zt.knute.edu.ua/files/2013/1(66)/uazt_2013_1_8.pdf)
3. Додонов С.В. Ретроспективний аналіз теоретичного визначення «бюджетування». Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Економічні науки. Випуск 2 (5). Т.2. С.98-104. 2014. URL : <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/5.2/98.pdf>

4. Андрущенко І.С., Касьян О.С. Бюджетування, як технологія стратегічного фінансового управління. Ефективна економіка. № 12. Запоріжжя. 2014. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3611>

5. Бугай В. З., Бугай А. В., Ренгевич Ю. Ю. Аспекти бюджетування в управлінні господарською діяльністю на підприємстві. Вісник Запорізького національного університету. №4(8). 2010. С.10-16. URL: https://web.znu.edu.ua/herald/issues/2010/eco_2010_4/2010_4/010-16.pdf

TAX INCENTIVES FOR THE DEVELOPMENT OF SMALL BUSINESSES IN UKRAINE

*Starodub S. R., bachelor,
Specialty «Finance, banking and insurance»
EPP «Fiscal and customs administration»
Academic adviser: Ph. D. in Economics Medynska T. V.
Lviv University of Trade and Economics*

Military actions on the territory of Ukraine have a detrimental impact on the functioning and development of all business entities, causing devastating damage to the economy. Simultaneously, the active engagement of Ukrainian enterprises during wartime plays a significant role in securing state budget revenues and creating new job opportunities.

Nowadays, it is crucial for Ukraine to develop and execute an effective state tax policy aimed at supporting the development of businesses, with the objective of fostering a favorable environment for establishing and sustaining enterprises. Small businesses play a significant role in the market environment, addressing numerous social and economic issues. They contribute to saturating the market with goods and services, replenishing the budget, stimulating structural changes in the economy, fostering economic growth, shaping a positive image for the country, promoting healthy competition, tackling unemployment issues, and providing flexibility to the economic system.

That's why supporting small businesses, including the tax system, is a substantial tool for overcoming economic, political, and social crisis in the country. Currently, in Ukraine, there are various taxation attempts regulated by laws. The main drawbacks of the current tax system in Ukraine include high tax rates, a complex financial reporting process, substantial costs for tax management, and a limited level of cooperation between the government and taxpayers.

Over the past few years, there have been some changes to the special tax regimes in Ukraine, which are mainly used by small businesses. The details of these changes are provided in the table below.

Table 1

Entrepreneurs operating in areas currently under temporary occupation still have the right to skip out on paying VAT

Time Period	Tax Regime	Ставка податку
Before August 1, 2023	Preferential	2% of turnover
From August 1, 2023	General	5% of turnover
From August 1, 2023 (if the application is submitted by September 1, 2023)	Preferential	5% of turnover
From August 1, 2023	Mandatory	Single Social Contribution (SSC) 1,474 UAH/month (minimum amount)

Tax incentivization for the development of small businesses in Ukraine encompasses various measures and instruments aimed at alleviating the financial burden on small enterprises and fostering a more conducive entrepreneurial environment. Below are some examples of tax initiatives to stimulate the growth of small businesses in Ukraine:

- **Reduction of Tax Rates:** Lowering overall tax rates for small enterprises can contribute to increasing their profitability, stimulate investment in business development, and facilitate the creation of new job opportunities. An excellent example is the tax reform initiative "Tax Reform 10-10-10," which entailed reducing income tax rates for individuals (PIT) as well as lowering corporate income tax and value-added tax (VAT) to 10%.

- **Special Tax Regimes:** Implementing specialized tax frameworks for small businesses, incorporating simplified accounting rules and a reduction in tax obligations.

- **Abatement of Tax:** Providing tax credits or deductions for expenses related to development and investments can incentivize businesses to make greater investment efforts. According to recent data from the Ministry of Finance, small and medium-sized businesses are increasingly applying for bank loans. The average loan size for small and medium-sized businesses has grown by 20-30% in the past year and currently ranges from 2 million UAH to 12 million UAH. The state's task is to make such financing advantageous and accessible for small businesses.

- **Tax Benefits for Startups:** Establishing specialized regulations that offer tax benefits and exemptions from certain taxes during the initial years of operation.

- **Support for Socially Vulnerable Categories:** Implementation of specialized tax measures for businesses owned or managed by women, youth, and other socially vulnerable groups.

- **Simplifying Reporting Procedures:** Enhancing and simplifying tax accounting and reporting processes for small businesses is essential to reduce administrative overheads and encourage entrepreneurs to contribute to the development of our economy.

- **Electronic Tax Services:** Expanding the utilization of electronic systems and services for submitting reports and paying taxes makes the process more efficient and convenient.

These measures contribute to the development of small businesses, the creation of new job opportunities, the elevation of entrepreneurial activity, and the overall economic growth of Ukraine. Not only does this foster economic expansion, but it also provides entrepreneurs the opportunity to realize their ideas, promoting innovation and market competitiveness. Tax incentives for small businesses also contribute to improved employment and lead to an enhancement in the overall standard of living for the population.

Conclusion: Tax incentives for the development of small businesses in Ukraine play a pivotal role in supporting sustainable economic growth, addressing social issues, and bolstering the overall standing of the country. Ensuring a favorable tax environment for small businesses is a step toward strengthening the economy and political stability of the country.

References

1. Що зміниться з 1 серпня в Україні: податки, виплати для ВПО та перевірки від податкової: URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/07/31/702746/>
2. STATE ASSISTANCE IN SUPPORTING ENTERPRISES DURING MARTIAL LAW SCIENTIFIC JOURNAL HE-SS in Ostroleka 2/2023(49), 59-69 URL: https://www.researchgate.net/publication/370138188_STATE_ASSISTANCE_IN_SUPPORTING_ENTERPRISES_DURING_MARTIAL_LAW

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОНАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

*Струк М. О., магістр спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»
ОПП «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник: к. е. н., доц., Плець І. І.
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника*

Однією з важливих складових сучасної української бюджетної системи є місцеві бюджети. Вони мають значний вплив на вирішення загальнодержавних завдань економічного та соціального характеру, зокрема фінансового забезпечення усіх галузей економіки.

Повномасштабне російське вторгнення, яке розпочалось 24 лютого 2022 р. стало глобальним викликом для України, що негативно вплинуло на всі соціально-економічні процеси та суспільство загалом. Місцеве самоврядування стикнулось із проблемою недоотримання планових надходжень до бюджетів територіальних громад, руйнуванням інфраструктури тощо.

Постановою Кабінету Міністрів України від 11 березня 2022 р. №252 визначено особливості формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану. Зазначається, що для забезпечення безперебійного функціонування установ і закладів бюджетної сфери, комунальних підприємств, виконання та формування місцевих бюджетів здійснюється відповідно до чинного бюджетного законодавства [1].

Незважаючи на вкрай негативний вплив збройної агресії російської федерації на стан соціально-економічного розвитку регіонів, місцевим органам самоврядування вдалося забезпечити виконання місцевих бюджетів. Загалом за 2022 р. до загального фонду надійшло 398,1 млрд грн, що на 46,3 млрд грн більше порівняно з 2021 роком (табл. 1).

Таблиця 1

Доходи загального фонду місцевих бюджетів (2022 р.), млрд. грн.*

Показники	Факт 2021 р.	Затверджено на 2022 рік	Факт 2022 р.	Відхилення			Питома вага, %
				Сума	Темп росту, %	Виконання, %	
Податок на доходи фізичних осіб	212,2	259,1	272,2	60,0	128,3	105,1	71,4
Єдиний податок	46,2	49,0	47,2	1,0	102,1	96,3	12,4
Плата за землю	35,3	34,5	29,6	-5,7	83,8	85,7	7,8
Податок на майно	7,8	7,8	7,1	-0,7	91,0	91,4	1,8

Акцизний податок	17,8	15,8	13,1	-4,7	73,3	82,8	3,4
Податок на прибуток	15,8	12,5	12,2	-3,6	77,5	97,5	3,2
Усього	335,1	378,7	381,4	46,3	113,8	101,0	100,0

*Джерело: складено на основі [2].

Як видно із табл. 1, основним бюджетоутворюючим податком загального фонду місцевих бюджетів є податок на доходи фізичних осіб (71,4%), який надійшов в обсязі 272,2 млрд грн. Одним із факторів його зростання є збільшення нормативу зарахування ПДФО до місцевих бюджетів – з 60% до 64% та зростання надходжень податку з грошового забезпечення військовослужбовців.

За I півріччя 2023 р. до загального фонду місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів) надійшло 218 337,5 млн гривень. Однак фактичне виконання станом на 01.07.2023 р. річних затверджених показників доходів загального фонду складає 58,1% (при нормативному значенні 50%) за податком на доходи фізичних осіб – 57,4%; єдиним податком – 57,6%; платою за землю – 55,0%; податком на нерухоме майно – 59,9%; акцизним податком – 56,6%; податком на прибуток підприємств приватного сектору економіки – 91,0%.

За III квартал 2023 року до загального фонду місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів) надійшло 338 846,1 млн гривень. Фактичне виконання станом на 01.10.2023 р. річних затверджених показників доходів загального фонду складає 83,4% ((при нормативному значенні 75%), за податком на доходи фізичних осіб – 82,8%; єдиним податком – 80,4%; платою за землю – 79,9%; податком на нерухоме майно – 88,0%; акцизним податком – 85,6%; податком на прибуток підприємств приватного сектору економіки – 116,9% [2].

В умовах воєнного стану найбільшого відносного приросту зазнали видатки на громадський порядок, безпеку та судову систему, соціальний захист. У свою чергу, видатки в галузі освіти та охорони здоров'я зазнали незначного зменшення (рис. 1).

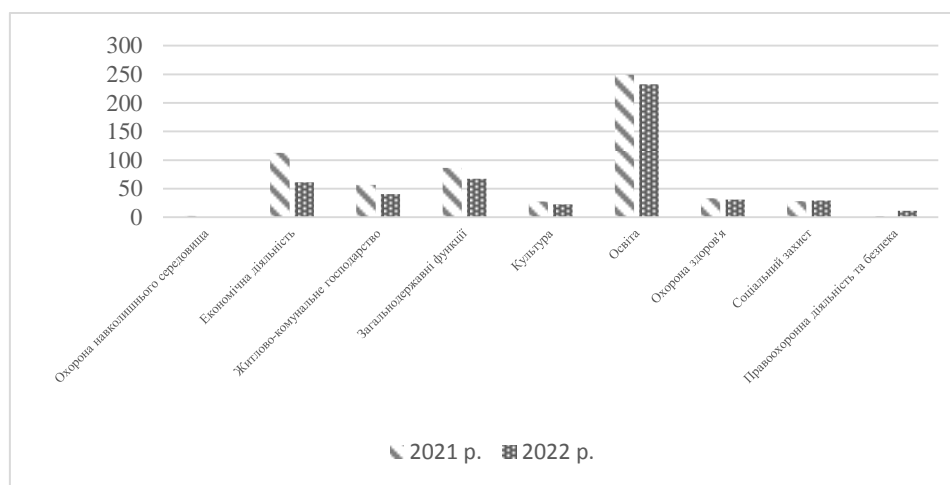

Рис. 1. Видатки загального та спеціального фондів за 2021 – 2022 р. [3]

За економічною класифікацією операцій, які здійснюються відповідно до функцій місцевого самоврядування, найбільшу питому вагу склали видатки на оплату праці та інші функції (табл. 2).

Таблиця 2

Видатки за економічною класифікацією за 2021 – 2022 рр., млрд. грн.*

Найменування видатків	2021 р.	2022 р.	Приріст, млрд. грн	Приріст, %
Оплата праці	207,9	200,9	-7,0	-3,4
Нарахування на оплату праці	45,5	44,6	-0,9	-1,8
Оплата послуг (крім комунальних)	26,1	27,6	+1,5	+5,6
Оплата комунальних послуг та енергоносіїв	20,1	22,9	+2,8	+13,9
Регіональні програми	21,0	17,6	-3,4	-16,2
Найменування видатків	2021 р.	2022 р.	Приріст, млрд. грн	Приріст, %
Предмети, матеріали, обладнання	11,4	13,1	+1,7	+14,5
Продукти харчування	10,4	11,0	+0,6	+5,6
Інші виплати населенню	9,7	7,8	-1,9	-19,8
Капітальний ремонт	30,3	6,8	-23,5	-77,6

*Джерело: [3]

12 вересня 2023 р. у Верховній Раді зареєстровано законопроект №10037 про внесення змін до розділу VI Бюджетного кодексу України щодо забезпечення підтримки обороноздатності держави та розвитку оборонно-промислового комплексу України, який у суспільстві набув дискусійного характеру. Він передбачає вилучення з 1 жовтня 2023 року податку на доходи фізичних осіб з грошового забезпечення, грошових винагород та інших виплат, одержаних військовослужбовцями та особами рядового і начальницького складу, що сплачується податковими агентами (втрати органів місцевого самоврядування до кінця 2023 року – 23,9 млрд грн., а вже у 2024 р – близько 100 млрд грн).

Комітет Верховної Ради України з питань бюджету на своєму засіданні 6 жовтня 2023 р. рекомендував прийняти законопроект №10037 у другому читанні і в цілому як закон в остаточній редакції, викладеній в уточненій порівняльній таблиці до законопроекту, з необхідними редакційними і техніко-юридичними правками [4]. Проте 17 жовтня 2023 р. на своєму засіданні Верховна Рада України не змогла ухвалити цей законопроект через недостатню кількість голосів. Таким чином, його направили на доопрацювання та повторне друге читання.

Отже, формування та виконання місцевих бюджетів в сучасних умовах має значні особливості. Від військової агресії Російської федерації регіони України зазнали різного ступеня впливу, бо чим далі область знаходилася від зони бойових дій, тим вищими були показники виконання бюджету.

На нашу думку, альтернативою до законопроекту №10037 є розробка нормативно-правових актів, які передбачали б акумулювання фінансових ресурсів місцевих бюджетів для

створення соціальних центрів підтримки військовослужбовців та їх сімей у післявоєнний період. Вважаємо, що соціальний захист учасників бойових дій після закінчення війни набуде актуального значення, оскільки великою буде кількість осіб з інвалідністю, що сприятиме пошуку шляхів та можливостей для їхнього працевлаштування. Можливо, суб'єктам господарювання слід змінювати свої умови праці із створення належної підтримки таких громадян.

Список використаних джерел:

1. Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 11.03.2022 р. №252 / Верховна Рада України. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/252-2022-%D0%BF#Text>
2. Виконання доходів місцевих / Міністерство Фінансів України. URL.: <https://mof.gov.ua/uk/vykonannia-dokhodiv-mistsevykh-biudzhetyv>
3. Онищук Ігор Аналіз виконання місцевих бюджетів за 2022 рік / Децентралізація в Україні. URL.: <https://decentralization.gov.ua/news/16105>
4. Верховна Рада «провалила» голосування щодо вилучення військового ПДФО з місцевих бюджетів / Децентралізація в Україні. URL.: <https://decentralization.gov.ua/news/17321>

ОЦІНКА ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

*Хома І. Я., магістр,
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
ОПП «Фінанси, митна та податкова справа»
Науковий керівник: к.е.н., доц. Сич О. А.
Львівський національний університет ім. Івана Франка*

На поточному етапі економічних змін важливим фактором для підсилення регіональної економіки є можливість доступу до фінансових ресурсів. Подальший розвиток можливостей для залучення перспективних методів та джерел фінансування, спрямованих на вирішення економічних викликів регіонів і забезпечення їх рівномірного росту, залежить від процесу децентралізації фінансових ресурсів у регіонах. Перехід до децентралізації місцевих бюджетів сприяє підвищенню ефективності їхнього функціонування і розвитку фінансової інфраструктури країни в цілому. Питання децентралізації бюджетної системи України залишається актуальним в сучасний час, оскільки фінансова децентралізація є однією з ключових передумов для незалежності і життєздатності місцевих владних органів. Україна розпочала процес сучасної реформи місцевого самоврядування через внесення змін до Бюджетного та Податкового кодексів країни. Були здійснені перші кроки у напрямку бюджетної децентралізації, які передбачають більшу самостійність місцевих органів влади щодо формування та виконання місцевих бюджетів і розширення доходної бази цих бюджетів [2, с. 255]. Таким чином, інновації в Бюджетному кодексі України за період з 2014 по 2022 роки, переважно стосуються генерації доходів місцевих бюджетів України. Ефективність діяльності місцевих владних органів безпосередньо залежить від рівня фінансового забезпечення місцевих бюджетів і ступеня фінансової самостійності територій.

Фінансова децентралізація включає декілька способів збільшення надходжень до місцевих

бюджетів, включаючи:

- збільшення частки коштів, які сплачуються до державного бюджету з рентної плати за користування надрами (за винятком нафти і природного газу) із 50% до 75%.

- передача до місцевих бюджетів певної частини акцизного податку від продажу пива, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, нафтопродуктів, біодизеля і скрапленого газу через роздрібні мережі, а також прибутку від ліцензій на право експорту, імпорту та оптової торгівлі алкогольною та тютюновою продукцією.

- збільшення частки розподілу екологічного податку з 35% до 80%, з яких 55% будуть передаватися в обласні бюджети, а 25% – до районних бюджетів і бюджетів міст обласного значення.

- розширення об'єктів оподаткування податку на нерухомість, включаючи комерційну (нежитлову) власність з 2015 року [3, с. 41].

Щодо ефективності фінансової децентралізації, її підтверджують результати стосовно фінансової стійкості місцевих бюджетів. За даними Асоціації міст України, протягом 2014–2022 років кількість казначейських позик значно зменшилася, зростаючи таким чином платоспроможність місцевих бюджетів. Так, у 2017 році завдяки децентралізації кількість місцевих бюджетів, які отримували дотації, зменшилася на 24%, і кількість бюджетів, які стали донорами, зросла на 12,5%. В цьому ж році державна фінансова підтримка розвитку громад подвоїлася.

Додатковою підтвердженою ефективністю фінансової децентралізації є щомісячне зростання залишків бюджетних коштів на рахунках місцевих бюджетів. На початку 2023 року ця сума становила 47,7 мільярда гривень (33,6 мільярда гривень у загальному фонді та 14,1 мільярда гривень у спеціальному фонді). Порівняно з початком 2022 року це збільшення склало 12,5 мільярда гривень, або 35,5%. Зростання залишків коштів на рахунках місцевих бюджетів свідчить про підвищення доходів цих бюджетів. Ці тенденції надають місцевим органам влади можливість ефективно фінансувати бюджетні заклади і самостійно приймати рішення щодо розвитку громади без необхідності звертатися до центральних органів влади для отримання додаткової фінансової підтримки з Державного бюджету [1, с. 38].

Позитивний розвиток у поповненні місцевих бюджетів визначається змінами в законодавстві, а саме внесенням поправок до Бюджетного кодексу, які ліквідували негативний вплив Держказначейства на розподіл фінансових ресурсів місцевих бюджетів. Головним джерелом доходів місцевого самоврядування залишаються податкові надходження.

Сума надходжень до місцевих бюджетів (крім міжбюджетних трансфертів) становить 35,1 мільярда гривень, що на 7,3 мільярда гривень або 26,4% вище, ніж у 2022 році. Річний план доходів, який був затверджений місцевими радами, було виконано на 31,6%. Це високий рівень виконання плану створює передумови для очікування його подальшого перевиконання до кінця

поточного року [1, с. 43].

Цей вражаючий результат у виконанні річного плану було досягнуто завдяки зростанню надходжень з усіх основних джерел податків: податок на доходи фізичних осіб збільшився на 28,0%, податок на прибуток підприємств зріс на 52,4%, акцизний податок від реалізації підакцизних товарів суб'єктами господарювання піднявся на 29,7%, орендна плата за землю від юридичних осіб зросла на 33,8%, єдиний податок зріс на 36,6% і так далі.

Податок на доходи фізичних осіб, незважаючи на часткове перерозподілення до державного бюджету, продовжує залишатися основним джерелом доходів місцевих бюджетів і становить 45,9% від загальних надходжень. Цей податок приніс 16,1 мільярда гривень, що на 5,1 мільярда гривень, або 45,9% більше, ніж у попередньому році [1, с. 58].

Останні два роки показали, що місцеві податки і збори, включаючи єдиний податок і податки на майно, стали другим за обсягом джерелом фінансування місцевих бюджетів. Їхня частка в загальній структурі доходів місцевих бюджетів становила понад чверть у першому кварталі 2023 року, і загальна сума цих доходів склала 9,0 мільярда гривень. Крім того, оплата за земельні пайки відіграє важливу роль у формуванні доходів місцевих бюджетів і становить 5,1 мільярда гривень, що на 54,5% більше, ніж у попередньому році. Навіть при виникненні економічних кризових явищ, обсяги надходжень єдиного податку для суб'єктів малого підприємництва зростають вже протягом п'яти років поспіль. Ця ситуація робить єдиний податок другим за обсягом серед місцевих податків і зборів. У 2023 році було сплачено 3,2 мільярда гривень, що становить 46,3% більше, ніж у 2022 році. Головною причиною цього зростання є збільшення кількості фізичних осіб, які сплачують цей податок, що призводить до збільшення обсягів внесків практично в 1,5 рази.

Важливо відзначити, що з 2015 року до єдиного податку було включено оподаткування сільськогосподарських товаровиробників, які мають сільськогосподарське виробництво, що дорівнює або перевищує 75% за попередній податковий (звітний) рік. У 2022 році до бюджету надійшло 0,4 мільярда гривень, що майже в 2,5 рази більше, ніж у попередньому році. Раніше цей податок мав назву «фіксований сільськогосподарський податок» [1, с. 100].

Обсяги неподаткових надходжень місцевих бюджетів скоротилися до 4,5 мільярда гривень, що на 2,2 мільярда гривень або 32,3% менше, ніж у 2021 році. Це сталося через зменшення власних надходжень бюджетних установ. Незважаючи на це скорочення, найбільшою статтею неподаткових надходжень до місцевих бюджетів залишаються власні надходження бюджетних установ, які становлять 4,5 мільярда гривень, що на 2,3 мільярда гривень менше, ніж у попередньому році.

Отже, згідно проведеного дослідження, реформа міжбюджетних відносин в контексті децентралізації виявилася результативною, призводячи до зростання фінансового потенціалу регіонів та активізації інвестиційної діяльності. Місцеві органи самоврядування переглядають

свій підхід до розвитку громад. Головним джерелом доходів місцевих бюджетів залишається податок на доходи фізичних осіб, а другим найважливішим джерелом є земельна плата. Зміни в Бюджетному та Податковому кодексах України призвели до зростання доходної частини місцевих бюджетів. Проте виникає питання стосовно ефективного використання цих коштів для розвитку громад.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний моніторинг: Аналіз бюджетних надходжень за 2023 рік / В. В. Зубенко, І. В. Самчинська, А. Ю. Рудик та ін. ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-П) впровадження», USAID. Київ, 2023. 73 с.
2. Возняк Г. В. Переваги та ризики бюджетної децентралізації: теоретико- методологічні аспекти. *Економічна теорія: Проблеми економіки*. 2015. № 2. С.253-257.
3. Пальчук В. Місцеві бюджети в умовах фінансової децентралізації. Україна: події, факти, коментарі. 2017. № 6. С. 41.

СЕКЦІЯ 4 ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

СУТНІСТЬ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ КРЕДИТНИХ ОПЕРАЦІЙ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

*Буга М. Я., здобувач ОНП доктора філософії,
спеціальність „Облік і оподаткування”
Науковий керівник: к.е.н., доц. Бойко Р. В.
Львівський торговельно-економічний університет*

Банківська система є основою фінансового ринку і її фінансова стійкість та стабільність напряму впливає на стабільність економіки України. Основою банківського бізнесу є кредитна діяльність, яка приносить банківським установам чи не найбільшу частину доходів, а надані кредити складають основну частку в активах банків. Основною функцією кредитних операцій банківських установ є розподіл і перерозподіл національного доходу, фінансових, матеріальних і трудових ресурсів, вирівнювання рівнів рентабельності підприємств через переливання капіталів. Якість реалізації кредитної функції банківською системою впливає на розвиток як окремих регіонів так і країни в цілому, оскільки кредити впливають на створення нових підприємств та нових робочих місць.

Єдиного трактування і визначення кредитних операцій немає. У своїй діяльності банківські установи керуються Законом України «Про банки і банківську діяльність» в якому визначеного поняття «кредитна операція» немає а лише зазначено, що до кредитних операцій відносяться залучення у вклади (депозити) коштів та банківських металів від необмеженого кола юридичних та фізичних осіб; відкриття та ведення поточних (кореспондентських) рахунків клієнтів у т. ч. у банківських металах; розміщення залучених у вклади (депозити), у т. ч. на поточні рахунки, коштів та банківських металів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик; здійснення операцій на ринку цінних паперів від свого імені; надання гарантій і поручительств та інших зобов'язань від третіх осіб, які передбачають їх виконання у грошовій формі; придбання права вимоги на виконання зобов'язань у грошовій формі за поставлені товари чи надані послуги, приймаючи на себе ризик виконання таких вимог і прийом платежів (факторинг); лізинг [1].

Більш чітке поняття «кредитних операцій» дає Положення «Про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями» затверджений Постановою НБУ № 23 від 25.01.2012р., де зазначено, що кредитна операція – це вид активних банківських операцій, пов'язаних із розміщенням залучених банком коштів шляхом їх надання в тимчасове користування або прийняттям зобов'язань про надання коштів у тимчасове користування за певних умов, а також надання

гарантій, поручительств, акредитивів, акцептів, авалів, розміщення депозитів, проведення факторингових операцій, фінансового лізингу, видача кредитів у формі врахування векселів, у формі операцій репо, будь-яке продовження строку погашення боргу, яке видано в обмін на зобов'язання боржника щодо повернення заборгованої суми, а також на зобов'язання щодо сплати процентів та інших зборів із такої суми (відстрочення платежу) [2].

Цивільний кодекс України дає наступне визначення «кредитна операція» - це операції, що полягають у розміщенні банками від свого імені, на власних умовах і на власний ризик залучених коштів юридичних осіб (позичальників) ті громадян і визначаються кредитними операціями Законом України «Про банки і банківську діяльність». Кредитні відносини здійснюються на підставі кредитного договору, що укладається між кредитором і позичальником у письмовій формі [3].

Отже, провівши аналіз нормативно-правового законодавства, вважаємо що кредитні операції – це вид активних банківських операцій, пов'язаних із розміщенням залучених банком коштів шляхом їх надання в тимчасове користування, прийманням зобов'язання придбати право вимоги боргу або прийняттям зобов'язань про надання коштів за настання умов, передбачених кредитною угодою.

Кредитна діяльність банківських установ – це ризикова діяльність і тому важливою є вірна класифікація кредитних операцій, оскільки вона лежить в основі оцінки рівня ризику за кожною кредитною операцією з врахуванням фінансового стану позичальника та обслуговування ним кредитної заборгованості і рівня забезпеченості кредитної операції. Класифікація кредитних операцій не має єдиного визначення, оскільки використовується різна кількість критеріїв для її складання.

На нашу думку кредитні операції банківських установ можна поділити на: - активні, це коли банк виступає в ролі кредитора розміщаючи залучені кошти від суб'єктів господарювання та фізичних осіб на власних умовах та на власний ризик у фондові активи, купівлю цінних паперів від свого імені, здійснення лізингових та факторингових операцій; - пасивні, коли банк виступає в якості боржника видаючи банківські гарантії і поручительства за третіх осіб та емітуючи цінні папери.

За рівнем кредитного ризику кредитні операції діляться на п'ять категорій: I – немає ризику або ризик мінімальний; II – помірний ризик; III – значний ризик; IV - високий ризик; V – реалізований ризик, або безнадійна заборгованість.

За термінами кредитування: короткострокові – до одного року; середньострокові – до трьох років; довгострокові – понад три роки.

На нашу думку, процес кредитування банківськими установами та контроль за кредитними процесами в середині самого банку повинен забезпечувати не лише якість кредитного портфелю та ефективну діяльність банківської установи в цілому, що дасть можливість

розподіляти капітал в напрямках необхідних для підтримки та розвитку бізнесу в військовий час та подальшого його розвитку в повоєнний період. Кредитні операції банків займають надзвичайно важливе значення в діяльності банківських установ а види позичкових операцій є дуже різноманітними і їх можна класифікувати за різними критеріями.

Список використаних джерел:

1. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000р. № 2121-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text/>
2. Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями: затвердження Постановою НБУ № 23 від 25.01.2012р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0231-12>.
3. Цивільний кодекс України: Кодекс від 16.01.2003 р. № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
4. Кравченко В. Кредитні операції банків. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://livingfo.com/kredytni-operatsii-bankiv/>.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

*Бук Н. О., бакалавр,
спеціальність “Економіка”
ОПП “Міжнародна економіка”
Науковий керівник к.е.н. проф. Куцик В. І.
Львівський торговельно-економічний університет*

Банківська система є елементом фінансової системи країни. Через дану систему діє механізм розподілу фінансових ресурсів та грошових коштів також відбувається їх мобілізація та залучення в економічний обіг. Її стабільність та ефективність – необхідна умова розвитку національної економіки. Основним завданням банківського сектору в сучасних умовах розвитку економіки є перерозподіл фінансових ресурсів між державою, суб'єктами господарювання та домогосподарствами у важливі галузі економіки.[2] Нині політична та військова нестабільність, значна інфляція та загальна економічна дестабілізація негативно вплинули на банківський сектор та показники діяльності банків, що працюють на території України. Стійкість та стабільність банківського сектору країни є однією з найголовніших передумов досягнення сталого розвитку національної економіки, натомість недостатній їхній рівень може призвести до кризових явищ усередині країни. Загалом, понад 90% усіх видів фінансових послуг здійснюються у банківському секторі України. Однак, через наслідки світової фінансової кризи, військові події та несприятливі політичні явища, скорочення виробництва, зниження інвестиційної активності економік, банківський сектор суттєво послабив умови свого функціонування.

Банківська система України протягом 2019–2022 рр. зазнала значних змін. Які є насамперед зумовлені фінансовою кризою, яка показала нездатність банківської системи швидко підлаштуватись до несприятливих явищ в економіці. Насамперед підвищення курсу іноземних валют привело до недовіри людей до банків: вони вважають що безпечніше тримати свої кошти та збереження дома аніж віддавати їх у банк, та робити у ньому депозитні

вкладення.

Для розрахунку депозитного індексу використовують номінальні ставки банку за "класичним" депозитом для стандартних сум на відповідні терміни. "Класичним" вважається депозит для фізичної особи нового вкладника, без права поповнення до кінця терміну, з виплатою відсотків в кінці терміну. Індекс UIRD розраховується на підставі депозитних ставок, що оголошуються банками на терміни 3, 6, 9 і 12 місяців в таких валютах: *українська гривня, долари США, Євро*.

Таблиця 1

Станом на 09.20.2023р депозитний індекс для фізичних осіб подано у табл. 1 [1]

	Гривня	Долар	Євро
3 місяці	13,67	0,62	0,25
6 місяці	14,43	0,86	0,41
9 місяці	13,14	0,83	0,45
12 місяці	14,36	1,13	0,57

Такі зміни у банківській системі призвели також до незначного скорочення числа банків в Україні.

Таблиця 2

	Кількість діючих банків	З них з іноземним капіталом	У т.ч. зі 100% іноземним капіталом
На 01.01.2008р.	175	47	17
На 01.01.2021р.	74	33	23
На 01.01.2022р.	71	33	23
На 01.01.2023р.	67	30	22

Вказані нами дані свідчать про те, що банківська система України перебуває ще в перехідному положенні. Певні кроки вже були зроблені: скорочено кількість ненадійних банків, підвищення прибутковості діяльності, створення систем онлайн банкінгу. Та негативними моментами однозначно є те, що закриття відділень банків привело до скорочення робочих місць, а інфляція та негативна репутація деяких банків, постійне знецінення національної валюти привели до того, що населення України не готове вкладати гроші та брати кредити, а шукають інші джерела фінансування.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/exchange/nbu/curr/usd/>. Офіційний сайт Державно
2. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ// Федевич Л.С.// Банківська система України: сучасний стан та перспективи розвитку.
3. Показники банківської системи. Офіційний сайт Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593

БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ ТА ФІНАНСОВА РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

*Гаркава А. Р., бакалавр,
спеціальність „Фінанси, банківська справа та страхування”
ОПП „Фінанси, банківська справа та страхування”
Науковий керівник: к.е.н., доц. Перепьолкіна О. О.
Львівський торговельно-економічний університет*

Вперше з початку повномасштабної війни банки відзначили зростання попиту на споживчі кредити та кількості схвалених кредитних заявок бізнесу. Попит на корпоративні кредити дещо зріс, переважно на гривневі позики для малого та середнього бізнесу: його підтримують потреба в оборотних коштах та капітальних інвестиціях, зростає попит на іпотеку і на споживчі кредити. Передусім попит домогосподарств на кредити стимулюють нижчі відсоткові ставки. У III кварталі 2023 р., вперше з початку повномасштабного вторгнення росії, банки планують послабити корпоративні стандарти кредитування для МСП, короткострокових та гривневих кредитів. Натомість фінустанови очікують на подальше підвищення кредитних стандартів для довгострокових і валютних позик. Вперше з початку повномасштабної війни зафіксовано збільшення кількості схвалених заявок на кредити бізнесу. Однак для позик великим підприємствам показник надалі скорочується. Фінустанови пом'якшують стандарти кредитів домогосподарствам та планують пом'якшувати стандарти схвалення як для іпотечних, так і споживчих кредитів. Кількість схвалених заявок на позики населенню продовжує зростати.

За даними Національного банку України, станом на 1 січня 2023 року частка непрацюючих кредитів (NPL) у банківському секторі зросла до 38%, а обсяг непрацюючих кредитів за березень-грудень 2022 року збільшився на 127 млрд грн – до 432 млрд грн. Близько 75% NPL сектору сконцентровано в державних банках, зокрема понад 40% припадає на "Приватбанк". При цьому, до початку повномасштабного вторгнення в Україні навпаки існувала тенденція до скорочення частки NPL, наприклад, з 2018 року до 1 березня 2022 року – з 55% до 27%, однак початок військової агресії РФ звів нанівець цю позитивну тенденцію. Кожна галузь економіки України відчула на собі ті чи інші негативні наслідки війни, і це також прямо впливає на сферу кредитування бізнесу в Україні.

У 2016 році парламент ухвалив закон "Про фінансову реструктуризацію" для подолання негативних наслідків у фінансовому секторі, спричинених системними фінансовими кризовими процесами в економіці України. Проте складно уявити більш негативні наслідки, ніж ті, до яких призводить війна. Саме тому в липні 2022 року Верховна Рада продовжила дію цього закону до 1 січня 2028 року. Відповідно до закону, боржник має право скористатися процедурою фінреструктуризації: – коли він перебуває у критичному фінансовому стані, – його господарська діяльність може бути визнана перспективною.

Отже, інструмент фінреструктуризації може бути однаково корисним як для банків

(фінансових компаній/організацій), які не хочуть збільшувати власний портфель проблемних кредитів, так і для бізнесу, який зможе зберегти свою господарську діяльність та пришвидшити темпи відновлення і розвитку.

Динаміка застосування процедури фінансової реструктуризації наведена в табл. 1.

Таблиця 1

Застосування процедури фінансової реструктуризації

Рік	Кількість процедур	Сума
2017 рік	9 процедур	сума 8 млрд грн,
2018 рік	12 процедур	сума 19,5 млрд грн,
2019 рік	13 процедур	сума 17,3 млрд грн,
2020 рік	7 процедур	сума 20,3 млрд грн,
2021 рік	12 процедур	сума 13,2 млрд грн,
2022 рік	9 процедур	сума 2,5 млрд грн,
2023 рік	1 процедура	сума 83,87 млн грн.

Протягом 2022-2023 років було відкрито 10 процедур на загальну суму 2,67 млрд грн, а закрито – 12 процедур на загальну суму 6,82 млрд грн (із урахуванням процедур, які були започатковані до війни). За ініціативою державних "Укрексімбанку" та "Ощадбанку" було відкрито 4 процедури загальним розміром у 2,28 млрд грн, всі інші процедури – за ініціативою фінансових компаній чи інших кредиторів. Як бачимо, війна особливо не вплинула на збільшення випадків проведення фінреструктуризації у 2022-2023 рр. у порівнянні з попередніми періодами. Причини цього можуть бути різними, починаючи з відсутності згоди кредиторів (банків) на проведення процедури фінреструктуризації, та, завершуючи, певно, відсутністю знань у бізнесу щодо існування такого інструменту.

Загалом, процедура добровільної фінреструктуризації є доволі ефективним та дієвим інструментом для подолання негативних економічних наслідків, спричинених воєнними діями на території України. А тому боржникам та кредиторам не варто забувати про нього, поступово розуміючи важливість довготермінових і взаємовигідних відносин.

На останньому засіданні Ради з фінансової стабільності, серед іншого, було обговорено питання системних ризиків, що загрожують фінансовій стабільності України, а також заходи з їх протидії. Наведена і підтримана Радою теза щодо своєчасної оцінки банками кредитних ризиків та проведення виважених реструктуризацій за потреби – є певною підставою для того, щоби бізнес бодай зацікавився фінреструктуризацією і спробував реалізувати її на практиці.

Список використаних джерел:

1. Опитування про умови банківського кредитування // Сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/vpershe-z-pochatku-povnomasshtabnoyi-viyni-banki-vidznachili-zrostannya-popitu-na-spojivchi-krediti-ta-kilkosti-shvalenih-kreditnih-zayavok-biznesu--rezultati-opituvannya-pro-umovi-bankivskogo->

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

*Голдак С. М., бакалавр,
спеціальність “Фінанси, банківська справа та страхування”
ОПП “Фінанси, банківська справа та страхування”
Науковий керівник: к.е.н., доц. Музичка О. М.
Львівський торговельно-економічний університет*

У сучасному світі банки відіграють особливо важливу роль в ринковій економіці завдяки своїм функціям та значному впливу на соціальний і економічний розвиток країни. Введення воєнного стану призвело до нових труднощів у роботі банківської системи загалом.

Політична і військова нестабільність, висока інфляція і загальна економічна нестабільність негативно вплинули на фінансовий сектор і показники банківської діяльності в Україні. Важливо підкреслити, що стійкість і стабільність банківського сектору є ключовим фактором для досягнення сталого розвитку національної економіки, водночас недостатній рівень стабільності може спричинити кризові ситуації.

Кризові ситуації в Україні, погіршення економічних, політичних та соціальних умов, негативно впливають і призводять до погіршення банківської системи. Проблеми включають зменшення капіталу банків, виникнення збитків у результаті їх діяльності та скорочення кредитування населення. Оскільки банківська система переживає значні зміни, необхідно провести дослідження активності існуючої кількості банків впродовж останніх п'яти років (рис. 1).

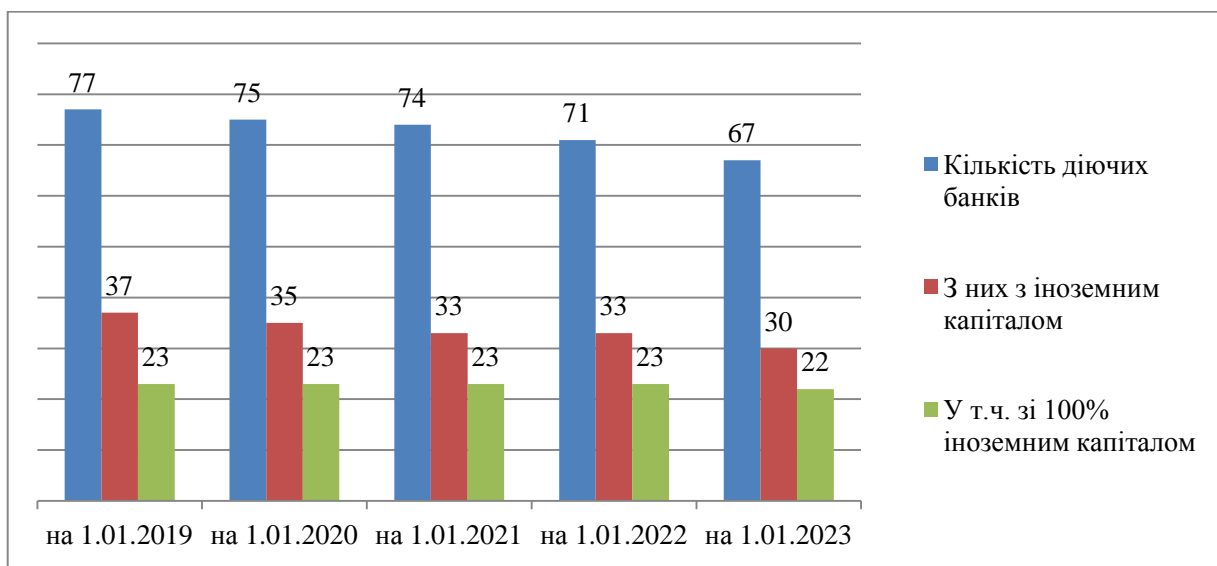

Рис. 1. Кількість діючих банків в Україні впродовж 2019-2023 рр. (складено на основі [1])

За даними рис. 1 можна відзначити, що впродовж 2019-2023 рр. кількість діючих банків в

Україні значно зменшилася. Зокрема, у 2023 році в порівнянні з попередніми роками кількість банків з іноземним капіталом зменшилася на 7 установ у порівнянні з 2019 роком. Кількість банків із 100 % іноземним капіталом впродовж 2019-2022 рр. залишалася незмінною, а у 2023 році зменшилася на 1 установу.

Значні зміни у державних пріоритетах у впровадженні економічних реформ в Україні вимагають негайного та адекватного реагування комерційних банків на нові умови економічної та господарської діяльності. Визначаючи основні проблеми, з якими стикаються українські банки у сучасних умовах, можна виділити такі як [3]:

1) потреба у реорганізації фінансового сектору національної економіки відповідно до вимог та підтримки міжнародних фінансових інституцій;

2) перехід до єдиної системи управління ліквідністю та впровадження Національним банком України нових процедур регулювання діяльності комерційних банків;

3) впровадження системи регулярного оцінювання діяльності комерційних банків та визначення рейтингових показників;

4) створення автоматизованих систем та баз даних для моніторингу кредитної історії клієнтів комерційних банків;

5) реформування механізму оподаткування банків;

6) завершення формування системи страхування, резервного та статутного фондів;

7) розвиток системи фінансової реконструкції комерційних банків.

Банківська система відіграє ключову роль у виконанні основних функцій фінансової системи України, включає забезпечення руху фінансових ресурсів у часі та між різними сферами економіки. Також розробляє методи управління ризиками, акумуляцію фінансових ресурсів і їх розподіл між суб'єктами господарювання, забезпечує безперервну роботу платіжних систем, сприяючи торгівлі, та забезпечує ринок ціновою інформацією для координації рішень в економічних галузях.

Враховуючи це, майбутні напрями розвитку банківської системи України можуть включати [2]:

– впровадження інновацій у банківській сфері;

– забезпечення сприятливих умов для кредитування як фізичних, так і юридичних осіб;

– створення резервів для покриття можливих збитків щоквартально;

– формування стійкості банківської системи на державному рівні перед будь-якими змінами;

– впровадження міжнародного досвіду та найкращих практик у галузі банківської діяльності.

Однією з основних проблем банківського сектору України залишається постійна потреба в адаптації до змін в умовах воєнного стану, що викликано низьким рівнем

конкурентоспроможності банківського сектору, низькою якістю надання послуг при високих вартостях та недостатньою капіталізацією.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk>.
2. Балацька В. А., Козій Н. С. Банківська система: сучасний стан та перспективи розвитку. *Фінансова система країни: тенденції та перспективи розвитку*. Матеріали ІХ Міжнар. наук.-практ. інт.-конф. (м. Острого, 21 жовт. 2022р.). Острого: Видавництво Національного університету "Острозька академія", 2022. С. 14-16.
3. Шелест В. А. Банківська система України: реалії та перспективи розвитку. *Сучасні тенденції розвитку науки та освіти в умовах євроінтеграції*. 2022. С. 217-220.

**ОРГАНІЗАЦІЯ БЛАГОДІЙНИХ ПРОЄКТІВ
НАЦІОНАЛЬНИМ БАНКОМ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ**

*Денисюк К. С., студентка освітньо-професійного ступеня
фаховий молодший бакалавр
ВСП «Рівненський технічний фаховий коледж НУВГП»*

Від моменту повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну Національний банк України працював в режимі безпрецедентних ризиків і викликів. 24 лютого 2022 року НБУ відкрив спеціальний мультивалютний рахунок для збору коштів на потреби армії у зв'язку з уведенням воєнного стану в Україні, збройною агресією рф та небезпекою для державної незалежності України та її територіальної цілісності. Рахунок - мультивалютний, відкритий як для переказу коштів від міжнародних партнерів та донорів – у іноземній валюті (доларах США, євро, британських фунтах, швейцарських франках, австралійських, канадських доларах, юані Женьміньбі, єнах, пізніше - злотих), так і від українського бізнесу та громадян – у національній валюті. За одну добу на спецрахунок Національного банку, відкритий для збору коштів на підтримку Збройних Сил України, надійшло майже 300 млн гривень (в еквіваленті). Кошти перераховували як громадяни та підприємства України, так і міжнародна спільнота (зокрема зі США, Великобританії, Німеччини, Швеції, Фінляндії, Польщі, Швейцарії, Норвегії, Австралії, Франції, Канади, Болгарії, Гонконгу та ще багатьох країн світу). Стан спецрахунку в період з 01.10.2022р. по 16.10.2023р. подано нами на рис. 1.

Станом на 1 жовтня 2023 року залишок коштів на спецрахунку, який Національний банк відкрив для підтримки сил оборони 24 лютого 2022 року, становить майже 1,1 млрд грн. За минулий місяць на спецрахунок надійшло понад 760 млн грн. Усього з початку війни на спецрахунок надійшло майже 31 млрд грн в еквіваленті. З-за кордону в іноземній валюті (долари США, євро, фунти, канадські долари, китайські Женьміньбі, японські єни, швейцарські франки, польські злоті, австралійські долари) надійшло майже 12,5 млрд грн в еквіваленті.

Загалом з початку війни Національний банк перерахував на потреби оборони майже 30 млрд грн, у вересні – понад 638 млн грн, зокрема: на потреби Національної гвардії України – понад 1 408 млн грн; на потреби Національної поліції України – усього 1 650 млн грн; на потреби Міністерства оборони України – понад 19 724 млн грн (06.09.2023 – 279,7 млн грн;

25.09.2023 – 294,1 млн грн); на потреби Державної прикордонної служби України – усього 1 000 млн грн (19.09.2023 – 20,3 млн грн); на потреби Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України – понад 5 415 млн грн (15.09.2023 – 43,9 млн грн); на потреби Державної служби України з надзвичайних ситуацій – понад 114,7 млн грн; на потреби РНБО України – 40,5 млн грн; на потреби Державної спеціальної служби транспорту – понад 207,5 млн грн; на потреби Служби безпеки України – понад 318,2 млн грн. (рис. 2).

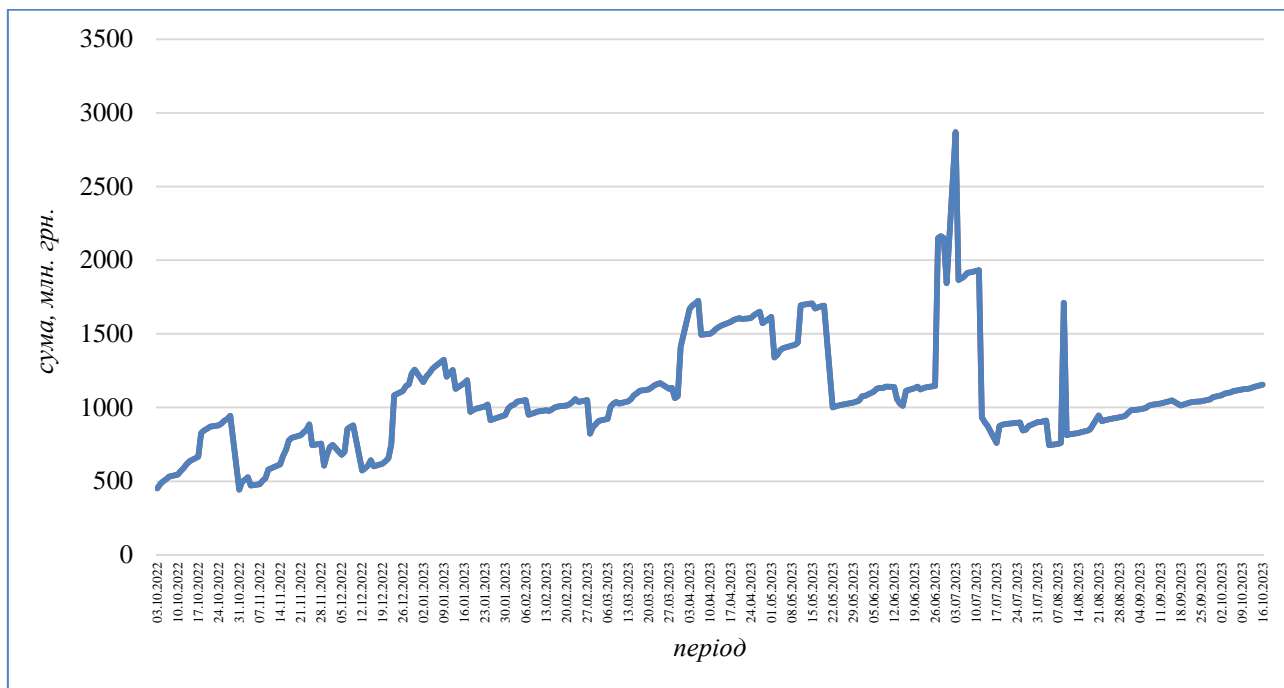

Рис. 1. Стан спецрахунку НБУ, млн грн [1]

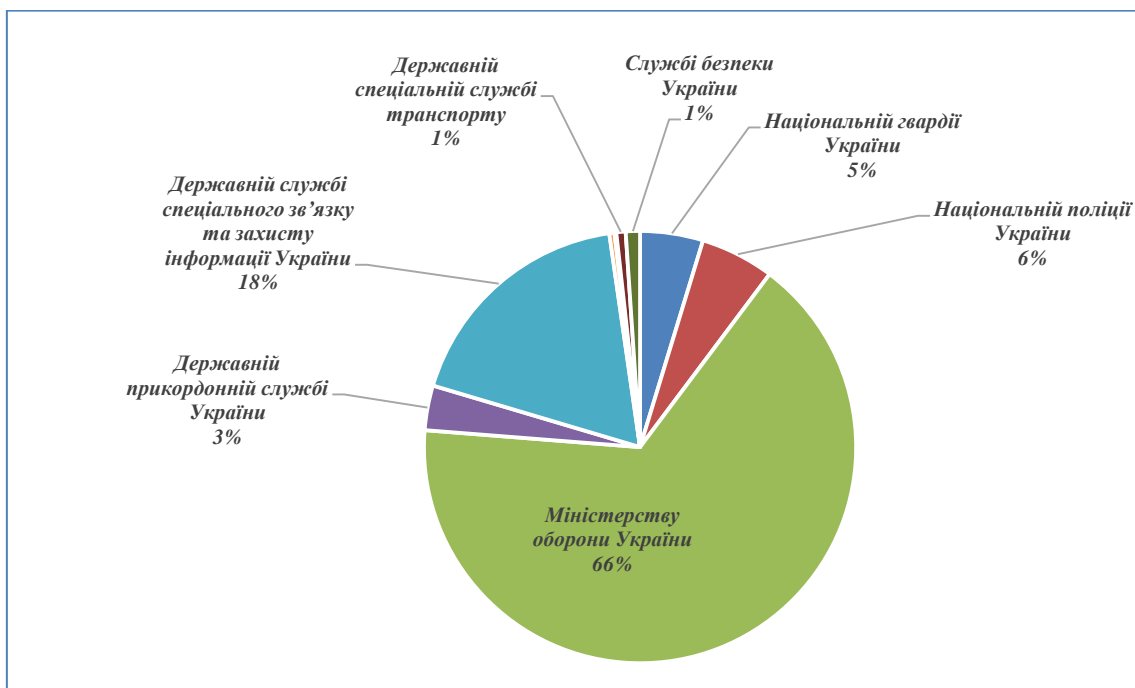

Рис. 2. Структура фінансування потреб оборони зі спецрахунку НБУ, % [1]

Національний банк 01 березня 2022р. відкрив Міністерству соціальної політики України поточний рахунок для гуманітарних цілей - допомоги українцям, постраждалим від російської агресії, яка залишила тисячі українців без житла, грошей, одягу, їжі та інших елементарних речей. Проте Україна та світ не залишають їх наодинці зі своїм горем – фінансова підтримка активно надходить як від громадян нашої держави, так і з-за кордону. Щоб упорядкувати надходження коштів від донорів на гуманітарну допомогу постраждалим від війни українцям, Національний банк відкрив Мінсоцполітики рахунок, який акумулюватиме благодійні внески на соціальні потреби у військовий час. На відміну від спецрахунку, відкритого для фінансування потреб Збройних Сил України, кошти з цього рахунку витрачатимуться для допомоги громадянам, які найбільше страждають від війни з Росією. Отримані на цей рахунок кошти спрямовуватимуться Міністерством соціальної політики на:

- задоволення продовольчих потреб та облаштування місць розміщення біженців та громадян, які у зв'язку з бойовими діями залишили місце свого проживання;
- забезпечення їх одягом та взуттям, надання ліків та медичних препаратів;
- забезпечення населення товарами першої необхідності,
- надання одноразової грошової допомоги, задоволення інших першочергових потреб.

Станом на 1 жовтня 2023 року залишок коштів на рахунку Міністерства соціальної політики України, який Національний банк відкрив для гуманітарних цілей, становить майже 114 млн грн. За вересень на рахунок для гуманітарних потреб надійшло майже 7 млн грн. Близько половини коштів з початку війни надійшло з-за кордону в іноземній валюті (долари США, євро, фунти). Міністерство соціальної політики України, що є отримувачем та розпорядником коштів, які надходять на цей рахунок, вже перерахувало з нього понад 845 млн грн з метою надання гуманітарної допомоги постраждалим від збройної агресії РФ [1].

Окрім того, Національний банк України ініціював проведення благодійної акції "Смілива гривня" у 2022 р., яка, насамперед, була спрямована на дітей та молодь. Протягом трьох місяців по всій Україні тривав збір монет номіналами 10, 50 копійок та 1, 2, 5 і 10 гривень. Учасники благодійної акції "Смілива гривня", ініційованої Національним банком України, зібрали монетами майже 5 млн грн. Здебільшого це стало можливим завдяки зусиллям педагогів, які заохочували дітей та їхніх батьків до благодійності. Саме освітяни, діти і молодь стали рушійною силою під час першої хвилі акції, що відбулася у 2022 році. До акції долучилися понад 2 400 колективів, із них 81 % – це навчальні заклади. Здебільшого це стало можливим завдяки зусиллям педагогів, які заохочували дітей та їхніх батьків до благодійності [2].

У 2023р. Національний банк України ініціював початок нової хвилі благодійної акції "Смілива гривня". Упродовж трьох місяців по всій Україні триватиме збір монет номіналами 10, 50 копійок та 1, 2, 5 і 10 гривень, а сума зібраних коштів буде перерахована на потреби Збройних Сил України. Тож і цьогорічний благодійний збір монет, ініційований Національним

банком, сприятиме розвитку серед молоді культури благодійності, яка є складною частиною фінансової культури, а також сприятиме мобілізації коштів для підтримки Збройних Сил України.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-vidkriv-spetsrahunok-dlya-zboru-koshtiv-na-potrebi-armiyi>
2. Промо сайт-лендінг “Смілива гривня”. URL: <https://promo.bank.gov.ua/brave-hryvnia/>

РОЗВИТОК БІЗНЕС-МОДЕЛЕЙ БАНКІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

*Дума О. І., бакалавр,
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
ОПП «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник: к.е.н, доц. Музичка О. М.
Львівський торговельно-економічний університет*

Бізнес-модель банку – це стратегічний план, що описує, як банк отримує прибуток, як він створює і постачає свої продукти та послуги, які ринки обслуговує та як взаємодіє зі своїми клієнтами і партнерами.

Загальна бізнес-модель банку визначається на основі того, як банк фінансує свою діяльність і розміщує активи, використовуючи такі ключові показники:

1. Структура активів – включає в себе питому вагу міжбанківських кредитів у власних активах банку, питому вагу кредитів, наданих юридичним та фізичним особам, у порівнянні зі всіма активами банку, і питому вагу інвестицій у загальній структурі активів банку.

2. Структура пасивів – включає в себе питому вагу коштів банків (зокрема, кошти Національного банку) у структурі всіх пасивів банку, питому вагу коштів, залучених від юридичних та фізичних осіб у загальній структурі пасивів, питому вагу запозичених коштів (які включають боргові цінні папери, інші залучені кошти та субординований борг) у структурі пасивів і питому вагу власного капіталу відносно всіх пасивів.

Цифрова трансформація, яка має велике значення у сучасному світовому господарстві, впливає на всі галузі бізнесу, включаючи банківський сектор. Оскільки банківська сфера важлива для економіки, важливо надавати особливу увагу цифровій трансформації її бізнес-моделей. Для того щоб залишатися конкурентоспроможними на ринку, банки повинні адаптувати свої бізнес-моделі до вимог цифрової епохи. Це означає автоматизацію бізнес-процесів, прискорення виконання операцій, надання доступу до послуг цілодобово, розвиток каналів самообслуговування, вдосконалення управління даними з використанням технологій штучного інтелекту та машинного навчання, швидку адаптацію до змін, вчасне впровадження на ринок і підвищення безпеки фінансових операцій.

Проаналізуємо показники рентабельності різних видів активів, капіталу та інвестицій, а також доходність від процентів, комісійних активів та торговельного результату, використовуючи середні значення для окремих бізнес-моделей (табл. 1.1).

**Оцінювання бізнес-моделей банків України за середніми значеннями
станом на 01.01.2023 р.***

Бізнес-моделі	Рентабельність(віддача)			Дохідність активів			Частка на ринку, %
	Активів	Капіталу	Інвестицій	Процентні	Комісійні	Торговельний результат	
Інвестиційна з міжбанківським фондуванням	-5,46	-23,03	-9,24	11,67	3,40	6,33	0,12
Інвестиційна з корпоративним фондуванням	0,65	6,79	1,22	9,66	3,35	1,76	22,21
Інвестиційна з роздрібним фондуванням	2,56	24,94	5,29	12,21	9,84	3,46	39,61
Інвестиційна з капітальним фондуванням	-0,60	3,75	7,13	11,89	12,55	2,14	0,32
Корпоративна	-0,72	-18,63	-4,48	9,45	2,69	2,11	33,68
Корпоративна з роздрібним фондуванням	-2,72	-25,19	-11,65	12,39	2,97	2,32	3,78
Корпоративна з капітальним фондуванням	1,57	1,93	16,85	13,41	0,39	2,45	0,01
Роздрібна	-33,80	-94,38	-536,72	48,78	4,90	0,56	0,27

*Примітка. Складено на основі [1]

Бізнес-модель, пов'язана з інвестиціями та міжбанківським фінансуванням, складає всього 0,12% від загальних активів банківської системи та включає всього два банки, один із яких прибутковий, а інший збитковий. Тому аналіз цього кластера не має сенсу.

Бізнес-модель, що базується на інвестиціях та корпоративному фінансуванні, є досить прибутковою. До неї входять головним чином банки з іноземним капіталом і вона займає 22,2% ринкової частки банківських послуг. Такі моделі є характерними для найбільших та системно важливих банків України, таких як «Приватбанк», «Ощадбанк» та «Універсалбанк», і вони контролюють майже 40% ринку за чистими активами. Ця група вважається найбільш ефективною та життєздатною, яка успішно працює на сучасному фінансовому ринку України.

У сучасних умовах, лише впровадження ІТ-інновацій недостатнє для того, щоб залишатися конкурентоспроможними на ринку. Важливою вимогою є перетворення самої бізнес-моделі управління банківською установою.

Під бізнес-моделлю банку розуміється комплексна система управління, яка складається з взаємопов'язаних складових з метою створення цінності для клієнтів і отримання конкурентних переваг на ринку. Ця бізнес-модель відображається в структурі балансу банківської установи і

акцентується на інноваціях та створенні конкурентних переваг [3].

Згідно з теоретичними дослідженнями в галузі цифровізації банківського сектору економіки виділяються наступні інноваційні моделі ведення банківського бізнесу: "Розумний багатоканальний банк," "Соціально-орієнтований банк," та банк, який функціонує як "Фінансова/нефінансова цифрова екосистема."

Війна стала серйозним викликом для банківської системи, змушуючи учасників цього сектору адаптуватися до нових реалій в режимі реального часу. Вперше протягом останніх п'яти років наслідки кредитного ризику внаслідок повномасштабних воєнних дій призвели до збитків в банківському секторі. Станом на 1 липня 2022 року із 68 функціонуючих банків, 47 були прибутковими та заробили чистий прибуток у розмірі 10,0 мільярда гривень, тоді як 21 банк були збитковими зі збитками на суму 14,6 мільярда гривень [2].

Банки, спеціалізовані на проведенні фінансових транзакцій, перш за все, надають платіжні послуги та мають великі клієнтські бази. У нових умовах для їх успішної діяльності необхідна реалізація концепції "відкритого банкінгу", а також співпраця з ІТ-компаніями та використання інноваційних рішень.

"Вбудовані банки" представляють собою новий тип фінансових установ, які діють як інтегровані компоненти щоденного використання смарт-пристроїв. Ці банки активно підтримують цифрові екосистеми, які розробляють великі технологічні корпорації, і мають доступ до більшої кількості інформації про звички та потреби своїх клієнтів [3].

Отже, правильний вибір бізнес-моделі банку, який враховує сучасні тренди та можливості, є ключовим для досягнення прибутковості та стабільного розвитку банку. У сучасній банківській галузі відбуваються значущі зміни під впливом регуляторного середовища, цифровізації сектору, поведінки клієнтів, а також динаміки та непередбачуваності сучасної економіки.

У сучасний час в Україні найжиттєздатнішими є бізнес-моделі, пов'язані з інвестиціями. Це досягається завдяки особливостям інвестицій у державні цінні папери, які пропонують високий дохід і мінімальний ризик в умовах України. Для подолання поточної невизначеності банкам необхідно вдосконалити свої процеси стратегічного управління. Це включає в себе аналіз різних сценаріїв та відповідні показники ефективності з урахуванням ризиків. Крім того, банки повинні оцінювати перспективи розвитку для кожного напрямку своєї діяльності та продукту, ідентифікувати можливі "слабкі місця" та підсилювати існуючі конкурентні переваги.

Список використаних джерел:

1. Дані наглядової статистики НБУ. Згруповані балансові залишки (у розрізі банків). URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>.
2. Фінансовий результат банківського сектору за перше півріччя 2022 року. Національний банк України: офіційний веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/u-pershomupivrichchi-zbitok-bankivskogo-sektoru-stanoviv-46-mlrd-grncherez-formuvannya-rezerviv-pid-ochikuvani-zbitki-vid-naslidkivviyni>.
3. Banks' business models: an uncertain environment needs agile steering. 2023. 15 February. URL: <https://www.bankingsupervision.europa.eu/press/publications/newsletter/2023/html/ssm.nl230215.en.html>.

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В ОЦІНЦІ КОМПЛАСНС-РИЗИКІВ В БАНКАХ УКРАЇНИ

*Єндоренко Л.О., аспірантка,
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
ОПП «Управління та адміністрування»
Науковий керівник: д. е. н., проф. Вовчак О. Д.
Львівський національний університет імені Івана Франка*

За класифікацією ООН, легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, як складова економічної злочинності займає перше місце. З огляду на це легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, сьогодні є не лише негативним соціально-економічним явищем, а й системною загрозою, що становить серйозну небезпеку для сталого розвитку національної економіки та негативно позначається на рівні життя населення [1].

Вивчення досвіду зарубіжних країн, які входять до FATF щодо забезпечення боротьби з легалізацією доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванням тероризму, дозволило зробити висновок, що сьогодні вітчизняне законодавство переважно відповідає сучасним вимогам міжнародних організацій із запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення. Водночас, є потенціал для подальшого правового та методологічного забезпечення реалізації на практиці Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» № 361-IX від 06.12.2019 та загалом системи запобігання та протидії відмивання коштів, з метою більш якісного забезпечення економічної безпеки держави [1; 2].

Досягнення високої ефективності фінансового моніторингу банків є невід'ємною складовою процесу підвищення ефективності діяльності банківської системи загалом. З метою ефективного функціонування системи моніторингу банківської діяльності необхідно дотримуватися таких принципів, як:

- принцип наукового обґрунтування методик, що застосовуються у процесі моніторингу (постійне вдосконалення методичної бази моніторингу);
- принцип неперервності (збір інформації повинен проводитися постійно, а не періодично);
- принцип доступності висновків і результатів моніторингу (необхідність розгляду й обговорення документально зафіксованих висновків моніторингу всіма зацікавленими користувачами інформації про банківську систему).

Досвід зарубіжних країн свідчить, що дієвими заходами здійснення фінансового моніторингу банками, з метою запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, є:

- зупинення фінансових операцій, щодо яких виникають підозри, що вони можуть проводитись з метою легалізації злочинних доходів, за ініціативою банківських установ;
- оперативна взаємодія банків з органами фінансової розвідки (в Україні це Державна служба фінансового моніторингу);
- спрощений порядок розкриття банківської таємниці на вимогу уповноважених держаних органів, в цілях запобігання та протидії відмиванню кримінальних доходів;
- надання банкам права самостійно проводити контрольні-розвідувальні операції;
- використання різноманітних баз даних;
- розробка / впровадження автоматизованих систем задля аналізу інформації;
- дотримання вимог законодавства.

Перелік критеріїв ефективності системи фінансового моніторингу банків в зарубіжній практиці зображено на рис. 1.

Рис. 1. Критерії ефективності фінансового моніторингу банків в зарубіжній практиці [1]

Вважаємо, що загалом у сфері запобігання та протидії легалізації злочинних доходів, фінансування тероризму та розповсюдження зброї масового знищення пріоритетним напрямом удосконалення є:

- впровадження запобіжних заходів;
- вдосконалення національної системи фінансового моніторингу та механізму взаємодії її учасників;
- налагодження механізму співробітництва між ДСФМУ та правоохоронними органами, і судовою гілкою влади;
- оптимізація ризик-орієнтованого підходу для ефективного спрямування ресурсів у

національній системі запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів;

- запровадження показників, які характеризують ефективність антилегалізаційної системи фінансового моніторингу;

- створення єдиного електронного реєстру щодо рахунків клієнтів банків, тощо.

З метою удосконалення процесів у сфері комплаєнс та протидії фінансовим злочинам банки можуть:

- здійснювати автоматизацію процесів щодо відслідковування змін у законодавстві, з метою їх своєчасного впровадження у внутрішні документи банків;

- здійснювати автоматизацію верифікації клієнтів для неризикових продуктів/послуг банків;

- впроваджувати додаткові контролю;

- впроваджувати штрафні санкції як для керівництва банків, так і для працівників, які не займають керівні посади.

Упровадження ефективної системи комплаєнс-контролю дозволяє органам управління банків отримувати консультації та звітність, необхідні для ухвалення управлінських рішень, зменшити ризики втрат і застосування заходів впливу за порушення встановлених вимог, а також підвищити рівень довіри населення до вітчизняної банківської системи. Банки мають надавати якісно свої послуги, підвищувати рівень ефективності обслуговування клієнтів, здійснювати оптимізацію наявних процесів, здійснювати пошук шляхів підвищення ефективності своєї діяльності.

Таким чином, підвищення ефективності фінансового моніторингу в оцінці комплаєнс-ризиків в банках України, у тому числі з урахуванням зарубіжного досвіду, дає можливість своєчасно виявляти та запобігати можливим ризикам, які також впливають на економічну безпеку держави, особливо це стало актуально як ніколи в період дії воєнного стану в Україні. Також ефективна система фінансового моніторингу сприяє соціально-економічному розвитку країни, забезпечує ефективне використання державного майна, максимальне надходження податків та обов'язкових платежів до бюджету держави, контроль переміщення значних фінансових потоків.

Список використаних джерел:

1. Бех О. Протидія легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 2. С. 213-218.

2. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>

ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

*Іванян Д. Г., магістр,
спеціальність «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»
ОПП «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник: к.е.н., доц., Андрейків Т. Я.
Львівський торговельно-економічний університет*

В умовах становлення і розвитку держави особливого значення набуває побудова правильної та ефективної банківської системи. Створення такої системи формується завдяки ринку банківських продуктів (послуг), які сегментуються на ринок кредитних операцій та банківських послуг.

Ринок банківських послуг – це специфічна сфера економічних відносин, функцією яких є балансування попиту і пропозиції на банківські продукти. Функціонування ринку банківських послуг має певні особливості, серед яких є: прозорість інформації про стан ринку та його учасників, тісне поєднання державного і ринку регулювання з метою його підтримки, регулювання та зміни відносин на ринку за нормами міжнародного права та внутрішнім законодавством, необмежена кількість учасників на ринку та широкий асортимент і диверсифікація банківських послуг.

У світовій економіці постійно відбуваються зміни, які прямолінійно впливають на зміст банківських послуг. Вплив світових криз або криз в середині держави на роботу банків та загалом банківських послуг відображає за собою складний механізм пристосування до нових мікро/макроекономічних умов. Нестабільні ситуації в державі та й у цілому світі обумовлюють істотну дестабілізацію банківських послуг та недовіру суспільства до банків в цілому. До 2008 року українська банківська система активно розвивалась, але з настанням кризового періоду знизилась якість кредитного портфеля та розпочався стрімкий спад депозитів щодо фізичних осіб. За період світової кризи у 2008 році банківська система виявила цілий ряд проблем у наданні банківських послуг. Першою проблемою була на рівні менеджменту, оскільки не було ефективного стратегічного управління який би зміг призупинити відмову клієнтів користуватись банківськими послугами. І другою важливою проблемою виявилась те, що була відсутність процедур щодо забезпечення прав вкладників та кредиторів.

Після нетривалого після кризового відновлення 2010-2013 років повною мірою не вдалося відновити стійкість банківських послуг та банківської системи загалом. Під впливом макроекономічних та політично-військових факторів, що виникали спричинилась нова банківська криза у 2014-2016 роках, що виявилась більш руйнівною для банківських послуг. Збитки від банківської кризи в цих роках сягнула 38% ВВП такі дані оприлюднила Рада НБУ.

Упродовж 2013-2017 років спостерігається тенденція до зменшення кількості банківських установ як з частковим так із іноземним капіталом це теж неабияк по впливало на розвиток і

роботу банківських послуг. Від початку 2017 року концентрація в секторі банківських послуг дещо зросла, оскільки було зменшення банківських установ, таким чином НБУ показало громадянам і клієнтам банків куди краще вкладати гроші на депозит і де краще надаються банківські послуги. Існують так звані «фундаментальні засади» щодо банківських послуг, які базуються на тому, що інтереси клієнта та банку однакові щодо банківських послуг. «Фундаментальні засади» банківських послуг показують клієнту певні ресурсні можливості банку, дотримання базових принципів роботи та адекватних методів щодо користування банківських послуг. Український ринок банківських послуг має певні специфічні та особливі риси, які в першу чергу пов'язані з розвитком світового фінансового ринку і економіки. У світовій банківській практиці використовується більше ніж 300 послуг, то в Україні цей показник дещо менший.

У 2017-2022 роках в Україні активно розвивались електронні банківські послуги. Ці так звані «новинки» у банківських послугах неабияк сподобались користувачам банків. Вперше електронні банківські послуги запропонував АТ КБ «ПриватБанк» на початок 2018 року кількість користувачів електронного банку сягав 462 тис. і з часом зріс до 18.3 млн. користувачів. Інші українські банки теж почали розвивати свої електронні банківські послуги.

З початком повномасштабного вторгнення РФ в Україну банківські послуги знову частково втратили довіру і стабільність своїх користувачів. Оскільки більша частина банківських послуг були недоступні. Українські банки знову мали так званий «депресивний» стан в сфері банківських послуг. Вже навесні 2022 року НБУ врегулював питання щодо використання банками України хмарних послуг у своїй діяльності. Це розширило можливості забезпечення стабільного функціонування банківської системи України в період дії воєнного стану. Банки отримали можливість надавати банківські послуги, а також здійснювати процесинг за операціями із застосуванням електронних платіжних засобів, зокрема платіжних карток, використовуючи хмарні сервіси, що надаються з використанням обладнання, розміщеного на території держав Європейського Союзу, Великої Британії, Сполучених Штатів Америки та Канади. Ця норма діятиме на період воєнного стану та впродовж двох років після його скасування [3].

Банківські послуги на фінансовому ринку відображають динаміку ділової активності учасників таких угод – банків та клієнтів. Відповідно в умовах фінансової нестабільності функціонування ринку банківських послуг ускладнюється тому, що безпосереднім наслідком фінансової кризи є відсутність довіри до банківських установ, а відтак і до банківських продуктів.

У сучасних умовах розвиток банківського сектора економіки вимагає необхідність у створенні нових, нестандартних банківських продуктів, упровадження яких означає перехід на новий ступінь розвитку фінансових послуг. Саме фінансова інновація показує творчий підхід до

оновлення банківських послуг та дає можливість для вирішення проблем банківської системи у кризовий період. Ефективність роботи банку і його конкурентоспроможність на фінансовому ринку банківських послуг значною мірою залежать від запровадження інноваційних банківських продуктів та технологій. Таким чином, за сучасних умов запровадження інновацій в сфері банківських послуг є одним з найдієвіших інструментів.

Список використаних джерел:

1. Бобиль В. Механізм стабілізації банківської системи України в період фінансової кризи. *Соціально-економічна безпека*. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/20067/07-Boby1.pdf>.
2. Дзюблюк О. Ринок банківських послуг : теоретичні аспекти організації і стратегія розвитку в Україні. *Банківська справа*. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/14716/.pdf>.
3. Про використання банками України хмарних послуг в умовах воєнного стану. *Національний Банк України (НБУ)*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news>.

ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ПІДХОДІВ ДО ОЦІНЮВАННЯ БАНКІВСЬКИХ РИЗИКІВ

*Коваль Р. А., бакалавр,
спеціальність “Фінанси, банківська справа та страхування”
ОПП “Фінанси, банківська справа та страхування”
Науковий керівник: к.е.н., доц. Музичка О. М.
Львівський торговельно-економічний університет*

В сучасних умовах кожна банківська установа вибудовує власну систему управління ризиками формує культуру управління ризиками, дбає про дотримання визначених банком принципів, правил та норм, спрямованих на інформованість усіх працівників банку щодо прийняття ризиків та управління ними.

Для забезпечення належного управління ризиками банки повинні використовувати достатньо ефективні моделі та інструменти для оцінки. При цьому мають бути враховані всі різновиди ризиків, як ті, що повною мірою підлягають кількісному виміру, так і ті, що не мають очевидно кількісної оцінки, як наприклад, ризик репутації, стратегічний ризик. Кожен банк розробляє власну програму та системи управління ризиками відповідно до своїх умов, потреб і обставин. Наприклад, банк більший за розміром, зі складнішими операціями, що має підрозділи в різних географічних регіонах, повинен мати більш досконалу та розвинену систему управління ризиками.

Для вибору моделей та інструментів оцінки ризиків банк враховує:

- особливості своєї діяльності, характер, обсяг операцій, профіль ризику;
- бізнес-потреби;
- припущення, що є основою для моделей та інструментів;
- наявність коректних та повних вхідних даних;
- можливості інформаційної системи банку щодо управління ризиками;
- досвід та кваліфікацію персоналу [1].

Впровадження сучасних підходів до оцінювання банківських ризиків стає нагальним

завданням у контексті постійної зміни умов на ринку та глобальних фінансових трансформацій.

Одним із основних підходів для оцінювання банківських ризиків, залишається стрес-тестування. Метою стрес-тестування є оцінка, того наскільки конкретний банк або банківська система в цілому є стійкими до "виняткових, але ймовірних шоків".

Стрес-тестування передбачає насамперед, оцінку показників діяльності банків або банківської системи; тестування впливу несприятливих подій на ці показники; визначення необхідних заходів для підвищення стійкості банків або банківської системи до подібних несприятливих подій [3].

Однією з основних причин виникнення банківських ризиків є недостатність контролю над позиками та іншими активами. Це може призвести до кредитних ризиків, які виникають при небажаній зміні кредитоспроможності позичальника. З метою ефективного управління цими ризиками необхідно впроваджувати сучасні методи кредитного скорингу та ризик-аналізу.

Для зниження оперативних ризиків, банки повинні стежити за оновленнями в технологіях та впроваджувати сучасні системи управління ризиками. Це включає в себе використання інформаційних технологій для автоматизації процесів та підвищення ефективності прийняття рішень.

Оцінка процентного ризику також стає актуальною у контексті змін у ставках центральних банків та глобальної фінансової політики. Банки повинні вдосконалювати свої методи оцінки процентного ризику, щоб враховувати потенційні впливи на їх прибутковість.

Основна мета впровадження таких сучасних підходів до оцінювання банківських ризиків – забезпечення більшої стійкості та довгострокової стабільності фінансового сектору. Для досягнення цієї мети важливо поєднувати кращі практики управління ризиками з інноваціями та адаптацією до змін в економічному середовищі.

Головний ризик-менеджер кожного банку повинен забезпечити належну обізнаність керівництва банку, комітету з управління ризиками щодо сильних та слабких місць моделей та інструментів оцінки ризиків, припущень та обмежень, притаманних моделям, із метою їх урахування під час розгляду результатів оцінки ризиків та прийняття своєчасних та адекватних управлінських рішень [2].

Важливо розробляти інтегровані стратегії управління ризиками, які охоплюють різні види ризиків та забезпечують аналіз та моніторинг на всіх рівнях банку. Також важливо забезпечувати регулярний аудит та огляд систем управління ризиками для забезпечення їхньої ефективності та відповідності стандартам.

Список використаних джерел:

1. Примостка Л. О., Чуб П. М., Карчева Г. Т. Управління банківськими ризиками: навч. посіб. К.: КНЕУ, 2012.
2. Hubbard, D. W. The failure of Risk Management: Why it's broken and how to fix it. Wiley. 2020.
3. Стрес-тестування банків України 2023 року. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Stres-testuvannya_bankiv_19-05-2023.pdf?v=4.

АНАЛІЗ ВАЛЮТНИХ РИЗИКІВ БАНКІВ УКРАЇНИ ТА МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ НИМИ

*Козак А. Р., бакалавр,
спеціальність “Фінанси, банківська справа та страхування”
ОПП “Фінанси, банківська справа та страхування”
Науковий керівник: к.е.н., доц. Музичка О. М.
Львівський торговельно-економічний університет*

Стабільність банківської системи в Україні є основною гарантією стійкості всієї економіки країни. У зв'язку з цим, під час економічних криз, зовнішніх потрясінь і, зрозуміло, макроекономічної і військово-політичної нестабільності, ризики, з якими зіштовхується банківська система України, а також управлінські рішення для їх зменшення, повинні перебувати під уважним наглядом регуляторів. До класичних ризиків банківського сектору зазвичай відносять кредитний ризик, ризик ліквідності та валютний ризик. Зміни обмінних курсів можуть впливати на вартість товарів і послуг, а також на вартість власного та боргового капіталу.

Валютний ризик являє собою ймовірність зміни валютного курсу або часу його зміни порівняно із планованими та прийнятними показниками для учасника валютного ринку. Ця зміна може призвести до грошових втрат або непередбачених надходжень (зміна реальних грошових потоків) в обсягах або строках, які відрізняються від очікуваних значень [3].

Валютний ризик зазвичай виникає, коли комерційний банк здійснює міжнародні розрахунки та операції з іноземною валютою. Наприклад, це може статися під час виконання валютних контрактів, якщо одна зі сторін стикається з дефолтом. У цьому випадку валютний ризик перетворюється на форму кредитного ризику. Крім того, існує ризик затримки у розрахунках через різницю в часових поясах. Протягом цього періоду між першим та другим платежем контрагент може опинитися в стані дефолту. Крім того, у випадку реалізації валютних операцій може виникнути ризик зміни відсоткових ставок у зв'язку з розбіжностями у строках погашення валютних позицій.

Валютний ризик включає в себе інші види ризиків, що робить його складним в управлінні (рис. 1).

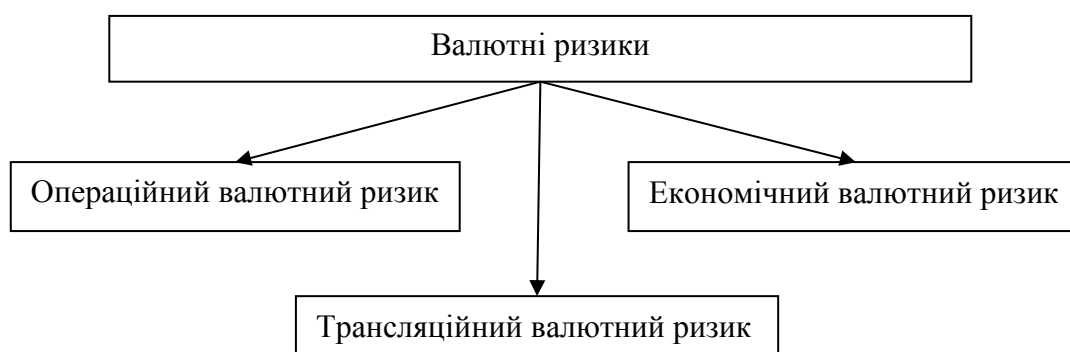

Рис. 1. Види валютних ризиків (складено на основі [1])

У комерційних банках можна створити ефективну систему управління валютним ризиком, розробивши систему оцінки ризику, на основі якої встановлюються обмеження як інструменти контролю ризику, та використовуються індикатори для моніторингу рівня валютного ризику. У контексті управління ризиками важливо визначити цілі банку та його готовність до ризиків загалом і валютного ризику зокрема. Схильність до ризику відображає загальний підхід банку до ризику і відображає його стратегічні цілі.

Таблиця 1

Показники валютної позиції та валютного ризику спеціалізованих ощадних банків України станом на 01.01.2022 р.*

Банк	ЛІ3-1	ЛІ3-2	LCR _{ВВ}	LCR _{іВ}
АТ "Ощадбанк"	134,2071	2,5192	257,9796	149,6169
АТ КБ "ПриватБанк"	86,4612	1,1811	258,8487	200,3644
АТ "А - БАНК"	5,5277	6,6069	695,0310	434,3076
АТ "Ідея Банк"	0,3005	0,0704	304,7161	207,0690
АТ "УНІВЕРСАЛ БАНК"	0,3851	0,1301	311,9346	376,4571
АТ "АЛЬФА-БАНК"	8,8310	0,6427	193,7731	444,1688
АТ "БАНК ФОРВАРД"	0,0391	2,2407	278,7095	158,0775
Норматив	Не більше 15%	Не більше 15%	Не менше 100%	Не менше 100%

*Джерело: складено на основі [2].

Існує кілька методів управління валютними ризиками, які комерційні банки та підприємства можуть використовувати для зменшення негативних впливів коливань валютних курсів на їхні фінансові позиції. Ось деякі з них [1]:

1. Форвардні угоди (Forward Contracts): Банк чи підприємство укладає угоду з фінансовою установою на покупку чи продаж валюти за фіксованою ціною у майбутньому, що дозволяє захистити себе від можливих коливань курсів.
2. Опціони (Options): Купівля опціонів на валюту дозволяє банку чи підприємству право, але не зобов'язання купити чи продати валюту за фіксованою ціною у певний термін. Це надає більше гнучкості в управлінні ризиком.
3. Своп-угоди (Currency Swaps): Це угоди між двома сторонами про обмін валютами на певний термін. Це може бути корисно для зменшення ризику випадкових коливань курсів.

4. Деривативні інструменти (Derivative Instruments): Використання різних деривативних інструментів, таких як ф'ючерси та свопи на валюту, для захисту від валютного ризику.
5. Ефективне управління грошовим потоком (Cash Flow Management): Прогнозування грошових потоків у різних валютах та управління їхнім розподілом для мінімізації валютного ризику.
6. Диверсифікація інвестицій (Investment Diversification): Інвестування у різні валюти та ринки для зменшення впливу валютних коливань на загальний портфель.
7. Ефективне управління ризиками (Risk Management): Постійний аналіз та оцінка валютного ризику, а також прийняття відповідних заходів для його зменшення.

Ці методи можуть використовуватися окремо чи в поєднанні, залежно від конкретних потреб та стратегій банку чи підприємства.

Регулювання валютних ризиків банківських установ перебуває у компетенції Національного банку України, який встановлює нормативи ризику та ліквідності. У табл. 1 представлено відповідність лімітів валютної позиції та показників валютного ризику українських банків станом на 1 січня 2022 року.

Отже, валютні ризики вимагають ретельного моніторингу та аналізу з боку банківських установ для уникнення можливих негативних наслідків на фінансові позиції. Розглянуті методи управління валютними ризиками, такі як форвардні угоди, опціони, своп-угоди та інші деривативні інструменти, можуть бути важливими інструментами для банків у зменшенні валютних ризиків. Професійний та систематичний підхід до управління валютними ризиками є ключем до стійкості та конкурентоспроможності банківської системи України в умовах глобалізації та валютних коливань на світовому ринку.

Список використаних джерел:

1. Волохова Л. Ф. Мітіна Д. Є. Валютний ризик банку та методи управління ним. Science, Innovations And Education: Problems And Prospects. 2022. С. 451-459.
2. Дані наглядової статистики URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data>.
3. Глухова В. І. Крот Л. М. Онищенко О. В. Козирева А. В. Кравченко Х. В. Моделювання в системі управління валютними ризиками банку. 2023. URL: <https://doi.org/10.37734/2409-6873-2023-3-3>.

ОСОБЛИВОСТІ ЛОМБАРДНОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Лесько С. Р., магістр спеціальності «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» ОПП «Фінанси, банківська справа та страхування» Науковий керівник: к.е.н., доц. Музичка О. М. Львівський торговельно-економічний університет

У світовій практиці ломбарди є важливою складовою інфраструктури фінансово-кредитного ринку. Закордонні та вітчизняні науковці стверджують, що специфіка діяльності ломбардів дає змогу підтримувати мінімально достатній рівень фінансового забезпечення верств населення з низьким рівнем платоспроможності. Соціально-економічне значення ломбардів

переважає над недоліками організаційного та правового характеру, що підтверджується їх популярністю, нееластичним попитом у багатьох країнах світу та в різні періоди економічного розвитку.

Створення фінансової системи, здатної забезпечувати сталий економічний розвиток за рахунок ефективного перерозподілу фінансових ресурсів в економіці, передбачає розвиток ринку фінансових послуг. Актуалізація проблематики розвитку ринку фінансових послуг зумовлена необхідністю обґрунтування проблем фінансового сектора, які потребують розв'язання. У сучасних умовах, важливе місце займають ломбарди, які задовольняють потреби у короткостроковому кредитуванні різних верств населення. Сильні сторони ринку ломбардного кредитування переважно пов'язані із задоволеністю інтересів клієнтів – доступністю та легкістю оформлення кредитів для широких верств населення [1].

Натомість до слабких сторін ринку ломбардного кредитування слід віднести, передусім:

- проблеми функціонування самих ломбардів як суб'єктів фінансового ринку;
- висока конкуренція на кредитному ринку; дотримання специфічних вимог щодо організації ломбардної діяльності;
- забезпечення спеціальних умов зберігання заставного майна;
- складність перевірки законності походження предмету застави тощо.

Разом із цим, на вітчизняному ринку ломбардного кредитування мають місце недоліки, притаманні ломбардам усього світу – надзвичайно високі відсоткові ставки та значне заниження вартості заставного майна.

Діяльність ломбардів регулюється Законом України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» 2664-III від 12.07.2001 р., Положенням «Про порядок надання фінансових послуг ломбардами» від 26.04.2005 № 3981, яке визначає перелік видів діяльності ломбарду, вимоги до ломбарду для надання фінансових послуг, вимоги до облікової системи ломбарду [1, 2]. Здійснений аналіз діяльності ломбардних установ, виявив збільшення суб'єктів їх надання на ринку, що зумовлено зростаючим попитом на послуги ломбардів (табл. 1).

Так, починаючи з 2019 по 2021 рік включно спостерігається спадна динаміка кількості ломбардних установ. Разом з цим цей показник не засвідчує погіршення діяльності на ринку ломбардних послуг, оскільки при цьому має місце зростання показників, що характеризують фінансову діяльність ломбардів та відкриття філій ломбардних установ.

У результаті аналізу основних показників діяльності ломбардів виявлено, що найбільшу частку становлять кредити, надані під заставу різних виробів – 4247,00 в 2021 р. Фінансові кредити видані під заставу побутової техніки за 2019 рік збільшились на 4723,41 тис. грн. Розмір річної ставки за кредитами зріс до 297,3 % за 2021 р, порівняно з 2020 р. де становив 215,4 %.

Динаміка основних показників діяльності ломбардів*

Показники	Станом на 31.12.2019	Станом на 31.12.2020	Станом на 31.12.2021
Кількість ломбардів, од.	306	319	359
Сума наданих фінансових кредитів під заставу (млн. грн.)	7414,64	4083,00	4247,70
Кількість наданих фінансових кредитів під заставу, тис. шт.	4723,41	2593,2	2390,29
Сума погашених фінансових кредитів (млн. грн.), у тому числі:	708,5	397,5	382,2
Середньозважена річна процентна ставка за кредитами, відсотки	210,6	215,4	297,3

*Примітка. Складено на основі [3]

На теперішній час через фінансово-економічні та військово-політичні чинники реальний і фінансовий сектори національної економіки демонструють негативні тенденції розвитку, рівень реальних доходів населення катастрофічно падає. Але в умовах кризи попит на послуги ломбардів продовжує зростати, що є прямим наслідком передусім зниження активності у сфері кредитування фізичних осіб їх основними конкурентами. Рівень кредитування населення залишається значним, а на фоні погіршення ситуації в економіці банки суттєво підвищили вимоги до позичальників, до того ж спостерігалось їх масове банкрутство та вихід із ринку. Щодо кредитних спілок, то аналіз їхньої діяльності виявив її спадну тенденцію. Так, за два останніх роки обсяг наданих ними позик скоротився майже на чверть. Тому для населення ломбарди залишаються майже єдиною можливістю отримати позику.

Отже, характерними особливостями ломбардної діяльності в Україні є:

- 1) негативні явища у фінансово-економічному секторі економіки;
- 2) складна військово-політична ситуація країни;
- 3) падіння рівня реальних доходів населення;
- 4) погіршення фінансового стану банківських установ.

Список використаних джерел:

1. Про фінансові послуги і державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12 липня 2001 р. № 2664-III. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
2. Про порядок надання фінансових послуг ломбардами: положення: затв. Держфінпослуг від 26.04.2005 № 3981. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>
3. Інформація про стан і розвиток фінансових компаній, лізингодавців та ломбардів України. URL: <https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/Lomb/lombard.pdf>
4. Козаченко А.В., Завора Т.М., Шаповал Л.П. Інструментарій визначення впливу соціальної безпеки на розвиток ломбардної діяльності України. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. 2019. № 3-4. С. 62–71.

ХАРАКТЕРИСТИКА ДЕПОЗИТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

*Музика М., магістр,
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
ОПП «Фінанси, митна та податкова справа»
Науковий керівник: к.е.н., доц. Сич О. А.
Львівський національний університет імені Івана Франка*

У квітні 2023 року річні темпи зростання цін з червня 2022 року опустилися нижче 20% – до 17,9%, отже інфляція в Україні пройшла пік і прямує до зниження. Це змусило переглянути очікування щодо росту цін Національний банк України. Відповідно до прогнозу регулятора, інфляція за 2023 рік становитиме 14,8% – на 4,1% менше, ніж очікувалося раніше. Уповільнення інфляції дозволило НБУ запланувати зниження облікової ставки. Це може вплинути на ринок депозитів. В останні місяці НБУ стимулював банки підвищувати ставки за гривневими депозитами для населення. Для регулятора це перетворилося на ключове завдання, виконання якого сприяє зняттю валютних обмежень і забезпечує фінансову стабільність у перспективі. На рис. 1. видно, що на ринку депозитів сформувався зсув у бік одного виду депозитів. Мова йде про значні обсяги коштів населення на рахунках до запитання, тобто на банківських рахунках, з яких вкладник може їх зняти в будь-який момент.

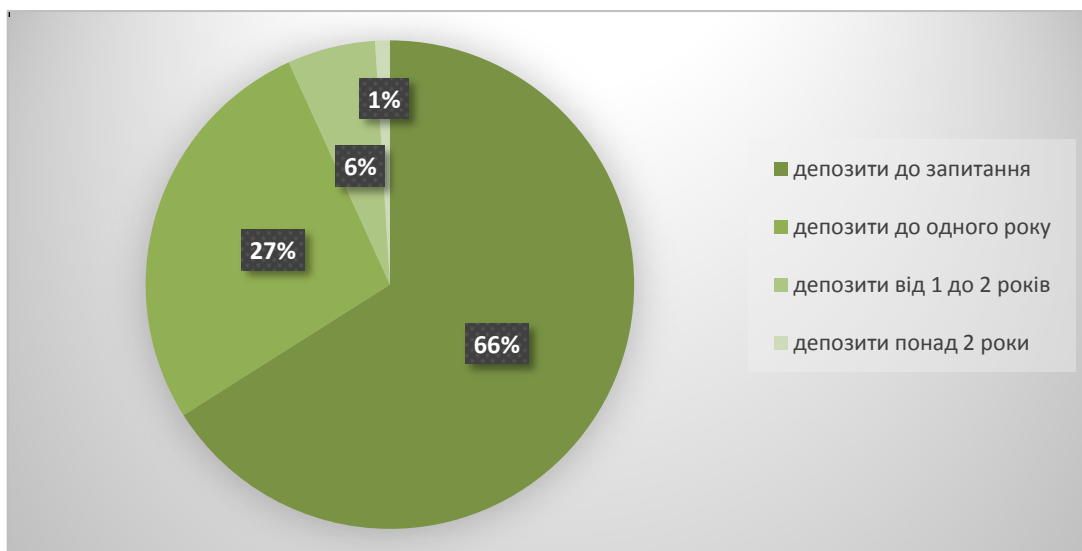

Рис. 1. Структура депозитів фізичних осіб в банках України у 2023 році (джерело [1])

Для того, щоб обрати надійний банк в часи нестабільності варто дотримуватись рекомендацій, наведених нижче.

- Диверсифікувати заощадження за формою грошей: сформувати резерв у готівці, а паралельно кошти на банківських ліквідних поточних та дохідних строкових рахунках.

- Розподілити свої вклади за валютою: чим більша віра в економічне майбутнє, тим вищою може бути частка гривні, чим більші побоювання – навпаки, доларів та євро. У валютній диверсифікації не виходити за межі пропорції 70/30%.

- Слідкувати за ринковою ситуацією і прогнозами, щоб сформувані власні обґрунтовані очікування про майбутню динаміку ставок і відповідний план дій. Якщо розпочався тренд на зниження ставок і не зникло бажання відкрити гривневий депозит – доцільно зафіксувати нинішні високі ставки на довший термін (хоча жоден фахівець не дасть гарантію 100%, що якийсь черговий “чорний лебідь” не штовхне знову ставки увись).

- Намагатись тримати в одному банку не більше 600 тис грн. Хоча під час воєнного стану і ще три місяці після нього вклади захищені на 100%, після цього терміну - саме такою планується максимальна сума, гарантована Фондом гарантування вкладів фізичних осіб. У випадку розрахунку ліміту для валютних депозитів варто зважати і на фактор потенційної девальвації, який може зменшити гарантовану суму вкладу, номіновану у валюті.

- Для оцінки надійності банків професійним фінансистам користуватись не так чутками, знайомствами та “інсайдами”, як офіційними джерелами та звітністю для розрахунку основних фінансових показників здоров’я банку.

- Водночас не-економістові можна довіряти індивідуальним кредитним рейтингам і ренкінгам на основі публічної інформації лише від тих провайдерів, які історично довели свою здатність вірно визначати ймовірність банкрутства з фінансових причин, наприклад, ренкінгу фінансової надійності банків від YouControl.

Список використаних джерел:

1. Вінокуров Я.Ч и дійшли банківські депозити до піка доходності і чи найкращий зараз час для відкриття вкладу? *Економічна правда*. Понеділок, 22 травня 2023 URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/05/22/700323/>
2. Огляд банківського ринку: про що говорить I півріччя 2023 *Юридична газета*. URL: <https://yur-gazeta.com/golovna/oglyad-bankivskogo-rinku-pro-shcho-govorit-i-pivrichchya-2023.html>

ІНСТИТУЦІАЛІЗАЦІЯ КРИПТОВАЛЮТИ В УКРАЇНІ І СВІТІ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

*Назарчук Т. Д., магістр,
Материкіна Є. Г., магістр,
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
ОПП «Фінанси і кредит»
Науковий керівник: к.е.н., доц. Яріш О. В.
Полтавський університет економіки і торгівлі*

Поширення та популярність криптовалют продовжують викликати широкий інтерес і значні дискусії щодо майбутнього сучасної цифрової економіки та глобальних фінансових послуг, що швидко розвиваються. За даними статистичного порталу Statista кількість підтверджених користувачів криптоактивів у світі з 2016 року по грудень 2022 року зросла з 5 млн до 425 млн. [1].

Тенденція розвитку криптовалют, яка стрімко зросла з моменту появи біткойна, пропонує низку потенційних переваг для користувачів і може революціонізувати всю світову фінансову екосистему. Однак неадекватне розуміння природи криптоактивів та пов'язаних з нею ризиків

перешкоджає формулюванню ефективних правил у цій сфері. Уряди в усьому світі знаходяться у постійному пошуку ефективних методів регулювання і контролю галузі, починаючи від запровадження обмежень і закінчуючи повною заборонаю. При цьому важливим є досягнення компромісу законодавства яке б, забезпечуючи безпеку та зменшуючи невизначеність, не порушувало функціонування фінансової екосистеми.

Як свідчать результати досліджень Atlantic Council 2023, **майже дві третини з 60 країн**, включаючи країни-члени G20, а також країни з найвищими показниками впровадження криптовалюти, знаходяться в процесі внесення суттєвих змін до своєї нормативно-правової бази, При цьому легальною криптовалюта є у 32 країнах, частково забороненою у 19, і взагалі забороненою у 8 [2].

У сучасному глобальному світі Україна вважається однією з найбільш крипто-френдлі країн. Так, у 2021 році в Україні криптовалютою володіли 5,5 млн людей, або 12,7% населення країни. Вже у 2022 році ці оцінки збільшились до 6,5 млн та 15,72% відповідно, проте навіть незважаючи на той факт, що у 2023 році ця цифра знизилася до 3,7 млн наша держава за індексом використання криптовалюти (Global Crypto Adoption Index) стабільно перебуває у п'ятірці лідерів (табл. 1).

Використовуючи класифікацію країн Світового банку, ми виявили, що серед ТОП-10 рейтингу Global Crypto Adoption Index 2023 лише одна країна з високим доходом – США; три країни із доходом вище середнього - Бразилія, Індонезія, Таїланд та шість країн із доходом нижче середнього – Україна, В'єтнам, Філіппіни, Індія, Пакистан, Нігерія.

Таблиця 1

ТОП-10 країн за Глобальним індексом впровадження криптовалют (Global Crypto Adoption Index) у 2020-2023 рр.*

Країна	2020	2021	2022	2023
Індія	11	2	4	1
Нігерія	8	6	11	2
В'єтнам	10	1	1	3
США	6	8	5	4
Україна	1	4	3	5
Філіппіни	16	15	2	6
Індонезія	32	25	20	7
Пакистан	15	3	6	8
Бразилія	13	14	7	9
Таїланд	12	12	8	10

*Джерело: складено авторами на основі [3-6]

Варто відмітити, що серед розглянутих країн загалом існує слабкий зв'язок між рівнем доходу країни, темпами впровадження криптовалюти та нормативними обмеженнями. У трійки лідерів рейтингу діють часткові заборони, а Пакистан, де з 2018 року заборонена будь-яка діяльність з криптоактивами, у 2021 році посідав третє місце у світі за рівнем внутрішнього впровадження криптовалют (табл.2).

**Стан державного регулювання ринку криптоактивів у країнах ТОП-10
Global Crypto Adoption Index 2023 р.***

Країна	Статус	Оподаткування	Боротьба з відмиванням коштів	Захист	Ліцензування
Індія	Часткова заборона	+	-	+	+
Нігерія	Часткова заборона	-	-	-	-
В'єтнам	Часткова заборона	-	-	-	-
США	Легалізовано	+	+	+	+
Україна	Легалізовано	-	-	-	+
Філіппіни	Легалізовано	+	+	+	+
Індонезія	Часткова заборона	+	+	-	+
Пакистан	Загальна заборона	-	-	-	-
Бразилія	Легалізовано	+	+	+	+
Таїланд	Часткова заборона	+	+	+	+

*Джерело: складено авторами на основі [3-6]

В таких умовах нагальним є усунення нормативних прогалин у сфері правового регулювання криптовалютних відносин країн-учасниць світової фінансової екосистеми з урахуванням специфіки кожної окремої країни та водночас тенденцією до подальшої синхронізації вимог фінансового моніторингу, гармонізації стандартів для емісії та обігу різних типів віртуальних активів, підтримку інновацій та впровадження нових технологій, а також захист прав споживачів та інвесторів.

Криптоіндустрія України за доволі короткий час пройшла шлях легалізації. В умовах повномасштабної війни це допомогло залучити з-за кордону великий обсяг пожертв у криптовалюті.

Наразі маючи закріплений правовий статус криптовалют як майна [7] Україна, за оцінками фахівців галузі, готова взяти на себе роль першої країни в Європі, яка впровадить затверджені нещодавно Європарламентом зведені вимоги для криптовалют MiCA (Markets in Crypto-assets).

Отже, уніфікація законодавства України і ЄС щодо відстеження платежів у криптовалютах, нагляду у цій сфері та боротьби з відмиванням коштів відкриє нову еру у розвитку криптоіндустрії, яка очевидно відіграватиме вагому роль в економічному відновленні України після перемоги.

Список використаних джерел:

1. Estimate of the monthly number of cryptocurrency users worldwide 2016-2022. URL: <https://www.statista.com/statistics/1202503/global-cryptocurrency-user-base/>
2. Three challenges in cryptocurrency regulation. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/econographics/three-challenges-in-cryptocurrency-regulation/>
3. The 2020 Global Crypto Adoption Index. URL: <https://www.chainalysis.com/blog/2020-global-cryptocurrency-adoption-index-2020/>
4. The 2021 Global Crypto Adoption Index. URL: <https://www.chainalysis.com/blog/2021-global-crypto-adoption-index/>
5. The 2022 Global Crypto Adoption Index. URL: <https://www.chainalysis.com/blog/2022-global-crypto-adoption-index/>
6. The 2023 Global Crypto Adoption Index. URL: <https://www.chainalysis.com/blog/2023-global-crypto-adoption-index/#keytakes>

СТІЙКІСТЬ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ : ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА ЧИННИКИ ВПЛИВУ

*Пелех О. Р., магістр,
спеціальність “Фінанси, банківська справа та страхування”
ОПП “Фінанси, банківська справа та страхування”
Науковий керівник: д.е.н., проф. Руцишин Н. М.
Львівський торговельно-економічний університет*

Стійкість банківської системи розглядають як збалансованість її складових, наявність взаємопов'язаних і взаємоузгоджених пропорцій між ними, а також збереження рівноваги та ефективного взаємозв'язку. Стійкість банківської системи можна розглядати також з трьох підходів, : макроекономічний, мікроекономічний та комплексний.

Сутність макроекономічного підходу полягає в тому, що фінансова стійкість банківського сектору розглядається під впливом макроекономічних чинників. Згідно даного підходу фінансова стійкість окремої банківської установи хоча і є значимою складовою, проте фінансова стійкість усієї банківської системи займає провідне місце. Пояснюється це тим, що банківський сектор, в свою чергу, є складовою економічної та фінансової систем, що на рівні країни становить більш значне місце.

Таким чином, фінансова стійкість банківської системи – це здатність банківського сектору, як складової фінансової та економічної систем протистояти макроекономічним чинникам, маючи при цьому здатність вчасно виконувати свої зобов'язання, забезпечувати надійність та гарантію повернення коштів, що вкладаються фізичними та юридичними особами.

На мікроекономічному рівні фінансова стійкість виражається здатністю окремих банківських установ підтримувати належний рівень платоспроможності та ліквідності, необхідний для забезпечення їх життєдіяльності.

Комплексний підхід поєднує у собі сукупність мікро- та макроекономічних чинників. Характеристика даного підходу відображається у визначенні фінансової стійкості банківського сектору як комплексної динамічної характеристики, згідно якої спроможність банківської установи виражається як система, що здатна трансформувати ризики та ресурси, а також виконувати покладені на неї функції, витримуючи при цьому вплив зовнішніх та внутрішніх факторів. Серед основних засад даного підходу слід зазначити спробу визначення фінансової стійкості банківських установ за допомогою системи рейтингів та відповідних індикаторів.

Стійкість банківської системи є важливою внутрішньою характеристикою, завдяки якій забезпечується життєдіяльність, функціональний стан, можливість розвитку та відновлення властивостей відповідно до обраної стратегії банківської системи, не зважаючи на чинники внутрішнього та зовнішнього впливу.

Фінансова стійкість банківської системи формується під впливом низки чинників, а саме зовнішнього впливу, внутрішньодержавні та зовнішньодержавні (рис. 1).

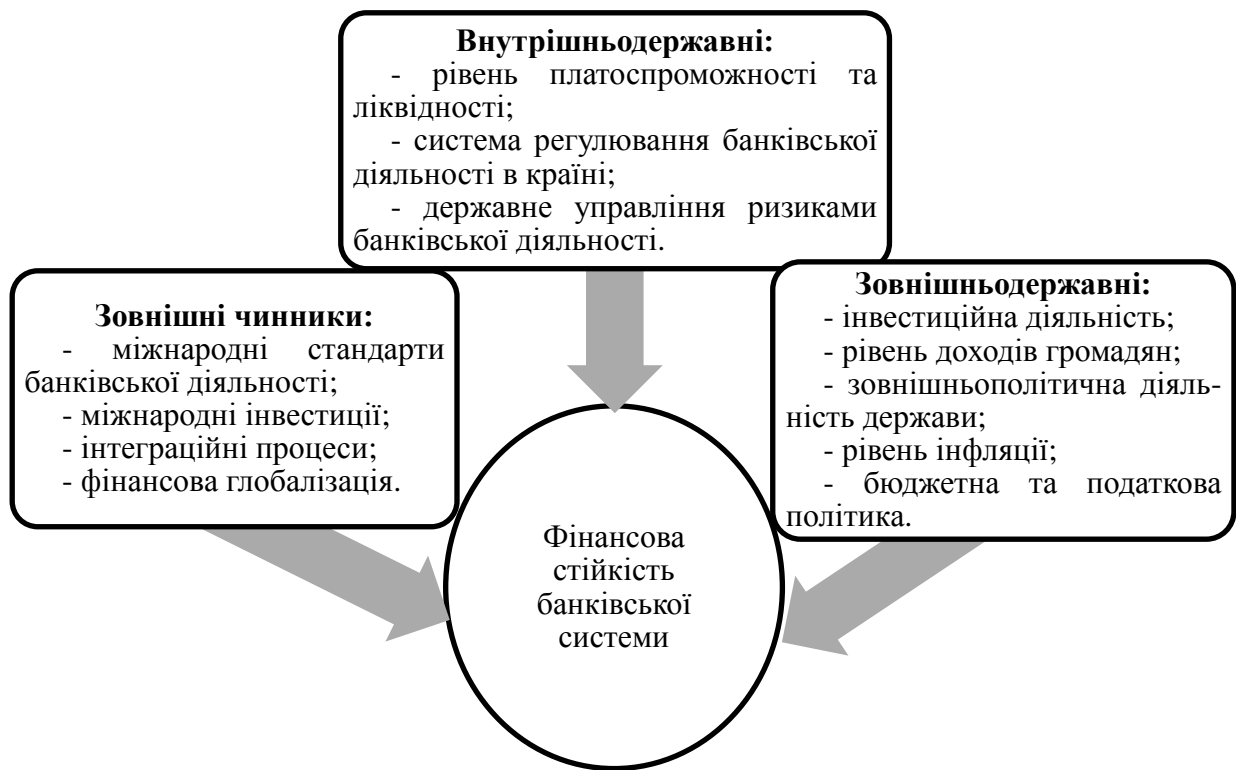

Рис. 1. Групи чинників, які безпосередньо впливають на фінансову стійкість банківської системи (складено автором на підставі [1, с. 186])

Банківська система та окремі банки швидко адаптуються до нових економічних умов функціонування, створюють банківські продукти, що користуються попитом у споживачів [2, с. 316]. Однак, банківська система в умовах нестабільності втрачає здатність ефективного функціонування та задоволення потреб держави та населення. Під час криз найбільшого удару зазнає саме банківська система. Протягом нарощення кризових явищ, підвищення рівня ризиків банківської діяльності, загострення конкуренції, негативний вплив на фінансову діяльність зазнають як невеликі банківські установи, так і системно важливі банки. Основними причинами неефективності чи припинення діяльності банків є їх неспроможність нейтралізувати ризики, погашати свої зобов'язання, що зумовлено недостатністю ресурсної бази [3, с. 342]. Проте, в даних умовах виникає можливість виявлення проблемних сторін у системі державного регулювання та нагляду за банківською діяльністю, а також недосконалість банківського менеджменту.

Отже, дослідження зазначених чинників є необхідним для визначення проблемних зон у функціонуванні банків та банківської системи, адже уможливорює вчасне прийняти рішень, щодо забезпечення їхньої фінансової стійкості та підвищення ефективності функціонування. Для того щоб забезпечити фінансову стійкість банківської системи, потрібно своєчасно та якісно

оцінювати її фінансовий стан, виявляти наявні та потенційні ризики, що супроводжують її функціонування; здійснювати стрес-тестування. Це сприятиме формуванню спроможності банківської системи запобігати кризовим явищам на ранньої стадії їх виникнення.

Список використаних джерел :

4. Гарбар Є.С. Фактори впливу на фінансову стійкість банку в умовах нестабільного економічного середовища. *Науковий вісник Ужгородського університету Серія "Економіка"*. 2015. Випуск 1 (45). Т.1 С. 184- 187.
5. Руцишин Н. М., Мединська Т. В., Клименко С. М. Застосування антикризового менеджменту банками України в умовах сучасних викликів. *Науковий журнал «Бізнес Інформ»*. 2022. № 1. С. 314–322.
6. Руцишин Н. М., Мединська Т. В., Лихна С. П. Трансформація банківського сектору національної економіки в умовах сучасних викликів. *Інфраструктура ринку. Електронний науково-практичний журнал*. 2019. Вип. 27. С. 337 - 344.

РОЗВИТОК FİNTECH-ІНДУСТРІЇ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА БАНКІВСЬКИЙ СЕКТОР

*Петканич М.-В. М., магістр,
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»,
ОПП «Фінанси і кредит»
Науковий керівник: к.е.н., доц. Заславська О. І.
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

Останніми роками в банківській галузі відбулися серйозні зміни, оскільки з’явилися нові фінтех-компанії, які пропонують інноваційні технології та послуги, які змінюють спосіб ведення бізнесу банками. Fintech не лише змінює фінансовий ландшафт, а й створює загрозу для традиційних банків, які повинні адаптуватися або ризикують залишитися позаду.

На даний момент комерційні банки перебувають у періоді адаптації до FinTech, який взагалішому пройшов приблизно три етапи розвитку (рис.1).

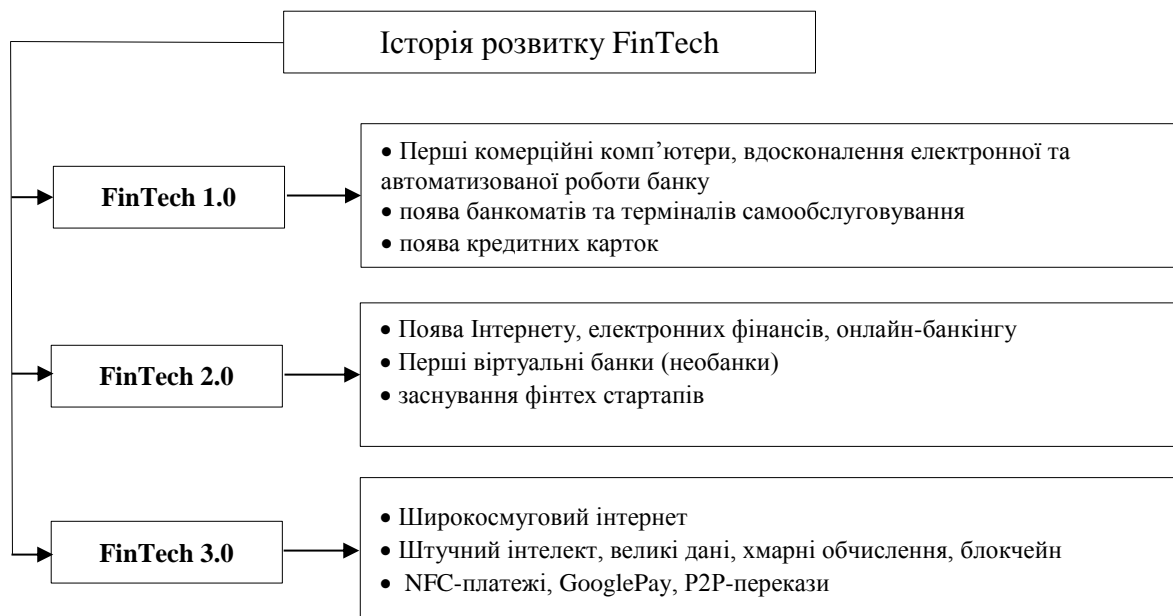

Рис. 1. Історія розвитку FinTech у світі [2]

Фінтех еволюціонував від початкового етапу впровадження технологій виключно в традиційні сектори економіки до моменту, коли він є унікальним механізмом, здатним

визначати очікування користувачів. Він змінює спосіб функціонування традиційного фінансового ринку та є одним із сегментів, що найшвидше розвиваються на стику фінансових послуг та інноваційних технологій.

Розвиток фінансових технологій є особливо помітним в останні п'ять років, оскільки був зумовлений рядом обставин:

1. Втрата довіри клієнтів до традиційного банківського сектору під час світової фінансової кризи 2020 року та необхідності переходу до каналів дистанційного обслуговування.

2. Підвищення рівня очікувань від послуг, що надаються, в тому числі фінансових. Споживач стає дедалі більше орієнтованим на постійне оновлення та прискорення процесів, більшу доступність технологій та більшу зручність послуг в умовах застарілості та обмеженості традиційних фінансових послуг як за формою, так і за суттю.

3. Поширення мобільного Інтернету, що призводить до того, що фокус стратегії залучення клієнтів банку зміщується з відкриття чергового відділення на створення онлайн-сервісів і підтримку мобільної версії сайту.

Наразі Fintech сектор пропонує чотири типи послуг, якими можуть скористатись комерційні банки в модернізації своїх традиційних послуг [3]:

1. Обробка платежів і грошові перекази - дозволяє клієнтам банку здійснювати платежі та переказувати гроші швидко та безпечно. Фінтех-компанії дозволяють банкам пропонувати клієнтам більш зручні та безпечні платежі та доступ до швидших грошових переказів (сервіси онлайн-переказів, P2P-обмін валюти, B2B-перекази, хмарні каси).

2. Інвестиції, які включають торгівлю акціями, облігаціями, ETF, взаємними фондами, хедж-фондами тощо. Банки можуть використовувати цю технологію, надаючи клієнтам кращий спосіб керувати своїми інвестиціями та впоратися зі складнощами цих ринків.

3. Кредитування - дозволяє банкам оптимізувати процес отримання кредитів. Ця технологія дозволяє клієнтам подавати заявку на позику онлайн і отримувати схвалення за лічені хвилини, а не за дні чи тижні (P2P-кредитування, краудфандинг).

4. Управління капіталом - включає послуги з розподілу активів і оптимізації портфеля. Ця технологія допомагає банкам пропонувати клієнтам кращі поради та більш персоналізовані інвестиційні рішення, адаптовані до їхніх потреб (робо-консультування, програми та додатки для фінансового планування, соціальний трейдинг, алгоритмічна біржова торгівля).

Fintech змінює спосіб роботи банків і кидає виклик традиційним банківським моделям. Фінтех-компанії пропонують нові рішення, які дозволяють клієнтам отримувати доступ до послуг швидше, зручніше та дешевше, ніж традиційні банки. Крім того, фінтех-компанії можуть надавати персоналізовані послуги, адаптовані до потреб клієнтів. Через це

банкам важко конкурувати з фінтех-компаніями. Результатом цього є те, що банки стикаються з посиленням тиску з боку фінтех-компаній, що може призвести до зменшення прибутку та втрати клієнтів.

McKinsey & Co прогнозує, що протягом наступних десяти років комерційні банки можуть втратити до 60% прибутку на користь нових фінансових компаній. Серед сфер банківської діяльності, які в першу чергу можуть замінити фінтех-стартапи – споживче фінансування, мікропозики та платіжні послуги [4].

Деякі експерти вважають, що фінтех згодом може витіснити банки з ринку, оскільки сучасні фінансові послуги є більш прогресивними і ефективними і менш затратними. Такі компанії, як Amazon, Apple впроваджують власні платіжні сервіси, які відразу користуються величезною популярністю і тут загроза для банків полягає в тому, що з часом вони будуть виконувати лише окремі функції, наприклад, ідентифікацію клієнта, але при цьому можуть втратити безпосередній контакт з клієнтом в частині тих же платежів, які візьме на себе фінтех. В цьому і полягає загроза для банків – відійти на другий план поступившись місцем фінтех на фінансовому ринку, оскільки клієнт завжди керується зручністю, простотою і максимальним для себе комфортом у всіх сферах, включаючи і фінансову сторону свого життя. Однак існує думка, що з огляду на розвиток фінансових технологій, ніякої загрози для банків вони в собі не несуть. Зараз банки забезпечують цілий спектр операційної роботи, яку фінтех-компанії поки не готові виконувати. Наприклад, банки займаються поглибленим фінансовим моніторингом, первинною ідентифікацією клієнта, ведуть різноманітну звітність, Фінтех цим не займається, і в майбутніх планах цього немає [1].

Фінтех індустрія зробила революцію в банківському секторі. Використання фінтех-рішень дозволить банкам підвищити ефективність, зменшити витрати, оптимізувати управління ризиками, підвищити безпеку операцій та покращити взаємодію з клієнтами. Банки також можуть використовувати фінтех-рішення, такі як штучний інтелект і блокчейн, щоб надавати клієнтам більш безпечні транзакції та персоналізовані послуги. Банки повинні прийняти та використовувати ці технології, щоб залишатися конкурентоспроможними в цифровому світі та задовольняти мінливі потреби клієнтів.

Список використаних джерел:

1. Малишевська О. О. Вплив онлайн-банкінгу на розвиток банківської системи: робота на здобуття кваліфікаційного ступеня магістра: спец. 072 – фінанси, банківська справа та страхування / наук. кер. І. І. Рекуненко. Суми: Сумський державний університет, 2020. 36 с
2. Семенов А. Ю., Кривич Я. М., Цирулик С. В. FinTech-послуги: сутність, роль і значення для економіки країни. Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка. 2018. Т. 23, Вип. 2. С. 100-105
3. Impact Of Fintech On The Banking Industry/ FortySeven Software Professionals. 10 February 2023. URL: <https://fortyseven47.com/blog/impact-of-fintech-on-the-banking-industry/> (дата звернення 08.10.2023)
4. McKinsey's Global Banking Annual Review / McKinsey & Company. 1 December 2022. URL: <https://www.mckinsey.com/industries/financial-services/our-insights/global-banking-annual-review> (дата звернення 09.10.2023)

НАПРЯМИ АКТИВІЗАЦІЇ ДЕПОЗИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

*Полупанов В. С., бакалавр,
спеціальність “Фінанси ,банківська справа та страхування”
ОПП “Фінанси ,банківська справа та страхування”
Науковий керівник: к.е.н., доц. Музичка О. М.
Львівський торговельно-економічний університет*

Стабільний розвиток вітчизняної економіки значною мірою залежить від рівня достатності ресурсного потенціалу банків, який є підґрунтям для зростання інвестиційної активності в країні, подолання економічної кризи, а також інтеграції банківської системи у світове співтовариство.

Вагомим базисом, який характеризує ринкову позицію банківської системи в цілому та банків зокрема, є рівень достатності ресурсного потенціалу банків. Від ефективності механізму формування, управління та прогнозування коштів, які можуть бути залучені в майбутньому та якими володіє банк у даний момент часу, залежить їх спроможність здійснювати повний спектр активних операцій та надавати послуги, фінансова стійкість та місце банківської системи в умовах глобальної конкуренції. Тому в сучасних умовах особливої актуальності набувають проблеми, пов'язані із пошуком шляхів активізації депозитної діяльності банків.

Сучасна банківська діяльність характеризується високим ступенем залежності успіху банку від наявності бездоганної репутації та відгуків про високу якість обслуговування клієнтів, а це означає, що всі структурні підрозділи банків мають взаємодіяти максимально результативно, орієнтуючись на задоволення потреб і побажань клієнтів при дотриманні усіх встановлених економічних нормативів.

Варто відзначити, що депозитна політика банку – це стратегія і тактика банку щодо залучення грошових коштів вкладників та інших кредиторів і визначення найефективнішої комбінації таких джерел [1, с. 18].

Банківській установі важливо удосконалювати управління депозитними операціями насамперед тому, що це дає можливість регулювати, управляти, раціонально організувати взаємини між банком і його клієнтами щодо прямого та зворотного руху коштів. Отже, в межах формування депозитної політики для забезпечення збереження і розширення числа клієнтів банк повинен постійно вдосконалювати асортимент депозитних продуктів і послуг, модернізуючи його відповідно до нових технологій і методів роботи.

Особливу увагу слід приділити використанню рекламних акцій, досвіду та професійної майстерності банківського персоналу, ініціативи та зацікавленості, адже ці фактори чинять неабиякий вплив на створення іміджу банківської установи, підтримання її репутації та довіри серед існуючих та потенційних клієнтів.

Одним і з перспективних методів комунікаційної політики банку є мерчандайзинг [1, с. 56]. Він передбачає дії, спрямовані на збільшення обсягу продажу банківських продуктів. Банківський мерчандайзинг являє собою комплекс заходів щодо розробки та реалізації методів із залучення нових клієнтів та просування банківських продуктів і послуг на ринку.

Дослідження клієнтури банку, конкурентного середовища, відбір цільових ринків, розробка комунікаційної стратегії постійно і динамічно впливають на різні аспекти взаємовідносин банків з клієнтами, забезпечують розробку відповідних депозитних програм і продуктів, які б задовольнили існуючий попит різних категорій вкладників, а також дозволили йти на крок попереду майбутнього зростаючого попиту, використовуючи досвід розвинутих країн та сучасні технології [2, с. 242].

Існуючий механізм формування депозитної політики банку, навіть з урахуванням високого професіоналізму менеджерів і застосування сучасних рекомендацій щодо ведення фінансових справ, у яких береться до уваги вірогідність негативних результатів, в Україні пов'язаний із значними ризиками.

У багатьох наукових дослідженнях вітчизняних фахівців не розглядаються у комплексі питання розробки такої депозитної політики банку, що ув'язувала б економічні, соціальні, політичні цілі в управлінні банківською системою.

Розробка депозитної стратегії розвитку банку – це комплекс дій із досягнення бажаної позиції банку на депозитному ринку та встановленої частки депозитів у залучених ресурсах [3, с. 97]. З метою ефективного здійснення депозитної політики банкам доцільно розробляти відповідний меморандум. Однак єдиної схеми меморандуму депозитної політики не існує, тому цей документ конфіденційний і щорічно затверджується Радою банку [3, с. 112].

Загалом депозитна політика банку виступає складовою банківського менеджменту щодо реалізації конкурентних позицій на ринку депозитних послуг. Вітчизняні банки намагаються реалізувати свої інтереси за умови врахування впливу депозитної політики НБУ та базуючись на особливостях і тенденціях функціонування депозитного ринку.

Головним завданням банку при розробці пакета депозитних послуг має стати чітке формулювання того, чому клієнти повинні принести свої заощадження у конкретний банк [1, с. 56].

Отже, депозитні операції банку мають організовуватися таким чином, щоб максимально сприяти зростанню банківського прибутку чи створенню умов для отримання прибутку в майбутньому. Залучення на депозитне обслуговування необхідної кількості клієнтів залежить на сьогодні не лише від зручних і привабливих умов, високої якості депозитних продуктів банку, але й від можливості отримати комплексне обслуговування.

Банки мають формувати пріоритетні завдання при розробці пакета послуг:

- враховування інтересів певного сегмента споживачів, на який орієнтується банківська

установа;

- залучення до роботи в банк досвідчених менеджерів, які володіють навиками розробки та впровадження пакетів депозитних послуг;

- систематичне проведення дослідження кола наявних та потенційних клієнтів, аналіз джерел їх доходів і фінансових очікувань з метою певного задоволення їхніх потреб;

- дослідження цінової чутливості того споживчого сегмента, який банк обслуговує, та встановлення оптимальних цін на пропонований продукт;

- забезпечення конкурентних переваг банку за рахунок високої якості сервісу і рівня диференціації банківського бренду.

Таким чином, можна констатувати, що основою формування ресурсної бази банку виступають депозитні операції, які прямим чином впливають на ресурсний потенціал банку. Про застосуванні запропонованих рекомендацій щодо формування складових депозитної політики банку досягається головна мета достатності формування ресурсного потенціалу банківської установи – забезпечення максимізації прибутку власників банку у поточному та перспективному періодах, що зумовлює його раціональне використання для створення ринкової вартості, здатної покрити всі витрати, пов'язані з його використанням, і забезпечує прийнятний рівень доходів на умовах, адекватних ризику вкладників капіталу.

Список використаних джерел:

1. Коваленко В. В., Торяник Ж. І. Функціональна достатність ресурсного потенціалу банків: методи оцінювання та напрями забезпечення: монографія. Київ : УБС НБУ, 2014. 158 с.

2. Омельченко О. І. Формування системи управління ресурсним потенціалом банку. *Вісник Одеського національного університету*. 2015. № 20. Т. 3. С. 241–250.

3. Пилипенко А.А. Концепція підвищення ефективності формування ресурсного потенціалу банків України за допомогою фінансового супервайзера. *Молодіжний економічний вісник економічного інституту*. 2022. № 2.

БАНКІВСЬКИЙ КРЕДИТ І ЙОГО РОЛЬ В ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

*Савчин Є. І., магістр,
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
ОПП «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник: к.е.н., доц. Крпельницька С. О.
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника*

В сучасних умовах в економіці України спостерігаються кризові явища, що були зумовлені початком широкомасштабного вторгнення росії на територію України. Після перемоги потрібні скоординовані дії для формування позитивних тенденцій до припинення економічного спаду та початку економічного зростання, темпи та стабільність якого залежать від здатності банківської системи задовольняти потреби суб'єктів господарювання необхідними фінансовими ресурсами.

Водночас загальні тенденції сучасного розвитку кредитного бізнесу вітчизняних банків свідчать про значне послаблення ролі банківського кредиту у наданні додаткових коштів виробничому сектору [2. С. 306-319].

Сьогодні в регіоні актуальним є підвищення ефективності ринкової інфраструктури, що

потребує серйозних змін у банківській системі та, відповідно, реалізації відповідної політики комерційними банками. Перехід від адміністративно-розпорядчих методів управління банківською системою до економічних посилює роль конкуренції та вимагає врахування потреб клієнтів на грошовому ринку, розробки та впровадження ефективної депозитної та кредитної політики в регіонах.

Кредитний ринок є важливою частиною фінансового ринку як історично, так і з точки зору його важливості та ваги. Він забезпечує найшвидший доступ до ресурсів. Для випуску цінних паперів та мобілізації ресурсів за їх допомогою потрібен час, а отримати позику можна в дуже короткий термін - протягом кількох днів. Ця перевага дуже важлива як з точки зору фінансової підтримки потреб окремих суб'єктів, так і з точки зору функціонування всієї фінансової системи в регіонах. Переваги кредитного ринку випливають з функціонального потенціалу основних гравців на цьому ринку - комерційних банків, які не тільки забезпечують рух фінансових ресурсів, що надходять, але й певною мірою їх виробляють [1. с.103-108].

Кредитування та реалізація кредитної політики є найпоширенішим видом діяльності банківських установ. Основний прибуток банків – кредитні операції.

Проте аналіз поточної ситуації в банківському секторі показує, що багато банків потрапляють у фінансові труднощі через надзвичайно ризиковану кредитну політику в регіоні.

Таблиця 1

Ключові ролі-фактори банківського кредиту

№ з\п	Роль-фактор	Характеристика
1	Фінансування підприємств	➤ Банківські кредити надають можливість підприємствам отримати необхідний капітал для розширення виробництва, запуску нових проектів або модернізації існуючих підприємств. Це сприяє створенню нових робочих місць та підвищенню виробничого потенціалу регіону.
2	Підтримка малих і середніх підприємств	➤ Бізнес малого та середнього розміру є джерелом розвитку регіонів. Банки надають їм доступ до кредитів, що підтримує їхню діяльність та сприятиме зростанню цього сектору економіки.
3	Інфраструктурні проекти	➤ Банківський кредит може бути використаний для фінансування інфраструктурних проектів, таких як будівництво доріг, мостів, аеропортів та інших об'єктів. Це робить регіон більш привабливим для інвесторів і сприяє покращенню життя місцевого населення.
4	Розвиток сільського господарства	➤ Сільське господарство є основою багатьох регіонів. Банківські кредити допомагають сільським господарствам отримувати фінансову підтримку для закупівлі сільськогосподарської техніки, послуг та інших ресурсів, що сприяє підвищенню врожаїв і розвитку цього сектора.
5	Залучення іноземних інвестицій	➤ Банківські кредити можуть служити певним інструментом для залучення іноземних інвесторів. Це додаткові регіони отримують зовнішні капіталовкладення та технологічний обмін, що сприяє розвитку економіки.

У зв'язку з цим актуальним є вирішення проблеми удосконалення кредитної діяльності

банківських установ. Банки мають організувати кредитування таким чином, щоб максимізувати прибуток при зниженні ризиків, пов'язаних із механізмом надання та погашення банківських кредитів.

Зокрема, сьогодні актуальною є розробка теоретичних пропозицій та рекомендацій щодо вдосконалення кредитного ринку в регіоні, широке та практичне застосування яких допоможе банківській системі регіону підвищити ефективність усіх кредитних організацій у процесі кредитування [3].

Банківський кредит є ключовим інструментом економічного розвитку як окремих підприємств, так і регіонів в цілому. Важливість цього інструменту полягає в тому, що він забезпечує необхідну фінансову підтримку для розвитку бізнесу, створення нових робочих місць і підвищення життєвого рівня населення тощо. Систематизація ключових ролей-факторів впливу банківського кредиту на розвиток економіки регіону наведена у табл. 1.

Усі ці фактори разом сприяють економічному розвитку регіону. Завдяки правильному використанню банківського кредиту регіон може стати привабливим для інвесторів та бізнесу, що в свою чергу доповнюється стійким і сталим економічним зростанням.

У підсумку, банківський кредит відображає важливу роль в економічному розвитку регіону, сприяючи створенню робочих місць, росту підприємств, підтримці сільського господарства та інфраструктурних проектів. Банківські кредити можуть максимально використовувати потенціал регіону, створюючи сприятливі умови для інвестицій, підвищення виробництва та підвищення життєвого рівня населення.

Список використаних джерел:

1. Аванесова І.А. Оцінка кредитної діяльності банку. Фінанси України. 2020. № 8. С. 103-108.
2. Авансова І. А. Інструментарій регулювання кредитної діяльності комерційного банку. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України*. 2014. Т. 9. С. 316–319.
3. Антіпова Н.А. Вдосконалення ефективності кредитної політики банку як однієї з передумов конкурентоспроможності економіки. URL : http://library.kpi.kharkov.ua/Vestnik/2020_8/stati/Antipova.pdf.

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ БАНКІВ

*Ставерська Т. О., к.е.н., доц.
Мартинов Р.А., магістр,*

*ОПП «ІТ-фінанси, трейдинг та ринок криптовалют»
Державний біотехнологічний університет*

Сьогодні провідним трендом у розвитку фінансових послуг є зростання рівня їх цифровізації та активне поширення технологічних інновацій, що відбивається на динаміці та характері розвитку фінансового ринку: з одного боку, підвищується рівень фінансової інклюзії домогосподарств, спрощується доступ підприємств до джерел фінансування, підвищуються швидкість фінансових операцій та гнучкість фінансової системи, з іншого – формуються нові виклики стабільності фінансового сектору, конкурентоспроможності традиційних банків, економічної та інформаційної безпеки держави, захисту прав інвесторів і споживачів фінансових

послуг [1, с. 35].

Сучасні цифрові технології, які трансформуються у бізнес-процеси та допомагають покращити їх фінансові бізнес-можливості, можна із впевненістю називати фінансовими технологіями. У наукових колах тема фінансових технологій обговорювана та актуальна. Різні науковці дають своє тлумачення цьому поняттю, але переважна більшість поглядів сходиться на тому, що фінансові технології (FinTech) являють собою фінансові цифрові інновації [2, с. 318]. Цифрові технології відіграють важливу роль у підвищенні конкурентоспроможності банків, дозволяючи їм ефективніше взаємодіяти з клієнтами, оптимізувати процеси та розвивати нові послуги.

Розглядаючи тренди цифровізації та запровадження цифрових технологій у банківському секторі, можна виділити основні інноваційні цифрові інструменти, які використовуються для зміцнення позицій банків на ринку (рис. 1):

Таблиця 1

Основні інноваційні цифрові інструменти підвищення конкурентоспроможності банків

Цифровий інструмент / Технологія	Вектор впливу / Характеристика
Мобільні додатки та онлайн-банкінг	Багато банків надають своїм клієнтам можливість керувати своїми рахунками через мобільні додатки та онлайн-платформи. Це дозволяє клієнтам зручно перевіряти баланс, здійснювати перекази, оплачувати рахунки та керувати фінансами з будь-якої точки світу
Персоналізовані послуги	За допомогою аналітики та штучного інтелекту банки можуть адаптувати свої послуги до індивідуальних потреб клієнтів. Це включає персоналізовані пропозиції кредитів, інвестиційні поради та спеціальні програми лояльності
Фінтех інновації	Багато банків співпрацюють або інвестують у фінтех-стартапи, щоб отримати доступ до новітніх технологій. Це може включати блокчейн для покращення безпеки та швидкості транзакцій, роботизоване управління портфелем та аналітику для прогнозування ризиків
Забезпечення безпеки та захисту даних	Зростаючі загрози кібербезпеки ставлять банки перед викликом забезпечити безпеку та конфіденційність даних своїх клієнтів. Вони використовують різноманітні технології, такі як біометричні дані, аналіз поведінки та розширені методи аутентифікації для захисту від кіберзагроз
Автоматизація та оптимізація процесів	Інтеграція цифрових технологій дозволяє банкам автоматизувати рутинні операції, що підвищує продуктивність та зменшує витрати. Це стосується, наприклад, обробки платежів, оцінки кредитних ризиків та ведення обліку
Розширення екосистеми послуг	Деякі банки розширюють свою екосистему послуг, співпрацюючи з іншими компаніями і фінтех-платформами. Це дозволяє їм пропонувати більш широкий спектр послуг своїм клієнтам, таких як страхування, товарне кредитування тощо

Розглянуті цифрові інструменти та технології не лише допомагають банкам підтримувати свою конкурентоспроможність на ринку, але й забезпечують покращення обслуговування

клієнтів, що є ключовим для залучення нових клієнтів та збереження існуючих.

Список використаних джерел:

1. Гончаренко, А. (2022). Вплив сучасних цифрових технологій на конкурентні позиції банків на фінансовому ринку. *Bulletin of Sumy National Agrarian University*, (2 (88), 35-39. <https://doi.org/10.32845/bsnau.2021.2.7>

2. Ставерська Т.О., Глущенко І.А., Лисак Г.Г. Фінансові технології (fintech) та їх вплив на цифрову економіку. *Наука і техніка сьогодні*. 2023. № 12(26). С. 315–326. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nts/article/view/7007/7047>. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-12\(26\)-315-326](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-12(26)-315-326)

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

*Стасевич Я. В., бакалавр,
спеціальність “Фінанси, банківська справа та страхування”
ОПП “Фінанси, банківська справа та страхування”
Науковий керівник: к.е.н., доц. Музичка О. М.
Львівський торговельно-економічний університет*

Розвиток кредитної діяльності банків в умовах воєнного стану є актуальною та надзвичайно складною проблемою, оскільки конфлікти та війни створюють надзвичайні виклики для фінансової системи. В таких умовах банки змушені адаптуватися до нових реалій, зберігаючи стабільність та забезпечуючи фінансову підтримку для економіки та населення. У цьому контексті важливо розглянути особливості та виклики, з якими стикаються банки під час воєнного стану, і способи, якими вони можуть вплинути на фінансову стійкість та відновлення країни після завершення конфлікту.

У першому кварталі 2022 року відбулися значні зміни в підходах банків до кредитування, відзначивши рекордне посилення стандартів кредитування та низький рівень схвалення кредитних заявок, а також спостерігалось помітне зниження попиту на кредити серед населення. Однак ключова роль в забезпеченні стабільного кредитного портфеля у всій банківській системі України була покладена на великі державні банки. Вони продовжували свою роботу і залишалися фінансово прибутковими, що дозволяло їм відновлювати свій капітал після глибокої кризи і не припиняти кредитування підприємств, які діяли у критичних секторах [1, с. 69].

Один з основних викликів, які банки стикалися під час війни, - це високий ризик неповернення кредитів, що впливав на їхню ліквідність та можливість надавати кредити клієнтам і розвивати свою бізнес-активність на ринку. Більшість банків зосередилися на посиленні стандартів корпоративного кредитування, що дозволило їм більш докладно відбирати платоспроможних позичальників, які зуміли вижити на ринку під час війни та адаптуватися до нових умов бізнес-середовища. Одночасно банки висловили готовність продовжувати кредитування секторів економіки, які мають критичне значення в умовах воєнного стану, таких як сільське господарство, харчова промисловість, виробництво медичних засобів тощо. У цих складних умовах нові кредити переважно надавалися за підтримки державних програм.

На 1 березня 2022 року частка непрацюючих кредитів у банківському секторі скоротилася до 26,6 % у порівнянні з 29,5 % на 1 лютого 2022 року. Загальний обсяг непрацюючих кредитів зменшився на 46,3 мільярда гривень протягом лютого 2022 року. Це значуще поліпшення показників NPL було спричинене зняттям з ринку банків з російським капіталом, таких як АТ "Міжнародний резервний банк" і ПАТ "Промінвестбанк" [1, с. 69].

Протягом січня і лютого 2022 року спостерігалася тенденція до збільшення обсягу кредитного портфеля комерційних банків України на 5,8%. Проте у березні відбулися кардинальні зміни, і приріст чистого портфеля збільшився лише на 0,7% [2, с. 185].

У контексті непрацюючих кредитів слід відзначити вплив двох протилежних факторів. Спершу, відкликання ліцензії двох комерційних банків призвело до значного зменшення непрацюючих кредитів. Однак у березні банківські установи стали відзначати негативний вплив воєнного стану, що призвело до погіршення якості кредитів і, як результат, невеликого збільшення цієї частки.

Таким чином, кредитний портфель банків України підвищувався на початку року, але в березні спостерігалася деяка нестабільність через вплив зовнішніх та внутрішніх факторів.

Уряд вжив рішучих заходів для спонукання банків до активнішого використання вільних коштів з метою розширення кредитних програм. Держава взяла на себе все більше обов'язків у забезпеченні компенсації кредитних ставок для підприємств. Однією з ключових і значущих ініціатив стало розширення та зміна умов програми "Доступні кредити 5-7-9%" під час воєнного стану. Відповідно до рішення Кабінету Міністрів, будь-який бізнес отримав можливість отримати кредит під 0% протягом дії воєнного стану та ще одного місяця після його завершення. Після цього періоду діятиме кредитна ставка в розмірі 5%. Максимальну суму кредиту також збільшили до 60 мільйонів гривень [3].

Уряд також розширив перелік інструментів, які допоможуть банкам надавати кредити в рамках цієї програми навіть при відсутності достатнього забезпечення. Експортно-кредитне агентство відповідає за страхування кредитів підприємців-експортерів, спрощуючи їхній доступ до доступного фінансування.

Щодо результатів, з початку війни 826 підприємств вже отримали позики від державних банків на суму 1,1 мільярда гривень. Програма "5-7-9%" стала особливо популярною в аграрному секторі, який становить 42% від усіх виданих кредитів. Цією програмою скористалося 12 тисяч фермерських господарств. Це важливо, оскільки успішна посівна є гарантією не тільки продовольчої безпеки країни, але й може врятувати від голоду мільйони людей по всьому світу [3].

З метою забезпечення стійкого протікання посівної кампанії 2022 року, Кабінет Міністрів розширив граничний обсяг державних гарантій на портфельній основі для малих і середніх сільськогосподарських підприємств до 80% від загальної суми зобов'язань за основним боргом

за портфелем позик банку-кредитора та 80% за кожним окремим кредитом [3].

Національний банк України позитивно сприйняв прийняття Закону України № 2120-IX "Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану"[4].

Цей Закон вніс ряд змін у правила роботи банків та небанківських фінансових установ, зокрема тих, які надають послуги з кредитування. Головною метою цих змін є полегшення ситуації для українських позичальників під час війни та відновлення економіки після неї.

Зокрема, новий Закон передбачає, що на час дії воєнного стану та протягом тридцятиденного періоду після його завершення або скасування споживач не несе відповідальності перед кредитором у разі прострочення виконання зобов'язань за споживчим кредитом. Більше того, у випадку прострочення споживач звільняється від обов'язку сплати неустойки (штрафу, пені) та інших платежів, сплата яких передбачена договором про споживчий кредит за прострочення виконання (невиконання, часткове виконання) споживачем зобов'язань за таким договором.

Крім цього, новий Закон забороняє збільшувати процентну ставку за користування кредитом у випадку невиконання зобов'язань за договором про споживчий кредит, за винятком випадків, коли змінювана процентна ставка передбачена кредитним договором або договором про споживчий кредит. Важливо відзначити, що неустойка (штраф, пеня) та інші платежі, сплата яких передбачена договором про споживчий кредит, нараховані починаючи з 24 лютого 2022 року за прострочення виконання за таким договором, підлягають списанню. Треба пам'ятати, що нарахування відсотків за користування кредитними коштами є законним і в межах права кредитора. Кредитні канікули відносяться до можливості відтермінування сплати боргу, але не до його прощення. Кредитор має право вирішувати, чи надавати кредитні канікули. Проте, якщо позичальники володіють достатньою фінансовою стійкістю для продовження обслуговування позик, рекомендується це робити [4].

Умови воєнного стану створюють серйозні виклики і перешкоди для розвитку кредитної діяльності банків. Однак, не зважаючи на це, існують деякі особливості і можливості, які можуть сприяти стабільності та продовженню кредитного процесу в цих умовах. У воєнних умовах кредитна діяльність банків стає надзвичайно важливою для підтримки економічної стабільності та розвитку. Грамотне управління ризиками та ефективна співпраця з державними програмами можуть допомогти банкам пристосуватися до нових умов і надавати підтримку підприємствам та громадянам в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел:

1. Хмиз О. М. Особливості управління кредитним портфелем банків України в умовах воєнного стану. *Збірник наукових праць здобувачів вищої освіти і молодих учених*. 2022. С. 68–70.
2. Лункіна Т. І. Особливості функціонування банківської системи України в умовах воєнного стану. *Імперативи економічного зростання в контексті реалізації глобальних цілей сталого розвитку* : III міжнар. науково-практ. інтернет-конф., м. Київ, Київ, 2020. С. 184–187.

3. Кредитування економіки під час війни як двигун для повоєнної відбудови. *Укрінформ - актуальні новини України та світу*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3452500-kredituvanna-ekonomiki-pid-cas-vijni-ak-dvigun-dla-povoennoi-vidbudovi.html> (дата звернення: 06.10.2023).

4. Нові правила роботи банків і небанківських фінансових установ, що займаються кредитуванням, під час війни. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/novi-pravila-roboti-bankiv-i-nebankivskih-finansovih-ustanov-scho-zaymayutsya-kredituvannjam-pid-chas-vijni> (дата звернення: 06.10.2023).

ЕКСПОРТНО-КРЕДИТНІ АГЕНТСТВА ЯК ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСУВАННЯ ЕКСПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ

*Стецюк А. Ю., бакалавр,
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
ОПП «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник: д.е.н., професор Т. Г. Бондарук
Національна академія статистики, обліку та аудиту, м. Київ*

Експортно-кредитні агентства (далі – ЕКА) є важливими інструментами для фінансування експортних операцій і забезпечення захисту від ризиків. Вони можуть надавати різні види фінансової підтримки, включаючи гарантії, позики, страхування та інші фінансові інструменти. Це допомагає компаніям-експортерам отримати доступ до необхідних ресурсів для розширення експортної діяльності та зниження фінансових ризиків [1].

Одним із основних видів фінансування, яке надають ЕКА, є позики. ЕКА можуть надавати позики на придбання товарів чи послуг у країні-експортері або на проекти, пов'язані з експортом. Позики, надані ЕКА, можуть мати більш вигідні умови, ніж ті, що доступні на комерційних ринках. Наприклад, вони можуть мати нижчу відсоткову ставку або довший термін погашення. Це може допомогти компаніям-експортерам зменшити витрати на фінансування та забезпечити більш стабільну та передбачувану фінансову ситуацію. Важливу роль відіграє у цих процесах організаційно-економічний механізм соціальної відповідальності бізнесу [2].

Ще один тип фінансування, який можуть надати ЕКА, — це гарантії. Гарантії допомагають знизити ризик несплати за експортними операціями. ЕКА можуть надати гарантії для покриття ризику несплати за товари чи послуги, поставлені чи надані за кордоном. Гарантії можуть мати різні форми, наприклад, гарантії повернення кредиту, гарантії виконання контракту, гарантії оплати послуг та інші. Вони можуть допомогти компаніям-експортерам знизити ризик неплатежів і підвищити довіру до своїх контрагентів за кордоном [3].

Крім того, ЕКА можуть надати страхування для покриття ризиків, пов'язаних з експортом. Наприклад, вони можуть забезпечити страхування для покриття валютного ризику, ризику невиконання контракту, ризику несплати та інших ризиків, пов'язаних з експортними операціями. Це може допомогти компаніям-експортерам знизити фінансові ризики та підвищити довіру до своїх контрагентів.

Крім фінансової підтримки, ЕКА можуть надавати інші послуги, які допомагають компаніям-експортерам здійснювати експортні операції. Наприклад, вони можуть допомогти з підготовкою бізнес-плану, дослідженням ринку, підбором контрагентів за кордоном тощо. Це

може допомогти компаніям-експортерам зробити свою експортну діяльність більш ефективною та привабливою.

Однією з головних переваг ЕКА є те, що вони надають компаніям-експортерам доступ до фінансових ресурсів, які можуть бути важкодоступними або недоступними на комерційних ринках. Крім того, вони допомагають знизити ризики, пов'язані з експортними операціями, дозволяючи компаніям-експортерам зосередитися на розвитку свого бізнесу [4] та виході на зовнішні ринки.

Загалом ЕКА є важливим інструментом для фінансування та підтримки експортної діяльності компаній. Вони надають компаніям доступ до фінансових ресурсів і допомагають знизити ризики, пов'язані з експортними операціями. Більшість країн мають власні національні ЕКА, а також існують регіональні ЕКА.

Існує кілька типів ЕКА, які зазвичай відрізняються за країнами, що надають їхні послуги, і за напрямком їхніх послуг. Основними типами ЕКА є [5]:

1. Державні експортно-кредитні агентства. Ці агентства створені державою для сприяння експорту вітчизняних компаній і забезпечення стабільності експортного сектора економіки країни. Ці агенції надають підтримку компаніям з різних галузей, зокрема, малим і середнім підприємствам, які можуть мати обмежені фінансові ресурси. Прикладами таких державних ЕКА є Експортно-імпортний банк Сполучених Штатів, Export Development Canada, UK Export Finance, Euler Hermes у Німеччині та інші.

2. Приватні експортно-кредитні агентства. Ці агентства зазвичай належать приватним банкам або страховим компаніям і надають фінансові та страхові послуги для експортних операцій. Вони можуть співпрацювати з державними ЕКА та іншими організаціями для надання додаткової підтримки компаніям-експортерам. Прикладами таких приватних ЕКА є Coface, Atradius, SACE і SIMEST та інші.

3. Міжнародні експортно-кредитні агентства. Ці агентства зазвичай створюються з ініціативи кількох країн і забезпечують фінансову підтримку експортних операцій міжнародних компаній. Ці агенції можуть співпрацювати з державними та приватними ЕКА, а також з іншими міжнародними організаціями для надання експортного фінансування. Прикладами таких міжнародних ЕКА є Міжнародна група експортно-кредитних агентств – Бернський союз, яка об'єднує ЕКА з різних країн, і Азіатський банк розвитку (АБР), який надає фінансову підтримку проектам в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні.

4. Багатосторонні експортно-кредитні агентства. Ці агентства зазвичай створюються міжнародними організаціями для надання фінансової підтримки проектам, які сприяють розвитку та економічному зростанню в країнах з низьким рівнем доходу або в країнах, що перебувають у кризовому стані. Ці агенції зазвичай надають фінансову підтримку за допомогою позик, грантів та інших інструментів фінансування. Прикладами таких багатосторонніх ЕКА є

Міжнародний валютний фонд (МВФ), Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) та інші.

У країнах, де діють ЕКА, вони часто є невід'ємною частиною національної економіки та відіграють важливу роль у забезпеченні стабільного експорту та розвитку економіки країни в цілому. Крім того, ЕКА є важливим інструментом зовнішньої політики та дипломатії, оскільки вони можуть сприяти зміцненню економічних відносин між країнами та розвитку міжнародної торгівлі.

Загалом ЕКА є важливими інструментами для підтримки експорту та зміцнення економічного потенціалу країни. Вони можуть допомогти забезпечити компанії-експортери необхідними ресурсами та захистом від фінансових ризиків, а також зміцнити міжнародну співпрацю та розвиток торгівлі між країнами. У світі, де міжнародна торгівля стає все більш важливою, ЕКА можуть бути ключовим інструментом для підтримки експорту та економічного розвитку в цілому.

Список використаних джерел:

1. Експортно-кредитне агентство як механізм розвитку високотехнологічного експорту України. 2018. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/18_1_2018ua/20.pdf
2. Бондарук Т. Г., Бондарук І. С. Економічна природа організаційно-економічного механізму соціальної відповідальності бізнесу. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту: зб. наук. пр.* – 2020. – №. 1-2. – С. 57-64.
3. Луніна І. О., Бондарук Т. Г. Публічні фінанси та міжбюджетні відносини: навч. посіб //Київ: ДП «Інформ.-аналіт. агентство. – 2019. – С. 15.
4. Бондарук Т.Г., Бондарук І.С. Державне регулювання розвитку малого бізнесу і його соціальної відповідальності. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту.* –2019. – № 3. – С. 111-119.
5. Експортно-кредитне агентство як ефективний інститут організації фінансово-кредитної підтримки експортерів. URL: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=6700&i=12>

ЕЛЕКТРОННІ ІНСТРУМЕНТИ РОЗРАХУНКІВ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ РОЗВИТКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

*Хаховська А. В., бакалавр,
спеціальність “Фінанси, банківська справа та страхування”
ОПП “Фінанси, банківська справа та страхування”
Науковий керівник: к.е.н., доц. Музичка О. М.
Львівський торговельно-економічний університет*

Розвиток нових технологій, поширення мобільних пристроїв з безперервним доступом до мережі Інтернет, поява нових інтернет-провайдерів, зниження вартості мережі, широке поширення інтернет-торгівлі та зростання популярності віддалених банківських послуг створили сприятливі умови для популяризації безготівкових платежів.

Крім звичайних грошових переказів через відділення банку з паперовим розпорядженням, з'явилися нові платіжні засоби, що передбачають електронний зв'язок з банком, і вони відомі як електронні інструменти розрахунків. Першими та надійними серед них залишаються банківські картки, які і далі зберігають свою популярність серед населення і продовжують утверджувати свої позиції в системі безготівкових розрахунків.

Електронні інструменти розрахунків виникли завдяки поширенню безготівкових фінансових операцій. Розвиток безготівкових платежів та впровадження нових методів обробки та передачі інформації за допомогою електронних пристроїв і телекомунікаційних мереж знизило потребу у використанні фізичних носіїв інформації про проведені платежі та розрахунки. Це стало можливим завдяки впровадженню електронних платежів для кредитних та платіжних операцій, а також контролю за банківськими рахунками у вигляді електронних сигналів, без використання паперової документації [3].

Перехід до електронних розрахунків спростив управління безготівковими операціями та мінімізував використання паперової документації для безготівкових переказів (рис. 1, рис. 2).

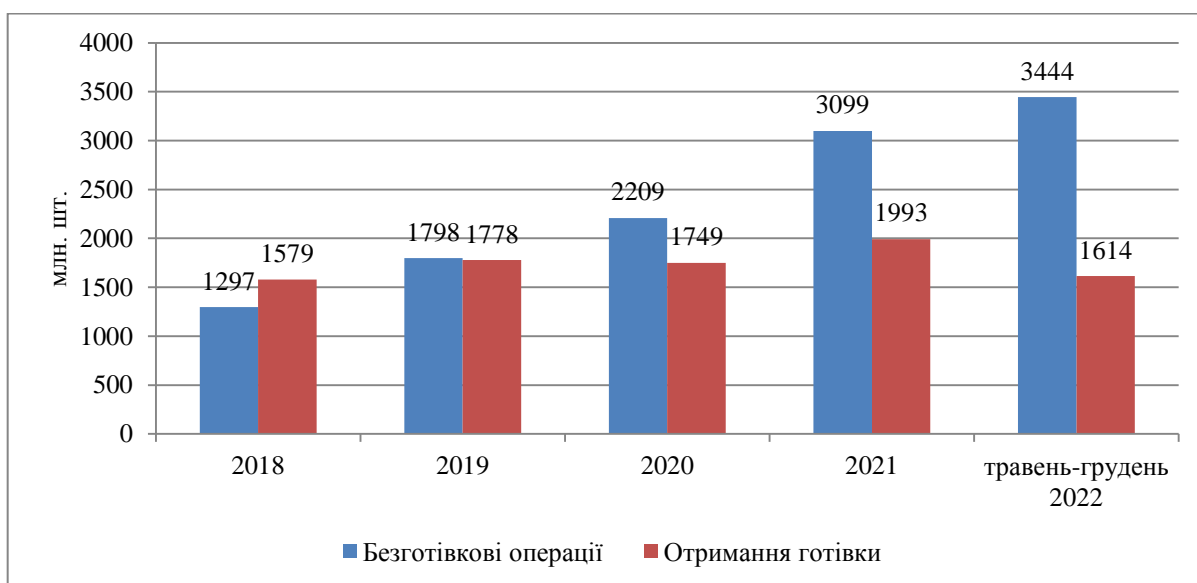

Рис. 1: Динаміка безготівкових операцій та операцій з отримання готівки в Україні за кількістю (складено на основі [1])

За даними рис. 1 та рис. 2 можна побачити переважання безготівкових операцій над операціями з отримання готівки за 2018-2022 рр. Навіть під час війни, більшість операцій з платіжними картками в Україні у період з травня по грудень минулого року були проведені безготівковою формі. Наприклад, у травні - грудні 2022 року частка безготівкових операцій за сумою склала 69% від загальної кількості операцій з платіжними картками в Україні (що порівняно з аналогічним періодом 2021 року виросла з 60%). За кількістю операцій ця частка становила майже 93% (у травні - грудні 2021 року цей показник був 90%). Ці дані свідчать, що платіжна інфраструктура України, незважаючи на ракетні обстріли та енергетичний тиск, надає надійне обслуговування безготівкових операцій з платіжними картками та підтримує високий рівень довіри українців до безготівкових розрахунків, навіть у умовах конфлікту.

Рис. 2: Динаміка безготівкових операцій та операцій з отримання готівки в Україні за сумою (складено за джерелом [1])

Для подальшого перспективного розвитку безготівкових розрахунків в Україні необхідно прийняти ряд заходів у таких напрямках [2]:

1. Зменшення монополії на ринку карткових платежів.
2. Підвищення рівня безпеки при здійсненні карткових операцій.
3. Боротьба з шахрайськими операціями, пов'язаними з платіжними картками.
4. Модернізація електронної платіжної системи Національного банку України.
5. Розвиток національної платіжної системи "ПРОСТІР".

Швидкі зміни в технологічних фінансових інноваціях на глобальному та національному рівнях відзначаються виникненням нових компаній, які надають традиційні фінансові послуги за допомогою передових цифрових технологій, таких як штучний інтелект, аналіз великих даних, технологія Ledger, розумні контракти, хмарні обчислення та робот-консультанти. Навіть з урахуванням військових дій та пошкоджень інфраструктури, частка безготівкових розрахунків в Україні зростає і надалі ростиме в значних темпах.

Державна підтримка, що спрямована на удосконалення регуляторної бази, розвиток технологій безпеки, розширення доступу до банківських послуг, сприяння розвитку мобільних платежів, підтримка міжнародних платіжних систем, розвиток FinTech-індустрії та підвищення рівня фінансової грамотності дозволять за допомогою розвитку електронних платежів підвищувати ефективність економічної системи в цілому.

Список використаних джерел:

1. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/>
2. Дорошенко О. О. Електронні платежі як ключовий сегмент ринку фінансових технологій: передумови та перспективи розвитку. 2022. URL: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7814791>.
3. Козир Ю. Р. Передумови функціонування електронних платіжних систем. Модернізація економіки: сучасні реалії, прогнозні сценарії та перспективи розвитку. 2023. С. 502-504.

ВПЛИВ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ

*Шевчук А. В., бакалавр
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
ОПП «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник: к.е.н., доц. Нікольчук Ю. М.
Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут*

Економічний розвиток і зростання для будь-якої держави завжди були пріоритетом економічної політики, виступаючи невід'ємним атрибутом незалежності країни. В свою чергу, банки і банківська система в розвинутих країнах, як правило, мають випереджальний розвиток і суттєвий вплив на економічні процеси. Виступаючи амбасадором змін, сам банківський сектор розвивається динамічніше, ніж інші сектори економіки і залишається найбільшим сегментом фінансового ринку. До того ж, долаючи протягом всього часу незалежності чисельні кризи, шоки і потрясіння, Україна на початку 2022 року зіткнулася з новим масштабним випробуванням – повномасштабної війною з росією. Воєнні дії охопили значну частину території країни, що несе щодня мільярдні збитки економіці і нищить її розвиток.

У нових обставинах воєнного часу банківська система України отримала разючий системний шок та нові виклики. В умовах нечуваного руйнування економіки і соціальних потрясінь необхідно зберегти фінансову стабільність в країні та, при цьому, забезпечити більш-менш задовільне фінансування потреб економіки.

Банки, будучи фінансовими посередниками, на які покладено виконання конкретних функцій, діють у межах певного економічного середовища, яке чинить на них свій вплив і зумовлює до дій відповідно кон'юнктури, що складається. Тому марно чекати, щоб в умовах воєнного стану, які позначаються надзвичайною невизначеністю і зростанням системних ризиків, банки стали нарощувати кредитний портфель інтенсивніше, ніж то було до початку воєнних дій, а у структурі портфеля сталися зміни на користь довгострокових інвестиційних кредитів. На нашу думку, основним таргетом у короткостроковій перспективі мають залишатися короткострокові, помірено ризикові кредити з високою маржинальністю, зокрема поточне споживче кредитування та кредитування оборотного капіталу підприємств з низьким рівнем ринкової волатильності. В умовах значної невизначеності, зрозумілим пріоритетом для банків стає не нарощення активів, а забезпечення фінансової стійкості. Це є розумним, в тому числі у контексті середньострокової макроекономічної стабільності, в цілях забезпечення економічного зростання у довгостроковій перспективі. Нестійкі банки не зможуть бути міцними підвалинами для кредитування у майбутньому. Не слід забувати й про те, що банки були, є і залишаються комерційними структурами, які мають такі цілі як: отримання прибутку, збереження вартості капіталу та активів. Тому банківські функції вони намагаються реалізовувати з врахуванням інтересів своїх інвесторів, вкладників та кредиторів [1].

Роль банків у економічних процесах залишається значущою за різних умов і на різних стадіях економічного циклу. Водночас вплив банків на економіку різниться залежно від інших економічних, соціальних і політичних чинників і може бути як позитивним, так і контрпродуктивним. Насичення кредитами економіки є очевидною передумовою економічного розвитку країни і її економічного зростання. В той же час, характер впливу банків на економіку України, переважно, не можна назвати конструктивним, хоча це зумовлено рядом об'єктивних причин. Протягом останніх років характерним для банків є гальмування кредитування до «кращих часів», натомість першочерговими завданнями стають забезпечення фінансової стійкості, прибутковості та збереження ресурсного потенціалу. Проте, кредитування банками господарюючих суб'єктів не є панацеєю вирішення структурних дисбалансів економіки і може стати потужним важелем економічного зростання лише за умови відповідної комплексної перебудови економіки на всіх рівнях і у всіх сегментах. Відновлення банками і збільшення масштабів кредитування має відбуватися паралельно із активним залученням іноземного фінансування і можливе лише за умов збереження фінансової стабільності і внутрішнього ресурсного потенціалу. За оптимістичного сценарію це призведе до поступового зростання економіки, що покращить інвестиційний потенціал країни і дасть змогу прискорити економічний розвиток. Синергетичний ефект від використання внутрішнього ресурсного потенціалу банками України і залучення зовнішніх інвестицій матиме не лише економічний ефект [2].

Нарощення виробництва – це нові робочі місця, вирішення проблеми зайнятості населення і скорочення безробіття. Це, в свою чергу, сприяє вирішенню демографічної проблеми і має виражену соціальну спрямованість. В умовах післявоєнної розбудови економіки України банківське кредитування має зайняти провідне місце, проте будуватися на оновлених засадах взаємодії з регуляторними інституціями і зовнішніми інвесторами.

Список використаних джерел:

1. Фурман В. Чи може НБУ пришвидшити економічне зростання? Міфи і реальність. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/01/11/681306/> (дата звернення 14.10.2023).
2. Шпанель-Юхта О. Особливості банківського кредитування в умовах війни. Економіка та суспільство. 2022 (45). URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2002/1930> (дата звернення 14.10.2023).

СЕКЦІЯ 5
НАПРЯМИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ УКРАЇНИ В ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

*Брода І. В., бакалавр,
спеціальність « Облік і оподаткування»
ОПП «Облік і оподаткування»
Науковий керівник: к.е.н., доц. Градюк Н. М.
Львівський торговельно-економічний університет*

Після завершення збройних конфліктів та війни регіони, які їх відчували, стикаються з низкою викликів та завдань, пов'язаних із відновленням та розвитком. У випадку України, пріоритетним завданням стане відновлення постраждалих регіонів та забезпечення їхньої подальшої стійкості. Ключовим чинником, що визначає успіх цього процесу, є інвестиції. Саме вони мають величезне значення для відновлення і розвитку країни в післявоєнний період. Інвестиції можуть не лише сприяти відновленню економіки, інфраструктури та соціальної сфери, але й сприяти зміцненню миру та стабільності.

Ця тема важлива і актуальна, оскільки вона вимагає комплексного аналізу факторів, які впливають на інвестиційну привабливість регіонів України в умовах післявоєнного відновлення, що включає в себе аспекти інфраструктури, правової системи, податкової політики, доступності ресурсів, інноваційних технологій, які всі разом формують обличчя інвестиційної привабливості регіонів.

На думку Дуки А. П., інвестиційна привабливість регіону визначається наступними факторами :

- можливість закріпитися на перспективному ринку збуту;
- спроможність отримати прибуток на довгостроковій основі;
- доступність до порівняно дешевих джерел сировини та ресурсів, що підвищує конкурентоспроможність продукції за рахунок економії витрат виробництва і наближеності до джерел сировини;
- використання відносно дешевої і кваліфікованої робочої сили як
- важливого фактору зниження витрат виробництва і відповідно собівартості продукції [1].

Під час війни в Україні було прийнято ряд рішень щодо податкової реформи з метою підтримки національної економіки, забезпечення фінансової стабільності, збереження можливості функціонування бізнесу та забезпечення працівникам можливості працювати в умовах безпеки. Ці рішення були спрямовані на забезпечення сприятливих умов для функціонування економіки та збереження життєдіяльності країни протягом війни [2].

Зважаючи на взаємодію національного інвестиційного законодавства з міжнародним

правом, важливо відзначити, що національні нормативно-правові акти впливають на міжнародне інвестиційне право, забезпечуючи виконання його положень в рамках внутрішнього правового механізму. Крім того, національне законодавство регулює іноземне інвестування та уточнює вимоги до дотримання укладених Україною міжнародних угод у сфері інвестиційної діяльності. Створення сприятливого правового середовища для захисту інвесторів і поліпшення інвестиційного клімату в Україні є ключовим чинником для залучення іноземних інвестицій в економіку країни. У цій сфері в Україні існує значна кількість проблем, які перешкоджають залученню інвестицій та, як наслідок, будуть сповільнювати післявоєнну відбудову. Серед недоліків правового регулювання слід вказати наступні [3]:

- наявність значної кількості нормативно-правових актів, які одночасно здійснюють регулювання інвестиційної, зовнішньоекономічної, торговельної та інноваційної діяльності;
- наявність валютних обмежень;
- неоднозначність тлумачення певних правових норм, які зумовлюють правові колізії та судові спори;
- відсутність гарантій права власності;
- нестабільність законодавства;
- постійні зміни податкового законодавства, які можуть вплинути на податкове навантаження на інвестора;
- корупційний тиск.

Н. М. Покровська аналізує післявоєнну відбудову України, звертаючи окрему увагу підвищенню інвестиційної привабливості. Вчена формує пропозиції, які сприятимуть залученню іноземних інвестицій. Серед них можна виділити наступні:

- підготовка нормативно-правового регулювання стратегічних інвестицій;
- посилення державно-приватного партнерства;
- спрощення процедури реєстрації іноземних інвесторів, зменшення їх податкового навантаження при перевищенні певного обсягу інвестицій
- впровадження реєстру заходів з посилення відповідальності за дискримінацію щодо іноземних інвесторів та корупцію
- підвищення прозорості укладення угод держави та іноземних інвесторів у сфері конкурентної політики [4].

Враховуючи вдалий досвід цифровізації в Україні, можна виділити ще один перспективний напрямок для приваблення іноземних інвестицій. Впровадження цифрових технологій в економіку та інвестиційну сферу має потенціал покращити прозорість в цих галузях, зменшити рівень корупції та створити сприятливе середовище для іноземних інвесторів. Для успішного відновлення України після війни, необхідно дотримуватися найефективніших кроків, які підвищують довіру як соціуму, так і потенційних інвесторів.

Разом з цим необхідним є зміцнення судової системи. Це матиме результат надійного захисту інвесторів та зменшення корупційних випадків. Можливість вирішення інвестиційних спорів шляхом незалежного та справедливого судового процесу створить додатковий стимул для іноземних інвесторів розглядати Україну як потенційно привабливу інвестиційну платформу. Крім того, зменшення корупційних ризиків у судовій системі сприятиме створенню довіри та демонструватиме високий стандарт правової стійкості в країні, що, в свою чергу, сприятиме інвестиційному клімату в Україні [5].

В кінцевому підсумку слід зазначити, цифровізація економіки і зміцнення судової системи є ключовими елементами, які можуть позитивно вплинути на інвестиційну привабливість України. Ці заходи сприятимуть створенню стійкого інвестиційного клімату та залученню іноземних інвесторів.

Україна має потенціал стати привабливою інвестиційною платформою після війни, але для досягнення цієї мети необхідно приділити належну увагу створенню сприятливих умов для інвестицій, вдосконаленню правових і податкових систем, зміцненню судової системи та підвищенню загального рівня довіри інвесторів. Лише через комплексний підхід та активний вплив на всі аспекти інвестиційної привабливості України можна досягти сталого і успішного розвитку країни в післявоєнний період.

Список використаних джерел:

1. А. А. Пересада. Інвестиційний аналіз. навч. посібник./ А.А. Пересада// - Держ. вищ. навч. закл. «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». - 2-ге вид., переробл. та доповн. - К., 2018. 344 с.
2. Онешко С. В., Башлай С. В., Короленко О. Б. Особливості збереження та підтримання економічного потенціалу України в умовах війни. Економіка та суспільство. 2022. № 40. С. 1-6.
3. Клименко О. В. Відновлення інвестиційної привабливості у післявоєнний період. «Юридика». 2023
4. Покровська Н. М. Концептуальні засади післявоєнного відновлення України, економічні аспекти. Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. 2022. № 4 (274). URL: <https://doi.org/10.33216/1998-7927-2022-274-4-41-47>
5. Шуплат О. М. Аспекти поліпшення інвестиційного клімату України в умовах євроінтеграції. Науковий вісник Ужгородського університету. 2022. № 1 (59). С. 129–137.

ЧИННИКИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

*Гладинець Н. Ю., к.е.н., доц.
кафедри економіки та фінансів
Лукачина Є. І., аспірант,
спеціальність „Економіка”
ОНП „Економіка та бізнес”
Мукачівський державний університет*

Інвестиційний розвиток України та її регіонів є важливою складовою сталого економічного зростання країни та формуванні її конкурентоспроможності. Інвестиції допомагають покращити інфраструктуру, створюють нові робочі місця і сприяють розвитку бізнесу.

Залучення коштів іноземних інвесторів сприяє активізації інвестиційного процесу,

впровадженню нових технологій, використанню передового зарубіжного досвіду, розвитку малого та середнього бізнесу, використанню альтернативних джерел енергії та переходу до нової економічної моделі розвитку держави. Саме такі трансформації у напрямку забезпечення цілей сталого розвитку спонукають зростанню інвестиційного потенціалу країни [1, с.205].

Одним із чинників модернізації економіки країни є інноваційно-інвестиційне зростання економіки регіонів. Інноваційна діяльність тісно пов'язана з інвестиційною, оскільки інвестиції є безпосереднім носієм інновацій [2, с.205].

Інвестиційний розвиток України та її територій підпорядкований впливу різних чинників, і для зрозуміння цього процесу важливо враховувати наступні ключові аспекти:

- політична стабільність: наявність стабільної політичної системи та правової дії важливі для інвесторів, оскільки вони шукають впевненість у тому, що їх інвестиції будуть захищені і на них не вплинуть політичні ризики;
- регуляторна політика: законодавче та регуляторне середовище мають велике значення для інвесторів. Прозорість, простота та стабільність правил гри впливають на рішення щодо інвестування;
- боротьба з корупцією: корупція може відлякувати інвесторів і зменшити їхню довіру до української системи. Боротьба з корупцією та зміцнення антикорупційних органів є важливими для створення прозорого та чесного інвестиційного середовища;
- економічна стабільність: інфляція, обмінний курс та бюджетний дефіцит впливають на стабільність економіки. Інвестори шукають країни з економічною стабільністю;
- інфраструктура: розвинута інфраструктура, така як транспортна, комунікаційна та енергетична системи, можуть сприяти припливу інвестицій, забезпечуючи легкий доступ до ринків та сировинних ресурсів;
- розвиток людських ресурсів: наявність кваліфікованої робочої сили та відповідних навчальних програм важлива для інвестицій у секторі освіти та інновацій;
- геополітичний контекст: геополітичні події і відносини з сусідніми країнами можуть впливати на інвестиційний клімат;
- податкова та митна політика: податки, мита та інші фінансові обмеження можуть впливати на вигоди інвесторів та їхню прибутковість;
- доступ до фінансування: наявність фінансових інструментів, які дозволяють залучити капітал, є важливою для розвитку інвестиційного сектору;
- міжнародне співробітництво: участь в міжнародних організаціях і укладення міжнародних угод можуть сприяти інвестиційному розвитку та розвитку торговельних зв'язків.

Всі ці чинники мають важливе значення для інвестиційного розвитку України і впливають на рішення інвесторів щодо вкладання капіталу в українську економіку. Україна має працювати

над покращенням цих аспектів, щоб привабити більше інвестицій і сприяти сталому економічному розвитку.

Оцінка і прогнозування інвестиційної привабливості територій повинні бути безпосередньо пов'язані з державною регіональною політикою. Метою цієї політики є забезпечення ефективного розвитку окремих регіонів з урахуванням таких факторів, як раціональне використання різноманітних економічних можливостей кожного з них, ефект оптимальної інтеграції, територіальний поділ праці і взаємна економічна кооперація. У відповідності з цією метою завданнями державної політики регіонального розвитку є реконструкція старих промислових регіонів; стимулювання розвитку експортних та імпорт замісних виробництв тих регіонів, які мають для цього найкращі умови; прискорений розвиток необхідної регіональної інфраструктури. Реалізація цих завдань тісно пов'язана з державною та приватною інвестиційною діяльністю [3, с.137].

Враховуючи означене, можемо констатувати, що інвестиційний розвиток України та регіонів визначають:

- законодавство та регуляторна політика: уряд України повинен забезпечити сприятливий інвестиційний клімат шляхом прийняття законів та регуляторних актів, які заохочують інвесторів і надають їм правовий захист;

- інфраструктура: розвиток і покращення інфраструктури, такої як дороги, залізниці, порти, аеропорти, та комунікації, є важливими для залучення інвестицій. Інфраструктура полегшує транспортування товарів і послуг, що є важливим для розвитку бізнесу;

- розвиток людських ресурсів: навчання та розвиток робочої сили є ключовими для залучення інвестицій. Інвестори шукають кваліфікованих працівників, тому важливо розвивати освіту і навчання;

- регіональний розвиток: політика децентралізації та розвиток регіонів є важливими для рівномірного розподілу інвестицій та забезпечення рівних можливостей для всіх регіонів України. Це сприяє зменшенню регіональних диспропорцій і стимулює розвиток місцевих господарств;

- прозорість та боротьба з корупцією: важливо забезпечити прозорість та боротьбу з корупцією в усіх сферах діяльності, що стосуються інвестицій. Це допомагає підвищити довіру інвесторів та знизити ризики;

- підтримка малих та середніх підприємств: малі та середні підприємства є дуже важливими для розвитку економіки. Уряд може надавати підтримку цим підприємствам шляхом спрощення адміністративних процедур, надання фінансових пільг та доступу до доступних і дешевих кредитів;

- приваблення іноземних інвестицій: уряд повинен активно працювати над

привабленням іноземних інвестицій, оскільки вони можуть внести значний вклад у розвиток країни.

Загальновідомо, що інвестиційний розвиток в Україні був і є важким через політичні, економічні та геополітичні фактори. Проте, правильною стратегією, структурними реформами та відкритими ринками, Україна може залучити більше інвестицій та досягти сталого економічного розвитку для всіх своїх регіонів.

Список використаних джерел:

1. Карінцева О.І., Дегтярьова І.Б., Харченко М.О., Долгошесва О. І., Кіріл'єва А. В. (2020). Залучення іноземних інвестицій як інструмент забезпечення конкурентоспроможності та сталого розвитку країни. *Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка*. № 3. С. 199-211. DOI: 10.21272/1817-9215.2020.3-22.
2. Мушеник, І. (2021). Стратегія розвитку і формування інноваційно-інвестиційної системи регіону. *Економіка та суспільство*, (25). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-29>.
3. Біркентале В.В., Василенко В.М. Програмно-цільовий підхід до інвестиційного розвитку територій. (2021). *Економіка і організація управління*. № 2 (42). С.132-141. DOI: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2021.2.13>.

КРАУДФАНДИНГ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ФІНАНСОВИЙ ІНСТРУМЕНТ ПІДТРИМКИ ПІДПРИЄМНИЦТВА

*Грицай Р. Я., аспірант,
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України*

Останніми роками у світі стали приділяти більш пильну увагу питанням підтримки розвитку підприємницького середовища як складової фінансово-економічної системи. Наука, технології та інновації, як засвідчує історичний досвід, завжди були вирішальним чинником розвитку суспільства. За останні десятиліття високорозвинені країни значно активізували інноваційний процес, який увесь час удосконалюється, прискорюється, стає масштабнішим. Інноваційна спрямованість підприємницької діяльності забезпечує суб'єктам господарювання конкурентні переваги, допомагає зміцненню їх ринкових позицій, тому сприяє економічному піднесенню та процвітанню тих держав, що підтримують розвиток інноваційного підприємництва у своїй країні. Саме тому ці проблеми є досить актуальними в Україні, що обумовлене переходом країни на нові політичні й економічні відносини з країнами Європейського Союзу.

Головним завданням перетворення України на заможну європейську державу є створення високих стандартів розвитку економічної системи, фінансової підтримки розвитку підприємництва та інших галузей, а також підвищення рівня життя населення. Як інноваційний засіб фінансової підтримки бізнес-проектів краудфандинг зарекомендував себе інструментом фінансування й стимулювання інновацій. Хоча він все ще залишається феноменом розвинених країн, країни, що розвиваються, можуть швидко взяти його на озброєння. Фундамент для розвитку краудфандингу вже створено, адже більше 80% інтернет-користувачів регулярно спілкуються в соціальних мережах, отже, їх легко проінформувати про цікавий бізнес-проект.

Це величезна потенційна база навіть з урахуванням того, що 65% населення світу (4,6 млрд. осіб), все ще не мають доступу до Інтернету. Дати імпульс для розвитку колективного фінансування бізнесів може уряд, прийнявши закони, які будуть регулювати краудфандинг як окремий вид діяльності, щоби позбавити дрібні бізнеси від юридичних складнощів з оподаткуванням [3].

Встановлено, що краудфандинг є інструментом фінансування проектів шляхом відкритого заклику на основі матеріальної чи моральної зацікавленості потенційних спонсорів. З'ясовано, що в умовах дефіциту фінансових ресурсів краудфандинг є перспективним для залучення коштів підприємствами малого та середнього бізнесу в Україні [1]. Фактично краудфандинг є інститутом для привнесення певної демократії у світ фінансових операцій. У подальшому теорія краудсорсингу й краудфандингу була підхоплена представниками управлінського та економічного підходів [3].

Згідно з оцінками Світового банку інвестиції через модель краудфандингу до 2025 року складуть близько 96 млрд. дол., що майже вдвічі більше, ніж увесь ринок краудфандингу у 2012 році (2,7 млрд. дол.). Половина ринку краудфандингу виявиться в Китаї, а саме 46-50 млрд. дол. Цей новаторський фінансовий інструмент походить від краудсорсингу. Щодо підприємця його сутність може бути виражена таким чином: відкритий заклик, який здійснюється переважно через Інтернет, з надання фінансових ресурсів у вигляді пожертвувань або в обмін на винагороду та/або право прийняття рішень [2]. Щодо інвесторів, цей інструмент можна описати як «спосіб географічно розрізнених людей («натовпу») знайти і інвестувати через Інтернет підприємства, в розвитку яких вони так чи інакше зацікавлені» [4]. Слід відзначити, що більшість краудфандинг-кампаній так чи інакше спрямована на нові компанії та стартапи [2], тобто на сектор, який нині майже повністю позбавлений банківського та іншого фінансування й асоціюється перш за все з високими ризиками. Особливу роль в процесі фінансування інновацій через інститут краудфандингу відіграють саме інвестори, яких щодо саме інвестиційно-інноваційного розвитку можна розділити на такі типи:

1) Традиційні інвестори венчурного ринку. До них належать бізнес-янгели, венчурні фонди, акселератори (найбільш поширені як форма підтримки ІТ-стартапів, тобто проектів в галузі сучасних технологій та комунікацій), F&F («friends&family», тобто друзі, члени сім'ї, родичі та знайомі, тобто непрофесійні інвестори, що дають фінансові кошти на ранню стадію проектів через довіру або з огляду на потенційну прибутковість, або в благодійних цілях).

2) Нові групи інвесторів. До них належать інвестори в ризикові інструменти фондового та валютного ринку, а саме інвестиційні брокери, пайові інвестиційні фонди, непрофесійні інвестори.

Першим і кінцевим учасником краудфандингового механізму є емітент (інноватор). У цьому статусі може бути окрема особа, якій, наприклад, потрібна яка-небудь благодійна

допомога, індивідуальний підприємець або невеликий колектив розробників будь-якої інноваційної ідеї, а також юридична особа, тобто представник малого або середнього бізнесу. Як правило, всі ініціатори проектів потребують фінансування на ранніх стадіях розвитку свого, часом незвичайного бізнесу або просування новаторського продукту. При цьому можливості залучення традиційних джерел фінансування, тобто банківських кредитів, грантової допомоги, венчурного капіталу, немає з огляду на цілий комплекс причин, таких як високі ризики, низька платоспроможність, відсутність гарантій та поручителів. Посередник, в ролі якого виступають спеціалізовані медіатори краудфінансування, є фінансовим порталом, тобто інтернет-платформою, яка виконує роль фінансових та інформаційних посередників, здійснюючи сполучну функцію між ініціаторами інноваційного проекту та інвесторами. Для української системи бізнесу така політика є досить актуальною. Так, до основних задач організації розвитку спеціалізованих платформ в Україні варто віднести такі:

1) Пошук і робота з інвесторами. Обмежена кількість венчурних інвесторів на ринку, для яких треба знайти об'єктивні стимули залучення до платформи у вигляді якісних проектів та інших інвесторів та інших стимулів, а також ефективних способів роботи професійних інвесторів з непрофесійними інвесторами, щодо управління очікуваннями останніх і рівнем відповідальності перед ними.

2) Пошук і відбір інноваційних проектів. Необхідно мати стійкі стосунки з усією екосистемою ринку венчурних проектів (акселератори, інкубатори, фонди, технопарки, університети, інститути розвитку), щоби залучати великий потік якісних проектів, а також ефективну систему відсіву та відбору проектів [4].

У структурі світового ринку краудфінансування найбільше зростання відзначено у США та Європі, незважаючи на все більше залучення та поширення цього інструмента в інших країнах: американський ринок краудфінансування виріс на 105%, тобто до 1,6 млрд. дол.; обсяги європейського ринку зросли на 65%, тобто до 945 млн. дол.; – інші ринки вирости в середньому на 125% [3].

Отже, європейський та північноамериканський ринки займають 95% світового ринку краудфінансування. Сфера поширення краудфінансування досить різноманітна, однак дає змогу виділити пріоритетні напрями використання як у світі, так і в Україні. Перше місце посідає соціальна сфера (27,4%), також високою є частка бізнесу й приватного підприємства (16,9%), задля виробництва й просування фільмів та кіноіндустрії використовуються 11,9%, музика й звукопис мають 7,5%, в галузі енергетики та навколишнього середовища застосовуються 5,9%, мода має 5,5%, мистецтво загалом – 4,8%, інформаційні та комунікаційні технології – 4,8%, журналістика, книги, фото, видавництво – 3,5%, наука й техніка – 3,2%. Сумарно на проекти в галузі науки й техніки, а також інформаційні технології (саме ці напрями сприяють інноваційному розвитку) приходиться близько 8% усіх проектів у системі краудфінансування, тобто

поки що ця галузь посідає 4 місце.

Можна констатувати, що в умовах дефіциту фінансових ресурсів, незважаючи на наявність ризику банкрутства ініціаторів проектів, краудфандинг є перспективним для залучення коштів підприємствами малого та середнього бізнесу. Водночас за активізації процесів децентралізації у вітчизняній фінансовій системі краудфандинг може стати перспективним для місцевих органів влади під час фінансування проектів, в яких найбільше зацікавлена громадськість. На тлі відсутності державного регулювання краудфандингу в Україні було б доцільно прийняти спеціальний закон «Про краудфандинг» або передбачити відповідну статтю у Законі України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг».

Список використаних джерел:

1. Василенко А. Інноваційні методи фінансування інвестиційних проектів. Інвестиції. Практика та досвід. 2018. № 7. С. 34-41
2. Іващенко А. Перспективи розвитку краудфандингу в Україні як інструменту залучення коштів для підприємств малого та середнього бізнесу
3. Ковтуненко К., Нестеренко О. Використання краудфандингу як інструменту фінансування інноваційних проектів Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 15. С. 14-20.
4. Мазаракі А. Домінанти інституційної модернізації фінансової системи України. Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. 2016. С. 5-23

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ АКТИВІЗАЦІЇ

*Заславська О. І., к.е.н, доцент,
доцент кафедри фінансів і банківської справи
Ужгородський національний університет*

Інвестиційний клімат країни визначається взаємодією об'єктивних і суб'єктивних факторів, які значно впливають на рівень привабливості. Під інвестиційною привабливістю розуміється комплексна оцінка переваг і недоліків об'єктів інвестування, яка визначає можливість та доцільність інвестування.

В Україні протягом останніх років було створено умови для стабільного економічного розвитку та залучення іноземних інвестицій. Проте з початком повномасштабної війни чимало досягнень минулих років втратили свою значущість. Одна з таких втрат – рівень інвестиційної привабливості для іноземних та вітчизняних інвесторів. У 2022 році в Україні фактично припинилася інвестиційна діяльність. Для відновлення позитивного інвестиційного клімату в державі потрібна суттєва підтримка з боку закордонних партнерів та тривалий час на відновлення моделі інвестиційних відносин.

Ключовим показником інвестиційної привабливості держави є індекс, який обчислюється як середнє арифметичне оцінок п'яти аспектів інвестиційного клімату: політичні, економічні, податкові та регуляторні. Значення цього індексу для України наведено на рис. 1.

Розрахунок індексу проводиться Європейською Бізнес-Асоціацією протягом останніх 15 років. Індекс базується на опитуванні керівників провідних компаній, які є членами Асоціації та

діють як на національному, так і на міжнародному рівні.

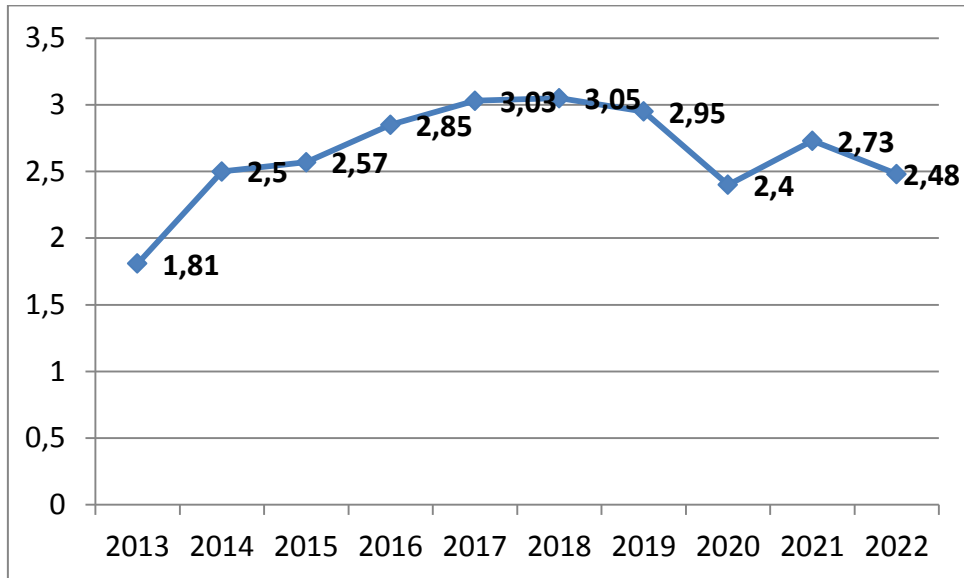

Рис. 1. Індекс інвестиційної привабливості України у 2013-2022 рр.*

**Джерело: побудовано на основі [2]*

Опитування охоплює всі галузі бізнесу та спрямоване на визначення їхньої оцінки інвестиційного клімату. Індекс має діапазон від 0,5 до 5 балів. Загальна оцінка, представлена на рис. 1, показує, що іноземні інвестори вважають інвестиційний клімат в Україні нейтральним, оцінюючи його у межах 2-3 балів. Важливо зауважити, що ці результати визначаються такими позитивними факторами, як сприятливе географічне положення, розвиненість цифрових технологій, наявність дешевої та кваліфікованої робочої сили і великий потенціал для інновацій. Найпопулярнішими галузями для інвестицій залишаються сільське господарство, інформаційні технології, фармацевтика, транспорт та товари широкого споживання. Також відзначається зростання інтересу підприємців до інвестування у військову та оборонну галузі.

З початку лютого 2022 року відбулися значущі зміни у ситуації. Зараз більше 80 % опитаних вважають інвестиційний клімат в Україні негативним, а третина з них вважає, що ця ситуація може ще погіршитися в найближчі роки.

Багато з недоліків існували і раніше, такі як проблеми в правоохоронній і судовій системах, висока бюрократизація у процесі надання дозволів, системна корупція і обмеження щодо іноземних інвестицій у деяких галузях. До цього списку тепер додалися інші негативні фактори, які впливають на інвестиційний клімат, такі як повномасштабна війна, атаки на українську енергосистему, ризики втрати або захоплення активів, пошкоджена інфраструктура, логістичні труднощі, форс-мажорні обставини щодо платежів, обмеження щодо залучення іноземних кредитів та страхування.

Серед позитивних зрушень останніх років в економічній і політичній сферах, які можуть підвищити інвестиційну привабливість України, можна виділити такі, як: отримання статусу

кандидата в Європейському Союзі, скасування мит та квот на експорт, безвізовий режим з країнами ЄС, відстрочення сплати податків і митних платежів, а також спрощення звітності та включення української енергосистеми до європейської [3].

Загалом негативна оцінка інвестиційного клімату в основному компенсується більш оптимістичними очікуваннями бізнесу. Незважаючи на складну ситуацію, більшість компаній знайшли баланс, що дозволяє їм забезпечувати стабільність у своїй діяльності та навіть розвиватися. Рівень гнучкості і адаптивності українського бізнесу є надзвичайно високим, і вони продовжують проявляти стійкість та вірність Україні.

У заключенні, варто виділити основні напрями для активізації інвестиційної привабливості України у найближчому майбутньому [1].

По-перше, це збільшення дієздатності державного сектору, що включає в себе поліпшення законодавства для захисту прав інвесторів, проведення реформ у сфері судоустрою та боротьби з корупцією, створення сприятливого податкового середовища та розвиток інструментів державної підтримки експорту.

По-друге, це розширення внутрішнього ринку, зокрема через створення вільних економічних зон, збільшення інвестиційних витрат у державному та місцевих бюджетах, утворення банку розвитку для фінансування державних інвестиційних проєктів, сприяння імпортозаміщенню.

По-третє, це поліпшення функціонування банківської системи, включаючи впровадження спеціальних програм рефінансування для банків з метою підтримки кредитування реального сектору економіки, удосконалення державних програм субсидування відсоткових ставок для стимулювання інвестицій, розширення доступу вітчизняних експортерів до фінансових послуг та банківських продуктів зі зниженими витратами.

Список використаних джерел:

1. Ukraine Reconstruction May Cost \$1.1 Trillion, EIB Head Says Bloomberg. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-06-21/ukraine-reconstruction-may-cost-1-1-trillion-eib-head-says>.
2. Індекс інвестиційної привабливості України відновився до «ковідного» значення. 2023. Офіційний сайт Європейської Бізнес Асоціації. URL: https://eba.com.ua/wp-content/uploads/2022/12/EBA-InvestIndex_2H-2022_UA.pdf.
3. Скрипаль А. Інвестування в Україну під час війни. Advantage Ukraine. 2023. URL: <https://trans.info/ua/investuvannya-v-ukrayinu-pid-chas-viyny-327240>.

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ВІЙСЬКОВОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ

*Здрагуш Х. Г., магістр,
спеціальність «Економіка»
ОПП «Міжнародна економіка»
Науковий керівник: к. е. н., доц. Воронко О. С.
Львівський торговельно-економічний університет*

Реальність, яка нас оточує, постійно змінюється. Ці зміни є одночасно викликами та можливостями. У сучасних реаліях стратегічне та технологічне передбачення України є дуже важливим чинником забезпечення конкурентоспроможності та безпеки країни та її народу.

Рівень захисту та безпеки, який Україна може забезпечити своїм громадянам у середньостроковій та довгостроковій перспективі, безпосередньо залежатиме від її здатності прогнозувати сучасні технології та технологічні тренди, оцінювати їхній майбутній вплив та розробляти інноваційні стратегії їх використання [3].

Українським виробникам інноваційної військової продукції, зокрема безпілотних літальних апаратів, повітряних і наземних систем, інтегрованих у Збройні сили, у яких одним із головних завдань є активна локалізація військових розробок і виробництва, що забезпечує самоокупність оборонного сектору та захист життя українців. Це тому, що роботизовані системи можна використовувати для заміни деталей на полі бою. Він націлений насамперед на війська на більш небезпечних позиціях [2].

За останні два роки всі країни почали збільшувати свої бюджети на дослідження та розробки військових технологій. Міністерство оборони США виділило на ці цілі рекордні 130,1 мільярда доларів.

Військова техніка - науково-технічні досягнення, створені для підготовки, виробництва та застосування озброєння, військової техніки, спеціального обладнання та систем військового призначення. Військова техніка включає вогнепальну зброю, боєприпаси, ракетні системи, танки, військові літаки та гелікоптери, військові кораблі, підводні човни тощо. Військова техніка також удосконалюється електронними системами, радіоелектронною боротьбою, кібербезпекою, безпілотниками, високоточними системами командування та управління, розвідувально-інформаційними системами, системами зв'язку та зв'язку, системами штучного інтелекту, спостереження та супутникової навігації тощо.

Метою військової техніки є забезпечення військової переваги, підвищення бойових можливостей, зниження ризику для солдатів і підвищення ефективності ведення бойових дій. Військова техніка також може впливати на геополітичну ситуацію та військові стратегії кількох країн[1].

Десять найпомітніших інноваційних трендів, які вже мають значний вплив на ландшафт обороноздатності в усьому світі, в Європі та Україні:

1. Захисний ШІ

Термін «штучний інтелект» стає все більш популярним. Штучний інтелект (ШІ) загалом можна розуміти як створення та розробку комп'ютерних систем або алгоритмів, які можуть виконувати завдання, що потребують людського інтелекту.

2. Кіберзахист

Потенціал штучного інтелекту тісно пов'язаний з ефективністю організацій кіберзахисту, які разом із розвитком автоматизації стають дедалі актуальнішими як нагальна потреба для Збройних Сил України. Одним із варіантів використання штучного інтелекту в кібербезпеці є можливість створювати самоорганізовані мережі. Це дозволяє системам штучного інтелекту

виявляти вразливості (помилки програмного забезпечення) і самостійно вживати необхідних заходів для їх усунення. Це відкриває нові способи посилення безпеки комунікаційних та інформаційних систем шляхом забезпечення стабільності мережі та запобігання та захисту від кіберзагроз.

3. Військовий об'єкт Інтернет

Зараз увагу привертає нова концепція під назвою Інтернет речей (IoT). Це розширює підключення до Інтернету за межі комп'ютерів і систем зв'язку до повсякденних об'єктів. Як автомобілі, годинники, харчові контейнери, побутова техніка та багато іншого. Цивільні та комерційні виробники є ключовими рушійними силами революції IT-технологій.

4. Аналіз великих масивів даних в оборонному секторі

Великі дані є результатом збільшення кількості цифрових даних в Інтернеті та кількості речей, підключених до мережі. До таких областей належать: розробка концепції діяльності та управління потенціалом; оперативний аналіз для прийняття рішень в оборонному секторі; розробка систем для виявлення, розвитку та виявлення сфер застосування нових або покращених військових можливостей; виявлення прогалин у навчанні, розробка альтернативних методів навчання та аналіз віртуальної бойової підготовки; підтримує рішення щодо оперативного планування та впровадження.

5. Технологія блокчейн для захисту

Blockchain — це організація та зберігання даних відповідно до попередньо визначеної логіки. Як наслідок, блокчейн-мережі не тільки знижують ймовірність загроз від атак зловмисників, але й значно збільшують вартість побудови зловмисних мереж. Важливість цієї технології полягає у створенні довіри до цифрової інформації.

6. Робототехніка

За останнє десятиліття безпілотні системи стали поширеним інструментом, який використовується в конфліктах. Використання дронів зокрема демонструє великий потенціал безпілотних систем. Дистанційно керовані літальні дрони можуть бути найвидатнішим прикладом технології безпілотних систем, але їхній справжній потенціал охоплює всі бойові середовища: землю, море, повітря та космос.

7. Застосування виробництва 3D у сфері оборони

Адитивне виробництво, більш відоме як 3D-друк, який матиме значний вплив на технічне обслуговування військових платформ через виробництво запчастин і компонентів обладнання. Це відноситься до матеріально-технічної підтримки військ, розгорнутих у віддалених або ворожих середовищах.

8. Використання нових матеріалів для забезпечення потреб національної оборони

Військові системи та матеріали, що використовуються для їх створення, стають дедалі складнішими. Найбільш суттєвих ефектів очікується завдяки інтеграції різноманітних нових

функцій розвитку. Сюди входять зберігання та застосування енергії, камуфляж, особистий моніторинг здоров'я та захист за допомогою «супер розумних» матеріалів для платформ і солдатів.

9. Автономність захисту: від зброї до систем прийняття рішень

Успішне впровадження автономних систем для військових цілей більше не залежить лише від технологічного розвитку. Правильно скоординовані безпілотні транспортні засоби можуть автономно виконувати навіть складні завдання, зменшуючи навантаження на людей і усуваючи необхідність приймати важливі рішення. Особливо це стосується ситуацій, коли автономні системи оснащені летальною зброєю.

10. Будьте готові до біологічної небезпеки

Нові технології відкривають нові можливості для виявлення та діагностики інфекційних захворювань. Вони включають швидку ідентифікацію на ранніх стадіях інфекційного захворювання або визначення генотипу при дослідженні ознак біологічної загрози. Однією з найбільших проблем під час розслідування потенційного використання біологічної зброї є здатність відрізнити природні біологічні події від навмисного поширення за допомогою наукової оцінки, включаючи молекулярну характеристику підозрюваного збудника [3].

Серед постійного розвитку військових технологій ми вступили в еру новизни та інновацій. Новітні військові технології застосовуються в різних сферах, таких як безпілотні системи, штучний інтелект, доповнена реальність, гібридна війна.

Список використаних джерел:

1. Військові технології: 6 трендів 2023-2026 : URL: <https://www.ukraine-lifehacker.com/military-technologies-trends>
2. Українські військові інновації працюватимуть для забезпечення потреб наших захисників: URL: <https://cip.gov.ua/ua/news/ukrayinski-viiskovi-innovaciyi-pracuyuvatimut-dlya-zabezpechennya-potreb-nashikh-zakhisnikiv>
3. 10 трендів майбутнього, які армія України поки що ігнорує : URL: https://defence-ua.com/minds_and_ideas/10_trendiv_majbutnogo-2067.html

ВПЛИВ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ІННОВАЦІЙ НА РОЗВИТОК СТРАХОВОГО РИНКУ

*Івахів В. А., бакалавр спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»
ОПП «Фіскальне та митне адміністрування»
Науковий керівник: д.е.н., проф. Копилюк О. І.
Львівський торговельно-економічний університет*

На сучасному етапі розвитку економіки України, страховий ринок рухається вперед у процесі трансформації завдяки новим технологіям, структурним змінам в економіці та реформуванню правового середовища. Впродовж усього періоду незалежності України, страхові компанії мали низький технологічний потенціал, відзначалися недостатньою ефективністю корпоративного управління та консервативністю в питаннях інновацій. Ці обмеження

гальмували їх економічний розвиток та унеможливлювали повноцінний внесок у конкурентоспроможність національного господарства [1].

Консервативний підхід до страхування та обслуговування клієнтів породжує питання та негативне ставлення до страхових послуг у віці технологій. Проте Україна, з іншого боку, має значний потенціал у галузі технологій та інновацій. Індустрія інформаційних технологій у країні визнана однією з найкращих у світі і страховий сектор України лише починає освоювати новий термін - "цифрова трансформація".

Інноваційні процеси в будь-якій галузі діяльності відіграють критичну роль у підвищенні конкурентоспроможності. Страховий ринок не відстає від цього тренду та активно впроваджує нові передові методи та технології обслуговування клієнтів. Щодня спостерігаємо модернізацію каналів продажу страхових послуг та перетворення інфраструктури страхового ринку[3].

Однією з особливих форм інноваційної діяльності в галузі страхування є інноваційна страхова послуга. Ця послуга - це комплекс системних заходів, спрямованих на оптимізацію всіх етапів страхового процесу з метою отримання економічного та соціально-правового вигоди від страхування. Інноваційна страхова послуга приваблива для споживачів своєю унікальністю порівняно з іншими страховими продуктами.

Ця послуга може задовольнити потреби потенційних страхувальників, які раніше не мали можливості використовувати страховий захист. Вона ґрунтується на використанні новітніх технологій і методик. Забезпечення конкурентних характеристик інноваційної страхової послуги залежить від того, наскільки задоволені страхувальники отриманим страховим захистом.

Надзвичайно великим є вплив Інтернету речей (IoT) на страхову галузь та процеси діджиталізації (табл. 1).

Таблиця 1

Дослідження впливу Інтернету речей на розвиток страхового ринку

Параметри	Характеристика
Збір та аналіз даних	IoT дозволяє страховим компаніям отримувати великі обсяги даних в реальному часі з різних джерел, таких як автомобілі, датчики вдома чи пристрої з підключенням до Інтернету. Ці дані можуть бути використані для оцінки ризиків та прийняття більш точних рішень щодо страхування.
Телематика та автострахування	Технології телематики дозволяють страховикам визначати тарифи на автострахування на основі конкретної водійської поведінки. За допомогою даних з автомобільних сенсорів, страховики можуть встановити премії на основі того, як людина водить, що стимулює водіїв безпечніше керувати.
Індивідуальний підхід до клієнтів	Завдяки IoT, страховики можуть створювати індивідуальні страхові пакети, які відповідають потребам конкретних клієнтів. Це дозволяє покращити задоволеність клієнтів і збільшити їхню лояльність.
Блокчейн та безпека даних	Блокчейн може використовуватися для забезпечення безпеки та цілісності страхових даних. Він допомагає уникнути маніпуляцій з даними та шахрайства.

Діджиталізація бізнес-процесів	Страхові компанії використовують цифрові технології для автоматизації різних бізнес-процесів, включаючи бухгалтерський облік, оцінку ризиків та обслуговування клієнтів. Це допомагає знизити витрати та підвищити ефективність.
Інвестиції в інновації	Багато страхових компаній інвестують у розвиток інноваційних технологій. Це включає в себе роботизацію процесів, використання штучного інтелекту та інші технологічні рішення для покращення страхових послуг та зменшення ризиків.

**Примітка.* Табл. 1 складена на підставі [2]

За всім цими технологічними змінами стоять як переваги, так і виклики, такі як збільшення потреби в кібербезпеці та витрати на технічне оновлення. Тим не менше, ці інновації мають потенціал перетворити страховий ринок та забезпечити клієнтам більше індивідуальних та ефективних страхових рішень.

Список використаних джерел:

1. Самошкіна І. Розвиток діджиталізації страхового ринку України. Економіка та суспільство. 2022. (41). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-52>.
2. Сучасні тенденції розвитку цифрових технологій у страхуванні. Головна сторінка ARCher. URL: <https://archer.chnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/5759>.
3. Сосновська О., Сіренька І. (2021). Тенденції інноваційного розвитку страхових компаній в Україні. Європейський науковий журнал економічних та фінансових інновацій. 2021. №2(8), 20-30. URL: <https://doi.org/10.32750/2021-0202>

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ІНВЕСТУВАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

*Козак А. Р., бакалавр,
спеціальність “Фінанси, банківська справа та страхування”
ОПП “Фінанси, банківська справа та страхування”
Науковий керівник: д.е.н., проф. Руцишин Н. М.
Львівський торговельно-економічний університет*

Сучасний світ зазнає непередбачуваних змін і викликів. Ці зміни потребують ретельного аналізу та стратегічного визначення пріоритетних напрямків інвестування для забезпечення стабільності та розвитку як держави так і суб'єктів господарювання.

Повномасштабне вторгнення росії на територію України призвело до припинення діяльності понад третини підприємств. За даними Київської школи економіки з початку війни до вересня 2022 року постраждали та були знищені 412 промислових об'єктів, включаючи великі та середні підприємства, розташовані в східних та південних областях України. На кінець 2022 року загальна сума прямих збитків підприємств оцінюються на рівні 13 млрд дол США, в наслідок цього відбудова зруйнованих виробничих потужностей потребує значних обсягів інвестицій [1].

Один з ефективних інструментів для підтримки інвестиційної активності в промисловості є державна підтримка, що включає в себе компенсацію частини відсоткових ставок та надання державних гарантій для кредитів та інших фінансових заходів. Одним із прикладів такої підтримки пропонується програма “Доступні кредити 5-7-9 %”, де держава відшкодовує

підприємцям частину кредитного навантаження, що може бути використане як для інвестиційних проєктів, так і для поточного оборотного капіталу [1].

Проте, на сьогодні ця програма недостатньо стимулює інвестиційну діяльність. На 2023 рік виділено всього 10,9 мільярдів гривень на інвестиційні цілі. Це пояснюється тим, що в поточному періоді основним пріоритетом для бізнесу стали антикризові кредити, яких отримали 62,3 млрд грн, а також кредити на антивоєнні цілі на суму 51,6 млрд грн. Поряд з тим, велика частина грошей була використана на рефінансування попередніх кредитів на суму 28,7 млрд грн [2].

Пріоритетним напрямом інвестування на сьогодні є купівля військових облігацій, що дозволить кожному власнику даних цінних паперів здійснити особистий внесок у наближення перемоги над ворогом. Акумуляовані кошти від продажу військових облігацій не лише підтримають Збройні Сили України, а й забезпечують їх необхідною зброєю, боєприпасами, технікою, їжею та медикаментами.

Купівля військових облігацій також сприяє підтримці економіки в умовах війни, забезпечуючи функціонування підприємств та виплату зарплат, пенсій і соціальних виплат. Кожна облігація це інвестиція в поразку росії, її неодмінному краху та розпаду і, як приємний бонус, до якої стане 19,5 % річних.

Не менш важлими напрямками інвестування в умовах сьогодення є [3]:

- Інфраструктура. Розвиток та підтримка інфраструктури залишається однією з найважливіших сфер для інвестицій. Це включає в себе будівництво та реконструкцію доріг, мостів, портів, аеропортів, залізниць і міської інфраструктури. Інвестиції в інфраструктуру покращують якість життя, зменшують транспортні та логістичні обмеження, і стимулюють економічний розвиток.

- Енергетика та відновлювані джерела енергії. В умовах зростання попиту на енергію та змін клімату, інвестиції в енергетичну галузь набувають особливого значення. Розвиток відновлюваних джерел енергії, енергоефективності та чистих технологій допомагає знизити викиди в навколишнє середовище та забезпечити стале енергозабезпечення.

- Технологічний розвиток і інновації. Інвестиції в дослідження та розробку нових технологій стимулюють інновації та конкурентоспроможність. Розвиток штучного інтелекту, кібербезпеки та біотехнологій відкриває нові можливості для бізнесу та громадян.

- Освіта та наука. Інвестиції в освіту та навчання дозволяють створювати конкурентоспроможні кадри та забезпечувати стійкий розвиток. Сучасна економіка вимагає висококваліфікованих робітників та професіоналів, тому інвестування в освіту є важливим.

- Здоров'я та медичні технології. Пандемія COVID-19 наголосила на важливості інвестицій в галузь охорони здоров'я. Розробка нових медичних технологій, забезпечення доступної медичної допомоги та підвищення якості лікування відіграють важливу роль у забезпеченні

громадського здоров'я та благополуччя.

- Соціальний захист та пенсійні фонди. Забезпечення соціального захисту та створення недержавних пенсійних фондів є важливою складовою стабільності суспільства. Інвестиції в ці сфери забезпечують гідний рівень життя та безпеку громадян.

Крім потенційної фізичної загрози для активів підприємств через ракетні обстріли, існує ризик, що об'єкти можуть залишитись без електроенергії. Нестабільність попиту та, внаслідок цього, недоотримання прибутку, призводять до того, що більшість напрямів бізнесу стають не дуже вигідними.

В наш час інвестори переважно розподіляють свої фінансові ресурси або у високомаржинальні бізнеси з активними оборотами грошей, або в ліквідну нерухомість в стабільних регіонах, де ризики значно знижені.

Інвестування в економіку України може мати численні переваги для інвесторів, а саме [4]:

- Стратегічне розташування: Україна розташована в центрі Європи і має кордони з кількома європейськими країнами. Це робить її важливим транспортним вузлом для торгівлі та логістики.

- Широкий ринок: наша держава має численне населення, що становить понад 30 мільйонів осіб. Це великий споживчий ринок та потенційна аудиторія для споживання продукції та послуг.

- Доступ до природних ресурсів: Україна має значні природні ресурси, включаючи родовища газу, вугілля, залізної руди, аграрні та водні ресурси, що може зацікавити інвесторів у сферах енергетики, гірничої промисловості та сільського господарства.

- Лояльне законодавство: нещодавно внесені значні зміни в законодавство, спрямовані на покращення інвестиційного клімату, включаючи спрощення податкових процедур та зменшення бюрократичних обмежень.

- Розвинена інфраструктура: країна має розвинену транспортну інфраструктуру, включаючи порти, залізницю та автошляхи, що сприяє легкому переміщенню товарів та послуг.

- Талановита робоча сила: Україна відома своєю висококваліфікованою робочою силою, зокрема в галузях ІТ, наукових досліджень та інженерії.

- Технологічний потенціал: в державі є розвинений технологічний сектор, зокрема в галузі програмного забезпечення та інформаційних технологій.

- Підтримка міжнародних організацій: Україна отримує підтримку від міжнародних фінансових організацій, які сприяють розвитку інфраструктури та реформ.

Отже, інвестування в Україну може стати перспективною можливістю для інвесторів, які шукають нові ринки та можливості для розвитку своєї діяльності. Важливо враховувати ризики та ретельно досліджувати конкретні перспективи, що дозволять активізувати інвестиційну

діяльність для багатьох інвесторів.

Список використаних джерел:

1. Підтримка інвестицій у промисловість України в умовах війни та повоєнного відновлення. НІСД. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/pidtrymka-investitsiy-u-promyslovist-ukrayiny-v-umovakh-viyny-ta>.
2. Військові облигації – це твій внесок у поразку росії. Міністерство фінансів України. URL: <https://bonds.gov.ua/>
3. Інвестиції в Україну та страхування ризиків під час війни: як це пов'язано і що з цим усім робити? LB.ua. URL: https://lb.ua/blog/olena_korobkova/563936_investitsii_ukrainu_strahuvannya.html
4. Рекомендації для інвестора у 2023 році: чи варто інвестувати в нерухомість в Україні. Дія Бізнес. URL: <https://business.diiia.gov.ua/cases/masstabuvanna/rekomendacii-dla-investora-u-2023-roci-ci-varto-investuvati-v-neruhomist-v-ukraini>

ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

*Кузьменко В. М., аспірант,
спеціальність „Економіка”
ОНП „Економіка та бізнес”*

*Науковий керівник: Гладинець Н.Ю., к.е.н., доц.
Мукачівський державний університет*

Запровадження воєнного стану в кожній країні – це той детермінант, який зумовлює революційні зміни не тільки в соціо-культурних процесах її суспільства, а й стає рушійною силою істотних змін економічної системи країни, трансформує її організаційно-економічний механізм. Наразі Україна перебуває у важкій, гібридній економічній депресії: з одного боку - намагається втримати економічну рівновагу шляхом знаходження активів для забезпечення існування внутрішньої економічної системи, а з іншого – забезпечує найбільш ефективне здійснення витрат-інвестицій для відновлення конституційного ладу. У теперішній час лівову частку формування державного бюджету та розподілу валового внутрішнього продукту займає грошова допомога від країн-партнерів: за 2022 рік - 27,5 млрд дол. (США - 10 млрд дол., Євросоюз – 7,8 млрд дол., МВФ -2,7 млрд дол., ЄІБ 1,7 млрд дол., Канада – 1,5 млрд дол., Німеччина – 1,4 млрд дол., Світовий банк – 1 млрд дол., Велика Британія – 600 млн дол., Японія - 600 млн дол.), що становить 21% ВВП України та 40,6% видатків державного бюджету України за 2022 рік [5]. Станом на 21.07.2023 р. до України надійшло 132 млрд дол. фінансової допомоги (гранти, кредити та гарантії), 17 млрд дол. гуманітарної допомоги (підтримка цивільного населення) та 95 млрд дол. військової допомоги [7]. Падіння експорту сягнуло 17%, імпорт збільшився на 18,6% у порівнянні з 2021 роком [3].

Щодо підприємницької діяльності: повномасштабне вторгнення російської федерації зумовило відтік робочої сили (понад 8 млн українців емігрувало за кордон [3]) та зупинення ділової активності суб'єктів господарювання загалом, зокрема внаслідок складності у середньостроковому плануванні.

Однак, станом на зараз спостерігається поступове відновлення підприємницької діяльності: кількість відкритих вакансій (попит на робочу силу) у порівнянні з вереснем 2022 року зросла на 103% [2]; упродовж 2022 року в Україні зареєструвалося 161 685 фізичних осіб-

підприємців та 26 832 компаній, станом на 30 вересня (за 9 місяців) 2023 року – 220 034 та 27 627 відповідно; для прикладу, у 2021 (до повномасштабного вторгнення) – 296 389 та 58 042 [2].

Вітчизняна економіка починає пристосовуватись до важкого стану в нашій країні та геополітичних процесів у світі. Не дивно, що деякі підприємства здійснили переорієнтацію виробництва та спрямували свою діяльність на створення інновацій, щоб завоювати свою частку на ринку. Відчутний ривок відбувся у виробництві товарів воєнного та подвійного призначення, зокрема дронів, безпілотних літальних апаратів. Цьому процесу, на жаль, сприяє війна у нашій державі, де, починаючи ще з 2014 року, є «полігон» для їх випробувань.

Станом на червень 2023 року відповідно до державних контрактів відбувається закупівля 40 вітчизняних дронів. Вітчизняні компанії постійно вдосконалюються, змінюють частоти керування дронами для нівелювання ворожої радіоелектронної боротьби. Наразі в Україні є понад 200 виробників у безпілотній галузі, а виробництво, у порівнянні з 2022 роком, збільшилося у 120-140 разів [4].

Наведемо перелік найбільш відомих українських компаній з виробництва безпілотників: товариство з обмеженою відповідальністю «УКРДЖЕТ» – дрон-камікадзе «Бобер», який є українськи аналогом ворожого іранського «Shahed 136» та застосовувався для ударів по території ворожої країни; виробничо-інноваційна компанія «ДЕВІРО» – розвідувальний безпілотний літальний апарат «Лелека-100»; державне підприємство «Спецтехноекспорт» – морський надводний безпілотний човен «MAGURA V5».

Держава сприяє такій технологічній революції: спростила процедуру реєстрації безпілотних літальних апаратів; скасувала податок на додану вартість та ввізне мито на деталі для виготовлення безпілотників [2 р. XX «Перехідні положення»; 1 р. XXI «Прикінцеві та перехідні положення»]; виділила 40 млрд гривень для інвестиції в українських виробників [6]; модернізувала процедуру оборонних закупівель безпілотних систем [1].

Отже, сьогодні Україна перебуває на дуже важкому етапі соціально-економічного розвитку – гібридній економічній депресії. Багато чому економічний стан нашої держави завдячує допомозі від країн-партнерів. Пожвавлення підприємницької діяльності шляхом впровадження інноваційних процесів – один із ключових важелів економічного відновлення. Виробництво українських дронів і безпілотних літальних апаратів - це та галузь економіки, що супроводжується технологічною революцією, натеper надає пожвавлення підприємницькій діяльності та економічному розвитку загалом, а також створить позитивний економічний ефект після нашої перемоги.

Список використаних джерел:

1. Про реалізацію експериментального проекту щодо здійснення оборонних закупівель безпілотних систем вітчизняного виробництва : Постанова Кабінету Міністрів України від 24.03.2023 р. № 25. Редакція від 08.08.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/256-2023-%D0%BF#Text> (дата звернення 15.10.2023 р.).
2. Економічний фронт України. Щотижнева статистика змін в українській економіці. Опендатабот. URL:

<https://opendatabot.ua/war> (дата звернення 15.10.2023 р.).

3. Державна служба статистики України. Офіційний сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 15.10.2023 р.).

4. Міністерство цифрової трансформації України. Офіційний сайт. URL: <https://thedigital.gov.ua/> (дата звернення 14.10.2023 р.).

5. Міністерство фінансів України. Офіційний сайт. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk> (дата звернення 10.10.2023 р.).

6. Денис Шмигаль. Цього року Уряд виділив 40 млрд грн для інвестицій в українських виробників безпілотників. Урядовий портал. Офіційний сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/denys-shmyhal-tsoho-roku-urjad-vydilyv-40-mlrd-hrn-dlia-investytsii-v-ukrainskykh-vyrobnnykiv-bezpilotnykiv> (дата звернення 10.10.2023 р.).

7. Ukraine Support Tracker Data. The Kiel Institute for the World Economy. URL: <https://www.ifw-kiel.de/publications/ukraine-support-tracker-data-20758/> (дата звернення 15.10.2023 р.).

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ БЮДЖЕТНОГО ІНВЕСТУВАННЯ

*Лаврів А. В., аспірант,
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»,
Національний університет «Чернігівська політехніка»
Журавель А. С., аспірант,
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»,
Національний університет «Чернігівська політехніка»*

Вихід на новий рівень економічного та інвестиційного розвитку неможливий без збільшення інвестицій у реальний сектор економіки, а створення сприятливих умов для залучення та розвитку інвестиційної діяльності є одним із головних завдань державної та місцевої влади. У розв'язанні цієї проблеми, головну роль належить удосконалення державного регулювання, а також підтримка та стимулювання інвестиційної діяльності через бюджетне інвестування.

Активізація інвестиційних процесів є необхідною умовою та засобом вирішення завдань економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності країни та окремих суб'єктів господарювання. Регулювання інвестиційної діяльності пов'язане з обов'язковим впливом держави шляхом формування, розподілу та використання централізованих у бюджеті коштів для створення умов для економічного зростання та підвищення суспільного добробуту.

В економічній науці існують дві протилежні концепції інвестиційного розвитку, які відрізняються роллю держави у формуванні інвестиційної політики. Перший передбачає розвиток інвестиційних процесів без участі та впливу держави. Друга концепція надає надзвичайно важливого значення активній ролі держави у формуванні інвестиційного розвитку економіки держави. Однак очевидно, що ці два протилежні поняття ніколи не виступають у чистому вигляді, а лише в певному поєднанні.

Оскільки обсяги інвестицій як в країні, так і в регіонах значною мірою залежать від рівня їх участі, на нашу думку, ці дані свідчать про необхідність удосконалення державного регулювання бюджетного інвестування з метою покращення фінансування та підвищення інвестиційної активності як в Україні так і в регіонах зокрема.

Одним із найважливіших завдань держави в реалізації інвестиційної політики є створення

певної правової бази для розвитку інвестиційної діяльності, безпосередньої участі у фінансуванні інвестиційних проєктів, а також створення такого фінансового механізму, який би дозволив здійснити перерозподіл ресурсів від застарілих галузей до інноваційно-технологічних і пріоритетних, забезпечивши модернізацію економіки та підвищення її ефективності та конкурентоспроможності [1].

У процесі реалізації державної інвестиційної політики розрізняють два аспекти стосовно активізації і розвитку інвестиційної діяльності. Перший аспект пов'язаний безпосередньо з прямою участю держави у фінансуванні інвестиційних проєктів через власні державні інституції та здійснення прямого бюджетного інвестування.

У процесі реалізації другого аспекту держава здійснює вплив опосередковано на розвиток інвестиційних процесів через податкову, амортизаційну, кредитну політику, а також через систему пільг і санкцій.

Основною метою бюджетних інвестицій є інвестиційна підтримка розвитку реального сектору економіки та соціальної сфери. Відповідно, передбачається інвестування коштів у побудову такої системи надання державних послуг, яка забезпечить високий рівень соціально-економічного розвитку, підвищення матеріального добробуту населення, забезпечить розвиток матеріально-технічної бази соціальної сфери, активізують інвестиційні процеси та сприятимуть економічному зростанню країн [2, с. 207].

Бюджетне інвестування є активним в наступних галузях (виробництвах):

- продукція виробництв має загальнонаціональний характер і відповідно до законодавства виробляється на державних підприємствах;
- у виробництвах, де держава є замовником та споживачем продукції;
- у соціальній сфері та при фінансуванні продукції АПК;
- тимчасове фінансування для подолання спаду виробництва;
- розвиток виробництв, доцільність яких обґрунтовується ринковою кон'юнктурою (з метою отримання прибутку).

Найчастіше джерела фінансування інвестиційної діяльності поділяють на бюджетні та позабюджетні. Бюджетні ресурси включають державні кошти та кошти місцевих бюджетів. Позабюджетні кошти складаються з власних джерел, кредитів, іноземних інвестицій, коштів домогосподарств та ін.

Однією з найбільших проблем у сфері бюджетного інвестування є наявне фінансове забезпечення. Саме через дефіцит бюджетних коштів велика частка інвестиційних проєктів залишається не профінансованою і не реалізованими [2].

Отже, державне регулювання бюджетного інвестування та інвестиційного розвитку має бути спрямоване насамперед на створення сприятливого інвестиційного клімату, захист прав

власності інвесторів, формування та залучення достатніх інвестиційних фондів для фінансування інвестиційних проєктів. При цьому участь держави у процесі фінансового забезпечення інвестиційного розвитку передбачає пряме бюджетне фінансування, надання пільг, гарантій та позик під низький відсоток.

Список використаних джерел:

1. Щур Р. І. Перспективи розвитку інвестиційних процесів у регіоні. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону : науковий збірник*. Івано-Франківськ : Вид-во Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2011. Вип. 7. Т.1. С. 305–311.
2. Попель Л. А. Бюджетні інвестиції як складова інвестицій реального сектору економіки. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2011. № 2. Т. 3. С. 205–209.

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ²

*Мульська О. П., д.е.н., с.д.,
відділ проблем соціально-гуманітарного розвитку регіонів
ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України»,
професор кафедри економіки
Львівського торговельно-економічного університету*

Сучасний стан регіонального розвитку України детермінується диспропорціями в галузевій структурі суспільного виробництва, втратою конкурентних ринкових позицій вітчизняних підприємств, зменшенням частки наукомісткої та інноваційно-промислової продукції, значною дивергенцією технологічного розвитку, а також низькою ефективністю структурних трансформацій регіональних економічних систем. Економічний поступ країни неможливий без забезпечення фінансової стійкості та регіонального розвитку. Соціально-політичні потрясіння, воєнний конфлікт на Сході країни, анексія АР Крим (2014 р.), світова пандемія Covid-19 (2020-2022 рр.) і повномасштабна військова агресія РФ проти України (з лютого 2022 р.) призвели як до значних втрат промислової інфраструктури, зниження темпів зростання галузей реального сектора економіки, відтак, і до критичного скорочення обсягів ВВП (за оцінками НБУ – до 30 % [1], Світового банку – до 45 % [2] у 2022 р., до 10,5 % – у I кв. 2023 р. [3]), відтоку інвестиційних активів, втрати конкурентних переваг і стагнації економіки.

Налагодження ефективних процесів господарювання, формування високого рівня конкурентоспроможності виробничо-господарських комплексів, гарантування сталого і збалансованого розвитку регіональних економік неможливі без надійного фінансового базису. Забезпечення фінансової стійкості країни та її регіонів є фундаментальною умовою не лише місцевого економічного розвитку, соціально-економічного поступу країни, але й нарощення ресурсного забезпечення для відновлення економіки у поствоєнний період. Наявність системних дестабілізуючих впливів на економічне зростання регіонів в Україні, а також пов'язаних з цим поведінкових аспектів, особливо у період невизначеності та нестабільності, ускладнюють

² Дослідження виконано в рамках гранту 2020.02/0215 «Фінансові детермінанти забезпечення економічного зростання регіонів та територіальних громад на засадах поведінкової економіки» за підтримки НФДУ.

процес імплементації відповідних фінансових механізмів, інструментів і засобів.

Розуміючи фінансову резильєнтність регіонів як здатність протистояти ризикам і шокам зовнішнього середовища задля забезпечення сталого розвитку території і стабільних темпів економічного зростання, методичний підхід до дослідження ґрунтується на оцінці фінансових ризиків, які пов'язані з ймовірністю втрат інвестиційно-фінансових ресурсів і неможливості виконувати фінансові зобов'язання. Такі ризики, насамперед, можуть бути пов'язані зі змінами в фінансовій системі та трансформаціями у фінансово-економічній кон'юнктурі (наприклад, зміна процентних ставок, валютного курсу, зміни в інвестиційній діяльності тощо).

Бар'єри забезпечення фінансової стійкості в регіонах зумовлені системним каузальним впливом трансформаційних заходів у силу існування специфічних особливостей перебігу економічних і фінансових процесів в Україні. Темпи економічного зростання залежить від ефективності вирішення внутрішніх структурних проблем щодо лімітованих фінансових ресурсів. Принциповою умовою переходу регіонів до збалансованого економічного зростання є підвищення ефективності використання залучених фінансових ресурсів, посилення фінансово-економічної автономії, бюджетної результативності та фінансової стійкості.

Забезпечення фінансової стійкості в умовах економічної невизначеності залежить від ефективності сегментації і системного управління економічною і фінансовою системами. В умовах динамічного та мінливого зовнішнього середовища, нерегульованих коливань рівня ліквідності, валютного курсу, грошової пропозиції фінансові детермінанти регіональних економік кардинально змінюються, їх вплив на економічний розвиток непрогнозований, особливо важко забезпечувати ефективність реалізації антикризових механізмів мінімізації негативних наслідків. Формування стабілізаційних механізмів і дієвих важелів посилення фінансової стійкості регіонів дозволить забезпечити їх збалансований розвиток і стимулювати швидке економічне відновлення у післякризовий період [4; 5].

Наслідки фінансово-економічної кризи (2014-2016 рр.) і поширення пандемії Covid актуалізували необхідність зміни моделі регіонального економічного розвитку. Стабільне та збалансоване економічне зростання на основі модернізації реального сектору вимагає використання фінансової системи як засобу розвитку економіки регіонів, розширює цілі та завдання фінансової політики держави, актуалізує необхідність посилення фінансової автономії і самодостатності територій. Основним вектором політики забезпечення фінансової стійкості регіонів України має бути балансування потреб використання зовнішніх фінансових ресурсів для відновлення стабільних темпів зростання і зменшення зовнішньої фінансової залежності економічної системи в умовах макроекономічних шоків.

Стан економіки регіонів і тенденція забезпечення їх фінансової стійкості у 2021 р. (рис. 1) підтверджує, що формування стійкої фінансової системи у відповідності до потреб економіки, орієнтованої на акумулювання і ефективне використання внутрішніх і зовнішніх ресурсів, має

відбуватися на основі збалансованого економічного розвитку. Регіони України, які у 2021 р. слідували цьому принципу (Львівська, Київська, Одеська, Житомирська, Черкаська, Харківська, Дніпропетровська, Волинська області) забезпечили можливість досягнення синергетичного ефекту від фінансової стійкості та економічного розвитку.

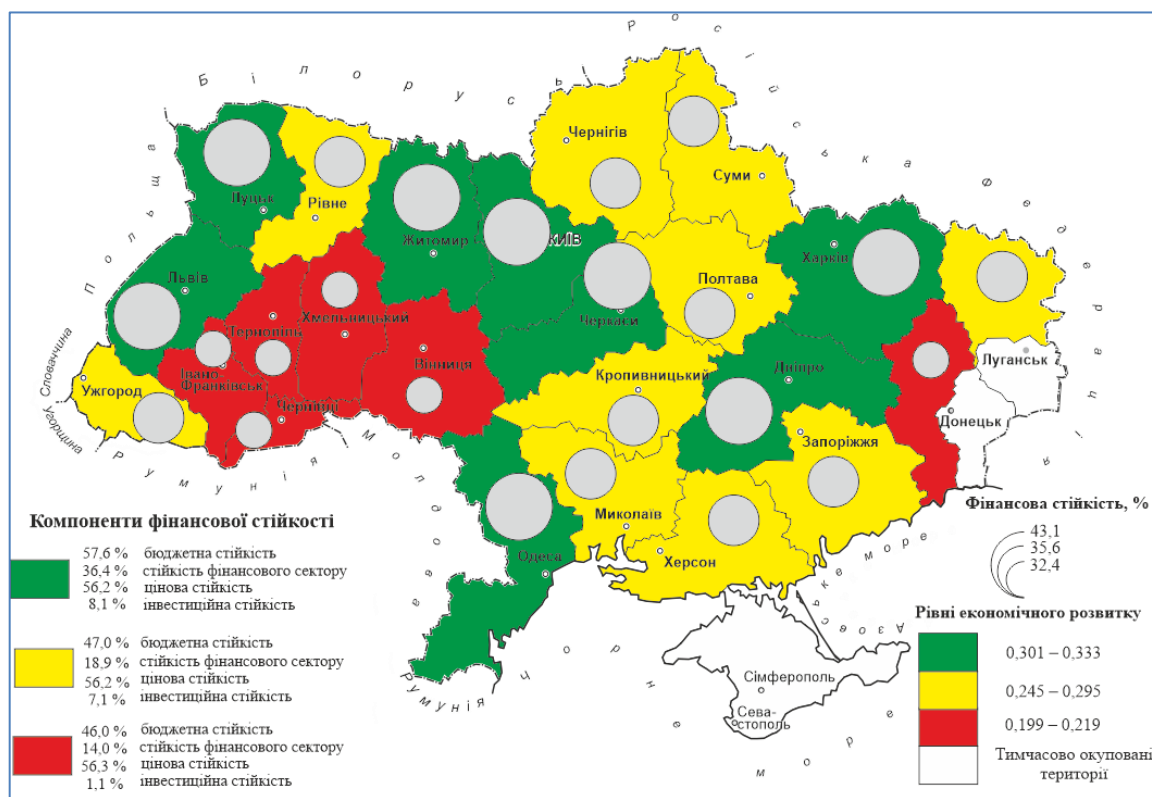

Рис. 1. Фінансова стійкість на тлі економічного поступу регіонів України, 2021 р.
Джерело: побудовано автором на основі авторських розрахунків

Отже, низький рівень стабільності фінансової системи та послаблення її стійкості у періоди криз стали каталізатором поширення негативних тенденцій у реальному секторі економіки, зниження темпів економічного зростання, а для окремих регіонів – регресу економічної системи. Подальше економічне зростання та відновлення економіки регіонів України вимагає імплементації інструментів забезпечення фінансової стійкості для кожної групи регіонів зокрема. Наприклад, це надання податкових пільги, пряме державне фінансування стратегічно важливих підприємств; створення умов для інвестиційної активності суб'єктів бізнесу і розвиток системи колективного інвестування, запровадження фінансових інструментів для індивідуальних інвесторів (периферійні регіони); зниження процентних ставок за кредитами для суб'єктів малого та середнього бізнесу, викуп їхніх боргів (депресивні регіони) тощо.

Список використаних джерел:

1. НБУ очікує скорочення реального ВВП щонайменше на третину у 2022 році. URL: <https://mind.ua/news/20239700-nbu-ochikue-skorochennya-realnogo-vvp-shchonajmenshe-na-tretinu-u-2022-roci>
2. МВФ прогнозує скорочення ВВП України. URL: <https://finclub.net/ua/news/mvf-prohnozuie-skorochennia-vvp-ukrainy-na-35protsent.html>
3. Падіння ВВП України в I кв.-2023 уповільнилося до 10,5%. URL: <https://interfax.com.ua/news/economic/915720.html>

4. Voznyak, H., Kaplenko, H., Koval, V., Druhova, V. & Mulska, O. (2023). Financial self-sufficiency of Ukrainian territorial communities and local economic development: Modeling the causal relationship. *Public and Municipal Finance*, 12 (2), 17-31. [http://dx.doi.org/10.21511/pmf.12\(2\).2023.02](http://dx.doi.org/10.21511/pmf.12(2).2023.02)

5. Voznyak, H., Mulska, O., Kloba, T. & Kloba, L. (2021). Assessing and strengthening budgetary security of regions and their amalgamated hromada in an unstable economy: A case for Ukraine. *Public and Municipal Finance*, 10(1), 138-150. doi:10.21511/pmf.10(1).2021.11

КРЕДИТНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ : ЗАВДАННЯ, ПОРЯДОК ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ

*Свястин О. А., магістр
спеціальність “Менеджмент”
ОПП “Управління фінансово-економічною безпекою”
Науковий керівник: д.е.н., проф. Руцишин Н. М.
Львівський торговельно-економічний університет*

Розвиток національної економіки значною мірою залежить від ефективної кредитно-інвестиційної політики. За останні роки інвестиційний клімат в Україні погіршився, політична ситуація та економіка є нестабільними, що негативно впливає на залучення інвестиційних ресурсів. Кредитно-інвестиційна політика держави – це частина її економічної політики, яка складається з організаційно-правових та економічних заходів, що спрямовані на розвиток інвестиційної діяльності, регулюють використання кредитних та інвестиційних ресурсів з метою забезпечення збалансованого розвитку національної економіки.

Основним напрямом державної інвестиційної політики є забезпечення сприятливого інвестиційного клімату, що є досить широким поняттям і включає у себе багато завдань. До них можна віднести:

- формування законодавчої бази, яка орієнтована на захист інтересів інвестора та зменшення його ризиків;
- створення єдиної інформаційної бази об’єктів інвестування та забезпечення вільного доступу до неї потенційних інвесторів, що забезпечить рівні та відкриті умови для конкурентної інвестиційної діяльності;
- забезпечення стабільної політичної ситуації, оскільки її нестабільність значно знижує притік інвестицій у країну;
- стимулювання інвестиційної діяльності та регулювання розподілу залучених інвестицій в пріоритетні галузі;
- підтримка непривабливих для інвестора інвестицій соціального характеру (освіта і наука, охорона здоров’я тощо) в розвиток інфраструктури, екологічної безпеки, які є пріоритетними для розвитку національної економіки загалом.

Порядок формування та реалізації кредитно-інвестиційної політики держави наведено на рис. 1.

В сучасних умовах економіка країни потребує значних інвестицій. Накопичення капіталу

може здійснюватися за рахунок внутрішніх джерел та зовнішніх. Їх співвідношення та напрямки вкладення виступають ключовим питанням з точки зору економічної та фінансової безпеки.

Рис. 1. Порядок формування та реалізації кредитно-інвестиційної політики держави
(складено автором на підставі [1])

Державні інвестиції також є вагомим інструментом для реалізації ефективної кредитно-інвестиційної політики. Держава може за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів в першу чергу інвестувати в найменш привабливі для зовнішнього інвестора сектори економіки, розвиток яких є важливим для держави, соціального захисту населення, в інфраструктуру тощо. Завдяки державним інвестиціям можна балансувати розподіл інвестицій між різними секторами економіки, регіонами, галузями тощо та забезпечувати рівномірний збалансований розвиток національної економіки.

Однією із важливих складових ефективного розвитку кредитно-інвестиційної політики в національній економіці є приватні інвестиції населення. На приватні інвестиції та їх обсяг в першу чергу впливає фінансова грамотність населення. В розвинених країнах, наприклад США, більшість дорослого населення є приватними інвесторами. Вони інвестують в акції компаній, облігації, в біржові інвестиційні фонди, різні страхові та пенсійні фонди, а також вкладають

заощадження у банківські депозити, які мають незначну дохідність у порівнянні з іншими варіантами інвестицій, проте є досить надійними та ліквідними тощо. Фінансова грамотність населення України не є високою, особливо серед старшого покоління, проте з кожним роком помітно зростає інтерес населення до фінансових інструментів, інвестицій тощо. Показники фінансової грамотності теж зростають. Тому доцільно і надалі мотивувати населення до зростання показників фінансової грамотності та вивчення можливостей інвестування.

Поряд з тим, потрібно залучати додатковий капітал у формі іноземних інвестицій, що можливо за умов реформування української економічної системи та розроблення комплексу заходів для поліпшення інвестиційного середовища, наприклад, шляхом надання гарантій іноземним інвесторам щодо стабільності умов ведення бізнесу [2, с. 257].

Для рівності доступу усіх потенційних інвесторів до повної інформації щодо можливостей інвестування та кредитування, необхідно створити єдину базу інвестиційних проєктів, яка буде включати стартапи, діючі підприємства, які шукають інвестиції для подальшого розвитку чи розширення до нових напрямків діяльності тощо. Усі можливості для інвестування на сьогодні є на різних сайтах, але більш дієво і з доступом до набагато більшої аудиторії потенційних інвесторів, доцільно створити єдину базу інвестиційних проєктів.

За допомогою такої Єдиної бази інвестиційних проєктів можливо буде ефективніше залучати до інвестицій приватних інвесторів та розділяти суми інвестицій між більшою кількістю інвесторів, що спростить досягнення цілі щодо залучення коштів. Така база може бути побудована на зразок існуючих краудфандингових платформ, де на сьогодні стартапи успішно шукають інвесторів для реалізації власних проєктів.

Бюджетне фінансування можна застосовувати для тих підприємств чи видів економічної діяльності, які не є прибутковими, але є необхідними для подальшого розвитку та функціонування національної економіки. Це можуть бути різноманітні фонди для забезпечення певних потреб сфери охорони здоров'я, забезпечення потреб для інвалідів чи малозабезпечених сімей тощо. Зрозуміло, що такі фонди є виключно благодійними некомерційними організаціями, в які інвестувати з метою отримання прибутку є неможливо. Звичайно, держава може залучати кошти за допомогою благодійних акцій та благодійних внесків. Але дофінансування все таки буде робити держава при необхідності.

Для відновлення активного кредитування реального сектору економіки ключовим питанням є внесення змін до законодавства країни щодо надання прямих кредитів за державними цільовими програми розвитку стратегічних пріоритетних галузей економіки, гарантування за позиками, надання кредитів під державні гарантії та компенсації державою частки відсоткових ставок [3, с. 90]. Для нарощування обсягів інвестування необхідним є впровадження банками кредитування із наданням довгих кредитів на фінансування інноваційно-інвестиційних проєктів. Активування кредитних інструментів та зниження кредитних ставок за

ними можливо з впровадженням механізму її часткової компенсації державою та розміщення державних замовлень на постачання і стимулювання надання кредитів під отримані підприємствами державні замовлення на виробництво товарів чи послуг.

Отже, ефективна кредитно-інвестиційна політика держави дозволить залучати більші обсяги інвестицій, розвивати національну економіку, створювати нові робочі місця, що вплине на якість та рівень життя населення України.

Список використаних джерел :

1. Гончар С. Й. Сутність та значення кредитно-інвестиційної політики в національній економіці. *Науковий економічний журнал "Інтелект XXI"*. Вип. № 6. 2019. Ч. 1. http://www.intellect21.nuft.org.ua/journal/2019/2019_6/1/11.pdf.

2. Лихолат С. М., Вінчук М. В., Руцишин Н. М., Мединська Т. В., Сапінський О. Вплив деструктивних чинників на інвестиційну та інноваційну привабливість України. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики*. 2021. № 1 (36). С. 250-259.

3. Руцишин Н. М. Визначення стратегічних пріоритетів державної політики реалізації потенціалу банківської системи в забезпеченні структурних реформ в економіці України. *Український журнал прикладної економіки*, 2020. Т. 5. № 4. С. 88-97.

СУЧАСНИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ЦИФРОВИХ АКТИВІВ І ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ

*Ткачов Р. О., магістр,
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник: к.е.н., доц. Ставерська Т. О.
Державний біотехнологічний університет*

Ринок цифрових активів, таких як криптовалюти та токени, швидко зростає, стає все більш важливим сегментом світової економіки. Щоб забезпечити стійкість та довіру до цього ринку, регулятори в різних країнах розглядають можливість впровадження стандартів регулювання, які б відповідали сучасним вимогам та покращили інвестиційний клімат.

Сектор децентралізованих фінансів – це швидкозростаючий сектор фінансових технологій, який використовує блокчейн для створення децентралізованих додатків та протоколів, які дозволяють користувачам брати участь у фінансових операціях без посередництва традиційних фінансових установ.

Серед основних переваг DeFi можна назвати більш високий ступінь безпеки та прозорості, можливість швидкого та дешевого переведення цифрових активів, відсутність необхідності довіри до третьої сторони, а також можливість отримання високої прибутковості завдяки використанню різних фінансових інструментів, таких як кредитування, надання ліквідності та стейкінг. Основою DeFi є смарт-контрактна технологія, яка дозволяє програмно виконувати та автоматизувати умови та угоди. Серед популярних прикладів DeFi-протоколів можна назвати Uniswap, Compound, Aave, MakerDAO та багато інших.

На початок 2022 року капіталізація ринку DeFi перевищувала \$170 млрд. У першій половині 2023 року галузь постала перед труднощами, але криптовалютний ринок

продемонстрував стабільність та стійкість, завдяки чому капіталізація ринку завершила цей часовий проміжок на оптимістичній ноті. Капіталізація зросла на 30% у річному обчисленні до \$1,17 трлн., про що йдеться у звіті Binance Research за другий квартал 2023 року [1]. Цей період став випробуванням для DeFi – показник Total Value Locked (TVL) впав на 11,2%, завершивши період лише з 44,2 млрд доларів США. Тим не менш, DeFi TVL в основному залишився вище попереднього мінімуму в грудні 2022 року.

З огляду на перспективи росту цього сектору ринку криптоактивів і відсутність належного механізму державного регулювання потрібні ініціативи з боку законотворчих органів для розвитку цього сектору в Україні. Тут звісно можливі конфлікти інтересів з традиційними фінансовими установами, але це вже еволюційний і незворотній процес.

Європейський союз активно працює над регулюванням ринку цифрових активів через Директиву про криптовалюти та електронні гроші (Crypto-Assets Directive, MiCA). Ця директива визначає правила для емісії та обігу криптовалют та інших цифрових активів. Для запобігання фінансовому маніпулюванню та легалізації доходів від злочинності важливо включити стандарти AML (Anti-Money Laundering) та KYC (Know Your Customer) в регулювання ринку цифрових активів. Європейський союз та його члени працюють над зміцненням цих стандартів.

Верховна Рада України вже проголосувала закон № № 2074-IX від 17 лютого 2022 року «Про віртуальні активи» [2], який набере чинності з дня прийняття законопроекту № 7150 від 13 березня 2022 року «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування операцій з віртуальними активами» [3].

20 квітня 2023 року Європейський парламент більшістю голосів ухвалив регламент щодо регулювання ринків криптоактивів на території ЄС (регламент містить комплексний підхід щодо встановлення правил для криптовалютної індустрії на території одразу 27 країн), відомий як MiCA (Markets in Crypto Assets) [4]. Він має запрацювати вже у липні 2023 року, але не повністю а поступово і секторально. Але сектор DeFi не був включений до регламенту, бо сама євро регуляція не має якісної практики з нагляду за даними секторами індустрії. Сьогодні і Закон України «Про віртуальні активи» переписують для узгодження з єдиними європейськими стандартами. І ми маємо можливість стати першими в спробі згенерувати законні механізми сучасного залучення інвестицій через сектор децентралізованих фінансів.

Сьогодні суб'єкти ринку криптоактивів в Україні не мають легальних підстав для користування криптоактивами. Це обмежує компанії і не додає важелів щоб конкурувати на світовому ринку криптоекономіки. Якщо норми MiCA будуть імплементовані в законодавство України, бізнес та звичайні громадяни отримають доступ до різних інвестиційних інструментів, але ринок DeFi зі всіма його перевагами ще буде недоступний і буде змушений плідно працювати в тіні.

Перспективи імплементації норм європейського регулювання ринку цифрових активів в

українське законодавство про регулювання в секторі DeFi:

1. Легалізація ринку DeFi може залучити нові інвестиції та капітал в економіку країни. Легалізація ринку DeFi може заохотити інновації в галузі фінансових технологій та залучення талановитих розробників та підприємців у країну. Легалізація DeFi зможе посприяти підвищенню фінансової інтеграції, надаючи можливість мільйонам людей отримувати доступ до фінансових послуг, що в сучасному стані економіки дуже важливо. Легалізація ринку DeFi дозволить встановлювати правила та регулювання для захисту інтересів користувачів та інвесторів. Регулятори зможуть запровадити норми та стандарти безпеки, а також захисту споживачів, що посприє покращенню довіри до ринку DeFi та зменшенню можливих ризиків для учасників. І звісно, легалізація стане додатковим джерелом доходів для держави, що може бути особливо важливо для країни з економікою, що розвивається і опинилася в жахливому стані. Однак важливо відзначити, що легалізація ринку DeFi також потребує збалансованого підходу. Необхідно розробити правила та норми, які забезпечать захист інтересів користувачів та інвесторів, забезпечать прозорість та безпеку фінансових операцій.

2. Впровадження ефективної регуляторної політики може допомогти запобігти шахрайству, відмиванню грошей та іншим негативним практикам, пов'язаним з DeFi. Це також може забезпечити стабільність та стійкість ринку, що є важливим фактором для його зростання та розвитку.

3. Гармонізація стандартів: Один із ключових аспектів європейського регулювання цифрових активів - це створення єдиного ринку для цих активів. Це допоможе уникнути фрагментації ринку та забезпечити більшу легкість для компаній та інвесторів, що бажають діяти в Європі.

4. Захист інвесторів: Однією з головних меть цього регулювання є захист інвесторів від ризиків, пов'язаних з цифровими активами. Це включає в себе встановлення правил для ICO (Initial Coin Offerings) та STO (Security Token Offerings), які надають інвесторам більше інформації та безпеки.

5. Стимулювання інновацій: Регулювання також має сприяти розвитку технологій блокчейну та цифрових активів, роблячи Європу привабливою для технологічних стартапів та інвестицій.

6. Підвищення добробуту життя громадян, що має бути основною метою будь-якого управлінського державного рішення.

Регулювання ринку цифрових активів у Європі є актуальним та важливим завданням в умовах швидкого розвитку цього сегменту економіки. Сучасний досвід та перспективи імплементації європейських стандартів регулювання спрямовані на створення стабільного та безпечного середовища для інвестування в цифрові активи, з урахуванням гармонізації стандартів та захисту інвесторів.

Список використаних джерел:

1. Q2 State of Crypto: Market Pulse. URL: <https://research.binance.com/static/pdf/2Q23-Market-Pulse.pdf>
2. Про віртуальні активи: Закон України № 2074-IX від 17.02.2022 р. (не набрав чинності, поточна редакція). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text>
3. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування операцій з віртуальними активами: Проект Закону. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39211>
4. European Parliament legislative resolution of 20 April 2023 on the proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council on information accompanying transfers of funds and certain crypto-assets. URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2023-0118_EN.html

БЕЗПЕКА ОЩАДНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОВЕДІНКИ ДОМОГОСПОДАРСТВ

*Фостяк І. В., магістр,
спеціальність "Менеджмент"
ОПП "Управління фінансово-економічною безпекою"
Науковий керівник: д. е. н., проф. Копилюк О. І.
Львівський торговельно-економічний університет*

Важлива роль домогосподарств у фінансовій системі країни проявляється в тому, що вони акумулюють грошові ресурси через дохідну, витратну та заощаджувальну складові, мають ощадно-інвестиційну поведінку, яка формується під впливом екзо- й ендогенних чинників, суттєво впливає на розвиток фінансової системи й економічних процесів в країні та рівень її інвестиційної безпеки. Інвестиційна безпека – це стан інвестиційного забезпечення економіки країни, її ресурсної спроможності для розширеного відтворення та модернізації, привабливості для капіталовкладень в умовах реальних та потенційних ризиків, загроз та небезпек [1, с. 25].

В теоретичному та прикладному аспектах ощадно-інвестиційна поведінка домогосподарств як важливого суб'єкта системи економічних відносин країни потребує подальшого дослідження в контексті формування, використання доходів, витрат й організаційних та мотиваційних механізмів приросту заощаджень як важливого джерела внутрішнього інвестування. На думку А. Ю. Рамського фінанси домогосподарств – це наявні фінансові ресурси та сукупність відносин, які виникають з приводу їх формування, використання, заощадження та інвестування [2, с. 65].

Джерелом внутрішніх інвестицій у національну економіку називає організовані заощадження О. Ю. Мелех, а їх зростання, на думку автора, підтверджує підвищення довіри до фінансово-кредитних інститутів та держави у цілому [3].

На нашу думку, трансформація організованих заощаджень домогосподарств в інвестиції є процесом акумулювання заощаджень та перетворення їх у працюючі активи через інструменти фінансового ринку на засадах оцінювання дохідності, ризиків та інвестиційної безпеки.

Заощадження домогосподарств формуються на основі визначення наявних доходів та витрат, які необхідно мінімізувати задля формування організованих й неорганізованих заощаджень. Варто зауважити, що неорганізовані заощадження є частиною фінансових ресурсів домогосподарств у національній та іноземній валютах, яка обертається поза банківською й фінансовою системами й знаходиться безпосередньо у населення. Виключно організовані

заощадження, які акумулюються на рахунках фінансових інституцій, банків, страхових компаній, недержавних пенсійних фондів, інститутів спільного інвестування, кредитних спілок є інвестиціями, які залучаються через банківську та парабанківську системи на засадах строковості, платності, ризиковості, безпеки.

Основним фінансовим посередником акумулювання заощаджень населення у фінансову систему є банки України, які формують депозитну базу за рахунок коштів домогосподарств й корпоративних клієнтів, залучають їх у національній та іноземній валютах на умовах строковості, платності.

Ощадно-заощаджувальна поведінка домогосподарств як інвестиційний ресурс для модернізації економіки України перебувала під впливом ендо- та екзогенних чинників, ризиків і загроз, демонструвала тенденції до скорочення заощаджень, зниження привабливості валютних збережень через низьку їх дохідність, недостатню активність вкладень населення у фінансові активи та інструменти фінансового ринку й неспроможність банківської системи забезпечити мотиваційні механізми акумуляції депозитів на рахунках через недовіру, низьку дохідність та високі ризики банкрутства, нежиттєздатності банківських установ.

Концептуалізацію трансформації заощаджень домогосподарств у інвестиції слід здійснювати в контексті реалізації чітко сформульованої мети й цільових орієнтирів, а саме: формування ефективних механізмів нарощення доходів домогосподарств та трансформації їх заощаджень у інвестиції на безпекоорієнтованих засадах..

Така мета є обґрунтованою, оскільки дозволяє реалізувати низку задекларованих завдань, зокрема таких як: формування доходів, оптимізація витрат та приріст заощаджень домогосподарств; розробка інституційних засад та механізмів мобілізації грошових ресурсів домогосподарств у фінансові та реальні активи; обґрунтування мотиваційних механізмів залучення заощаджень у інвестиційні проєкти та програми; формування ефективних систем захисту та гарантування депозитів домогосподарств у банківській системі України; підвищення довіри домогосподарств до інвестування у парабанківську фінансову систему; розробка механізмів трансформації індивідуальних заощаджень у колективне та індивідуальне інвестування.

Основними принципами заощаджувальної поведінки домогосподарств задля залучення їх фінансових ресурсів у інвестиції вважаємо: спрямованість на дохідність; комплексність; збалансованість; ефективність; гнучкість; економічну обґрунтованість; децентралізацію; диверсифікацію.

Принцип дохідності є одним із основних, оскільки відображає альтернативність вкладень щодо отримання вигід у майбутньому, дозволяє оцінити можливості розміщення грошових ресурсів домогосподарств з позицій прибуток-ризик, досягнення економічної та соціальної ефективності.

Принцип комплексності – визначення сукупного впливу акумульованих заощаджень домогосподарств на активізацію інвестиційної діяльності й зростання валового внутрішнього продукту та національного доходу країни.

Принцип збалансованості – полягає у балансуванні доходів та витрат домогосподарств для одержання динамічного позитивного приросту щорічних заощаджень.

Принцип ефективності – визначення соціальної і економічної результативності від мобілізації фінансових ресурсів домогосподарств у інвестиційних процесах.

Принцип гнучкості – передбачає необхідність врахування адаптивності до змін інвестиційного клімату та інвестиційного середовища при залученні заощаджень домогосподарств.

Економічної обґрунтованості – забезпечення дохідності та віддачі на вкладений капітал домогосподарств.

Принцип децентралізації передбачає участь домогосподарств у залученні інвестицій для розвитку місцевого самоврядування та об'єднаних територіальних громад.

Принцип диверсифікації – це розосередження заощаджень домогосподарств як інвестиційного ресурсу у приріст фінансових активів різних суб'єктів фінансового ринку та реальне індивідуальне інвестування.

Реалізація концептуальних засад трансформації заощаджень домогосподарств у інвестиції повинна базуватись на балансуванні інтересів суб'єктів економічних відносин та забезпеченні належного рівня дохідності з врахуванням існуючих ризиків та загроз.

Список використаних джерел:

1. Копилук О. І., Музичка О. М., Тимчишин Ю. В. Теоретичні та методичні підходи до оцінювання інвестиційної безпеки України. Причорноморські економічні студії. 2021. Вип. 63. С. 72-77.
2. Рамський А. Ю. Інвестиційний потенціал домогосподарств. Монографія. К.: КНУТД, 2014. 352 с.
3. Мелех О. Ю. Заощадження домогосподарств: соціально-економічна роль та тенденції формування в Україні. Ефективна економіка. 2020. № 11. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2020/69.pdf.

ЗАКОНОДАВЧА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ІНСТИТУТІВ СПІЛЬНОГО ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНІ

*Ясинишин В. М., магістр,
ОПП «Фінанси, банківська справа та страхування»,
Науковий керівник: д.е.н., проф. Черкасова С. В.,
Львівський торговельно-економічний університет*

Зародження інвестиційних фондів в Україні було викликано потребами проведення масової приватизації державних підприємств за приватизаційні майнові сертифікати. Під час приватизації інвестиційні фонди, залучаючи громадян до механізмів колективних інвестицій, акумулювали їх приватизаційні майнові сертифікати для подальшого вкладення в акції державних підприємств, що підлягали корпоратизації. У такий спосіб інвестиційні фонди

фактично ставали співвласниками майна приватизованих підприємств і приймали на себе відповідальність за ефективний розвиток акціонерних товариств. У період приватизації діяльність інвестиційних фондів регламентувалась Положенням про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії, затвердженим Указом Президента України № 55/94 від 19.02.1994 р. [1]. Відповідно до цього Положення в Україні створювались інвестиційні фонди і взаємні фонди інвестиційних компаній.

Законодавча регламентація діяльності інвестиційних фондів в Україні була здійснена лише в 2001 р. з прийняттям Закону України “Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)” № 2299-III від 15.03.2001 р. [2]. Цим Законом було визначено, що відкриті інвестиційні фонди та відкриті взаємні фонди інвестиційних компаній, які були створені до його прийняття, зобов’язані були ліквідуватися або привести свою діяльність у відповідність до цього закону протягом двох років з дня набрання ним чинності. Закритим інвестиційним фондам та закритим взаємним фондам інвестиційних компаній було дозволено здійснювати свою діяльність протягом строку, на який вони були створені, спираючись на норми попереднього Положення. У разі закінчення строку діяльності ці інститути повинні були ліквідуватися чи прийняти рішення про реорганізацію в пайовий або корпоративний інвестиційний фонд шляхом приведення установчих документів і діяльності у відповідність до закону.

На відміну від практики розвинених країн світу процеси створення та розвитку інвестиційних фондів в Україні були викликані не зростанням доходів населення та появою об’єктивної необхідності в активізації процесів колективного інвестування, а переходом країни на засади ринкового господарювання і необхідністю проведення приватизації державних підприємств.

Завершення процесів масової приватизації за приватизаційні цінні папери викликало необхідність перебудови діяльності інвестиційних фондів відповідно до принципів колективного інвестування, вироблених світовою практикою. З прийняттям Закону України “Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)” [2] в країні розпочався період створення та розвитку діяльності корпоративних (далі – КІФ) і пайових інвестиційних фондів (далі – ПІФ).

З початку формування вітчизняного ринку спільного інвестування для його учасників більш привабливим виявився механізм створення пайових, а не корпоративних інвестиційних фондів. На сьогодні приблизно п’ята частина інвестиційних фондів в Україні є заснованими у формі акціонерних товариств, решта – утворені КУА як сукупність активів, що належать групі інвесторів. Причиною переважання пайових фондів над корпоративними є більш складний механізм створення та функціонування останніх і та обставина, що до січня 2014 р. діяльність КІФ регламентувалась не лише законодавством про ІСІ, а й Законом України “Про акціонерні

товариства”, що значно ускладнювало діяльність таких фінансових інститутів.

Розбіжності в законодавстві про ІСІ та про акціонерні товариства, а також необхідність удосконалення законодавчої бази функціонування інвестиційних фондів обумовили розробку та прийняття нового Закону України “Про інститути спільного інвестування” № 5080-VI від 5.07.2012 р. [3], більшість положень якого вступила в дію з 1 січня 2014 р. З прийняттям цього закону КІФ були виведені з під юрисдикції Закону України “Про акціонерні товариства”.

Незважаючи на те, що корпоративні фонди створюються у формі акціонерних товариств, за порядком утворення та механізмом функціонування вони суттєво відрізняються від класичних корпорацій. Можна очікувати, що спрощення умов функціонування КІФ активізує процеси їх створення та розвитку в Україні.

Список використаних джерел:

1. Положення про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії: Указ Президента України № 55/94 від 19.02.1994 р. URL: [http:// zakon4.rada.gov.ua](http://zakon4.rada.gov.ua).
2. Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди) : Закон України № 2299-III від 15.03.2001 р. URL: [http:// zakon.rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua).
3. Про інститути спільного інвестування: Закон України № 5080-IV від 5.07.2012 р. URL: [http:// zakon.rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua).

СЕКЦІЯ 6
МІКРОРІВНЕВІ АСПЕКТИ МОДЕРНІЗАЦІЇ
ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ

ВПЛИВ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА ФІНАНСОВУ ДІЯЛЬНІСТЬ
ПІДПРИЄМСТВА

*Бартко М. Т., бакалавр
спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»
ОПП «Фіскальне та митне адміністрування»
Науковий керівник: к.е.н. доц. Власюк Н. І.
Львівський торговельно-економічний університет*

Господарська діяльність підприємства включає різноманітні процеси та постійно піддається впливу зовнішнього середовища. Ці фактори можуть впливати на підприємство як позитивно, так і негативно, в залежності від їхньої природи та напрямку. Кризові періоди в економіці активізують процеси адаптації, спрямовані на пристосування внутрішнього середовища підприємства до змін у зовнішньому середовищі. Тому важливо для підприємств постійно відстежувати фактори та їх вплив на їхню діяльність.

У процесі адаптації до кризових ситуацій та змін у зовнішньому середовищі керівництву підприємств доводиться приймати та втілювати відповідні економічні рішення, спрямовані на забезпечення сталого розвитку підприємства у майбутньому [1].

Економічна ситуація у світі сьогодні характеризується конфліктами між країнами, що призводить до поширення дестабілізуючих економічних процесів. Кількісні та якісні втрати існуючих підприємств спричинені безпосередньо чи опосередковано впливом негативних процесів зовнішнього та внутрішнього характеру і можуть значно загрожувати більш стабільному функціонуванню цих суб'єктів господарювання та їх розвитку. Звідси, підприємства змушені адаптуватися до екологічних умов, і тому необхідно забезпечити необхідні заходи та створити систему стійкого управління, щоб бізнес міг відчувати руйнівні наслідки негативних факторів економічних та політичних ситуацій на національному та міжнародному рівнях якомога менше.

Забезпечення відповідного рівня конкурентоздатності та фінансової стабільності підприємства передбачає максимальне використання різноманітних внутрішніх і зовнішніх факторів, що впливають на його розвиток. Це пояснюється тим, що ці фактори можуть мати різний вплив на конкурентоздатність підприємства, і вони можуть сприяти як її зростанню, так і зниженню.

Фактори зовнішнього середовища знаходяться за межами підприємства. Підприємство, як відкрита система, є залежним від зовнішнього світу у багатьох аспектах, включаючи постачання енергії, ресурсів, споживачів та робочої сили. Зовнішнє середовище може впливати

на підприємство як прямо, так і непрямо.

Ці фактори зовнішнього середовища мають велике значення для підприємства і можуть визначати його успіх або невдачу, тому важливо враховувати їх при прийнятті стратегічних рішень та плануванні діяльності.

На рис. 1 відображено зовнішні фактори непрямого впливу (макросередовища).

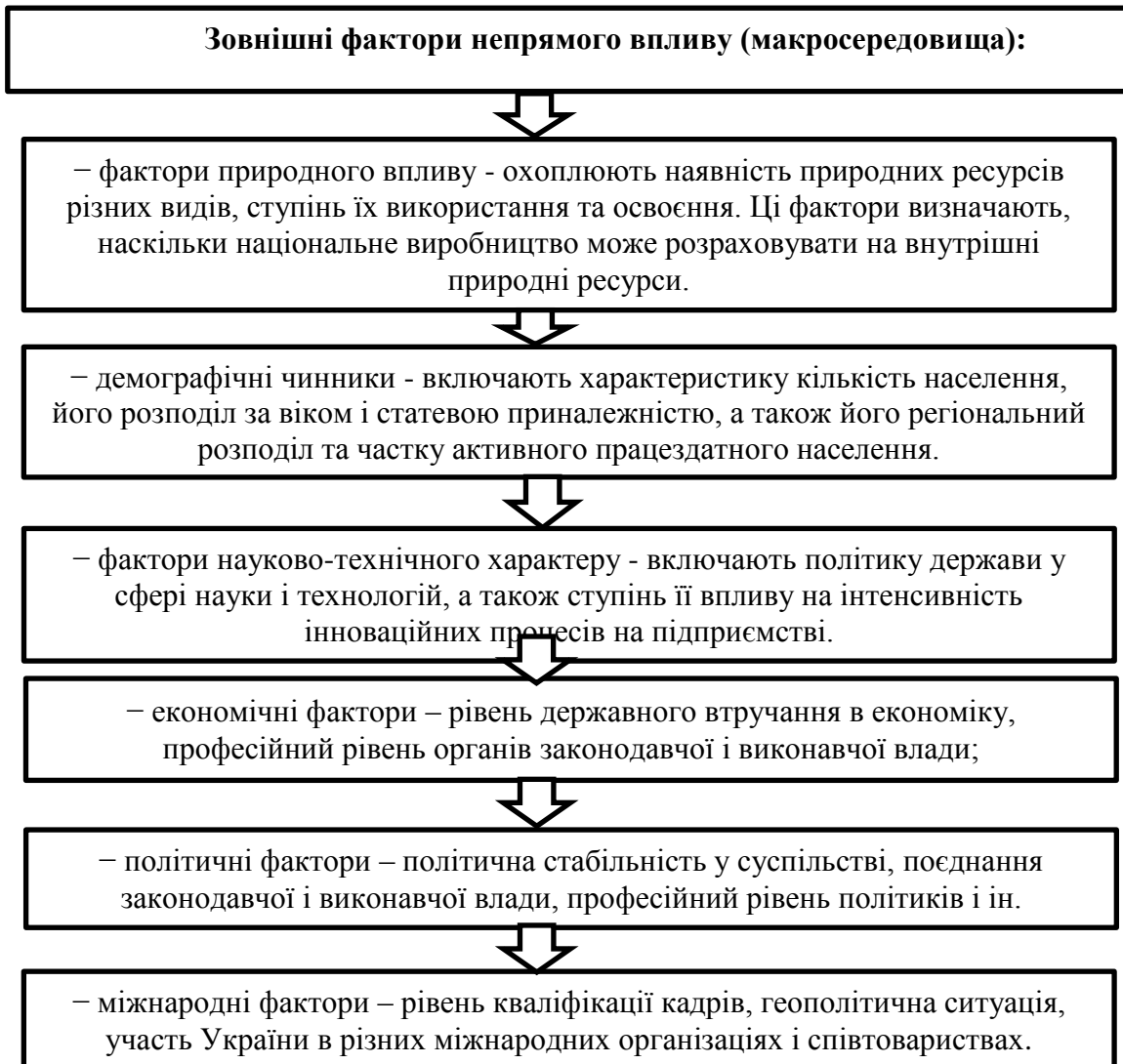

Рис. 1. Зовнішні фактори непрямого впливу (макросередовища)
(складено за даними [2])

Вплив природних факторів на діяльність підприємства включає різноманітні аспекти, оскільки природні умови можуть впливати на різні аспекти підприємницької діяльності. Ось деякі з них: забезпеченість ресурси, кліматичні умови, екологічні обмеження, ризики природних лих, зміни клімату, біорізноманіття.

Демографічні фактори можуть має великий вплив на діяльність підприємства на різних рівнях. Ось деякі з них: ринок праці, споживчий ринок, місце розташування підприємства, споживчі звички і попит, соціокультурні зміни, соціальна відповідальність.

Науково-технічний вплив на ефективність управління позначається наявністю наукового

потенціалу у галузі, що сприяє розвитку та інноваціям. Наявність вищих навчальних закладів, наукових інститутів та промислової бази сприяє розвитку галузі комунальних послуг. Однак, недостатнє фінансування наукових досліджень призводить до їх відставання від сучасних вимог.

Серед сукупності макроекономічних факторів на діяльність українських роздрібних підприємств найбільше впливають політичні та економічні чинники. Економічні фактори характеризуються високою інфляцією та обмеженою платоспроможністю суб'єктів господарювання.

Національний банк України оприлюднив свій прогноз зростання ВВП України на 2023 рік, збільшивши його з 2,0% до 2,9%. Уряд також розраховує на позитивні показники зростання ВВП в майбутньому - 3,5% у 2024 році і навіть 6,8% у 2025 році [4].

Слід відзначити, що у першому кварталі 2023 року ВВП України знизився на 10,5% порівняно з аналогічним періодом минулого року, але в порівнянні з четвертим кварталом 2022 року відбулося зростання на 2,4% [4].

Варто відзначити, що валютний курс гривні залишається стійким, і коливання, які спостерігаються, є сезонними явищами. Збільшення інфляції створює певні виклики для бюджету як щодо адміністрування податків, так і щодо митних зборів.

На рис. 2 відображено показники рівня інфляції за 2018-2022 рр. Можна побачити, що у 2022 році показник суттєво збільшився (до 126,6%).

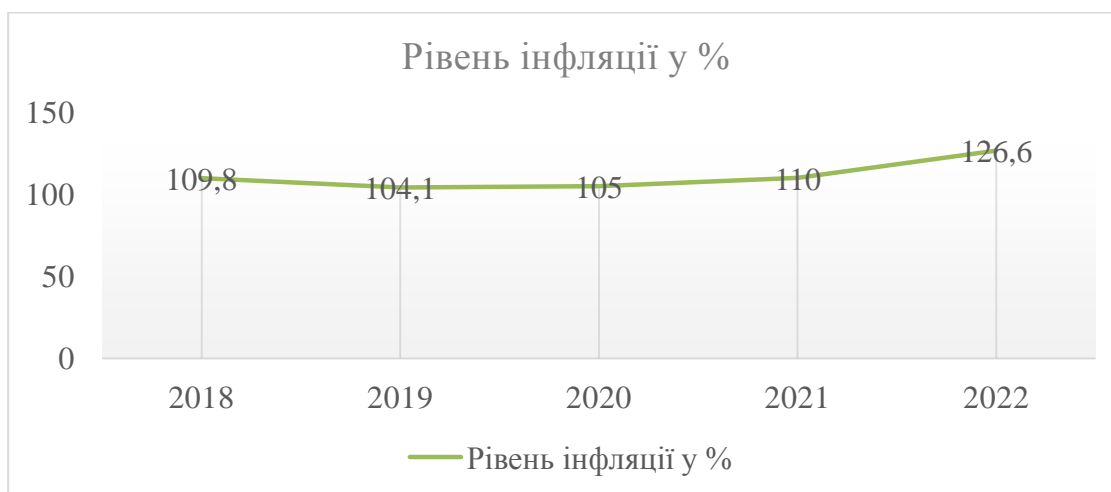

Рис. 2. Рівень інфляції в Україні за 2018-2022 рр. (складено за даними [3])

До політичних факторів належать тип монетарної політики, яку проводить країна, її законодавча система та загальний стан політичної ситуації в країні, її стабільність.

Міжнародні фактори можуть значно впливати на діяльність підприємств в Україні: глобальна економіка, зовнішні торговельні угоди, валютні коливання та інші міжнародні явища. Конкуренція на міжнародному ринку, міжнародні стандарти та норми, а також геополітичні фактори також впливають на стратегічні рішення та можливості підприємств в Україні.

Таким чином, для забезпечення здійснення ефективної діяльності підприємство повинно

постійно аналізувати вплив факторів зовнішнього середовища аби уникнути непередбачуваних ситуацій та не збанкрутувати.

Список використаних джерел:

1. Кривобок К.В. Групування факторів середовища та їх вплив на адаптаційні процеси підприємств в умовах кризи. Харківський національний економічний університет ім. Семена Кузнеця. URL: Стаття Кривобок К Групування факторів.pdf (hneu.edu.ua)
2. Горбашевська М.О. УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА ПІД ВПЛИВОМ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ОСВІТИ: Збірник матеріалів XXI підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ / За заг. ред. К.В. Балабанова. – Маріуполь: МДУ, 2019. – 262 с. URL: https://repository.mdu.in.ua/jspui/bitstream/123456789/824/1/Aktualni_problemy_XX%D0%86_2019.pdf#page=33.
3. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/Banki.ua>. URL: Падіння на 10,5%: Держстат опублікував дані щодо динаміки ВВП у I кварталі (banki.ua)

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

*Бернацька І. Я., к.е.н. доц.,
Львівський національний університет
ветеринарної медицини та біотехнологій імені Степана Гжицького*

Невід’ємним компонентом сільськогосподарських підприємств є персональна економічна, а не колективна адміністративна відповідальність за результати роботи. Їх діяльність передбачає широкий простір для прояву ініціативи, спритності, вміння і водночас забезпечує певну особисту свободу, незалежність підприємця від будь-яких вертикальних чи горизонтальних економічних і політичних структур. Це особливий вид господарської діяльності, яка ґрунтується на організаційно-господарському новаторстві на основі використання нових можливостей.

Процес розвитку підприємства складається з безлічі складових і станів у різних пропорціях. Підприємство – це самостійний суб’єкт господарювання з правами юридичної особи і суспільним обов’язком досягнення відповідних економічних (прибуток) і соціальних (визнання тощо) результатів, що реалізує власні інтереси шляхом організації своєї господарської діяльності.

Розвиток сільськогосподарського підприємства - це процес якісних і кількісних трансформацій підприємств у визначеній економічній системі під впливом природних, науково-технічних, біологічних, соціальних, екологічних, правових та економічних чинників, який є результатом моделювання процесу управління з урахуванням загального стану економіки та ринкових сигналів.

Розвиток сільськогосподарських підприємств залежить від об’єктивних умов, які створює суспільство, та державної й регіональної політики.

Відповідно до існуючих в економічній літературі підходів можна узагальнити чинники, що мають прямий або опосередкований вплив на розвиток сільськогосподарських підприємств.

Ефективність процесу сільськогосподарського виробництва прийнято визначати

системою показників, яка би всесторонньо характеризувала результативність застосовуваної технології при одержанні продуктів рослинництва і тваринництва. Чимале значення при цьому надається пізнанню процесів розподілу та обміну, які завершують процес відтворення, у тому числі і в сільськогосподарських підприємствах. Без розрахунку ефективності процесу споживання, тобто показників соціальної ефективності, не можна вважати, що комплексність у цій справі досягнута. Не підлягає сумніву, що за раціонального і вмілого використання складових економічної ефективності сільськогосподарського підприємства можна досягти високих результатів підприємницької діяльності.

Найбільш поширеною формою господарювання у Львівській області залишаються господарства населення. У державній статистиці до цієї категорії зараховують особисті селянські господарства та членів колективних садівничих і городницьких товариств, які виробляють сільськогосподарську продукцію в основному для власного споживання. Вони відіграють вирішальну роль у виробництві продукції. У процесі аналізу ефективності розвитку сільськогосподарських підприємств виокремлюється три функціональні підсистеми – технологічну, економічну та соціальну – і відповідні їм три види ефективності. Незважаючи на те, що не вдалося подолати ні тенденцію до скорочення посівних площ у рослинництві, ні зменшення поголів'я окремих видів тварин, спостерігається нарощування загальних обсягів продукції сільського господарства у Львівській області.

Одним із проявів ефективності функціонування підприємств є розмір заробітної плати, адже ефективніші суб'єкти господарювання мають змогу підвищувати заробітну плату своїм працівникам. Найвищі темпи зростання заробітної плати спостерігаються у найманих. Економічну ефективність діяльності сільськогосподарських підприємств прийнято оцінювати, використовуючи систему показників (комплексно). Одним з найважливіших серед них є продуктивність праці, зростання якої забезпечує підвищення рівня прибутковості сільськогосподарських підприємств, скорочення витрат на оплату праці у структурі собівартості продукції.

Процеси переливу сільськогосподарського капіталу з низькоприбуткових галузей до високоприбуткових, з одного боку, і незавершеність трансформаційних процесів – з іншого, призводять до такого неоднозначного й певною мірою небезпечного для суспільства явища, як надмірна концентрація земельних масивів сільськогосподарського призначення.

Небезпека зосередження сільськогосподарських земель у потужних корпораціях проявляється в тому, що коли регіон розвивається лише за рахунок великого товарного виробництва в аграрному секторі та перерозподілу трудових і всіх інших ресурсів на користь їх зростання в несільськогосподарських секторах (містах, містечках, промислових центрах), то це призводить до занепаду сільських територій.

Основними напрямками інноваційної діяльності повинні бути: зміцнення матеріально-

технічної бази сільського господарства; створення ресурсоощадних технологій; запровадження системи пільгового кредитування для реалізації інноваційних проектів; поліпшення фінансування аграрної науки; зміцнення кадрового потенціалу у сфері інноваційної діяльності; поліпшення інституційного забезпечення державної інноваційної політики за рахунок удосконалення системи стандартизації та сертифікації; вдосконалення системи оподаткування; удосконалення експортно-імпоротної політики щодо підтримки вітчизняних інноваційних проектів; зменшення ризиків інноваційного розвитку сільського господарства через застосування державного замовлення на одержання інноваційної продукції; ширше запровадження маркетингових процесів щодо просування інноваційних продуктів на ринок працівників, які працюють у сільському господарстві.

Список використаних джерел:

1. Мединська Т. В., Чабанюк О. М. Спеціальні податкові режими: загальні положення, облік і звітність: Навчально-практичний посібник. – К.: Алерта, 2017. – 240 с.
2. Мединська, Т. В., О. М. Чабанюк, and А. Т. Малець. "Спеціальні податкові режими в контексті реформування Податкового кодексу України." *Сталий розвиток економіки* 4 (37) (2017): 162-168.
3. Куцик, П. О.; Чабанюк, О. М. Загальновиробничі витрати: порядок формування та розподілу. *Вісник Львівської комерційної академії [ред. кол.: Башнянин ГІ, Апопій ВВ, Вовчак ОД та ін.]*.–Львів: Видавництво Львівської комерційної академії, 2011, 206-212.
4. Чабанюк О.М. Спрощена система оподаткування: загальні положення, облік і звітність: Навчально-практичний посібник / О.М. Чабанюк, Т.В. Мединська. К.: Алерта, 2013. 208 с.

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ОЦІНКУ ВАРТОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Бобеляк І. В., бакалавр спеціальності "Облік і оподаткування" ОПП "Облік і оподаткування" Науковий керівник: к.е.н., проф. Куцик В.І Львівський торговельно-економічний університет

Початкова фаза повномасштабної війни в Україні мала значний і руйнівний вплив на економіку країни. Майже половина підприємств припинила або майже припинила свою діяльність, а загальні прямі втрати малого та середнього бізнесу склали \$83 млрд. Приблизно 10 мільйонів українців, тобто майже 25% населення, залишили свої домівки, причому вісім мільйонів з них виїхали за кордон. Рівень безробіття перевищив 30%, а заробітна плата впала на 58%. Однією з причин цього падіння є окупація українських територій, що унеможливило продовження роботи підприємств, які на них розташовані, а також руйнування інфраструктури та виробничих потужностей.[1]

Серед основної шкоди, яка була заподіяна українським підприємствам, можна виділити втрату працівників, а також пошкодження та знищення складських приміщень, виробничих цехів, резервуарів з пальним, господарських будівель, захоплення та мінування підприємств, руйнування інфраструктури, неможливість постачання сировини та відповідно збуту готової продукції. Усі перераховані аспекти є факторами, які впливають на вартість

підприємства в цілому. Також можна виділити додаткові витрати українськими підприємствами, які зображені на рис.1. Усі ці витрати є наслідками завданої шкоди економіці нашої країни.

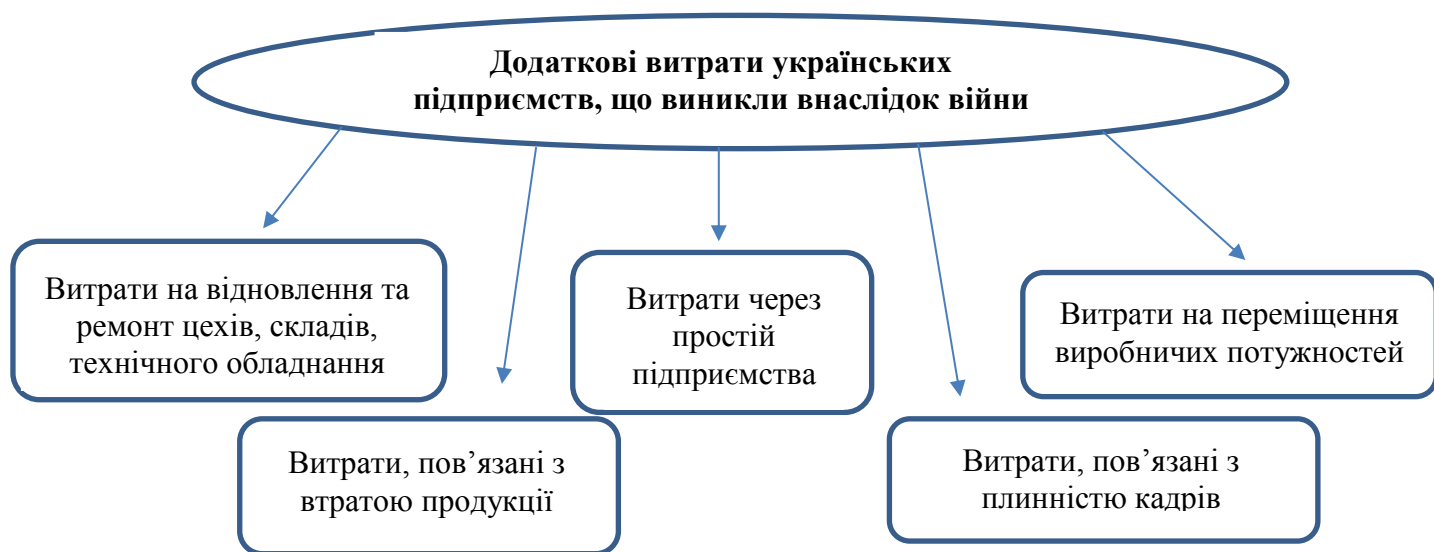

Рис. 1. Додаткові витрати, які несуть українські підприємства внаслідок війни

На початку війни багато підприємств не могли планувати свою діяльність довше, ніж на два-три тижні. Перебуваючи у «режимі виживання», вони намагалися гарантувати безпеку своїм співробітникам і максимально безперебійне продовження бізнесу. Однак, оскільки війна триває, компанії адаптувалися до нової реальності та увійшли у більш стабільний ритм, щоб мати змогу планувати роботу на наступний рік. Проте, завдяки державним програмам 50 382 підприємств отримали понад 154 мільярди гривень завдяки програмі «Доступні кредити» 5-7-9%. Також була надана фінансова підтримка за створення нових робочих місць (було створено понад 400 000 робочих місць), а також інтенсивна програма приватизації, яка дає більше надходжень до державного бюджету. З початку війни уряд також запровадив програми компенсації роботодавцям за заробітну плату внутрішньо переміщеним особам.

Попри вищесказане, можемо додати, що війна значною мірою вплинула на оцінку вартості підприємства, отож можемо виділити декілька чинників:

1) Завдані збитки: Воєнні дії призводять до фізичних пошкоджень майна підприємства, таких як зруйновані будівлі або машини. Це впливає на оцінку вартості підприємства, якщо ці пошкодження не враховані.

2) Економічна нестабільність. Призводить до економічної нестабільності в країні або регіоні, де розташоване підприємство, може вплинути на попит на товари або послуги, які надає підприємство, та на його прибутковість.

3) Зміна геополітичного контексту: Це може мати вплив на зовнішні ринки та можливості розширення підприємства. Зміни в геополітичному контексті можуть також вплинути на безпеку підприємства та його працівників. Всі ці чинники можуть бути враховані при оцінці

вартості підприємства.

Отже, діяльність підприємств під час війни є досить непередбачуваною та несе за собою ряд негативних наслідків і великі обсяги додаткових витрат, що значною мірою впливають на вартість підприємств. При оцінці вартості підприємств в умовах війни необхідно враховувати не лише додаткові витрати, понесені підприємствами, а й усвідомлено враховувати всі можливі ризики, що постають в сучасних реаліях. Оцінка вартості підприємств в умовах війни стає ще більш складнішою. Однак, щоб покращити економічну безпеку підприємствам в умовах війни, потрібно враховувати як традиційні ризики, так і ті, які виникають внаслідок воєнного конфлікту. Це питання залишається актуальним і потребує подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Коментар Національного банку щодо зміни реального ВВП у 2022 році. Національний банк України. 2023.
2. Іванов С.В. Вплив збройного конфлікту (війни, бойових дій) на вартість підприємства : монографія. Дніпропетровськ : Герда, 2015. 184 с.
3. URL: <https://www1.payoneer.com/ua/resources/defying-the-odds-how-ukrainian-businesses-thrive-during-war/>

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

*Бойчук А. С., бакалавр,
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
ОПП «Фіскальне та митне адміністрування»
Науковий керівник: к. е. н., доц., Чуй І. Р.
Львівський торговельно-економічний університет*

Сучасна економічна система України стикається з серйозними фінансовими кризами, які впливають на спосіб формування, розподілу та використання капіталу підприємств. Також існуючі методики оцінки та раціонального використання капіталу потребують перегляду та вдосконалення.

Управління фінансовою стійкістю представляє собою систему методів і принципів, спрямованих на забезпечення оптимального стану фінансових ресурсів в організації. Ця оптимізація включає в себе ефективний розподіл та формування фінансів, щоб сприяти розвитку організації через зростання прибутку, збільшення капіталу і збереження її платоспроможності та кредитоспроможності. Усі труднощі, пов'язані з управлінням фінансовою стійкістю, виникають через вплив зовнішніх і внутрішніх факторів, що впливають на підприємство.

Фінансовий стан підприємства – широкоспектральне поняття, яке характеризує взаємодію всіх показників фінансової діяльності, здатності підприємства здійснювати операційну, фінансову та інвестиційну діяльність. Він відповідає за характеристику наявності, розміщення та використання фінансових ресурсів.

З початку повномасштабного вторгнення в Україну російських військ 46,8% підприємств зачинилися або припинили свою роботу. Лише 12,4% підприємств не змінили або збільшили

свою активність порівняно з попереднім роком. За оцінкою власників та генеральних директорів, загальні втрати мали обсяг приблизно 85 мільярдів дол. США для малих та середніх підприємств за період конфлікту, і ця сума не включає втрати від неперевиконаних прибутків [1].

Аналіз та оцінку фінансової стійкості підприємства підприємство може проводити за допомогою різних економічних показників та коефіцієнтів. Кожен з них характеризує діяльність або фінансовий стан з різних сторін, що дозволяє всесторонньо оцінити ситуацію на підприємстві. У табл. 1 наведені показники фінансової стійкості та їх нормативне значення підприємства під час війни і під час мирного часу. Для прикладу аналізу фінансової стійкості підприємства під час війни використано дані ПАТ «Харківський плитковий завод» за 2020-2022 рр. Дослідження відбувається в такому часовому діапазоні, щоб оцінити як змінилися основні показники підприємства протягом 3 років, один з яких в період воєнного стану. Завод розташований у Харкові, це одне із перших міст, яке постраждало від початку повномасштабного вторгнення. На рис. 1 наведено основні показники фінансової діяльності підприємства та їхнє відхилення від попереднього року.

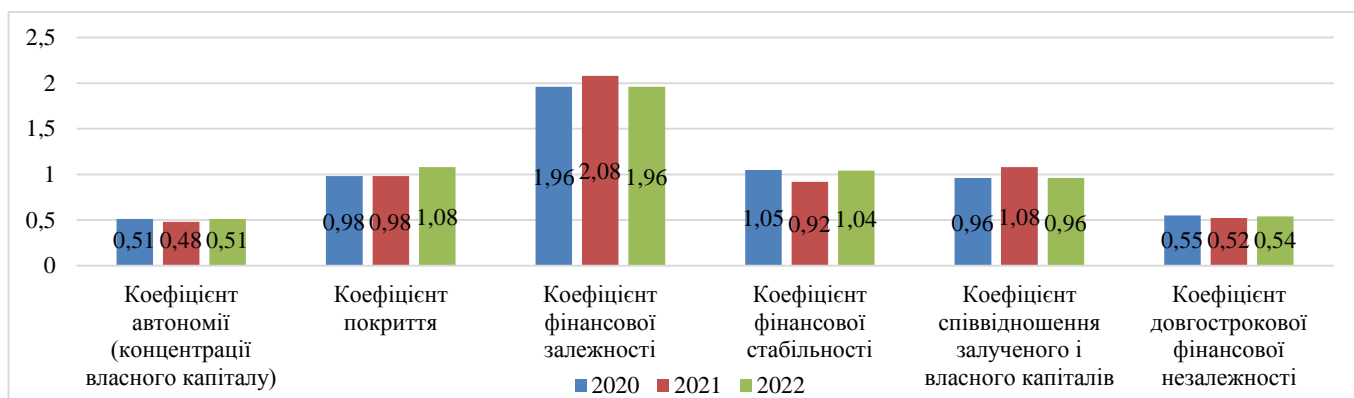

Рис. 1. Коефіцієнтний аналіз ПАТ «Харківський плитковий завод» за 2020-2022 рр.

Розраховано автором за даними [2]

Коефіцієнт автономії або концентрації власного капіталу показує частку власного капіталу у всьому капіталі підприємства, для того щоб підприємство було рентабельним. У 2022 році цей коефіцієнт становив 0,51; це навіть більше, ніж у 2021 році.

Коефіцієнт покриття, який показує достатність оборотних коштів підприємства для погашення короткострокових зобов'язань. В 2022 році показник перевищував нормативне значення та було навіть вищим ніж у попередні роки.

Загалом, оцінюючи показники, побачимо, що вони перевищити норму і значення довоєнних років або ж мали незначне зниження. Отже, хоча підприємство знаходилося у зоні ведення бойових дій, воно змогло залишитися фінансово стійким.

Для визначення шляхів і механізмів підвищення фінансової стійкості підприємств

важливим є розв'язання завдання уточнення поняття фінансової стійкості, систематизація та структуризація системи її оцінювання.

У табл. 2 для порівняння наслідків початку військових дій в Україні та здатності підприємств реагувати на непередбачувані обставини розраховано коефіцієнти фінансової стійкості трьох підприємств: ПАТ «Харківський плитковий завод», ТЗОВ «Молочна компанія «Галичина», що знаходиться у Львові, Комунальне підприємство «Одеське міське практично-виробниче бюро архітектури та містобудування» Одеської міської ради за 2021-2022 рік. Для цього обрано підприємства, які знаходяться в різних областях: Харківській, яка найбільше постраждала від нападу серед вище перелічених, Одеській та Львівській областях, де бойові дії не проводилися, але вони потерпали від ракетних ударів.

У трьох підприємствах спостерігається збільшення коефіцієнта автономії. У харківському та одеському підприємствах цей показник знаходиться у межах норми попри військові дії в їхніх областях. Коефіцієнт покриття демонструє найвище значення в одеському підприємстві (6,23), попри те що всі підприємства мали його позитивну динаміку. Коефіцієнт співвідношення залученого і власного капіталу показує у скільки разів залучений капітал перевищує власний. Коефіцієнт фінансової стійкості показує здатність підприємств залишатися платоспроможним в довгостроковій перспективі. Тож спостерігається його збільшення у всіх досліджуваних підприємств. Коефіцієнт довгострокової фінансової залежності характеризує залежність підприємства від інших суб'єктів господарювання, які кредитують його.

Отже, провівши аналіз, виявлено, що всі підприємства постраждали від повномасштабного вторгнення, але змогли втриматися на ринку та залишитися фінансово стійкими. Деякі коефіцієнти у воєнний період стали вищими, тобто у підприємств була правильна фінансова політика.

Таблиця 2

Порівняльна таблиця коефіцієнтів фінансової стійкості за 2021-2022 рр.*

Коефіцієнт	«Харківський плитковий завод»		«Галичина»		«Одеське міське практично-виробниче бюро архітектури та містобудування»	
	2021	2022	2021	2022	2021	2022
Коефіцієнт автономії	0,48	0,51	0,06	0,34	0,69	0,87
Коефіцієнт покриття	0,98	1,08	0,79	0,90	3,20	6,23
Коефіцієнт співвідношення залученого і власного капіталу	1,08	0,96	14,66	1,93	0,44	0,15
Коефіцієнт довгострокової фінансової незалежності	0,52	0,54	0,06	0,34	0,69	0,87
Коефіцієнт фінансової залежності	2,08	1,96	15,66	2,93	1,4	1,15

Для того, щоб зберегти підприємство під час війни потрібно правильно здійснювати політику управління фінансової стійкістю. Вона включає:

- Формування резервів: резерви підприємства відіграють важливу роль, коли настає непередбачувана ситуація формування фінансової подушки дає можливість підприємству залишатися ліквідними та платоспроможними й акумулювати кошти для розвитку.
- Запуск і посилення стратегії щодо інновацій та інвестицій.
- Державна підтримка.
- Співпраця як засіб забезпечення фінансування.

Отже, для забезпечення фінансової стабільності юридичної особи необхідно постійно контролювати та оперативно вживати відповідні заходи з формування та використання фінансових ресурсів, з урахуванням тактичних і стратегічних цілей діяльності підприємства на ринку.

Список використаних джерел

1. Костенко Ю., Короленко О., Гузь М. Аналіз фінансової стійкості підприємства в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. № 43 (2022).
2. Офіційний сайт ПАТ «Харківський плитковий завод» URL: <http://www.plitka.kharkov.ua/>
3. Іванченко Р. Ю. Аналіз фінансового стану підприємства: сучасна методологія та перспективні напрями її розвитку. Сумський державний університет, 2022.
4. Мицак О. В., Чуй І. Р., Демковська О. І. Ідентифікація та методика оцінювання фінансової стійкості підприємств для забезпечення їх фінансової рівноваги. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету*. 2016. Вип. 51. С. 159–164.

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ ФОРМУВАННЯ ТА ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

*Бомок А. В., магістр,
спеціальність „Фінанси, банківська справа та страхування”
ОПП „Фінанси, банківська справа та страхування”
Науковий керівник: Лопатовська О. О.
Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут*

На сучасному етапі розвитку національної економіки в умовах посилення конкурентної боротьби на вітчизняному та світовому ринках актуальним постає питання ефективного управління фінансовими ресурсами, адже саме забезпеченість підприємства фінансовими ресурсами, оптимальність структури джерел фінансування активів правомірно визначити одними з основних умов ефективності провадження фінансово-господарської діяльності. Ефективна система управління фінансовими ресурсами сприяє не лише адаптації підприємства до ринкових перетворень, стабілізації його фінансового стану, підвищенню спроможності протистояти внутрішнім та зовнішнім загрозам фінансовій стійкості, стимулюванню інвестиційної активності, а й в кінцевому підсумку визначає результати функціонування національної економіки у цілому.

Ефективність управління фінансовими ресурсами значною мірою визначається рівнем організації процесів аналізу на підприємстві. Аналіз фінансових ресурсів правомірно визначити

технологічною ланкою системи управління, що забезпечує її якісну основу.

Фінансові ресурси підприємства можна трактувати як кошти, що були використані при створенні підприємства та використовуються ним надалі для здійснення господарської діяльності: фінансової, операційної та інвестиційної з метою отримання прибутку.

Аналіз фінансових ресурсів підприємства – важливий елемент загальної системи управління підприємством, це система способів опрацювання, трансформації та використання інформації для забезпечення його конкурентоспроможності. У цілому проведення аналізу дає можливість якісно оцінити управлінські рішення, визначити вичерпність і достовірність інформаційного забезпечення для їх обґрунтування, виявити можливість та оцінити ризик господарського чи фінансового маневру, дати характеристику стратегії і тактики функціонування суб'єкта господарювання [1].

Вважаємо, що аналіз фінансових ресурсів необхідно проводити в межах технологічного процесу, згідно з яким у процесі перетворення первинної облікової інформації формуються вихідні показники та оптимальні напрями їх використання, які, своєю чергою, становлять основу інформаційного забезпечення управління фінансовими ресурсами. Технологія аналізу фінансових ресурсів підприємства полягає у виявленні методів формування й обробки даних про фінансові ресурси, які дають об'єктивну оцінку фінансового стану, тенденцій розвитку та резервів підвищення ефективності використання грошових коштів та шляхів їх реалізації [2, с.94].

Для проведення якісної оцінки фінансових ресурсів підприємства та виявлення можливостей підвищення ефективності їх формування й використання можуть застосовуватися такі методи аналізу:

- класичні методи аналізу господарської діяльності та фінансового аналізу: ланцюгових підстановок, арифметичних різниць, балансовий, відсоткових чисел, диференціальний, логарифмічний, інтегральний, простих та складних відсотків, дисконтування;

- традиційні методи економічної статистики: середніх та відносних величин, групування, графічний, індексний, елементарні методи обробки показників у динаміці;

- методи математичної статистики вивчення зв'язків: кореляційний, регресивний, дискримінантний, дисперсійний, факторний, коваріаційний аналіз та ін.;

- економетричні методи: матричні, теорії міжгалузевого балансу [3, с.234].

Дослідження літературних джерел з аналізу діяльності суб'єктів господарювання та методичних рекомендацій до його проведення, які використовуються в практичній діяльності українських підприємств, показують, що для більшої точності та ефективності оцінки ефективності використання фінансових ресурсів слід виділити такі його напрями, як аналіз формування та аналіз ефективності використання фінансових ресурсів, що представлено на рис. 1.

Рис. 1. Основні напрямки аналізу фінансових ресурсів підприємств (сформовано автором)

Отже, здійснюючи аналіз формування фінансових ресурсів, варто його провести в розрізі власних та позикових ресурсів, а також здійснити оцінку вартості фінансових ресурсів і аналіз загальної структури капіталу.

Аналізуючи ефективність використання наявних ресурсів суб'єкта господарювання рекомендовано аналізувати показники оборотності ресурсів, а також проводити оцінку їх рентабельності.

Список використаних джерел:

1. Аверіна М.Ю. Аналіз та оцінка фінансового стану підприємства: шляхи покращення. *Актуальні проблеми економіки*. 2022. №9. С. 92-100.
2. Щепіна Т. Г. Особливості ефективного формування і використання капіталу підприємства. *Проблеми підвищення ефективності інфраструктури*. 2019. № 40. С. 91 – 95.
3. Тимошик Н. С. Організаційні аспекти формування та оптимізації фінансових ресурсів підприємств. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. Серія: Економіка і управління. 2019. Том 30 (69). № 2. С. 232-238.

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В УМОВАХ ПІДПРИЄМСТВА

*Борецький С. М., магістр,
спеціальність «Менеджмент»
ОПП «Управління фінансово-економічною безпекою»
Науковий керівник: д.е.н., проф. Ніконенко У. М.
Українська академія друкарства*

Ризик є постійним елементом будь-якої підприємницької діяльності, оскільки остання завжди реалізується в умовах невизначеності різного ступеня. В сучасних реаліях ведення бізнесу, крім ризиків здорової конкуренції, основною метою якої є покращення загальної якості

товарів та послуг, що можуть бути запропоновані потенційному покупцеві, існує недобросовісна конкуренція – проявом якої є ризики, пов'язані з порушенням загальних норм поведінки, прийнятих законів країни, норм моралі і справедливості. В результаті цього процесу на ринку незаслужено лідирує компанія, яка не може запропонувати покупцеві найкращі товари чи послуги, а їх конкуренти мають збитки. З метою мінімізації негативного впливу ризиків на підприємницьку діяльність ними слід управляти.

Управління ризиками – це комплекс заходів, спрямованих на мінімізацію можливих втрат бізнесу у зв'язку з настанням несприятливих подій [1].

Для ефективного провадження підприємницької діяльності підприємству слід розробити політику управління ризиками, яка передбачає комплекс методів, форм, прийомів управління ризиками, метою яких є зниження ризику прийняття неправильних рішень та потенційне зменшення негативних наслідків [2].

Управління ризиками спрямоване, перш за все, на забезпечення стабільного функціонування суб'єкта господарювання. В основу механізму управління ризиками покладено принцип превентивності – запобігання або зменшення збитків, що може понести підприємство за умови реалізації ризику.

Ризик як економічна категорія несе в собі водночас як позитивний, так і негативний потенціал. Негативний вплив часто стає причиною кризових явищ на підприємстві, в той час як позитивна реалізація ризику збільшує потенціал підприємства і здатна змінити стратегічні напрями його діяльності.

Будь-яке управління, в тому числі, яке направлене на мінімізацію ризиків, в своїй основі спирається на організаційне забезпечення, яке має на меті мінімізувати ризики і оптимізувати господарську діяльність таким чином, щоб ефективність функціонування підприємства не була нижчою допустимого рівня економічної вигоди ведення бізнесу.

Ідентифікація ризику – це основний етап управління ризиками, оскільки дає можливість почати збір і аналіз інформації щодо конкретного ризику. На цьому етапі важливими складовими процесу є часові параметри та доступність інформації. Інформаційне забезпечення ідентифікації ризику, в свою чергу, передбачає ступінь невизначеності. Саме наявність відомих фактів і невизначеність щодо інших параметрів й мають визначальний вплив як на ступінь ризику, так і на його можливу деструктивну реалізацію. Виміряти ступінь ризику можливо за допомогою даних, які відомі і коефіцієнта ймовірності настання деструктивної події. Як правило, така ймовірність важкопрогнозована, тому оптимальне значення коефіцієнта є 0,5 (подія буде деструктивною з ймовірністю 50%). Якщо коефіцієнт ймовірності більше, або менше 0,5 – це означає, що даних, які відомі, достатньо для зміщення вектора розрахунку в одну зі сторін (позитивні чи негативні результати).

Регулювання ризику – сукупність методів, спрямованих на цілеспрямовану зміну

характеристик ризику, зокрема його ймовірності, наслідків та (або) передбачуваності. Регулювання ризику об'єднує такі методи обробки: 1) ухилення від ризику; 2) зменшення ризику (попередження ризику або зменшення (пом'якшення) наслідків; 3) передача ризику з метою регулювання.

Поняття «фінансування ризику» в спеціальній літературі має два трактування: у широкому сенсі – планування та здійснення витрат по управлінню ризиком; у вузькому – передбачення і (або) формування джерел коштів для покриття випадкових збитків [3].

Заключним етапом системи управління ризиками є моніторинг. Він потрібен для підтвердження того, що отримані результати управління ризиками відповідають очікуваним й водночас дає змогу своєчасно виявити зміну ситуації і необхідність коригування самої системи.

Список використаних джерел:

1. Дикань В. Л., Посохов І. М. Дослідження міжнародних стандартів управління ризиками. *Бізнес-інформ*. 2014. №1. С. 314–319. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2014-1_0-pages-314_319.pdf.
2. Мирошниченко Г. Управління ризиками підприємницьких структур: аспекти ризик-менеджменту. *Економіка та суспільство*. 2022. №44. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1822/1758>.
3. Боровик М. В. Ризик-менеджмент : конспект лекцій для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 073 – Менеджмент. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2023. 63

АНАЛІЗ ТА МОЖЛИВОСТІ ОЦІНКИ РИЗИКІВ СТРАТЕГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

*Брень Ю., магістр,
спеціальність «Менеджмент»*

Науковий керівник: к.е.н. Стефанишин О. Б.

ПрАТ «ВНЗ» Міжрегіональна Академія управління персоналом Львівський інститут

Будь-яке діюче підприємство характеризується певною стійкістю і нестабільністю, воно може відхилитися від свого режиму роботи під впливом зовнішніх факторів у будь-яку сторону. Стан компанії може бути стабільним за певних умов, але нестабільним за інших. Стан підприємства вважається стабільним, якщо воно може продовжувати рух по поточній траєкторії лише з незначними відхиленнями, і нестійким, якщо відхилення від попереднього стану з часом зростають.

Тісне переплетення зовнішніх і внутрішніх проблем визначає специфіку вирішення проблеми забезпечення економічної міцності підприємств та їх сталого розвитку та стратегічної стійкості.

Ризики стратегічної стійкості доцільно розділяти на зовнішні та внутрішні.

До зовнішніх віднесемо: ризики загальнонаціональні; правові, галузеві, зовнішньоекономічні, ринкові.

До внутрішніх: виробничо-технологічні, фінансові, репутаційні, екологічні, інформаційні, соціальні, стратегічні.

Організації різних галузей враховують вплив *зовнішніх ризиків* на стратегічну стійкість, пов'язаних із розвитком світової економіки, і політичних ризиків на сталий розвиток країни.

Внутрішні ризики включають ризики, пов'язані з втратою активів, транзитом продукції, виробництвом продукції.

Підприємства враховують у своїй діяльності вплив *правових ризиків*. Більшість із них відчують на собі вплив ризиків, пов'язаних зі зміною валютного, податкового та митного законодавства. До юридичних ризиків майнінгові організації відносять фактори, пов'язані з виконанням зобов'язань щодо розкриття інформації.

До найпоширеніших галузевих ризиків відносяться ризики, пов'язані з державним галузевим регулюванням, ризики, пов'язані зі зростанням цін і тарифів, зміною вимог до ліцензування.

Як правило, підприємства враховують вплив *зовнішньоекономічних ризиків* на стратегічну стійкість. До найбільш поширених зовнішньоекономічних ризиків відносяться зміни валютних курсів і темпів інфляції, кредитний ризик і фактори, пов'язані з неплатоспроможністю контрагентів; зміна цін на енергоносії.

Серед ринкових ризиків, що впливають на стійкість найчастіше називають такі чинники: зниження цін на продукцію (у сільському господарстві закупівельні ціни знизились), зміна цін на сировину, невиконання зобов'язань постачальниками, підрядниками та одержувачами.

Промислові організації всіх галузей враховують у своїй діяльності вплив *виробничо-технологічних ризиків*. У річних звітах підприємства найчастіше фіксували падіння обсягів виробництва, аварії та позапланові простої виробництва, знос основних засобів.

Промислові підприємства всіх галузей також враховують *фінансові ризики*, а саме ризик зниження ліквідності та платоспроможності. Багато галузей звертають увагу на ризики, пов'язані з реалізацією інвестиційних проектів.

За результатами аналізу ризиків стратегічної стійкості підприємств різних галузей можна зробити висновок, що підприємства в своїй діяльності переважно враховують ризики, пов'язані з розвитком світової економіки, політичні та валютні ризики, та ризик зниження ліквідності та платоспроможності.

Рідше підприємства зважають на ринкові ризики – такі як падіння попиту та цін на продукцію, зміна балансу попиту та пропозиції на основних споживчих ринках, невиконання зобов'язань постачальниками, підрядниками та одержувачами, сезонність попиту та пропозиції, ризики, пов'язані з придбанням розміщених (розміщених) цінних паперів.

Слід зазначити, що підприємства практично не враховують вплив на сталий розвиток наступних груп ризиків: репутаційних, екологічних, інформаційних, соціальних і стратегічних.

Можемо підсумувати, що промислові підприємства не враховують усіх ризиків, які мають значний вплив на стратегічну стійкість. Багато в чому це пов'язано з низьким рівнем ризик-культури в промислових організаціях. Під культурою ризику розуміють систему цінностей, переконань і знань у сфері управління ризиками, які поділяються та реалізуються на практиці

співробітниками організації на всіх рівнях управління. Тому існує потреба у вдосконаленні існуючої практики управління ризиками.

Для аналізу найбільш значущих ризиків, що впливають на реалізацію стратегічних цілей підприємств, доцільно проводити двоетапне дослідження.

Методологія аналізу ризиків стратегічної стійкості передбачає дослідження у два етапи: якісний та кількісний аналіз.

Якісний етап включає:

1) виявлення зовнішніх та внутрішніх ризиків, на основі аналізу річних звітів організацій; формування нових зовнішніх та внутрішніх груп ризиків, які узгоджуються з стратегічними цілями організації;

2) якщо виявлені нові ризики чи групи ризиків у ході попереднього етапу, то шляхом анкетування (опитування) та наступної експертної оцінки оцінюється ступінь впливу їх на стратегічну стійкість компаній.

Кількісний етап полягає у:

1) проведення кореляційного аналізу впливу ризиків на реалізацію стратегічних цілей підприємств з метою виявлення істотного зв'язку між незалежними змінними (національні ризики, правові, галузеві, зовнішньоекономічні, ринкові – як зовнішні ризики; як внутрішні: виробничо-технологічні, фінансові, репутаційні, екологічні, інформаційні, соціальні, стратегічні) та залежною змінною (досягнення стратегічної стійкості) з метою вибору переліку ризиків для подальшого аналізу;

2) розробка регресійної моделі, що дозволяє оцінити ступінь впливу ризиків на реалізацію стратегічних цілей підприємств.

Виявлені ризики потребують спеціального моніторингу, оцінки та управління, оскільки вони можуть завдати значної шкоди стратегічній стійкості підприємств.

Наступним етапом дослідження буде розробка системи кількісних та якісних показників оцінки ризиків стратегічної стійкості підприємства.

Список використаних джерел:

1. Мохонько Г. А. Оцінювання стратегічної стійкості підприємств видавничо-поліграфічної галузі в умовах нестабільного середовища. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=24>
2. Мороз О. В., Кравченко Т. М., Кулик І. М. Теорія фінансової стійкості підприємства: Монографія. / під ред. М. С. Заюкова. Вінниця : УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2004. 155 с.
3. Дуброва О. С. Стратегічна стійкість підприємства: складові та напрями її забезпечення. URL: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2010_1_1/pdf/015-019.pdf

ЯК ЗМІНИЛАСЬ ПОВЕДІНКА СПОЖИВАЧІВ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

*Бук Н. О., бакалавр,
спеціальність “Економіка”
ОПП “Міжнародна економіка”
Науковий керівник: к.е.н., доц. Градюк Н. М.
Львівський торговельно-економічний університет*

Кризові явища, які існують у світі, а саме впродовж останніх п'яти років не можуть не вплинути на зміну купівельної спроможності та відповідно звичок сучасного споживача. Спочатку 2019 року світ охопила пандемія Covid 19, що призвело до ділової кризи, а в лютому 2022 року – широкомасштабна агресія з боку росії, яка, окрім військових та геополітичних наслідків має також значні економічні зміни не лише на макrorівні але й на рівні окремого споживача.

Досліджуючи статистику зміни споживчих уподобань громадян України зазначимо, що згідно статистичних даних найбільшу питому вагу в товарній структурі роздрібного товарообороту підприємств України традиційно складали харчові продукти й товари повсякденного попиту. Тобто, як і в попередні роки 2021-2022 споживачі надавали перевагу товарам першої необхідності [1].

Та після 24 лютого 2022 року в українських споживачів склалась тенденція під назвою – патріотичне споживання, адже, наприклад, дуже поширеною при купівлі одягу стала наявність української символіки в колористиці, а також наявність інформації щодо підтримки волонтерів чи Збройних сил України. Станом на березень 2023 року 69% опитаних українців заявляють, що свідомо обирають продукцію українських брендів. А 56% тих, хто почав купувати нові бренди під час війни, роблять це, щоб підтримати українських виробників.

Аналізуючи опитування дослідницької компанії Gradus Research , що було проведене у кінці 2022 року, зазначимо, що обставини, в яких опинилися українці, спричинені війною, штовхають їх до ще більшої раціональності у підході до вибору товару. Відсутність роботи та відповідно засобів для існування (понад 37% населення залишаються непрацевлаштованими) та загальне зниження рівня доходів, про яке заявляє 78% громадян, змушують їх купувати дешевші бренди (64% опитаних). При цьому, майже п'ята частина населення (18%) може собі дозволити купувати більш дорогі бренди. 54% опитаних споживачів при здійсненні покупки звертають особливу увагу на бренд. Інша третина населення (33%) стверджує, що після початку повномасштабної війни росії проти України бренд товару не має для них жодного значення. 55% тих, хто продовжує купувати знайомі бренди – роблять це через позитивний досвід від покупки товарів саме цих брендів[3].

Зважаючи на ці фактори також багато громадян відмовились від багатьох раніше популярних товарів та послуг, а саме- алкогольних напоїв, скоротилась частка витрат громадян на дозвілля і витрати на косметику. Головною відмінністю сьогодення став перехід українців на

більш дешеві марки товарів. Причому саме в Україні у покупців сформувалася думка, що ВТМ і більш дешевий товар – це тотожні поняття. На відміну від європейського споживача, також заслуговує на увагу той факт, що 96% споживачів тим чи іншим чином змінили свої стратегії споживання. Але основні способи економії залишилися ті самі: купувати основне, купувати менше, перехід на більш дешеві торгові марки.[2]

Як показали дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених, під впливом криз спровокованих поширенням коронавірусу та повномасштабним вторгненням росії в Україну, значно змінились споживчі настрої покупців. Також з початком активних воєнних дій в Україні великого значення набула продукція патріотичного призначення та вітчизняного виробника.

Список використаних джерел

1. Державна служба статистики України// <https://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Дослідження: як змінилася купівельна поведінка українців під час війни // <https://ua-retail.com/2022/12/doslidzhennya-yak-zminilasya-kupivelna-povedinka-ukra%D1%97nciv-pid-chas-vijni/>
3. Льчук О., Миськів Г. Тенденції зміни поведінки споживачів під час кризових явищ в економіці України та країн Європи // Економіка та суспільство. Львів, 2023. URL: <http://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2264>

СУТНІСТЬ ТА ВИДИ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ДИСТРИБУЦІЙНИХ КОМПАНІЙ

*Винницький Т. І., здобувач ОНР доктора філософії,
спеціальність „Облік і оподаткування”
Науковий керівник: к.е.н., доц. Бойко Р. В.
Львівський торговельно-економічний університет*

Продуктивність діяльності дистрибуційних компаній в сучасних умовах ведення бізнесу повинна визначатись ефективністю управління в умовах швидких змін зовнішнього та внутрішнього середовища. Сьогодні дистрибуційні компанії швидко розвивається, відстоюють конкурентоспроможність та свої інтереси на ринку, адже отриманий прибуток повинен значно перевищувати витрати для забезпечення її внутрішніх бізнес-процесів, тобто фінансово-господарська діяльність має бути ефективною.

Застосування процесного підходу в управлінні дистрибуційними компаніями дає змогу знизити витрати та підвищити якість наданих послуг, отримати достовірну та своєчасну інформацію про поточний стан ведення складного бізнесу. Керівництво дистрибуційної компанії зможе отримати можливість приймати стратегічно правильні, а саме основне вчасні рішення щодо подальшої стратегії розвитку компанії, а основою процесного управління є бізнес-процеси.

У дистрибуційних компаніях відбувається поступовий перехід від функціонального підходу в управлінні до процесного підходу, який характеризується стандартизацією та систематизацією впроваджених бізнес-процесів. Тому, для забезпечення дистрибуційних компаній високими прибутками та зниженням витрат гостро постає питання впровадження

компетентного управління бізнес-процесами.

Бізнес-процес дистрибуційної компанії - це процес взаємопов'язаних операцій, в результаті яких використовуються ресурси дистрибуційної компанії для удосконалення об'єкта з метою досягнення кращого результату, тобто отримання прибутку, котрий надає диференційований вплив на структурний підрозділ чи окремого працівника дистрибуційної компанії та зможе задовільнити запити цільового стейкхолдера.

Для виділення бізнес-процесів використовуються такі основні підходи, як: організаційна структура управління підприємства, результат виконання бізнес-процесу (продукт або послуга); ланцюг створення цінності [2].

Для ідентифікації бізнес-процесів дистрибуційних компаній вважаємо, що доречним буде дотримуватися послідовності видів та класифікації, що запропонована Американською асоціацією якості (American Productivity and Quality Center), використання якої дасть змогу врахувати усі особливості дистрибуційної компанії [1]. Тому вважаємо, що для ефективного управління бізнес-процесами дистрибуційної компанії можна виділити наступні групи та види:

1. Основні бізнес-процеси дистрибуційної компанії:

- аналіз ринку і потреб стейкхолдерів;
- розроблення асортиментної політики та управління асортиментом.
- управління закупівлями і логістика;
- управління складуванням та зберіганням товару;
- управління дистрибуційними операціями.

2. Допоміжні бізнес-процеси дистрибуційної компанії:

- управління людськими ресурсами;
- управління інформаційними ресурсами;
- управління фінансовими і просторовими ресурсами;
- управління матеріально-технічними ресурсами;
- управління комунікаційними зв'язками;
- управління поліпшенням та змінами.

3. Бізнес-процеси розвитку дистрибуційної компанії:

- впровадження інноваційних і комунікаційних технологій управління;
- впровадження ресурсозберігаючих та наукомістких технологій;
- модернізація торговельного залу, приміщень прийомки та підготовки товарів до продажу, складських приміщень, адміністративних приміщень та приміщень відпочинку персоналу;
- впровадження сучасних методів продажу товарів.

4. Забезпечуючі бізнес-процеси дистрибуційної компанії:

- система менеджменту якості;
- організаційна структура управління дистрибуційної компанії;

- система методів прийняття управлінських рішень;
- система мотивації та заохочення працівників.

Ефективне управління визначеними бізнес-процесами дистрибуційних компаній буде сприяти формуванню нового економічного мислення топ-менеджменту дистрибуційної компанії, що визначить орієнтацію на сучасні методи стратегічного управління, які дозволять забезпечити підвищену результативність дистрибуційної компанії.

Список використаних джерел:

1. APQC Process Classification Framework (PCF) <https://www.apqc.org>.
2. Brocke V. J., Sinnl T. Culture in business process management: a literature review // Business Process Management Journal. 2011. Vol. 17, No. 2. P. 357–378.

КЛЮЧОВІ ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА РІВЕНЬ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СТРАХОВИКА

*Войтюк Д. С., магістр,
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
ОПП «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник: к.е.н., доц. Нікольчук Ю. М.
Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут*

В умовах невизначеності та широкого спектру ризиків страховики покликані надавати надійний страховий захист юридичним та фізичним особам, сприяючи їх ефективному функціонуванню та забезпечуючи їх впевненість у майбутньому. Студіювання наукових джерел дозволило сформулювати визначення терміну «фінансова стійкість страхової компанії» – це такий стан організації її грошових потоків (вхідних та вихідних), за якого страхова компанія здатна своєчасно та в повному обсязі виконувати свої зобов'язання (не тільки поточні, але й ті, що виникають за негативного впливу як зовнішніх, так і внутрішніх чинників) відносно всіх суб'єктів ринку протягом визначеного часу за рахунок залучених та власних ресурсів, забезпечувати відновлення своїх фінансових показників за будь-якого несприятливого впливу бажаного і/або оптимального рівня, адаптуватися до постійно змінюваного економічного середовища, використовувати нові обставини, властивості та відносини для цілеспрямованого й динамічного розвитку страховика на основі зростання прибутку й капіталу нині та в прогнозованій перспективі [1].

Фінансова стійкість страховика перебуває в залежності від внутрішніх факторів, що властиві безпосередньо самій компанії, і зовнішніх факторів – зумовлених ситуацією в країні та світі (рис. 1). Варто зазначити, що певний показник діяльності страхової організації може бути результатом взаємодії декількох, або сукупності факторів, можливо взаємозалежних. Відповідно не всі чинники завжди позитивно впливають на компанію, тому успішне функціонування страховика характеризується саме стійкістю до так званих негативних чинників.

Рис. 1. Фактори впливу на рівень фінансової стійкості страхової компанії [1]

До зовнішніх факторів можна віднести: економічні (політична ситуація, умови зовнішньоекономічної діяльності, законодавство, інфляція, рівень конкуренції, рівень монополізації, фіскальна та монетарна політика); психологічні (репутація страховиків, довіра населення до страховиків, схильність населення до заощадження, наявність негативного досвіду накопичення); соціальні (демографічні показники, рівень захворюваності, рівень забезпеченості належним медичним обслуговуванням); екологічні (навколишнє середовище, яке впливає на рівень захворюваності/смертності, державна політика у сфері захисту навколишнього середовища) [2]. Важливим зовнішнім фактором є політична ситуація, особливо в сучасних умовах, оскільки при політичній нестабільності в країні відсутнє повноцінно дієве функціонування як окремих страхових компаній, так і страхового ринку в цілому.

При управлінні фінансовою стійкістю, головний спектр уваги має приділятися саме внутрішнім факторам впливу, саме вони підвладні нагляду та контролю з боку страхової компанії, на відміну від зовнішніх чинників. Прийнято поділяти внутрішні фактори на фінансові та нефінансові, вважається, що фінансові мають вагомніше значення. Зазвичай, вчені-економісти виділяють основні фінансові фактори впливу такі як: розмір власного капіталу компанії, обсяг страхових резервів, інвестиційна та тарифна політики, здійснення операцій перестраховування, збалансованість страхового портфелю. Нефінансові фактори в свою чергу поділяються на

загальні (організаційна структура, фінансове становище засновників, склад робітників) та управлінські (маркетингова політика, кадрова політика, налаштування комунікації між суб'єктами страхових відносин) [2].

Отже, самостійно охопити та контролювати страховій компанії всі чинники неможливо, тому в будь-якому разі, кожна страхова компанія сама для себе визначає пріоритетні фактори впливу та забезпечує фінансову стійкість в залежності від них. В часи стрімкого розвитку та трансформацій фінансового ринку, підтримання конкурентоздатності неможливо без використання інноваційних технологій. Запровадження RegTech сприятиме здійсненню ефективнішого управління регуляторними процесами, активнішому виявленню та запобіганню ризиків страхової компанії з мінімальними затратами ресурсів. Використовуючи штучний інтелект, машинне навчання, хмарні обчислення, технології RegTech сприятимуть оперативнішому виявленню та структуруванню вагомих закономірностей в даних компанії, що допоможе швидше виявляти фактори впливу та забезпечувати фінансову стійкість страхової компанії.

Список використаних джерел:

1. Балицька М.В. Забезпечення фінансової стійкості страхової компанії в Україні: автореф. дис. к-та екон. наук: 08.00.08; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2019. 23 с.
2. Шолойко А., Абаєва А. Фактори впливу на фінансову стійкість страхової компанії. Матеріали III міжнародної науково-практичної конференції «Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи». 2022. URL: <http://confmanagement.kpi.ua/proc/article/view/272022> (дата звернення 14.10.2023).

**КОМПЛЕКС ЗАХОДІВ, ЯКІ ПЕРЕДБАЧАЄ СТРАТЕГІЯ СТРАХОВОГО
МЕРЧАНДАЙЗИНГУ, ЩО СПРЯМОВАНІ НА ПРОСУВАННЯ І РЕАЛІЗАЦІЯ
СТРАХОВИХ ПРОДУКТІВ**

*Голубка М. М, к.е.н., доц.,
Голубка О. А., викладач I кваліфікаційної категорії
Львівський кооперативний фаховий коледж економіки і права*

Сучасним маркетинговим інструментом, який сприяє реалізації страхових продуктів, є мерчандайзинг — специфічна маркетингова технологія, яка використовується для реалізації клієнтам страхових послуг безпосередньо у точці продажу та спрямовані на просування і реалізацію страхових продуктів. Комплекс заходів, які передбачає стратегія страхового мерчандайзингу, що спрямовані на просування і реалізацію страхових продуктів (див. табл. 1.).

Таблиця 1

Вимоги до точки продажу страхових продуктів, які спрямовані на ефективне просування і реалізацію каналів продажу в Львівському регіоні	
<ul style="list-style-type: none"> • представлення пропонованих страхових продуктів; • інформація про той чи інший страховий продукт мають знаходитися на зручному для клієнта місці; • вибір оптимального місця розташування точок продажу; • окреме місце для здійснення страхових виплат 	<ul style="list-style-type: none"> • окреме місце для здійснення врегулювання збитків ; • ефективне облаштування точок продажу • тощо

Джерело: Узагальнено авторами на підставі. [5;6;7]

Ефективна організація продажів страхових продуктів являє собою один з ключових і трудомістких процесів страхової компанії. Першочерговим завданням у формуванні агентської чи представницької мережі та удосконалених каналів продажу у конкурентному середовищі відповідного регіону виділяються такі основні напрямки (див. табл.2.) .

Таблиця 2

Основні завдання у формуванні агентської чи представницької мережі для побудови ефективних каналів продажу	
підготовча діяльність	продаж страхового продукту
після продажне обслуговування	

Джерело: Узагальнено авторами на підставі. [1;2;3;4]

Прибутковість компанії залежить від того, як побудована система каналів реалізації страхових продуктів і наскільки діє взаємозв'язок між страховиком і страхувальником.

Недоліки при формуванні діючих основних каналів продажу страхових продуктів та зазначенні пропозицій щодо їх усунення (див. табл.3.) .

Таблиця 3

Недоліки при формуванні діючих основних каналів продажу страхових продуктів в Львівському регіоні та зазначенні пропозицій щодо їх усунення.	
Недоліки	Пропозиції
українці недовіряють фінансовим посередникам –в тому числі і страховим компаніям;	впорядкувати страхове законодавство в цілому та окремих його положень, і привести їх у відповідність до існуючих економічних реалій;
немає законодавчого забезпечення послідовної, зрозумілої структури для сектора страхування в Україні;	відмінити непотрібні бар'єри, перепони та регулювання на ринку, що гальмують його розвиток та залучення іноземних інвестицій;
рівень захисту прав споживачів фінансових послуг недостатній;	обґрунтування й досягнення оптимальної структури між різними формами страхування;
надмірна кількість страхових компаній та низький відсоток реально застрахованих ризиків;	залучення коштів страхових фондів на потреби інвестиційних вкладень;
недостатня капіталізація страхових компаній та слабкий розвиток національного перестрахового ринку;	інтеграція страхування до європейських страхових структур;
велика кількість кептивних страхових компаній, відсутність механізмів гарантування зобов'язань страховика у разі його банкрутства;	створення об'єднань страховиків із метою зміцнення їх фінансового становища та надійності щодо здійснення страхових операцій;
доволі складна процедура отримання відшкодування у разі настання страхового випадку,	залучення страхового ринку для вирішення питань соціальної політики держави;
відсутність достовірної і повної інформації про діяльність страхових компаній,;	підвищити рівень капіталізації підприємств та висунути вимоги щодо наповнення статутних фондів реальними грошима для підвищення надійності страхових компаній;
страховий ринок перебуває лише в стадії становлення, а його розвиток супроводжується численними проблемами економічного, нормативно-правового, організаційно-методологічного, інформаційно-аналітичного, кадрового і технологічного характеру;	запровадити реальні заходи, які б знизили можливості для корупції та бюрократичних перепон, принаймні в галузі страхування;
чинне законодавство, що регламентує	розвиток страхового брокерства та залучення до цього

функціонування страхового ринку, не є логічно завершеним;	бізнесу професійних компаній;
бракує й необхідних методичних розробок для підвищення ефективності діяльності страхових компаній;	розробити ефективні механізми захисту інтересів страхувальників;
часта зміна регуляторів страхового ринку не сприяла формуванню в Україні дієвої системи страхового нагляду;	розроблення державної політики ефективного розвитку страхування у поєднанні з загальнонаціональними економічними пріоритетами;
в деякій мірі відчутно брак кваліфікованих фахівців з страхової справи, а також ґрунтовних наукових досліджень і аналітичних матеріалів із страхової проблематики, немає чіткого бачення стратегічного розвитку вітчизняного страхового ринку та його окремих складових.	вдосконалення системи ліцензування компаній і реєстрації правил добровільного страхування;
	створення системи контролю за операціями з надання гарантій та поруки, поворотної фінансової допомоги, а також застави майнових прав і майна;
	впровадження вимог до аудиторського висновку щодо діяльності страхової організації або страхового брокера;
	створення гарантійного фонду для забезпечення виконання зобов'язань перед страхувальниками, особливо фізичними особами, в разі банкрутства страховика;
	встановлення державного контролю за концентрацією капіталу на страховому ринку;
	вступ уповноваженого органу нагляду за страховою діяльністю в Міжнародну асоціацію органів нагляду за страховою діяльністю, яка разом з тим буде означати впровадження в Україні принципів і стандартів цієї асоціації.

Джерело: Узагальнено авторами на підставі. [2;3;4;8;9;10]

Список використаних джерел:

1. Золотарьова О. В. Ключові тенденції та пріоритети розвитку ринку страхових послуг в Україні // Економіка і суспільство. – Режим доступу: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/11_ukr/66.pdf.
2. Зубець Л. Н. Маркетингові дослідження страхового ринку. М.: Центр економіки і маркетингу, 2001. 224 с.
3. Кондратенко Д. В. Вплив каналів реалізації страхових послуг на вибір споживачів / Д. В. Кондратенко // Бізнес Інформ. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2014_10_59.
4. Лелюк Ю. М. Сучасні тенденції розвитку каналів продажу страхових продуктів в Україні / Ю. М. Лелюк, М. В. Лелюк // Економічний простір. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecpros_2013_74_19.
5. Фурман В.М. Страховий ринок України: стан, проблеми розвитку та шляхи їх розв'язання // Фінанси України. – 2004. – № 12. – С. 131–140.
6. Яворська Т.В. Страхові послуги. Навчальний посібник/Львівський національний університет ім. Івана Франка. Економічний факультет, 2008. – 252 с.
7. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України [Електронний ресурс] // Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. – Режим доступу до документа: <https://nfp.gov.ua/content/informaciya-pro-stan-i-rozvitok.html>
8. Баранов А. Л. Ефективна система продажу страхових послуг як фактор зростання вартості страхової компанії / А. Л. Баранов // Вчені записки : зб. наук. пр. / Мін-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана»; [редкол.: А. Ф. Павленко (відп. ред.) та ін.]. – Київ : КНЕУ, 2014. – Вип. 16. – С. 161–167.
9. Березіна С. Канали збуту страхових продуктів / С. Березіна, А. Генцицька. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/finu_2016_5_21.
10. Мальцева В. В. Страховий продукт: визначення, структура та характеристики якості / В. В. Мальцева // Економічний вісник – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvd_201416.

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ

*Данило В. І., бакалавр,
спеціальність “Фінанси, банківська справа та страхування”
ОПП “Фіскальне та митне адміністрування”
Науковий керівник: к.е.н., доц. Чуй І. Р.
Львівський торговельно-економічний університет*

Управління фінансами акціонерних товариств є складним через особливості цієї організаційно-правової форми. Тому такі підприємства потребують особливої компетенції управління. Попри те вони є найуспішнішою формою серед високорозвинених країн світу. Перш за все, акціонерне товариство є корпоративною формою власності підприємства, яка ґрунтується на поділі статутного капіталу на акції. В залежності від типу акціонерного товариства його учасники можуть приймати або не можуть приймати управлінські рішення. Але вони отримують дивіденди в залежності від частки власності та прибутку цього підприємства. Для створення акціонерного товариства потрібно зареєструвати статутний капітал щонайменше у 200 мінімальних заробітних плат, а це значна сума як для засновників, так і для акціонерів. Адже з неправильним веденням управління може початись знецінення акції, яке може привести до серйозних збитків [1].

Акціонерні товариства бувають одно- та дворівневими. А також вони поділяються на такі системи та регіональні корпоративні моделі [2]:

- Інсайдерська система корпоративного управління характеризується високою концентрацією акціонерної власності, що надає власникам ключову роль у прийнятті та реалізації управлінських рішень.

- Аутсайдерська система управління корпорацією передбачає, що керівництво має суттєвий вплив на прийняття та реалізацію управлінських рішень, тому що вона характеризується начною розпорошеністю акціонерного капіталу через велику кількість дрібних аукціонерів.

- Англо-американська модель характерна США (капітал розпорошений, а контроль знаходиться в руках менеджерів або зовнішніх інвесторів). В цій моделі є обов'язковою максимізація ринкової ціни компанії і стрімке здорожчання акцій.

- Японська модель, де переважають банки, афілійовані корпоративні акціонери. Значна роль у корпоративному управлінні відводиться органам влади. Зовнішніх акціонерів доволі мало, тому вони не мають управлінської ролі. Така модель використовується в Південній Кореї та дружніх до Японії країнах Азії.

- Німецька модель, за якою основними власниками акцій є інші корпорації або кілька осіб. Суттєву частку акцій займають банківські установи. Окрім того рада директорів складається з двох палат: наглядової і виконавчої (за наглядовою – контроль за виконавчою, за виконавчою – прийняття рішень).

В Україні нема загальноприйнятої моделі управління акціонерними товариствами, адже

більшість акціонерних товариств в Україні виникли в результаті приватизації державних підприємств. Через це в корпоративному управлінні часто відсутня прозорість, чесність та нормальний розподіл прибутків компаній. Через низький рівень корпоративної культури акціонерні товариства в Україні не є настільки фінансово розвинуті як в розвинених ринкових економіках. Для виправлення цих проблем потрібно поступово проводити зміни на рівні держави, а також для максимізації прибутку самі акціонерні товариства повинні вирішити певні завдання, зокрема:

- визначення оптимальної структури управління, яка може бути однорівневою або дворівневою, залежно від специфіки діяльності та розміру акціонерного товариства;
- вибір ефективних інвестиційних проектів, які забезпечують позитивну чисту приведену вартість та високий індекс прибутковості. для цього необхідно мати наявну інформаційну базу, яка дозволяє аналізувати фінансовий стан компанії, її конкурентноспроможність, перспективи розвитку;
- формування оптимальної дивідендної політики, яка враховує очікування акціонерів, потреби розвитку компанії та податкове навантаження;
- забезпечення ліквідності та платоспроможності компанії, які дозволяють своєчасно та повною мірою виконувати зобов'язання перед кредиторамі, постачальниками, споживачами та бюджетом;
- побудувати корпоративну культуру і не використовувати зловживання в управлінських рішеннях;
- використовувати інформаційний вплив на різні медіа для популяризації власного акціонерного товариства і поляризації акцій, що дозволить отримати більшу прибутковість(такий спосіб використовують відомі бізнесмени маніпулюючи ціною акцій на ринку;
- взаємодіяти з іноземними ринками акцій.

В Україні найбільші акціонерні товариства є власністю держави і вони пов'язані з видобуванням ресурсів та наданням енергетичних послуг. Загальна частка всіх акціонерних товариств порівняно з іншими юридичними особами є дуже малою, адже на 2019 рік було зареєстрованими 13 939 АТ (або 1,03 %), в 2020 році – 13752 (0,98 %), ще менше в 2021 році – 13660 товариств (0,95%) [4].

Одним із найбагатших акціонерних товариств в Україні є “УкрГазВидобування”. Воно є одним з небагатьох прибуткових державних підприємств. Проте за період 2020-2022 року стабільного приросту прибутковості не було. Зареєстрований капітал з кінця 2020 року був незмінним і становив 4 млрд грн. Відносно частки власного капіталу підприємство має малий відсоток позик. Більшу частину капіталу вкладено у основні засоби та інші необоротні активи, це пояснюється потребою високотехнологічного устаткування для видобування газу [5]. Після

зростання чистого прибутку в 2021 році на 214% у 2022 р. відбувся спад, що пояснюється веденням повномасштабної війни на території країни. У табл. 1 відображено основні показники, пов'язані з управлінням фінансами цього акціонерного товариства.

Таблиця 1

Динаміка основних показників АТ УкрГазВидобування за 2020-2022 рр.

тис. грн

Показники	2020	2021	2022	Відхилення 2022 від 2021, %
Зареєстрований капітал	4 080 769	4 080 769	4 080 769	0
Капітал у дооцінках	70 017 253	126 231 432	183 323 675	45,2
Нерозподілений прибуток	28 966 116	24 483 066	13 004 445	-46,9
Власний капітал	104 977 528	156 708 657	202 526 579	29,2
Необоротні активи	117 928 708	185 726 332	248 453 940	33,8
Оборотні активи	16 971 044	11 013 700	14 560 851	32,2
Валовий прибуток	18 747 873	24 310 781	13 054 811	-47,3
Чистий прибуток	4 946 831	15 537 988	2 922 171	-81,2

Рентабельність власного капіталу за 2022 рік склала 1,4% і це значно менше значення, ніж було у 2021 (9,9 %).

Акціонерні товариства в Україні поступово вдосконалюватимуть свою діяльність. Навіть державні акціонерні товариства, що зазвичай є збитковими, можуть бути прибутковими і розвиватись, як УкрГазВидобування та мати непогані фінансові показники. Для виходу акціонерних товариств на новий рівень потрібно поступово змінювати законодавчу базу та адаптувати акціонерні товариства під неї.

Список використаних джерел:

1. Про акціонерні товариства : Закон України від 27.07.2022 р. № 2465-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#Text>.
2. Атаманчук З.А., Макогін З.Я. Моделі корпоративного управління: світовий досвід та проблеми формування в Україні в умовах сучасних викликів та загроз, 36 видання, 2022 рік, с.70, 71
3. Мельник. К. В. Зарубіжний досвід управління фінансами корпорацій та оцінка доцільності його використання в Україні, 30 видання, 2021 рік,
4. Кількість зареєстрованих юридичних осіб за видами економічної діяльності. Держстат: [URL]: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
5. УкрГазВидобування Фінансова звітність 2022 рік. URL: <https://ugv.com.ua/>

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СТРАХОВИКА

*Данило В. І., бакалавр,
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування
ОПП «Фіскальне та митне адміністрування»
Науковий керівник: д. е. н., проф. Копилюк О. І.
Львівський торговельно-економічний університет*

В умовах глобалізації економічного простору особливого значення набуло питання фінансової незалежності та фінансової стійкості підприємств. Для вирішення цієї проблеми необхідно удосконалити концепцію управління фінансовою безпекою, так як її стан безпосередньо впливає на ефективність такого управління. Фінансова безпека є одною із найбільш важливих проблем економіки у сучасних умовах, адже відсутність фінансової стабільності може призвести до банкрутства бізнесу та відсутності можливостей для розвитку у майбутньому.

Фінансова безпека є складовою економічної безпеки, яка характеризує стан захисту основних (ключових) інтересів країни, регіонів, господарських організацій і громадян у фінансовій сфері від різних негативних факторів (загроз). Одними із найважливіших критеріїв фінансової безпеки є: платоспроможність, фінансова стійкість, сума втрат капіталу, ліквідність, прибутковість, здатність протистояти внутрішнім і зовнішнім загрозам або навмисним діям зовнішніх кризових ситуацій і агресивних елементів (конкурентів, держави, угруповань) і здатність прийняти зобов'язання [1].

Платоспроможність - це здатність суб'єкта господарювання погашати довгострокову заборгованість.

Ліквідність вимірює легкість, з якою актив можна конвертувати у готівку. Фінансова стабільність страхової компанії- стан організації її грошових потоків (притоків і відтоків), що дозволяє страховій компанії виконувати свої зобов'язання (поточні та ті, що виникнуть через негативний вплив зовнішніх та внутрішніх чинників) відносно усіх суб'єктів ринку протягом певного періоду часу за допомогою власних та залучених ресурсів, забезпечити відновлення своїх фінансових показників за несприятливих умов, уміти адаптуватися до мінливого економічного середовища.

Для фінансової безпеки страхових компаній моніторинг необхідно проводити за такими напрямками:

1) Наявність сплаченого мінімального статутного капіталу встановленого законодавством: 32 мільйона гривень для страховиків non-life та 48 мільйонів гривень для компаній зі страхування життя, які мають ліцензії на здійснення діяльності з відповідальності, кредитування, гарантії та перестраховання [2].

2) Створити достатні страхові резерви на майбутню сплату страхових внесків і страхового відшкодування, а також правильно розподілити страхові резерви відповідно до вимог безпеки та

прибутковості.

3) Фактичний рівень платоспроможності страхової компанії має перевищувати очікуваний нормативний рівень.

4) Дотримання основних положень для страхових компаній, визначених у Положення про обов'язкові критерії і нормативи достатності капіталу та платоспроможності, ліквідності, прибутковості, якості активів та ризиковості операцій страховика від 07.06.2018 р. №850

5) Коректний розрахунок рентної діяльності та страхових ставок (НБУ планує переглянути вимоги до актуаріїв, коли неналежна оцінка загрожує фінансовому становищу страховик компанії) [3].

Отже, із вищесказаного ми визначили, що забезпечення фінансової безпеки потрібне для ефективного виявлення та попередження зовнішніх і внутрішніх загроз, забезпечення захисту інтересів страхових компаній, розробка заходів які необхідні для забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності, фінансової стійкості та максимізації їх ринкової вартості за умов що примноження прибутку страхової компанії має здійснюватися з одночасним задоволенням потреб та інтересів страхувальників.

Список використаних джерел:

1. Концепція фінансової безпеки України [URL:https://ufin.com.ua/koncepcia/008..](https://ufin.com.ua/koncepcia/008..)
2. Новий закон для ринку страхування [URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/noviy-zakon-dlya-rinku-strahuvannya--scho-zminitsya-dlya-kompaniy-ta-spojivachiv-yihnih-poslug](https://bank.gov.ua/ua/news/all/noviy-zakon-dlya-rinku-strahuvannya--scho-zminitsya-dlya-kompaniy-ta-spojivachiv-yihnih-poslug) (2021 р)
3. Фінансова безпека страхових компаній в умовах інституційних змін [URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/8_2021/90.pdf](http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/8_2021/90.pdf)

ДЖЕРЕЛА ФОРМУВАННЯ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

*Драч А. В., бакалавр,
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
ОПП «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник: к.е.н., доц. Нікольчук Ю.М.
Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут*

Поняття «активи» є надзвичайно важливою категорією в управлінському, правовому, фінансовому, обліковому та інших аспектах економічної роботи будь-якого суб'єкта господарювання.

Бланк І. О. трактує активи підприємства, як контрольовані підприємством економічні ресурси, сформовані за рахунок інвестованого в них капіталу, які характеризуються детермінованою вартістю, продуктивністю і здатністю генерувати дохід, постійне обертання яких в процесі використання пов'язане з факторами часу, ризику і ліквідності [1, с. 37].

Активи підприємства мають певні джерела походження (фінансування) – пасиви (капітал).

Джерелами формування активів підприємства є фінансові ресурси у вигляді сукупності грошових коштів (як у фондовій, так і у нефондовій формах), яку підприємство зосереджує у своєму розпорядженні на певний момент часу задля здійснення своєї статутної діяльності шляхом розміщення цих коштів і активи підприємства з метою забезпечення розширеного відтворення та виконання фінансових своїх зобов'язань [2, с. 140].

Основною метою формування активів підприємства є виявлення і задоволення потреби в окремих їхніх видах з метою забезпечення безперебійного операційного процесу, а також оптимізація їх складу для забезпечення умов ефективної виробничо-господарської діяльності [3, с. 38].

Джерелами формування активів підприємства можуть бути:

- 1) власні джерела (зареєстрований капітал, додатковий капітал, резервний капітал, нерозподілений прибуток підприємства);
- 2) позикові джерела (довгострокові та короткострокові кредити банків, кредиторська заборгованість) [2, с. 140].

Схематично взаємозв'язок активів та джерел їх фінансування (пасивів) подано на рис. 1.

Активи	Пасиви
Необоротні активи	Довгострокові зобов'язання
	Власний капітал
Оборотні активи	Короткострокові зобов'язання

Рис. 1. Взаємозв'язок активів і пасивів балансу [4, с. 102]

Відповідно до цієї схеми, основними джерелами фінансування необоротних активів підприємств, як правило, є власний капітал і частково довгострокові кредити і позики.

Свої оборотні активи підприємства утворюють як за рахунок власного капіталу, так і за рахунок короткострокових позикових коштів. Бажано, щоб на підприємствах виробничої сфери їхні оборотні активи наполовину були сформовані з власного, а наполовину – з короткострокового позичкового капіталу. Тоді буде забезпечена гарантія погашення зовнішнього боргу.

Для визначення, скільки саме власного капіталу було спрямовано в довгострокові активи, потрібно від загальної суми необоротних активів відняти довгострокові зобов'язання [4, с. 102].

Формування активів будь-якого підприємства пов'язане з трьома етапами його розвитку на різних стадіях життєвого циклу:

1. Створення нового підприємства. Це найбільш відповідальний та складний етап формування активів (процес першочергового їх формування), особливо при створенні великих підприємств. Сформовані на цьому етапі активи здебільшого визначають потребу в стартовому капіталі, умови генерування прибутку, швидкість обороту цих активів, рівень їх ліквідності.

2. Розширення, реконструкція та модернізація діючого підприємства. Цей етап формування активів можна розглядати як постійний процес його розвитку в розрізі основних стадій його життєвого циклу. Розширення та оновлення складу активів діючого підприємства здійснюється згідно зі стратегічними задачами його розвитку з урахуванням можливостей формування інвестиційних ресурсів.

3. Формування нових структурних одиниць діючого підприємства (дочірніх підприємств,

філіалів та ін.). Цей процес може відбуватися шляхом формування нових структурних майнових комплексів (на базі нового їх будівництва) або придбання готової сукупності активів у формі цілісного майнового комплексу (варіантами такого придбання є приватизація діючого державного підприємства, купівля збанкрутілого підприємства). Другий та третій етапи формування активів являють собою форми інвестиційної діяльності діючого підприємства [5, с. 91].

Для забезпечення ефективності функціонування підприємства є важливою правильність формування та використання активів, адже вона визначає основні характеристики фінансового стану підприємства, а зміни в управлінні цими процесами супроводжуються відповідними змінами фінансових характеристик [2, с. 140].

Принципи формування активів підприємства:

1. Урахування особливостей та перспектив розвитку операційної діяльності підприємства. Активи, що перебувають у використанні підприємства, повинні мати певний резервний потенціал для забезпечення запланованого приросту обсягів продукції та диверсифікацію операційної діяльності в майбутньому періоді.

2. Забезпечення необхідного співвідношення між обсягом і структурою сформованих активів та обсягом і структурою виробництва та збуту продукції. Цієї відповідності досягають у процесі розроблення фінансового плану підприємства шляхом визначення потреби в окремих видах активів.

3. Забезпечення оптимального складу активів із позицій ефективності господарської діяльності. Це означає, що кожен одиницю вартості активів мають використовувати максимально ефективно, тобто генерувати максимально можливий обсяг операційного прибутку [3, с. 38-39].

Отже, активи підприємства являють собою контрольовані підприємством економічні ресурси, сформовані за рахунок інвестованого в них капіталу, які характеризуються детермінованою вартістю, продуктивністю і здатністю генерувати дохід, постійне обертання яких в процесі використання пов'язане з факторами часу, ризику і ліквідності. Джерелами формування активів підприємства можуть бути як власні, так і залучені фінансові ресурси. Як правило, необоротні активи формуються частково за рахунок власного капіталу і довгострокових зобов'язань. Джерелами формування оборотних активів виступають частково власний капітал і короткострокові зобов'язання.

Список використаних джерел

1. Ковальчук Н. О. Узагальнення та систематизація наукових підходів до визначення поняття «активи». Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. 2011. № 3. С. 34-40. URL: http://chtei-knteu.cv.ua/herald/content/download/archive/2011/v3/NV-2011-V3_5.pdf.
2. Камінська І. М., Дорош В. Ю., Ковальчук А. Ю. Активи підприємства: морфологічний аналіз категорії, склад та класифікація. Економічний форум. 2019. №3. С. 136-143. URL: http://e-forum.lntu.edu.ua/index.php/ekonomichnyu_forum/article/view/65/59.
3. Берест М. М. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. 164 с.

4. Лучко М. Р., Жукевич С. М., Фаріон А. І. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Тернопіль : ТНЕУ, 2016. 304 с.
5. Білик М. Д., Павловська О. В., Притуляк Н. М., Невмержицька Н. Ю. Фінансовий аналіз : навч. посіб. К. : КНЕУ, 2005. 592 с.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

*Євчук Д. В., аспірант,
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»,
Белінський Ю. А., аспірант,
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»,
Національний університет «Чернігівська політехніка»*

Повномасштабне російське вторгнення суттєво змінило умови діяльності суб'єктів господарювання. Активні бойові дії, масштабні ракетні обстріли, руйнування інфраструктури та мінування сільськогосподарських угідь стали серйозним викликом для аграрних підприємств. Така вкрай несприятлива ситуація спричинила в діяльності аграрних підприємств як появу нових так і загострення існуючих проблем, котрі вимагають якісного теоретичного осмислення і розроблення практичних рекомендацій для їх вирішення. Однією із таких ключових проблем є забезпечення фінансової безпеки аграрних підприємств.

Поняття «фінансова безпека» досліджується у наукових працях як на рівні національної безпеки, так і на рівні конкретних аграрних підприємств. Важливість цього поняття полягає в тому, що воно стає основою для формування внутрішнього «імунітету» та зовнішньої захищеності аграрних підприємств від фінансових загроз та дестабілізації їх фінансового стану.

Безсумнівно, ефективне господарювання аграрних підприємств в сучасних умовах неможливе без гарантування фінансової безпеки. Ця безпека визначається здатністю підприємства витримувати фінансові ризики та зберігати стабільність у своєму фінансовому стані. Саме тому формування фінансової безпеки є невід'ємною частиною успішного функціонування аграрних формувань.

На думку С. Тітової фінансова безпека аграрних підприємств – це: «такий фінансовий стан процесу його діяльності, який характеризується стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз, здатністю забезпечувати реалізацію власних фінансових інтересів та сталий розвиток фінансової системи. При цьому внутрішні і зовнішні загрози проявляються у впливі на діяльність підприємств різних ризиків» [1, с. 327].

С. Васильчак зазначає, що «фінансова безпека підприємства – це якісна характеристика його фінансової системи, що характеризується рівнем фінансових ресурсів підприємства, достатнім для його нормального функціонування, а також ступенем захищеності та здатністю протидіяти негативним впливам внутрішнього та зовнішнього середовища» [2, с. 92].

Загалом, фінансова безпека – це стан фінансової стійкості та здатності підприємства забезпечити свою фінансову стабільність в умовах непередбачених економічних та фінансових труднощів. Вона відображає здатність підприємства до ефективного управління фінансовими

ресурсами та зниження фінансових ризиків, які можуть виникнути внаслідок зміни умов зовнішнього середовища, внутрішніх проблем або інших непередбачуваних факторів.

Фінансова безпека аграрних підприємств передбачає наявність достатньої фінансової бази для функціонування та розвитку без ризику банкрутства або втрати конкурентоспроможності. Це зумовлює необхідність ефективного управління фінансовими ресурсами, мінімізацію фінансових ризиків та вдосконалення фінансової структури.

Забезпечення фінансової безпеки аграрних підприємств визначається рядом важливих факторів. Серед яких першочергово слід відзначити рівень забезпеченості власним капіталом. Власний капітал є основою фінансової стійкості підприємства. Висока частка власних коштів у структурі активів дозволяє підприємству більш ефективно реагувати на зміни у фінансовому середовищі та забезпечувати прибутковість своєї діяльності. Наявність достатнього високого рівня прибутку дозволяє вкладати кошти в розвиток та розширення бізнесу [3, с. 135].

Основними напрямками забезпечення фінансової безпеки аграрних підприємств зі сторони суб'єктів господарювання є стратегічне управління, бюджетування та організація поточного контролю.

Зважаючи на те, що аграрні компанії понесли великі фінансові збитки за період воєнного стану та не в змозі самостійно забезпечити достатній рівень фінансової безпеки, державі слід знаходити нові рішення для стимулювання економічної діяльності та адаптації агросфери до змін у бізнес-середовищі.

Фінансова безпека аграрних підприємств України є ключовою для їхнього стійкого розвитку. Розуміння факторів, що впливають на фінансову безпеку, і застосування відповідних стратегій та методів управління може допомогти аграрним підприємствам забезпечити стійкість та успіх навіть за найбільш несприятливих умов.

Список використаних джерел:

1. Тітова С. П. Основи формування фінансової безпеки аграрних підприємств. *Облік як інформаційна система для економічної безпеки підприємств в конкурентному середовищі* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 25-26 листоп. 2010 р.). Тернопіль : ТНЕУ, 2010. Ч. II. С. 325-329.
2. Васильчак С. В., Бричка Б. Б., Музика Т. П., Доманська Н. А. Фінансова безпека підприємств аграрного сектора. *Науковий вісник НЛТУ*. 2011. Вип. 21(6). С. 91-97.
3. Мацьків В.В. Шляхи вдосконалення фінансового забезпечення розвитку аграрної сфери в умовах трансформації економіки. *Інноваційна економіка*. 2020. № 5-6 (84). С. 133-141.

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ГРОШОВИХ РЕСУРСІВ НА БУДІВЕЛЬНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

**Ілів Я. В., магістр,
спеціальність „Облік і оподаткування”
Науковий керівник: к.е.н., доц. Бойко Р. В.
Львівський торговельно-економічний університет**

В сучасних умовах ведення бізнесу неможливо розпочати діяльність без наявності грошових коштів і їх руху, який і визначає вхідні та вихідні грошові потоки. Грошові кошти потрібні не лише для проведення поточних виробничо-господарських операцій, а й для розвитку

в фінансової та інвестиційної діяльності, забезпечення непередбачуваних платежів і виплат. Об'єктивні зміни економічних відносин, а саме розвиток світових мереж доставки товарів і створенням нових безконтактних платіжних систем, та, особливо, з посиленням впливу специфічних умов ведення бізнесу під час воєнного стану, обумовили обмеження проведення грошових розрахунків в готівковій формі та перехід суспільства до повністю безготівкового виду розрахунків.

Тому, дані обставини вимагають нових підходів в управлінні грошовою політикою будівельного підприємства, а це означає – обґрунтування сучасного трактування економічного змісту поняття «грошові кошти та їх еквіваленти», а також визначення їх складових та класифікації для потреб обліку.

В економічній літературі достатньо уваги приділено тлумаченню поняття «гроші» та спорідненими поняттями «грошові кошти», «грошові активи», «фінанси», «грошові ресурси», що утруднює трактування та призводить до неоднозначного розуміння сутності і складу грошових коштів, як об'єкта обліку.

У Міжнародному стандарті бухгалтерського обліку 7 «Звіт про рух грошових коштів» подає визначено, що грошові кошти складаються з готівки в касі і депозитів до запитання. Еквіваленти грошових коштів – це короткострокові, високоліквідні інвестиції, які вільно конвертуються у відомі суми грошових коштів і яким притаманний незначний ризик зміни вартості [3].

У Національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» зазначено, що грошові кошти (гроші) – готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання. Еквіваленти грошових коштів – короткострокові високоліквідні *фінансові* інвестиції, які вільно конвертуються у певні суми грошей і які характеризуються незначним ризиком зміни вартості [3].

У Законі України «Про платіжні послуги» визначено, що грошові кошти існують в Україні у готівковій (формі грошових знаків) та безготівковій (формі записів на рахунках) формах. Грошові кошти для цілей цього Закону включають також електронні гроші та цифрові гроші у випадках, передбачених цим Законом. Електронні гроші та цифрові гроші існують лише в безготівковій формі [1].

Найбільш ґрунтовне означення поняття грошових коштів визначено у НП(С)БО 1, адже визначає в складі грошей не тільки готівку і депозити, як зазначається в МСБО 7, а доповнює його коштами на банківських рахунках. На нашу думку потрібно розширити дане поняття в НП(С)БО 1, адже частина грошей будівельних підприємств, крім депозиту, можуть зберігатись чи утримуватись на інших рахунках в банківських установах, в тому числі і у різній валюті. Таакож варто доповнити перелік коштами, котрі обліковуються в чекових книгах, електронні гроші тощо.

Список використаних джерел:

1. Про платіжні послуги: Закон України від 30.06.2021 р. № 1591-IX [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text>.
2. Міжнародному стандарті бухгалтерського обліку 7 «Звіт про рух грошових коштів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.help/files/article/7212/%D0%9C%D0%A1%D0%A4%D0%97%207.pdf>.
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: наказ Міністерства фінансів України № 73 від 07.02.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>.

ПРИНЦИПИ СИСТЕМИ ТА ПОБУДОВИ ЕФЕКТИВНИХ КАНАЛІВ ПРОДАЖУ СТРАХОВИХ ПРОДУКТІВ В ЛЬВІВСЬКОМУ РЕГІОНІ

Клачана Х. В., Терещенко Р. В., фаховий молодший бакалавр, спеціальність «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» ОПП «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» Науковий керівник: к.е.н., доц. Голубка М. М. Львівський кооперативний фаховий коледж економіки і права

Основний принцип системи каналів продажу страхових продуктів страховика полягає в максимальному задоволенні споживача і завдяки цьому забезпеченні високого рівня продажів страхових продуктів в регіоні. Сам по собі продаж страхових продуктів являє собою послідовність операцій та основні напрями в побудові ефективних каналів продажу страхових продуктів (див. табл. 1).

Таблиця 1

Основні напрями в побудові ефективних каналів продажу страхових продуктів у Львівському регіоні*	
• дослідження ринку;	• супровід договору страхування (інформаційне, юридичне та консультаційне);
• виявлення потенційних клієнтів;	
• визначення наявного попиту і потенційних потреб;	• роз'яснювальна робота з питань переваг, перспектив та особливостей використання страхових продуктів;
• встановлення контакту з клієнтом;	
• визначення оптимального каналу доступу до страхувальника;	• популяризацією страхових продуктів шляхом проведення практичних семінарів та тренінгів;
• формування переконання страхувальника в необхідності придбання страховки;	
• оформлення договору страхування;	
	• тощо.

*Джерело: Узагальнено авторами на підставі [1;2,3].

Інтеграція України в європейський економічний та правовий простір передбачає адаптацію національного законодавства з нормами та стандартами правової системи Європейського Союзу. Це потребує розвинутого ринку страхування, сприяння економічній діяльності всіх ринкових суб'єктів, розширення правової бази, застосування регулюючих методів впливу держави на страховий ринок, що будуть відповідати європейським стандартам.

В Україні існує і безліч проблем організаційно-методологічного забезпечення страхової

діяльності. Відсутність послідовної і чіткої державної політики щодо розвитку страхування й достатнього рівня методологічної підготовки страхових механізмів; величезна кількість видів обов'язкового страхування за нерозвиненості багатьох загально визнаних у світі видів добровільного страхування.

Страхування треба розглядати як складне економіко-правове і соціальне явище, що безпосередньо впливає на всі сфери життєдіяльності громадян, суб'єктів господарювання, регіонів тощо.

Доведено, що страховий ринок України сьогодні гостро потребує належного інформаційного забезпечення.

Для подальшого розвитку вітчизняного страхового ринку необхідний збалансований розвиток обов'язкових і добровільних видів страхування. Для цього треба встановити основи обов'язкового страхування, до яких входять принципи і вимоги до його здійснення, посилити контроль за проведенням обов'язкового державного страхування і страхування, що здійснюється із залученням бюджетних коштів.

Відтак, головним завданням забезпечення конкурентоспроможних каналів реалізації страхових продуктів нині є першочерговим завданням, яке стоїть практично перед усіма страховиками. Вибір відповідних найбільш ефективних каналів з продажу продукту, створення й адаптацію каналів реалізації страхових продуктів з урахуванням потреб різних категорій клієнтів, оскільки це зумовлюватиме зменшення обсягів витрат, пов'язаних з реалізацією страхових продуктів, та, відповідно, забезпечуватиме зростання рентабельності діяльності страховика в регіоні.

Список використаних джерел:

1. Зубець Л. Н. Маркетингові дослідження страхового ринку. М.: Центр економіки і маркетингу, 2001. – 224 с.
2. Кондратенко Д. В. Вплив каналів реалізації страхових послуг на вибір споживачів / Д. В. Кондратенко // Бізнес Інформ. –Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2014_10_59.
3. Лелюк Ю. М. Сучасні тенденції розвитку каналів продажу страхових продуктів в Україні / Ю. М. Лелюк, М. В. Лелюк // Економічний простір. –Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecpros_2013_74_19.

ФІНАНСОВЕ ПЛАНУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ: СУТНІСТЬ, ПРОБЛЕМИ ТА ОПТИМІЗАЦІЯ

*Коваль Р. А., бакалавр,
спеціальність “Фінанси, банківська справа та страхування”
ОПП “Фінанси, банківська справа та страхування”
Науковий керівник: к.е.н., доц. Мединська Т. В.
Львівський торговельно-економічний університет*

Фінансове планування є однією з ключових складових успішного управління підприємством. Воно визначає майбутні фінансові цілі, ресурси, які необхідно виділити для досягнення цих цілей, і стратегії, якими варто користуватися для оптимізації фінансових результатів.

Фінансове планування - це процес розробки стратегій та планів в галузі фінансів, які дозволяють підприємству досягти своїх фінансових цілей та забезпечити стабільність та ріст. Воно включає в себе прогнозування доходів, витрат, прибутку, генерації готівки, інвестиційних потреб та інших фінансових параметрів [1, с. 315].

Функція планування в управлінні підприємством виступає як одна з центральних та ключових функцій, яка визначає кінцеві результати виробничо-збутової, економічної, фінансової та інвестиційної діяльності. Цей процес планування визначає стратегічні напрямки розвитку підприємства та виконання його місії.

Головна мета фінансового планування - це виявлення загальних потреб підприємства в фінансових ресурсах, які мають бути забезпечені в такому обсязі, щоб забезпечити нормальну функціональність підприємства та виконання його зобов'язань перед кредиторами, такими як банки, бюджет та інші фінансові установи.

Сьогодні існує ряд важливих викликів, пов'язаних з організацією фінансового планування на підприємствах. Серед них можна виділити наступні аспекти [2]:

- Непристосованість облікових і звітних документів для фінансового аналізу. Зараз існує проблема неспівмірності та непридатності багатьох облікових даних для детального фінансового аналізу.

- переважання витратного методу ціноутворення. Занадто часто використовується витратний метод ціноутворення, що може призводити до надмірних витрат та втрати прибутку;

- аналіз беззбитковості продажів. Не завжди проводиться аналіз на мінімальний обсяг продажів, необхідний для беззбиткової діяльності;

- відсутність можливості визначення потреби в фінансуванні через відсутність інтеграції загальноекономічного та фінансового планування. Інтеграція цих процесів може покращити стратегічне планування;

- недостатня прозорість планів для керівництва. Більшість фінансових планів не завжди є зрозумілими для керівництва підприємства;

- відрив довгострокових і короткострокових планів. Довгострокові та короткострокові фінансові плани часто діють незалежно один від одного, що може впливати на результативність;

- реалізація планів та їх комплексність. Недоліки у впровадженні фінансових стратегій та планів можуть призводити до неефективності;

У сучасних умовах, на жаль, існують фактори, що обмежують застосування фінансового планування на підприємствах, включаючи:

- високий ступінь невизначеності на ринку. Світові зміни та невизначеність на ринку ускладнюють точне прогнозування фінансових результатів;

- відсутність ефективної нормативно-правової бази для фінансового планування.

Відсутність чітких регуляторних рамок може ускладнювати фінансове планування;

- обмеженість фінансових можливостей для розробки фінансових планів. Обмежений доступ до фінансових ресурсів може ускладнювати фінансовий аналіз та планування;

- недовіра керівників до методів фінансового планування. Недостатнє розуміння та недовіра до методів фінансового планування можуть гальмувати процес;

Розв'язання цих проблем сприятиме розвитку ефективного фінансового планування на підприємствах, що в свою чергу сприятиме стійкому функціонуванню бізнесу та перетворенню його в ключовий учасник ринкової господарки. Шляхи оптимізації фінансового планування на підприємствах наведені у табл. 1

Таблиця 1

Оптимізація фінансового планування*

Використання сучасних інструментів і технологій	Використання спеціалізованих програм і програмного забезпечення для фінансового аналізу та прогнозування дозволяє підприємствам швидше та точніше аналізувати фінансові дані і розробляти оптимальні стратегії
Управління ризиками	Важливо враховувати можливі ризики та розробляти плани їх управління. Це допоможе зменшити негативний вплив непередбачених подій на фінансовий стан підприємства
Стале оновлення плану	Фінансовий план не повинен бути статичним документом. Він повинен регулярно оновлюватися і переглядатися з урахуванням змін в економічному середовищі та внутрішніх обставин підприємства
Залучення професіоналів	Досвідчені фінансові фахівці можуть надати цінні поради та допомогти в розробці оптимальних фінансових стратегій

*Примітка: Табл. 1 складена за даними [3, с. 205]

Оптимізація фінансового планування на підприємстві може призвести до ряду важливих результатів та переваг рис. 1.

Рис. 1. Результати оптимізації фінансового планування на підприємстві (складено на основі [4, с. 241])

Оптимізація фінансового планування на підприємстві відкриває широкі можливості для підвищення ефективності та стабільності бізнесу, що є ключовими чинниками успішності на сучасному ринку. Шляхом ідентифікації проблем і їхньої оптимізації, підприємства можуть покращити ефективність своєї фінансової стратегії та забезпечити стійкий розвиток у складних умовах сучасного бізнес-середовища.

Список використаних джерел:

1. Злобіна К. С. Підходи до визначення ефективності фінансового планування на підприємстві. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2019. № 19. С. 315–320.
2. Дергалюк, Б., Деркач, Н. Фінансове планування на підприємстві: сутність, проблеми та оптимізація. *Економіка та суспільство*. 2023. № 54. URL: <http://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2731/2647>
3. Гриньова В. М. Фінансове планування на сучасному підприємстві. *Вісник студентського наукового товариства «ВАТРА» Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ*. Вінниця : Редакційно-видавничий, 2021. С. 205.
4. Ставська Ю. В. Фінансове планування на підприємстві в умовах сучасного ринкового господарства. *Фінансова політика регіонального розвитку: вітчизняний та зарубіжний досвід: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.*, Житомир, 2019. С. 241–242.

ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВІЙНИ

*Козак А. Р., бакалавр,
спеціальність “Фінанси, банківська справа та страхування”
ОПП “Фінанси, банківська справа та страхування”
Науковий керівник: к.е.н., доц. Власюк Н. І.
Львівський торговельно-економічний університет*

Фінансова стійкість підприємства є важливим показником його життєздатності та здатності витримувати економічні труднощі, які можуть виникнути у процесі діяльності. Незалежно від галузі та розміру підприємства, зміцнення фінансової стійкості є актуальним завданням для будь-якого підприємства.

Фінансова стійкість підприємства визначається його здатністю надовго забезпечувати фінансову стабільність. Розуміння меж, до яких можуть змінюватися джерела фінансування для покриття капіталовкладень, дозволяє створити такі стратегії управління фінансами, які породжують оптимізовані потоки господарських операцій, що призводять до покращення фінансового стану підприємства та підвищення його стійкості [1].

Для успішного вирішення завдань, пов'язаних з виробництвом і комерційною діяльністю, кожне підприємство повинно мати відповідну суму основних і оборотних засобів. Оборотні кошти, які потрібні для фінансування поточних операцій підприємства, є невід'ємною частиною цього процесу. Таким чином, формування відповідного рівня оборотних коштів та їх ефективне використання є одним із пріоритетних завдань керівництва підприємства.

Для оптимізації фінансової стійкості підприємства необхідно здійснювати наступні прогнози [2]:

- доходів, витрат та прибутку від операційної, інвестиційної, фінансової та інших видів

діяльності, а також чистого прибутку і спрямованості його використання;

- потреби в оборотних коштах залежно від джерел їхнього формування і напрямків використання;
- джерел інвестиційних ресурсів для виконання плану капітальних вкладень;
- розміру і спрямованості використання коштів у соціальних програмах;
- балансу активів і пасивів на кінець планового періоду.

Зміцнення фінансової стійкості підприємства є важливим завданням для забезпечення його успішної діяльності та стійкого розвитку. Існує кілька шляхів, які можуть допомогти підприємству зміцнити свою фінансову стійкість:

- фінансове планування: ретельне планування фінансових ресурсів допоможе підприємству збалансувати свої доходи та витрати. Важливо створити бюджет, який враховує усі фінансові аспекти діяльності підприємства;
- ефективний управлінський облік: докладний облік фінансових операцій допомагає відстежувати всі доходи та витрати, а також забезпечує можливість вчасно коригувати стратегію управління;
- раціональне використання ресурсів. Ефективне використання ресурсів оцінюється в контексті людських ресурсів, обладнання та матеріалів. Важливо при цьому уникати марнотратства і оптимізувати витрати;
- різноманітність джерел фінансування. Залежно від специфіки підприємства розглядаються різні джерела фінансування, такі як кредити, інвестиції, власні кошти та інші. Різноманітність допомагає зменшити ризики;
- робота з ліквідністю. Забезпечення достатньої ліквідності - це важливий аспект фінансової стійкості. Важливо володіти здатністю виплачувати поточні зобов'язання без проблем;
- мінімізація ризиків включає проведення аналізу ризиків та напрацювання стратегії зменшення їх впливу на фінансовий стан підприємства;
- формування резервного капіталу. Створення капіталу для непередбачених витрат і кризових ситуацій може зменшити фінансовий стрес в майбутньому;
- оптимізація управління запасами. Рівень запасів потребує належного контролю з боку підприємства;
- залучення фінансових консультантів, які можуть надати цінні поради щодо оптимізації фінансового управління;
- збільшення прибутковості шляхом випуску нової продукції, виходу на нові ринки або оптимізацію виробничих процесів.

Суттєвою проблемою, яка виникає у процесі розвитку підприємництва в умовах війни, є пошук джерел фінансування. Необхідно відзначити, що звертатися до банківських установ у

таких умовах стає недоцільним, оскільки національна валюта різко втрачає вартість під впливом війни, і кредити стають не вигідними. Саме тому для розвитку інвестиційної стратегії необхідно активно розглядати альтернативні джерела фінансування. Зокрема, підприємствам може бути корисно об'єднувати зусилля з іншими підприємцями або інвесторами, а разом накопичувати кошти для розвитку нових бізнес-проектів [3].

Сьогодні держава створює нові можливості для підприємництва різного масштабу, і це особливо важливо в умовах війни. Уряд впровадив низку заходів, які сприяють виживанню та розвитку підприємств. За даними на 1 серпня 2022 року, підприємства мали можливість отримати фінансову підтримку в розмірі 34 мільярдів доларів США від іноземних держав і міжнародних організацій. Ця фінансова допомога надавалася у формі кредитів, кредитних гарантій та грантів, і найбільшу підтримку надавали Європейський союз та США. Крім того, підприємства отримали нові можливості для зовнішньої торгівлі з Європейським союзом, Канадою та Великобританією, оскільки були скасовані мита і квоти на українські товари. Урядова політика створила передумови для розширення можливостей експорту, включаючи створення нових торгових маршрутів через Румунію та Польщу, що сприяє експорту зерна.

Фінансова стійкість підприємства в умовах військового конфлікту залежить від численних факторів. Один з головних - це нестабільність зовнішнього середовища, що потребує ефективного фінансового управління та оперативної реакції на виклики.

Підприємства, що діють під час військових дій, повинні адаптувати свої бізнес-моделі для подальшого функціонування на ринку. Основні завдання включають забезпечення безпеки для персоналу та клієнтів, збереження кадрового потенціалу та вчасні виплати [3].

За відсутності доступу до зовнішніх фінансових ресурсів фінансова стійкість та ліквідність стають більш важливими, оскільки підприємства працюють на свої кошти. Підприємства без власних ресурсів стають неплатоспроможними та не можуть функціонувати на ринку.

З іншого боку, вимоги до рентабельності та оборотності зменшуються, оскільки приймається, що підприємство може функціонувати з невеликим або навіть відсутнім прибутком, якщо воно зберігає платоспроможність та не зменшує чисельність працівників.

Зміцнення фінансової стійкості - це довготерміновий процес, і він вимагає постійного моніторингу і аналізу фінансової діяльності підприємства. Тільки таким чином підприємство може забезпечити свою стійкість і здатність витримувати економічні труднощі.

Список використаних джерел:

1. Костенко Ю. О., Короленко О.Б., Гусь М. М. Аналіз фінансової стійкості підприємства в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство. Випуск # 43 / 2022. URL: <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1758/1694>
2. Більше половини компаній в Україні продовжують працювати в умовах війни. ACC. URL: <https://chamber.ua/ua/news/rezultaty-ostannoho-opytuvannia-palaty-87-kompaniy-chleniv-hotovi-aktivno-doluchatsia-dovidbudovy-ekonomiky-ukrainy-pislia-viyny>.
3. Зануда А. Бізнес під час війни: яку підтримку запропонував уряд та як виживає бізнес. BBC. 2022. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-60757453>.

ПРИНЦИПИ ТА МЕТОДИ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ

*Козак А. Р., бакалавр,
спеціальність “Фінанси, банківська справа та страхування”
ОПП “Фінанси, банківська справа та страхування”
Науковий керівник: к.е.н., доц. Мединська Т. В.
Львівський торговельно-економічний університет*

Фінансове планування є невід'ємним елементом управління будь-яким підприємством чи організацією в умовах економіки. У світі, де конкуренція надзвичайно жорстка і зовнішнє економічне середовище непередбачуване, правильне фінансове планування стає важливим фактором для досягнення успіху та стабільності підприємства.

Фінансове планування передбачає ретельне вивчення, аналіз і прогнозування фінансових аспектів діяльності підприємства. Воно включає в себе складний процес визначення фінансових цілей та розроблення стратегій, спрямованих на досягнення цих цілей. Роль фінансового планування полягає в забезпеченні оптимального використання фінансових ресурсів, управлінні ризиками, забезпеченні фінансової стійкості та зростанні підприємства в умовах невизначеності та змін.

Процес фінансового планування вимагає відповідності конкретним умовам, які гарантують досягнення очікуваного результату. До цих умов, які визначають характер та зміст планової діяльності підприємства входить дотримання певних принципів [1, с. 473]:

1. Наукової обґрунтованості плану: Фінансове планування включає в себе формування ключових параметрів плану, які обґрунтовуються з використанням методів економічного аналізу. Цей процес базується на даних, які отримані під час аналізу, враховуючи чинне законодавство та залучає здобутки як вітчизняного, так і зарубіжного досвіду в галузі фінансового планування.
2. Комплексності планування: Планування економічної діяльності включає в себе необхідність гармонізації господарського плану та виділення ресурсів для його виконання.
3. Альтернативності: передбачає проведення різноманітних планових розрахунків і вибір найкращої альтернативи розвитку підприємства.
4. Системності у плануванні: Фінансове планування включає в себе системний підхід до аналізу і розробки показників, де кожен показник ретельно групується та обґрунтовується. За допомогою створення спеціалізованих систем показників, методів і моделей для кожного фінансового об'єкта розробляється логічний ланцюг дослідження, що сприяє ефективному фінансовому плануванню.
5. Адекватності: полягає у виборі найбільш відповідних і адекватних моделей та методів фінансового планування, що враховують закономірності розвитку окремих економічних явищ і процесів.

6. Нормативного забезпечення: передбачає, що показники (коефіцієнти), які зараховуються до фінансових планів підприємства, повинні мати нормативну основу, а також відповідати рівню, встановленому законодавством.
7. Оптимальності у плануванні: орієнтує на вибір найбільш економічно вигідного варіанту під час планування.
8. Визначення провідних ланок і напрямів: На кожному окремому етапі розвитку підприємницької ініціативи акцент робиться на ідентифікації стратегічних пріоритетів, де ресурси спрямовуються в першу чергу з метою сприяти прискоренню економічного росту та стабільного розвитку.
9. Взаємозв'язку поточних і перспективних планів: передбачає закріплення провідної ролі перспективних планів, підпорядкування поточних планів їх виконанню.
10. Збалансованості ризиків: Серед особливо ризикових довгострокових інвестицій рекомендовано здійснювати фінансування з використанням власних фінансових ресурсів.

Вибір конкретного методу планування визначається рядом факторів, таких як тривалість планового періоду, вихідні дані, мета та завдання плану, кваліфікація фінансових менеджерів, наявність програмного забезпечення і технічних засобів управління (табл. 1).

Таблиця 1

Основні методи фінансового планування

Балансовий	Включає не лише збалансування загальних показників доходів та витрат, а й ідентифікацію конкретних джерел фінансування для кожної статті витрат.
Нормативний	Коли враховуючи конкретні фінансові та техніко-економічні стандарти, визначається потреба підприємства у фінансових ресурсах та знаходяться джерела для їх забезпечення. Такі стандарти включають ставки податків, внески до державних цільових фондів, амортизаційні відрахування, норми оборотних коштів та відсоткову ставку за кредит у Національному банку України.
Розрахунково-аналітичний	Планові показники формуються на основі вивчення реальних фінансових показників, що є основою для розрахунків, і враховують їх зміни протягом планового періоду.
Оптимізація планових розрахунків	Полягає в створенні різних варіантів планових розрахунків для вибору найефективнішого.
Економіко-математичне моделювання	Включає в себе визначення числового виразу для зв'язків між фінансовими показниками та чинниками, які їх впливають.

**Джерело: складено на основі [2, с. 317].*

Фінансова діяльність підприємства спрямована на вирішення певних завдань, таких як [3]:

- Забезпечення фінансовими ресурсами для поточних операційних, фінансових та

інвестиційних діяльностей підприємства.

- Пошук можливостей для збільшення доходів, прибутків та рентабельності підприємства.
- Забезпечення виконання фінансових зобов'язань перед бізнес-партнерами, бюджетом та спеціальними фондами.
- Фінансове забезпечення виробничого і соціального розвитку підприємства.
- Контроль за ефективним розподілом і цільовим використанням фінансових ресурсів.

Сьогодні фінансове планування вважається одним із важливих фінансових інструментів, який використовується підприємствами для оптимізації фінансової діяльності та підвищення їх рентабельності та платоспроможності. Планування є важливим інструментом для досягнення фінансового успіху. Воно допомагає визначити цілі, розробити стратегії та створити план для їх досягнення. Через ретельний аналіз фінансового стану, ефективні стратегії та ретельний контроль можна досягнути своїх фінансових цілей та забезпечити свою фінансову стабільність. Незалежно від фінансового стану і цілей, фінансове планування може бути ключем до кращого майбутнього.

Список використаних джерел

1. Нікольчук Ю. М., Лопатовська О. О. Роль та значення фінансового планування на підприємстві. Економіко-правові аспекти господарювання: сучасний стан, ефективність та перспективи. 2022. С.472-475.
2. Тешева, Л. В., Хохлов, М. П., Петрова І. М. Роль фінансового планування у сучасних умовах господарювання. Глобальні та національні проблеми економіки. 2022. С. 314-320.
3. Ярова Н. В., Воркунова О. В., Хотеева Н. В., Скліфос О. С. Основні напрямки вдосконалення методичних основ фінансового планування на підприємствах. 2019. URL: <https://doi.org/10.31375/2226-1915-2019-3-68-85>.

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ У ВОЄННИЙ ЧАС

*Кольба Р. М., магістр,
спеціальність “Фінанси, банківська справа та страхування”
ОПП “Фінанси, митна та податкова справа”
Науковий керівник: к.е.н., доц., Ясіновська І. Ф.
Львівський національний університет імені Івана Франка*

У сучасних умовах конкурентного середовища ефективне управління грошовими потоками має критичне значення для досягнення успіху і забезпечення стабільності будь-якого підприємства. Проте, підприємства малого та середнього бізнесу часто стикаються з викликами при спробі ефективно керувати грошовими потоками. Ці труднощі можуть безпосередньо впливати на їхню фінансову стійкість, можливості зростання та навіть на їхню діяльність у цілому.

За своєю економічною природою грошовий потік є інституційною формою грошових коштів, а отже, характеризує діяльність підприємства з позиції зміни наявних і новостворених запасів його грошових коштів. Економічна природа грошового потоку виявляється у його сутнісних характеристиках – іпостасях в яких він проявляється в процесі діяльності підприємства [1].

На жаль, як свідчить дослідження наукових джерел з даної тематики, проблеми управління

грошовими потоками залишаються досі не дослідженими не тільки у вітчизняній, але й у закордонній літературі. Це пов'язане з тим, що в сучасних умовах розвитку такої концепції управління, як фінансова рівновага підприємства, процес управління грошовими потоками є синтезом новітніх управлінських технологій, які поєднують динамічні підходи до регулювання фінансово-економічних процесів. Склад функцій системи управління грошовими потоками, їх трансформація відбувається з урахуванням масштабів та номенклатурності виробництва, спеціалізації і виробничої структури промислового підприємства. Їх перелік постійно розширюється із поглибленням досліджень аспектів, що впливають на цей процес, та не характеризується певним сталим значенням [2].

Варто зауважити, що грошові потоки широко використовуються як інструмент для регулювання ліквідності, платоспроможності, кредитоспроможності та фінансової стійкості підприємства, а не як самостійний елемент фінансового управління. Крім того, грошові потоки впливають на практично всі аспекти господарської діяльності підприємства і відображають обіг його коштів, що робить їх одним з ключових компонентів фінансового управління підприємством. Хоча окремі показники грошових потоків на макроекономічному рівні (такі як національний дохід, валовий внутрішній продукт, показники платіжного балансу країни) зазвичай використовуються в економічній політиці, загальні грошові потоки підприємств в Україні залишаються малодослідженими через відсутність відповідної методологічної основи для статистичних досліджень.

Для того, щоб ефективно управляти грошовими потоками, потрібно їх класифікувати. Класифікація дозволяє врахувати вплив особливостей окремих грошових потоків на процес управління, формуючи об'єкт управління на основі цільового відбору грошових потоків. Таким чином, для ефективного управління грошовими потоками в економіці та процесу прийняття управлінських рішень необхідно визначити ключові характеристики грошових потоків. То ж відповідно до форми №1 «Баланс», грошові потоки можна упорядкувати так, як показано на рис. 1.

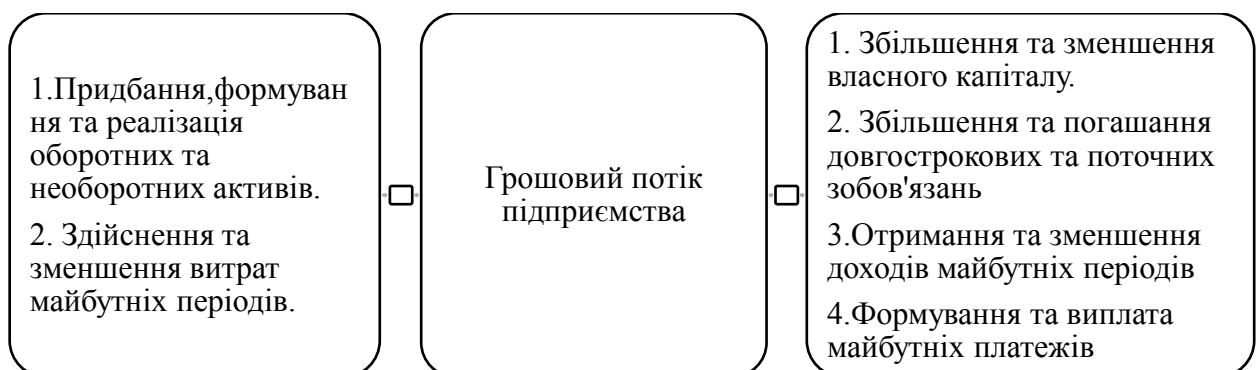

Рис. 1. Класифікація грошових потоків підприємства

Також підкреслимо основні принципи управління грошовими потоками, які є

фундаментальними в усіх системах фінансового управління Вони включають такі аспекти:

- інформаційна точність: Управління грошовими потоками вимагає наявності достовірної бази даних та інформації для прийняття обґрунтованих рішень.
- балансування: Досягнення балансу в грошових потоках досягається через узгодження позитивних та негативних грошових потоків відповідно до видів діяльності, обсягу, часових інтервалів та інших важливих характеристик.
- ефективність фінансових інвестицій: Управління грошовими потоками передбачає забезпечення ефективного розпорядження грошовими ресурсами через фінансові інвестиції компанії.
- забезпечення ліквідності: Досягнення ліквідності досягається через оптимізацію обсягу грошових ресурсів відповідно до строкових зобов'язань.

Неефективно сформована політика управління грошовими потоками призводить до хаотичності, несистемного руху коштів та дефіциту. Щодо державного бюджету, то в Україні рух коштів відбувається неструктуризовано, про що свідчить постійний дефіцит в бюджеті, державний борг, інфляція. І така тенденція була ще у довоєнний час.

Проте, надлишок грошового потоку теж має негативні наслідки. Це пояснюється тим, що грошові кошти, які не задіяні в обороті підприємства породжують значні альтернативні витрати. Тому втрачається реальна вартість тимчасово вільних коштів унаслідок інфляції, уповільнюється оборотність капіталу через простій коштів, втрачається частина потенційного доходу у зв'язку з втраченою вигодою від прибуткового розміщення коштів у операційному або інвестиційному процесі).

Тому для підприємства потрібно вибудувати чітку стратегію, аби не було значного дефіциту чи профіциту коштів.

Аби ухвалені фінансово-господарські рішення щодо управління рухом грошових коштів були ефективними, слід використовувати дієвий організаційно-економічний механізм, що характеризується як система взаємопов'язаних між собою елементів. Вона визначає і забезпечує реалізацію комплексу з певних заходів на кожному етапі управління. У складі механізму управління грошовими потоками виокремлено важелі, методи, інформаційне, організаційно-правове та програмно-технічне забезпечення [3].

Однак, попри це, практика повномасштабної війни між Україною та росією в 2022 році показала, що військовий стан не завжди є кризою для бізнесу. Якщо бути гнучким і швидко реагувати на ринкові зміни, тобто за грамотного управління підприємством, формується можливість продовжувати роботу бізнесу в умовах війни, створювати умови для збереження активів та ресурсів і навіть їх розвитку

Безумовно, діяльність будь-якого підприємства в умовах війни повинна бути виваженою і враховувати численну кількість ризиків та непередбачуваних обставин. Аналіз фінансової

стійкості підприємства повинен будуватися на можливості формування «фінансових подушок безпеки», які дозволять швидко реагувати на непередбачувані ситуації, зокрема на можливу втрату майна, трудових та матеріальних ресурсів, на пошук альтернативних варіантів заробітку та можливість кооперацій з іншими учасниками ринку. Війна дозволила активувати абсолютно нові види діяльності, які дозволяють багатьом підприємствам не тільки вижити, але й закріпитися на ринку, а в майбутньому завоювати лідерські позиції. Саме тому ті підприємства, які в умовах війни постійно слідкують за зовнішніми викликами і відповідно до них налаштовують операційну діяльність, мають змогу вижити [4].

На жаль, сьогодні підприємствам доволі важко функціонувати на ринку з такими умовами і подекуди, вони витрачають більше ніж заробляють. Але, завдяки правильному управлінню, ці ризики і витрати можна зменшити. Вважаємо за необхідне розробляти чіткі стратегії та коригувати їх в процесі управління грошовими потоками.

Список використаних джерел:

1. Єрешко Ю. О. Сутність грошових потоків підприємства як економічної категорії / Ю. О. Єрешко // Формування ринкових відносин в Україні. - 2011. - № 4. - С. 39-43. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/frvu_2011_4_11
2. Майборода О. Є., Сороківська Т. Т. Формування механізму управління грошовими потоками підприємства. Ефективна економіка. 2018. № 12. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6760>
3. Яструбецька Л.С. Організаційно-економічний механізм управління грошовими потоками промислових підприємств України: дис. канд. еконо. наук: 08.02.03 – Львів, 2006 – 244с
4. Костенко Ю., Короленко О., Гузь Михайло. Аналіз фінансової стійкості підприємства в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство, 2022, № 43.

ПРОБЛЕМИ ПОКРАЩЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

*Кравець С. В., магістр,
спеціальність "Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок"
ОПП "Фінанси, банківська справа та страхування"
Науковий керівник: к.е.н., доц. Власюк Н. І.
Львівський торговельно-економічний університет*

Інновації – це ключовий каталізатор успіху сучасних підприємств. Вони представляють собою новаторські ідеї, технології та підходи, що дозволяють підприємствам збільшити ефективність, підвищити конкурентоспроможність та досягти стійкого росту.

Інновації допомагають підприємствам адаптуватися до змінних умов ринку, розширювати аудиторію, зменшувати витрати та вдосконалювати продукцію та послуги. Тому вивчення та впровадження інновацій стає невід'ємною частиною стратегії розвитку будь-якого успішного підприємства.

Сучасне бізнес-середовище вимагає від підприємств постійного адаптування до змінних умов та інноваційного підходу для забезпечення конкурентоспроможності та стійкості на ринку. В цьому сенсі інновації є ключовим фактором для досягнення успіху та забезпечення лідерських позицій суб'єкта господарювання. Однак, організація інноваційної діяльності на підприємстві може бути доволі складним завданням через різні чинники, які впливають на неї.

Проблеми покращення організації інноваційної діяльності на підприємстві можуть бути різноплановими та вимагати індивідуального підходу до вирішення.

Ось декілька типових проблем та можливі шляхи їх вирішення:

1. Недостатня фінансова підтримка. Для впровадження інновацій необхідні фінансові ресурси. Підприємство може розглядати різноманітні варіанти залучення інвестицій (від венчурних фондів, бізнес-агентів або корпоративних інвесторів), зайнятися пошуком грантів та субсидій для досліджень та розробок, сформувати внутрішній бюджет для інноваційних проектів із цільовим призначенням фінансових ресурсів.
2. Відсутність налагодженої системи управління інноваціями. Важливо сформувати на підприємстві модель сприяння інноваціям, створити команди та робочі групи, відповідальні за інновації, та використати систему інструментів для управління інноваційними проектами.
3. Недостатні ресурси та технічні знання. Така проблема може бути зліквідована підприємством шляхом навчання власного персоналу, співпраці з університетами або дослідницькими центрами та за допомогою залучення експертів.
4. Культурні перешкоди. Інновації можуть зіштовхнутися із несприйняттям з боку працівників або з відмовою від запланованих змін. Важливо сформувати корпоративну культуру, яка підтримує інновації, та запровадити стимули для активної участі співробітників.
5. Неналежний захист інтелектуальної власності. Захист інтелектуальної власності є важливим аспектом інноваційної діяльності. Підприємство повинно напрацювати стратегію збереження та захисту власних інноваційних розробок.
6. Недостатня співпраця зі стейкхолдерами. Підприємству важливо співпрацювати з партнерами, постачальниками, клієнтами та іншими зацікавленими сторонами з метою обміну ідеями та ресурсами.
7. Відсутність стратегічного планування. Розробка чіткої стратегії інноваційної діяльності та визначення конкретних цілей допоможе підприємству скерувати зусилля у правильному напрямку.
8. Застарілі технології та процеси. Підприємству важливо постійно оновлювати технологічну базу та оптимізувати бізнес-процеси з метою підтримування інновацій.
9. Низька свідомість ринку та конкуренції. Аналіз ринку та моніторинг конкурентів допоможе підприємству бути в курсі останніх тенденцій і реагувати на них.

Інновації стають необхідним стимулом для росту та конкурентоспроможності у сучасному бізнес-середовищі, але їх впровадження може супроводжуватися різноманітними викликами. Проблема недостатньої фінансової підтримки може бути подолана через активну роботу з інвесторами та раціональне розподілення бюджету. Управління інноваціями вимагає

розробки ефективних систем та команд, що керують інноваційними проектами.

Доступ до ресурсів та технічних знань може бути забезпечення через інвестиції у навчання та розвиток персоналу та створення різних партнерств. Культурні перешкоди можуть бути подолані через формування інноваційної культури в організації та стимулювання працівників до активної участі в інноваційних процесах.

Завершуючи, варто підкреслити, що інновації вимагають комплексного підходу та системності. Підприємства, які успішно вирішують ці проблеми та активно працюють над покращенням своєї інноваційної діяльності, мають всі можливості стати лідерами у своїй галузі та досягти успіху в постійно змінному світі бізнесу.

Список використаних джерел

1. Залізнюк В.П., Сафонік Н.П., Кая А.С. Сучасні тенденції інноваційної діяльності підприємств України у міжнародному економічному просторі. Економічний вісник. 2021. № 4. С. 183-189. URL: https://ev.nmu.org.ua/docs/2021/4/EV20214_183-189.pdf.
2. Іщенко Н.А. Сучасний стан та фінансування інноваційної діяльності підприємств в Україні. Проблеми економіки. 2020. № 4. С. 320-325. URL: https://www.problecon.com/article/?year=2020&abstract=2020_4_0_320_325.
3. Крилов Д.В. Аналіз рейтингового оцінювання розвитку інноваційної діяльності в Україні. Ефективна економіка. 2022. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=10285>.

ВІДДАЛЕНА РОБОТА ТА ПОРАДИ ДЛЯ ЇЇ ЕФЕКТИВНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

*Лелик Л. І., к.е.н., доц., заступник директора
Боровець Р. Б., магістр,
спеціальність “Менеджмент”
ОПП “Менеджмент”
Дуда Р. І., магістр,
спеціальність “Менеджмент”
ОПП “Менеджмент”
Львівський інститут ПрАТ “ВНЗ “МАУП”*

Пандемія назавжди змінила культуру праці, і люди, які звикли до гнучкості роботи, здається, проти повернення до фіксованого робочого часу. Багато працівників виявляють надзвичайну тривогу щодо повернення на роботу, оскільки це може вплинути на їхні здорові звички та баланс між роботою та особистим життям.

Дослідження цієї важливої теми менеджменту є актуальним, оскільки під час війни Україна має невеликі шанси у боротьбі з конкурентами. Дуже популярним є сьогодні «робота з дому», тобто віддалена. І знання сучасних менеджерів допоможуть вберегти існуючі конкурентоспроможні позиції послуг і товарів на ринку, а набутий досвід дасть можливість побудувати перспективи розвитку сучасних підприємств.

Досі в менеджменті проведено дуже мало досліджень щодо впливу характеру взаємовідносин між працівниками вищого керівництва компанії на питання їхньої концепції управління віддаленої роботи. Термін дистанційна робота стосується форм роботи, за яких працівники виконують свою роботу повністю або частково поза штаб-квартирою свого роботодавця. Її також називають мобільною роботою або роботою в дорозі.

Особливим випадком є робота з дому, яку в чеському середовищі також називають домашнім офісом, коли ця робота відбувається вдома. У цьому випадку результати роботи зазвичай передаються роботодавцю через цифрові канали.

Зазвичай виділяють такі форми віддаленої роботи:

1. Працюючи вдома (чеською та німецькою мовами часто називають домашній офіс, англійською, однак, дистанційна робота, віддалена робота або робота з дому), працівник виконує всю роботу як домашню за місцем проживання (на робочому місці). На території роботодавця фізично не облаштовано робоче місце.
2. Віддалена робота на неповний робочий день є найпоширенішим варіантом дистанційної роботи. У цьому випадку працівник по черзі працює вдома і на підприємстві. Роботодавець надає працівникам робочі місця на робочому місці, якими вони можуть поділитися за взаємною згодою на основі часових критеріїв.
3. Мобільну віддалену роботу в основному практикують торгові представники, працівники служби підтримки клієнтів та подібні професійні групи. Їх діяльність безпосередньо базується на мінливості місця роботи (наприклад, за місцем проживання замовника) і може повністю залежати від віддаленого доступу до внутрішньої корпоративної інфраструктури за допомогою інформаційних технологій.

Робота вдома почала поширюватися разом із розвитком інформаційно-комунікаційних технологій, які дозволяють миттєво дистанційно обмінюватися інформацією між працівником і роботодавцем, а також між працівниками. Можливість віддаленої роботи зазвичай надається працівникам як винагорода для співробітників, деякі робочі місця безпосередньо побудовані на цій моделі.

Дистанційна робота стала більш поширеною після того, як вщухла світова фінансова криза 2008 року. У Чехії роботу з дому («домашній офіс») почали часто обговорювати навесні 2020 року у зв'язку зі спробами обмежити міжособистісні контакти, щоб зупинити поширення хвороби Covid-19.

Літні канікули підтвердили тенденцію до використання гнучких форм зайнятості, зокрема дистанційної роботи. Працівники дедалі частіше вимагають можливості працювати поза межами роботодавця не лише в країні, а й за кордоном. Прагнучи догодити співробітникам, працедавці дуже часто дозволяють таке виконання роботи.

Однак у багатьох випадках вони повністю нехтують відповідними правовими аспектами та не враховують належним чином відповідні ризики. Вони піддають себе підвищеному ризику нещасних випадків на виробництві серед працівників і відповідальності за них, а також можливих санкцій чи судових позовів. У цій статті ми розглянемо, на чому повинен зосередитися роботодавець, перш ніж дозволити дистанційну роботу як з дому, так і за кордоном.

З 1 жовтня 2023 року зміни до Трудового кодексу вводять новий обов'язок роботодавця укладати з працівником письмовий договір про виконання дистанційної роботи, якщо вони погоджуються з ним на такий спосіб роботи.

На відміну від початкової пропозиції, поправка не дає жодній категорії працівників права на дистанційну роботу. Однак деякі працівники, наприклад батьки дітей віком до 9 років, мають право на обґрунтування, чому роботодавець не дозволяє їм працювати віддалено.

Однак зазвичай договір є лише одним із кількох документів, які регулюють дане питання з роботодавцем. Як правило, найбільш підходящим способом закріплення віддаленої роботи вважається поєднання договору та внутрішнього регламенту. Договір зазвичай регулює конкретні питання щодо конкретного працівника, а внутрішній регламент визначає основні та загальні умови виконання дистанційної роботи.

Виділимо поради щодо ефективної роботи вдома:

№ 1 – Вийдіть з дому.

Працюючи вдома, у вас в 3 рази більше шансів почуватися соціально повноцінними.

Це великий світ, і в ньому повно таких же людей, як ти. Сходіть у кафе, бібліотеку чи коворкінг; ви знайдете комфорт і компанію в присутності інших віддалених працівників, і ви матимете інше середовище, яке пропонує більше стимулів, ніж ваш домашній офіс.

Сходіть у ресторан чи власноруч пообідайте в парку серед природи.

№ 2 – Організуйте невелику практику.

Залишайтеся зі мною в цьому...

Ні для кого не секрет, що фізичні вправи збільшують кількість дофаміну в мозку і в цілому піднімають настрій. Єдине, що краще, ніж робити це на самоті, це робити це з іншими людьми.

№ 3 – Будуйте плани поза роботою.

Єдине, що може по-справжньому боротися із самотністю, – це проводити час з людьми, яких ви любите.

№ 4 – Використовуйте інструменти віддаленої роботи.

З гарною самодисципліною успіх досягає великого шляху. Але з віддаленою роботою важко сказати, що кожен працівник може залишатися самодисциплінованим.

Знайдіть повний список порад, щоб зробити вашу віддалену команду щасливішою та працювати наполегливіше.

Раніше керівників вважали частиною управління, термін «менеджмент» у перекладі відповідає чеському слову řízení. В останні роки управління людьми стало незалежним, причиною чого стала реальна різниця в діяльності, до якої застосовуються умови наголосу. Керівництво робить акцент на наказах та ієрархії начальників і підлеглих, в рамках роботи з людьми йому відповідає авторитарно-авторитетний стиль. Навпаки, керівництво людьми робить акцент на співпраці керівника з підлеглими. В організації всі діють на одному рівні, вони є

співробітниками, які беруть участь не тільки в досягненні цілей організації, але і в їх створенні.

Отже, під стилем управління розуміється виконання підлеглими поставлених завдань. Керівник точно інструктує підлеглих, вказує, що, кому, коли, куди і як їм давати. З іншого боку, стиль керівництва дає іншій стороні можливість вільно висловлюватися про речі/діяльність. Обраний стиль залежить від особистості керівника. Однак для ефективного та успішного управління організацією необхідно вибрати стилі та адаптувати їх до конкретних ситуацій, що виникають протягом робочого дня.

Список використаних джерел:

1. Гавкалова Н. Л., Терещенко Л. В. Методичний підхід щодо оцінювання ефективності менеджменту персоналу на підприємстві. *Бізнес Інформ*. 2018. № 12. С. 465-470.
2. Олійник Н. Ю. Організація праці менеджера : навч.-метод. посіб. для студентів для студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 073 Менеджмент / Кам'янець-Подільськ. нац. ун-т імені Івана Огієнка. Кам'янець-Подільський, 2020. 142 с.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

*Леськів В. І., фаховий молодший бакалавр,
спеціальність «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»
ОПП «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»
Науковий керівник: к.е.н., доц. Голубка М. М.
Львівський кооперативний фаховий коледж економіки і права*

Стратегія розвитку електронної комерції страхової компанії повинна враховувати критерії готовності ринку, свої операційні можливості і готовність споживачів, тобто провести SWOT-аналіз (див. табл. 1).

Таблиця 1

SWOT-аналіз послуг інтернет-страхування страхової компанії в Львівському регіоні *	
Сильні сторони (S)	Слабкі сторони (W)
<ul style="list-style-type: none"> - велике територіальне охоплення страховими продуктами; - зручність для клієнтів; - зниження впливу людського фактору; - система знижок при здійсненні страхування; - економія часу; - зниження витрат на обслуговування клієнтів; - збільшення каналів продажу; - тощо. 	<ul style="list-style-type: none"> - недостатня поінформованість клієнтів; - низький рівень кваліфікації персоналу; - великий обсяг для опрацювання; - незбалансованість страхового портфелю; - відсутність стратегічного планування; - тощо.
Загрози (O)	Перспективні можливості (T)
<ul style="list-style-type: none"> - відсутність довіри населення до страхових компаній; - невпевненість в майбутньому; - нестабільна політична ситуація в країні; - посилення конкуренції зі сторони страхових компаній; - тощо. 	<ul style="list-style-type: none"> - розширення спектру послуг страхової компанії; - створення можливостей до самообслуговування; - підвищення ефективності використання інформаційних технологій; - підвищення фінансової грамотності; - тенденції страхового ринку до розвитку; - розширення спектру послуг страхової компанії; - тощо.

*Джерело: Узагальнено автором.

Визначення сутності структури та ключових характеристик страхового продукту, що формують його якість, є першим кроком у розробці моделі якості окремої страхової послуги, а також необхідною передумовою для розробки системи каналів реалізації страхових продуктів, які були б адекватні вимогам сучасного ринку та новим викликам, що постають перед страховиками в Україні (див. табл.2).

Таблиця 2

Вимоги до страхової компанії в регіоні для побудови ефективних каналів продажу*	
<ul style="list-style-type: none"> • репутація страхової компанії в регіоні; • інформація про страхову компанію; • рівень розвитку ринку страхування; • територіальна розгалуженість страхової компанії; • структура страхового портфеля страховика; • якісні характеристики самої страхової послуги; 	<ul style="list-style-type: none"> • правове середовище, в якому здійснюється страхова діяльність; • оцінка ефективності та перспективи застосування в майбутньому даного каналу продажу; • витрати на його впровадження; • заходи, які вживаються страховиком для досягнення поставленої мети; • тощо.

*Джерело: Узагальнено автором на підставі. [1;2;3;4]

Кожна страхова компанія прагне до формування ефективного та збалансованого страхового портфеля, оскільки це є запорукою її фінансової надійності у майбутньому.

Страхова компанія повинна мати розвинену систему продажу страхових продуктів, яка представляє собою комбінацію каналів продажу. Відповідно, це на дасть можливість збільшити кількість споживачів.

Список використаних джерел:

1. Журавка О. С. Теоретичні основи формування страхового портфеля / О. С. Журавка // Бізнес Інформ. - 2012. - № 5. - С. 201-204. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2012_5_57
2. Золотарьова О. В. Ключові тенденції та пріоритети розвитку ринку страхових послуг в Україні // Економіка і суспільство. – 2017. – № 11. – С. 413–420. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/11_ukr/66.pdf.
3. Зубець Л. Н. Маркетингові дослідження страхового ринку. М.: Центр економіки і маркетингу, 2001. – 224 с.
4. Страхові послуги : підручник / Керів. авт. колективу й наук ред. С. С. Осадець, Т. М. Артюх ; Київ. нац. економ. ун-т ім. В. Гетьмана. : КНЕУ, 2007.- 464 с.

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ НА ТОРГОВЕЛЬНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

*Лучечко А. Г., здобувач ОР магістра,
спеціальність „Облік і оподаткування”
Науковий керівник: к.е.н., доц. Бойко Р. В.
Львівський торговельно-економічний університет*

Ефективне управління фінансовими результатами торговельного підприємства можливе лише за прийняття управлінських рішень, які обов’язково будуть враховувати перспективи його розвитку. Таке дієве управління визначається як метою його проведення, так і під впливом тих

чи інших факторів на діяльність торговельного підприємства загалом і на його фінансовий результат, зокрема.

Перш за все, слід зазначити, що в економічній літературі саме поняття фінансових результатів, адже на даний час, немає одностайності у трактуванні даного поняття у законодавчих актах та науковій літературі, що не дає чіткої картини у визначенні ролі, сутності та значення фінансових результатів торговельного підприємства. Виокремлюють три базові підходи щодо визначення дефініції «фінансовий результат», а саме економічний, бухгалтерський та управлінські підходи.

У відповідності із економічним підходом фінансовий результат це один із базових показників діяльності господарюючого суб'єкта, що відображає зміну власного капіталу як результат відповідної діяльності суб'єкта підприємства. У випадку, коли фінансовий результат є позитивним, то відбувається збільшення власного капіталу, а коли фінансовий результат є від'ємним – зменшення власного капіталу. Бухгалтерський підхід подає сутність фінансового результату через призму розкриття засади його формування у системі бухгалтерського обліку. В інструкції «Про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку, активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій» виділяють такі різновиди фінансових результатів: результат операційної діяльності; результат фінансових операцій; результат іншої діяльності. Управлінський підхід базується на твердженні, що під визначенням фінансового результату мається на увазі процес його формування та характеристику всієї діяльності підприємства.

Проводячи дослідження різних вчених-економістів щодо трактування дефініції «фінансовий результат», можна зробити висновок, що дану економічну категорію можна трактувати з трьох позицій: як різницю між доходами та витратами діяльності суб'єкта підприємства; як зростання обсягу власного капіталу господарюючого суб'єкта на протязі звітного періоду; як зміну величини чистих активів господарюючого суб'єкта на протязі звітного періоду.

Фінансовий результат є складним та багатовимірним поняттям. На нашу думку, фінансовий результат торговельного підприємства це результат усієї фінансово-господарської діяльності торговельного підприємства, виражений у грошовій формі за результатами співставлення суми витрат із одержаними доходами. Рівень фінансового результату є основою, що забезпечує не тільки торговельного підприємства, а й показує рівень прибутковості результатів його діяльності та визначає потенціал стабільного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку, активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: наказ Міністерства фінансів України № 291 від 30.11.1999 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>.
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: наказ Міністерства фінансів України № 73 від 07.02.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>.

ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

*Мисак Л. В., бакалавр,
спеціальність “Облік і оподаткування”
ОПП “Обліково-правове забезпечення управління бізнесом”
Науковий керівник: к.е.н., проф. Герасименко Т. О.
Львівський торговельно-економічний університет*

Малі підприємства відіграють важливу роль в економічному розвитку будь-якої країни. Вони є основним джерелом зайнятості та створення нових робочих місць, а також сприяють розвитку конкуренції та інновацій.

Фінансова звітність є важливим інструментом для оцінки фінансового стану та результатів діяльності малих підприємств. Її використовують для внутрішніх цілей управління, а також різними стейкхолдерами у процесі прийняття рішень щодо інвестування, кредитування суб'єкта бізнесу.

Станом на 31 грудня 2022 року в Україні налічувалося 373 822 малих підприємств [2]. Це становить близько 95,2% від загальної кількості підприємств в країні. В умовах повномасштабної війни в Україні малий бізнес зазнав значних збитків. За даними НБУ, станом на кінець квітня 2022 року повністю або майже повністю зупинили свою діяльність 31,7% малих підприємств. Однак, починаючи з травня 2022 року, спостерігається позитивна динаміка відновлення діяльності малого бізнесу [3].

Станом на 2022 рік в Європейському Союзі налічувалося 25,8 мільйонів малих підприємств. Це становить близько 99% від загальної кількості підприємств в ЄС. Малі підприємства в ЄС створюють близько 60% робочих місць. Вони відіграють важливу роль в економіці ЄС, забезпечуючи її зростання та розвиток.

В Україні малі підприємства складають фінансову звітність відповідно до вимог Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 25 “Спрощена фінансова звітність”. Цей стандарт встановлює вимоги до складу, змісту та форми фінансової звітності малих підприємств, які відповідають критеріям, визначеним у ст. 6 Закону України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” [1].

Фінансова звітність малих підприємств в Україні складається з двох форм:

- Баланс (форма № 1-м);
- Звіт про фінансові результати (форма № 2-м).

Баланс відображає активи, зобов'язання та власний капітал підприємства на певну дату. Підсумок активів балансу повинен дорівнювати сумі зобов'язань та власного капіталу. “Звіт про фінансові результати” відображає доходи, витрати та фінансові результати підприємства за звітний період.

Звіт малого підприємства заповнюється в тисячах гривень з одним десятковим знаком

(згідно п.1 розділу 1 НП(С)БО 25). Фінансову звітність малого підприємства складають на кінець останнього дня звітного періоду. В Україні малі підприємства не зобов'язані оприлюднювати свою фінансову звітність.

У Європі існує єдиний підхід до фінансової звітності малих підприємств. Він заснований на Міжнародних стандартах фінансової звітності для малих і середніх підприємств (МСФЗ для МСП).

Особливістю МСФЗ для МСП є те, що стандарти не передбачають скороченої форми складання фінансової звітності, як вітчизняний НП(С)БО 25 “Спрощена фінансова звітність”. На відміну від звітності малих підприємств України, форми якої затверджені на законодавчому рівні, МСФЗ для МСП не містить форм звітів, лише рекомендації щодо розкриття інформації у фінансових звітах.

МСФЗ для МСП вимагають від малих підприємств складати наступні звіти:

- Баланс: відображає активи, зобов'язання та власний капітал підприємства на певну дату.
- Звіт про фінансові результати: відображає доходи, витрати та прибутки підприємства за певний період.
- Звіт про рух грошових коштів: відображає надходження та видатки грошових коштів за певний період.

Крім того, малі підприємства можуть складати додаткові звіти, такі як звіт про зміни у капіталі, звіт про рух грошових коштів за звітний період, примітки до фінансової звітності. У Європейському Союзі малі підприємства зобов'язані оприлюднювати свою фінансову звітність, якщо їхні акції котируються на біржі.

Фінансова звітність малих підприємств є важливим інструментом для оцінки їх фінансового стану та результатів діяльності. Вона дозволяє власникам, кредиторам та іншим зацікавленим сторонам отримати інформацію про здатність підприємства генерувати прибуток, виконувати зобов'язання та нести ризики.

В Україні та Європейському Союзі існують певні відмінності в вимогах до фінансової звітності малих підприємств. Незважаючи на ці відмінності, фінансова звітність малих підприємств в Україні та Європейському Союзі має спільну мету: забезпечити прозорість фінансової інформації про малі підприємства та її доступність для зацікавлених сторін.

Список використаних джерел:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні. Закон України від 16.07.1999 р. за № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14/ed20240101#Text>.
2. Державна служба статистики: офіційний сайт. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
3. НБУ: офіційний сайт. URL: <https://bank.gov.ua/>.
4. Банера Н. П. Фінансова звітність суб'єктів малого підприємництва: оцінка та шляхи підвищення інформативності показників. Науковий погляд: економіка та управління. 2021. №1 (71). С. 55-62. DOI: <https://doi.org/10.32836/2521-666X/2021-71-10>

РОЛЬ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

*Михальчук С. В., бакалавр,
спеціальність: «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»
ОПП: «Фінанси, митна та податкова справа»
Науковий керівник: к.е.н., доц. Смолінська С. Д.
Львівський національний університет імені Івана Франка*

Фінансове планування на підприємстві є не лише ключовою складовою ефективного управління фінансами, але й важливою стратегічною ініціативою для забезпечення стійкого розвитку та конкурентоспроможності бізнесу. В умовах сучасного глобального ринку та надзвичайної нестабільності, фінансове планування стає додатково актуальним завданням для будь-якого суб'єкта господарювання.

На думку деяких економістів, фінансове планування – це процес, що складається з певних етапів, зокрема:

- 1) аналізу інвестиційних можливостей та можливостей поточного фінансування, які має підприємство;
- 2) прогнозування наслідків поточних рішень;
- 3) обґрунтування обраного варіанту з ряду можливих рішень для включення його у заключний план;
- 4) оцінка результатів, яких досягнуло підприємство, відповідно до параметрів, встановлених у фінансовому плані [1].

Загалом, фінансове планування - це процес розробки стратегічних та тактичних планів щодо управління грошовими ресурсами та фінансовими активами підприємства з метою досягнення конкретних фінансових цілей. Тобто, основна мета фінансового планування полягає в тому, щоб забезпечити стійке фінансове забезпечення бізнесу, збільшити прибуток, знизити ризики та ефективно використовувати ресурси компанії. Розробка системи фінансового планування на підприємстві має включати не лише процедуру створення та затвердження фінансових планів, але і систему контролю за їх виконанням і можливість внесення необхідних змін під час їх реалізації.

Фінансове планування відіграє ключову роль у забезпеченні стійкого розвитку та успіху підприємства з таких ключових причин:

- 1) допомагає підприємству раціонально розпоряджатися фінансовими ресурсами. Адже під час складання фінансових планів чітко визначається скільки коштів потрібно для функціонування підприємства, розвитку та реалізації стратегічних цілей, включаючи оплату витрат, кредити, інвестиції, дивіденди та інше.
- 2) дозволяє передбачити майбутні прибутки та витрати. Це особливо важливо для планування збалансованого бюджету та забезпечення стійкості фінансів.

3) дозволяє ідентифікувати ризики та розробити стратегії їхнього управління. Це зменшує негативний вплив несподіваних подій на фінансовий стан підприємства.

4) допомагає керівництву підприємства підтримувати стійкі фінансові відносини з банками, інвесторами та іншими стейкхолдерами.

Безперечно, фінансове планування є одним із альтернативних фінансових інструментів, яке використовується підприємствами для налагодження фінансової діяльності та підвищення власної рентабельності та платоспроможності як одних із найбільш важливих показників міцного фінансового стану суб'єкта господарювання. Приділяючи більше уваги фінансовому плануванню, можна досягти зміцнення фінансової стабільності підприємства за умови виконання прогнозованих бюджетом обсягів операційної та інвестиційної діяльності на засадах фінансової стійкості, створення передумов для отримання чистого прибутку, достатнього для самоокупності та самофінансування підприємства [2].

Крім цього, планування включає в себе ретельний аналіз фінансових даних попередніх років та враховує вплив зовнішніх факторів, таких як зміни в економічному середовищі, конкуренція на ринку та зміни в законодавстві. Воно також дозволяє підприємству побачити, як різні альтернативи впливають на його фінансову діяльність і обирати найбільш вигідні шляхи розвитку.

Більше того, фінансове планування допомагає підприємству бути більш відповідальним та стійким в екологічному та соціальному вимірах. З врахуванням зростаючого інтересу до сталого розвитку, фінансовий план може включати стратегії для зменшення впливу на навколишнє середовище та підвищення корпоративної відповідальності.

Таким чином, фінансове планування на підприємстві відіграє дійсно важливу роль. Цей процес визначає фінансову стійкість, ефективність та конкурентоспроможність суб'єкта господарювання. Фінансовий план допомагає прогнозувати майбутні доходи та витрати, контролювати грошовий потік, а також розробляти стратегії для розвитку та адаптації до змін у бізнес-середовищі. Завдяки фінансовому плануванню, підприємство може досягти фінансової стійкості, мінімізувати ризики та максимізувати можливості для росту.

Список використаних джерел:

1. Ставерська Т.О., Андрущенко І.С. Фінансове планування та прогнозування в підприємствах і фінансових установах: навч. посіб. Харків : ХДУХТ, 2019. 144 с. URL: <https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/10428> (дата звернення: 19.10.2023).
2. Насібова О. В., Манік В. О. Сутність фінансового планування розвитку підприємства. Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства. Харків, 2019. Вип. 202. С. 43-54. URL: <https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/5744> (дата звернення: 19.10.2023).

ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВІЙНИ

*Момрик Ю. І., бакалавр,
спеціальність „Фінанси, банківська справа та страхування”
ОПП „Фіскальне та митне адміністрування”
Науковий керівник: к.е.н., доц. Градюк Н. М.
Львівський торговельно-економічний університет*

Умови війни завжди створюють низку складних викликів для суспільства, економіки та підприємств. Конфлікт, військові дії, економічні санкції та загальна нестабільність регіону обтяжують життя підприємств та їхню здатність функціонувати відповідно до звичних стандартів. Проблеми, які супроводжують підприємства під час воєнних конфліктів, можуть бути дуже різними, включаючи забезпечення безпеки працівників, логістичні та фінансові труднощі, втрату ринків збуту, зниження виробництва та інші. У цьому контексті розглядається проблема функціонування підприємств в умовах війни.

Вже понад рік українські підприємці щодня зазнають величезних збитків і стикаються з новими викликами. З початку повномасштабного вторгнення українська економіка та бізнес зазнали нищівного удару. 30,4% – безпрецедентний спад національної економіки України у 2022 році. Крім того, за даними Міністерства соціальної політики, минулого року кількість українців, які живуть за межею бідності, зросла майже до 30%, що в свою чергу суттєво вплинуло на платоспроможності громадян, при цьому споживча інфляція досягла 26,6%. Разом із падінням платоспроможності українців і зростання цін, на яке також суттєво вплинула девальвація національної валюти – з 29 до 40 грн. за долар. З початком війни підприємці практично втратили можливість вести будь-яку зовнішньоекономічну діяльність через обмежену пропускну спроможність західних кордонів країни, майже повністю паралізовані морські порти, закриті кордони з росією та білоруссю зі зрозумілих для всіх причин [1].

Головним викликом для бізнесу стали постійні атаки на енергосистему України з боку росіян, що призвело до частих і тривалих відключень електроенергії. Згідно зі статистикою Європейської бізнес асоціації (ЄБА), 89% приватних компаній і державних підприємств відчули на собі наслідки ударів росії по енергетичному сектору.

Підприємства змушені шукати альтернативні джерела електроенергії та збільшувати витрати на транспорт та витратні матеріали. Крім того, скорочення продуктивних годин і постійні переривання робочих процесів значно вплинули на доходи компаній.

За даними дослідження, яке було проведено спільно Advanter Group і Лігою ділових клубів України, 48% підприємств малого та середнього бізнесу не можуть перевезти виробництво, 31% не встигли це зробити, близько 20% здійснили часткову релокацію бізнесу або в процесі переїзду.

В онлайн опитуванні брали участь власники 245 підприємств малого та середнього

бізнесу[2].

Серед інших проблем підприємці виділяють:

- зруйновані логістичні шляхи, дефіцит автотранспорту та значне зростання цін на паливо;
- необхідність перегляду стратегії продажів і маркетингу;
- дефіцит людських ресурсів через мобілізаційні заходи та виїзд українців з країни;
- втрати компаній і країн-партнерів;
- обмеження зовнішніх і внутрішніх інвестицій і блокування кредитних ліній національними банками;
- значне зростання цін на енергоносії, сировину та матеріали.

Ще одним викликом стала окупація деяких територій, яка тимчасово позбавила підприємства доступу до своїх виробничих і складських приміщень. Щоб утриматися на плаву, підприємці були змушені переналаштувати внутрішні бізнес-процеси та вдаватися до кризового мікро- та макромеджменту.

За даними Європейської бізнес асоціації: близько третини підприємств, а саме 37% респондентів, були змушені скоротити штат і збільшити обсяг роботи для решти працівників шляхом зміни їх функціональних обов'язків; 44% компаній адаптували свій асортимент товарів і послуг до потреб ринку; більшість компаній перейшли на короткострокове стратегічне планування:

- мікрокомпанії - 60% респондентів планують на 1 місяць, 16% - без змін;
- малі компанії - 56% респондентів планують на 1 місяць, 18% - на квартал;
- середні компанії - 41% респондентів планують на 1 місяць, 21% - без змін;
- великі компанії - 38% респондентів планують без змін, 26% - на 1 місяць [4].

Крім того, українські підприємці визначили низку першочергових завдань, над якими працюють. Серед найпопулярніших відповідей:

- розширення клієнтської бази та цільової аудиторії – 63%;
- адаптація стратегії та спрямованості бізнесу до поточних потреб ринку - 25%;
- пошук нових логістичних шляхів і постачальників - 23%;
- пошук фінансування/інвестицій або нових партнерів - 22%;
- вихід на міжнародний ринок – 21%.

Наведені вище статистичні дані ясно показують, що потреби та поведінка споживачів різко змінилися, і це безпосередньо впливає на те, що потрібно підприємствам для відновлення своєї діяльності. Тому більшість опитаних компаній вважають пошук нових клієнтів найактуальнішим завданням.

Незважаючи на надзвичайно складні умови та нестабільну ситуацію, за даними Європейської бізнес асоціації, більше половини респондентів, а саме 76% підприємців, планують розширювати свій бізнес, з них:

- 28% прагнуть розширити свою географію присутності;
- 26% планують відкривати нові сфери бізнесу;
- 25% хочуть змінити свою стратегію на зовнішній ринок;
- 21% – збільшить кількість працівників.

Важливо також врахувати той чинник, що підприємці планують розширювати бізнес за рахунок власних коштів, лише 33% респондентів розраховують на кредити та гранти [3].

Звісно, в умовах воєнного стану очікувати значного відновлення економіки немає підстав. Але бізнес-спільнота України розраховує на рішучі дії уряду щодо стабілізації економіки та підтримки бізнесу.

Отже, в Європейській бізнес асоціації вважають, що держава має суттєво зменшити свою роль у бізнесі та переглянути існуючі інструменти регулювання та контролю на актуальність та ефективність. На сьогодні в Україні діє трохи менше 1000 інструментів державного регулювання бізнесу, які щодня зв'язують руки підприємцям, які намагаються вижити та зберегти власний бізнес.

Слід наголосити на тому, що повномасштабне вторгнення країни-агресора росії не зупинило український бізнес, а навпаки, підштовхнуло його до розвитку та виходу на міжнародний рівень.

Список використаних джерел:

1. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Економічна правда. Релокація бізнесу: скільки підприємств уже поновили роботу. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/08/17/690505/>
3. Тимошенко М. В., Петров В. А. Ідентифікація ризиків та особливості антикризового управління в умовах війни. Підприємництво і торгівля: тенденції розвитку : матеріали 5-ої міжнар. наук.-практ. конф., м. Одеса : Державний університет «Одеська політехніка», 2022. С. 52–54.
4. Третина компаній Європейської Бізнес Асоціації вже повноцінно працюють: URL: <https://eba.com.ua/tretyna-kompanij-yevropejskoyi-biznes-asotsiatsiyi-vzhe-povnotsinno-pratsyuyut/>

ОПТИМІЗАЦІЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ: СУТНІСТЬ, ПРИНЦИПИ ТА КРИТЕРІЇ

*Муха І. Ю., бакалавр,
спеціальність «Економіка»
ОПП «Бізнес-економіка»*

*Науковий керівник: к.е.н., доц. Воронко О. С.
Львівський торговельно-економічний університет*

Оптимізація бізнес-процесів є ключовою стратегічною задачею для будь-якої успішної компанії, оскільки вона дозволяє досягти більшої ефективності, підвищити продуктивність та зменшити витрати ресурсів. У сучасному бізнес-середовищі, де конкуренція надзвичайно висока, оптимізація процесів стає базою, яка формує конкурентну перевагу.

Бізнес-процеси - це система взаємопов'язаних та взаємозалежних дій, які спрямовані на досягнення конкретної мети або результату у сфері бізнесу [2]. Це може бути створення продукту, надання послуг, виробництво товарів, управління проектами, взаємодія з клієнтами та інше. Бізнес-процеси охоплюють усі аспекти функціонування організації, від розробки стратегії

до виконання конкретних завдань.

Ключовий аспект бізнес-процесів - це їх структурований характер та послідовність етапів. На нашу думку, ефективні бізнес-процеси не дозволяють компанії виявити найбільш оптимальні та ефективні способи вирішення завдань, що забезпечують їх функціонування. Оптимізація бізнес-процесів включає в себе аналіз, перегляд та постійне удосконалення методів та прийомів для досягнення кращих результатів.

Оптимізація бізнес-процесів означає аналіз та удосконалення кожного етапу виробничого або організаційного циклу. Це включає в себе спрощення процедур, скорочення часу на виконання завдань, раціоналізацію використання ресурсів, оптимальний розподіл обов'язків та удосконалення комунікацій між підрозділами компанії. Метод оптимізації є не лише покращення показників бізнесу, але й забезпечення більшої задоволеності клієнтів, більш точного виконання їхніх потреб і побажань. Це сприяє зміцненню репутації компанії, залученню нових клієнтів та підвищенню їхньої лояльності [2].

Оптимізація бізнес-процесів базується на кількох ключових принципах, спрямованих на досягнення максимальної ефективності, якості продукту або послуги, а також задоволення потреб клієнтів. Першим принципом є аналіз і оцінка поточних процесів. Сюди входить збір та аналіз даних про поточні бізнес-процеси з можливістю розміщення слабких місць. Другий принцип - це визначення та формулювання конкретних цілей оптимізації. Цілі повинні бути SMART (специфічні, вимірювані, досяжні, релевантні та часово обмежені), щоб забезпечити чітке спрямування та орієнтацію на досягнення позитивних результатів. Третій принцип - це управління змінами. Оптимізація бізнес-процесів часто вимагає впровадження нових методів, технологій, процедур та стандартів. Ефективне керування змінами дозволяє забезпечити плавний перехід та застосування нововведеного персоналу. Четвертий принцип - це використання технологій та автоматизація. Сучасні програмні продукти та інформаційні системи можуть значно полегшити та прискорити бізнес-процеси, пошкодити ймовірність помилок та оптимізувати використання ресурсів. І нарешті, п'ятий принцип - це постійне вдосконалення та моніторинг.

Отже, бізнес-процеси повинні бути постійно оновлені та оптимізовані на основі змін у бізнес-середовищах, вимогах, технологічних доробках та зворотному зв'язку від клієнтів та клієнтів [3, с.211-212]. Варто встановити основні критерії, які використовуються в процесі оптимізації бізнес-процесів.

Першим критерієм є продуктивність та ефективність. Цей аспект оцінюється на основі швидкості виконання завдань, кількості ресурсів, які витрачаються, та якості отриманого результату. Ефективність процесу повинна сприяти максимальній результативності при мінімальних витратах.

Другим критерієм є якість продукту або послуги. Оптимізація руху на підвищення якості

кінцевого продукту чи послуги, що надається клієнту. Це може бути досягнуто шляхом покращення процесів контролю якості, впровадження кращих практик та використання новітніх технологій.

Третій критерій - це клієнтське сприйняття та задоволення. Оптимізація повинна бути спрямована на забезпечення задоволення потреб та очікування клієнтів. Важливо аналізувати та отримати відгуки клієнтів, працювати над покращенням способу взаємодії та отримати їхні пропозиції.

Четвертий критерій - це ефективність витрат. Оптимізація має напрямок на раціональне використання ресурсів, таких як час, вартість, праця та матеріали. Це дозволяє зменшити витрати та збільшити прибутковість бізнесу.

П'ятий критерій - це пристосованість до змін. Бізнес-процеси повинні бути гнучкими та легко адаптуватися до змін у бізнес-середовищах, технологічних інноваціях, вимогах клієнтів та ринкових умов. Гнучкість і адаптивність запобігають конкурентоспроможності бізнесу та успішно реагують на зміни [1].

Таким чином, оптимізація бізнес-процесів є стратегічним кроком у побудові стійкого та конкурентоспроможного бізнесу.

Список використаних джерел

4. Дергачов Є. В., Фішук К. О. Методичні підходи до аналізу та оптимізації бізнес-процесів. Ефективна економіка. 2020. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8382>
5. Ольшанський О.В. Розроблення структури та класифікації бізнес-процесів підприємств торгівлі. Економіка та суспільство. 2018. № 19. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/19_ukr/83.pdf
6. Шуляр Р.В. Розвиток економіко-управлінського інструментарію забезпечення бізнес-процесів: моделювання, регулювання та економічне обґрунтування / Монографія. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2018. 276 с.

СУТНІСТЬ КАПІТАЛУ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ ТА ЙОГО СТРУКТУРА

*Наконечна Т. В., магістр,
спеціальність “Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок”
ОПП “Фінанси, банківська справа та страхування”
Науковий керівник: д.е.н., проф. Черкасова С. В.
Львівський торговельно-економічний університет*

Для покриття своєї діяльності страхова компанія зобов'язана зі своєї сторони гарантувати надійність, ефективність та платоспроможність, що в свою чергу забезпечується її капіталом, величина та достатність якого контролюється державним регулятором. На сьогоднішній день формуванню та розміщенню капіталу страхових компаній надається значна увага, оскільки від нього залежить їх подальший розвиток.

Варто додати, що своєрідність страхової діяльності викликає надзвичайний інтерес до розкриття сутності капіталу страховика й оцінки його вартості. Основними характеристиками, які визначають економічну сутність капіталу вважають:

1. Капітал підприємства є центральним чинником виробництва.

2. Капітал характеризує фінансові ресурси підприємства, які в свою чергу забезпечують дохід. В даному випадку капітал має можливість виступати у вигляді позикового капіталу, який покріє формування доходів підприємства не в операційній, а у фінансовій сфері його діяльності.

3. Капітал є основою формування достатку його власників. Він наділяє потрібний рівень достатку його власників як у поточному, так і в перспективному періодах.

4. Капітал підприємства вважається основним параметром його ринкової вартості. У цій якості насамперед є власний капітал підприємства, що розраховує об'єм його чистих активів.

Отже, можна дійти висновку, що капітал забезпечує ефективну діяльність такої специфічної фінансової установи, як страхова компанія [1].

Виокремлюють 2 підходи структури капіталу страхової компанії: перший – капітал страхової компанії утворюється із власного та залученого, другий – капітал страховика складається із власного, залученого та позикового. Власний капітал слугує власністю страховика, за своєю структурою складається із статутного, дооціненого, додаткового, резервного, нерозподіленого прибутку. Залучений капітал не є власністю страховика, тимчасово перебуває в його розпорядженні та складається зі страхових резервів, цільового фінансування, доходів майбутнього періоду. Залучений капітал вважається центральним, оскільки саме він покриває потреби страхової компанії. Важливу роль відіграє позиковий капітал, який компанія залучає у свою діяльність на поворотній основі та на принципах платності, строковості й забезпеченості. Він, в свою чергу, складається із кредитів банків та інших фінансових установ і кредиторської заборгованості.

Підсумовуючи, впливає, що капітал кожної страхової компанії вирізняється своєю структурою, виконує необхідні функції, повинен бути достатнім щоб виконувати свої зобов'язання та здійснювати ефективну діяльність [2].

В свою чергу важливою складовою капіталу страхової компанії є резервний капітал. Резервний капітал – капітал, який створюється з завданням фінансування можливих збитків страхової компанії; складова власних фінансових ресурсів страхової компанії, яка резервується для додаткового забезпечення її платоспроможності, відповідно до прийнятої методики здійснення страхової діяльності. Прибуток страхової компанії являє собою джерело формування резервного капіталу. Резервний капітал представляє суму резервів страховика, створених з чистого прибутку. Обсяг резервного фонду нараховує від 25% величини статутного капіталу, а щорічні відрахування у резервний фонд нараховують не менше 5% чистого прибутку страхової компанії [3].

Отже, можна зробити висновки, що капітал страхової компанії формується завдяки залученим зовнішнім та внутрішнім джерелам, містить в собі матеріальні та нематеріальні активи, які мають властивість приносити дохід та здійснює свій кругообіг. Також важливу роль

відіграє резервний капітал, основним завданням якого вважається фінансування можливих збитків страхової компанії.

Список використаних джерел:

1. Супрун Н.В. Нові підходи до управління капіталом страхових компаній. 2019. Вип. 7(1). –С. 138–144.
2. Добош Н.М. Основні принципи формування та управління капіталу страхових організацій / Н.М. Добош // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. 2020. № 767. С. 132–140.
3. Чиж Л.М. Сутність, структура та функції страхового капіталу [Електронний ресурс] / Л.М. Чиж // Економіка. Управління. Інновації. 2012. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2012_1_66

ФІНАНСОВА СТАБІЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА ТА НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЇЇ ЕФЕКТИВНОСТІ

*Оліховська М. В., к.е.н., доц.,
завідувач кафедри менеджменту, економіки та туризму
Наконечний О. Т., магістр,
спеціальність “Менеджмент”
ОПП “Менеджмент”
Магурчак В. В., магістр,
спеціальність “Менеджмент”
ОПП “Менеджмент”
Львівський інститут ПрАТ “ВНЗ “МАУП”*

Стабільність фінансового стану підприємства залежить від правильності і доцільності вкладення фінансових ресурсів в активи [1]. Тому для аналізу причин зміни і шляхів покращення його фінансового стану слід передусім вивчити структуру майна та більш детально дослідити, за рахунок яких складових майна і джерел його формування відбувається зміна валюти балансу. Детальнішу характеристику зміни фінансового стану за активами підприємства можна отримати при аналізі окремих видів майна.

Аналізуючи довгострокові (необоротні) активи, найважливішим для оцінки фінансового стану є діагностика динаміки їх зростання, структурних зрушень та ефективності використання. Необоротні активи оцінюють за первісною, справедливою, залишковою, ліквідаційною та переоціненою вартістю. В процесі аналізу необоротних активів найчастіше використовують їх оцінку за первісною вартістю – вартістю, за якою їх зараховують на баланс, і залишковою вартістю, яка обчислюється як різниця між первісною вартістю необоротних активів і сумою їх зношення (знос) [1].

Аналіз необоротних активів розпочинають з дослідження динаміки їх загального обсягу та окремих видів. Підсумок першого розділу активу балансу вказує на величину вартості необоротних активів підприємства, які воно використовує в процесі здійснення господарської діяльності. У процесі аналізу виявляють види необоротних активів, за рахунок яких відбулася зміна їх загального обсягу. Зменшення загальної вартості необоротних активів за аналізований період може свідчити про скорочення підприємством господарської діяльності, тому слід визначити його можливі причини.

За динамікою зміни основних засобів можна дати оцінку щодо зростання економічного

потенціалу підприємства (зростання чи зменшення можливостей продуктивної діяльності) та про ступінь покриття (окупності) основного капіталу (за ступенем зношуваності).

Основу необоротних активів становлять операційні необоротні активи і активи, що безпосередньо використовуються підприємством в процесі здійснення операційної діяльності (основні засоби і нематеріальні активи) та інвестиційні необоротні активи – довгострокові активи, що сформовані підприємством в процесі здійснення реального і фінансового інвестування (незавершене будівництво, довгострокові фінансові інвестиції).

Наявність основних засобів є необхідною умовою здійснення підприємством господарської діяльності, а їх збільшення свідчить про зростання можливостей підприємства провадити цю діяльність.

Збільшення величини довгострокових фінансових інвестицій вказує на вилучення грошових коштів з основної виробничої діяльності, а її зменшення дає змогу залучити більше фінансових ресурсів до основної діяльності підприємства і поліпшити його фінансовий стан. З іншого боку, наявність довгострокових фінансових вкладень вказує на інвестиційну спрямованість підприємства: за умови визнання підприємства платоспроможним необхідно детальніше вивчити склад і структуру фінансових вкладень, оцінити їх ліквідність і доцільність [2].

Виходячи з вищесказаного, підприємству доцільно було б приділити більше уваги нарощування своїх виробничих потужностей за рахунок активної частини основних засобів. Певний резерв коштів для цього можна отримати за рахунок продажу надлишкової частини пасивних основних засобів. Для виявлення останньої необхідно провести детальніший аналіз завантаження виробничих і невиробничих площ та інтенсивності використання інших основних засобів підприємства.

Ефективне управління персоналом – це важливий фактор результативності, прибутковості та конкурентоспроможності підприємств [3]. Для цього необхідно:

- 1) забезпечити обґрунтоване планування, підбір й залучення персоналу, впровадити ефективний організаційно-економічний механізм забезпечення кваліфікованим персоналом;
- 2) оптимізувати систему мотивації персоналу, забезпечити зростання сукупних доходів співробітників, забезпечити раціональне співвідношення між ефективністю й результативністю співробітників і витратами;
- 3) сприяти розвитку ефективної системи оцінки персоналу;
- 4) впровадити стандарти оцінки професійних знань і навичок;
- 5) сформувати ефективну систему розвитку персоналу, провести моніторинг потреб у навчанні, розробити випереджальні програми навчання з використанням сучасних технологій;
- 6) забезпечити ефективну роботу з установами освіти й молодими фахівцями.

Впровадження запропонованих стратегічних напрямів підвищення ефективності використання персоналу дозволить: підвищити рівень мотивації працівників на підприємстві.

Список використаних джерел:

1. Григорова З. В., Кваско А. В. Сучасні методи управління витратами підприємств. *Науковий погляд: економіка та управління*. № 2 (72). 2021. С. 18-24.
2. Дунда С. П. Розвиток підприємства та оцінка факторів, що на нього впливають. *Ефективна економіка*. 2016. № 12. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5329>.
3. Дунська А. Р. Управління організаційним розвитком підприємств : навч. посіб. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. 187 с.

МОТИВАЦІЯ ТА ТВОРЧІСТЬ В УПРАВЛІННІ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

*Оліховський В. Я., к.е.н.,
доцент кафедри менеджменту, економіки та туризму,
Зубрицький В. Б., магістр,
спеціальність “Менеджмент”
ОПП “Менеджмент”
Пічугін Д. С., магістр,
спеціальність “Менеджмент”
ОПП “Менеджмент”
Львівський інститут ПрАТ “ВНЗ “МАУП”*

Головним завданням керівника підприємства є процес формування мотивації для персоналу, для того щоб працівники працювали більш плідно і якісніше [2]. Мотивація – це стан, який спонукає до різних типів поведінки і надає їй напрямок, який сприймається як бажання чогось, чого нам не вистачає. Мотивація, спираючись на стан менталітету людини, утворює основу його поведінки, а також обмежувальні поведінкові перепони. До складу мотивації персоналу підприємства входять проблеми активізації, управління і втілення цілеспрямованої поведінки персоналу. Найголовніше для керівника підприємства це внутрішній позитивний мікроклімат в колективі, але якщо колектив не згуртований, то це буде означати крах для підприємства і для бізнесу. На нашу думку, мотивація є одним із компонентів психологічної регуляції діяльності. Вона забезпечує функціонування навчання, активізує когнітивні та рухові системи для досягнення певних цілей, тобто спонукає до поведінки, що підтримує динамічне зростання особистості та її внутрішню рівновагу. Часто науковці визначають мотивацію як процес підтримки та оновлення, який намагається усунути психологічний стан дисбалансу. Цей дисбаланс є своєрідною незадоволеністю у фізичному та соціальному бутті, і за допомогою різноманітних потреб вони намагаються перетворити стан незадоволення на задоволення.

Щоб досягти згуртованості колективу підприємства, керівник повинен мотивувати своїх працівників.

Керівник підприємства може застосовувати такі фактори мотивації:

4. оплата праці. Робітник здійснює оцінку свого внеску в загальний підсумок згідно грошової суми, яку він отримує за свою працю;
5. умови праці. Керівник повинен забезпечувати безпечну робочу обстановку і комфортні умови трудової діяльності. Працівники повинні усвідомлювати, що керівник прагне

сформувати і надати їм такі комфортні умови;

6. соціальні можливості. Керівник підприємства повинен надати працівнику соціальні можливості: субсидування на харчування, знижки для всіх на товари і послуги, оплату проходження навчання та інші соціальні пільги;

7. надання самостійності в робочій поведінці. Керівник підприємства повинен надавати працівнику більшу свободу і самостійність в їх щоденній роботі;

8. надання для працівника зацікавленості в роботі [3].

Основна мета системи мотивації персоналу полягає в стимулюванні діяльності персоналу з метою збільшення продуктивності. Якщо працівник зацікавлений, то він набагато якісніше виконує свої обов'язки і виконує доручену йому роботу.

Система мотивації ставить перед собою ряд завдань, основні з яких відображені на рисунку 1.

Рис. 1. Завдання системи мотивації

Система мотивації персоналу складається з певних елементів (див. рис. 2).

Інструменти системи мотивації – це ті види мотивації, які здатні вплинути на мотивацію персоналу. Вони можуть бути матеріальні і нематеріальні. Серед них є ті, які безпосередньо залежать від конкретних результатів праці, наприклад, премії.

Занадто сильна мотивація викликає високий рівень внутрішньої психологічної напруги, яка порушує «нормальне» функціонування людської психіки і, таким чином, послаблює поточні внутрішні, суб'єктивні припущення про продуктивність. Тому загальна працездатність знижується. Виходячи з цього, в процесі мотивації працівників, як матеріальної, так і

нематеріальної, керівнику організації важливо визначать потреби працівників, для того щоб потреби більш нижчого рівня могли задовольнятися раніше, ніж потреби більш високого рівня [5].

Головна роль відводиться менеджерам, які повинні добре використовувати всі свої здібності та навички, щоб мотивувати людей викладатися якнайкраще [4].

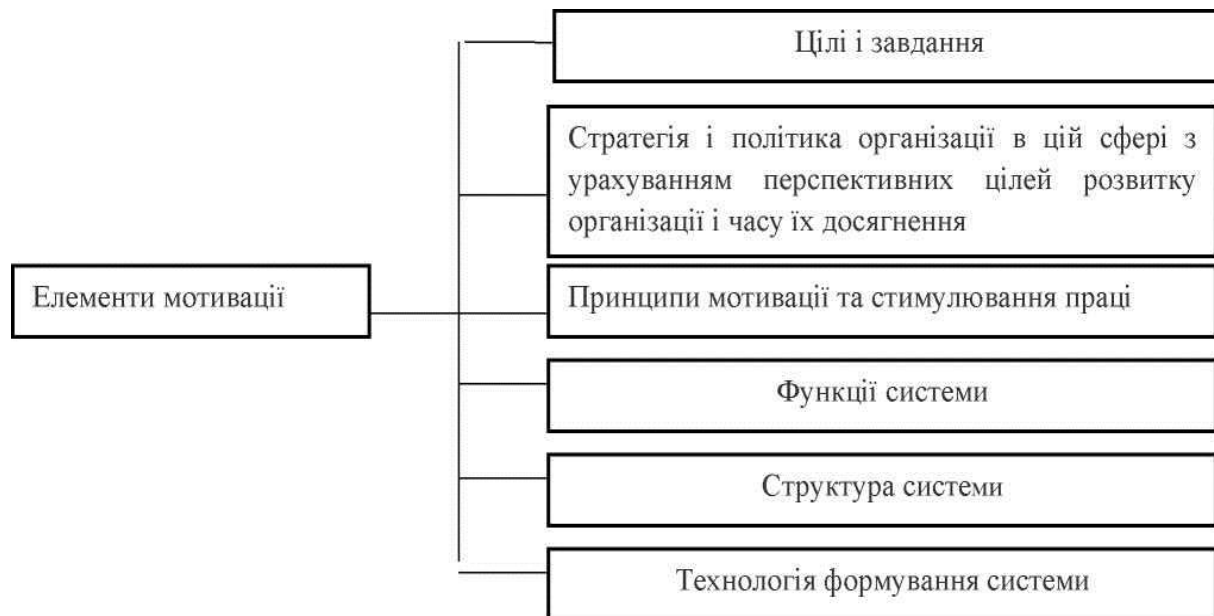

Рис. 2. Елементи мотивації

Творчість – це здатність створювати нові культурні, технічні, духовні та матеріальні цінності в усіх сферах людської діяльності. Креативність – це діяльність, яку люди ще не знають і яка наразі є соціальною. Творчість і креативність працівників мають величезне значення для функціонування будь-якого виробництва особливо для підвищення конкурентоспроможності кінцевого продукту виробництва. Існує понад 60 різних визначень творчості. Важливо зазначити, що автори завжди сходяться на думці, що творча діяльність характеризується оригінальністю та корисністю. Багато науковців визначають креативність, як набір навичок і знань, які через творців художньої чи наукової сфери продукують абсолютно нові та оригінальні ідеї, корисні та важливі для виробничого процесу.

Під креативністю, як поєднанням креативного та критичного мислення, також розуміють здатність поглянути на речі з іншої точки зору. Критичне мислення має недооцінене значення для реалізації багатьох проєктів [1].

Навіть під час війни роботодавець повинен подбати про індикатор щастя своїх працівників, наскільки це можливо. Звісно, український бізнес та економіка досі знаходяться в скрутному становищі, проте не однією матеріальною винагородою вмотивовані спеціалісти.

Таким чином, психологічний мікроклімат, почуття цінності виконуваної роботи, відчуття приналежності до команди, а також – можливість брати участь у спільній благодійній діяльності максимально підвищують індикатор щастя команди в цілому та кожного робітника.

Список використаних джерел:

1. Брич В. Я., Корман М. М. Креативний менеджмент : підручник. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. 220 с.
2. Захарчин Г. М., Любомудрова Н. П. Формування та оцінювання мотивації управлінського персоналу підприємств і організацій : монографія. Львів : Вид-во Львів. політехніки. 2015. 188 с.
3. Колот А. М., Цимбалюк С. О. Мотиваційний менеджмент : підручник. Київ : КНЕУ, 2014. 479 с.
4. Оніщук Ю. Ю. Мотивація як одна зі складових ефективного управління розвитком людських ресурсів організації. *Управління розвитком*. 2013. № 12. С. 137-139.
5. Палеха Ю. І. Менеджмент персоналу : навч. посіб. Київ : Ліра-К, 2018. 336 с.

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ ТА РАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ЙОГО ДІЯЛЬНОСТІ

*Парфенюк Є. І., к.е.н., доц.,
заступник директора з навчально-методичної та виховної роботи
Шушков М. О., магістр,
спеціальність “Менеджмент”
ОПП “Менеджмент”
Львівський інститут ПрАТ «ВНЗ МАУП»*

Під час становлення ринкових форм бізнесу великого значення має розвиток підприємницької діяльності. Головним завданням організації є забезпечення погодженості усіх факторів зовнішнього та внутрішнього середовищ та взаємодії людей, які беруть участь у процесі бізнесу.

Підприємництво як форма господарювання є невід’ємною складовою частиною ринкової економіки. Дослідження сучасних вчених показують, що процвітання розвинутих країн світу забезпечує успішна реалізація підприємницького потенціалу малого бізнесу як четвертого фактора виробництва (нарівні з землею, працею, капіталом).

Головними умовами здійснення підприємницької діяльності є:

1) приватна автономність малого підприємства, тобто його повна економічна і господарська свобода у виборі сфери, методів, часу, місця здійснення підприємницької діяльності;

2) повна відповідальність керівництва малого підприємства за економічні, екологічні та соціальні наслідки своєї діяльності й пов’язаний з нею ризик;

3) власна орієнтація малого підприємства на комерційний успіх та одержання прибутку. Таким чином, мале підприємництво як особливий вид діяльності характеризується такими ознаками (див. рис. 1).

В кожному підприємстві відрізняється від інших особливостями продукції, послуг, місцем розташування, зокрема малий бізнес, який має власні характерні ознаки та окремі ознаки, завдяки яким класифікують усі організаційно-правові форми бізнесу.

В Україні господарська діяльність суб’єктів господарювання регулюється: «Господарським кодексом, згідно якого господарська діяльність – це діяльність суб’єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність. У кодексі також зазначається, що господарська діяльність, яка здійснюється з

метою одержання прибутку є підприємництвом, а суб'єкти такої діяльності – підприємцями» [2].

Головний зміст поняття «ефективність господарської діяльності», на нашу думку, є у досягненні бізнес-структурою основних організаційно-господарських цілей. У антикризовому менеджменті про ефективність функціонування свідчить відповідний показник (групи показників) та динаміка протягом звітного періоду.

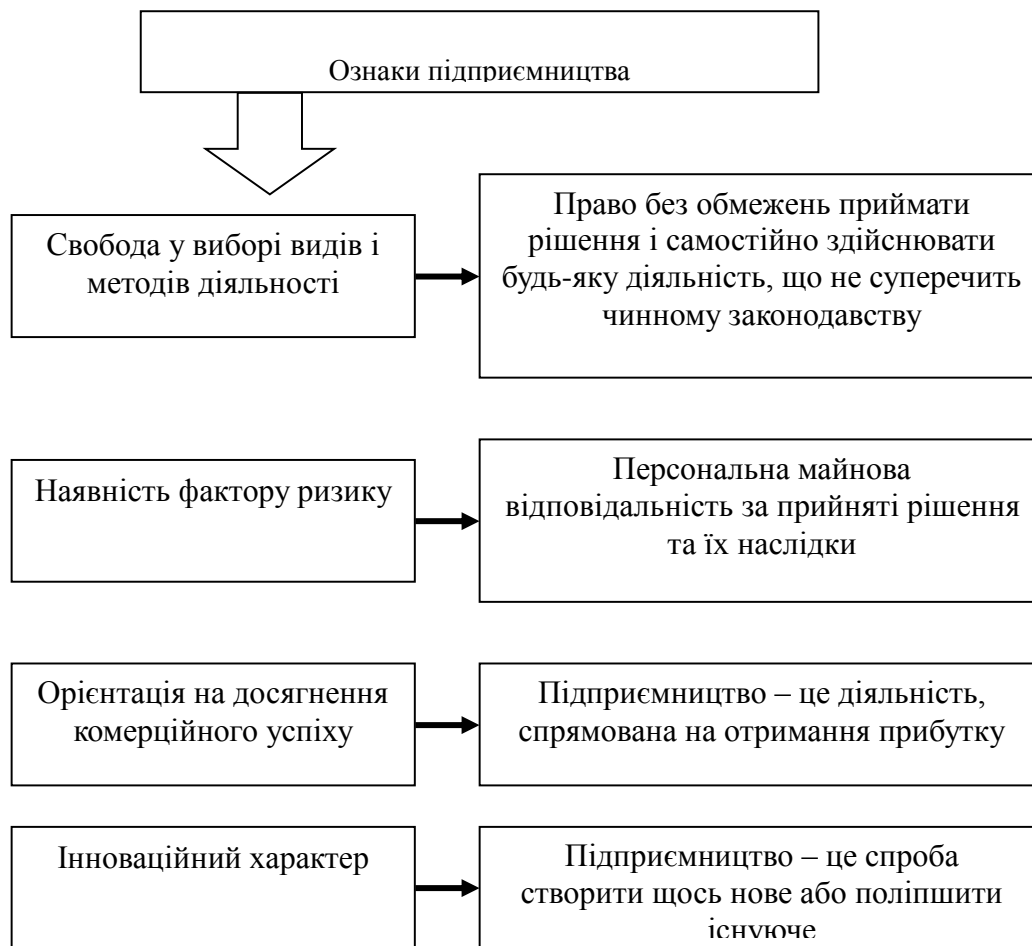

Рис. 1. Ознаки підприємницької діяльності

Ряд науковців, зокрема Швець В. Г., Загородній А. Г. та Партин Г. О., Іващенко В. І. та Болюх М. А. [3], розглядають господарську діяльність підприємства в контексті господарських процесів, які узагальнено зводяться до виробництва, постачання і збуту. З огляду на це, варто погодитися з Андрійчуком В. Г., який складовими господарської діяльності визначає три види діяльності: виробничу (операційну або основну), інвестиційну та фінансову.

Андрійчук В. Г. «під ефективністю господарської діяльності розуміє результативність, яка вимірюється відношенням результату до витрат (ресурсів), при чому існує багато видів ефекту та різноманітність витрат. При цьому результат господарської діяльності повинен відповідати її цілям і завданням» [1].

Савицька Г. В. зазначає, що «оцінка ефективності господарської діяльності сприяє

економному використанню ресурсів, виявленню і впровадженню передового досвіду, науковій організації праці, використанню нової техніки і технологій виробництва, запобіганню зайвих витрат, недоліків у роботі» для знаходження резервів підвищення ефективності та виживання у конкурентній боротьбі, зміцнення ринкових позицій тощо» [5].

Аналіз відіграє важливу роль при оцінці ефективності господарської діяльності підприємства. Відомо, що будь-яка підприємницька діяльність потребує постійного контролю та аналізу процесів, під дію яких потрапляє підприємство в сучасних умовах господарювання. Це, передусім, пов'язано із зміною зовнішніх умов, кон'юнктури ринку, податкового законодавства тощо. Суть проблеми полягає в тому, що більшість підприємців, які зіткнулися з перешкодами, не задумуються про необхідність аналізу своєї діяльності, а тому взагалі його не здійснюють [4].

Аналіз необхідний на всіх етапах підприємницької діяльності: від задумів та формування підприємства до поступового підвищення ефективності його господарювання. Саме на основі результатів аналізу розробляються та формуються управлінські рішення, які в сучасних умовах жорсткої конкуренції не можуть прийматись інтуїтивно або приблизно.

Головною метою аналізу бізнесової діяльності є оцінка використання активів, доходів і витрат протягом звітного періоду, а також вияв факторів, що негативно чи позитивно вплинули на кінцеві фінансові результати діяльності.

Аналітичний облік виробничих запасів ведеться у розрізі найменувань та однорідних груп, при допомозі карток складського обліку, які зберігаються в картотеці за номенклатурою цінника. Вона є найбільш простою та придатною для користування, раціональною, що пояснюється функціональними можливостями, доступністю програми для навчання, зручним інтерфейсом.

Організація аналітичної роботи передбачає розробку загальних планів і програм конкретних аналітичних робіт: загальне керівництво; порядок проведення аналізу; матеріальне, методичне та наукове забезпечення; способи виконання аналітичних робіт; контроль за використанням виявлених резервів. Важливою умовою безперебійної роботи підприємства є забезпечення потреби в матеріальних ресурсах. В процесі аналізу на досліджуваному підприємстві визначено потребу в забезпеченні запасів договорами поставки та фактичне їх виконання.

Тобто, облік виробничих запасів на підприємстві запропоновано розвивати у наступних напрямках:

- забезпечення правильного і своєчасного документування операцій з придбання, руху і використання виробничих запасів;
- підвищення достовірності відображення на рахунках бухгалтерського обліку господарських операцій з надходження та використання запасів;
- вдосконалення методики обліку виробничих запасів в умовах автоматизованого

опрацювання даних.

Комп'ютеризація обліку виробничих запасів дозволить вирішити проблему аналітичного обліку.

Для полегшення ведення податкового обліку та складання звітності пропонується суб'єктам господарювання впровадити план рахунків для податкового обліку, який би враховував відображення всіх даних для складання податкової звітності.

Все це дозволить зменшити обсяг роботи бухгалтерської служби підприємств, що в свою чергу дозволить зменшити помилки та розбіжності між фінансовим та податковим обліками, а також затрати на ведення обліку на підприємствах.

В системі управління матеріальними ресурсами відіграє значну роль функція контролю суб'єкта господарювання, яка в сучасних умовах змінюється в залежності від контролю за збереженням запасів та рівня капіталовкладень в виробничі запаси, контролю за ефективністю використання, оптимізації розміру, мінімізації витрат на створення і утримування.

Усе це вимагає значних зусиль від різних служб підприємства, менеджерів, які повинні розуміти, що тільки за певних умов можна досягнути ефективності збуту продукції, що прибуток можна збільшити, скоротивши розмір запасів, що при перевищенні обсягу виробництва над обсягом реалізації вартість запасів збільшується, що товарно-матеріальні ресурси – це не просто активи, оцінені за кількістю і вартістю, а ресурси, на створення яких використанні час і праця багатьох працівників підприємства.

Список використаної літератури:

1. Андрійчук В. Г. Сутнісний аспект методології наукових досліджень. *Економіка АПК*. 2016. № 7. С. 87-94. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/E_apk_2016_7_14
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
3. Загородній А. Г., Партин Г. О., Пилипенко Л. М. Бухгалтерський облік: основи теорії та практики : підручник. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ : Знання, 2009. 422 с.
4. Колеватова А. В. Методологічні основи аналізу господарської діяльності на різних етапах розвитку суспільства. *Ефективна економіка*. 2022. № 5. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2022/84.pdf
5. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства : навч. посіб. 3-тє вид., випр. і доп. Київ : Знання, 2007. 668 с.

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА СТАЛІЙ РОЗВИТОК ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

*Передерій Т. С., аспірантка
кафедри економіки та фінансів підприємства
Науковий керівник: д.е.н., проф. Височин І. В.
Державний торговельно-економічний університет*

Підприємства торгівлі в Україні відіграють важливу роль в сучасній економічній системі національного господарства та у формуванні її економічного потенціалу і зростання, збалансованому функціонуванні системи відтворення ресурсів, а також у задоволенні потреб споживачів у товарах й послугах. Поряд з цим, наразі значна кількість підприємств перебуває в

умовах різновекторних викликів, загроз та в розгортанні кризових явищ, тому актуальним є дослідження факторів, що впливають на їх сталий розвиток.

В цілому, категорію «сталий розвиток» можна відобразити як антикризовий, невинний, стабільний процес, що має на меті підвищення економічної ефективності діяльності підприємства з одночасним зростанням рівня відповідальності перед партнерами та клієнтами, а також сформованими заходами щодо збереження довкілля та покращення якості життя нинішнього та майбутнього покоління. Головною характеристикою сталого розвитку є можливість контролю усіх процесів на основі використання системного підходу і сучасних інформаційних технологій. Сталий розвиток підприємства забезпечується за рахунок поєднання та збалансування трьох складових діяльності кожного суб'єкта: 1) соціальна (передбачення можливих проблем управління персоналом, формування якісної системи, орієнтованої на підтримку культурної і соціальної стабільності); 2) економічна (зростання економічних показників ефективності завдяки раціональному використанню природних ресурсів та оптимізації бізнес-процесів організації); 3) екологічна (орієнтація на цілісність та збереження фізичної та біологічної природних систем за допомогою екологізації виробничих процесів та забезпечення відповідної політики діяльності організації, впровадження корпоративної та соціальної відповідальності) [1,с.90].

Однією з концепцій, що виникла у 1990-х роках і підкреслює важливість впливу бізнесу на соціальні, екологічні та економічні аспекти є The Triple Bottom Line (далі - TBL). Ідея цієї концепції, полягає в тому, щоб оцінити орієнтованість організації до сталого розвитку бізнесу та корпоративної соціальної відповідальності. Для вимірювання TBL можуть бути використані підходи, що включають звітність про стійкість, оцінку життєвого циклу, соціальну рентабельність інвестицій, системи екологічного менеджменту та аналіз витрат на користь. Звітність про сталий розвиток – це один із способів для компанії донести свої соціальні, екологічні та управлінські показники. Цей метод включає такі метрики, як споживання енергії, викиди парникових газів, оборот працівників та участь громади. Іншим способом вимірювання TBL є оцінка життєвого циклу, яка вимірює вплив продукту або послуги на навколишнє середовище протягом усього життєвого циклу, від видобутку сировини до утилізації або переробки. Використовуючи оцінку життєвого циклу, компанія може визначити сфери своєї діяльності, які мають найбільш значний вплив на навколишнє середовище, і знайти способи зменшити свій вплив на навколишнє середовище. Соціальне повернення інвестицій (SROI) використовується для вимірювання соціального та екологічного впливу діяльності компанії шляхом присвоєння грошової вартості нефінансовим результатам, таким як поліпшення здоров'я громади або скорочення викидів вуглецю. Аналіз вигод-витрат – це інструмент, який використовується для оцінки економічної життєздатності проекту або інвестицій шляхом порівняння переваг, які він генерує проти своїх витрат [2].

Наприклад, швейна компанія Патагонія впровадила стійку практику в своїх виробничих процесах, а також ініціювала кампанії з захисту навколишнього середовища, такі як зобов'язання використовувати 100% органічну бавовну в своїй лінії одягу, що зменшує кількість пестицидів і добрив, які використовуються в бавовняному господарстві. Крім того, компанія також запустила кілька екологічних кампаній, таких як ініціатива «1% для планети», яка жертвує 1% своїх продажів екологічним організаціям [3].

Кирич Н.Б., Мельник Л.М., Погайдак О.Б. наголошують, що одним з нагальних завдань управлінців підприємств полягає у визначенні позитивної і негативної дії тих факторів, що найбільше впливають на діяльність підприємства, провокують виникнення негативних ситуацій, а відтак перешкоджають досягненню сталого розвитку підприємства. Своєчасна відповідна реакція на ці фактори, у принципі, може попередити розвиток певних кризових ситуацій або пом'якшити їх вплив на діяльність підприємства. Тому поділяють фактори впливу на сталий розвиток підприємства на три групи: фактори макросередовища (залежність сталого розвитку підприємства від економічних, науково-технічних, політичних, правових, міжнародних, екологічних та інфраструктурних факторів); фактори мезосередовища (відображають стан галузі діяльності підприємства в цілому, а також дають можливість оцінити особливості впливу стану розвитку галузі на сталий розвиток окремого підприємства, що відноситься до неї); фактори мікросередовища [4, с.151-152].

Підсумовуючи вищезазначене, аналіз факторів впливу на сталий розвиток підприємства торгівлі потребує нового підходу з урахуванням умов невизначеності. Оскільки, своєчасне визначення факторів впливу на сталий розвиток підприємства торгівлі дозволить: 1) підвищити економічну ефективність діяльності підприємства з одночасним зростанням рівня відповідальності перед партнерами та клієнтами; 2) мінімізувати ризики та скоротити витрати; 3) створити сприятливі умови для розвитку майбутніх поколінь за рахунок раціонального розподілу і використання ресурсів; 4) підвищити соціальну відповідальність та відкрити нові ринкові можливості.

Подальші дослідження будуть спрямовані на оцінку впливу галузевих факторів на сталість розвитку підприємств торгівлі України, що створить підґрунтя для стабілізації їх функціонування.

Список використаних джерел:

1. Лазоренко Т.В. Сталий розвиток як основа економічного зростання підприємства. БІЗНЕС, ІННОВАЦІЇ, МЕНЕДЖМЕНТ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ: зб. Тез доп. III Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 08 груд. 2022 р. – Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2022. – С.90 – 91.
2. Stedman C., Gillis.A. Triple bottom line. URL: <https://www.techtarget.com/whatis/definition/triple-bottom-line-3BL> (дата звернення: 12.10.2023)
3. Hunt J. Corporate Responsibility in 2023: Triple Bottom Line Sustainability. URL: <https://www.environmentenergyleader.com/2023/02/triple-bottom-line-sustainability/> (дата звернення: 12.10.2023).
4. Кирич Н.Б., Мельник Л.М., Погайдак О.Б. Сталий розвиток суб'єктів господарювання: сутність та фактори впливу (Європейські акценти). Вісник економічної науки України. Вип. №2. 2015.– С. 151-155.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БІЗНЕСУ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ

*Пристапчук О. Ю., магістр,
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
ОПП «Фінанси, митна та податкова справа»
Науковий керівник: к.е.н., доц., Ясіновська І. Ф.
Львівський національний університет імені Івана Франка*

У теперішніх умовах господарювання підприємства стикаються з важливим завданням: зміцнити та розширити свої позиції на ринку товарів і послуг. Ця мета є недосяжною без відповідного фінансового забезпечення для економічної діяльності, основою якого є фінансові ресурси.

Фінансові ресурси – це грошові активи підприємства, які складаються з різних форм грошових резервів і доходів. Вони знаходяться у розпорядженні підприємства і призначені для своєчасного виконання фінансових зобов'язань, а також для покриття витрат і забезпечення процесу відтворення, отримання прибутку і створення резервів. Ці активи можуть бути як фондovими (статутний капітал, резервний капітал і додатковий капітал), так і нефондовими, такими як нерозподілений прибуток, банківські позики або комерційний кредит [1, с.32].

Формування фінансових ресурсів має цілеспрямований характер, основною метою якого є задоволення потреби в окремих видах та оптимізації їх складу, структури і джерел фінансування для забезпечення умов ефективної діяльності підприємства. Для здійснення господарської діяльності, забезпечення економічного і соціального розвитку підприємства повинні мати фінансові ресурси (капітал), оскільки їх наявність є вихідною точкою здійснення фінансової діяльності (рис. 1).

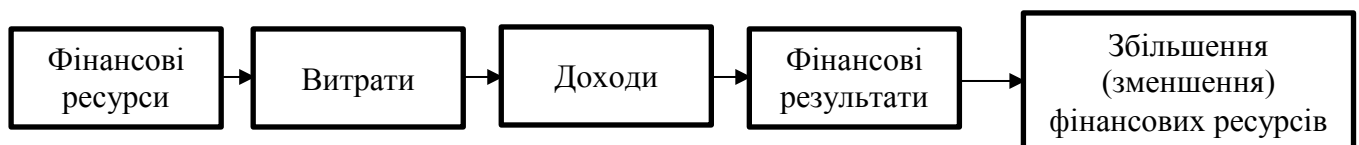

Рис.1. Механізм фінансової діяльності підприємства

За джерелами формування фінансові ресурси поділяють на власні, залучені та позикові кошти. Власні кошти генеруються за рахунок двох основних джерел – внутрішніх грошових потоків через чистий прибуток і зовнішніх внесків засновників або іншої безкоштовної фінансової допомоги. Залучені кошти підприємство отримує як відстрочку платежу за окремими видами зобов'язань. Позичені кошти підприємство отримує у вигляді позик фінансово-кредитних установ або на фінансовому ринку [2, с.8]. Для підприємств завжди є актуальною проблема співвідношення власних, позикових і залучених фінансових ресурсів. Від ступеня оптимальності їхньої структури залежить можливість реалізації фінансової стратегії підприємства.

Структура і розмір фінансових ресурсів залежать від обсягу виробництва та ефективності

діяльності підприємства. Зв'язок між обсягом фінансових ресурсів і виробництвом є подвійним, оскільки основним сповільнювачем зростання виробництва є обсяг фінансових ресурсів і навпаки.

Недостатність фінансових ресурсів призводить до скорочення обсягу виробництва, який неможливо розширити, зниження рівня використання виробничих потужностей і недостатнього забезпечення такими ресурсами, як матеріали та робоча сила, що призводить до ще більшого скорочення фінансових ресурсів.

У процесі формування фінансових ресурсів компанії також необхідно враховувати велику кількість внутрішніх і зовнішніх факторів, які впливають на її діяльність. Будь-який бізнес залежить від відносин з партнерами, попиту на продукцію, галузевих тенденцій, економіки країни та інших факторів, які не мають безпосереднього відношення до самого бізнесу.

Окрім того, внутрішні фактори, до яких належать стан основних засобів підприємства і рівень їх механізації, обмеженість виробничої потужності, рівень кваліфікації працюючих теж вимагатимуть урахування певних особливостей під час формування величини та структури фінансових ресурсів.

На сьогодні в Україні існує багато суб'єктів господарювання, які стикаються з певним дефіцитом фінансових ресурсів. Це пов'язано з багатьма факторами, одні з яких [3]:

- висока вартість залучення позичкових коштів;
- система оподаткування підприємств є недосконалою;
- втрата підприємствами власних фінансових ресурсів внаслідок збиткової їх роботи та інфляції;
- обмежений доступ до зовнішніх джерел фінансування та залучення інвестицій.

В умовах війни перелік факторів, що негативно впливають на формування фінансових ресурсів бізнесу значно розширився. Усі ці фактори призводять до негативного впливу на виробничо-господарську діяльність підприємств, наслідком чого є виникнення та зростання заборгованості перед іншими суб'єктами господарювання по заробітній платі та податковим платежам. Це, у свою чергу, зменшує можливість фінансування подальшого розвитку підприємств, а також призводить до зменшення надходжень до бюджету. Тому підприємствам вкрай важливо працювати над вирішенням актуальних проблем фінансування їх діяльності.

Список використаних джерел:

1. Аніловська Г. Я. Фінанси підприємств: навч. посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 32 с.
2. Бедринець М. Д., Довгань Л. П. Фінанси підприємств: навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 8 с.
3. Кравченко О. О. Управління фінансовими ресурсами підприємства в умовах зростання невизначеності. Електронний журнал «Ефективна економіка», 2018. Вип. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua>

МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА

*Скоропода Р. М., бакалавр,
спеціальність “Фінанси, банківська справа та страхування”
ОПП “Фінанси, банківська справа та страхування”
Науковий керівник к.е.н., доц. Перепьолкіна О. О.
Львівський торговельно-економічний університет*

Оптимізація управління витратами у виробничому процесі набуває великої важливості, особливо в періоди економічних криз. Зараз існують різноманітні методи управління витратами, які постійно вдосконалюються, адаптуючись до сучасних ринкових умов. Основною метою цього підходу є досягнення найкращих результатів при мінімальних витратах. Система управління витратами дозволяє точно аналізувати та керувати витрати, що в свою чергу сприяє більш точному плануванню майбутніх перспектив і підвищує ефективність роботи підприємств.

Оскільки управління - це процес, спрямований на досягнення організаційних цілей, то мета управління витратами, яке є невід'ємною частиною управління підприємством, повинна включати не лише сприяння досягненню високих економічних результатів, але й враховувати тактичні і стратегічні цілі організації. Багато вчених підтримують процесний підхід до визначення сутності управління витратами, розглядаючи його як динамічний процес, що включає управлінські заходи з метою досягнення високих економічних результатів для підприємства. Різноманітність сучасних методів управління витратами зумовлює необхідність поглибленого вивчення їх сутності та оптимального використання.

Управління витратами на підприємстві включає в себе використання конкретних стратегій і методів. Методи управління витратами різноманітні і вибираються в залежності від типу підприємства та сфери його діяльності. Кожен метод має свої переваги та недоліки. Для вирішення завдань щодо оптимізації витрат і підвищення ефективності господарювання компаній, важливим є індивідуальний підхід до вибору наявних систем управління витратами. Наприклад, аналіз витрат дозволяє провести оцінку цілеспрямованості та раціональності витрат, визначити фактори, що впливають на них, виявити можливості для зменшення витрат і визначити шляхи їх оптимізації. Крім того, він створює інформаційну основу для прийняття управлінських рішень. На етапі планування визначається необхідний рівень витрат для забезпечення діяльності підприємства та досягнення очікуваного фінансового результату. Розділення процесу нормування витрат і управління витратами не є доцільним, оскільки нормування витрат здійснюється на етапі планування і може розглядатися як один із методів цього етапу. Важливим етапом є етап обліку витрат, який включає в себе реєстрацію фактів витрачання ресурсів, узагальнення інформації про види, напрямки, місця виникнення і обсяг затрат. Проведення обліку створює основу для аналізу витрат і визначення можливостей їх оптимізації. Один із елементів методу обліку – це калькуляція, яка включає накопичення та

подальший розподіл витрат з метою визначення собівартості.

Прийняття рішень в області управління витратами включає в себе оцінку різних альтернативних варіантів, що стосуються продукції, обладнання, технології, та вибір найбільш оптимального із них. Вибір конкретного варіанту має великий вплив на обсяг необхідних ресурсів для його реалізації і фінансовий результат діяльності підприємства. Рішення в управлінні витратами можуть бути тактичними чи стратегічними, спрямованими на певну фазу або функцію, вартість, місце виникнення, відділ відповідальності або конкретний вид витрат (постійні, змінні тощо), і вони можуть бути спрямовані на витрати в операційній, інвестиційній, фінансовій, рутинній чи нещодавній діяльності підприємства. Регулювання витрат може відбуватися за такими напрямками, як [1]:

- продуктовий (зміна обсягів виробництва, структури продукції, конструкції і технічних характеристик виробів);
- ресурсний (збільшення фондівіддачі, обіговості оборотних активів, продуктивності праці);
- організаційний (зміни в організації виробництва, удосконалення управління підприємством та його структурними підрозділами, інші фактори, що підвищують рівень організації виробництва);
- технологічний (впровадження інноваційної техніки і технології, автоматизація процесів виробництва і управління, тощо).

Основні методи, що використовуються у процесі управління витратами:

1) для аналізу витрат :

- статистичні – порівняння даних щодо обсягу витрат звітного періоду з попереднім або базисним періодом, групування показників, дослідження структури і структурних зрушень, оцінка впливу окремих факторів на динаміку витрат, ланцюгові підстановки, теорія рядів динаміки, індексний і балансовий методи;
- економіко-математичні – кореляція і регресійний аналіз, теорія масового обслуговування, лінійне і динамічне програмування і мережеві методи.

2) для планування витрат:

- нормативний – для визначення планових показників використовується певна система норм та нормативів, на основі яких визначається необхідний рівень фінансових ресурсів;
- розрахунково-аналітичні - детальне вивчення умов господарської діяльності підприємства, виявлення закономірностей і всіх причинно-наслідкових зв'язків, що утворюються в процесі формування даних показників. Враховує як кількісні, так і якісні параметри.

3) для обліку витрат:

- позамовний / Job Order Costing - облік витрат ведеться по окремих по замовленнях;

– попроцесний / Process Costing - облік ведеться по стадіях виробничого процесу;
– нормативний / Standard Costing - метод полягає в складанні нормативних калькуляцій до початку виробництва продукції і обліку фактичних витрат з виділенням відхилень від встановлених норм.

4) для калькулювання собівартості:

– повного поглинання витрат / Absorption Costing - метод, заснований на включенні в собівартість виробленої продукції. крім прямих витрат, всіх, як змінних, так і постійних виробничих накладних витрат;

– прямих витрат / Direct Costing - метод, заснований на включенні в собівартість виробленої продукції тільки прямих виробничих витрат. Всі накладні витрати, крім змінних загальновиробничих, відносяться до витрат поточного періоду.

5) для контролю витрат:

– бюджетний контроль - дозволяє виявити відхилення між закладеними в бюджет стандартами і фактичними показниками та причини, які викликали ці відхилення;

– метод нормативних витрат / Standard Costing – полягає в складанні нормативних калькуляцій до початку виробництва продукції і обліку фактичних витрат з виділенням відхилень від встановлених норм.

Під час управління витратами важливо враховувати як внутрішні фактори організації, так і вплив зовнішніх економічних умов, та спрямовувати зусилля не лише на оптимізацію витрат, але і на урахування впливу зовнішніх чинників. Для вирішення проблеми оптимізації витрат та ефективності господарювання компаній необхідний індивідуальний підхід до вибору наявних систем управління витратами, а в низці випадків - до формування власної системи управління з урахуванням галузевих особливостей, організаційної структури і масштабності корпорації. Різноманітність методів управління витратами надає можливість підприємствам обирати підходи, що відповідають їхнім намірам та досягати їхні цілі.

Список використаних джерел:

1. Григорова З. В. Сучасні методи управління витратами підприємств / З. В.Григорова, А. В. Кваско // Науковий погляд: економіка та управління - 2021. - № 2 (72). – С. 18 -24.

РОЛЬ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ У ФОРМУВАННІ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВ

*Стасевич Я. В., бакалавр,
спеціальність "Фінанси банківська справа та страхування"
ОПП "Фінанси банківська справа та страхування"
Науковий керівник: к.е.н., доц. Мединська Т. В.
Львівський торговельно-економічний університет*

Капітал будь-якого підприємства формується з різних джерел, включаючи власний та позиковий. Власний капітал підприємства використовується для формування більшої частини активів підприємства, а позиковий капітал залучає грошові кошти для фінансування

підприємств на платній основі у визначені терміни.

Значна нерівновага у структурі активів та капіталу на підприємствах України свідчить про серйозний дефіцит власних ресурсів, включаючи оборотний капітал. Така недостатність власних коштів змушує підприємства та організації бути залежними від позикових ресурсів та відсоткових ставок на ринку кредитів, що має вплив на їх фінансовий стан та рівень фінансової стійкості [1, с. 32].

До переваг володіння власним капіталом можна віднести [2, с. 138]:

1. Простота залучення: прийняття рішення щодо збільшення власного капіталу, особливо через внутрішні джерела, можливо без необхідності отримувати згоду інших суб'єктів господарювання.

2. Стабільність прибутку: використання власного капіталу дозволяє уникнути витрат на позичковий відсоток, що забезпечує більш стабільний прибуток у всіх сферах діяльності.

3. Фінансова стійкість: наявність власного капіталу забезпечує фінансову стійкість підприємства та його платоспроможність на довгостроковий період, що зменшує ризик банкрутства.

Крім того, власний капітал, згідно з економічною доцільністю, є найсуттєвішим джерелом фінансування для інвестиційної, фінансової та поточної діяльності підприємства, оскільки він виступає гарантом фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності підприємства. Важливо відзначити, що аналіз основних показників діяльності дозволяє виявити проблемні аспекти у функціонуванні підприємства і є надзвичайно важливим для інвесторів, які розглядають можливість співпраці, а також для керівництва та власників підприємства, які планують подальший розвиток.

Власний капітал підприємства може приймати конкретну або абстрактну форму, будучи цінністю або довідковою статтею. Його формування може залежати від зовнішніх інвестицій, внесків засновників до статутного капіталу або наростати завдяки результативній роботі підприємства. З погляду стратегічного обліку, власний капітал визначає обсяг приросту власності підприємства, ефективність його діяльності, а також прибутковість інвестицій для інвесторів.

Головні функції управління власним капіталом включають [2, с. 139]:

1. Захисна функція: власний капітал дозволяє зберігати фінансову стійкість підприємства, створюючи резерв активів, що дозволяють підприємству продовжувати діяльність, навіть якщо існує ризик збитків.

2. Оперативна функція: ця функція передбачає використання власних коштів на закупівлю майна, будівель, обладнання, а також створення фінансового резерву для непередбачених збитків.

3. Розподільча функція: це пов'язано з участю власного капіталу в розподілі отриманого

прибутку.

4. Регулююча функція: власний капітал викликає підвищений інтерес громадськості до успішної діяльності підприємства і може регулювати його стосунки зі суспільством.

Використання власного капіталу у формуванні оборотних активів підприємства має ряд переваг:

1. Фінансова стійкість. Власний капітал є більш стійким джерелом фінансування порівняно з позиковими коштами. Підприємство не повинно платити відсотки або відшкодовувати позичковий капітал, що зменшує фінансове навантаження та ризик неплатоспроможності.

2. Підвищений контроль. Використання власного капіталу дозволяє підприємству зберігати більший рівень контролю над своєю діяльністю і приймати рішення незалежно від зовнішніх кредиторів або інвесторів.

3. Відсутність обов'язкових платежів. У випадку власного капіталу підприємство не зобов'язане регулярно сплачувати відсотки або графік погашення позик, що звільняє його від фінансових обов'язків.

4. Зменшення ризику. Використання власного капіталу допомагає зменшити фінансовий ризик, оскільки підприємство може легше витримувати негативні економічні умови або фінансові труднощі.

5. Залучення зовнішніх інвестицій. Володіючи власним капіталом, підприємство може стати більш привабливим для потенційних інвесторів, оскільки вони бачать, що власники підприємства мають великий інтерес у його успішному розвитку.

6. Більша гнучкість. Власний капітал надає підприємству більшу гнучкість при прийнятті фінансових рішень, таких як розширення діяльності, інвестиції у нові проекти або виплати дивідендів власникам.

Використання власного капіталу у формуванні оборотних активів підприємства також має певні недоліки:

1. Втрата можливості альтернативних інвестицій. Капітал, вкладений у формування оборотних активів, може бути заморожений і не використовуватися для інших вигідних інвестицій або розвитку більш прибуткових проектів.

2. Обмежена масштабність. Власний капітал підприємства обмежений тим обсягом, який власники готові вкласти, що обмежує здатність підприємства розширювати свою діяльність або виконувати більші проекти.

3. Втрата можливості фінансування через зовнішні джерела. Використання власного капіталу може позбавити підприємство можливості отримати доступ до зовнішніх джерел фінансування, таких як банківські кредити або інвестиції від сторонніх інвесторів.

4. Втрата потенційного доходу. Якщо підприємство використовує власний капітал для формування оборотних активів, воно може втрачати можливий дохід, який могло б заробити на

інших інвестиціях чи ринкових можливостях.

5. Збільшення власних ризиків. Власний капітал підприємства піддається ризику зміни вартості, і в разі фінансових труднощів може бути втрачений, що може погіршити фінансовий стан підприємства.

6. Обмежені можливості для дивідендів. Використання власного капіталу для формування оборотних активів може обмежити можливість виплати дивідендів власникам, що очікують прибутку від своїх інвестицій.

Отже, власний капітал відіграє важливу роль у формуванні оборотних активів підприємства, що забезпечує фінансову стійкість, контроль та незалежність підприємства, дозволяє уникнути витрат на відсотки та зменшує фінансовий ризик. Водночас використання власного капіталу може обмежувати можливості розширення та вкладення інвестицій у розвиток підприємства, тому важливо збалансувати його використання для досягнення стратегічних цілей підприємства.

Список використаних джерел:

1. Сіфурова А.І. Формування фінансової структури оборотного капіталу та оборотних активів підприємств торгівлі та України. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2019. Вип. 1(29). С. 25-36.

2. Шкільник І. Роль власного капіталу у формуванні фінансових результатів діяльності підприємства. *Актуальні задачі сучасних технологій*: Матеріали Х міжнар. науково-практ. конф. молодих уч. та студентів, м. Тернопіль, 24 листоп. 2021 р. С. 138–140.

3. Гайдаржийська О. Сутність власного капіталу та особливості його обліку на підприємстві. *Інфраструктура ринку*. 2017. № 7. С. 360–364.

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ ПОТЕНЦІАЛОМ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

*Тлумак А. Т., магістр,
спеціальність "Фінанси, банківська справа та страхування"
Науковий керівник: д.е н., проф. Копилюк О. І.
Львівський торговельно-економічний університет*

Фінансовий потенціал є важливою складовою успіху та стабільності страхових компаній. Управління цим потенціалом має вирішальне значення для їх здатності виконувати зобов'язання перед клієнтами та забезпечувати фінансову стійкість в умовах змін на ринку та несприятливих факторів [1]. Фінансовий потенціал страхових компаній є невід'ємною частиною їх функціонування. Він визначає можливість компаній виплачувати страхові відшкодування та забезпечувати захист фінансових інтересів клієнтів.

Основні аспекти важливості фінансового потенціалу включають здатність покривати страхові випадки: Фінансовий потенціал є гарантією того, що страхова компанія може виконувати свої зобов'язання перед клієнтами у випадку настання страхового випадку.

Клієнти надають довіру страховим компаніям, які мають стійкий фінансовий фундамент, що дозволяє їм пропонувати конкурентоспроможні страхові продукти. Фінансовий потенціал страхових компаній включає в себе ключові складові: активи та інвестиції: Страхові компанії мають значний обсяг активів, які включають у себе інвестиції, нерухомість та інші фінансові

інструменти. Ефективне управління цими активами є важливим аспектом забезпечення фінансової стабільності. Капітал та резерви є фінансовими засобами, які страхові компанії використовують для покриття негативних фінансових наслідків страхових випадків та забезпечення платоспроможності. Генерація сталого доходу та прибутку є важливою метою діяльності страхових компаній [2]. Це включає в себе прибуток від страхового бізнесу та інвестиційний прибуток.

Ефективне управління ризиками допомагає страховим компаніям зменшувати експозицію до фінансових втрат та забезпечувати фінансову стійкість у випадку несприятливих подій.

Страхові компанії повинні розробляти стратегії для збільшення свого фінансового потенціалу, включаючи розвиток нових продуктів та ринків.

Управління ризиками та здійснення обережного інвестування є важливими аспектами забезпечення стабільності фінансового потенціалу.

Страхові компанії повинні дотримуватися всіх законодавчих вимог та стандартів, а також піддаватися нагляду та регулюванню фінансовими органами, що сприяє забезпеченню відповідності їх фінансових показників вимогам.

Для ефективного управління фінансовим потенціалом страхової компанії необхідно мати відповідні фінансові та кадрові ресурси. Компетентний персонал знатиме особливості страхування, фінансового аналізу та ризик-менеджменту [3].

Впровадження сучасних інформаційних технологій та аналітичних інструментів допомагає страховим компаніям покращити ефективність управління фінансовим потенціалом, спростити процеси та забезпечити точну інформацію для прийняття рішень.

Важливо мати ретельно розроблену політику ціноутворення, яка враховує ризики та забезпечує належний рівень прибутку, щоб фінансовий потенціал страхової компанії не підпадав ризику.

Управління фінансовим потенціалом страхових компаній є ключовим аспектом їх успіху та стійкості. Ефективне управління включає в себе стратегічне планування, управління ризиками, дотримання регулятивних вимог та використання технологічних інновацій. Забезпечення фінансового потенціалу допомагає страховим компаніям залишатися конкурентоздатними та забезпечувати надійний захист фінансових інтересів клієнтів.

Список використаних джерел:

1. Ковальова О. М., Скрипка Д. О. Сутність кадрового потенціалу та напрями підвищення ефективності його використання. Приазовський економічний вісник 2018. № 5 (10). С. 218-221.
2. Налукова Н. І., Бадида М. П. Фінансова діяльність страховика: концептуальні засади теорії і практики. Світ фінансів. 2015. № 2. С. 105-117.
3. Письменна Т. В. Теоретичне підґрунтя функціонування і вітчизняна практика розвитку страхового ринку. Світ фінансів. 2016. Вип. 3 (48). С. 113- 123.

БЮДЖЕТУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА ТА ПЕРЕВАГИ ЙОГО АВТОМАТИЗАЦІЇ

*Хаховська А. В., бакалавр,
спеціальність “Фінанси, банківська справа та страхування”
ОПП “Фінанси, банківська справа та страхування”
Науковий керівник: к.е.н., доц. Мединська Т. В.
Львівський торговельно-економічний університет*

В умовах сучасної конкурентної економіки, ефективне фінансове планування стає ключовим фактором успіху для будь-якого підприємства. Одним із важливих інструментів фінансового планування є бюджетування.

Бюджетування являє собою процес підготовки бюджету та подальшого контролю за його виконанням, в свою чергу, бюджет – це план, який формує підприємство на певний період, що складається у кількісних або фінансових показниках.

Під бюджетуванням часто розуміють управління коштами, що використовуються у щоденній діяльності підприємства. Однак у світовій практиці бюджетування виступає як невід’ємна частина менеджменту, спрямована на управління, представляє собою методологію планування, обліку та контролю фінансів та фінансових результатів.

Управлінська технологія бюджетування включає три основні складові [1]:

1. Технологія бюджетування, яка включає різноманітні види та форми бюджетів, систему фінансово-економічних показників, а також процедури консолідації окремих бюджетів у єдиний зведений бюджет.
2. Організація процесу бюджетування передбачає формування фінансової структури підприємства, визначення центрів фінансової відповідальності, створення бюджетних регламентів, визначення етапів бюджетного процесу, розробку графіка обігу документів та системи внутрішніх нормативних документів.
3. Інформаційні технології включає розробку різних сценаріїв майбутнього фінансового стану підприємства, а також здійснення оперативного збору, обробки та консолідації фактичних даних, необхідних для контролю за бюджетом.

Ці складові сприяють не лише прогнозуванню фінансових результатів підприємства, але й забезпечують ефективний контроль, сприяють ухваленню правильних управлінських рішень та сприяють стійкому розвитку на ринку.

Автоматизація процесу бюджетування є важливою складовою удосконалення діяльності підприємства. Це дозволяє розширити можливості підприємства, забезпечити ефективний контроль за виконанням поставлених завдань, підвищити ефективність управління та адаптацію до змін макросередовища. Також це ефективний механізм зниження можливих ризиків при плануванні, таких як технічні помилки, можливість зловживання, фальсифікації та інші.

Впровадження автоматизації бюджетування на підприємстві має низку переваг [3] :

1. Забезпечення ефективної роботи, відповідно до обраної стратегії, мети та завдань, які чітко визначені та можуть бути передані усім підрозділам компанії.
2. Можливість контролю за всіма підрозділами та їх внеском у господарську діяльність за допомогою чітко обґрунтованих планів та стимулювання їх виконання.
3. Оцінка ефективності через автоматизовану систему бюджетування на протязі всього процесу.
4. Задоволення потреб інвесторів, оскільки така система відповідає принципам прозорості та збільшеного контролю.
5. Можливість керівників підрозділів та всього підприємства аналізувати бюджети та вдосконалювати управління.
6. Зменшення ризиків, пов'язаних з процесом створення бюджетів, завдяки наявності різноманітних програм, що дозволяють автоматизувати всі фінансові процеси.

Для впровадження на підприємстві процесу автоматизації фінансового планування і бюджетування існує кілька етапів (рис.1) [2]:

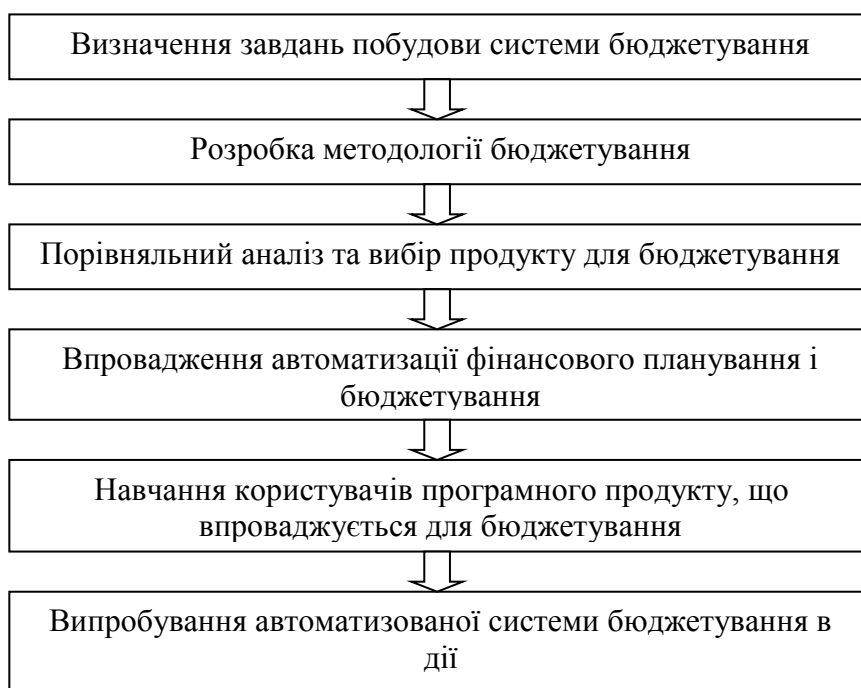

Рис. 1. Основні етапи процесу автоматизації бюджетування на підприємстві

Проте, при впровадженні автоматизованої системи можуть виникати проблеми, такі як розбіжності між бухгалтерською та управлінською інформацією, можливість маніпуляцій зі сторони керівників підрозділів та несприйняття системи бюджетування співробітниками. Щоб ефективно впровадити автоматизацію, потрібно ретельно розробити методологію бюджетування та обрати відповідну інформаційну систему.

У сучасних умовах бізнесу, де конкуренція надзвичайно велика та ринкові умови постійно змінюються, бюджетування стає важливим інструментом фінансового планування. Воно

допомагає підприємствам бути гнучкими та реагувати на зміни вчасно, забезпечуючи стабільність та розвиток бізнесу. Правильно побудована бюджетна система може бути ключем до успіху підприємства в непередбачуваних умовах ринку.

Список використаних джерел

1. Воркунова О. В. Бюджетування як інструмент ефективного фінансового планування підприємства в сучасних умовах. С. 63-65. URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-295-1-22>.
2. Кальченко О. М., В. В. Данилович Проблеми автоматизації процесу бюджетування на сучасних підприємствах. Юність науки – 2022: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства : зб. тез XII Міжнарод. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів і молодих вчених (м. Чернігів, 15-16 трав. 2022 р.). С. 56-57.
3. Макуха Р. С., Городиський М. П. Автоматизація процесів бюджетування на підприємстві. Modern research in world science 2023. С. 1306-1308.

РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СТРАХОВИКА В СУЧАСНИХ УМОВАХ ЙОГО РОЗВИТКУ

*Чаплінська В. В., магістр,
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
ОПП «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник: к.е.н., доц. Мельничук І. І.
Університет економіки і підприємництва*

В сучасних умовах розвитку суб'єктам господарювання дуже важко бізнес. Це стосується не лише введення торговельної діяльності, надання побутових послуг. Йдеться, зокрема, про фінансові послуги, а саме – страхування. Вітчизняний страховий бізнес лише почав свій розвиток як знову зіткнувся з кризами, пов'язаними з COVID-19, а тепер і повномасштабною війною. Кризи, нестабільність, недостатня фінансова грамотність населення, підвищення вимог до діяльності страховиків з боку регулятора страхового ринку призвели, за даними НБУ, до стрімкого скорочення кількості компаній на вітчизняному ринку страхування за останні роки (зокрема, зменшення до 128 компаній на початок 2023 р. порівняно з 233 компаніями на початок 2020 р. і ця тенденція до їх скорочення продовжується і сьогодні, коли на 01.07.2023 р. в реєстрі присутня інформація лише про 115 компаній). За таких умов виникає необхідність пошуку можливостей, які б дозволяли компаніям стабільно функціонувати та розвиватися на ринку страхування. Такі можливості лежать в основі їх ресурсного потенціалу.

Ресурсний потенціал страховика є досить складною та недостатньо вивченою категорією. Комплексно ресурсний потенціал вітчизняною науковою спільнотою не досліджується. Акцент у їхніх працях спрямований на вивчення окремо фінансового [4-5], інвестиційного потенціалу [2-3].

Недостатня вивченість цієї категорії, його складових, значення, особливостей управління, призводять до того, що страховики не можуть адаптуватися до потреб клієнтів, не здатні застосовувати інновації у сфері страхового бізнесу і поступаються у конкурентній боротьбі більш сильним вітчизняним компаніям або ж зарубіжним партнерам.

Сьогодні ресурсний потенціал залишається однією з найважливіших складових для

успішної діяльності компанії на ринку. Його значення можна розглядати в різних аспектах:

- забезпечення фінансової стійкості компанії, оскільки складовою ресурсного потенціалу є фінансові ресурси та резерви, які акумулює компанія та використовує для здійснення поточної діяльності, а також для фінансування непередбачуваних обставин. Крім того, наявні фінансові ресурси є джерелом здійсненні інвестиційної діяльності компанії;

- забезпечення конкурентоспроможності страховика за різними показниками: ділова активність, витривалість компанії, її надійність, якість менеджменту, асортименту та якості послуг, ефективність маркетингової діяльності тощо. В основі цих показників лежить ресурсний потенціал, ефективне використання якого забезпечує можливість надавати конкурентоспроможні продукти і послуги;

- можливість застосування інновацій у веденні бізнесу та обслуговуванні клієнтів – на пряму залежить від технологічних ресурсів компанії, її бажанні розвиватися, рівня розвитку людського капіталу, тощо. Як засвідчує зарубіжна практика розвитку страхового бізнесу [1], однією з найбільших проблем, які стримують страховиків від інновацій, є потенціал – як фізичний, так і людський капітал. В майбутньому на страховиків чекають серйозні можливості, які скорегують свої критерії оцінки та звільнять потенціал для сміливіших кроків, а не лише для незначного оновлення існуючих продуктів, підтримки існуючих систем та процесів. Перерозподіляючи необхідні ресурси з основних бізнес-завдань на потенційно нові ініціативи, страховики можуть перебалансувати свої продуктові портфелі, щоб відійти від короткострокових удосконалень продуктів і перейти до потенційних проривів або нових бізнес-моделей – форм інновацій, які часто мають більший потенціал для створення стійких джерел зростання та надлишкових доходів. Тому, ефективне управління своїм потенціалом дозволить страховикам вийти на нові горизонти розвитку;

- якість послуг, яка розглядається через призму задоволеності клієнтів, які бажають їх отримати. Швидкість надання послуг, їх комплексність залежать від застосування інновацій, розвитку технологічних можливостей страховика, його кваліфікованого персоналу;

- можливості управління ризиками. Страхова діяльність по своїй суті є ризиковою. Крім того, для неї ще притаманні ще й інші традиційні види ризиків (валютний, ризик ліквідності тощо). В таких умовах компанія повинна мати ресурси, які можна було б спрямувати на побудову ефективної системи управління ризиками.

Таким чином, на основі вивчення ролі ресурсний потенціалу страховика можна зробити висновок, що він є ключовим з точки зору формування та використання. Ефективне використання усіх доступних ресурсів допомагає компаніям досягати своїх цілей, забезпечувати стійкість в умовах нестабільності середовища функціонування та реалізувати можливість задоволення потреб своїх клієнтів.

Список використаних джерел:

1. Kweilin Ellingrud, Alex Kimura, Brian Quinn and Jason Ralph. (2022). Five steps to improve innovation in the insurance industry. McKinsey & Company. March 4. URL: <https://www.mckinsey.com/industries/financial-services/our-insights/five-steps-to-improve-innovation-in-the-insurance-industry/> (дата звернення: 09.10.2023).
2. Коваленко Ю. М., Літвін Я. А. Фінансово-інвестиційний потенціал страхових компаній в Україні. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України*. 2019. № 1. С. 109-124.
3. Косарева І. П., Степаненко С. В., Мазур Т. Б. Визначення можливостей використання інвестиційного потенціалу страхових компаній в Україні. *Приазовський економічний вісник*. 2020. Випуск 1(18). С. 259-266.
4. Кривошлик Т. Д. Фінансові ресурси у формуванні фінансового потенціалу страхової компанії. *Наукові інновації та передові технології*. 2022. № 10(12). С. 235-250.
5. Марценюк-Розарьонова О. В., Бондар А. В. Аналіз фінансового потенціалу страхової компанії та механізму його формування. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 22. С. 61-65.

МЕТОДИ ПІДВИЩЕННЯ ВИНАГОРОДИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

*Череба В. В., бакалавр,
спеціальність “Фінанси, банківська справа та страхування”
ОПП “Фінанси, банківська справа та страхування”
Науковий керівник: к.е.н. Кузьма Х. В.
Львівський торговельно-економічний університет*

Винагорода на підприємстві відіграє важливу роль у мотивації працівників та досягненні більшої продуктивності. Правильно налаштовані системи винагороди можуть стати джерелом конкурентної переваги та підвищення задоволеності працівників. Процес визначення гонорару робітника повинен враховувати його власну працездатність і продуктивність, а також спонукати його до досягнення необхідного рівня трудової активності, щоб відповідати цілям та завданням організації або підприємства, де він працює.

Для забезпечення ефективності системи оплати праці та мотивації персоналу на підприємстві у процесі управління розвитком можна вжити наступні заходи:

- чітко визначити цілі компанії і пояснити їх усім працівникам, створюючи зв'язок між цілями компанії, підрозділів і їхніми керівниками;
- розробити докладні моделі “ідеальної” робочої поведінки для всіх посадових осіб в організації;
- забезпечити координацію діяльності відділу кадрів;
- забезпечити постійну співпрацю фахівців з кадрів і лінійних керівників, які безпосередньо керують персоналом;
- залучати керівників до участі в “привабливих” для них видів роботи, такі як співбесіди з кандидатами, навчання, участь у керівництві індивідуальними проектами, що дозволить їм отримати досвід управління персоналом та покращити імідж управління персоналом;
- організувати спеціальні навчальні заходи з управління людьми, що допоможуть зрозуміти цю функцію і розвивати практичні навички роботи з підлеглими;
- розглянути можливість включення частки прибутку працівників у доходи компанії через корпоративні або боргові цінні папери [2].

Покращення методів винагороди на підприємстві є важливим кроком у досягненні кращих результатів та збільшенні мотивації співробітників.

Основними етапами в покращенні методів винагороди на підприємстві є:

1. Огляд поточної системи винагороди. Першим кроком в покращенні методів винагороди є ретельний огляд поточної системи. Потрібно визначити, які аспекти винагороди працюють добре, а які можуть бути покращені. Це може включати в себе аналіз зарплат, бонусів, відзнак, страхових пакетів тощо.

2. Залучення співробітників до процесу. Важливо залучити співробітників до процесу покращення системи винагороди. Вони повинні мати можливість висловити свої думки та пропозиції щодо того, як вони бачать оптимальну систему винагороди. Це сприятиме їхній активній участі та зробить систему більш справедливою.

3. Зв'язок винагороди з результатами. Один з ключових аспектів покращення системи винагороди є зв'язок її з досягненнями та результатами співробітників. Методи винагороди повинні бути справедливими та прозорими, і співробітники повинні бути винагороджені відповідно до своїх досягнень.

4. Використання бонусів та надбавок. Бонуси та надбавки можуть бути ефективними інструментами для стимулювання співробітників до досягнення кращих результатів. Однак, вони повинні бути надані на основі конкретних цілей та результатів, а не як формальна процедура.

5. Розгляд альтернативних методів винагороди. Важливо розглянути різні методи винагороди, такі як акції, навчання та розвиток, а також інші форми компенсації, які можуть бути стимулюючими для співробітників.

6. Система звітності і контролю. Неможливо покращити систему винагороди без відповідної системи звітності та контролю. Слід встановити метрики, за допомогою яких можна вимірювати ефективність нових методів винагороди та регулярно аналізувати їх.

7. Постійний моніторинг та корекція. Систему винагороди слід постійно моніторити та корегувати на основі отриманих даних і фідбеку від співробітників. Це дозволить адаптувати систему до змінних умов та потреб підприємства.

На сьогоднішній день дуже популярним став метод винагороди персоналу на основі грейдів. Грейдинг – це система оцінки робочих посад, яка дозволяє організації визначити, які посади важливіші і потребують вищої оплати. Вона відрізняється від традиційної ієрархічної системи кар'єри, оскільки сприяє розвитку професійних навичок і, відповідно, збільшенню заробітної плати незалежно від того, на якому рівні ви працюєте. Впровадження системи грейдингу робить компанію більш конкурентоздатною як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку. Також більш “прозорою” для інвесторів і сприяє збільшенню її вартості на ринку.

Система грейдингу дає можливість чітко визначити розміри оплати праці для працівників, робить оплату більш справедливою і допомагає планувати кар'єрний ріст. Перш за все, грейдинг

передбачає детальне вивчення різних посад в організації для їх подальшої класифікації за важливістю. Це може бути зроблено за допомогою аналітичних методів, таких як факторний аналіз або бальна оцінка, або неаналітичних методів (класифікація, метод порівняння пар, метод прямого ранжування) [1].

Розглянувши різні методи підвищення винагороди, можна зрозуміти, що немає універсального підходу, який підійде для всіх компаній. Вибір методу повинен відповідати особливостям підприємства, його стратегічним цілям, і, що найважливіше, віддзеркалювати цінності та очікування персоналу.

Грейдинг, як один із сучасних підходів до систем винагороди, дозволяє структурувати оплату праці, надаючи можливість співробітникам розвиватися “по горизонталі” та відповідно отримувати більшу винагороду на основі поліпшення навичок та результатів роботи.

Надалі, важливо розглядати систему винагороди як інструмент для досягнення стратегічних цілей підприємства та забезпечення справедливої оплати праці. Методи підвищення винагороди повинні бути гнучкими і регулярно переглядатися, щоб відповідати змінам на ринку праці та внутрішнім потребам організації.

Список використаних джерел:

1. Лобза А., Бикова А., Погорілий О. Аналіз системи винагороди персоналу на підприємстві та шляхи її вдосконалення. *Молодий вчений*. 2021. № 1 (89). С. 64–68. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-1-89-14>.
2. Гапеева О., Кулешова А. Аналіз системи винагороди персоналу на підприємстві та шляхи її удосконалення. *Економіка та суспільство*. 2021. № (33). С. 141–151. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-33-26>.

АНАЛІЗ ПОВЕДІНКИ СПОЖИВАЧІВ В УМОВАХ ВІЙНИ

*Череба В. В., бакалавр,
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
ОПП «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник: к.е.н., доц. Градюк Н. М.
Львівський торговельно-економічний університет*

Війна в Україні, змінили реалії життя, тому у споживачів змінились цінності та потреби, вимоги до товарів і послуг. Сучасні українці намагаються отримати найбільшу вигоду від своїх покупок, і часто вони обирають товари, враховуючи свій попередній досвід і уподобання до певних виробників.

Згідно з результатами дослідження "Споживчі настрої в Україні" від Info Sapiens, можна зазначити, що вплив війни виявив негативний вплив на споживчі настрої населення. Наприклад, у квітні 2022 року індекс споживчих настроїв скоротився на 6,8 пунктів і досяг 85,6 пункти. [1] Це падіння було обумовлене зменшенням всіх складових індексу, включаючи індекс поточного матеріального стану населення України, який падає з початку війни, а також індекс очікуваного економічного розвитку. Якщо раніше населення України більше очікувало позитивних змін у річному плані, то зараз цей оптимізм зменшується протягом року, але залишається на

позитивному рівні у плані довготривалого майбутнього.

Умови зростання цін на товари та послуги при зменшенні доходів змушують населення України берегти гроші. Ця зміна споживчої поведінки призводить до змін у їхніх уподобаннях. Наприклад, збільшується попит на товари, які сприяють збереженню здоров'я, засоби для мобільності і амуніцію. Водночас спостерігається зниження попиту на деякі товари, які стають менш важливими для споживачів, такі як предмети розкоші. Також помітно зменшилась частка продажу автомобілів (до 6,3%), інших будівельних матеріалів (до 1,8%) і дерев'яних виробів. [2]

Протягом війни спостерігалось кілька періодів, коли попит на необхідні товари значно зростав, і люди активно робили запаси, щоб мати достатньо ресурсів на тривалий час і уникнути дефіциту, особливо в окремих регіонах. Проте з часом ситуація стабілізувалася, і люди поверталися до звичних послуг у своєму житті. Наприклад, вони оновлювали свій гардероб (збільшення на 19,3%), відвідували косметологів і перукарень (збільшення на 40,2%), робили манікюр чи педикюр і влаштовували походи з друзями у кафе (збільшення на 24,1%). [1]

Умови воєнного стану призвели до збільшення запиту на лікарські засоби. Під час активних бойових дій основний попит був спрямований на препарати для лікування хронічних захворювань та заспокійливі засоби.

У сфері одягу та взуття середні витрати залишилися на рівні передвоєнного періоду, і виробники та продавці витратили приблизно стільки ж на рекламу. Попит на товари для дітей не зменшився, а середні витрати зросли на 12% з лютого 2022 року. Зоотовари в онлайні найшвидше відновили зростання, а середні витрати зросли на приблизно 10%. Категорії товарів, такі як косметика і господарські товари, в березні-квітні 2022 року спочатку показували зниження обсягів продажів, але наприкінці травня 2022 року вони почали зростати, оскільки люди адаптувалися до нових умов і почали задовольняти свої потреби в особистій гігієні. Середні витрати на ці товари зросли в середньому на 80%. У сучасних умовах помітно зросла попит на електроніку та побутову техніку через переміщення багатьох підприємств і осіб у нові регіони проживання. [1]

Важливою тенденцією серед українських споживачів стало патріотичне споживання. При купівлі одягу дедалі популярнішим стає врахування української символіки та підтримки волонтерів та Збройних сил України. На березень 2023 року 69% опитаних в Україні заявили, що свідомо вибирають продукцію вітчизняних брендів. Також 56% тих, хто почали купувати нові бренди під час війни, роблять це з метою підтримки українських виробників. [2]

Аналізуючи вплив військового конфлікту на споживчу поведінку населення України, стає очевидним, що ці події спричинили значні зміни в економічному та соціокультурному ландшафті країни. Громадяни переглядають свої пріоритети, а це вимагає виробників і продавців робити адаптацію в своєму підході до ринку. Спрямованість на здоров'я і безпеку, збільшення важливості онлайн-покупок та зміна потреб є важливими чинниками, які впливають

на бізнес-стратегії. Майбутнє вимагає від підприємств уважності до споживчих переваг та вміння оперативно реагувати на зміни в споживчому попиті, що стане важливою складовою успішності в умовах таких складних ситуацій.

Список використаних джерел:

1. Косар Н., Мамчин М., Баран А. Дослідження зміни поведінки споживачів у сучасних умовах. Економіка та суспільство, 2022. (45), – Режим доступу : <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-68>
2. Ільчук О., Миськів Г. Тенденція зміни поведінки споживачів під час кризових явищ в економіці України та країн Європи. Економіка та суспільство, 2023. (49), – Режим доступу : <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-2>

СЕКЦІЯ 7

ОСУЧАСНЕННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА АУДИТУ

ТЕХНОЛОГІЇ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В АУДИТІ: РОЛЬ, ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ТА ЗАГРОЗИ

*Богданевич А. М., бакалавр
спеціальність «Облік і оподаткування»
ОПП «Облік, податковий аудит та бізнес-аналітика»
Науковий керівник: доктор філософії, Гришук Г. В.
Державний податковий університет*

На сьогодні розвиток цифрових технологій створює нові можливості для розвитку різних сфер економіки. Зокрема, в прикладному аспекті технології штучного інтелекту займають особливе місце в аудиторській діяльності. Основною перевагою цифровізації аудиту є саме спрощення існуючого процесу та покращення його якості, а також забезпечення виявлення потенційних ризиків. У зв'язку з цим дана тема є доволі актуальною при всебічному використанні штучного інтелекту в різних галузях економіки.

В Україні питаннями стану та перспектив застосування технології штучного інтелекту в аудиті займалися такі науковці як Кондратюк О.М., Костирко В.С., Лучко М.Р., Осмятченко В.О., Попівняк Ю.М., Правдюк Н.Л., Руденко О.В. та інші. Проте, поряд із перевагами застосування даних технологій є і певні ризики, з якими стикаються аудитори. Саме це обумовило вибір даної тематики.

Відповідно до досліджень, проведених Українським інститутом майбутнього, виокремлено основні можливості штучного інтелекту та бар'єри для розвитку даного тренду в Україні [4]. Експертні дослідження показали, що використання штучного інтелекту розповсюджується на все більше сфер та галузей економіки. Це означає, що з кожним роком кількість підприємств, що тією чи іншою мірою використовують штучний інтелект, зростає в геометричній прогресії. Проте, існують певні бар'єри для розвитку тренду в Україні, основними з яких є:

- брак експертизи;
- низький рівень інвестицій у проекти штучного інтелекту з боку бізнесу та держави;
- відсутність єдиної національної стратегії розвитку штучного інтелекту;
- мала кількість та низька якість даних, що збираються;
- брак потужної ІТ-інфраструктури;
- відсутність законодавства (зокрема регулювання етичних норм та стандартизація) та державного стимулювання [4].

В аудиторській діяльності застосування штучного інтелекту може значно оптимізувати процес аудиторської перевірки, забезпечуючи більшу точність, швидкість та ефективність. На

нашу думку, основними сферами застосування штучного інтелекту в аудиті є:

- аналіз великих масивів даних (штучний інтелект дозволяє комп'ютерам здійснювати психічні процеси, властиві людям, тобто він може аналізувати, синтезувати, порівнювати та агрегувати дані. Але при цьому повністю зникає ймовірність помилки через неуважність);
- автоматизація рутинних завдань (допомагає економити час аудиторів);
- виявлення потенційних ризиків у фінансовій звітності на основі попередніх аудиторських висновків (звітів) та аналізу іншої статистичної інформації;
- аналіз текстової інформації у фінансових документах (ідентифікація ключових слів і фраз, які можуть бути пов'язані з ризиками);
- перевірка дотримання чинних нормативів і стандартів при веденні обліку, формуванні звітності та здійсненні аудиторської перевірки;
- автоматизоване створення звітів і рекомендацій (штучний інтелект може генерувати аудиторські звіти та рекомендації на основі аналізу даних, що допомагає спростувати процес підготовки звітності);
- прогнозування ризиків майбутніх періодів, з якими стикається підприємство, при здійсненні аналізу фінансових показників [5].

Таким чином, сфера застосування технологій штучного інтелекту є досить широкою в аудиті. Проте, важливо враховувати етичні аспекти та необхідність правильного нагляду і контролю над системами штучного інтелекту, щоб забезпечити їхню надійність, точність і конфіденційність. Адже використання штучного інтелекту в аудиторській діяльності, крім переваг, може нести численні ризики та загрози. Зокрема, це упередженість алгоритмів, перебільшення функціональних можливостей штучного інтелекту, певні програмні помилки, наявність ризиків кібератак і репутаційних ризиків.

Отже, у сучасних умовах цифрової економіки застосування технологій штучного інтелекту в аудиті є головним чинником розвитку компанії, адже воно сприяє підвищенню якості надання аудиторських послуг та ефективності діяльності аудиторських компаній. Адже штучний інтелект в аудиті створює можливості за умови його правильного використання та ризики при неправильному впровадженні.

Список використаних джерел

1. Кондратюк О. М., Руденко О. В., Чернобровкіна А. Є. Можливості та перспективи використання штучного інтелекту в аудиті. *Ефективна економіка*. 2021. № 1. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.1.89>
2. Лучко М.Р. Інформаційні системи і технології в обліку й аудиті: Навчальний посібник. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 252 с.
3. Попівняк Ю.М. Кібербезпека та захист бухгалтерських даних в умовах застосування новітніх інформаційних технологій. *Бізнес Інформ*. 2019. № 8. С. 150-157. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-8-150-157>.
4. Україна 2030E – країна з розвинутою цифровою економікою. Український інститут майбутнього. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html>
5. Technology of artificial intelligence - new perspectives or threat to the auditor profession? URL: <https://www.pabu.com.ua/en/mediacentr-eng/blog-prezydenta/28-bloh-prezydenta-2/881-technology-of-artificial-intelligence-new-perspectives-or-threat-to-the-auditor-profession>

РЕАЛІЗАЦІЯ ВИСНОВКУ ЕКСПЕРТА-БУХГАЛТЕРА У СУДОВОМУ ПРОЦЕСІ

*Васинчик М. О., бакалавр,
спеціальність “Право”, ОПП “Право”
Науковий керівник: д.е.н., проф. Воронко Р. М.
Львівський торговельно-економічний університет*

Формулювання та подання висновку є заключним етапом роботи експерта-бухгалтера в ході проведення судово-бухгалтерської експертизи. Дані, виявлені експертом під час аналізу, надають його висновку доказове значення у конкретній справі. Висновок експерта, зобов'язаний відповідати ряду вимог, в першу чергу - дотримання процедурних вимог, об'єктивність, повнота, науковість, логічність і послідовність викладу, стислість і ясність. Структура висновку експерта-бухгалтера включає три основні частини: вступну, досліджувальну та висновки дослідження, а також прикріплені додатки.

Висновок експертизи, яка виконується під час судового розгляду, враховує деякі особливості:

- у вступній частині висновку не фіксується попередження експерта щодо відповідальності за можливі помилки, оскільки це визначається в протоколі судового засідання;
- якщо на попередніх етапах процесу була проведена судова експертиза з дозволу суду, і експерт-бухгалтер погоджується з її висновками, він має право посилатися на них.

Висновок експертизи та всі його додатки складаються у двох примірниках. Один з них направляється замовнику експертизи, а інший зберігається в архіві експертної установи.

Копія висновку разом із копією ухвали суду про призначення експертизи подається експертом до експертної установи [1].

Суд, прокурор та слідчий розглядають докази на підставі власного розсуду, керуючись законом. Це стосується і висновків експертів-бухгалтерів, які не мають заздальгідь встановленої сили, і їхні висновки не мають переваги перед іншими доказами.

Проте на практиці доказове значення висновків експерта іноді переоцінюється, оскільки вважається, що вони ґрунтуються на спеціальних наукових знаннях. Тим не менше, висновок експерта може бути помилковим з різних причин, і його об'єктивність слід ретельно оцінювати слідчим, адвокатом та суддею.

Експерт не може надати висновок, якщо питання, що ставляться перед ним, виходять за межі його спеціальних знань, або якщо подані матеріали не достатні для висновку. У цих випадках експерт повідомляє про неможливість надання висновку.

Повідомлення про неможливість надання висновку повинно бути обґрунтованим, вказуючи на те, чому експерт вважає, що певні питання не входять до його компетенції або чому, на підставі поданих матеріалів, неможливо відповісти на запитання. В разі відсутності конкретних матеріалів, які є необхідними для висновку, слід вказати на їх відсутність.

Якщо експерт-бухгалтер може відповісти на одні питання, а на інші – ні, відповіді та мотивація відмови у відповідях об'єднуються в єдиний документ – висновок експерта. Проте частина цього висновку, де експерт пояснює причини відмови від відповіді на конкретні питання, має форму повідомлення про неможливість дати висновок.

Повідомлення про неможливість проведення експертизи складається у двох примірниках, підписується експертом і завіряється печаткою експертної установи. Один примірник надсилається особі або органу, які призначили експертизу, а інший залишається в архіві експертної установи.

У випадках, коли таке повідомлення надається під час судового розгляду, експерт складає його у двох примірниках, один із яких передається суду, а інший залишається в експертній установі.

Оцінка висновку стосовно відповідності процесуальним вимогам є позитивною, якщо процес проведення експертизи відповідає всім встановленим нормам. Порушення цих норм часто призводить до повторних експертиз або навіть скасування відповідних рішень слідчих органів і судів вищими правоохоронними органами.

Найважливіші процесуальні норми для оцінки слідчим і судом висновку експерта включають належність, допустимість і доброякісність доказів. Після ознайомлення з висновком бухгалтера-експерта, слідчий може запитати експерта для отримання роз'яснень або доповнень до висновку, що фіксується в протоколі. Такий допит може бути здійснений із-за неповного опису процесу дослідження, нечіткого викладення окремих думок у документі, або наявності не роз'яснених бухгалтерських термінів і формулювань у висновку. Експерт також може бути допитаний для уточнення його компетенції і кваліфікації, а також даних про його взаємини з особами, які мають інтерес до результатів експертизи [2].

Матеріали експертизи мають бути пред'явлені звинувачуваному, і про це складається протокол, який включає пояснення, зауваження і заперечення звинувачуваного, а також його клопотання. Ці зауваження і заперечення можуть стосуватися як компетентності та об'єктивності експерта-бухгалтера, так і сутності висновку, включаючи обрану методику, повноту дослідження та правильність вихідних даних. Слідчий зобов'язаний перевірити зауваження і клопотання звинувачуваного та, керуючись інтересами всебічного і повного розслідування, прийняти відповідне рішення і оформити його відповідною постановою.

Однією з вимог у процесі оцінки якості висновку експерта-бухгалтера є використання доброякісних матеріалів у експертних дослідженнях, таких як первинні документи, облікові реєстри та звітність. Експерт не несе відповідальності за фальсифікацію бухгалтерських документів, проте йому доручено перевірку доброякісності представлених матеріалів у межах його професійної компетенції.

Отже, оцінку висновку експерта виконує слідчий (суд). Під час оцінки слідчий (суд)

зіставляє досліджувальну частину висновку з результатами та перевіряє, наскільки висновки відповідають проведеному дослідженню. У процесі оцінки висновку експерта-бухгалтера слідчий (суд) визначає відповідність результатів експертизи процесуальним нормам та науковому обґрунтуванню їх як доказів у розслідуваній справі.

Список використаних джерел:

1. Закон України “Про судову експертизу” від 25 лютого 1994 року № 4038-ХІІ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text>.
2. Закон України “Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні” від 16 липня 1999 року № 996-ХІV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text>.
3. Рудницький В. С. Судово-бухгалтерська експертиза економічних правопорушень (опорний конспект): навчальний посібник / В. С. Рудницький, Р. Ф. Бруханський, П. Я. Хомин. – К.: ВД “Професіонал”, 2019. – 304 с.

ОБЛІК І АУДИТ ГРОШОВИХ КОШТІВ, ЯК ВАЖЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ

УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА

*Вергун В. С., бакалавр,
спеціальність “Облік і оподаткування”
ОПП “Облік і оподаткування”*

*Науковий керівник: д.е.н., проф. Воронко Р. М.
Львівський торговельно- економічний університет*

Облік і аудит грошових коштів є фундаментальними аспектами фінансового управління та контролю в будь-якому виді господарської діяльності. Грошові кошти відіграють ключову роль у функціонуванні організації і їх правильний облік та аудит є важливими для забезпечення фінансової стабільності та довіри стейкхолдерів. Незважаючи на багаторічні дослідження питань ефективної організації обліку грошових коштів та методики їх аудиту, єдиного правильного підходу не існує, про що свідчить наявність значної кількості недоліків в системі організації обліку та існуючій методиці аудиту грошових коштів. Кожне підприємство, реалізує власну систему організації обліку грошових коштів та їх контролю, спираючись лише на загальні принципи. Досліджуючи систему обліку грошових коштів окремо від системи господарської діяльності підприємства, неможливо врахувати всі можливі аспекти її реалізації та досягти високої ефективності застосування такої системи. Тому подальше дослідження даного питання залишається актуальним.

В основу організації обліку грошових коштів покладено різні підходи до визначення суті грошових коштів. Так Ф. Ф. Бутинець вказує на те, що грошові кошти як форма грошової одиниці використовується як засіб платежу та обігу, в той час як Г. В. Осовська визнає, що це доходи та надходження які накопичуються на банківських рахунках різних організацій та установ у вигляді грошових коштів, які використовуються для задоволення власних потреб або розміщуються у вигляді банківських ресурсів.

Облік грошових коштів визначають як процес реєстрації, контролю та відстеження всіх фінансових транзакцій, в яких використовуються готівкові кошти. Це включає в себе прихід та витрати грошей, їх зберігання та розподіл [2]. Від правильно проведеного обліку залежить

ефективність фінансового управління. Облік грошових коштів може проводитися різними методами, включаючи ведення касових книг, використання банківських рахунків, відстеження фінансових транзакцій у програмах обліку. Сучасні технології дозволяють автоматизувати процес обліку та підвищити його точність.

Невід'ємною частиною системи управління грошовими коштами є їх аудит. Аудит грошових коштів характеризують як процес незалежної перевірки обліку та використання грошових ресурсів з метою підтвердження їхньої точності та законності. Аудит спрямований на забезпечення відповідності фінансової звітності фактичному стану справ організації. Аудит грошових коштів може включати перевірку касових операцій, рахунків у банках, контроль за дотриманням внутрішніх фінансових процедур, виявлення можливих ризиків фінансових злочинів. Аудитори використовують різні методи та техніки для здійснення оцінки фінансових процесів.

Плануючи етапи аудиторської перевірки грошових коштів аудиторі потрібно дотримуватись послідовності зображеної на рис. 1.

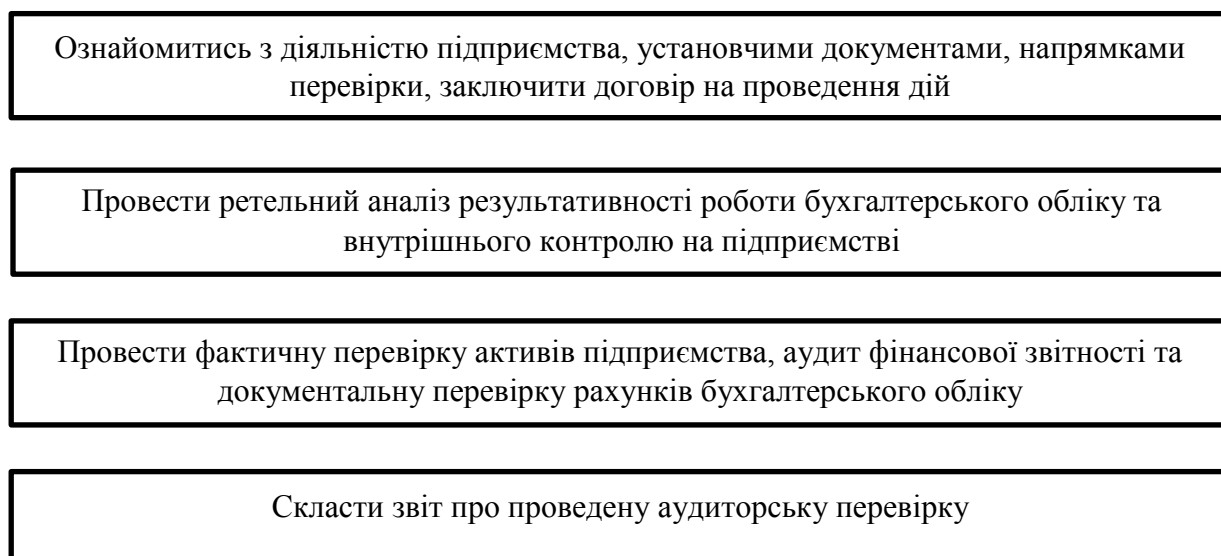

Рис. 1. Етапи аудиторської перевірки грошових коштів

Облік і аудит грошових коштів є важливим з ряду таких причин [1]:

1. Збереження фінансової стабільності, адже грошові кошти є не лише ресурсом, але і засобом для вирішення поточних фінансових зобов'язань. Правильний облік і контроль за грошовими коштами допомагають забезпечити ліквідність підприємства та зберегти фінансову стабільність.

2. Ефективне управління ресурсами, бо саме завдяки обліку грошових коштів підприємство може краще планувати та раціонально використовувати свої фінансові ресурси. Це важливо для зниження витрат, підвищення ефективності та підтримання конкурентоспроможності.

3. Визначення витратної ефективності, тому що облік грошових коштів дозволяє підприємству аналізувати, на які конкретні витрати витрачаються грошові кошти. Це допомагає ідентифікувати, які види витрат вимагають більше коштів, а які можуть бути оптимізовані або зменшені.

4. Запобігання фінансовим помилкам та злочинам, бо саме облік і аудит грошових коштів допомагає попереджати неконтрольовані витрати. Підприємство може встановити внутрішні фінансові процедури та обмеження для забезпечення раціонального використання грошових ресурсів.

5. Забезпечення довіри стейкхолдерів, адже саме інвестори, кредитори та інші стейкхолдери надають велике значення облікові та аудиту грошових коштів. Ці процеси дозволяють забезпечити довіру до фінансової звітності підприємства та підтвердити її точність та достовірність.

6. Планування бюджету, оскільки облік грошових коштів допомагає розробити і керувати фінансовим бюджетом підприємства. Виходячи з реальних даних про грошові потоки, підприємство може встановити бюджетні обмеження та плани витрат.

Отже, можна зробити висновок, що облік і аудит грошових коштів та облік витрат є взаємопов'язаними й взаємозалежними процесами, які сприяють ефективному фінансовому управлінню підприємством. Ретельний облік грошових коштів допомагає оптимізувати витрати та покращити фінансову стійкість підприємства, а аудит перевіряє їхню легальність та точність. Забезпечення високого стандарту обліку і аудиту грошових коштів є важливим кроком у забезпеченні фінансової стабільності та успіху підприємства.

Список використаних джерел:

1. Жидєєва Л. І. Аудит: навч. посіб. / Л. І. Жидєєва, О. П. Колісник, К. Д. Саямон-Міхеєва // Ірпінськ: Університет ДФС України, 2019. – С. 312
2. Семчук І. В. Шляхи підвищення ефективності управління витратами на підприємстві / І. В. Семчук, В. Г. Мазур // Глобальні та національні проблеми економіки, 2018. – Випуск 22. – С. 544-548.

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЗВІТУ ПРО ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

*Ворона Л. О., магістр спеціальності “Менеджмент”
ПрАТ “ВНЗ МАУП”,
Вергун В. С., бакалавр, спеціальності “Облік і оподаткування”
ОПП “Облік і оподаткування”
Науковий керівник: к.е.н., доц., Чабанюк О. М.
Львівський торговельно-економічний університет*

Звіт про фінансові результати є одним із ключових фінансових документів, який відображає фінансову відомість підприємства. Цей звіт надає інформацію про прибуток та збитки за певний період, що є важливим для стейкхолдерів, таких як інвестори, кредитори та управлінський персонал.

Звіт про фінансові результати, або Звіт про сукупний дохід, важливий фінансовий звітом, а для платників податку на прибуток – основа для складання податкової декларації. Тому, він перебуває у полі особливої уваги усіх користувачів фінансової звітності, а також аудиторів, так як аналіз джерел прибутку та динаміка його показників досить точно характеризує діяльність підприємства.

Основні вимоги до фінансової звітності викладно в законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні від 16.07.1999 р. № 996- XIV та в Національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”, затвердженому наказом Мінфіну України від 07.02.2013 р. №73 [2]. Зміст статей фінансової звітності розкрито у Методичних рекомендаціях щодо заповнення форм фінансової звітності, затверджених наказом Мінфіну України від 28.03.2013 р. № 433. Методологічні аспекти обліку доходів і витрат регулюються П(С) БО 15 “Доходи” та П(С)БО 16 “Витрати” відповідно.

Однак, складання звіту про фінансові результати може стикатися із численними проблемами та складнощами, такими як:

1. Облік та оцінка витрат. Один із основних аспектів складання звіту про фінансові результати - це правильний облік та оцінка витрат. Наявність різних методів обліку і оцінки може призвести до різниці в показниках прибутків та збитків [2]. Вибір методів та їх правильне застосування є складною задачею для бухгалтерів та фінансових аналітиків.

2. Вплив змін зовнішнього середовища. Фінансові стандарти та правила змінюються з часом. Та ці зміни вимагають адаптації звітів про фінансові результати, що може бути складним завданням. Підприємства повинні бути постійно уважними щодо оновлень у фінансових стандартах та вчасно їх впроваджувати.

3. Комплексність оподаткування та податкова політика. Складання звіту про фінансові результати пов'язане із оподаткуванням і податкова політика може суттєво вплинути на прибуток підприємства. Різні види податків, винятків та звітність для різних країн і регіонів ускладнюють завдання з обчислення податкових зобов'язань і правильного відображення цих показників у звіті.

4. Нестабільність фінансового ринку. Світ фінансів постійно зазнає коливань та нестабільності, що може вплинути на фінансові результати підприємства. Важливі події, такі як фінансова криза, можуть призвести до великих змін у фінансових показниках, що ускладнює їх аналіз та порівняння з попередніми періодами.

5. Відмінності стандартів обліку. Різні галузі та регіони можуть застосовувати різні стандарти обліку та вимоги до звітності. Це може призвести до неоднорідності у звітах про фінансові результати між підприємствами та ускладнити порівняння результатів.

Для того, щоб уникнути проблем при складанні звіту про фінансові результати, підприємство може вжити ряд заходів та дотримуватися кращих практик в області фінансового

обліку та звітування (рис. 1).

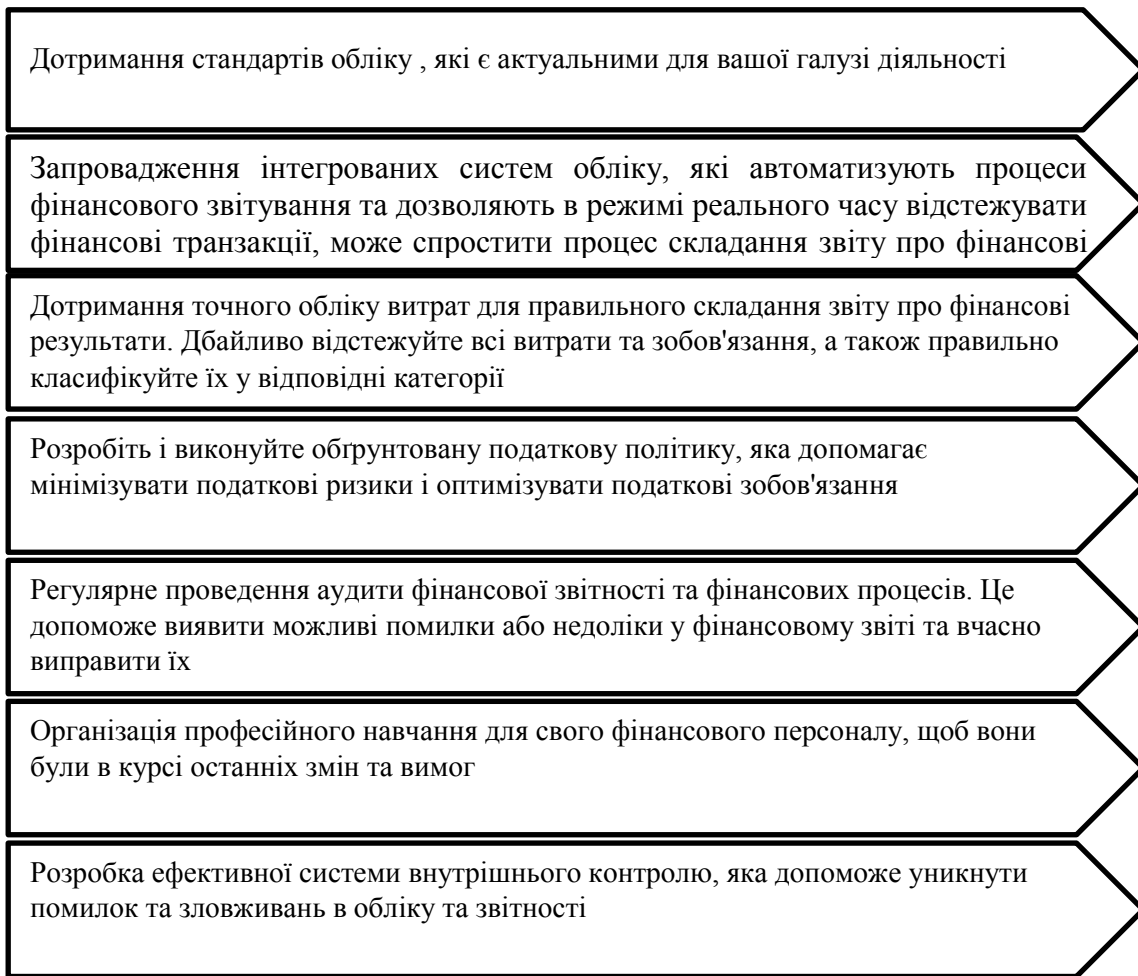

Рис. 1. Заходи для полегшення складання звіту про фінансовий результат

Застосування цих рекомендацій допоможе уникнути численних проблем при складанні звіту про фінансові результати та забезпечити точність та достовірність фінансової звітності підприємства [3].

Отже, можна зробити висновок, що складання звіту про фінансові результати - це складний і відповідальний процес, який стикається із численними проблемами та викликами. Врахування і правильне вирішення цих проблем важливе для забезпечення точності та достовірності фінансової звітності підприємства, а також для забезпечення довіри стейкхолдерів і ефективного фінансового управління.

Список використаних джерел:

3. Куцик П. О. Звітність підприємств: [навч. посіб.] / П. О. Куцик, О. А. Полянська. – Львів: Видавництво Львівської комерційної академії, 2015. – 138 с.
4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”: наказ Міністерства фінансів України від 07 лютого 2013 р. No 73: [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
5. Ночовна Ю.О. Особливості розкриття інформації про фінансові результати у фінансовій звітності за національними та міжнародними стандартами / Ю.О. Ночовна // Ефективна економіка. – 2018. – №11.
6. Чабанюк О.М. Спрощена система оподаткування: загальні положення, облік і звітність: Навчально-практичний посібник / О.М. Чабанюк, Т.В. Мединська. К.: Алерта, 2013. 208 с.
7. Чабанюк О.М. Економічна сутність, умови визнання та класифікація витрат, доходів і фінансових результатів основної діяльності підприємств / О.М. Чабанюк, О.А. Мелешко // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – Вип. 22.4. – С. 301-307.

8. Чабанюк, О. М., and Н. В. Мазур. "Фінансова звітність та її місце у прийнятті управлінських рішень." Сучасні наукові дослідження –2011: матер. VII Міжнар. наук.-практ. конф. Vol. 27. 2011.

9. Чабанюк, О. М., and О. А. Мелешко. "Економічна сутність, умови визнання та класифікація витрат, доходів і фінансових результатів основної діяльності підприємств." Науковий вісник НЛТУ України 22.4 (2012): 301-307.

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ВИПЛАТ ПРАЦІВНИКАМ НА ПІДПРИЄМСТВІ

*Кадучок Р. В., здобувач ОР магістра,
спеціальність „Облік і оподаткування”
Науковий керівник: к.е.н., доц. Бойко Р. В.
Львівський торговельно-економічний університет*

Оплата праці завжди була і є однією із найважливіших складових ринкових відносин, адже вона виступає своєрідним якісним вираженням ефективності функціонування економіки в країні, а також ознакою здійснення соціальної політики в державі. Оплата праці це комплексна категорія, тому повинна відігравати одну із головних ролей в житті суспільства будь-якої країни. Це пояснюється тим, що її величина значною мірою характеризує рівень добробуту всіх членів суспільства. З іншого боку, її раціональна організація стимулює інших працівників підвищувати ефективність виробництва, а тому прямо впливає на темпи й масштаби соціально-економічного розвитку країни.

Щоб правильно організувати систему оплати праці, необхідно мати розуміння, що являє собою кожна категорія виплат. Трактуювання терміну «виплати працівникам» представлено у Міжнародному стандарті бухгалтерського обліку 19 «Виплати працівникам», у відповідності до якого «Виплати працівникам– це всі форми компенсації, що їх надає суб'єкт господарювання в обмін на послуги, надані працівниками».

Виплати працівникам це всі форми поточної та майбутньої компенсації та додаткових благ, що їх надає суб'єкт господарювання самостійно або через третю особу працівнику та членам його сім'ї згідно із законодавством та внутрішньою практикою в обмін на поточні, минулі та майбутні послуги у зв'язку з фактом минулих чи поточних трудових відносин».

Виплати працівникам це складова частина сукупних витрат підприємства з досить складною системою обліку через значний перелік категорій та виплат та їх особливості відображення.

У відповідності до Міжнародного стандарту бухгалтерського обліку 19 «Виплати працівникам» до складу виплат, які отримують працівники, відносять: короткострокові виплати працівникам, виплати по закінченні трудової діяльності, інші довгострокові виплати працівникам, виплати при звільненні.

Короткострокові виплати це виплати (зокрема, заробітна плата, внески на соціальне забезпечення, оплачені щорічні відпустки та тимчасову непрацездатність, участь у прибутку та премії (які підлягають виплаті протягом 12 місяців з дати балансу), а також негрошові пільги теперішнім працівникам (зокрема, оплата медичного обслуговування, надання житла,

автотранспорту, безкоштовних чи субсидованих товарів або послуг).

У відповідності до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 26 «Виплати працівникам» до складу виплат працівникам належать всі наявні виплати, які виділені в Законі України «Про оплату праці» та які підприємець має намір виплатити в найближчі 12 місяців. До складу таких виплат належать: - основна та додаткова заробітна плата; - оплата відпусток; - заохочувальні виплати (премії); - негрошові виплати (інші безоплатно надані послуги працівникам). Отже, виплати працівникам є складною категорією, котра може включати всі форми поточної і майбутньої компенсації, що надає підприємство, на основі трудових взаємовідносин.

Список використаних джерел:

1. Про оплату праці: Закон України від 24.03.1995 р. № 108/95-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 19 «Виплати працівникам». [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_011#Text.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 26 «Виплати працівникам»: наказ Міністерства фінансів України № 60 від 28.10.2033 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1025-03>.

ЗНАЧЕННЯ КОНТРОЛЮ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ЗАПАСАМИ

*Каратаєв В. О., магістр,
спеціальність “Облік і оподаткування”
ОПП “Облік і оподаткування”
Науковий керівник: д.е.н., проф. Редченко К. І.
Львівський торговельно-економічний університет*

Контроль запасів є однією з найважливіших функцій управління запасами та економічної діяльності підприємства. Його невід'ємною складовою є систематичне визначення потреби у запасах, контроль їх обсягів, регулювання процесів замовлення та постачання.

Сутність контролю запасів полягає у постійному моніторингу та управлінні обсягами, рухом і зручністю доступу до товарів, матеріалів та інших ресурсів, необхідних для безперебійної діяльності підприємства. Контроль запасів спрямований на забезпечення їх оптимального рівня, що дозволяє уникнути перевищених запасів або їх недостатності, що може призвести до затримки виробничих процесів та фінансових втрат.

Метою контролю запасів є забезпечення безперебійного виробництва, обслуговування клієнтів та оптимізація витрат підприємства. Контроль запасів спрямований на забезпечення правильного балансу між необхідними запасами та їх вартістю. Це дозволяє зберегти ефективну функціональність підприємства та знизити витрати на зберігання.

Завданням контролю запасів є визначення оптимального рівня запасів, їх структури та необхідності у нових замовленнях. Для цього проводиться постійний аналіз попиту, між замовленнями та запасами, а також оцінюється фінансова та економічна доцільність придбання або виготовлення запасів.

Основними методами контролю запасів є метод "ABC-аналіз", метод "XYZ-аналіз" та метод "EOQ-формула".

Метод "ABC-аналіз" базується на розділенні запасів на групи А, В та С в залежності від їх вартості, аналізуються найбільш цінніші та найменш цінніші предмети. Це допомагає раціонально розподіляти ресурси та увагу до запасів.

Метод "XYZ-аналіз" розподіляє види запасів на групи X, Y та Z, що дозволяє виробити раціональний план закупівель залежно від попиту та передбачуваності.

Метод "EOQ-формула" визначає економічну величину замовлення, мінімізуючи витрати на утримання запасів та витрати на їх замовлення. Взаємозалежність зображено на рис 1.

Формула для обчислення економічної кількості замовлення (EOQ, Economic Order Quantity) в управлінні запасами виглядає наступним чином:

$$EOQ = \sqrt{(2DS/H)},$$

де:

D – річний попит на продукт в одиницях;

S – витрати на оформлення одного замовлення (витрати на замовлення);

H – витрати на зберігання одиниці продукції протягом року (річні витрати на зберігання).

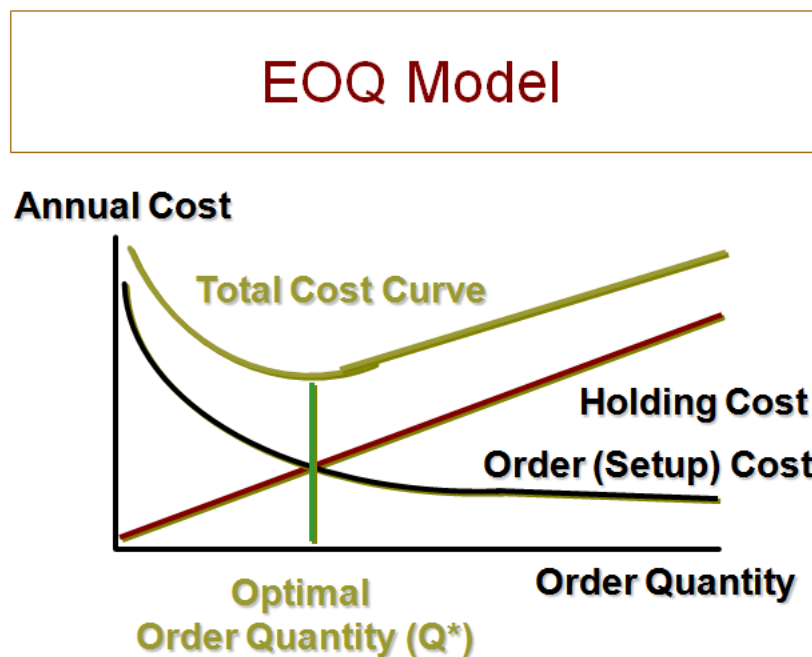

Рис. 1. Взаємозалежність витрат на утримання запасів та витрат на їх замовлення

Для кращого розуміння методів контролю запасів, розглянемо приклад. Нехай підприємство виробляє меблі та має великий асортимент комплектуючих запасів. За допомогою методу "ABC-аналізу" підприємство встановлює, які комплектуючі предмети є найважливішими з економічної точки зору та визначає мінімально допустимий рівень запасів для них. За допомогою методу "XYZ-аналізу" підприємство встановлює, які комплектуючі предмети є

найбільш непередбачуваними з точки зору попиту та планує їх закупівлі за допомогою методу "ЕОQ-формули".

Таким чином, контроль запасів є важливим елементом управління запасами та дозволяє підприємству ефективно керувати величиною запасів, забезпечуючи оптимальний рівень виробництва та витрат.

Список використаних джерел:

1. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 «Запаси», затверджено IASB від 01.01.2012 р. – К.: редакція від 01.01.2012 року. – [електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_021
2. Круш П. В., Орлюк Ю.В. Теоретичні основи управління матеріальними запасами підприємств. Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Київ, 2017. № 14. С. 239-245 с.
3. Височин І. В. Управління товарооборотом підприємств роздрібною торгівлі : монографія / І. В. Височин; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. – К.: КНТЕУ, 2012. – 543 с.
4. Олініченко К. С. Концептуальна модель управління товарними запасами на підприємствах роздрібною торгівлі / Л. І. Безгінова, К. С. Олініченко // Бізнес-інформ.– 2014. – № 9. – С. 224–229 с.

ФІНАНСОВІ РОЗСЛІДУВАННЯ В ТОРГІВЛІ

*Лобода Н. О., к.е.н. доцент
Львівський національний університет імені Івана Франка*

Метою проведення фінансових розслідувань на торгівельному підприємстві є формулювання заключення про: достовірність первинних даних бухгалтерського обліку щодо постачання товарів; повноти та правильності відображення первинних даних з обліку товарів у зведених реєстрах; правильність ведення обліку товарів відповідно до законодавчих та нормативних актів загальнодержавного та локального характеру; достовірність відображення залишку товарів у звітності; відображення витрат на придбання, зберігання та реалізацію тощо.

При розгляді правопорушень економічного напрямку знаходять застосування така функція бухгалтерського обліку як правовий захист суб'єктів господарювання, яка реалізується шляхом документального оформлення матеріальної відповідальності та правильного документального оформлення кожної господарської операції.

Однак, враховуючи, що функції бухгалтерського обліку реалізуються у судовому процесі через проведення судово-бухгалтерської експертизи, не слід ототожнювати бухгалтерський облік і експертизу та визначати судово-бухгалтерську експертизу як особливу форму застосування бухгалтерського обліку.

Виконання бухгалтерським обліком контрольної функції дозволяє виявляти правопорушення в сфері господарювання або деструктивні явища господарської діяльності. Під деструктивними явищами розуміють відображені або ті, що підлягають відображенню в бухгалтерському обліку господарські операції, що не відповідають вимогам чинного законодавства або відображені в спотвореному вигляді.

Сліди протиправних дій, що знаходять відображення в документах та на їх підставі в бухгалтерському обліку, проявляються у вигляді:

- зміни значень показників в первинних документах, регістрах обліку чи звітності, що характеризують здійснену господарську операцію;
- викривлення змісту здійснених операцій;
- невідповідності даних первинних документів, що підтверджують факт здійснення певної операції та даних регістрів обліку та звітності.

Такі наслідки можуть бути спричинені шляхом здійснення в бухгалтерському обліку як ненавмисних так і навмисних помилок. Ненавмисні помилки – це помилки допущені без корисливої мети. Їх існування зумовлене наступними факторами: втома або неуважність працівника та незнання обліковими працівниками вимог чинного законодавства. Навмисні помилки – це помилки, які допущені для отримання певних вигод (з корисливою метою). Цей вид помилок в бухгалтерському обліку є найбільш поширеним. Як показує досвід, багато крадіжок здійснюються шляхом порушення встановлених правил ведення бухгалтерського обліку, завуалювання товарно-грошових операцій, підробок в різних документах. В останній час спостерігаються ускладнені форми умисного заплутування бухгалтерського обліку та складні маніпуляції по приховуванню слідів злочину.

Сфера практики щодо використання економічних знань та інформації у протидії злочинності, найбільш вдало, на наш погляд, характеризує словосполучення «фінансові розслідування». При цьому вони стають вже не просто словосполученням, а науковим терміном з певною системою знань. У зазначену систему знань повинні увійти закономірності злочинної діяльності, що виявляються, фінансові механізми вчинення або фінансування злочинів, приховування джерела доходів. Саме на основі цих знань можливим є розроблення ефективних методик виявлення та фіксації фінансової складової організованої злочинної діяльності, їх впровадження у систему протидії злочинності.

Ефективна протидія злочинності неможлива без активного використання економічних знань. Дієвість механізму виявлення й розслідування економічних злочинів певною мірою залежить від дослідження фінансово-бухгалтерської інформації, що характеризує злочинну діяльність.

Так, на стадії виявлення злочинів застосовується фінансовий моніторинг сумнівних фінансових операцій, проводять перевірки, ревізії фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання.

На стадії розслідування злочинів важливе значення має своєчасне призначення й проведення судово-бухгалтерських експертиз, залучення фахівця-економіста до проведення слідчих дій тощо.

Порядок застосування облікових даних при розгляді та розслідуванні правопорушень економічного характеру є актуальним, оскільки посилюється у зв'язку з тим, що знання бухгалтерського обліку та порядку його застосування у ході здійснення контрольних функцій є

спеціальними для суб'єктів, до компетенції яких належить розгляд та розслідування злочинів у сфері господарської діяльності.

Спеціальність цих знань для працівників правоохоронних органів полягає, насамперед, в умінні розпізнати в бухгалтерській інформації ознаки протиправної діяльності або відсутність протиправних дій.

Список використаних джерел:

1. Melnyk, S., Chabaniuk, O., Ravlinko, Z., Petrukha, N., & Bodnariuk, I. (2023). Formation of a security environment for personnel management of socio-economic systems before and during the war: Legal aspect: Formación de un entorno de seguridad para la gestión del personal de los sistemas socioeconómicos antes y durante la guerra: Aspecto legal. *Cuestiones Políticas*, 41(78), 493-503. <https://produccioncientificaluz.org/index.php/cuestiones/article/view/40619>
2. Лобода Н. О., Чабанюк О. М., Шевчук Ю. І. ІТ-процесінг у національній обліковій практиці. *Науково-практичний журнал "Економічні студії"*. 2019. Вип. 4 (26). С. 97–100
3. Полянська О.А., Чабанюк О.М. Кондріч С.В. Управлінський облік товарних запасів: напрями удосконалення методики. *Економіка та суспільство*. 2018. № 19. URL: <http://economyandsociety.in.ua>
4. Чабанюк О.М. Облік і контроль витрат, калькулювання собівартості послуг: проблеми та напрями їх вирішення // *Науковий вісник НЛТУ*. 2010. Випуск 20.13. С. 268-274. URL: http://nltu.edu.ua/nv/Archive/2010/20_13/268_Cza.pdf

ФОРМУВАННЯ СВІТОВИХ МОДЕЛЕЙ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ЇХНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ

*Мисак Л. В., бакалавр,
спеціальність "Облік і оподаткування"
ОПП "Обліково-правове забезпечення управління бізнесом"
Науковий керівник: д.е.н., проф. Воронко Р. М.
Львівський торговельно-економічний університет*

Світові моделі бухгалтерського обліку – це не просто набір правил та стандартів, але і важлива складова глобальної економічної системи, яка забезпечує єдність підходів до фінансового звітування та аналізу. Ці моделі розвиваються та вдосконалюються на постійній основі, адаптується до нових реалій та потреб сучасного світу.

У сфері формування світових моделей бухгалтерського обліку та їхніх характеристик дослідження проводили такі українські вчені: Р. М. Воронко, О. І. Кучер, О. М. Прокопенко, В. В. Панасенко, Т. В. Сіренко, С. П. Скрипник та ін. Ці вчені зробили значний внесок у розвиток вітчизняної науки бухгалтерського обліку, їхні дослідження сприяють удосконаленню бухгалтерського обліку в Україні та його гармонізації з міжнародними стандартами.

Класифікація моделей обліку сприяє більш точному визначенню подібних і відмінних характеристик щодо ведення обліку і подання інформації у фінансовій звітності в різних країнах світу. В економічній та обліковій літературі зокрема, в більшості випадків, зустрічається класифікація моделей обліку за суб'єктивно-географічною ознакою. Тому можна виділити такі облікові моделі, які сформувались в процесі історичного розвитку системи бухгалтерського обліку: британо-американська; континентальна; південно-американська; ісламська; інтернаціональна [3, с. 30-31].

Для британо-американської моделі (Великобританія, Австралія, США, Канада, Індія,

Нідерланди, Пакистан, Мексика та ін.) є характерними: орієнтація обліку на інформаційні потреби інвесторів і кредиторів; наявність розвинутого ринку цінних паперів; високий рівень професійної бухгалтерської підготовки; наявність у цих країнах великої кількості транснаціональних корпорацій. Базові принципи цієї моделі були розроблені в США, Великобританії та Нідерландах і розповсюджені на решту країн, які ведуть облік за цією моделлю.

Характерними рисами континентальної моделі (Австрія, Греція, Іспанія, Італія, Франція, Німеччина, Японія та ін.) є такі: тісні зв'язки з банками, які є основним джерелом капіталу компаній; детальна юридична регламентація обліку і звітності; орієнтація обліку і звітності на інтереси державного регулювання оподаткування і макроекономічного планування. Бухгалтерський облік відзначається значною консервативністю. Облікова практика спрямована не стільки на інформаційні потреби кредиторів, скільки на задоволення вимог державного керівництва.

Для південноамериканської моделі (Аргентина, Бразилія, Перу, Уругвай, Еквадор та ін.) характерний високий рівень інфляції; орієнтація обліку і звітності на вимоги державного планування; уніфікація принципів обліку (відсутня свобода вибору системи і порядку обліку). В обліку і звітності досить добре відображається інформація, необхідна для контролю за доходами населення та підприємств і дотриманням податкової політики.

Ісламська модель (країни Близького Сходу) знаходиться під великим впливом богословських ідей і має ряд особливостей, зокрема забороняється отримання фінансових дивідендів; при оцінці активів і зобов'язань компаній перевага надається ринковим цінам. Кінцева мета концепції ісламської економіки полягає в переході до господарювання виключно на принципах ісламу. Основний акцент робиться на тому, що тільки ісламська модель економіки може забезпечити реальний баланс між матеріальним і духовним у суспільстві.

Інтернаціональна модель виникла з потреби міжнародної узгодженості обліку, перш за все в інтересах транснаціональних корпорацій та іноземних учасників міжнародних валютних ринків. Проте, лише незначна кількість великих корпорацій може зараз стверджувати, що їхні річні фінансові звіти відповідають міжнародним стандартам.

Спостереження за формуванням цих моделей дозволяє зрозуміти важливість стандартизації та гармонізації бухгалтерського обліку на міжнародному рівні. Це сприяє підвищенню довіри інвесторів, поліпшенню управлінських рішень і сприяє створенню умов для сталого економічного розвитку.

Однак варто пам'ятати, що моделі бухгалтерського обліку – це інструмент, а не ціль сама по собі. Успішне впровадження та використання цих моделей залежить від якості їхньої реалізації на практиці, від дотримання етичних принципів та відповідності їхнього застосування конкретним умовам діяльності підприємства.

Список використаних джерел:

1. Бондар М. І. Облік у зарубіжних країнах : навч. посібник / М. І. Бондар, Ю. А. Верига, С. І. Мельник, Н. В. Хоменко ; за заг. ред. Ю. А. Вериги. – К. : Центр учбової літератури, 2013. – 216 с.
2. Воронко Р. М. Міжнародні системи обліку і звітності та аудиту : навчальний посібник / Р. М. Воронко, К. І. Редченко, І. Г. Благун – [2-ге вид.]. – Львів : “Магнолія-2006”, 2022. – 528 с.
3. Воронко Р. М. Облік у зарубіжних країнах: навч. посібник / Р. М. Воронко [3-тє вид.].– Львів: Магнолія 2006, 2023. – 744 с.

ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

*Польова Д. М., бакалавр
спеціальність "Облік і оподаткування
ОПП "Облік і оподаткування
Науковий керівник: д.е.н., проф. Воронко Р. М.
Львівський торговельно-економічний університет*

В ринкових відносинах одним із важливих елементів виділяють фінансові інструменти. Трактуювання даного визначення є доволі не глибоким і не має великого історичного дослідження в науковій літературі. У вітчизняній літературі трактування фінансових інструментів ґрунтується на законодавчо-нормативних актах. НП(С)БО 13 «Фінансові інструменти» визначає фінансовий інструмент як «...контракт, який одночасно приводить до виникнення (збільшення) фінансового активу в одного підприємства і фінансового зобов’язання або інструмента власного капіталу в іншого» [3].

Фінансові інструменти є засобами, що застосовуються для виконання завдань, передбачених фінансовою політикою. Оскільки на період дії правового режиму воєнного стану роль держави в економіці значно зростає, відповідно посилюється сфера застосування та впливу фінансових інструментів. Якщо завважити, що фінансові інструменти є сегментом ринку, який перетворює заощадження на інвестиції та перерозподіляє фінансові ресурси між секторами, вони практично стають складовою забезпечення національної безпеки. Основні засади грошово-кредитної політики на період воєнного стану передбачають, що в умовах широкомасштабної збройної агресії та запровадження воєнного стану в Україні першочергового значення набуває забезпечення надійного та стабільного функціонування банківської і фінансової системи країни, а також максимальне забезпечення потреб оборони України, безперебійного функціонування системи державних фінансів та об’єктів критичної інфраструктури. Перед ринком фінансових інструментів під час війни та особливо для повоєнного відновлення стоять два виклики. Перший – це необхідність довшеного формування цього сегменту ринку, у відповідності до міжнародних вимог та стандартів, у частині відповідності запитам економіки країни: прозорості, відкритості, доступності, упорядкованості та конкурентності. Другий – виконання ринком фінансових інструментів ролі організатора і каталізатора фінансових ресурсів поствоєнного відновлення економіки України.

Згідно Інфляційного звіту Національного банку України (НБУ) [1], монетарні умови

та фінансові ринки характеризуються показниками: попит і пропозиція на міжбанківському валютному ринку, інтервенції НБУ, офіційний курс гривні до долара, Індeksi РЕОК і НЕОК, облікова ставка, середньозважені гривневі процентні ставки за строковими депозитами ДГ, середньозважені гривневі процентні ставки за строковими депозитами НФК, зміна обсягу гривневих ОВДП в обігу в розрізі власників, дохідність гривневих ОВДП, чинники впливу на ліквідність банківської системи. Саме ці показники є об'єктами регулювання ринку фінансових інструментів на макрорівні. Втіленням вектора політики фінансових інструментів на макрорівні є державний бюджет.

Дані щодо джерел фінансування державного бюджету свідчать, що найбільша частка ресурсів на життєдіяльність держави надійшла від Європейського Союзу – 52,4%, 23,5% – від НБУ, 24,1% – від США. Наразі, попри безпрецедентні виклики війни Уряду вдається вирівнювати катастрофічне падіння валового внутрішнього продукту фінансовими інструментами. Зокрема, Радою з фінансової стабільності визначено, що попри продовження війни, інфляція у 2023 році сповільниться та залишатиметься керованою завдяки заходам НБУ та уряду, а також підтримці міжнародних партнерів. НБУ також продовжуватиме вживати заходів для збільшення привабливості фінансових інструментів.

Чинні моделі фінансових інструментів в умовах воєнного стану виконують завдання фінансування заходів національної безпеки і оборони, стабілізації економіки та соціальної підтримки населення України. Виклики, з якими зіткнулася фінансова система, були частково подолані, завдяки діям Уряду, НБУ та підтримці міжнародних партнерів і світової спільноти. Наразі, подальший їх розвиток передбачає формування ринку фінансових інструментів, спорідненого і інтегрованого у світовий глобальний простір. Потребуються значні зусилля для фінансування поствоєнного відновлення, у якому вони відіграватимуть основну роль.

Список використаних джерел:

1. Інфляційний звіт. Січень 2023 року. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2023-Q1.pdf?v=4 (дата звернення:29.01.2023).
2. Основні засади грошово-кредитної політики на період воєнного стану. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/files/hJTwdlrBPNWeMzk> (дата звернення:29.01.2023).
3. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти»: Наказ Міністерства фінансів України від 19.12.2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01#Text>

ВИМОГИ ДО ВИСНОВКУ БУХГАЛТЕРА-ЕКСПЕРТА

*Попко Н. Т., бакалавр,
спеціальність “Право” ОПП “Право”
Науковий керівник: д. е. н., проф. Воронко Р. М.
Львівський торговельно-економічний університет*

Зазвичай, складання та представлення висновку експертом у галузі бухгалтерського обліку є завершальним етапом його роботи в рамках проведення судової бухгалтерської експертизи як під час досудового розслідування, так і на судовому етапі. Фактичні дані, виявлені експертом під час дослідження, надають його висновку доказового значення у справі, згідно зі статтею 65 КПК України [1]. Це означає, що суд та слідство використовують висновки експерта для обґрунтування свого рішення в справі.

З урахуванням викладеного висновок експерта-бухгалтера, і аналогічно до будь-якого іншого експерта, повинен відповідати ряду вимог, серед найважливіших з яких є: відповідність процесуальним вимогам, об'єктивність, повнота, наукова обґрунтованість, логічність та послідовність викладення, стислість та чіткість.

Висновок судової бухгалтерської експертизи формується на основі аналізу всіх матеріалів, які були передані експертові бухгалтеру в рамках його компетенції. Цей висновок повинен чітко та об'єктивно відображати результати проведеного дослідження і підтверджуватися даними первинних документів, облікових реєстрів та фінансової звітності суб'єкта господарювання. Оскільки висновок бухгалтера-експерта вважається доказом, то він має бути зрозумілим та конкретним для слідчого та всіх інших учасників судового процесу.

Судовий експерт є учасником процесу, який залучається для формулювання висновків з питань, що є важливими для розгляду конкретної справи. При цьому судовий експерт бере участь у розслідуванні обставин справи лише в рамках теми, яку було визначено для його експертизи, і що має суттєве значення для формулювання його висновку. Сторони справи можуть звертатися до експерта лише щодо питань, пов'язаних із зазначеною експертизою, і тільки за згодою органу, який призначив експертизу.

Щодо компетенції експерта-бухгалтера в рамках судово-бухгалтерської експертизи, важливо зауважити, що вона не обмежується лише знанням бухгалтерського обліку, фінансів та економіки. Тут вимагається також значуще розуміння правових аспектів і фахові знання в області, в якій працює саме підприємство. Експерта-бухгалтера вимагають мати п'ятирічний стаж роботи в сфері бухгалтерії, вищу освіту та глибокі знання свого фаху. Важливо відзначити, що, незважаючи на те, що судово-бухгалтерська експертиза може бути проведена безпосередньо суддею, арбітром чи слідчим, всі ці учасники можуть вважатися суб'єктами судово-бухгалтерської експертизи [2].

Висновок експерта бухгалтера складається із трьох основних розділів:

1. Вступної частини, в якій вказуються такі аспекти:

- назва експертизи, включаючи її номер та характеристику (первинна, додаткова, повторна, комісійна або комплексна);
- інформація про те, хто призначив експертизу, назва особи чи органу;
- деталі щодо експерта (або експертів): посада, прізвище, ім'я, по батькові, освіта, експертна спеціальність, стаж роботи, науковий ступінь та вчене звання;
- дати надходження матеріалів до експертної установи та підписання висновку експертизи;
- інформація про рішення або ухвалу органу, що призначив експертизу, включаючи місце та особу, яка прийняла це рішення.
- конкретні питання, які експертові потрібно вирішити.

2. Досліджувальної частини, в якій проводиться ретельний аналіз матеріалів та даних, пов'язаних із проведенням експертизи.

3. Висновків дослідження та додатків, де формулюють основні висновки та додаються додаткові матеріали, які можуть бути корисними для розуміння процесу та результатів експертизи.

Кожному питанню, яке розглядає експерт, має відповідати конкретний розділ у досліджувальній частині. Якщо декілька питань мають тісний зв'язок, їх вирішення може бути описане у зібраному розділі. Подання процесу дослідження є ключовою складовою висновку експерта, оскільки з результатів досліджень повинні випливати обґрунтовані висновки. Експерту-бухгалтеру потрібно уважно підходити до викладення матеріалів у цьому розділі, оскільки саме ця частина є основою для оцінки висновку слідчим та судом.

Завершальну частину висновку складають самі висновки, в яких узагальнено висновки з кожного окремого питання та надаються відповіді на поставлені експерту питання в тій самій послідовності, що і в їх вступній частині.

На кожне з поставлених запитань має бути дано обґрунтовану відповідь або зазначено, з яких причин неможливо це зробити. У випадку, якщо висновок експерта не узгоджується з висновками ревізора чи даними бухгалтерського обліку, експерт повинен пояснити причини відмінностей, вказавши на конкретні документи [3].

Необхідно відзначити, що на даний момент в Україні нормативно-правове забезпечення є неповним, особливо у частині відсутності конкретних норм, що стосуються судового експерта-бухгалтера. Це обумовлено тим, що існуючі норми базуються на принципах класичного бухгалтерського обліку. Тому необхідно впровадження специфічних нормативних документів, в яких буде детально визначено права, обов'язки та відповідальність експерта-бухгалтера.

Список використаних джерел:

1. Кримінально-процесуальний кодекс України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rada.gov.ua/>.

2. Стельмах Н. Є. Підготовка експертів-бухгалтерів: проблеми та перспективи / Н. Є. Стельмах // Ефективна економіка, 2016. – № 1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4748>

3. Ужва А. М. Проведення судово-бухгалтерської експертизи як складової економічного контролю / А. М. Ужва, Т. В. Ротару // Фінанси, облік, банки, 2014. – Вип. 1. – С. 264-269. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fub_2014_1_39.

УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК ЗА ТЕОРІЄЮ ОБМЕЖЕНЬ

*Магас Н. В., к.е.н., доц.,
заступник завідувача кафедри менеджменту, економіки та туризму
Посікіра О. О., магістр,
спеціальність «Менеджмент»
ОПП «Менеджмент»
Львівський інститут ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Управлінський облік спрямований на створення максимально простої системи, яка дозволила б керівництву приймати рішення, спрямовані на досягнення цілей компанії. Багато підприємств сьогодні розуміють важливість управлінського обліку, але на жаль, використовують не завжди найкращі підходи. Для вирішення цієї проблеми та створення простої та зручної системи обліку важливо звернутися до постановки цілей компанії. Для цього можна використовувати теорію обмежень, розроблену Елією Голдраттом (Theory of Constraints). Використання цієї теорії для побудови системи управлінського обліку виявилось зручним та ефективним на практиці.

Один з поважних фахівців з управлінського обліку висловив думку, що: «Управлінський облік набагато зручніший, ніж бухгалтерський, оскільки бухгалтерський підкоряється правилам. В управлінському можна облікувати те, що зручно для підприємства і як зручно».

На жаль, на практиці управлінський облік в компаніях не завжди є зручним, зрозумілим і логічним. Зазвичай враховують не те, що дійсно потрібно, а те, що вони знають або можуть зрозуміти. Однак не слід забувати, що саме цей вид обліку служить основою для прийняття бізнес-рішень, в тому числі стратегічних.

У багатьох компаніях з'являється розуміння, що існуючі системи є недостатньо ефективними, але зазвичай вони потрапляють в класичну пастку: «наші рішення є недостатньо хорошими, бо в нас недостатньо інформації для прийняття рішень». І як наслідок, - системи збору та аналізу даних стають все більш складними, процедури контролю стають більш об'ємними. І так триває доти, поки вже ніхто не може сказати яка інформація і для чого збирається, як вона використовується і як впливає на прийняття рішень (якщо взагалі хоч якось використовується).

На думку Е. Голдратта [3] хаос в управлінському обліку має всього дві причини:

1. Неправильна система оцінки. Іншими словами, управлінський облік направлений на досягнення показників, які по суті є помилковими, тобто не пов'язаними із цілями, заради яких компанія була створена і функціонує.

2. Неправильна логіка системи. Правила і процедури виписані таким чином, що не наближають компанію до досягнення її ключових цілей. А для вимірювання ефективності обрано невідповідні показники (метрики).

Розмірковуючи над ефективністю бізнесу часто вживають терміни «прибутковість», «рентабельність». Однак з точки зору власника бізнесу (інвестора), для оцінки бізнесу доцільніше буде використовувати «повернення на інвестиції» (далі ROI). Сам цей показник мовою цифр найкраще описує бажання інвестора (власника) «вкласти, а тоді отримати».

Throughput Accounting (далі ТА), в перекладі зустрічається як «облік проходу» або «облік пропускнуї можливості», – це спрощений підхід до управлінського обліку, який надає менеджерам інформацію для підтримки прийняття рішень, спрямованих на збільшення прибутковості компанії загалом.

Ключові показники ТА:

Throughput (далі Т), «прохід» або «пропускна спроможність», – це швидкість з якою підприємство генерує «цільові одиниці». Якщо цільовими одиницями є гроші (для комерційних підприємств), то Т – це чисті продажі (S) за мінусом «повністю змінних витрат» (TVC), таких як, наприклад, сировина чи матеріали. Можна говорити як про Т продукту (товару), так і про Т компанії в цілому.

Інвестиції (далі І) – всі гроші, пов'язані в компанії: будівлі та споруди, земля, обладнання, меблі, транспорт, *запаси* (сировина, незавершене виробництво та готова продукція) тощо.

Операційні витрати (ОЕ) - це гроші, які підприємство витрачає, щоб перетворити інвестиції на «цільові одиниці». Фактично, це всі інші затрати, крім повністю змінних. ОЕ включає технічне обслуговування, комунальні послуги, орендну плату, податки та фонд заробітної плати тощо.

Згідно з ТА розглянутих трьох показників достатньо для побудови так званого мосту узгодження між результуючими показниками у вигляді чистого прибутку (NP), віддачі від інвестицій (ROI) та щоденною діяльністю керівників.

$$NP = T - OE;$$

$$ROI = (T - OE) / I;$$

$$\text{Продуктивність} = T / OE;$$

$$\text{Оборотність інвестицій} = T / I;$$

Таким чином, під час прийняття управлінських рішень менеджерам необхідно постійно задавати собі наступні запитання. Чи приведе пропонована зміна:

- до збільшення пропускнуї спроможності (Т);
- до зменшення інвестицій (І);
- до зменшення операційних витрат (ОЕ).

Список використаних джерел:

1. Корбетт Томас. Управленческий учет по ТОС. Учет прохода. – Киев.: Издательство «Необхідно і достатньо», 2009. – 232 с.
2. Bragg S.M. Throughput accounting : a guide to constraint management. – John Wiley & Sons, Inc. – 2007.
3. Eliyahu M. Goldratt. The Haystack Syndrome // North River Press, 1990.

ЗАСТОСУВАННЯ РЕЄСТРАТОРІВ РОЗРАХУНКОВИХ ОПЕРАЦІЙ ДЛЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

*Предій А. В., фаховий молодший бакалавр,
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
Наукови керівник: к.е.н. Бурдейна Л. В.
Чернівецький кооперативний фаховий коледж економіки і права*

Нові законодавчі норми вимагають від фізичних осіб - підприємців, які сплачують єдиний податок другої, третьої та четвертої групи, використовувати реєстратори розрахункових операцій або програмні реєстратори розрахункових операцій.

Реєстратори розрахункових операцій застосовуються:

- при здійсненні розрахункових операцій за готівку, платіжними картами або чеками, жетонами;
- при продажу товарів;
- при наданні послуг;
- при продажу товарів(наданні послуг) у мережі «Інтернет»;
- при здійсненні операцій з приймання готівки для подальшого її переказу (програмно-технічний комплекс самообслуговування).

Закон про реєстратори розрахункових операцій набрав чинності ще із 01.01.2022 та є обов'язковим під час здійснення розрахункових операцій. Тимчасово, на період до припинення або скасування воєнного стану на території України, санкції за порушення вимог Закону України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» не застосовують, крім санкцій за порушення порядку здійснення розрахункових операцій при продажу підакцизних товарів.

Використання реєстратори розрахункових операцій наразі є обов'язковим для:

- фізичних осіб підприємців II-IV груп незалежно від виду діяльності та обсягу доходу;
- фізичних осіб підприємців на загальній системі оподаткування.

Виняток становлять:

- фізичні особи підприємці I групи;
- фізичні особи підприємці, які приймають оплату виключно банківськими переказами на реквізити IBAN, E-banking;
- фізичні особи підприємці, II-IV груп, які здійснюють торгівлю на селі за таких умов:

- річний обсяг доходу на один структурний підрозділ за рік не перевищує 1 млн грн;
- торгівля здійснюється не в одному торговельному об'єкті з підакцизними товарами;
- орган місцевого самоврядування не прийняв рішення про обов'язкове застосування реєстраторів розрахункових операцій. (2)

З 1 серпня 2023 року набрав чинності Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану», який, зокрема, вносить зміни в частині застосування відповідальності за порушення вимог Закону про реєстратори розрахункових операцій.

Зміни передбачають:

- звільнення господарюючого суб'єкта від відповідальності за порушення вимог Закону про реєстратори розрахункових операцій, вчинені у період з 01.01.2022 до 01.10.2023. Крім відповідальності за порушення порядку розрахунків при продажу підакцизних товарів, діяльності з купівлі/продажу іноземної валюти та у сфері організації та проведення азартних ігор;

- з 1.10.2023 штрафуватимуть за порушення порядку використання реєстратори розрахункових операцій.

З 01.10.2023 від відповідальності за порушення вимог Закону про реєстратори розрахункових операцій звільняють господарюючих суб'єктів (крім порушень порядку розрахунків при продажу підакцизних товарів), вчинені при продажу товарів/послуг на:

- тимчасово окупованих територіях - по дату завершення тимчасової окупації відповідних територій;

- територіях активних бойових дій - по дату завершення бойових дій;

- територіях можливих бойових дій - по дату припинення можливості бойових дій.

Дати завершення бойових дій, дати завершення тимчасової окупації, дати припинення можливості бойових дій визначають відповідно до даних Переліку територій, на яких ведуть (велися) бойові дії або тимчасово окупованих російською федерацією.

До закінчення воєнного стану, але не довше ніж до 01.08.2025 встановили зменшений розмір штрафних санкцій за незастосування реєстраторів розрахункових операцій, не видачу розрахункового документу або видачу його на неповну суму покупки, що застосовують до ФОП-єдинників, не платників ПДВ, які здійснюють торгівлю. Крім продажу підакцизних, технічно складних побутових товарів, що підлягають гарантійному ремонту, лікарських засобів, виробів медпризначення, ювелірних та побутових виробів з дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння. Розмір штрафу — 25% вартості проданих з порушенням товарів/послуг за порушення, вчинене вперше та 50% за кожне наступне порушення. Раніше — 100% та 150% відповідно.

Вимоги до Реєстраторів розрахункових операцій (РРО) не поширюються на деякі ситуації

та види бізнесу згідно із Законом про реєстратори розрахункових операцій. Основні винятки реєстратори розрахункових операцій не потрібні для товарів власного виробництва.

Підприємства, окрім підприємств торгівлі та громадського харчування, не потребують реєстраторів розрахункових операцій при проведенні розрахунків у касах з видачею прибуткових і видаткових касових ордерів та квитанцій.

Платники єдиного податку, які не використовують реєстратори розрахункових операцій та/або програмні реєстратори згідно з Податковим кодексом України, не зобов'язані використовувати реєстратори розрахункових операцій.

Також існують особливості для фізичних осіб - підприємців:

Фізичні особи - підприємці, які продають товари на ринках за готівку, можуть бути звільнені від використання реєстратори розрахункових операцій.

Реєстратори розрахункових операцій не потрібні для продажу деяких товарів на ринках за готівку, які не включені до переліку певних категорій.

Продаж продуктів, послуг та інше за допомогою банківських систем дистанційного обслуговування або переказу коштів не вимагає застосування реєстраторів розрахункових операцій.

Це допомагає розуміти, в яких випадках реєстратори розрахункових операцій не обов'язкові для фізичних осіб - підприємців та інших підприємств.

Введення обов'язкового застосування реєстраторів розрахункових операцій містить багато проблемних моментів з боку підготовки законодавства.

Отже, реєстратори розрахункових операцій не омине жоден ФОП. З відкриттям кожен підприємець бере на себе відповідальність вести свій бізнес правдиво та добросовісно, сплачувати податки, але деякі підприємці можуть трішечки ухилитися та показувати не зовсім правдивий дохід, щоб зменшити податки, можуть не видати чек, або всілякими різними махінаціями зменшити свій дохід і в тому числі суму сплати податку до бюджету. В такому випадку держава вирішила підключити простих споживачів до боротьби з тіншовим бізнесом. Підсумувати все вище викладене можна так: краще видайте чек своєму клієнту та заплатіть правильно всі податки чи грайте в рулетку, поки не попадете на болючий штраф.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Державного реєстру реєстраторів розрахункових операцій: ДПС; Наказ, Реєстр від 31.07.2020 р. №385. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0385912-20#Text> (дата звернення 15.12.2020).
2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану: Закон України від 30.06.2023 р. № 3219-IX

РАХУНКИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ, ЯК СПОСІБ УЗАГАЛЬНЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ

*Пристаї Ю. А, бакалавр
спеціальність “Облік і оподаткування”,
ОПП “Обліково-правове забезпечення, управління бізнесом”
Науковий керівник: д.е.н., проф. Воронко Р. М.
Львівський торговельно-економічний університет*

Облік виник та розвивається відповідно до потреб суспільства у необхідній та достатній інформації про наявність та рух майна. Його мета – забезпечити контроль та ефективне управління господарськими процесами та їх результатами. Бухгалтерський облік охоплює всю технологію інформаційного процесу, що включає виявлення, вимірювання, реєстрацію, накопичення, узагальнення, зберігання та передачу інформації про діяльність підприємств, організацій та установ зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття управлінських рішень. Через це він став загальноприйнятою мовою у сфері бізнесу та необхідною умовою для успішної функціонування всіх господарських процесів.

Відомими науковцями які вивчали цю тему були: Лука Пачолі, Володимир Грабовський, Роберт Хант, Роберт Стівенсон, Анатолій Іваненко та інші.

План рахунків бухгалтерського обліку є переліком рахунків і схем реєстрації та групування на них фактів фінансово-господарської діяльності (кореспонденція рахунків) у бухгалтерському обліку. У ньому за десятковою системою наведені коди (номери) й найменування синтетичних рахунків (рахунків першого порядку) й субрахунків (рахунків другого порядку). Першою цифрою коду визначено клас рахунків, другою – номер синтетичного рахунку, третьою – номер субрахунку. Контитування документів первинного обліку, ведення реєстрів бухгалтерського обліку здійснюється із застосуванням, щонайменше, коду класу й коду синтетичного рахунку.

Рахунки в бухгалтерському обліку є інструментом для групування та відображення за певними критеріями засобів та джерел підприємницької діяльності, а також господарських процесів. У ході господарської діяльності відбуваються зміни в складі джерел і засобів, і для їх належного врахування використовується система бухгалтерських рахунків.

Класифікація рахунків за однорідними групами допомагає у визначенні призначення та змісту кожного з них. Це спрощує процес ведення облікових записів (оскільки вимагає менше часу на визначення відповідності рахунків), дозволяє використовувати оптимальний перелік синтетичних рахунків (робочого плану рахунків) для різних видів діяльності, а також допомагає розуміти повну картину господарських явищ і їх взаємозв'язок з системою рахунків.

Рахунки в обліку виступають інструментом для організації та відображення за певними критеріями руху та наявності засобів та джерел у підприємницькій діяльності, а також господарських процесів. Під час ведення діяльності відбуваються зміни у складі джерел і

засобів, і для їх правильного врахування використовується система бухгалтерських рахунків.

Класифікація рахунків за однорідними групами допомагає у визначенні призначення та суті кожного з них. Це спрощує процес ведення облікових записів адже вимагає менше часу на визначення відповідності рахунків, дозволяє використовувати найоптимальніший перелік синтетичних рахунків робочого плану рахунків для різних видів діяльності та допомагає краще розуміти загальну картину господарських явищ і їх взаємозв'язок з системою рахунків.

Сучасні підходи до класифікації рахунків в бухгалтерському обліку можна описати так:

1. Рахунки в обліку виступають як засіб для упорядкування та відображення руху та стану засобів та джерел у підприємницькій діяльності, а також господарських процесів.

2. Класифікація рахунків була побудована Є. Є. Сіверсом у 30-40-х роках ХХ століття і включає в себе речові та особисті рахунки, детально розглядаючи різні аспекти їх використання.

3. Історично, різні науковці внесли свій внесок у розвиток класифікації рахунків, керуючись різними принципами та критеріями, такими як баланс, місце балансу, повнота інформації, господарюючий принцип, рухливість, економічний зміст, тощо.

4. Сучасні класифікації рахунків враховують важливі аспекти, такі як усвідомлення всіх господарських процесів та важливість відображення їх на рахунках, урахування особливостей суб'єктів державного сектора, врахування юридичної структури капіталу, подальшу деталізацію рахунків тощо.

5. При побудові будь-якої класифікації рахунків, важливо дотримуватися вимог, висунутих видатними науковцями у цій галузі, такими як О. П. Рудановський та І. Ф. Шер.

6. Загалом, класифікація рахунків має бути всеосяжною, враховувати особливості конкретного підприємства та точно відображати всі аспекти його господарської діяльності.

Класифікація рахунків в бухгалтерському обліку не обмежується простим впорядкуванням певного набору рахунків. Головний аспект полягає в створенні системи рахунків, що базується на вивченні процесів, які складають діяльність економічних суб'єктів, аналізі потреб у необхідній інформації для їх відображення та виявлення можливостей її отримання.

Доцільно розглянути підходи до побудови плану рахунків в зарубіжних країнах:

1) матричний – всі рахунки поділяються на класи та групи, в яких виділяються підкласи, групи та самі рахунки;

2) лінійний – послідовний виклад номенклатури синтетичних рахунків, зведений у групи (США); субрахунки не використовуються;

3) ієрархічний.

У багатьох країнах англо-американської системи обліку відсутній єдиний план рахунків.

Адміністрації компаній самі формують найбільш прийнятний для себе план рахунків – сукупність усіх рахунків підприємства з відповідними кодами. Як правило, рахунки розташовуються у такому порядку: активи, зобов'язання, капітал, вилучення власника, доходи,

витрати.

В ряді країн існують загальнонаціональні плани рахунків, які застосовуються всіма підприємствами (Німеччина, Франція, Україна тощо). Зокрема, 4-та Директива ЄС зобов'язує членів ЄС застосовувати типовий план рахунків.

Отже, незважаючи на загальні підходи до класифікації рахунків, важливо усвідомлювати, що кожна класифікація може бути умовною і залежати від конкретних метоцентричних завдань. При цьому слід враховувати вимоги, висунуті відомими науковцями у галузі бухгалтерського обліку.

Список використаних джерел:

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.02.2013 р. № 73 / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
2. Козаченко Д. М., Мардус Н. Ю. Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством: матеріали 5-ї Всеукр. наук.-практ. конф., 14-15 квітня 2022 р. Полтав. держ. аграрний ун-т. Полтава, 2022. С. 104-106.
3. Воронко Р. М. Облік у зарубіжних країнах: навч. посібник / Р. М. Воронко. – [4-е вид.]. – Львів : Магнолія-2006, 2023. – 744 с.

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

*Радь В. В., бакалавр,
ОПП “Облік і оподаткування”,
спеціальність “Облік і оподаткування”
Науковий керівник: д.е.н., проф. Воронко Р. М.
Львівський торговельно-економічний університет*

У сучасному світі глобалізації та міжнародної інтеграції все більш актуальним стає питання гармонізації національних систем бухгалтерського обліку. Це пов'язано з тим, що міжнародна торгівля, інвестиції, кредитування та інші економічні процеси носять все більш глобальний характер. У зв'язку з цим виникає необхідність в наявності єдиних правил і стандартів бухгалтерського обліку, які дозволяють забезпечити порівнянність фінансової інформації різних компаній і країн.

Проблеми та перспективи розвитку міжнародних стандартів фінансової звітності вивчали такі українські науковці, як: Василь Бачинський, Роман Воронко, Олена Кулькова, Петро Куцик, Ігор Кучеренко, Олександр Пономаренко, Олександр Слобожанський, Юрій Ткаченко та ін. Разом з тим, у зв'язку з інтеграційними процесами, які пов'язані зі вступом України до європейської спільноти, вимагають подальшого дослідження питання застосування міжнародних стандартів фінансової звітності у вітчизняній обліковій практиці.

Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) – це система бухгалтерських стандартів, яка розроблена **Радою з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (IASB)** [1]. **МСФЗ** призначені для забезпечення уніфікації бухгалтерських практик в різних країнах і підвищення якості фінансової інформації.

Незважаючи на те, що **МСФЗ** стали широко визнаними та прийнятими в багатьох країнах, існують ряд проблем, пов'язаних з їхнім застосуванням та розвитком.

Однією з основних проблем **МСФЗ** є процес прийняття та конвергенції стандартів національних регуляторів іншими країнами. Багато країн мають свої національні стандарти бухгалтерського обліку, які можуть відрізнятися від **МСФЗ**. Такі різниці у стандартах можуть створювати перешкоди для міжнародної зрозумілості та порівняння фінансових звітів компаній.

Іншою проблемою є дотримання та впровадження стандартів **МСФЗ** окремими компаніями. Деякі компанії можуть намагатися обходити або інтерпретувати стандарти так, щоб показати кращий фінансовий стан, ніж він є насправді. Це може підірвати довіру до фінансової звітності та зменшити ефективність **МСФЗ** як інструменту для прийняття інвестиційних рішень.

Ще однією проблемою є відсутність єдиного органу контролю. **Рада з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку** – це незалежний міжнародний орган, який розробляє стандарти, але він не має повноважень для їхнього контролю і виконання. Це може призвести до недостатньої відповідальності за недотримання стандартів і ускладнити їхню ефективність.

Також, деякі компанії можуть застосовувати **МСФЗ** вибірково, надаючи перевагу лише тим, які їм вигідні. Це може призвести до недостовірності фінансової звітності та незабезпечення повної інформації інвесторам та іншим користувачам.

Важливою є також адаптація до змін, оскільки сфера бухгалтерського обліку постійно змінюється через економічні, технологічні та інші фактори. **МСФЗ** повинні постійно адаптуватися до цих змін, щоб вони залишалися актуальними та ефективними.

Незважаючи на існуючі проблеми, **МСФЗ** мають значний потенціал для подальшого розвитку та поліпшення. Деякі з перспектив розвитку **МСФЗ** включають:

1. Однією з основних перспектив розвитку **МСФЗ** є збільшення глобальної прийнятості стандартів. Чим більше країн приймають **МСФЗ** і конвергують свої національні стандарти, тим більша буде їхня ефективність як інструменту для міжнародних інвестиційних рішень.

2. Покращення процесу прийняття та конвергенції стандартів. Для поліпшення процесу прийняття та конвергенції стандартів необхідно залучити більше країн та стейкхолдерів. Розвиток механізмів для координації та співпраці між регуляторами та організаціями може сприяти швидшій адаптації **МСФЗ**.

3. Зміцнення відповідальності за недотримання стандартів. Важливо зміцнити відповідальність за недотримання **МСФЗ**. Це може бути досягнуто через зміцнення контролю та впровадження суворих санкцій для компаній, які не дотримуються стандартів.

4. Розвиток нових стандартів та адаптація до змін. **МСФЗ** повинні продовжувати розвивати нові стандарти та адаптувати існуючі до змін у сфері бухгалтерського обліку. Наприклад, зростаюча кількість технологічних інновацій вимагає адаптації стандартів до нових реалій.

5. Залучення до процесу розробки стандартів більшої кількості стейкхолдерів. Розробка стандартів повинна залучати до неї ширше коло стейкхолдерів, включаючи компанії, інвесторів, аудиторів, громадські організації та інші зацікавлені сторони. Це допоможе забезпечити більшу об'єктивність і широку підтримку стандартів.

Таким чином, **МСФЗ** відіграють важливу роль в глобальній економіці, сприяючи підвищенню рівня стандартів та прозорості фінансової звітності компаній. Незважаючи на проблеми, які існують, **МСФЗ** мають значний потенціал для подальшого розвитку і поліпшення. Поєднуючи зусилля регуляторів, компаній, інвесторів та інших стейкхолдерів, можна створити більш ефективну та гармонізовану міжнародну систему бухгалтерського обліку, яка сприятиме стабільному розвитку світової економіки.

Список використаних джерел:

1. Міжнародні стандарти фінансової звітності // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://195.78.68.18/minfin/control/uk/publish/article?showHidden=1&art_id=408095&cat_id=408093&ctime=1423500775962.
2. Міжнародні стандарти фінансової звітності. Практичний посібник. Під редакцією А. М. Іванова. – Київ: Видавничий дім “Знання”, 2023. – 570 с.
3. Бухгалтерський облік і фінансова звітність. Теорія і практика. Під редакцією В. М. Пушкаря. – Київ: Видавничий дім “Знання”, 2023. – 310 с.
4. Воронко Р. М. Міжнародні системи обліку і звітності та аудиту: навч. посібник / Р. М. Воронко, К. І. Редченко, І. Г. Благун. – [3-є вид.]. – Львів : Магнолія-2006, 2022. – 522 с.

ОБЛІК РОЗРАХУНКІВ ЗА ЄДИНИМ СОЦІАЛЬНИМ ВНЕСКОМ В УМОВАХ ВОЄНОГО ЧАСУ

*Швидкий О. С., бакалавр,
спеціальність “Економіка”*

*Науковий керівник: к.е.н. доц. Чабанюк О. М.
Львівський торговельно-економічний університет*

Єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (ЄСВ) представляє собою об'єднаний страховий внесок, який спрямований до системи загальнообов'язкового державного соціального страхування. Цей внесок обов'язково та регулярно сплачується з метою забезпечення захисту прав застрахованих осіб відповідно до визначених законодавством випадків.

Згідно з Законом України "Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування," визначено розмір мінімального страхового внеску, який обов'язково сплачується щомісяця [3, с.84].

Мінімальний страховий внесок є результатом обчислення продукту мінімального розміру заробітної плати на встановлений законом розмір внеску за місяць, за який обчислюється заробітна плата (дохід). Максимальна база нарахування єдиного внеску визначається максимальною сумою доходу застрахованої особи на місяць, що дорівнює п'ятнадцятикратному розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом, на яку нараховується єдиний внесок.

Платниками єдиного внеску в Україні є наступні категорії осіб:

1) Роботодавці - це організації та фізичні особи, які наймають працівників і зобов'язані сплачувати єдиний внесок за них.

2) Фізичні особи - підприємці, включаючи тих, хто обрав спрощену систему оподаткування. Такі особи сплачують єдиний внесок за себе як підприємці.

3) Особи, які провадять незалежну професійну діяльність, таку як наукова, літературна, артистична, художня, освітня, викладацька, медична, юридична (включаючи адвокатську та нотаріальну діяльність), релігійна (місіонерська) діяльність, а також інша подібна діяльність, за умови отримання доходу від цієї діяльності. Ці особи також сплачують єдиний внесок за себе.

4) Члени фермерського господарства, якщо вони не мають інших підстав для страхування.

5) Особи, які добровільно обрали участь у системі загальнообов'язкового державного соціального страхування.

6) Центральний орган виконавчої влади, відповідальний за зовнішні зносини (Міністерство закордонних справ України) та уповноважений орган центрального органу виконавчої влади, відповідальний за національну безпеку у воєнній сфері, сфері оборони і військового будівництва у мирний час та особливий період (Міністерство оборони України) - за непрацюючого члена сім'ї дипломата, який перебуває за кордоном на тривалий строк у відрядженні [2].

З початком повномасштабного вторгнення військ РФ на територію України, Верховною Радою України було прийнято кілька поправок до Податкового Кодексу України, які стосуються оподаткування та звітності фізичних осіб - підприємців (ФОП). Зміни, які безпосередньо впливають на оподаткування ФОП, були внесені Законами № 2120-IX від 15 березня 2022 року, № 2142-IX від 24 березня 2022 року, № 2173-IX від 1 квітня 2022 року, № 2192-IX від 14 квітня 2022 року [1].

Ці зміни врегулювали питання сплати єдиного податку та єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (ЄСВ) фізичними особами - підприємцями, які є платниками єдиного податку, та особливості подання фінансової звітності протягом періоду воєнного стану.

Щодо ЄСВ, з 1 березня 2022 року і до припинення або скасування воєнного стану в Україні, а також протягом 12 місяців після припинення або скасування воєнного стану, фізичні особи - підприємці мають право не нараховувати, не обчислювати та не сплачувати єдиний внесок за себе [4].

Під час мобілізації, роботодавці - платники єдиного податку, які обрали спрощену систему оподаткування, фізичні особи - підприємці, що входять до другої та третьої груп

платників єдиного податку, а також юридичні особи, які входять до третьої групи платників єдиного податку, можуть вирішити не сплачувати єдиний внесок за своїх найманих працівників, які були призвані на військову службу до Збройних Сил України.

Важливо відзначити, що це право, а не обов'язок для ФОП, і вони можуть самостійно вирішувати, чи сплачувати єдиний податок та ЄСВ протягом вказаних періодів. Після припинення воєнного стану в Україні, ФОП не зобов'язані сплачувати ЄСВ за ті місяці, в які вони не сплачували єдиний податок та ЄСВ, відповідно до встановлених норм.

Отож, в умовах воєнного часу в Україні встановлені певні пільги та права для платників єдиного соціального внеску, які дозволяють їм звільнити себе від сплати цього внеску протягом певних періодів, а також заборонено застосовувати штрафи та пені за порушення у зв'язку зі сплатою внеску протягом визначених строків.

Список використаних джерел:

1. Закон № 2120-IX від 15.03.2022. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/T222120?utm_source=jurliga.ligazakon.net&utm_medium=news&utm_content.
2. Єдиний соціальний внесок (ЄСВ): платники, база нарахування, порядок сплати. 2023. URL: [https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/Єдиний_соціальний_внесок_\(ЄСВ\):_платники,_база_нарахування,_порядок_сплати](https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/Єдиний_соціальний_внесок_(ЄСВ):_платники,_база_нарахування,_порядок_сплати)
3. Фінансовий облік. Частина 2. Наочний посібник для студентів кооперативних коледжів. Спеціальність: 071 Облік і оподаткування. Київ. НМЦ «Укоопосвіта». 2020.С. 83-87.
4. ФОП під час війни: особливості оподаткування та звітності. 2022. URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/211513_fop-pd-chas-vyni-osoblivost-opodatkovannya-ta-zvztnost
5. Чабанюк, о. М.; Мелешко, о. А. Економічна сутність, умови визнання та класифікація витрат, доходів і фінансових результатів основної діяльності підприємств. *Науковий вісник НЛТУ України*, 2012, 22.4: 301-307.
6. Чабанюк О.М. Спрощена система оподаткування: загальні положення, облік і звітність: Навчально-практичний посібник / О.М. Чабанюк, Т.В. Мединська. К.: Алерта, 2013. 208 с.

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН

*Стойко Г. В., к.е.н., доцент
кафедри менеджменту, економіки та туризму
Юрчук І. С., магістр,
Савчук О. А., магістр,
спеціальність «Менеджмент»
ОПП «Менеджмент»
Львівський інститут ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Формування фінансових результатів діяльності суб'єктів господарювання в умовах військової агресії Російської Федерації в Україну, є надзвичайно складним завданням для топ-менеджерів та власників. Виникають нові проблеми забезпечення безпеки життєдіяльності підприємства, енергоносіїв, безперервного зв'язку з клієнтами, фінансової стабільності, потребують максимум зусиль від суб'єктів господарювання для забезпечення стабільного функціонування.

Проблеми обліку доходів, витрат, формування й відображення у фінансовій звітності результатів діяльності підприємств ґрунтовно досліджені у працях відомих вітчизняних вчених, зокрема Білухи М. Т., Бутинця Ф. Ф., Сопка В. В., Кіндрацької Л. М., Мниха Є. В., Чумаченка

М. Г., Шевчука В. О.

Формування фінансових результатів діяльності підприємства тісно пов'язані із такими економічними категоріями як «дохід» та «витрати», повинно здійснюватися відповідно до правил та принципів ведення бухгалтерського обліку, зокрема, правил складання та подання бухгалтерської звітності, які повинні відповідати Національним положенням (стандартам) бухгалтерського обліку.

Згідно Положення (стандарту) бухгалтерського обліку № 3 «Звіт про фінансові результати» : «витрати – зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власниками) за звітний період» [4].

Таблиця 1

Проблеми формування фінансових результатів підприємства в умовах глобальних змін

№	Ризики формування фінансових результатів	Розкриття сутності проблеми формування фінансових результатів підприємства
1	Зменшення прибутковості	Криза часто призводить до зменшення попиту на товари і послуги підприємства, що може призвести до зменшення прибутковості. Потрібно ретельно аналізувати витрати та шукати шляхи зменшення витрат для збереження прибутковості
2	Зростання заборгованості	У кризових умовах клієнти можуть затримувати платежі, що призводить до збільшення заборгованості. Підприємство повинно активно вести контроль над своєю дебіторською заборгованістю та шукати шляхи її зменшення
3	Зміни в оборотних активах	Підприємство може стикатися зі зменшенням обсягів продажів та надлишком запасів. Це може призвести до зменшення ліквідності та збільшення ризику фінансових втрат
4	Фінансові зобов'язання	Погіршення фінансового стану підприємства може призвести до ускладнень у погашенні кредитів та позик. Важливо активно співпрацювати з кредиторами та шукати рішення для реструктуризації фінансових зобов'язань
5	Падіння цін на активи	Вартість активів підприємства може зменшитися в умовах кризи. Це може вплинути на структуру балансу та потребу в проведенні інвентаризації та переоцінці активів
6	Збільшення ризиків	Криза може призвести до зростання різних фінансових та операційних ризиків. Підприємство повинно бути готовим до управління ризиками і приймати заходи для їх зменшення

Згідно Положення (стандарту) бухгалтерського обліку № 3 «Звіт про фінансові результати» : «доходи – збільшення економічних вигод у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, які призводять до зростання власного капіталу (крім зростання капіталу за рахунок внесків власників) за звітний період» [4].

Фінансові результати підприємства формуються у результаті:

- зміни розміру власного капіталу;

- приросту та зменшення вартості активів підприємства;
- отримання прибутку або збитку;
- результат операційної діяльності підприємства;
- дотримання облікової політики;
- отримання додаткової вартості у процесі диверсифікації напрямів діяльності підприємства;
- вплив виробничих факторів на отримання прибутку тощо.

Формування фінансових результатів підприємства в умовах кризи може виявитися дуже складним завданням через ряд фінансових, економічних та управлінських проблем. Ось деякі з них (табл. 1).

Отже, для успішного формування фінансових результатів в умовах кризи, підприємству слід ретельно аналізувати свою фінансову структуру, забезпечити ліквідність, вести облік і контроль над фінансовими показниками, а також шукати нові можливості для збереження прибутковості та стійкості підприємства.

Список використаних джерел:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні. Закон України № 996-XIV від 16.07.1999 р. URL:www.rada.gov.ua
2. Правдюк Н.Л. Обліково-аналітичний супровід сталого розвитку підприємництва. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2019. № 4. С. 130-143.
3. Пушкар М.С. Теорія і практика формування облікової політики: монографія / М.С. Пушкар, М.Т. Щирба. – Тернопіль:Карт-бланш, 2010. – 260 с.
4. Звіт про фінансові результати [Текст] : положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3, затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 31.03.1999 р. № 87. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua

ЗМІСТ

Секція 1. ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПРІОРИТЕТИ ВІДНОВЛЕННЯ ТА ПОДАЛЬШОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ

<i>Бараняк І. Є.</i> ВИМУШЕНА МІГРАЦІЯ: ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ТИПОЛОГІЗАЦІЇ	3
<i>Бартко М. Т.</i> ДІЯЛЬНІСТЬ МИТНИХ БРОКЕРІВ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ	6
<i>Безпалько Л. І.</i> ОЦІНКА ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	8
<i>Бобеляк І. В.</i> РИЗИКИ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ	11
<i>Боднарюк І. Л.</i> ВИДАТКИ НА ОБОРОНУ В УКРАЇНІ В ПЕРІОД ВІЙНИ	13
<i>Бук Н. О.</i> ЗОВНІШНЯ ТОРГІВЛЯ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ПОВНОМАШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ	16
<i>Бук Н. О.</i> РОЗВИТОК СПОЖИВЧОЇ КООПЕРАЦІЇ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ	18
<i>Вихренко Ю. Р.</i> ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПРІОРИТЕТИ ВІДНОВЛЕННЯ ТА ПОДАЛЬШОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ	19
<i>Гладкий О. О.</i> ПРО КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ НА РИНКУ ПЕНСІЙНИХ ПОСЛУГ	22
<i>Голубка М. М., Жук П. М.</i> ВІРТУАЛІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ	23
<i>Гончарова М. С.</i> БОРГОВА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ	25
<i>Гуменюк В. Р.</i> СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ЗАГРОЗ І НЕБЕЗПЕК СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ	29
<i>Жабинець О. Й.</i> ФІНАНСОВЕ ТА ЕНЕРГЕТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКСПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ	31
<i>Завалипич Р. В.</i> БОРГОВА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ ТА МЕХАНІЗМ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	33
<i>Захарчук В. Д.</i> ДІЯЛЬНІСТЬ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	34
<i>Західний Р. В.</i> ПРОБЛЕМИ РИНКУ НЕРУХОМОСТІ В УКРАЇНІ	37
<i>Іванків В. О.</i> МІЖНАРОДНА ПІДТРИМКА ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ	40
<i>Казанець-Гаврилко Л. П., Пітюлич М.М.</i> ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ СУТНОСТІ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ	43
<i>Каспшишак А. В.</i> ЕКОНОМІЧНА РЕЗИЛІЄНТНІСТЬ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ: РОЛЬ ФІНАНСОВОЇ ПОВЕДІНКИ ДОМОГОСПОДАРСТВ	44
<i>Кобеля-Звір М. Я.</i> ДЕРЖАВНІ ГРАНТИ ДЛЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ: ПЕРЕВАГИ ТА ТРУДНОЩІ	47
<i>Коваль Р. А.</i> ОСОБЛИВОСТІ КРЕДИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВІЙНИ	50
<i>Купрін М. Ю.</i> МЕТОДОЛОГІЯ КОМПЛЕКСНОЇ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ НАКОПИЧУВАЛЬНИХ ПЕНСІЙНИХ СИСТЕМ	53
<i>Лещух І. В.</i> НАПРЯМИ ПОСИЛЕННЯ РЕЗІЛІЄНТНОСТІ ТЕРИТОРІЙ ВІДНОВЛЕННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ	55
<i>Ліба Н. С.</i> PEST-АНАЛІЗУ РЕГІОНАЛЬНОГО ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ КАРПАТСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО РАЙОНУ	57
<i>Люсак П. І.</i> ПРОБЛЕМИ ЗАЛУЧЕННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ТА ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ	59
<i>Мех М. П.</i> ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА НА ЗОВНІШНЬОМУ РИНКУ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ ЕЛЕМЕНТ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	62
<i>Михайлюк М.</i> РОЛЬ ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ	64

<i>Михайлюк С. В.</i> ВПЛИВ ГАЛУЗІ ІТ-ТЕХНОЛОГІЙ НА ФОРМУВАННЯ ВВП	66
<i>Мульська О. П., Пікус І. О.</i> БАЛАНСУВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ	67
<i>Неймет В. В., Михальчинець Н. О.</i> РОЗВИТОК ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ	71
<i>Огребчук В. А.</i> ШЛЯХ УКРАЇНИ ДО МИТНОГО СОЮЗУ З ЄС: РЕЗУЛЬТАТИ ТА ПРІОРИТЕТИ	73
<i>Павлів І. В.</i> ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПРІОРИТЕТИ ВІДНОВЛЕННЯ ТА ПОДАЛЬШОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ	76
<i>Петришак Д. В.</i> БІЗНЕС В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ	78
<i>Попович А. В.</i> РЕЙДЕРСТВО В УКРАЇНІ: СУТНІСТЬ ТА ПРОБЛЕМИ	81
<i>Савощенко А. С.</i> ВПЛИВ ЗОВНІШНЬОГО БОРГУ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ ТА МЕТОДИ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ	84
<i>Тацій Є. І.</i> ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА	86
<i>Чорба А. Ю.</i> БЕЗПЕКА СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ	88
<i>Шайбан В. М.</i> ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА МАЛОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ	91
<i>Янович А. В.</i> ПОВЕРНЕННЯ ВИМУШЕНИХ МІГРАНТІВ ЯК СКЛАДОВА ПОЛІТИКИ ПОВОЄНОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ	94
<i>Piotr Luty</i> EXPERIENCE SHARING OF V4 AGAINST THE SHADOW ECONOMY, CORRUPTION AND TAX AVOIDANCE IN UKRAINE	95

Секція 2. ГРОШОВО-КРЕДИТНА ТА ВАЛЮТНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ

<i>Алексєєнко В. Ю.</i> ЦИФРОВІ ВАЛЮТИ ЦЕНТРАЛЬНИХ БАНКІВ ЯК ЗАГРОЗА ІСНУВАННЮ РИНКУ КРИПТОВАЛЮТ	98
<i>Бойчук А. С.</i> СУТНІСТЬ СТРАХОВОГО РИНКУ ТА ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ЙОГО РОЗВИТКУ	101
<i>Бурдейна Л. В.</i> ВПЛИВ ІНФЛЯЦІЇ НА ЕКОНОМІКУ ДЕРЖАВИ	103
<i>Візничак О. В.</i> МІЖНАРОДНИЙ ВАЛЮТНИЙ ФОНД ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО СПІВПРАЦІ З УКРАЇНОЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	106
<i>Козак А. Р., Бартко М. Т.</i> БЕЗПЕКА ЕЛЕКТРОННИХ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ	108
<i>Маркевич А-М. О.</i> БЛОКЧЕЙН-ТЕХНОЛОГІЇ ЯК НОВІТНЯ ТЕНДЕНЦІЯ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ НА ТЛІ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ	111
<i>Прокончук С. В.</i> ІНФЛЯЦІЙНЕ ТАРГЕТУВАННЯ ЯК ЕТАП СТАБІЛІЗАЦІЇ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ	113
<i>Семенов А. А.</i> ВИДИ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ІННОВАЦІЙ У ФІНАНСОВОМУ СЕКТОРІ	116

Секція 3. БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА ТА РЕФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ

<i>Bandrivskiy O. A.</i> SPECYFIKA ADMINISTRACJI VAT W UKRAINIE I W POLSCE	119
<i>Бойчук А. С., Моравська М. Н.</i> ВИКОНАННЯ ДОХОДІВ ЗАГАЛЬНОГО ФОНДУ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ	121
<i>Вовк А. Р.</i> СУЧАСНИЙ СТАН ФОРМУВАННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ	123
<i>Данило В. І.</i> ДОХОДИ ТА ВИДАТКИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ	126
<i>Ісак Е. Ю.</i> РОЛЬ ПОДАТКІВ У ФОРМУВАННІ ДЕРЖАВНОГО І МІСЦЕВОГО	128

БЮДЖЕТІВ	
<i>Ісак Е. Ю.</i> СПІВВІДНОШЕННЯ НАДХОДЖЕННЯ ПРЯМИХ ТА НЕПРЯМИХ ПОДАТКІВ ДО ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ	130
<i>Ключник Л. В.</i> ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ В УКРАЇНІ	133
<i>Ковценюк Г. В.</i> АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК	135
<i>Кучер М. М., Пацула Р. А.</i> ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ В США	138
<i>Михальчук С. Т., Блакита В. В.</i> СТАН ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	142
<i>Момрик Ю. І.</i> ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПОДАТКОВОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ В УКРАЇНІ	145
<i>Мульська О. П., Ривак Р. О.</i> СОЦІАЛЬНА ВРАЗЛИВІСТЬ ГРОМАД ЯК ТРИГЕР ІНТЕНСИФІКАЦІЇ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ	147
<i>Муравська А. А., Більо А. З.</i> СУЧАСНІ ПОДАТКОВІ СИСТЕМИ ІТАЛІЇ ТА ІСПАНІЇ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ	150
<i>Олексій М. Ф.</i> ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФАКТОРІВ ФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ	153
<i>Олійник О. І.</i> ОПОДАТКУВАННЯ ПАЛИВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	156
<i>Петричко М. М.</i> ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОПОДАТКУВАННЯ	158
<i>Святенко А. С.</i> РИЗИКИ І НЕБЕЗПЕКИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ	160
<i>Стаднюк Х. А.</i> ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ТА ФУНКЦІЇ БЮДЖЕТУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ	163
<i>Starodub S. R.</i> TAX INCENTIVES FOR THE DEVELOPMENT OF SMALL BUSINESSES IN UKRAINE	166
<i>Струк М. О.</i> ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОНАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	168
<i>Хома І. Я.</i> ОЦІНКА ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ	171

Секція 4. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

<i>Буга М. Я.</i> СУТНІСТЬ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ КРЕДИТНИХ ОПЕРАЦІЙ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ	175
<i>Бук Н. О.</i> ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ	177
<i>Гаркава А. Р.</i> БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ ТА ФІНАНСОВА РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ В УМОВАХ ВІЙНИ	179
<i>Голдак С. М.</i> ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	181
<i>Денисюк К. С.</i> ОРГАНІЗАЦІЯ БЛАГОДІЙНИХ ПРОЄКТІВ НАЦІОНАЛЬНИМ БАНКОМ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ	183
<i>Дума О. І.</i> РОЗВИТОК БІЗНЕС-МОДЕЛЕЙ БАНКІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	186
<i>Єндоренко Л. О.</i> ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В ОЦІНЦІ КОМПЛІЄНС-РИЗИКІВ В БАНКАХ УКРАЇНИ	189
<i>Іванян Д. Г.</i> ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ	192
<i>Коваль Р. А.</i> ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ПІДХОДІВ ДО ОЦІНЮВАННЯ БАНКІВСЬКИХ РИЗИКІВ	194
<i>Козак А. Р.</i> АНАЛІЗ ВАЛЮТНИХ РИЗИКІВ БАНКІВ УКРАЇНИ ТА МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ НИМИ	196

<i>Лесько С. Р.</i> ОСОБЛИВОСТІ ЛОМБАРДНОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ	198
<i>Музика М.</i> ХАРАКТЕРИСТИКА ДЕПОЗИТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	201
<i>Пелех О. Р.</i> СТІЙКІСТЬ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ : ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА ЧИННИКИ ВПЛИВУ	205
<i>Петканич М.-В. М.</i> РОЗВИТОК FINTESCH-ІНДУСТРІЇ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА БАНКІВСЬКИЙ СЕКТОР	207
<i>Полупанов В. С.</i> НАПРЯМИ АКТИВІЗАЦІЇ ДЕПОЗИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ	210
<i>Савчин Є.І.</i> БАНКІВСЬКИЙ КРЕДИТ І ЙОГО РОЛЬ В ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ РЕГІОНУ	212
<i>Ставерська Т. О.</i> ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ БАНКІВ	214
<i>Стасевич Я. В.</i> ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	216
<i>Стецюк А. Ю.</i> ЕКСПОРТНО-КРЕДИТНІ АГЕНТСТВА ЯК ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСУВАННЯ ЕКСПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ	219
<i>Хаховська А. В.</i> ЕЛЕКТРОННІ ІНСТРУМЕНТИ РОЗРАХУНКІВ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ РОЗВИТКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	221
<i>Шевчук А. В.</i> ВПЛИВ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ	224

Секція 5. НАПРЯМИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

<i>Брода І. В.</i> ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ УКРАЇНИ В ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД	226
<i>Гладинець Н. Ю., Лукачина Є. І.</i> ЧИННИКИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ	228
<i>Грицай Р. Я.</i> КРАУДФАНДИНГ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ФІНАНСОВИЙ ІНСТРУМЕНТ ПІДТРИМКИ ПІДПРИЄМНИЦТВА	231
<i>Заславська О. І.</i> ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ АКТИВІЗАЦІЇ	234
<i>Здрагуш Х. Г.</i> ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ВІЙСЬКОВОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ	236
<i>Івахів В. А.</i> ВПЛИВ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ІННОВАЦІЙ НА РОЗВИТОК СТРАХОВОГО РИНКУ	239
<i>Козак А. Р.</i> ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ІНВЕСТИВАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	241
<i>Кузьменко В. М.</i> ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	244
<i>Лаврів А. В.</i> ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ БЮДЖЕТНОГО ІНВЕСТИВАННЯ	246
<i>Мульська О. П.</i> ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ	248
<i>Свястин О. А.</i> КРЕДИТНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ: ЗАВДАННЯ, ПОРЯДОК ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ	251
<i>Ткачов Р. О.</i> СУЧАСНИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ЦИФРОВИХ АКТИВІВ І ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ	254
<i>Фостяк І. В.</i> БЕЗПЕКА ОЩАДНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОВЕДІНКИ ДОМОГОСПОДАРСТВ	257
<i>Ясинишин В. М.</i> ЗАКОНОДАВЧА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ІНСТИТУТІВ СПІЛЬНОГО ІНВЕСТИВАННЯ В УКРАЇНІ	245

Секція 6. МІКРОРІВНЕВІ АСПЕКТИ МОДЕРНІЗАЦІЇ

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ

<i>Бартко М. Т.</i> ВПЛИВ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА ФІНАНСОВУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА	262
<i>Бернацька І. Я.</i> ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	265
<i>Бобеляк І. В.</i> ВПЛИВ ВІЙНИ НА ОЦІНКУ ВАРТОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	267
<i>Бойчук А. С.</i> АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	269
<i>Бомок А. В.</i> МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ ФОРМУВАННЯ ТА ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА	272
<i>Борецький С. М.</i> УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В УМОВАХ ПІДПРИЄМСТВА	274
<i>Брень Ю.</i> АНАЛІЗ ТА МОЖЛИВОСТІ ОЦІНКИ РИЗИКІВ СТРАТЕГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	276
<i>Бук Н. О.</i> ЯК ЗМІНИЛАСЬ ПОВЕДІНКА СПОЖИВАЧІВ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ	279
<i>Винницький Т. І.</i> СУТНІСТЬ ТА ВИДИ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ДИСТРИБУЦІЙНИХ КОМПАНІЙ	280
<i>Войтюк Д. С.</i> КЛЮЧОВІ ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА РІВЕНЬ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СТРАХОВИКА	282
<i>Голубка М. М, Голубка О. А.</i> КОМПЛЕКС ЗАХОДІВ, ЯКІ ПЕРЕДБАЧАЄ СТРАТЕГІЯ СТРАХОВОГО МЕРЧАНДАЙЗИНГУ, ЩО СПРЯМОВАНІ НА ПРОСУВАННЯ І РЕАЛІЗАЦІЯ СТРАХОВИХ ПРОДУКТІВ	284
<i>Данило В. І.</i> УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ	287
<i>Данило В. І.</i> ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СТРАХОВИКА	290
<i>Драч А. В.</i> ДЖЕРЕЛА ФОРМУВАННЯ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА	291
<i>Євчук Д. В., Белінський Ю. А.</i> ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	294
<i>Ілієв Я. В.</i> ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ГРОШОВИХ РЕСУРСІВ НА БУДІВЕЛЬНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ	295
<i>Клачана Х. В., Терещенко Р. В.</i> ПРИНЦИПИ СИСТЕМИ ТА ПОБУДОВИ ЕФЕКТИВНИХ КАНАЛІВ ПРОДАЖУ СТРАХОВИХ ПРОДУКТІВ В ЛЬВІВСЬКОМУ РЕГІОНІ	297
<i>Коваль Р. А.</i> ФІНАНСОВЕ ПЛАНУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ: СУТНІСТЬ, ПРОБЛЕМИ ТА ОПТИМІЗАЦІЯ	298
<i>Козак А. Р.</i> ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВІЙНИ	301
<i>Козак А. Р.</i> ПРИНЦИПИ ТА МЕТОДИ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ	304
<i>Кольба Р. М.</i> ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ У ВОЄННИЙ ЧАС	306
<i>Кравець С. В.</i> ПРОБЛЕМИ ПОКРАЩЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	309
<i>Лелик Л. І., Боровець Р. Б., Дуда Р. І.</i> ВІДДАЛЕНА РОБОТА ТА ПОРАДИ ДЛЯ ЇЇ ЕФЕКТИВНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ	311
<i>Леськів В. І.</i> ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ	314
<i>Лучечко А. Г.</i> ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ НА ТОРГОВЕЛЬНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ	315
<i>Мисак Л. В.</i> ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД	317
<i>Михальчук С. В.</i> РОЛЬ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ	319

<i>Момрик Ю. І.</i> ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВІЙНИ	321
<i>Муха І. Ю.</i> ОПТИМІЗАЦІЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ: СУТНІСТЬ, ПРИНЦИПИ ТА КРИТЕРІЇ	323
<i>Наконечна Т. В.</i> СУТНІСТЬ КАПІТАЛУ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ ТА ЙОГО СТРУКТУРА	325
<i>Оліховська М. В., Наконечний О. Т., Магурчак В. В.</i> ФІНАНСОВА СТАБІЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА ТА НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЇЇ ЕФЕКТИВНОСТІ	327
<i>Оліховський В. Я., Зубрицький В. Б., Пічугін Д. С.</i> МОТИВАЦІЯ ТА ТВОРЧІСТЬ В УПРАВЛІННІ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА	329
<i>Парфенюк Є. І., Шушков М. О.</i> УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ ТА РАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ЙОГО ДІЯЛЬНОСТІ	332
<i>Передерій Т. С.</i> ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА СТАЛІЙ РОЗВИТОК ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА	335
<i>Приступчук О. Ю.</i> АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БІЗНЕСУ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ	338
<i>Скоропода Р. М.</i> МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА	340
<i>Стасевич Я. В.</i> РОЛЬ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ У ФОРМУВАННІ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВ	342
<i>Тлумак А. Т.</i> УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ ПОТЕНЦІАЛОМ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ	345
<i>Хаховська А. В.</i> БЮДЖЕТУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА ТА ПЕРЕВАГИ ЙОГО АВТОМАТИЗАЦІЇ	347
<i>Чаплінська В. В.</i> РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СТРАХОВИКА В СУЧАСНИХ УМОВАХ ЙОГО РОЗВИТКУ	349
<i>Черeba В. В.</i> МЕТОДИ ПІДВИЩЕННЯ ВИНАГОРОДИ НА ПІДПРИЄМСТВІ	351
<i>Черeba В. В.</i> АНАЛІЗ ПОВЕДІНКИ СПОЖИВАЧІВ В УМОВАХ ВІЙНИ	353

Секція 7. ОСУЧАСНЕННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА АУДИТУ

<i>Богданевич А. М.</i> ТЕХНОЛОГІЇ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В АУДИТІ: РОЛЬ, ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ТА ЗАГРОЗИ	356
<i>Васинчик М. О.</i> РЕАЛІЗАЦІЯ ВИСНОВКУ ЕКСПЕРТА-БУХГАЛТЕРА У СУДОВОМУ ПРОЦЕСІ	358
<i>Вергун В. С.</i> ОБЛІК І АУДИТ ГРОШОВИХ КОШТІВ, ЯК ВАЖЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА	360
<i>Ворона Л. О., Вергун В. С.</i> ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЗВІТУ ПРО ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ.	362
<i>Кадучок Р. В.</i> ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ВИПЛАТ ПРАЦІВНИКАМ НА ПІДПРИЄМСТВІ	365
<i>Лобода Н. О.</i> ФІНАНСОВІ РОЗСЛІДУВАННЯ В ТОРГІВЛІ	368
<i>Мисак Л. В.</i> ФОРМУВАННЯ СВІТОВИХ МОДЕЛЕЙ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ЇХНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ	370
<i>Польова Д. М.</i> ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	372
<i>Попко Н. Т.</i> ВИМОГИ ДО ВИСНОВКУ БУХГАЛТЕРА-ЕКСПЕРТА	374
<i>Магас Н. В., Посікіра О. О.</i> УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК ЗА ТЕОРІЄЮ ОБМЕЖЕНЬ	376
<i>Предій А. В.</i> ЗАСТОСУВАННЯ РЕЄСТРАТОРІВ РОЗРАХУНКОВИХ ОПЕРАЦІЙ ДЛЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ	378
<i>Пристай Ю. А.</i> РАХУНКИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ, ЯК СПОСІБ УЗАГАЛЬНЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ	381
<i>Радь В. В.</i> ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ	383
<i>Швидкий О. С.</i> ОБЛІК РОЗРАХУНКІВ ЗА ЄДИНИМ СОЦІАЛЬНИМ ВНЕСКОМ	385

В УМОВАХ ВОЄНОГО ЧАСУ	
<i>Стойко Г. В., Юрчук І. С., Савчук О. А.</i> ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН	387

Наукове видання

Матеріали III Міжнародної
науково-практичної конференції
здобувачів вищої освіти та молодих учених

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ: ПРІОРИТЕТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

19 жовтня 2023 року

Відповідальні за випуск О. В. Діордійчук
Комп'ютерна верстка Т. В. Мединська

Підписано до друку 30.11.2023 р.
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Ум. друк. арк. 19,93.
Гарнітура Times New Roman. Друк цифровий.
Тираж 100 прим.

Видавництво «Алерта»
04210, м. Київ, а/с 112
Тел.: (044) 223-15-25, 223-15-30.
E-mail: alerta@ukr.net, веб-сайт: www.alerta.kiev.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 788 від 29.01.2002 р.